THOMAS MANN

YUSUF ve KARDEŞLERİ

DOYURAN YUSUF IV. Cilt

1929 Nobel Edebiyat Ödülü

HECE

roman

HECE

YUSUF ve KARDEŞLERİ • IV

THOMAS MANN

Thomas Mann: 6 Haziran 1875'te Lübeck'te Thomas Johann Heinrich Mann adlı bir tüccarın ikinci oğlu olarak doğan Thomas Mann, 20. yüzyılın en önemli Alman yazarlarından biridir. 1893'te ortaokulu bitiren Mann, nefret ettiği okuldan ayrılarak annesi ve kardeşleriyle birlikte Münih'e taşındı. Burada bir sigorta şirketine gönüllü stajyer olarak girdi ve 1895-96 yıllarında Teknik Üniversite'de okudu. *Frühlingssturm, Monatsschrift für Kunst, Literatur und Philosophie* (*İlkbahar Fırtınası*, Sanat, Edebiyat ve Felsefe Dergisi)'nin yazarları ve kurucuları arasında olan Mann, ağabeyi Heinrich tarafından çıkarılan *Das Zwanzigste Jahrhundert, Blätter für Deutsche Art und Wohlfahrt* adlı Alman ulusal, anti-Semitist dergide de yazıyordu. Ama Bismarck taraftarı genç yazar için şiir çalışmaları daha önemliydi. Heinrich ile birlikte 1896-98 yıllarında İtalya'ya yaptığı yolculuktan sonra 1898-99 yıllarında *Simplicissimus* adlı derginin redaktörlüğünü üstlendi. *Der kleine Herr Friedmann* (*Küçük Bay Friedmann*, 1901) gibi ilk öykülerinden sonra Mann, 1901'de *Die Buddenbrooks* (*Buddenbrook Ailesi*) adlı romanını yayınladı. Bu romanında yazar, Lübeck'li burjuvazi bir tüccar ailesinin dört kuşak boyunca çöküşünü anlatır. Burjuvazinin çalışkanlık, tutumluluk ve görev bilinci gibi erdemleri, sanatsal, entelektüel ve dini hayatları, kötü alışkanlıkları, lüks yaşantıları, avarelikleri, hastalıkları, ölümleri... yıkılışı anlatılır. Eserlerinin konusunu genellikle burjuvazinin yozlaşması oluşturur. Mann'ın ikinci başarısı *Tonio Kröger* adlı öyküsüdür. *Tonio Kröger*'de sanatla burjuva hayatı arasındaki zıtlık yansıtılır. Mann, 1905'te bir profesörün kızı olan Katia Pringsheim ile evlenir ve altı çocukları olur. Evlenmesi ve evliliğe bağlı olarak toplumda kendine bir yer edinmesi nedeniyle muhafazakâr/siyasal görüşleri sağlamlaşır. 1912'de soysuzlaşmış hayat tarzı nedeniyle mahva sürüklenen bir sanatçının öyküsünü anlatan *Der Tod in Venedig* 'i (*Venedik'te Ölüm*) yazdı. Mann, I. Dünya Savaşı'nı ulusal bir Alman coşkusu içinde savunarak *Betrachtungen eines Unpolitischen'i* (*Apolitik Bir Adamın Gözlemleri*, 1918) yazdı. *Der Zauberberg*, (*Büyülü Dağ*, 1924) Hans Castorp adlı bir mühendisin öyküsüdür. Bu romanın kahramanı da aşkın ve ölümün gücüne yenik düşer. Thomas Mann 1929'da Nobel Edebiyat ödülünü alır. 1933'te İsviçre'ye göç ederek Zürih yakınlarında Küsnacht'a yerleşti. Aynı yıl içinde *Joseph und Seine Brüder* (*Yusuf ve Kardeşleri*) adlı romanın birinci cildi çıktı. Mann, Yusuf tiplemesiyle ilk kez gelecek için umut vadeden bir karakteri anlatır. Yazar, bu romanıyla kendi politik gelişimini ima ederek faşizmin yenilebileceğine ilişkin umutlarını dile getirir. Mann 1936 yılında Alman uyruğundan çıkarıldı. Çekoslovak uyruğuna geçti. 1938'de ABD'ye taşındı. Burada 1939'da *Lotte in Weimar* 'ı yazdı. 1944'te Amerikan uyruğuna

geçen Mann, II. Dünya Savaşı'nda Alman dinleyicileri için faşizm karşıtı radyo programları hazırladı ve 1947'de *Doktor Faustus* adlı romanını yayınladı. 1952'de İsviçre'ye dönen Mann, 1954'te *Die Bekenntnisse des Hochstaplers Felix Krull* (*Felix Krull Adlı Dolandırıcının İtirafları*) adlı romanını yazdı. Mann, Krull adlı narsist sanatçının itiraflarını tamamlayamadan 12 Ağustos 1955'te 80 yaşında Zürih'te öldü.

Zeki Cemil Arda: 1941 Kütahya doğumlu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünden; Latin Dili ve Edebiyatı, Klasik Arkeoloji Yan Dallarından (1965) mezun oldu. Türk ve Avrupa Edebî ve Tarihî Metinlerinde Tolerans, Motif ve İçerik Karşılaştırmaları, Türk ve Avrupa Mitolojileri Karşılaştırmaları alanlarında araştırmalar; Edebî ve Tarihî Metin Çevirileri yaptı. Bilimsel araştırmalar için Almanya, Avusturya ve İsviçre'de bulundu. Almanya Federal Cumhuriyeti Alexander von Humbold-Vakfı ve DAAD'den akademik çalışmaları ve araştırmaları için burs aldı. Anadolu, Ankara Üniversitesi, Çanakkale 18 Mart, Çukurova, Gazi ve Ahi Evran Üniversitelerinde görev yaptı. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dekanlıkları'nda bulundu.

YUSUF VE KARDEŞLERİ-IV
DOYURAN YUSUF

THOMAS MANN

Türkçesi
Zeki Cemil Arda

HECE YAYINLARI

Hece Yayınları: 185
Roman: 4

Birinci Basım: Ocak 2007
© Hece Yayınları

JOSEPH UND SEINE BRÜDER: JOSEPH, DER ERNAHRER – Thomas Mann
Copyrigh © by Bermann-Fischer Verlag AB, Stockholm 1944
Copyright © Katia Mann 1967
Bütün hakları S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main
firmasınca saklı tutulmaktadır.
Bu kitabın telif hakları ONK Ajans Ltd. aracılığıyla alınmıştır.

Kapak Tasarımı: Sarakusta
Dizgi/Düzelti: HECE
Teknik Hazırlık: HECE

Baskı: Öncü Basımevi
Kazım Karabekir Caddesi
Ali Kabakçı İşhanı No: 85/2
İskitler / ANKARA
Tel: 384 31 20

TAKIM ISBN: 975-8988-42-5
ISBN: 978-975-8988-89-1

HECE YAYINLARI
Konur Sk. No: 39/1 Kızılay/Ankara
Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara
Telefon: (0 312) 419 69 13
Fax: (0 312) 419 69 14
e-posta: hece@hece.com.tr

İÇİNDEKİLER

Üst Makamlardaki Ön Oyun / 7

Birinci Bölüm: Başka Zindan

Yusuf Kendi Gözyaşlarını Tanıyor / 21
Hapishane Müdürü / 33
İyilik ve Akıllılık Üzerine / 50
Beyefendiler / 59
Sokucu Kurtçuk / 73
Yusuf Yorumcu Olarak Yardım Ediyor / 78

İkinci Bölüm: Atama

Neb-nef-nezem / 87
Özel Ulak / 94
Işık ve Karanlık Üzerine / 100
Firavun'un Rüyası / 110

Üçüncü Bölüm: Girit Kameriyesi

Giriş / 129
Mağara Çocuğu / 138
Firavun Kehanette Bulunuyor / 158
"Ben Buna İnanmıyorum" / 169
Sonsuz Mutluluk / 183
Anlayışlı ve Bilge Adam / 195

Dördüncü Bölüm: Yetkilendirme Zamanı

Yedi veya Beş / 209
Altınla Yaldızlama / 212
Batık Hazine / 218
Mısır Beylerbeyi / 225
Urim ile Tummim / 232
Bakire / 238
Yusuf'un Düğünü / 247
Bulanık Durumlar / 253

Beşinci Bölüm: Tamar

Dördüncü / 263
Astarot / 271
Tamar, Dünyayı Öğreniyor / 276
Kararlı Kadın / 285
"Bizimle Olmaz!" / 291
Koyun Kırpma / 296

Altıncı Bölüm: Kutsal Oyun

305 / Sulu Şeyler Üzerine
308 / Yusuf Hayatından Memnun
314 / Geliyorlar
327 / Sorgulama
345 / "Talep Ediliyor"
354 / Yem Torbalarındaki Paralar
361 / Sayıları Tam Olmayanlar
368 / Yakup, Yabbok'ta Mücadele Ediyor
376 / Gümüş Kadeh
380 / Mersin Ağacı Kokusu veya Kardeşlerle Yenilen Yemek
396 / Gizli Çığlık
402 / Bünyamin'in Yanında!
408 / O Kişi Benim
419 / Kavga Etmeyin!
425 / Firavun, Yusuf'a Yazıyor
432 / Nasıl Başlayalım?
436 / Haber Vermek

Yedinci Bölüm: Yeniden Verilen Adam

455 / Ben Oraya Gitmek ve Onu Görmek İstiyorum
461 / Yetmişiniz Birden
464 / Onu Taşıyın!
467 / Yakup Öğretiyor ve Rüya Görüyor
472 / Ümitsiz Sevgiye Dair
483 / Ağırlama
487 / Yakup Firavun'un Karşısında
495 / Şakacı Hizmetçiye Dair
507 / İtaat Eden Kişiye Göre
517 / Efrayim ve Menasse
525 / Ölüm Toplantısı
545 / Yakup'u Kefenliyorlar
553 / Muhteşem Cenaze Alayı
563 / Dizin

ÜST MAKAMLARDAKİ ÖN OYUN

Birisinin gördüğü zarardan dolayı sevinme ve benzer hadiselerde görülen bir tür memnunluk, eskiden, üst düzey çevrelerde ve makamlarda da yumuşak ama iğneleyici bir sevinç ve memnuniyet ifadesi olarak görülürdü. Bu durum, bakımlı ve süzgün kirpiklerin altındaki mânâlı bakışlarla, ağzı büzerek ve biraz da aşağıya doğru sarkıtarak belli edilirdi. Yine sabır taşmış, iyi niyet tükenmiş ve adalet saati gelip çatmıştı; şiddetin hâkim olduğu bir imparatorluğun baskısı altında, arzulara ve planlara aykırı olarak zor kullanılmış, birisinin üzerine gidilmiş; ortalık allak bullak edilerek saldırılmıştı; bütün bunlar düzeni yeniden kurmak için yapılmıştı; insanın bunları yapmak için kendisini zorunlu hissettiği dehşet anları görülmüştür (çünkü dünyanın varlığını koruyabilmek, sadece iyi niyet ve merhametin yumuşak zemininde ve şiddetin hâkim olduğu bir devlet yönetiminde mümkün olamaz.) –tıpkı Tufan zamanında, günahkârlar şehrinin sodalı suda yokoluşu ve üzerlerine asit yağmurunun yağdığı hadisede olduğu gibi.

Kapsamı ve tarzı bakımından olduğu gibi şiddeti bakımından da tecelli eden bu adalet, bir zamanlar Sodom halkının ahlaksız anlayışları nedeniyle şehrin tümü için istenmiş bir ceza, nedamet krizi ânında görülen vahim içerikli bir durum arz etmiyordu. Bu insanlar dipsiz bir çukura, bir bataklığa girmemiş, sapkınlıkları gökyüzüne çıkmış bir toplum da ortada yoktu; burada söz konusu edilen şey, özenilerek ve üstün niteliklerle donatılmış, kendilerine çok önem

verilmiş, yaşamları ince ayrıntılarına varıncaya kadar planlanmış bir insan soyunun yaşadığı yegâne hadisedir –bu hadise insanların yüreklerini oldum olası sızlatır.– Aslında pek haklı bir nedeni olmayan bu hadise, insanın gücüne gider, onu irdelemeye zorlar ve sonunda onların yüreklerinde acıma duygusunu oluşturur. Denilmişti ki "melekler, bizim suretimizde yaratılmıştır, ama onlar doğurgan değildir. Buna karşılık hayvanlara bir bakın, onlar bize benzemezler ama doğurgandır. Biz insanı yaratmak istiyoruz –meleklerin bir benzeri ve kesinlikle doğurgan olacaklar!"

Saçma. Son derece lüzumsuz, ilgisiz, alakasız, garip, nedamet ve yürek sızısına gebe bir şey. Bizler, hiç kuşkusuz 'doğurgan' değildik. Hepimiz nurun, aydınlığın hizmetinde, onun bakıcısı, sessiz nedimleriydik; dünyada bizimle ilgili bir dedikodu yaygındı: Bizler insan soyundan kızlarla cinsel ilişkide bulunuyormuşuz. Bu son derece alakasız bir dedikodu. Ama her şey göz önünde bulundurulmuştur. Hayvanlıktan da öte; içeriğinde ilginç yan anlamlar da bulunan 'doğurganlığın' kalitesini, bu hayvanca özellik yıpratmaktadır –aslında 'doğurgan olmayan' bizler için bu, su gibi bir hak olmalıdır. Ama Yüce Tanrı, doğurgan melek soyunun, kendisininkilerle ilişkiyi ne kadar ileriye götüreceklerini görmüş olmalıdır; mutlak Yaratıcı, kendi şefkatinin ve hâkimiyetinin sonsuza kadar sürdürülmesini belki de ancak biz insanların onurlu varoluşlarına bağlamıştır.

'Olsun!' diyerek yaratan, keşfeden ve varoluşu gerçekleştiren Her Şeyin Mutlak Hâkimi, Sınırsız Kudret Sahibi'nin de doğal olarak karşılaştığı tehlikeler vardı. Sonsuz bilgeliği de mükemmel olmayabilirdi; yetersizlikleri, yanılgıları ve uygulamaları esnasında bu özelliklerinin eksiklikleri de olabilirdi. 'Melekler ve hayvanlardan sonra melek-hayvan' şeklinde, 'bunu da yaratalım' biçimindeki zorlamalar, durup dinlenmeden sürdürdüğü yaratma girişiminde bilgelikle alakası olmayan şeyler de işe karışıyor; böylece nahoş ve sıkıntı verici yaratıklar meydana geliyordu –buna inkâr edilmesi mümkün olmayan özürlü yaratma olayı da giriyordu. Bu, Onun yü-

reğinde son derece büyük bir sıkıntıya neden oluyordu. Bu olaylar, gökyüzü âleminde incitisi bir acelecilik eseri olarak görülüyordu.

Bütün bu nahoş yaratışların hepsi Onun eseri miydi? Onun kendi varlığından mı olmuşlardı? Bu tür olasılıklar, üst düzey çevrelerinde ve düzenlemelerinde gizlice reddedilen düşünceler varsa da –kanıtlanamadığından sadece varsayım olarak kalmaktadır; bu varsayımlara göre bu olayların başlangıcı, büyük Semael'in, Tanrının tahtına yakınken birden nurlar içine düşme hadisesindeki önerisine dayanmaktadır. Onun kulağına fısıldanan şey, buna çok benzemektedir –niçin acaba? Çünkü kimsenin işitmediği ve bilmediği, sadece kendisine ait olan kötülük fikrini gerçekleştirmeye ve dünyaya yerleştirmeye sıra gelmişti ve kötülük yönünden dünya repertuarını zenginleştirmek, asla insanın yapacağı bir işle mümkün olamazdı. Semael'in düşüncesine göre, doğurgan hayvanlarda asla kötülük olamazdı –ve bizim gibi, Tanrının doğurgan evlatlarında böyle bir şeyin olacağından söz edilemezdi. Bunun dünyaya gelmesi için uygun bir yaratık gerekiyordu; işte büyük Semael bunu Tanrının tahtı önünde ona önermiş olabilirdi: Bu, doğurgan olan ve Tanrıya çok benzeyen bir varlık olabilirdi: Bu varlık insandı. Bu sırada yaratıcının kudretine hiçbir şekilde hile karıştırma söz konusu edilmemişti; ancak Semael, malum ihtişamıyla önerilen yaratığın sonucunu, yani kötülüğün doğuşunu da asla gizlememiş, aksine bunu heyecanla ve doğrudan doğruya ifade etmişti; bütün bunlar Yüce çevredekilerin varsayımları –Kendisi bu yaratığı yaratma sırasında daha sonraki gelişmeyi öğrenmiş olacaktı: Sadece merhamet ve affetme, hüküm verme ve adaleti sağlama, hak ve suçun doğuşu, ödüllendirme ve cezayı düşünme –veya daha iyisi ve kolayı da kötülükle ilişkili olan i y i l i ğ i n meydana gelişi yeterliydi. Çünkü onun meydana gelmesinden önce, kendisine ters düşen varlığının da varoluşu beklenmekteydi; yaratılış, aslında ayrılışı da beraberinde getiriyordu: Işığın ayrılmasıyla karanlığın başlaması gibi; Âlemlerin Sahibi ve Hâkimi, görünüşteki bu ayrılıştan yola çıkarak manevi dünyayı tesis etmeyi de düşünmüş ve yaratmayı planlamıştı.

Büyük Semael, Tanrının tahtının önünde, aslında son derece zararlı öneriler olmasına rağmen, gösterdiği gerekçelerle Tanrıyı hoşnut ettiği ve bununla ilgili olarak da Tanrının lütfuna nail olduğu, geniş üst düzey çevreler ve makamlarda yaygın bir inanıştır; insanları kıs kıs güldüren hınzırlıklar, bütün yalınlığına ve çıplaklığına, bir başka ifadeyle kötülüğün ve hınzırlığın üstüne bir elbise giydirilmesine rağmen, bunlar özenle hazırlanmış, içinde hınzırlığın gizlendiği tuzak özelliği taşıyordu. Semael'in planladığı kötülük şuydu: Doğurganlık yeteneğiyle yaratılmış hayvanlar, Tanrı timsali değildi, oysa saray mensubu olan bizler de aslında Tanrı timsalleri değildik; çünkü doğurganlığımız yeniden sessiz sedasız bünyemizden kaybolup gitmişti. Onlara ve bize ihsan edilen iyilik ve doğurganlık, başlangıçta Yaratanın kendi bünyesinde birleşik olarak bulunmaktaydı. Semael'in önerdiği ve gerçekten Onun timsali olarak yaratılacak varlığın bünyesinde, yukarıdaki özellikler aynen, birleşik olarak bulunacaktı. İşte bu varlıkla, yani i n s a n l a birlikte k ö t ü l ü k de dünyaya gelmiş oldu.

İşte herkesi kıs kıs güldüren bu öneri, bir şaka değil miydi? İşte, Yaratana her şeyden çok benzer olan bu yaratık, kötülüğü de beraberinde getirmişti. Tanrı, Semael'in önerisiyle yarattığı varlığın bünyesinde, pek hoş olmayan bir ayna özelliği de yaratmıştı; sonra da bu aynaya bakıp öfkeye kapılmış, utanç duymuş, her şeyi un ufak etmeye koyulmuştu ama daha sonra işi son kerteye getirmedi; can verdiği bu şeyi, belki de hemen yok etmeyi düşünmemişti; belki de kusurlu yaratılanlara, kusursuz olarak yaratılanlardan daha çok sevgi besliyordu; belki de büyük ölçüde Kendisine benzeyecek şekilde yarattığı yaratıkta, yine de bir kusurun olabildiğini fark etmiş olmalıydı; belki de sonunda, yaratılmış olanın Kendisine ayna aracılığı yapacağını kavramıştı, yani insanoğlunda, hani şu tanıdığımız Abirâm veya İbrahim'in bünyesinde çift anlamlı bir yaratığın mevcut olduğunun bilincine varmıştı; bunun da Kendisini tanımasına yardım eden bir araç olduğunu nihayet anlamıştı.

Buna göre insan, Tanrının bizzat Kendisiyle ilgili merakının ürünüdür. Semael, Onun yanındayken bu öneriyi ileri sürüp inan-

dırmıştı ve bu önerisiyle Onu meraklandırmayı başarmıştı. Öfke ve utanç duyma bunun kaçınılmaz ve sürüp gidecek sonuçlarıydı; özellikle kötülük üst düzeydeki mantıkla birleşerek pek çok hadisede yer almıştı: Mesela, erkek kardeşi öldürme hadisesinin başlatıcısı olan Kabil olayında; cinayeti işledikten sonra onun Yaratanla yaptığı görüşme, Yüce Makamlardakiler tarafından oldukça ayrıntılı biliniyordu; zaten hadise her tarafa yayılmıştı. Tanrının, Havva'nın oğluna şöyle bir soru yöneltmesi, olayın pek de onurlandırıcı yanı olmadığını gösteriyor: "Sen ne yaptın böyle? Erkek kardeşinin feryadı yeryüzünden çıkıp ta Bana kadar geldi; kendi elinle onun kanını döktüğünü ağzınla söyledin." Kabil Ona şöyle cevap vermişti: "Ben erkek kardeşimi öldürdüm, bu yeterince üzücü bir şey. Benim davranışlarımı bir dereceden sonra böylesine değiştiren, beni ne yaptığımı bilmez hâle getiren, beni böyle kıskanç yaratan kim? Sen, hiç kıskançlık duymayan bir Tanrı mısın; Sen beni Kendi suretinde yaratmadın mı? İnkârı mümkün olmayan bu olayı yapmama sebep olan kötü içgüdüyü benim içime yerleştiren kim? Sen tek başına bütün âlemi taşıdığını söylüyorsun, öyleyse bizim günahlarımızı niçin taşımak istemiyorsun?" –Hiç de fena değil. Kabil veya Kayin'in daha önceden Semael tarafından eğitilip eğitilmediği kesin olarak belli değil, bu öfkeli ve kurnaz kafalının böyle bir şeye ihtiyacı olmamış da olabilir. Tanrının buna verdiği cevap hayli güç olmalı; ki geriye sadece her şeyi parçalamak kalıyordu ya da öfkeyle karışık bir keyiflenme: "Uzaklaş!" demişti. "Kendi yoluna git! Sebatsız ve fâni birisi ol; sana, Bana ait olduğunu ve hiç kimsenin seni elde etmeyeceğini belli edecek bir işaret vuracağım." Kısacası Kabil, aklı sayesinde oradan yakasını kolayca kurtarmış, cezadan hiçbir şekilde söz edilmemişti. Sebatsızlık ve fânilik konularında da ciddiyetle durulmamıştı; çünkü Kabil, cennetin üzerinde, doğu tarafındaki Nod diyarında yerleşmiş ve orada çoluk çocuğu olmuştu; zaten dünyanın da acilen bu çocuklara ihtiyacı vardı.

Bilindiği gibi başka bir hadisede, cezalandırılma olayı vardı; 'kendisine en çok benzeyen' yaratığın meydana getirdiği hadise,

Muhteşem Tanrıyı son derece üzmüştü; aslında bu olayla Tanrı, çok korkunç bir şekilde ödüllendirilmişti. Bu hadiseyi açıklayalım: Aşırı ölçüde, başıboş bırakılmışçasına ve hovardaca ödüllendirilmişti –bu konuda sadece Henoh veya Hanok'u anımsamak yeter; yukarıdakiler ellerini ağızlarının yanına koyarak şöyle söylüyorlardı: Dizginlenemeyen bu ödüllendirme hadisesi bu delikanlı sayesinde oldu. Yüce çevrelerde dikkatle irdelenip ortaya çıkan ortak görüş şuydu: Orada, aşağıda ödül ile ceza konusu, en haklı durumlarda bile pek iyi işlemiyordu; Semael'in önerisiyle yaratılan manevi dünyaya yeterince ciddiyet gösterilmiyordu. Eksik olan çok şey yoktu aslında, yüce çevrelerde karar verilmesini gerektiren hiçbir eksik şey yoktu. Semael, manevi dünya konusunda Tanrıdan çok daha ciddiydi.

Gizlenmesi ve üstünün örtülmesi gereken bir şey olsa da, bunu tamamen gizlemek mümkün değildir. Birçok hadisedeki orantısız ödüllendirmeler, bereket olması için yapılan manevi tedbirler ve bahaneler, değişik görünüm verilmiş fikirler, aslında hep ön planda kendi çıkarını ortaya koyar; bunların ahlaki ve manevi dünyayla hemen hemen hiç alakası yoktur. Peki cezalar? –Örneğin Mısır diyarında, görünüşe göre istemeyerek, manevi dünyanın şerefine yaraşan şekilde elem verici cezalar verilerek– ortalığa çeki düzen sağlandı. Kendine güvenen bir sevgili, rüyalar âleminde dolaşan bir rüyacı, kendini tanımak için bir yol arama fikrine kapılıp kuyuya, zindana ve çukura atılan delikanlının ikinci kez aynı olay başına geldi; çünkü aptallığı üstündeydi, aşkına çare bulamamıştı; aşk ve kin, boyunu aşmıştı; onu bu hâlde görmek hoştu. Ama başımızdan aşağı polen yağmuru yağsa da, kendimiz memnunluk duysak da, etraftakileri kandıramayız.

Laf aramızda: Kendimizi kandırmayalım, hem de bir an bile. Sertlikler ülkesinin şerefi uğruna, burada sertlikler sergilendiğini hemen hemen herkes kesinlikle tahmin ediyor; bir çıkmaza saplandıklarında kurtuluş yolunu, manevi dünyanın aracı olan cezayı vermekte buldular. Bu ceza, sadece yeraltına açılan yolu aydınlatıyor-

du; sakın üzülmeyin, çünkü daha sonra gerçekleşecek bir yücelişi ve ihsan olayını getirecekti ama şu anda kötü yüzünü gösteriyordu. Biz birbirimize sessizce, ışınlı kirpiklerimizi aşağıya indirip anlamlı bir şekilde ağzımızı büzüp dudağımızı aşağıya doğru uzattığımızda, yukarıda anlattıklarımız meydana gelmişti. En büyüklerin de en büyüğü olan bu ceza, bir araç olarak –en yüce bir şaka olarak, önceden yapılan aksamalar ve cezanın 'zorunlu olarak' uygulanmasına sebep olan aşırı kabalıklar üzerine bir ışık düşürüyordu– bu sadece manevi dünyanın bir ışığı değildi; çünkü bu aksaklıklar ve taşkınlıklar hep Birisi tarafından, kim bilir kime nasip edilmişti; bunları bir tanık ve araç olarak taşıyan bu kişi, yeni ve zapt edilemez bir yüceliş için ortaya çıkacaktı.

Birisi sayesinde, bu yöredeki çevreler de oyunlara dönüşen bu dalavereleri gayet iyi biliyordu. Her Şeyi Bilenin kafasından geçenleri, insanoğlu çok sınırlı bir ölçüde de olsa azıcık biliyordu; Ona olan saygısından dolayı bildiklerini, son derece dikkatle, hatta kendisini inkâr edecek derecede, değiştirerek kullanabiliyordu. Çok alçak bir sesle buna şunu ilave edebiliriz ve ilave etmeye de mecburuz: Onlar çok daha fazla şeyler bildiklerini zannediyorlardı –nesneler, adımlar, girişimler, amaçlar, dalavereler, sırlar ve bir sürü ayrıntı... Bunlar saray mensuplarının dedikodularında çok görülüyordu ama tamamen yasak olduğudan beyan ve toplantılar sıkı bir ketumluk sınırları içinde güçlükle duyulan fısıltılarla yapılıyordu: Ama dudaklarda belli belirsiz bir kıpırdanma –kötülük taşıyan kıpırdanmalar vardı. Neydi bunlar, söylentiler ve planlar?

Doğal olarak eleştirilemiyordu ama yine de göze çarpan tuhaf bir uygulamayla ödül ve ceza birbiriyle ilişkilendiriliyordu –adam kayırma, tercihli sevgi, seçip beğenme gibi manevi dünyayla ilgili birçok şey, doğal olarak kötülüğün, bununla birlikte iyiliğin ortaya çıkmasını kısacası, insanın yaratılışını kuşkulu hâle getiriyordu. Daha sonra da bu, tamamen kanıtlanamayan ama güçlü bir destek bulan ve belli belirsiz kıpırdayan dudaklar aracılığıyla şu bilgiyle ilişkilendirilip her yere yayılmıştı: Semael'in önerisi veya fısılda-

yarak Tanrının aklına soktuğu fikir, yani 'benzer' yaratık, insanı yaratma, onun son teklifi değildi; Onunla, Tökezleyip Düşen arasındaki iletişim böylece ortadan kalkmamıştı veya günün birinde bu iletişim yeniden kurulmuştu –ama nasıl kurulduğu bilinmiyordu. Üst kademedekilerin fark etmedikleri bir anda, gizlice bataklık çukura bir ziyaret mi yapılmıştı, orada bir fikir alışverişinde mi bulunulmuştu veya sürgün edilen kişinin bizzat kendisinin, belki de tekrar tekrar bulunduğu yerden ayrılıp Tanrı katına çıkıp tahtı önünde mi konuşmuştu, bilinmiyordu.

Her neyse, Semael o vakitler, iyice tasarlayıp sunduğu tuhaf ve küçük düşürücü önerisinden sonra, yeni bir öneri hazırlayıp bu işi tamamlamak ve süreklilik kazandırmak istiyordu; aslında onun yaptığı şey, zaten tohum hâlindeyken mevcut olan ama tereddüt edildiği için geciken fikir ve arzuların ortaya çıkmasını sağlamaktan ibaretti; yani bu tohumların filizlenmesi için inandırıcı bir görüşme yapma gereği duyuluyordu.

Neler olduğunu ve olacağını doğru olarak anlamak için, burada meydana gelen hikâye koşullarından ve ön oyunlarından hareket edilerek belirli haberleri ve verileri anımsamak gerekir. Burada sadece 'ruhların romanı'ndan söz ediliyor; bu konuyla ilgili küçük bir alıntıda şöyle geçiyordu: Başlangıçta yer alan prensiplerden birisi ve henüz şekil kazanmamış madde, ilk insan ruhuydu; bu, günah olayıyla ilgili anlatılan bütün olayların temelinde yer alıyordu. Burada yaradılıştan söz edilmiş olabilir, çünkü bunun içinde 'günah olayı' yoktu; yüce âleme ait birisi, bu ilk-prensiple bir tür melankolik şehvet ânını yaşarken ona baskın yapıldı; onun bütün ruhu bu şehvet ânıyla sarsılmış, âdeta şehvetin esiri olmuştu; işte ruh, bu şekilsiz ve içinde yapışkan bir maddenin bulunduğu etimsi materyalin içine, sevip okşayarak girmiş ve ondan şekiller yaratmaya sebep olmuş; ayrıca bu sırada maddeyle temas sırasında tensel zevkler de tattığı söylenmiyor mu? Onun bu aşk mücadelesinde kendi gücünü aşan, bu durumdayken onun yardımına koşan ve hikâyenin anlatılabilen dünyasını, şekiller âlemini ve ölüm âlemini yaratan, Yüce-

ler Yücesi değil miydi? O, bu yardımı, kendisinin verdiği kusurların yol açtığı sıkıntıyı gidermek maksadıyla ve onun duygularını paylaşmak için yapmıştı. –Bu, her ikisi arasında belirli bir bünyesel ve duygusal bir akrabalık bağı olduğunu gösteren bir anlayıştı.– Bundan çıkarılacak sonuç umarız, –bunun bitirilmesi gerekiyordu– cesurca ve Tanrıyı gücendirecek şekilde olmuştu; çünkü burada sapıtmakla ilgili bir söylevden söz ediliyordu.

Yoldan sapma fikrini Onunla ilişkilendirmek mümkün mü? Böyle bir soruya her yerde bağıra bağıra verilecek tek cevap vardır: Hayır! Aynı cevap, üst düzeydekiler tarafından da koro hâlinde verilir –tabii bu sırada ketum küçük ağızlarını büzerek dudaklarını aşağıya doğru salarlardı. Çok aceleci bir tavırla, yaratıcı ve şefkatli Tanrının bir sapkınlığı olarak yorumlanması, Onun sapkınlık yaptığı konusunda hayli ileriye gidilmiş olduğunu gösteriyor. Çünkü dünya öncesi ve dünya dışındaki Tanrı, Mutlak'tır, Hâkim'dir, Âkil'dir, Onur'dur; fâni yaşamı ve ölüm âlemini yaratmış olması, küçümsenecek bir hadise değildir ya da kelimenin tam anlamıyla b u r a y a k a d a r aslında bu konu incelenmemişti; bu arada çok küçük bir kusur da olmuştu ama bundan ş u â n a kadar sapkınlık olarak bahseden hiçbir gerçek belge yok. Biz akıl yürüterek şu gelişmeyi belirtmeye çalışıyoruz: Semael'in Tanrıyla gizlice yaptıkları ikili görüşmede yeni fikirlerin, planların, arzuların yer aldığını, Tanrının bu görüşme sırasında onlara inanmış gibi göründüğünü, oysa Tanrının bu yeni fikri çok daha önceden bildiğini, yani Kendisinin de aynı düşüncelerle meşgul olduğunu varsayıyoruz. Herhâlde Tanrı, bu hatanın evrenselleşeceğini hesaba katmıştı ve her iki taraf da aynı görüşe sahip olduğu için, yeni fikrin iyi olacağından Tanrı emindi.

Bu konuyu uzun uzadıya gizli tutmanın ve bununla ilgili olarak ürkek davranarak kıvırtıp durmanın artık bir anlamı yok. Tanrının tahtına çıkan büyük Semael'in bir elini çenesine dayayıp diğerini Onun tahtına doğru uzatarak önerdiği yeni konu, henüz mevcut olmayan ama Kendisine benzer yaratılacak büyüleyici, güçlü, seçkin bir halkın dünyada yer almasıydı: Etli-canlı ve göksel nitelikli in-

san soyunun, bir halkın yaratılması ve bu soyda Kendi mevcudiyetinin de yer almasıydı. Burada 'canlı', yani hayat dolu sözcüğü, rasgele bir ifade değildir; çünkü bu, tıpkı bir zamanlar insan yaratma önerisinde olduğu gibi bataklık çukurun ana gerekçesiydi; canlılığın gelişmesi ve yayılması da bu gerekçeye göre oluyordu. Bu gerekçeyse çok daha etkili ve aynı zamanda daha çok etli anlamını taşıyordu: Dünya dışının ve üzerinin hâkimi olan Tanrı bu öneriye uyup –olan biten her şeyi böylece öğrenecekti. Onun buradaki adı: Ana-gerekçedir; çünkü akıllı çukur ondan daha pek çok şeye sahipti; Tanrı, az çok haklılıkla bir konunun bilincine vardı. Kendisinin yapması gereken şey, onları coşturmak için tahrik etmenin gerekliliğiydi; bunu yapmadığı takdirde orada birbirleriyle gizli gizli etkilenmeler olduğuydu.

Onların başvurdukları ruhî alan ise tanınma hırsıydı –bu küçük düşmüşlüğün verdiği zorunlu bir hırstı, yani aşağıya yöneltilmiş bir hırstı; çünkü en yücedeki hadisede, hırsın daha yukarı doğru olması düşünülemez olduğundan, geriye sadece aşağıya doğru olan hırs kalıyordu: Dengeyi sağlama hırsı ve bu, diğeriyle-aynı-olma isteğidir; olağanüstülüğü bir görev olarak isteyen hırs. Utanç verici soyutluk ve halkın monotonluk duygusuna çağrıda bulunmak, bu bataklık çukudaki için çok kolay bir şeydi; akıl ve dünya üstüne hükmeden dünya Tanrısı, halkın ve kabilenin ilahlarının büyüleyici şehvet duygularıyla Kendisininkini karşılaştırmak istediği için zorunlu olarak bunlara başvurdu; bunun için de benzer şekilde güçlü olarak aşağıya indirilme ve sınırlama hırsı ortaya çıktı –bu göksel halkın bünyesi, kanla-etle donatılarak yaratılmalıydı; buna akıllıca, her yerde geçerli olan hafif meşrep bir asalet ilave edildi; çünkü diğer ilahlarda bu özellik vardı, öyleyse onda da bu nitelik olmalıydı; işte Semael'in kafasında yer alan ama hep geciktirilerek bir türlü gerçekleştirilemeyen sinsi ve son derece gizli önerisi buydu; ruhun maddeyle yaşadığı bu aşk macerası ve bu maceraya sebep olan 'melankolik şehvet duygusu'; kısaca, onların ilk günah hadisesi, ötekine paralellik arz ettiğinden, ruhun romanında yer almasına

izin verilmiyordu. Burada aslında örnek olacak önemli bir şey yok: Eskiden meydana gelmiş ve merhametli, yaratıcı Tanrının destekleyip yardımcı olduğu bir hadiseyle benzerlik gösteren bir olaydı ve bunu bilen büyük Semael de işte bundan yola çıkarak bu kötü ve hınzır önerisini yapmıştı.

Bu öneriyi utandırıcı bir duruma sokmak için onun özüne kötülük ve şiddetli şehvet unsurları yerleştirilmişti; çünkü genel olarak insan, kendisini yaratanı sürekli utandıran bir kaynaktı; böylece Onun insan soyuyla tensel birleşmesi, daha da canlı olma isteğiyle başlayan ve biyolojik sonuçla biten, mahzurlu durum artık zirveye tırmanmıştı. Çukur bunu kesin olarak biliyordu: Bu, diğer ilahlarda olduğu gibi, aşağıya inme hırsıyla ilgili bir durumdu ve şunu ifade etmek istiyordu: Bir soyun Tanrısı ve halkın varlık sebebi olmak, dünya Tanrısıyla bir soyun birleşmesi asla ve hiçbir zaman iyi bir sonuç vermezdi –veya sadece uzun, karmaşık yollardan, utanç verici durumlardan, hayal kırıklıklarından ve acılar çektikten sonra belki iyi bir sona ulaşılabilirdi. Ondan bu öneriyi dinleyenin de daha önceden bunları kesin olarak bildiğine şüphe yoktu. Soyun mevcudiyeti olarak, biyolojik canlılığın maceralı, kanlı ama zevk veren kısa hikâyesinden sonra, bir halkın mevcudiyetini sürdürmesi için, var olan büyü yollarına başvurulan, bunları yaşatan, ateşleyen ve zorunluluk olduğu için eski güç ve kudretine sahip olan Tanrının mevcudiyeti, nadim olarak kendisini toparlamış ve geriye dönmüş, son derece dinamik bir sınırlamadan vazgeçilmiş, bu dünya hâline bu dünya hâlinin yeniden geriye dönüşü gerçekleşmiş, her şeyin hâkiminin her yerde geçerli olan değerlerine yeniden sahip olması başarılmıştı. Ama Semael'in –ve sadece kendisinin kalbinde, dünyanın dönüm noktasına eşdeğer olan bu geriye, yurduna dönüş sırasında, ilk kötülükten dolayı duyduğu utanç hissinin de yer aldığı ve onunla birlikte oraya dönüş yaptığı görüşü vardır.

İster rastlantı olsun, ister rastlantı olmasın, artık halkın birleşmesini sağlayan birisi seçilmiş ve bu amaçla oluşturulmuş ve bu özellikle donatılmış bir kavim vardı; bir yanda vücudu olan Tanrı,

dünya Tanrısı sadece bu dünyadaki diğer halk ilahlarının üzerinde kendi hâkimiyetini sağlamış, onlara eşit olmakla kalmayıp aynı zamanda kudret ve şeref değerleriyle donanmış bir hâlde onların arasına girmişti –işte çukur buna çok memnun olmuştu. Ama öte yandan bu halk arasında, kendi Tanrısına karşı küçümsemeler de oldu. Başlangıçtaki biyolojik zevkle ilgili hadise, seçilen kabilenin derin düşünce sisteminde bile küçümseme vardı; Onun mantıklı bir yardım ve katkı olmadan kendisini toparlayıp geriye dönüş yapması, dünyadaki ilahların üzerinde dünyevi bir hâkimiyet kurulmasını yeniden gerçekleştirmişti. Semael'in kötülüğünü kurcalayan şey işte buydu. Seçilen bu kabileye Tanrı mevcudiyetini teslim etmek, ayrıcalıklı bir memnuniyet yaratmıyordu; açıkça söylemek gerekirse diğer halk ilahlarının arasında O pek övülmüyordu. Bu yüzden O arka planda yer alıyordu. Öte yandan bununla ilişkili olarak insan denilen yaratığın genel özelliği, Tanrının kendisini görmesini sağlayan bir araç oluşu, bu kabilede Ona ayrıcalıklı bir yer verilmesine neden oldu. Tanrının tabiatının saptanmasına ilişkin yapılan yoğun gayret, onda doğuştan mevcuttu; ta başından beri; Yaratanın dünyanın ötesinde, evrenin sahibi ve ruhani olduğu anlayışı, bir tohum hâlindeyken Onun bünyesinde capcanlı mevcuttu, yani O, dünyanın mekânıydı, ama dünya Onun mekânı değildi (aynen anlatıcının bu hikâyenin mekânı oluşu, hikâyenin ise onun görüşmeye açtığı bir imkân oluşu gibi): Zamanla gelişme kabiliyeti olan ve büyük çabalar gösterilerek Tanrının hakiki tabiatını tam olarak tanıma olanağı veren, gelişip büyüyecek bir tohum vardı. İşte bu yüzden 'seçilme' yapılmıştı. Öneri Sunulan tarafından, biyolojik maceranın sonucunun çok iyi bilindiğini, Öneriyi Sunan'ın da bunu çok iyi bildiğini, Onun utanma ve ders alma olgularını bile bile yarattığını kabul etmemiz gerekmez mi? Belki de insanoğlu bunu bu şekilde kabul etmekle yükümlü kılınmıştır. Zaten Semael'in gözlerinde bu olayın en can alıcı noktası bulunuyordu: Seçilmiş bu kabile, gizli ve filizlenmeye hazır tohum hâlinden beri, başlangıçtan itibaren kendi halk Tanrısından daha iyi biliyordu ve olgunlaşan aklının bü-

tün güçlerini buna atfetmişti. Böylece Ona içinde bulunduğu yüce konumunda, yeniden öteki dünyaya her yerde aynı geçerliliği olan ve ruhani makamına geri dönmesinde yardımcı olmuştu –bu sırada çukurda kanıtlanamayan şöyle bir iddia bulunuyordu: Bu günah hadisesinden sonra Onun asıl memleketi olan şerefli pozisyona geri dönüşünün sadece insanların desteğiyle mümkün olduğu, yoksa kendi başına asla bu dönüş yolunu bulamayacağı şeklindeydi.–

Bu çevredekilerin bilgileri bu kadar uzaklara ulaşmıyordu; sadece Semael ile yapılan gizli buluşma ve görüşmelere kadar uzanıyordu. Ayrıca melekler, genel olarak 'benzeyen' yaratık ifadesinden hoşnut değildi; seçilmiş kabilenin oluşturulması ifadesine de itirazları vardı –bununla beraber Tanrının Kendisiyle ilgili endişesinden dolayı, bu kabilenin özel ve çok etkili araçlarla donatılmış filizinin başına da zorunlu olarak –küçük tufan ve asit yağmuru olayları getirilmişti; onlar kötü ve gizli bir amaç olduğundan yola çıkarak bir yandan kıs kıs gülüyor, bir yandan da bu cezadan bir ders almışlar gibi tavır sergiliyorlardı.

Aşağıya doğru sarkıtılan bu küçük ağızda bütün bunlar ifade ediliyordu –çok zor fark edilen baş hareketiyle bütün koronun aşağıda olan hadiseye kulak kesildikleri belli edilmişti; aşağıda kolları arkasına bağlanan bu soyun filizi, kürekle çekilen bir yelkenli kayıkta Mısır'ın nehri üzerinde aşağıya, hapishaneye götürülüyordu.

BİRİNCİ BÖLÜM

BAŞKA ZİNDAN

Yusuf Kendi Gözyaşlarını Tanıyor

Yukarıdakilerin ve aşağıdakilerin yasaya uygun olarak aldıkları karara göre su üzerinde yolculuk yapan Yusuf, Tufan'ı düşünüyordu. Fikirler karşılaşıyor veya aralarında büyük bir mesafe bırakarak yan yana gidiyordu –oysa burada, aşağıda bu insan filizi, başından geçen çeşitli olayların, yaşadığı ilk hadisenin ve yediği bütün cezaların yarattığı derin baskı altında, çok daha şiddetli bir şekilde içine işleyen ve fikirlerin uç uca eklendiği bir enerjiyle yüklü olarak Yeôr'un dalgaları arasında ilerlerken orada, yukarıda bulunan kibar dedikoducu soy, öfkelendirici bu olaydan hiç acı çekilmemiş gibi kayıtsızlık içindeydi.

Bununla ilgili daha ayrıntılı bilgi hemen gelecek. Cezaya çarptırılan adam, akasya kerestesinden yapılmış, güverte kısmı ziftli küçük bir yük gemisinin birinde, tahta perdeyle yapılmış kabinde çok rahatsız bir durumda yatıyordu: Buna öküz gemisi deniyordu. Kendisi de bir zamanlar bu evin başkâhyasının nezdinde yardımcısı ve öğrencisi olarak bulunduğu sırada, nehir yukarıya ve nehir aşağıya buna benzer gemiyle öküz taşıtmıştı. Dört kürekçisi vardı, onlar rüzgâr ters estiğinde veya esinti olmadığında, yalpalayan yelken direğine yelkenler dolandığında ön taraftaki güverte alanında durarak yelkenleri sıkıca sararlardı; ayrıca bir dümenci ve Peteprê'nin yanında en alt düzeyde çalışan iki personel burada hem koruma olarak hizmet ediyor hem de halatlarla suyun akıntısını ve derinliğini

kontrol ediyorlardı. Bunlara ilave olarak Ha'ma't, yani içkilerden sorumlu kâtip, mahkûmun Zavi-Ra adasındaki kaleye nakledilmesi sırasında güvenilir eleman olarak yerleştirilmiş ve geminin başkanı olarak görevlendirilmişti. Onun üzerinde mühürle kapatılmış bir mektup vardı; bu mektubu Beyefendi hatalı bir iş yapan kâhyasıyla ilgili olarak kaleme almıştı. 'Zaferler kazanan ordunun komutanı' ve amiri aynı zamanda hapishanenin müdürlüğünü yapan Mai-Sahme adındaki zata yolluyordu.

Uzun ve zahmetli bir yolculuk oldu –Yusuf bundan önceki yolculuklarını hatırladı, yedi ve üç yıl önceydi, ilk kez kendisini satın alan ihtiyarla, yanlarında damadı Mibsam, yeğeni Efer ve oğulları Kedar ve Kedma'yla birlikte bu deryada yolculuk yapmışlardı; Mumyalar Şehri Menfe'den Kral Şehri No-Amun'a gitmek üzere gemiyle yola çıkmışlardı. Dokuz gün boyunca gitmişlerdi. Ama Menfe, Altın Şehir On ve Kediler Şehri Pes-Bastet üzerinden şimdi geriye doğru yolculuk yapıyordu, nehir aşağıya; çünkü acımasız hedef yeri Zavi-Ra, Kızıl Tahtın ve Set'in ülkesinden çok içerilerde, Aşağı Mısır'da Delta'da, oralıların Cedet dedikleri Mendes Bölgesi'ndeki nehrin bir kolu içinde bulunuyordu. Bu iğrenç tekeler bölgesine getirilmesi, onun içindeki endişe, gönül darlığı ve hüzünlü hâlini daha da zorlaştırdı ama yine de içinde alınyazısıyla ilgili yüce bir duygu ve bu bağlamda kafasında da anlam yüklü düşünceler oyun oynuyordu.

Çünkü Yakup'un ve nikâhlı eşinin oğlu, yaşadığı günlerde fikir oyununu bırakmamıştı; yirmi yedi yaşına ulaşmış yetişkin bir adam olarak bu hâlâ devam ediyordu. En çok severek, tercih ederek uyguladığı oyun şekliyse imalı ifadeydi; onun son derece itinayla gözetilen hayatında imalarla dolu bir olay meydana geliyor ve daha yüce bir uyumluluk için durum yeterince sade görülüyorsa bu onu mutlu etmeye yetiyordu; çünkü saydam durumlar asla endişe verici olmaz.

Onun yaşadığı durumlar ise gerçekten yeterince endişe vericiydi. Yusuf olanları derin bir hüzün ve kederle gözlemliyordu; tahta

paravanla yapılmış kabin içinde dirseklerinden bağlı olarak hasır altlığın üstünde yatıyordu; kabinin üst kısmında gemideki görevlilerin yolculuk nevalesi bulunuyordu: Karpuz-kavun, mısır ve ekmek yığılıydı. Durumu, eskiden başından geçen korkunç olayın bir tekerrürüydü: Yine çaresizlik içinde, elleri kolları bağlı bir hâlde, bir zamanlar üç iğrenç kara ay günü boyunca kuyunun dibinde, tıpkı kendi boku içinde kalan bir koyun gibi börtü böcek ve hışırtılar içinde kalmıştı; ama şu andaki hâl, eskisine göre daha yumuşak ve daha az haşindi; çünkü tonoz urganıyla şeklen ve usûlen yapılan bağlama, duydukları saygıdan dolayı oldukça gevşekti, yattığı yer de öyle derin ve insanın duygularını sarsacak şekilde değildi; hayatındaki değişme yine de yeterince sertti ve inanılacak gibi değildi: Mutlu edici hoş yağlarla kendisini yağlayan, babasının nazlı, sevimli küçük oğlu, rüyada bile görmediği, olmasını aklının ucundan bile geçirmediği bir şekilde eskiden olduğu gibi sarılıp sarmalanıp atılıvermişti; şu anda Ölüler diyarında yüksek makam elde etmiş bir Usarsif idi: Kibar, saygıdeğer, kültürlü ve pileli, kral keteninden yapılmış giysileri olan, her şeyden sorumlu bir bey ve bu olayda rolü olan Beyefendinin güvenini kazanmış ve özel bir odası olan birisiydi –Beyefendi de bu olayla ilgili olarak beyninden vurulmuşa dönmüştü.

Artık üzerinde pileli, zarif ve moda giysi yoktu; çok değerli, vücudunu saran kollu gömlek de (bu gömlek zaten konuşan 'kanıt' olmuştu) –ona şu anda yakıştırılıp giydirilen elbise, gemide çalışanlarınki gibi sadece kalçaları örten bir köle elbisesiydi. Hoş peruklar da söz konusu değildi, emaye yaka, bilezik, boru ve altından yapılmış göğüse kadar inen kolyeli zincir de yoktu. Bütün bu güzel kültür değerleri akıp gitmişti, sadece boynunda, atalarının memleketinde de kullanılan, ucunda nazarlık bulunan ve kendisinin tek süs eşyası olan bronz kaplamalı bir zincir vardı; bu takıyı on yedi yaşındayken kuyuya atıldığında da boynunda taşıyordu. Diğerleriyse 'alıkonulmuştu' –Yusuf, bir ima sözcüğü olarak bunu kullanıyordu; bu, uyumluluğun ve üzücü düzenin bir ifadesiydi: Kolye ve bi-

lezik gibi takılarıyla yola çıkması çok yanlış olurdu; çünkü artık cehenneme yolculuk saati gelip çatmıştı ve ziynet eşyalarının çıkarılıp bir tarafa konulması, yani alıkonulması zamanı gelmişti. Merkezde bulunan bir toplumda, birbirini izleyen olaylar, sıklıkla tamamlanan daha küçük veya daha büyük, daha nadir olan olayı yeniden yaşatan döngüler bitmişti.

Böyle bir ortamda küçük bir yıl geride kalmıştı, bir güneş yılı, yani içindeki balçığı bırakan nehrin suları yeniden kaybolmuş ve (takvime göre değil, uygulamaya göre) ekin ekme zamanı gelmişti; çapa ve çift sürme zamanıydı: Nehir üzerinde yolculuk yaparken ziftle kaplı güvertede Yusuf yattığı yerden doğrulup ellerini arkasına bağlamış bir durumda bir halat yığını üstüne oturup etraftan gelen sesleri dinleyerek köylülerin sahilin iki yanındaki verimli tarlaları, gerekli tedbirleri alarak ne kadar ciddi, dikkatli bir şekilde nadasa ve ekime hazırladıklarını gördü; bu bir matem işiydi, çünkü ekim zamanı, tahıl tanrısının defnedildiği zamandır; Usir'in karanlık âleme çekiliş zamanıdır, ümidin uzaklaştığı, gözyaşı dökme zamanı. Yusuf da ekinleri gömen zavallı çiftçilere bakıp bakıp ağlıyordu, çünkü kendisi de karanlık alême yeniden gömülüyordu ve ümit çok çok uzaklardaydı –koca bir senenin dönüp bittiğinin ve bir tekrarı getirmesinin, hayatın yenilenmesinin bir işaretiydi uçuruma yapılan bu yolculuk.

Bu, hakiki oğul Etura'nın düştüğü uçurumdu, yeraltındaki koyun damının bulunduğu, Ölüler diyarı Aralla'ydı. Kuyu aracılığıyla yeraltına, Ölüler diyarına ulaşmıştı; şu anda oradan da daha ilerideki Bôr'a ve Aşağı Mısır'daki hapishaneye gidiyordu; bundan daha aşağısı da zaten yoktu. Kara ay günleri yeniden geliyordu, yıllar gibi gelen, büyük günler olacaktı; bu sırada yeraltı dünyası, bu güzel insan üzerinde hükmünü sürecekti –zayıflayıp kuruyacak ve ölecekti; ama üç gün sonra yeniden ortaya çıkacaktı. Uçurumun derin çukurunda Çoban yıldızı Attar-Tammuz olarak batacaktı; ama oradan bir Şafak yıldızı olarak çıkıp yükselecekti. Buna ümit denir ve bu ümit tatlı bir hediyedir. Bu ümidin içinde de yine yasaklan-

mış bir şey olacaktı, çünkü bu ümit kutsal ânın onurunun değerini azaltıyor ve döngünün merasim saatlerini, daha zamanı gelmeden kutluyordu. Her saatin kendi şerefi var ve o, doğru zamanı yaşamamasına rağmen ümitsizliğe kapılmıyor. Yusuf'un görüşü böyleydi. Onun ümidi ise kesinlikle onun bilgisi dâhilindeydi; ama o, bu ânın bir çocuğuydu ve ağlıyordu.

Gözyaşlarını biliyordu. İştar'ın dileğini küçümsediğinden ve İştar ona 'ağlamayı hazırlamış' olduğundan Gılgamış onu ağlatmıştı. Çektiği sıkıntı yüzünden iyice bitkin düşmüştü; kadının verdiği sıkıntı, ağır kriz içinde iyice çekilmez olmuştu, her şeyi tepetaklak eden bir çöküş; ilk günlerde Ha'mat'a gidip Mısır'ın nakil yolundaki geminin güvertesinde dolaşmak için izin istemedi, aksine kamarada hasır yatağı üzerinde yatıp durdu ve hayal dünyasına daldı. Kil tabletlerdeki mısraların hayalini kuruyordu.

Azgın tanrıça İştar, tanrıların kralı Anu'nun üstüne gitti, intikam istedi. "Gökyüzü hayvanı yaratmalısın, o, dünyayı ayakları altında ezmeli, burnundan çıkan alevli nefesi dünyayı kavurmalı, kurutmalı ve tarlaları berbat etmeli!"

"Gökyüzü hayvanını yaratmak istiyorum Hanımefendi Aşirta, çünkü sana ağır hakarette bulundu. Ama tanenin olmadığı yıllar gelecek, yedi yıl sürecek, boğanın ayakları altında ezilen ve nefesiyle kavrulan dünyada açlık yılları olacak. Bu kıtlık yıllarına hazırlık yapıp yiyeceklerini yığdın mı, doğru dürüst gıda topladın mı?"

"Gıdaları hazırladım, yiyecekleri yığdım."

"Öyleyse gökyüzü hayvanını yaratayım ve göndereyim, çünkü sana ağır hakarette bulundu Hanımefendi Aşirta!"–

Tuhaf tavır ve davranış! Eğer Aşera, Gılgamış'ın ürkek ve içe dönük olmasından, yeryüzünü berbat etmek istediyse, kavuran gökyüzü hayvanının bu yangını çıkarmasını içtenlikle arzu etmişse, bu durum yedi yıl sürecek ve onun eseri olacak kuraklık yılları için yiyecek depolamanın pek anlamı yoktur. Tanrıçanın böyle bir şey yapmış ve sorusuna olumlu cevap almış olması yeterliydi; çünkü tanrıça, intikam alacak bu hayvana, yüreği yanmış bir hâlde başvur-

muştu; bütün bu olayda, Yusuf'un hoşuna giden ve onu meşgul eden şeyse tedbir alma konusuydu; tanrıça öfkeliyken dahi alev saçan boğasını görevlendirme arzusunda bile tedbir alma konusunu göz önünde bulundurmuş olmalıydı. Tedbir almak, bu rüyacının en çok güvendiği ve önem verdiği, dikkatli olma fikriydi. –Çünkü çocukluğundan beri başına böyle şeylerin gelmesi ve günah işlemesi tedbirsizlik yüzündendi. Bu ülkede bu fikir çok geçerliydi; ürkek bir ülke olan Mısır, Yusuf için bu bağlamda tam bir kaynak anlamı taşıyordu; buradaki küçükler veya büyükler, tehdit edici bir felaket karşısında attıkları her adımda ve yaptıkları her işte, sürekli sihirli işaretler ve sözler kullanarak tedbir almaya çalışırlardı; artık Yusuf da uzun süreden beri burada yaşadığından Mısırlıydı; eti ve giydiği, Mısır kumaşındandı, ülkedeki tedbir alma düşüncesi de artık onun konusuydu ve bu, ruhuna iyice işlemişti. Bu konu, onun kendi örf ve âdetlerinde de derinlere inen köklere sahipti –çünkü alınmamış bir tedbir yüzünden ruhu neredeyse günaha girecekti: Çılgınlıktı bu; Tanrıya karşı yapılan bir davranışta yer alan gülünç bir talihsizlikti; buna karşılık, bilgelik ise bir olayı tahmin etmek ve güven için tedbir almak olmalıydı. Nuh-Utnapiştim haklı olarak dünyanın en zeki insanıydı; çünkü o, Tufan'ın gelişini görmüş ve tedbirini almıştı. Gemisini bunun için yapmamış mıydı? Nuh'un gemisi, yani büyük sandık Arôn, yaratılmışlar onunla Tufan'ı aşarak hayatta kalmışlardı; bu Yusuf için bütün bilgeliğin içinde öğrendiği ilk örnek ve bilgeliğin ilk örneğiydi: Her şeyi bilen güvenlik tedbiri. Böylece İştar'ın acı içinde yalvarması, ayakları altında ezen hayvana ve eksikliği duyulacak şeylere karşı besin maddeleri yığarak tedbir alma fikrini ortaya çıkardı; büyük Tufan'la ilgi olarak üst düzeydekilerin fikirleriyle kendi kafasındakiler arasında bir paralellik kurmuştu; kendi başına gelenlerle bu zavallı insanın olayı arasında ilgi kurup acı içinde gözyaşı dökerek bunu hatırlamıştı; ama tedbir alma konusunda affedilmez bir hata yapmak ve Tanrıya ihanet etmek, kendisini de Onu da birlikte mahvetmek demekti.

Koca bir yıl, tıpkı birinci kuyunun içindeki gibi, işlediği günahın bilincine vararak pişman olmuştu; babasına acıyordu, Yakup onun yüreğini sızlatıyordu; ona karşı kendisini çok suçlu hissedip utanıyordu; çünkü bu durumu Yusuf kendisi yaratmıştı ve getirildiği bu ülkede yeniden bir kuyuya getirilmişti. Kurtarılıp buraya getirilmesi hadisesi ne kadar güzel ve yüceltici bir şeydi; bu hadise de yine eksik bir bilgelikten dolayı başına gelmişti, yeniden yıkılmış ve yerle bir edilmişti; böylece üçüncü bir hadisenin başına getirilmesi bir parça ertelenmiş gibi görünüyordu! Yusuf kendi yalnızlığıyla baş başa kaldığında ruhunda suçluluğunu fark etti. 'Baba'sından kendisini bağışlaması için dua etti. Babasının cemali kendisini son anda büyük günah işlemekten korumuştu. Kısmen can sıkıntısından, kısmen de onun küçük düşürülmesinden gizli bir sevinç duyan, içkilerden sorumlu kâtip ve şimdiki muhafız Ha'ma't'a karşı, eskiden evdeyken sık sık onun yanına hava atmak için gidip otururdu, sohbet ederdi, ona güvenirdi ama hiçbir zaman düşkün olduğu izlenimi vermezdi. Evet, Yusuf'u severdi; birkaç günlük yolculuktan sonra duruma uygun düşecek şekilde onu bağlayan iplerden kurtarıp serbestçe dolaşmasına izin vermişti ama muhafızlık görevini kötüye kullanmaktan, suçlu duruma düşmekten korkuyordu.

Ha'ma't, "Firavun'un başı gözü üstüne!" diyerek kamaranın tahta perdesi altındaki Yusuf'un hasırdan yatağının yanına oturdu. "Sabık kâhya, ne oldu sana böyle, nasıl bu duruma düştün, oysa sen maharetin sayesinde hepimizin üstünde görev almıştın! İnanılacak gibi değil, sana bakıp bakıp şaşırıyorum. Burada Libyalı bir savaş esiri gibi yatıyorsun veya dirseklerinden bağlanmış zavallı bir Kuşlu gibisin, oysa bu evin üzerinde hâkim bir mevkiye sahiptin; ama A-mente'nin köpeğinin dişlerine yem oldun. On'un Efendisi Atum sana merhamet etsin! Nasıl oldu da küle döndün –istemeden senden edindiğimiz, şu zavallı Suriye'de konuşulan dilde, senin ifade tarzını kullandım– Hons'a yemin ederiz, senden hiçbir şey almayacağız, hiçbir köpek senin elinden bir lokma ekmek almayacak, orada işte böyle yatıp duracaksın! Peki, neden oldu bu? Ahmaklıktan ve terbiyesizlikten. Böyle bir evde büyük adam oyunu oynamak istedin ve

gözün zevke doymak bilmedi –senin şehvet ve tamahın bula bula kutsal Hanımefendiyi buldu; Hanımefendi hemen hemen Hathor ile eşit yapıda birisidir –çok büyük bir hayâsızlıktı bu. Aile mahkemesi sırasında Beyefendinin karşısında durduğun hâli hiç unutmayacağım; başını yere eğmiştin çünkü kendini savunacak en küçük bir sözcük dahi bulamamıştın ve bu suçtan kendini nasıl kurtaracağını bilmiyordun; hem nasıl yapacaktın bunu; çünkü ortada, Hanımefendiye saldırarak tecavüz etmek isteyip de beceremediğini kadının elinde kalan buruşuk gömleğin açıkça şahitlik ediyor, ne dersen de felaket bir şey bu! Üst kattaki ihtiyarlara çerez almak için yemek odasında bana geldiğin anı hâlâ hatırlıyor musun? O zaman burnun pek havadaydı; seni bu içeceği ihtiyarların ayakları üzerine dökmemen için uyardığım zaman, böyle bir şeyin senin hizmetinde asla olmayacağını belirterek beni utandırmıştın. Ne oldu bak, işte sen onu kendi ayaklarının üstüne döktün; ayakların berbat ve yapış yapış oldu –aman Tanrım! Senin tepsiyi elinde uzun süre tutamayacağını da biliyordum. Peki bunu neden yapamıyordun? Barbarlığından ötürü olmalı! Çünkü sen zavallı Zahi diyarının terbiye görmemiş korkak tavşanısın; insanların yaşadığı bu ülkenin hayat görüşünden ve değer ölçülerinden haberin yok; bizim ahlak kurallarımızı yüreğine kazımamışsın; bunlar, insanın dünyadan kâm almasını öğütler ama evli bir kadınla bunun olmasını istemez; çünkü bu, hayati tehlike demektir. Ama sen kör bir tamahla ve ahmakça, Hanımefendinin üstüne atladın. Şükret, senin rengini ölününkine benzetmediler –işte bu aslında senin tek sevineceğin sebep!"

"Bana sevgini göster, kitap evinin öğrencisi Ha'ma't" dedi Yusuf, "anlamadığın şeyler hakkında konuşma! Çok hassas ve nazik bir konu, büyük insan yığınları içine girer ve her önüne gelen bunu diline dolayıp bundan pis pis söz edecek olursa bu durum, olaydaki şahısları değil olayı saptırır, çok yazık olur, buna tahammül etmek çok zor ve dayanılmazdır. Senin, benim karşımda bu tür konuşman çok basit, kaba bir şey, Mısır'ın kültürüne yakışmaz, düne kadar kâhya olmamı ve senin benim önümde eğilmiş olmanı bir yana bırakıyo-

rum. Ama Hanımefendiyle aramda geçen bir şeyi ben senden daha iyi bilirim; sen bunun ancak en dışındaki önemsiz bir şeyi işitmişsin –şu hâlde sen bana bu konuda nasıl ders verirsin? Bundan başka senin, benim etimin şehvete doymamış oluşuyla Mısır'ın değer yargıları arasında yapay bir kıyaslama yapman da oldukça gülünç bir şey –zaten bu ülke hakkında çok kötü bir şöhret bütün dünyada dolaşıyor; senin 'atlamak'tan söz etmen ve bu sözcüğü benimle ilişkilendirmen de saygısızlık; çünkü sen bu sırada, şenlikte Mısırlı kızların sunulduğu tekeyi düşünmüş olmalısın– işte ben buna gerçekten değer ölçüsü ve akıl derim! Sana bir şey söylemek isterim: Gelecekte benimle ilgili olarak şunlar söylenebilir: Atlar ve eşekler gibi şehvet hisleriyle dolu bir halkın içinde kendi temizliğini koruyabilmiş biriydi –olması mümkün olan şey bu. Dünyadaki kızlar, evlenmeden önce saçlarından bir bukle alıp bana getirerek gözyaşı döküp ağıt yakacaklar; bu ağıtta, benim gençliğime acıyacaklar ve bu delikanlının hikâyesini anlatacaklar; kadının ateşli yaklaşmasından yüzünün akıyla sıyrılmış, ama hayatı ve şöhreti bu yüzden mahvolmuştu diyecekler. Burada yatarken ve her şeyi etraflıca gözden geçirirken, benimle ilgili bu tür bir âdetin meydana geleceğini tasarlıyordum. Buna göre şimdi takdir et, benim kaderim ve durumumla ilgili olarak anlattığın bu eksik bilgilerin beni nasıl sıkıntı içine sokacak ve nasıl yanlış yorumlara sebep olacak! Benim felaketim seni sevindiriyor, şaşkın şaşkın niye öyle bakıyorsun? Ben Peteprê tarafından satın alınan bir köleydim. Şu anda, onun ifadesine göre, Firavun'un kölesiyim. Şimdi eskiden olduğumdan daha iyi bir konuma geldim ve kıymetim arttı! Öyle bön bön niye gülüyorsun? Tamam öyle olsun, şu anda hayatım inişe geçti. Ama bu şerefsiz ve debdebesiz bir iniş; bu öküz gemisi sana Usir'in gemisi gibi gelmiyor mu? Hani aşağıdaki koyun damını aydınlatmak, mağaralarda yaşayanları selamlamak için geceleyin yola çıkan Usir'in kayığı gibi değil mi? Şunu bil ki bu çok ilginç bir şey benim için! Ama sen, ben bunu canlıların dünyasından ayrı değerlendiririm diyorsan haklı olabilirsin. Hayat otunun kokusunu almıyorum diye bir şeyi kim söyler; ben dünyaya hâkim olacak şekilde yükselmeyeceğim diye bir şeyi kim

söyler? Bu, tıpkı bir damadın odasından dışarı çıkararak sevinçle, senin gözlerini oyacağım demesindeki çarpıklık gibidir."

"Ah, eski kâhya, bu zavallı durumda bile sen aynı kaldın, acınacak şeyse bunun senin hayatında hangi anlama geldiğini kimsenin bilmemesi: Aynı insansın; çünkü dans eden kadınların ellerinde yukarı atıp tuttukları renkli toplara benzersin; fark edilmeyen şey, onların havadayken parlak bir kavis yaptıkları. Kaderine ve bu durumuna rağmen azametinden bir şey kaybetmedin, bunu senin inandığın tanrılar bilir sanıyorum; bu iyi insanın aynı zamanda gülmesini, ürpermesini ve bir kaz derisi gibi tüylerinin diken diken olmasını ben anlamıyorum. Gelinlik kızların, tıpkı bir tanrıya yaptıkları gibi saçlarından bir tutam kesip sana hatıra olarak sunmaları, seninle ilgili konuşmaları, sonra bu gemiyi, yani senin rezaletini taşıyan bu gemiyi, Usir'in geceleyin giden kayığına benzetmen de seni utandırmıyor. Bunu bildiğin gibi Tanrı istedi, sen onu sadece bu tanrıçayla karşılaştırıyorsun! Ama sen ilginç bir şekilde 'dikkat çekici' sözünü kullanıyorsun –'dikkat çekici' ilginç bir şey diyorsun, bu gemiyi o gemiyle eşit tutuyorsun ve bununla insanın ruhunda bir şüphe uyandırıyorsun, sonunda böyle bir şeyin gerçekleşeceğini ve senin de büyük olasılıkla gerçekten Ra olduğunu ima ediyorsun: onun ismi Atum ise o, geceleyin giden kayığa aktarma yapacak, ona binecek demektir. Bu kayık, gülüşler ve ürpertiler âleminden gelmekle kalmıyor, aynı zamanda sana duyulan öfkeden, öfkeli tepkiden ve kin kusmaktan geliyor, özellikle de senin üstünlük taslamandan; kendini yüce varlığın bünyesinde yansıyor gibi gördün ve sanki sen kendini Oymuş gibi farz edip konuşarak çok laubali davrandın; onun öfkeli ve kıvılcımlar saçan gözleri önünde, havadaki parlak kavisi sanki kendin yaratmış gibi tavır takındın. Öyle olsaydı her önüne gelen senin gibi davranırdı; ama şerefli bir kişi böyle yapmaz, aksine saygısını gösterir ve Ona tapar. Ben senin yanına kısmen can sıkıntısından kısmen de sana acıdığım için gelip oturdum; seninle bir parça sohbet etmek istedim ama sen, hâlâ kendini bana Atum-Ra ve kayığı içindeki Büyük Usir gibi olduğunu

söyleyeceksen seni tek başına bırakırım, çünkü senin bu kâfirliğin benim asabımı bozuyor."

"Nasıl biliyorsan öyle yap, kitaplar evi ve yiyecek ambarı sorumlusu Ha'ma't! Gel yanıma otur diye sana yalvarmadım, aksine yalnız kalmaktan hoşlanırım, hatta bunu bir parça tercih ettiğimi de söyleyebilirim; senin de belirttiğin gibi ben, sen olmadan da keyifli zaman geçiririm –ama sen kendi başına benim gibi sohbet etmeyi becerebilseydin yanıma gelip oturmaz ve benimle yaptığın konuşmayı böyle ters yorumlamazdın. Vaziyete göre sen beni kıskanmıyorsun ama hakikatte ise haset duyduğun için böyle davranıyorsun; senin kıskançlığının önünde duran dindarlık, sadece incir yaprağıdır –sana çok uzaklardan böyle bir örnekleme verdiğim için kusura bakma! İnsanın sohbet etmesi ve hayatını aptal bir hayvan gibi geçirmemesi, aslında en önemli şey; bunu sohbetlerinde en üst düzeyde zikretmesine bağlı her şey: Her önüne gelen senin gibi davranır, şeklindeki sözlerin de pek doğru değil; çünkü bunu önüne gelen herkes yapamaz. Meramını kinayeli olarak anlatmak diye bir şey vardır hani, bu özellik onda yoktu. Dolayısıyla ona engel olan şey şerefi değil, Yüce Varlığa ulaşmak için yürekten bağlılığın onda olmayışıdır, ona bu yetenek bahşedilmemiştir. Bu yüzden gökyüzü âleminin çiçeğiyle yaşamak ona nasip olmamıştır. O haklı olarak kendisini, O Yüce Varlığın bünyesinde, kendi içindekinden çok daha değişik görür ve insanı bıktıran, şükürler olsun nidalarıyla Ona hizmet eder. Ama her ikisi arasındaki bu gizli övgüler, methiyeler bitince de kıskançlıktan mosmor kesilir ve bu, Yüce Varlığın simgesi altına gider ve sahte gözyaşları dökerek şunları söyler: 'Yüceler Yücesi Tanrım, bu günahkâr kulunu affet!' Yiyeceklerden sorumlu Ha'ma't, işte asıl buna ahmakça tavır denir; senin böyle bir davranışta bulunmaman gerekirdi. Haydi, en iyisi sen benim öğlen yiyeceğim ekmeğimi ver, çünkü zaman geldi, acıktım."

"Zamanı geldiyse yapman gerek" diye cevap verdi kâtip. "Senin açlıktan ölmene razı olamam. Seni canlı olarak Zavi-Ra'ya götürüp teslim etmek istiyorum."

Yusuf'un kolları bağlı olduğundan ellerini kullanamadığı için, muhafızı Ha'ma't'ın ona kendi elleriyle yemek yedirmesi gerekiyordu, başka çaresi de yoktu. Onun yanına oturarak ekmek lokmalarını ağzına vermesi, bira tasından içirmesi gerekiyordu. Yusuf her öğünde açıklamalarını ona ifade ediyordu.

"Evet, uzun Ha'ma't, işte böyle yanı başıma oturuyor ve beni bir bebek gibi besliyorsun" dedi. "Aslında bunu severek yapmadığını belli eden utangaç ifade yüzünde bulunsa da bu yaptığın çok kibar bir jest. Bunu senin şerefine içiyorum, ama anlamadığım bir şey var, sen nasıl oldu da aşağıya gelip beni besliyorsun. Amirliğim sırasında, benim karşımda saygıyla eğildiğin zamanlarda böyle bir şeyi yapmış mıydın? Sen bana daha önceki zamanlarda olduğu gibi hizmet vermek zorunda değilsin ve göründüğü kadarıyla benim değerim daha da artmış, seninki ise azalmış. Burada eski bir soruyla karşı karşıyayız, kim daha büyük ve daha önemlidir sorusu: Muhafaza edilen mi, yoksa muhafız mı? Hiç kuşkusuz birincisi. Çünkü bir kral da kendi köleleri tarafından korunmaz; kral tarafından da yapılmaz, o hâlde bunun anlamı: 'Kendi meleklerine, seni çıktığın yolda korumaları için emretmiştir' değil mi?"

Birkaç gün sonra Ha'ma't, "Ben sana bir şey söylemek istiyorum" diye söze başladı. "Seni yuvadaki karga yavrusu gibi besleyip durmaktan bıktım, gaganı açıyorsun ama sadece yemek için değil, bu arada bana acı veren, sinirlendiren konuşmalar yapıyorsun. En iyisi senin bağlarını çözmek; çünkü sen çaresiz biri değilsin ayrıca ben, uzun süre senin uşağın ve koruyucu meleğin olamam, bu bir kâtibin görevi değil. Senin kalacağın yere yaklaştığımızda, seni yeniden bağlayacağım; oradaki görevli memur ve askerî birliğin başı Mai-Sahme'ye görevim gereği bağlanmış olarak teslim edeceğim. Ama senin bu olayı hapishane müdürüne söylemeyeceğine dair yemin etmen gerekiyor; benim görevimi kötüye kullanmadığıma ve serbestçe dolaşmanı sağladığıma dair; yoksa beni de yakarlar, kül olurum."

"Tam tersine. Ben ona, senin çok acımasız bir muhafız olduğunu ve bana her gün akreplerle işkence ettiğini söyleyeceğim!"

"Saçma, bu da çok ileri giden bir davranış olur! Sen bu insanı kandıramazsın. Üstümdeki mühürlü mektupta neler yazıldığını, senin hakkında neler denildiğini kesin olarak bilmiyorum. Senin hakkında ileri sürülen bilgileri kimsenin asla bilmemesi de kötü bir şey! Ama hapishane müdürüne, benim sana mülayim davrandığımı ve insancıl bir yaklaşım gösterdiğimi söyle."

"Öyle yapacağım" dedi Yusuf ve kollarındaki bağlarından kurtuldu. Nehrin yedi kola ayrıldığı, yılan denilen Uto diyarına kadar böyle kaldı. Cedet Bölgesi'ndeki Zavi-Ra hapishane adasının yakınına gelince Ha'ma't onun kollarını yeniden bağladı.

Hapishane Müdürü

Yusuf cezasını çekeceği hapishaneye, ikinci çukura yaklaşık on yedi gün süren bir yolculuktan sonra ulaştı; kendi hesabına göre orada üç yıl kalmak zorundaydı; sonra ancak başını dik tutacaktı. Burası, düzensiz şekli olan, sevimsiz yapılardan meydana gelen bir yerdi; Nil'in Mendes kolu üzerindeki bir adayı hemen hemen tamamen kaplıyordu; küp şeklinde, avlular ve geçitlerle birbirine bağlanan kışlalar, ahırlar, ambarlar ve koruganlardan oluşuyordu; Migdol hisarının bir köşesinde, hapishane binasının üstünde, 'zaferler kazanmış ordunun kâtibi', garnizon komutanı, mahkûmlar sorumlusu ve hapishane müdürü olan Mai-Sahme'nin makamı yükseliyordu; bütün bu zevksizliğin ve şekilsizliğin içinde gözleri sevindiren, tam orta yerde, bayraklarla süslü Vepvavet Tapınağı'nın kule kapısı önündeki yapıydı –bütün bunların etrafında yirmi arşın yüksekliğinde kerpiçten bir sur bulunuyordu; keskin köşeli, ileri doğru çıkmış burçları ve yuvarlatılmış savunma siperlikleri vardı. İskele ve büyük kapılı girişin arkasında muhafızlar nöbet tutmaktaydı, Ha'ma't, öküz gemisinin güvertesinin baş kısmında ayakta duruyordu; çok uzaktan elindeki mektubu onlara doğru sallıyordu; kapının altına varınca onlara bir mahkûm getirdiğini ve onu garnizon komutanı olan Yüzbaşıya elden teslim etmek zorunda olduğunu bağırarak söyledi.

Aslında Sami kültürüne ait ve burada kullanılan askerî bir terim olan *Ne'arin*, ücretli askerlerdi; bunların göğüslerinde kalp şeklinde deriden bir zırh, sırtlarında bir kalkan ve ellerinde mızrak bulunuyordu. Bunlar gemiyi içeriye aldılar. Burası Yusuf'a kendisini satın alan İsmaililerle geldikleri günü anımsattı; Zel'in surlu kapısından geçmişlerdi. O zamanlar yeni yetme bir delikanlıydı; Mısır'ın harikaları ve iğrençlikleri karşısında korkuyor ve çekingen davranıyordu. Şimdi ise tepeden tırnağa bir Mısırlı gibi bu harikalara ve iğrençliklere alışık –tedbiri elden bırakmayan birisiydi, yani bu ülkenin çılgınlıklarına karşı içinde bir tepki taşıyordu; artık delikanlılık çağını da hemen hemen geçmiş, erkeklik dönemine gelmişti. Menfe Tapınağı'ndaki Ptah'ın canlı tekrarı Hapi gibi, yani Sığır tanrı gibi urganla bağlı bir mahkûm olarak getirilmişti. Peteprê'nin iki adamı tarafından kollarını bağlayan halatın ucundan tutularak peşleri sıra götürülüyordu; önlerinde Ha'ma't; (kendilerine giriş izni veren) ve elinde bir sopa taşıyan ast görevli kişiyle kapının altında görüşen Ha'ma't, yine bu görevli tarafından avludaki daha üst rütbeli ve elinde gürzü olan birisine teslim edildi. Bu adam mektubu aldı ve onu Yüzbaşıya götüreceğine söz vererek onların burada beklemelerini söyledi.

Böylece onlar avlunun kare şeklindeki bölümünde, iki veya üç kat yaprakları olan ve sadece en üst kısmı yeşil, kırmızı hurmalı palmiye ağaçlarının zayıf gölgesinde, askerlerin meraklı bakışları altında bekliyorlardı. Yakup'un oğlu düşünceler içindeydi. Peteprê'nin zindan komutanı hakkında söylediklerini anımsıyordu; onun eline teslim edilecekti: Kendisine şaka yapılmayan bir adamdı. Endişeli bir şekilde adamı bekliyordu; sadece unvan generali olan Peteprê'nin bu adamı belki de hiç tanımadığını, onun şakadan hoşlanmayan özelliğini de zindan sorumlusu makamından yola çıkarak kendisinin uydurduğunu düşünüyordu; bu çok olası bir durumdu ama her şeyin de sonu değildi. Endişesini şu düşünceyle giderdi: Onunla uğraşacak bu adam da sonunda bir insanoğluydu –bu düşünce her türlü koşul altında anlayış ve olumlu bir çıkış yolunun bulunabilece-

ği sonucunu veriyordu; Tanrı aşkına, bu adamla, her ne kadar zindan sorumlusu olarak yaratılmış veya bu makam ona ne kadar sert bir görev vermiş olsa da herhangi bir şekilde ve her şeye rağmen onun şakadan hoşlanan bir yanı olacaktı.

Artık Yusuf, Mısır diyarının çocuklarını çok iyi biliyordu, gerçi burası ölüm donukluğunun hâkim olduğu bir diyardı ama yine de çocukça ve zararsız şeylerle dopdolu bir yerdi. Sonra müdürün şu anda okuduğu mektupta Potifar, onun kişiliği hakkında onu bilgilendirip 'karakterini münasip bir şekilde' açıklıyordu. Yusuf, kendi karakteriyle ilgili verilerin pek iğrenç şeyler olmayacağına ve bu adamın kendisine karşı şiddetli bir tepki göstermeyeceğine inanıyordu. Kutsanmış insanlarda olduğuna inanılan kendine güvenme unsuru artık kendisinden çıkıp dünyaya yayılmıyor, aksine kendisine geri dönüyordu, tabiatındaki mutlu sırlarına katılıyordu. Çocukluk yıllarındaki, bütün insanların onu kendisinden daha çok sevdiklerine dair inanç da artık yoktu. Ama inanmaya devam ettiği bir şey vardı: Dünyayı ve insanları, kendisine en iyi ve en aydınlık yönüyle bakmaları için teşvik etmek –görüldüğü gibi bu, dünyadan daha çok, insanın kendisine güvenmesidir. Hiç kuşkusuz her ikisi de onun ben'iyle bu dünya, kendi görüşüne göre birbirine mecburdur ve belli bir anlamda Bir'dir; burada dünya sadece bilinen bu dünya değildi, aksine bu, o n u n dünyasıydı, böylece iyilik ve samimiyet üzerine kurulmuş yeni bir şekillenmeydi. Durumlar ağırlığını hissettiriyordu; Yusuf'un inandığı şeyse kendi şahsıyla simgeleşmişti; bireyin, hadiselerin ve durumların genel olarak belirleyici gücü üzerinde daha üstün bir güç olarak belirgin bir konuma gelmişti. Yusuf kendisini, tıpkı Gılgamış'ın yaptığı gibi, acıların ve mutluluğun insanı olarak tanımlıyorsa bu bütün acılara rağmen kendi yaratılışında neşeli bir özellik bulunduğunu biliyor olmasındandı; öte yandan hiçbir acıya inanmıyordu –yeterince karanlık, simsiyah bir durum; öyle ki kendi özündeki ışık için veya kendi içindeki Tanrının nuru için bile hiç geçirgen gözükmüyordu.

Yusuf'un güveni bu türdendi. Kötü ama doğrusunu ifade etmek gerekirse bu, Tanrı güveniydi. Kendisiyle ilgilenecek hapishane

müdürü Mai-Sahme'yle yüz yüze gelmeden önce kendisi bu güvenle donatıldı. Onun karşısına bir süre daha çıkarılmamıştı; onu üstü kapalı, alçak bir koridordan geçirerek hisar kulesinin dibindeki savunma binasının kapısının önüne getirdiler. Burada üstü çıkıntılı miğferleri olan nöbetçiler vardı; bu kapının parmaklıkları onların yaklaşmasından sonra Yüzbaşının önünde açıldı.

Dama oynadığı, dazlak kafalı Vepvavet'in başkâhyası ona refakat ediyordu. Kırk yaşlarında, bodur, deriden koruyucu yelekli birisiydi; pullarla aslan resimleri dikilmiş yeleğini ilk kez bu vesileyle giymişti. Başında kahverengi bir peruğu; sık, kara kaşların altında yuvarlak kahverengi gözleri, küçük bir ağzı, bıraktığı sakalla kararmış bronz tenli bir çehresi vardı. Dirseklerinden itibaren kolları kıllıydı. Kendine has, sakin, hatta uykulu bir hâli vardı; bakışlarından zeki birisi olduğu anlaşılıyordu. Yüzbaşının konuşması, tıpkı büyük kapının altındaki savaşan ilahın peygamberle yaptığı konuşma sahnesi gibi monoton ve sakindi; komutanın yüzünde oynadıkları dama partisinin sükûneti hâlâ hâkimdi; oyunun bitişi, beklenen kişilerin gelişlerine kadar sürmüştü. Elinde, Beyefendinin zorlanarak açılmış mektubu vardı.

Ayakta durarak içindekileri tekrar okumak için mektup rulosunu yeniden açtı; yüzünü mektuptan kaldırdığında, Yusuf onun yüzünün, bir adamın yüzünden daha başka bir mânâ ifade ettiğini algıladı: Tanrının nurlu aydınlığıyla bezenmişti, zor koşulların ve durumların ifadesi okunuyordu; bu çehre acı ve mutluluk insanına hayatın gerçek yüzünü gösteriyordu; çünkü kara kaşlarını çatarak tehdit edici bir görünüm vermişti ve bu sırada küçük ağzının etrafında bir gülümseme vardı. Ama yeniden bu iki görünüm de ortadan kalktı; gülümsemeden ve tehdit edici bakıştan eser yoktu.

Kaşlarını yukarı kaldırıp yuvarlak gözlerini kâtip Ha'ma't'a çevirerek "Sizleri Vêse'den buraya getiren geminin yöneticisi sen misin?" diye rahat ve monoton bir sesle sordu.

Onun onaylaması üzerine Yusuf'un yüzüne baktı.

"Sen büyük saray mensubu Peteprê'nin eski kâhyası mısın?" diye sordu.

Yusuf çok yalın bir üslûpla "Evet, o kişi benim" diye cevap verdi.

Ama bu yine de sert bir cevaptı. Şöyle söyleseydi daha iyi olurdu: "Sizin buyurduğunuz gibi" ya da: "Hakikati biliyorsunuz Efendim" veya daha nazik bir ifadeyle: "Siz deniz kuvvetleri komutanının arz ettikleri gibi Efendim." Ama 'O kişi benim' demek yalın bir tarzdı, ciddi bir gülümsemeyle bunu ifade etmesiyse, şu anda, burada pek uygun değildi –çünkü kendinden üst makamda bulunan birisinin karşısında ben-biçimi anlatım kullanılmaz, aksine şöyle denmesi gerekir: "Hizmetkârınız" veya tamamen önemsizleştirerek: "Buradaki kulunuz"; bunların da ötesinde 'ben' sözcüğü, bu cümlede tehlikeyi de bildiren bir rol oynuyordu –bilhassa '–im' takısıyla belirlenemeyen bir şüphe uyandırıyordu; soruyu onaylayan, evin kâhyası sözcüğünden daha fazla bir konumu olduğunu da içeriyordu, yani soru ve cevap birbiriyle pek örtüşmüyordu, aksine cevap soruyu aşıyordu ve bunun devamında şöyle bir sorunun yöneltilmesi gerekirdi: "Sen nesin?" ya da "Sen kimsin?"... Kısacası, 'O kişi benim', halk arasında eskiden beri kullanılan, alışılagelmiş bir ifade şekliydi –kendini-tanıtma ibaresiydi; ilk oluştan beri hikâyelerde ve tanrıların oyunlarında sevilerek kullanılan bir tarzdı, insanda bir sürü etkiler ve sonuçlar, tasarımlar oluştururdu; gözleri aşağıya indirmekten dizler üstüne çökmeye varıncaya kadar insanda değişik etkiler yapardı.

Mai-Sahme'nin sakin çehresinde, korku tanımaza yatkın gözüken bir adamın yüz ifadesi okunuyordu; ayrıca küçük, hafif kemerli burnunun ucundaki rengini bile beyaza çaldıran bir şaşkınlık veya mahcubiyet ifadesi yüzünde belirdi.

"Öyle, öyle, bu sensin öyleyse" dedi ve o anda buradaki '–in' takısının anlamının neyi kastettiğini kesinlikle bilmiyordu; bu belki de onun unutkanlığının ve hayal kuruculuğunun bir belirtisiydi. Karşısında, iki ülkede de güzel görünüme sahip yirmi yedi yaşında birisi bulunuyordu. Güzellik en etkili bir nişandır; en sakin ruhta bile hafif bir korku doğurtur; aslında korku, ruha çok uzaktır; 'O kişi benim' cümlesini söylerkenki ciddi gülümseyişin de katkısıyla onun ruhu hayal âlemine gitti.

Yüzbaşı "Sen aklı bir karış yukarıda birisine benziyorsun" diye sözlerine devam etti. "Deliliğin ve düşüncesizliğinden dolayı yuvanı kaybetmişsin. Yukarıda, çok ilginç olan Firavun Şehri'nde yaşıyormuşsun, bitmek bilmeyen bir şenlik havası içinde bir hayat sürmüşken ve sürecekken kafasızlığın sonucu, son derece can sıkıcı bir hayat ortamına düşüp buraya, aşağıya getirilmişsin" dedi ve bir an için kaşlarını yeniden çattı. Bu sırada sanki buna bağlı bir şeymiş gibi dudaklarının etrafında hafif bir gülümseme belirdi. "Yabancı bir evde insan kendisine uygun bir kadın arayamaz" diye devam etti. "Bunu biliyor muydun? *Ölüler Kitabı*'ndaki özlü sözleri, kutsal İmhôtep'in uyarılarını ve fikirlerini okumadın mı?"

"Bunları biliyorum" diye karşılık verdi Yusuf. "Çünkü onları yüksek sesle ve içimden pek çok kez okumuştum."

Aslında cevabı işitmek isteyen Yüzbaşı her nedense bunlara kulak asmadı.

"Bu adam" dedi Yüzbaşı, Yusuf'a refakat eden başrahibe doğru yönelerek "bilge İmhôtep, iyi bir hayat arkadaşı! Hekim, mühendis, hatip ve kâtip, böyle bir kimseydi, Thot'un canlı abidesi, Tut-anh-Cehuti. Ben bu adama saygı gösteririm, bunu ifade etmeliyim; etrafa dehşet saçmayı isterdim ama bu bana nasip olmadı –belki şöyle ifade edeyim: Maalesef bu nasip olmadı, ben bunun için çok sakin birisiyim– yoksa ben birçok bilim dalının birleştiği bir olay karşısında korkuya kapılırdım. Ama ilahî varlık İmhôtep öleli çok, çok uzun zaman oldu, –çok eskiden, ülkelerin güneş gibi parlak olduğu dönemde ona benzer sadece birisi vardı. Onun efendisi ilk kral Coser'di; İmhôtep, Menfe yakınlarında, onun için altı katlı, hemen hemen yüz yirmi arşın yüksekliğindeki basamaklı piramidi, yani onun sonsuz evini yapmıştı; ama karşı tarafta cezalıların çalıştıkları taşocağından getirilen kireç taşları, pek iyi değildi; ustanın elinde bundan daha iyisi yoktu. İnşaat, onun bilgeliğinin ve sanatının yan uğraşıydı; Thot Tapınağı'ndaki bütün kilitleri ve anahtarları bilirdi. Bunun yanı sıra iyi bir sağlık uzmanıydı, tabiatı iyi bilirdi, sert ve sıvı cisimleri bilirdi; sakinleştirici, huzur verici birisiydi. Çünkü kendisi de sakin birisiydi, korku verecek hiçbir şey yapmamıştı. Bunun

yanı sıra o, Tanrının elindeki kamış bir kalemdi, bilgelik yazan bir kâtipti –bu iki özellik onda birleşmişti; bugün hekim başka bir zaman kâtip değildi, aksine biri diğeriyle birleşik olarak bulunuyordu, çünkü bana göre bu vurgulanması gereken nefis bir değer. Hekimlik ile kâtiplik birlikte hayırlı bir ışık oluyor, el ele hareket ediyor ve her bir şey daha iyi oluyor. Kâtiplik bilgeliğiyle donanımlı bir hekim, dünyanın ezici baskısına karşı çok zeki bir teselli kaynağı oluyor; vücudun yaşamasını ve acılarını, zehri ve panzehri, güçlendirici şurupları anlayan bir kâtip ise hiçbir fikri olmayan kişiye göre çok daha öne çıkmış birisidir. Bilge İmhôtep böyle bir hekim ve kâtipti. Kutsal bir adam; onun ruhuna tütsü yakılmalı. Sanıyorum o, biraz vakitsiz öldü, artık çok gerilerde kaldı, onu kutsal tütsüyle analım. O, çok hareketli ve heyecan verici Menfe'de yaşamıştı."

"Onun karşısında kendini bu kadar mahcup hissetme Yüzbaşı" dedi başrahip. "Çünkü sen bu birliğe verdiğin kusursuz hizmetle aynı zamanda sağlık bilgisini de kullanıyorsun, aç ve ıstırap içinde kıvrananları sakinleştiriyorsun; ayrıca bütün bu özellikleri sakin bir şekilde birleştirip yeni bir şekil ve içerik kazandırarak yazıyorsun."

"Bunu sakinlik içinde tek başına yapmak mümkün değil" diye cevap verdi Mai-Sahme; yüzündeki ve yuvarlak, zeki gözlerindeki sakinlik ifadesi, hüzün verici bir hâl aldı. "Belki bana korkunun çakacağı bir şimşek yardım edebilir, sıkıntımı giderebilir. Ama böyle bir şey nereden gelsin ki? –Nasıl?" dedi kaşlarını yukarı kaldırarak ve Peteprê'nin Yusuf'un bağlarını tutan iki kölesine doğru bakıp başını sallayarak:

"Sizler, ne yapıyorsunuz orada? Onu çifte mi koşacaksınız, yoksa küçük çocuklar gibi onunla atçılık mı oynayacaksınız? Kesmeye götürülen bir öküz gibi onu böyle sımsıkı bağlamışsınız; eğer bundan dolayı onun azaları zarar görecek olursa sizin bu kâhyanızı burada angaryada nasıl çalıştırabilirim? Çabuk onun bağlarını çözün aptal herifler! Burada taşocağında veya yeni inşaatta, Firavun için ağır işler yapıldığından bağlanmış vaziyette bulunulmaz. Ne kadar akılsızca bir şey bu! –Bu adamların" diyerek yeniden yönünü başrahibe döndü ve açıklamalarda bulundu. "Kafalarında, hapis-

hane denilince, insanların elleri kolları bağlanmış hâlde bulundukları yer kavramı var. Onlar her şeyi kelimenin ilk anlamıyla anlıyorlar, onların tavrı böyle; çocuklar gibi atasözüne inanıyorlar. Hapishaneye atılmış birisi, onlara göre şu demek: Aç farelerin ve börtü böceklerin cirit attıkları deliğe tıkılmak; onların Ra'nın gündüzünün bulunmadığı bir zindanda yattıklarını sanıyorlar. Gerçekle onun ifade şeklinin bu tarz uyuşmazlığı, kanaatime göre derin bir cahilliğin temel göstergesidir. Bu durum zavallı Kuş diyarındaki sakız çiğneyen kesimde ve bizim tarlalardaki köylülerde sıklıkla görülür ama şehir ahalisinde yoktur. Sözün bu şekilde, sözcüklerin ilk anlamıyla algılanmasında belli bir şiirsellik bulunduğu inkâr edilemez, bu masal âleminin ve masumluğun şiirselliğidir. Bildiğim kadarıyla iki tür şiirsellik vardır: Birisi halkın masumluğundan ortaya çıkar, diğeri kâtipliğin ruhundan doğar. Bu ise hiç kuşkusuz daha üst düzeydedir; ama bana göre bu diğeriyle bağlantılı olarak mevcut olabilir ve ötekine yaratma zemini olarak gereksinim duyar; tıpkı üst düzeydeki hayatın bütün güzelliğinin, açlık çeken büyük kitlelerin hayat zeminine, Firavun'un ihtişamının üzerinde gelişip güzelleşmek ve dünyanın gözleri kamaştıran güzelliğini sergilemek için bile böyle bir zemine muhtaç olduğu aşikârdır.

Bu arada Yusuf'un kollarını serbest bırakması için acele eden içkilerden sorumlu Ha'ma't dedi ki: "Kitaplar evinin bir öğrencisi olarak, gerçek ile bunun söyleniş tarzı arasında hiçbir şekilde karıştırma yapmadım; sadece bir an için, şekilde bir kargaşa oldu; yani Yüzbaşı, bu mahkûmu elleri kolları bağlı olarak sana teslim etmem sırasında bu durum görüldü. Yolculuğun büyük bir bölümünü bağlarından çözülmüş olarak yaptığını kendisi de söyleyip onaylayabilir."

"Bu zekice yapılmış bir davranış değildi" diye cevap verdi Mai-Sahme, "sözün gelişi, işlenen suçlar arasında farklılıklar bulunmaktadır; cinayet, hırsızlık, sınırı aşma, vergi ödememe veya vergileri tahsildarla iç etme, başka gözle bakıldığında farklılıklar arz eder, içinde bir kadının parmağı olan sapkınlıklar da. İşte bütün bunlar ihtiyatlı bir muhakemeyi gerektirir."

Elindeki yazı rulosunu yeniden yarıya kadar açtı ve okudu.

"Gördüğüm kadarıyla, burada söz konusu olan şey bir kadın hikâyesi, sen bu tür kaba ve adi olaylarla dolu bir davranışta bulunmak istemişsin; doğrusu ben, subay ve kraliyet ahırlarından sorumlu birisi olmak istemezdim. Gerçi bu olay, çocukça saflık içeren basit konumda oluşun ve her şeyi ilk anlamıyla algılamanın, yani gerçekle onun ifade tarzı arasındaki farkı görememenin bir işaretidir; ama böyle bir karıştırma, arada sırada çok iyi düzeydekiler arasında da kaçınılmaz olarak meydana gelir; çünkü bu, yabancı bir evde kendisine uygun bir kadın aramanın tehlikeli bir şey olduğu anlamına mı geliyor acaba, aynen böyle yapılıyor, birisinin bilgeliği, ötekinin hayatı söz konusu; işte bu tehlikeli konum, şeref kavramının bir unsurunu nahoş bir duruma itiyor; iki kişi arasındaki aşk hadisesi de böyle; burada suç sorunu bir parça gizlenmiştir, her ne kadar bu sorun dışarıya açıkça çözümlenmiş gibi anlatılsa da; çünkü sorunun bir bölümü, tabii bu, erkek bütün suçu üstüne aldığı zaman görülür; oysa burada yeniden, anlatış tarzıyla gerçek hadise arasındaki farkı sakin bir ortamda ayırt etmenin gerektiği önerilir. Bir kadının erkek tarafından ayartıldığını işitince, buna bıyık altından gülerim, çünkü bana göre gülünç bir durumdur bu; kendi kendime şöyle düşünürüm: 'Sen, Ey Yüce Tanrım! Tanrının günlerinden bugüne kadar baştan çıkarma kimin emri ve sanatıyla oldu –bu bizim gibi aptalların yaptığı bir iş değil.' –Sen şu iki kardeşin hikâyesini bilir misin?" diye yuvarlak gözlerini yukarı kaldırarak Yusuf'a doğru dönüp sordu; çünkü o, Yusuf'tan biraz daha kısa ve tombulcaydı. Onunla aynı boydaymış gibi yaparak, sık kaşlarını da iyice yukarı kaldırdı.

"Çok iyi biliyorum Yüzbaşım" diye cevap verdi Yusuf. "Bunu Firavun'un dostu olan Beyefendime sık sık okumakla kalmadım –onu siyah ve kırmızı mürekkep kullanarak hüsnühatla kopya ettim."

"Bu hikâye daha çok kopya edilecek" dedi Yüzbaşı. "Bu nefis bir hayal ürünü ve bir örnek; sadece inandırıcı anlatımıyla değil, çünkü bu hadiseler sakin bir şekilde irdelenince kısmen inandırıcı olmaktan çıkıyor, örneğin şu olay: Kraliçe, persea ağacı odunundan

fırlayan bir kıymığın onun ağzına girmesiyle hamile kalır; bu tamamen tıbbi deneylere aykırı bir durumdur ama olayın tartışılamaz şekilde aynen böyle kabul edilmesi arzu edilmiştir. Buna rağmen hikâye bir örnek eserdir ve hayatın bir dökme kalıbıdır; böyle, eğer Anup'un karısı, Bata adlı delikanlıya sırtını yaslamışsa yani kadın onu güçlü bulmuşsa. Ve ona şunları söylemişti: 'Gel birbirimizle hoşça vakit geçirelim! Ben sana iki bayramlık elbise de yaptıracağım.' Bata kardeşine şöyle seslenmişti: 'Yazıklar olsun bana, kadın her şeyi altüst etti!' Kardeşinin gözleri önünde kılıç kamışı yaprağıyla kendi erkeklik organını kesip balıklara yem olarak attı –çok etkileyici bir olay. Daha sonra doğru olduğu iddia edilen olaylar inandırıcılığını kaybetti, ama şunu da vurgulamak gerekir ki Bata, Hapi Boğası hâline dönüştüğünde şunları söylemişti: 'Ben Hapi'nin bünyesinde bir mucize olacağım ve bütün ülke benimle ilgili sevinç çığlıkları atacak.' Tabii bunlar arap saçı gibi duygular; ama tıpkı önceden yaratılmış kalıbın içine arada sırada bu hareketli hayat dökülüyor!"

Bir süre sustu ve yüzünde sakin bir ifadeyle küçük ağzı hafifçe açılmış bir hâlde boşluğa dikkatle baktı. Sonra yeniden mektubu bir parça okudu.

Başını, dazlak kafalı başrahibe çevirerek "Siz böyle düşünebilirsiniz baba" dedi, "hiç değişiklik olmayan bu yerde, doğuştan sakin ruhlu bir adamın dalgınlıkla içine düştüğü tehlikeli bir durum; bu adam için bu hadisenin bir değişiklik getireceğini ve monotonluğu hareketlendireceğini düşünebilirsiniz. Genel olarak benim karşıma getirilen, ya hakkında kesin karar verilmiş ya da geçici olarak gözetim altında tutulacak birisidir: Her türlü mezar soyguncusu, sürtük ve yankesiciler için adalet terazisi salındığı sürece, dava süreci içinde alınacak karar, ceza alma tehlikesini ortadan kaldıracak şekilde yapılacak davranışlara göre verilecektir. Aşk alanında olan hadise ise oldukça farklı, heyecan vericidir. Çünkü bu konuda hiçbir şüphe olamaz ve bildiğim kadarıyla yabancı halklar da bunu birbirinden çok farklı düşüncelerle onaylar; insan hayatının dilimleri içinde en

heyecan verici, anlamca en zengini ve sırlarla dolu olan bölümü bu aşk alanıdır. Hathor'un dünyasında onun şaşırtıcı ve düşünmeye değer deneyimlerinden haberdar olmayan var mı ki? Ben size ilk aşkımdan söz etmiştim, bu aynı zamanda benim ikinci aşkımdı?"

"Asla olamaz Yüzbaşı" dedi başrahip. "İlk aşk nasıl ikincisi de olur ki? Böyle bir şeyin nasıl mümkün olabileceği beni şaşırtıyor."

"Veya ikincisi hâlâ ilk olan" diye karşılık verdi komutan. "Nasıl isterseniz. Hâlâ veya yeniden veya sonsuza kadar –bununla ilgili, uygun düşen kelimeyi emin olarak kim bilebilir ki? Zaten buna da bağlı bir şey değil."

Sakin hatta uykulu bir yüz ifadesiyle mektup rulosunu kolunun altına sokarak kollarını birleştirmiş bir hâlde başını yana eğip yuvarlak, kahverengi gözlerinin üzerindeki sık kaşlarını bir parça yukarı kaldırarak, yuvarlak dudaklarını ölçülü ve ciddi bir şekilde hareket ettirerek, Yusuf'un ve onun muhafızlarının, Vepvavet rahibinin ve etrafta duranların ve daha yakına sokulan askerlerin önünde Mai-Sahme aynı ölçüdeki bir vurgulamayla şunları anlatmaya başladı:

"On iki yaşındaydım ve Kraliyet Bölgeleri Kâtiplik Okulu'nda bulunan yatılı bir öğrenciydim. Bugünkü gibi, o zaman da kısa boylu ve tombuldum; ölmeden önceki ve sonraki hayatım için benim ölçüm ve formum böyle; ama yüreğim ve aklım çok hassastır. Bir gün benim sınıf arkadaşıma ekmek ve bira getiren bir kız gördüm. Sınıf arkadaşım, annesi hasta olan bu kızın, erkek kardeşiydi. İmesib, bir memur olan Amenmose'nin oğluydu. Ona günlük yiyeceğini, üç ekmek ve iki çanak birayı getiren kız kardeşine Beti diye sesleniyordu; bunun Nehbet adının kısaltılmış şekli olduğunu düşünerek İmesib'e sordum, o da bunun doğru olduğunu onayladı. Çünkü kız ilgimi çekiyordu; o da benimle ilgileniyordu; buraya geldiğinde gözlerimi örgülü saçlarından, küçük çizgi gibi gözlerinden, yay şeklindeki ağzından, özellikle de elbisesinden gözüken çıplak kollarından, zarif, ince ve güzel endamından ayıramıyordum –bunlar benim üzerimde derin bir etki yapıyordu. Ben, gündüzleri Beti'nin bende nasıl bir etki yaptığını bilemiyordum ama geceleri bunun farkına varı-

yordum; yanıma elbiselerimi ve sandaletlerimi koyup kitap ve yazı takımının bulunduğu torbayı başımın altına yastık gibi yerleştirerek –bu talimat gereğiydi– koğuştaki arkadaşlarımın arasında yattığımda bunu hissediyordum. Kitapların başımızın altına konulmasının sebebi, onları rüyamızda bile unutmamamız içindi. Ama buna rağmen ben onları unutuyordum ve kendi rüyamı onun baskısından bağımsız görmeyi beceriyordum. Yani çok ayrıntılı ve büyük bir inandırıcılıkla rüyalarımı görüyordum; Amenrose'nin kızı Nehbet'le nişanlıymışım; babalarımız ve annelerimiz bu konuda görüşüp anlaşmışlarmış. O benim evli kız kardeşim ve evin hanımı olacak, kolunu benimkinin üstüne koyacakmış. Ben buna hiçbir ölçüyle ifade edilemeyecek derecede seviniyordum, hayatta hiçbir şeye böyle sevinememiştim. Bu söz almanın verdiği sevinçten bütün iç organlarım ayağa kalktı, böylece nişan onaylandı ve ana-babalarımız bize, burunlarımızı birbirine yakınlaştırmamıza müsaade ettiler, bu çok hoş bir şeydi. Bu rüya öylesine canlı ve doğaldı; öyle ki gerçekle alakası yoktu ve ilginç bir şekilde gece bittikten, uyandıktan ve yıkandıktan sonra bile onun etkisi devam ediyordu ama gerçekte bunun olmayışı beni hayal kırıklığına uğratıyordu. Ben ne önce ne de sonra böyle bir rüyayla karşılaştım; uyandıktan sonra bile beni kendi canlılığı içinde yaşatıyordu ve ben uyanıkken bile ona inanmaya devam ediyordum. Sabah saatlerinde hâlâ Beti adındaki kızla nişanlandığıma, ruhumda ve beynimde inanıyordum; yazı salonunda otururken öğretmen kendime gelmem için sırtıma vurduğunda, bütün organlarımdaki mutluluk kayboluveriyordu. Kendime geliş sırasında aklımda şu fikir belirdi, gerçi nişanlanma ve burunlarımızın yakınlaşması bir rüya idi, ama bunun derhal gerçekleşmesi için hiçbir projem de yoktu; benim anne ve babama gidip Beti'nin anne ve babasından bizlerin evliliği için onu istemesini rica etmem lazımdı; böyle bir rüyadan sonra bu tür bir düşüncenin ortaya çıkışının çok doğal bir şey olduğunu ve kimsenin buna şaşırmaması gerektiğini düşünüyordum, elimden gelen şey sadece buydu. Ancak daha sonra, çok yavaş bir şekilde ve buz gibi bir hayal kırıklığıyla aklım ba-

şıma geldi; bana göre gerçekmiş gibi görünen şeyin gerçekleşmesinin, nereden bakılırsa bakılsın boşuna bir hevesle yapılan çılgınlık olduğunu anladım ve gerçekleşemeyeceği sonucuna vardım. Çünkü ben sırtına vurularak uyandırılan papirüs kâğıdı gibi bir şeydim, bir öğrenciydim; dahası kâtip ve subay olarak kariyerimin başındaydım; hem bu hem de öteki hayatım için vücudum küçük ve şişmandı; benden üç yaş daha büyük olan Nehbet'le nişanlanmam ve her an için onun bana göre unvan ve makamca benden daha üstün birisiyle evlenebileceği gibi düşünceler, rüyamdaki mutluluğu kuş gibi uçup götürdü; bunun gülünç bir şey olduğu bilincine vardım.

Böylece bundan vazgeçtim" diye hapishane müdürü anlatmaya devam etti. "Eğer bu düşünce aklıma gelmemiş olsaydı, rüya şeklinde değil de güzel bir gerçek olay olarak gösterilmiş olsaydı, okuldaki derslerime devam ederdim, hem de sırtıma vurulan darbelerle sık sık uyarılar alırdım. Yirmi yıl sonra, zaferler kazanmış ordunun subay kâtibi olarak göreve başladığımda, yanımda üç adamla Suriye'ye bir yolculuk yaptım; bu zavallı diyarda, at cizyesini almak üzere teftişte bulunacaktım; bu at, yük gemileriyle Firavun'un topraklarına getirilecekti. Hazati Limanı'ndan çıkıp bizim topraklarımıza katılmış Sekmem'e geldim, oradan da yanlış hatırlamıyorsam ismi Per-Şean olan şehre vardım; burada bizim işgal kuvvetleri karargâh kurmuştu; şehrin komutanı, yöre halkından ve Remonte kâtiplerinden oluşan bir gruba eğlence düzenledi, onun güzel kapılı evinde akşamleyin şaraplı ve mezeli bir parti yapıldı. Orada Mısırlılar ve şehrin soyluları, kadınlı erkekli bulunuyordu. İşte orada bir kız gördüm, Mısırlı evin kadın tarafından bir akrabasıydı; Yukarı Mısır'dan oraya erkek ve kadın hizmetçileriyle birlikte ziyarete gelmişti; anne ve babası, Yukarı Mısır'da ilk çağlayanın bulunduğu yörede yaşıyordu. Babası Suenêt'in en zengin değiş tokuş ticareti patronuydu; fildişi, leopar kürkü, abanoz kerestesi gibi malları Mısır pazarlarına sürüyordu. Bu fildişi tüccarının, gençliğinin baharını yaşayan kızını görünce hayatımda ikinci kez öğrencilik yıllarımda yaşadığım şey başıma geldi; yani gözlerimi ondan ayıramadım, çünkü o benim ruhumda müstesna bir

etki bırakmıştı. Ve yeni baştan, uzun yıllar önce rüzgâr gibi esip giden nişanlanma rüyasındaki mutluluğun tadını duydum, yani ona baktığım sırada bütün iç organlarım sevinçten aynı şekilde heyecanla ayağa kalktı. Ama ben onun karşısında çekindim, oysa bir asker çekinmemeli ve uzun süre bu çekingenliğimden ötürü onunla ilgili bilgi alamadım, adını ve kim olduğunu öğrenemedim.

Bunu gerçekleştirdiğimde onun Amenrose'nin kızı Nehbet'in kızı olduğunu öğrendim; hani kısa bir süre önce rüyamda nişanlandığım kız, Suenêt'li fildişi tüccarının karısı olmuştu. –Kızının adı– Nofrurê'ydi ama hatları bakımından annesine hiç benzemiyordu, ne cilt ne de saç rengi ona benziyordu; çünkü o, annesine göre daha koyu bir ten rengine sahipti. Sadece nazik ve narin vücut yapısı bakımından Nehbet'e benziyordu; ama böyle bir endama kaç genç kız sahip ki! Bununla beraber onun görünüşü beni içten saran bir duyguyla coşturdu; bunu daha önce de yaşamıştım ve o günden beri de böyle bir şey yaşamadım; sanki onu annesinin bünyesindeyken sevmiş gibiydim, tıpkı annesini onun şahsında yeniden seviyor gibiydim, diyebilirim. Hatta şunun da mümkün olacağına inanıyorum ve bir bakıma bekliyorum ki daha sonra, aradan bir yirmi yıl geçtikten sonra tesadüfen Nofrurê'nin kızına, yine bilmeden rastlayacağım ve kalbimi mutlaka ona kaptıracağım, tıpkı annesine ve anneannesine kaptırdığım gibi. Bu, değişmeyen ve sonsuza kadar sürecek bir aşk olacak."

Başrahip, Yüzbaşının çok sakin ve monoton bir şekilde mükemmel ifade ettiği hikâyesini "Bu, gerçekten ilginç bir kalp hadisesi" diyerek duymazlığa geldi. "Ama fildişi tüccarının kızının yeniden bir kızı olursa onun senin çocuğun olmaması üzücü olacak herhâlde; çünkü senin kitap torbasını başının altına koyup uyurken gördüğün çocukluk rüyan gerçek olamamış olacak; böylece Nehbet'in yeniden dönüşü veya senin ilginin yeniden ona dönmesi sırasında elbette bu gerçek doğru yerini bulacaktır."

Mai-Sahme başını sallayarak "Olmaz böyle şey" diye karşılık verdi. "Böylesine zengin ve güzel bir kız ve tıknaz yapılı bir Remon-

te kâtibi, nasıl birleşebilir ki? Kız bir bölgenin baronuyla evlendi veya Firavun'un emri altındaki birisiyle, boynunda altından bir övünç yakalığı olan hazine dairesinin bir müdürüyle evlenmesi daha uygun düşerdi. Şunu da unutmayın, annesini daha önce seven birisi onun kızına bir ölçüde babasıymış gibi bir yaklaşım sergiler, bu durumda o kızla yapılacak evlenme ilişkisine içindeki duygular karşı çıkar. Ayrıca sizin ima yoluyla anlatmaya çalıştığınız görüşler, yani bu hadisenin ilginç oluşu, benim için arka planda yer aldı. Benim için bundan bir sonuç çıkaracak ve karar verdirecek bir ilginçlik yok. Acaba bu sonuç mu kesinlikle arzu ediliyordu? Günün birinde bilmeksizin Nofrurê'nin kızına ve Nehbet'in torununa rastlayacağımı ve bu kızın yine beni mucizevi bir şekilde etkileyeceğini hayal ederek yaşıyorum. Böylece ihtiyarlık yıllarımda da ümit edecek bir şeyim olacak, öte yandan benim tekrar edegelen kalple ilgili deneyimlerimin vaktinden önce bitmiş olacağını da umuyorum."

Başrahip "Olabilir" dedi bir parça çekinerek. "Senin yapman gereken en iyi şey, bu anneyle kızının hikâyesini veya onlarla ilgili kendi hikâyeni kâğıda dökmendir; böylece gönül açıcı edebiyatımızı zenginleştirecek güzelce kaleme alınıp şekillendirilmiş bir eser kazanılmış olacaktır. Bana göre üçüncü bir kadın tipini ve senin ona aşkını da hayali bir konu olarak ilave edebilir, bunu da sanki gerçekten olmuş gibi anlatabilirsin."

Yüzbaşı rahat bir ifadeyle "Bununla ilgili başlangıç yapıldı" diye cevap verdi. "Bu görüşmede olay hakkında akıcı bir şekilde sunuş yapabilmiş olmam, yazıya dökme zamanının ilerlemekte olduğunu da açıklamış oluyor. Şurada bir pürüz var, Beti'nin torunuyla olan karşılaşma bölümünü, zaman olarak gelecekteki bir kadına aitmiş gibi anlatmam gerekiyor, bu da benim ihtiyarlık dönemime isabet etmek zorunda, işte beni ürküten bu; oysa bir asker bu tür çabalardan ürkmemeli. Yalnız iki erkek kardeşin örnek teşkil eden hikâyesindeki gibi benim de bu hikâyeme coşturucu etki yapacak bir yapı verip veremeyeceğim konusunda kuşkum var; çünkü ben kendimi aşırı derecede sakin birisi olarak görüyorum. Bunu başlatmak

için şimdilik işi oluruna bırakmak gerekiyor, çünkü bu bana pahalıya mal olacak –şu an için" diyerek sözünü azarlayarak kesti. Mümkün olduğunca yukarıdan aşağıya Yusuf'a yönelip "Burada bir takdim olayıyla teslim alma hadisesi oluyor. Senin fikrine göre, beş yüz taş işçisine ve taş taşıyana, taşocağında görevli subay ve korumalara yiyecek-içecek getirmek için kaç tane yük taşıyan hayvan gerekir" diyerek sordu.

"On iki öküz ile elli eşek, bu iş için yeterlidir" diye cevap verdi Yusuf.

"Belki. Dört arşın uzunluğunda, iki arşın eninde ve bir arşın yüksekliğindeki bir blok taşı elli mil uzaklıktaki nehre çektirmek için iplere kaç adam yerleştirirsin?"

Yusuf, "Yolu hazırlayanları, su taşıyanları, kızağın altındaki yolu ıslatacak adamları ve yuvarlak kütük taşıyıcıları göz önünde tutarsak tas tamam yüz adam görevlendirilmelidir" diye karşılık verdi.

"Niçin bu kadar çok?"

"Çok ağır bir blok taş bu" diye cevap verdi Yusuf, "eğer öne öküzler koşulmayacak bunun yerine daha ucuza geldiği için insanlar çekici olarak kullanılacaksa yeterli miktarda insan görevlendirilmelidir, yolun ortasında çekici grup diğeriyle dönüşümlü çalıştırılmalıdır ve çalışanlar arasında terlerinin kurumasından dolayı ölümler olmamalı. Veya nefesi kesiliveren ve içinde hâlsizlik çeken, bitkinlikten kendini yerlere atanlar olabilir."

"Hiç şüphesiz bunlardan sakınmak gerek. Ama senin unuttuğun bir şey var: Biz öküzler ile insanlar arasında sadece seçme yapmayız, aynı zamanda Libya denilen kızıl diyarın her türlü barbarlarını, işbirlikçilerini ve Suriyeli bedevileri de istediğimiz sayıda emrimiz altında kullanırız."

Yusuf alttan alan bir sesle, "Senin eline teslim edilen bu kişi de böyle bir soydan gelmedir, yani Kenan denilen, Yukarı Retenu diyarında sürüler kralının bir çocuğudur ve çalınarak Mısır diyarına getirilmiştir." diye cevap verdi.

"Bunu bana niçin söylüyorsun? Mektupta zaten yazılı. Sen kendine oğlu diyeceğine niçin çocuğu diyorsun? Bu biraz kendini be-

ğenme ve hanım evladı konumundaymışsın gibi geliyor ve hüküm giymiş birisine yakışmıyor, her ne kadar suçunun daha yumuşak bir zemine oturması ve yüz kızartıcı olmaması doğruysa da... Benden korkmuşa benziyorsun, benim seni, menşei itibarıyla zavallı bir Zahili olduğun için ağır blok taşı çektireceğimden, terden sırılsıklam geride kalıp pisi pisine bir ölümle öteki dünyayı boylayacağından korkuya kapılmışsın. Benim düşüncelerimi düşünmek hem küstahça hem de beceriksizce yapılan bir deneme. Ben her karşıma çıkanı, yeteneklerine ve tecrübelerine göre kullanmak ve görevlendirmek istemeseydim, kötü bir hapishane müdürü olurdum. Verdiğin cevaplardan, senin bir zamanlar bir konağın yöneticiliğini yaptığını ve endüstriden bir parça anladığını gayet iyi algıladım. Mümkün olduğu kadar senin insanları kırbaçlatmanı istemiyorum; onlar çocuk olmasalar bile –burada Hapi'nin ve kara toprağın oğulları demek istiyorum; bu benim arzularımla pek bağdaşmıyor, ekonomiyle ilgili düşünce gelişsin. Ben seni taşocağındaki bir grup mahkûmun başında gardiyan veya iç hizmetlerde ve yazı işlerinde çalıştıracağım; çünkü sen kesinlikle başkalarından daha çabuk hesaplama yapabilirsin, şu veya bu kalibrelik buğdayın bir ambarda ve bir şinikte ne kadar olacağını, şu veya bu miktarda bira üretmek için ne kadar tahıl gerektiğini, şu kadar veya bu kadar ekmek üretmek için ne kadar un kullanmak gerektiğini, bunların piyasadaki değişim değerlerini ve buna benzer şeyleri hesaplayabilirsin. –Bunları yaparsan çok iyi olur" diye açıklamalar yaparak Vepvavet'in ağzını açmasına fırsat vermedi ve sözlerine devam etti: "Bu işlerde üzerimdeki yükü azaltmak mümkün olduğunda, her şeyle ilgilenmek zorunda kalmayacağım ve üç aşkla ilgili serüveni, yani aslında tek ve aynı olan bu hikâyeyi şevkle ve belki de coşturucu bir üslûpla kâğıda dökme girişimine girmek üzere ilham perilerimi çağıracağım. –Siz Vêse halkı" dedi Yusuf'un refakatçilerine dönerek "artık gidebilirsiniz. Akıntıya karşı ama kuzey rüzgârını da hesaba katarak dönüş yolculuğuna çıkabilirsiniz. Urganınızı yine yanınızda götürün. Efendinize, Firavun'un dostuna saygılarımı iletin! –Memi!" Gelenleri buraya geti-

ren, gürz taşıyan askere şunları emretti: "Kralın esirine yol göster, yönetim işlerinde yardımcı olarak çalışacak, tek başına kalacağı bir oda ve üstüne giyecek bir elbise ve eline gardiyan olduğunu simgeleyen bir âsa ver. Çok yüksek bir mevkideyken, buralara, aşağılara düşmüş ve Zavi-Ra'da iyi bir ders alması gerektiği istenmiş.

Daha aşağılık sınıflardaki insanlardan nasıl acımasızca yararlanıyor, onları sömürüyorsak, onun yüce makamda edindiklerinden de aynı şekilde acımasızca yararlanacağız. Çünkü artık onun hiçbir şeyi yok, o artık Firavun'a ait birisi. Ona yiyecek ver! Tekrar görüşmek dileğiyle babacığım" diyerek başrahibe veda etti ve kulesine doğru geri dönüp gitti.

İşte bu, Yusuf'un hapishane müdürü Mai-Sahme'yle ilk karşılaşmasıydı.

İyilik ve Akıllılık Üzerine

Beyefendisinin teslim ettiği hapishane müdürünün garip yaratılışı konusunda Yusuf gibi, hiç kimsenin bir endişesi olmasın. Bütün yeknesaklığına rağmen aslında o, hoş, etkileyici, ağırbaşlı bir adamdı. Her şeyin üzerlerine tek tek ışık düşürerek aydınlattığı hikâyesini bu adam biraz aceleye getirmişti; bu, içine iyice yerleşen kadının görüntüsünü silme çabası değildi, aksine onu hâlâ orada tutmak içindi; bu boş zamanda sizlerin hemen hemen hiç bilmediğiniz bir insanlık örneğinin içinizde yer etmesi bekleniyordu; çünkü onun çok önemli bir rolü ve yapacağı işleri vardı; bunlar hemen hemen bilinmiyordu, hem de gerçekte olduğu gibi bütün doğruluğuyla yeniden cereyan etmişti. Mai-Sahme, Yusuf'u birkaç yıl angarya işleri müdürü olarak amir sıfatıyla atadı. Daha sonra Yusuf, uzun süre onun yanı başında yardımcısı oldu. Büyük ve zevkli olayların yönetiminde katkısı oldu. Bu olayların yaşandığı gibi onurlu anlatımı için ilham perisinin bizi güçlendirmesi gerekir.

Şimdilik bu kadar. Eğer hapishane müdürü hakkındaki rivayette aynı ifade kullanılmışsa, yani Potifar için kullanılanla aynıysa,

"hiçbir şeyi benimsemez" deniliyorsa, Yusuf'un bu çukurda başından geçecek olayların hepsini doğru anlamak gerekir; bunlar, kutsal etten kulenin ve Güneş hanedanının hadisesine göre başka bir anlam ifade eder; bunun için hiçbir şeyi benimsemez, çünkü o sadece unvan sahibi bir şahsiyet olduğundan insanlığın dışında bulunur; kendi mevcudiyetinin çıkışı olmayan kapalılığı içinde, bütün gerçek olana yabancı kaldığından işini sadece formalite icabı diye adlandırıyordu. Mai-Sahme ise görevlendirilmiş bir adamdı; sakin birisi olsa da birçok işi, özellikle de insanlarla ilgili işleri kabul ederdi; çünkü o gayretli bir hekimdi, her gün erkenden kalkar; hasta askerlerin ve mahkûmların dışkılarını revirin helalarında muayene ederdi: Zavi-Ra'daki hisarın kulesinde güvenli bir yerde bulunan çalışma odası tam donanımlı bir laboratuvardı; havanlar, rendeler, kurutulmuş bitki koleksiyonu, küçük sürahiler, merhem kutuları, hortumlar, damıtma cihazı ve kaynatma havuzu; burada aynı uykulu ama zeki bakışlı yüzüyle, Yusuf'u teslim alma sırasında üç gönül hikâyesi anlatan bu adam, kısmen 'İnsanların Yararı İçin' adlı kitaptan, kısmen de eski deneyimlere göre yazılmış kitaplardan yararlanarak karnın açılarak temizlenmesine, mide kaynamasına, idrar sıkıntısına, ayrıca boyun tümörüne, bel kasılmasına, yürek çarpıntısına karşı kataplazm ve haplar hazırlıyordu; yine aynı odada genel ve tek tek görülen vakalardaki sorunlar hakkında, okuyarak ve düşünceler üreterek çözüm yolları arıyordu. Kafası kalpten çıkıp insan vücudunun her bir üyesine kadar ulaşan dokuların, sık sık ve gerçekten ilaç kabul etmeyenlerinin sayısının yirmi iki adet mi, yoksa yirmi altı adet mi olduğunu irdeliyordu; gitgide bunların yirmi altı adet olduğuna inanmaya başlamıştı; ayrıca vücuttaki kurtçuklara karşı, onları öldürerek yok eden macunlar denemişti; bunların bilinen hastalıkların sebepleri veya daha doğru bir bakışla, sonucu olup olmadıklarını düşünüyordu. Bir veya daha çok dokunun tıkanmasıyla tümörün oluştuğuna, bu tümörün atılamaması nedeniyle çürüdüğüne ve böylece kurtçuklara dönüşerek çoğalmış olacağına inanıyordu.

Yüzbaşının bu tür şeylerle ilgilenmesi çok iyi bir şeydi, çünkü bunlar onun askerlikten çok; dama oyunundaki rakibi Vepvavet başrahibinin resmî makamına daha yakın olmasını sağlayacak şeylerdi; vücudun doğal yapısıyla ilgili olan bu alan bilgileri, ancak şu anda geçerli olan ilahî hoşnutluğu kazandıracak şekilde kurbanlık hayvanların seçilmesi ve kesilmesi kadar önemli değildi; oysa onun tedavi yöntemleri afsunlama ve büyücülükten daha fazla öne çıkabilecekti ama o günkü anlayışta bir organın, örneğin böbreklerin veya omurganın hastalanması, bu organı koruyan tanrının isteyerek veya istemeyerek orayı terk etmesi ve onun yerine kötü ve düşman bir cinin girmesi ve bozup parçalayan bir girişimde bulunmasıyla açıklanıyordu; bunun oradan atılması, defedilmesi için de afsun ve büyü gerekliydi. Burada başrahip bir sepette sakladığı gözlüklü yılanın boyun kısmına bastırarak, onu sihirli bir değnek hâline döndürebiliyor ve belirli başarılar elde ediyordu. Bunları Mai-Sahme de zaman zaman ondan ödünç aldığı bu hayvanla aynı sonuçları elde ediyordu. Özetle denenerek elde edilen kanaate göre sihir, tamamen kendine özgü bir hadisedir ve nadiren de olsa kullanılabilirdi; bunun için bu dünyada üretilen bilgilere ve yöntemlere gereksinim vardı; böylece hastalık sebebinin içine girilip ilaçla iyice iyice sarılması ve onun etkisiyle başarıya ulaşılması gerekir. Böylece örneğin, Zavi-Ra'daki herkesin şikâyet ettiği pirelerin aşırı ölçüde artmasına karşı, sadece Tanrının hadimi başrahibin duaları ve afsunları asla yeterli değildi veya sihrin etkisiyle aldatıcı hafif bir rahatlama sağlanmış olurdu; ancak Mai-Sahme yine dualar eşliğinde sodalı su üretip bunu her tarafa serptirdi; ayrıca her yere meşe kömürü ocakları yaptırıp bebet bitkisini rendeletip ateşe atarak karıştırdı, böylece bu rahatsızlıktan kurtulmak mümkün oldu. Yine bu adam, ambarlardaki yiyecekleri farelere karşı korumak için kedi yağı kullandı; çünkü fareler, pireler kadar çoğalmıştı. Çok güzel bir şekilde düşünüp bu çareyi bulmuştu; fareler koklayarak etrafta kedi olduğunu sanıyorlardı ve bu korkuyla ambardaki yiyeceklere yaklaşamayıp kaçıyorlardı.

Hisardaki tahta döşemeli revir sakatlarla ve hastalarla iyice doluydu; çünkü sahilden beş mil içeride bulunan taşocağındaki işler

ağırdı; bu, Yusuf'a hemen anlatılmıştı, çünkü onun dönüşümlü olarak birkaç hafta orada bulunması, asker ve mahkûmlardan oluşan bir bölüğün taşları kazarken, patlatırken, taş yontarken ve taşırken denetim altında tutması gerekiyordu. Çünkü bir bölümün yaptıkları diğerinkine göre daha güzel olmuyordu; Zavi-Ra'daki yerli halk ve yabancı kökenli insanlar, nöbetleri olmadığı zaman, mahkûmlar gibi başka hiçbir işte kullanılmıyorlardı ve onları çalıştırmak için âsayla dürtüklemek gerekiyordu. Her durumda yaralanmalar, bîtap düşmeler ve terlerinin kurumasıyla hastalanmalar neredeyse bu adamlar için aranan bir fırsata dönüşmüştü; böylece onlar suçlulara göre daha öncelikli olarak hisara geri dönüyorlardı; bunların çoğunun güçleri son damlasına kadar tükenmiş ve takatsizlikten yere yığılıp kalacak hâle gelmişlerdi; birinci ve ikinci yere yığılma olayları numara olarak kabul ediliyor, üçüncü kez düştüklerinde revire götürülüyorlardı.

Ayrıca bu bağlamda Yusuf'un gardiyanlığı sırasında –ilk önce yürüyüş sırasında bir yumuşama oldu. Daha sonra, hapishane müdürünün hapishanedeki bütün mahkûmların Yusuf'un yönetimine bırakıldığını emretmesinden sonra, komutanın temsilcisi ve bölgenin en üst düzeydeki kontrolörü sıfatıyla Yusuf taşocağına gidince genel olarak bir rahatlama ve yumuşama görüldü. Çünkü Yusuf gurbetteki babası Yakup'u aklından geçiriyordu. Babası, kendisinin öldüğüne inanıyordu: Ayrıca o, Mısır'da çalışmaya hiç razı olmamıştı; bir adam ikinci kez düşerek sırasının dışında kaldığında adaya geri götürülmüştü; çünkü onun birinci kez yığılıp düşmesi numara olarak kabul edilmiş, bu kez olan ise ölebilir diye değerlendirilmişti.

Tahta zeminli askerî hastane bu tür olaylar yüzünden hiç boş kalmıyordu; ezilip burkulma hadiseleri çoktu: Adamın birisinin kemiği kırılmıştı veya 'karnından aşağısını göremeyecek' hâldeydi veya bütün vücudunu sinekler sokup kabartmıştı veya karnına parmakla bastırılınca tıpkı hortumda kalmış su gibi hareketler hissediliyordu veya taş tozları gözlerinde cerahatli yaralar açmıştı. Ve bütün bu rahatsızlıklarla Yüzbaşı bizzat ilgileniyor, hiçbir hastalıktan korkmuyor; ölüm işe karışmamışsa karşısına gelen her hastaya bir

ilaç veriyordu. Kırık kemikleri tahtalarla destekliyor, karnından aşağısını göremeyen insanın çaresizliğini yumuşak merhemli sargılar sararak tedavi ediyordu; sivrisinek ve sinek sokmalarından şişen kısma bitkisel toz karıştırılmış kaz yağı sürüyor; midenin kötü bir şekilde hareketlenmesine karşı birayla hint yağı bitkisinin tanelerinin çiğnemesini tavsiye ediyor ve göz rahatsızlıkları için Biblos'tan getirttiği iyi bir krem kullanıyordu. Bu sırada afsunlama da yapıyordu, ilaçlara destek olması ve yerleşen cinin defedilmesi için bu oyun da uygulanıyordu, ama afsunlara ve gözlüklü yılanla temasa çok az değer veriliyordu. Mai-Sahme'nin bizzat rahat olması sükûnet ortamı sağlıyordu; bu tıpkı hastanın cerahatinin boşalmasıyla kavuştuğu rahatlama gibi bir etki yapıyordu, artık kendini yerden yere atması, kıvranması sona eriyor, hastalıktan korkmuyor ve sonunda yüzü Yüzbaşının yüzü gibi sakin bir ifade kazanıyordu; dudakları yuvarlak bir şekil alıp hafifçe açık kalıyor, kaşları rahat bir ifadeyle yukarı kalkıyordu. Hastalar ölümü veya iyileşmeyi sakin sakin bekliyorlardı; çünkü Mai-Sahme'nin etkisi ölümden korkmama konusunda da devam ediyordu; bir adamın yüzünü ölümün rengi kaplasa bile sakinleştirilmiş elleriyle hekimin rahat yüzüne bakıp onu taklit ediyor ve sakin ağzı, anlayışla kalkan kaşlarıyla, hayattan sonraki hayata bakıyorlardı.

Askerî hastanedeki huzur ve korkudan ırak bir atmosfer işte böyleydi; Yusuf bazen hapishane müdürünün yanında, bazen de elinin altında bulunurdu; çünkü taşocağındaki işine gitmeden önce müdür onu iç hizmetlerde çalıştırdı ve onun, hapishanedeki bütün mahkûmları Yusuf'un eline teslim ettiğini bildiren konuşma tarzı, orada meydana gelecek her şeyin onun kontrolü altında olduğu şeklinde anlaşılmıştı; böylece eskiden Potifar'ın evinde kâhya iken, yani oraya getirilişinden altı ay sonra yazı işleri dairesine denetici-yönetici olarak atanmıştı; burada her türlü yazışmalar ve hesap işlerini yürüttüğü gibi burada da Zavi-Ra'nın bira üretimi ve fırın işletmeleri üzerinde, nöbetçilerin ve gardiyanların dağıtılması, kasaplık hayvan, arpa, zeytinyağı, hububatla ilgili satın almalar gibi sonu gelmeyen bir sürü işin sorumluluğunu taşıyordu; hatta Vepvavet Tapınağı'nın ge-

lirleri, giderleri; yontulmuş taşların gönderilmesi de onun elinden kolayca geçiyor ve sadece bu bölgenin komutanına, yani şu sakin adama hesap veriyordu, onunla olan ilişkileri hoş bir şekilde başlamış ve zamanla da çok iyi bir konuma gelmişti.

Çünkü Mai-Sahme, Yusuf'un ilk sorguda kendini tanıtırken kullandığı sözün trajik anlamının geçerli olduğunu anlamıştı; bu söz sakin bir hâldeyken onun yüreğinde derin iz bırakmış ve onu en geniş ve en belirsiz anlamda çok korkutmuştu; öyle ki korkudan burnunun ucuna kadar sararmış olduğunu hissetti; bu korkudan dolayı Yüzbaşı ona bir bakıma şükran borçluydu; bunu onun yardımıyla yaşamıştı; çünkü ruhunun derinliklerindeki huzur, böyle bir korkuyu özlemle yaşama isteği doğuruyordu; bunu kendi zeki ağırbaşlılığının sağlayamayacağına inanıyordu; tıpkı kız torununun şahsında Nehbet adlı kızın yeniden görünüşünü ve onun üçüncü kez âşık edilmesini bekler gibi bu korkuyu bekliyordu. Bu sözün içindeki hakikat için duyduğu anlam daha da engin ve belirsizdi; onu bununla Yusuf tanıştırmıştı; '–im' takısının anlamı, 'o kişi benim' sözünde korku veren boyutta yer alıyordu ama bunu ifade etmeyi beceremedi. Bunu ifade etmeyi beceremediğini de algılayamazdı, çünkü o çok uzaklara dalıp gitmişti; bu konuda bir hesaplaşma yapmanın gerekli veya arzu edilir olup olmadığını düşünemiyordu. İşte bizim ve onun yükümlülükleri arasındaki fark budur. Mai-Sahme'nin, daha önceki ve tabii çok daha sonraki zamanda böyle bir hesaplaşma yapması da gerekmiyordu ve sakin bir durumda, bir parça korksa da bunu önceden sezmeye ve inanmaya çalışıyordu. İlk belge şöyle ifade ediyor: Yüce Tanrı, Yusuf'a teveccühte bulundu ve onun hapishane müdürü karşısında merhamet görmesini sağladı. Bu cümledeki 've' sözcüğünü şöyle yorumlamak mümkündür, sanıyoruz. Tanrının, Rahel'in oğluna gösterdiği teveccüh şundandı: Angaryadan sorumlu müdürün ona karşı saygıdeğer bir kalbi vardı. Teveccüh ve merhamet hiçbir durumda bu kadar güzel yan yana düşmezdi. Burada Tanrının, Yüzbaşının onunla ilgili ılımlı davranış sergilemesini belirlediği ve Yusuf'a teveccühünü kanıtladığı söylenemez, aksine sempatisini ve güvenini gös-

termek. tek kelimeyle: Yusuf'un görünüşü ve dönüşümüyle Yüzbaşıya ilahî bir korku vermek amaçlandı; Tanrının teveccühü, ona teslim edilen mahkûmun şahsında ortaya çıkmıştı; yani burada ilahî olan şey ortaya çıkmıştı; bu da cezasını çekmek üzere gelen kişiyle olacaktı –iyi insanın belirtisi ve tarzı, ilahî olan bu durumu zekice derinlere dalma hadisesiyle algılamak mümkün olabilirdi; yani iyilikle zeki oluş birbiriyle yakın ilişki içindedir; birisinin içinde diğeri kendisini gösterir.

Mai-Sahme, Yusuf'u ne olarak kabul etmişti? Doğru dürüst birisi, beklenen birisi olarak: Yeni çağı getiren birisi olarak –en mütavazı anlamda bu şuydu, ilginç nedenlerden dolayı buraya, yani Yüzbaşının yıllarca, günlerce, kim bilir daha ne kadar zaman kaldığı ve kalacağı, hizmet vermekten memnun olduğu bu sıkıcı yere sürgün edilen kişi, burada hâkim olan can sıkıcı durumun, belirli bir şekilde son verilmesine sebep olmuştu; ama Zavi-Ra'nın komutanı gerçek ile atasözünün karıştırılmasını kesin bir şekilde reddetmiş ve seviyesiz olarak dışlamıştı; bunun böyle olmasının nedeni, bizzat kendisinin de böyle bir aldanma yaşamış ve kesin olarak mecaz ile gerçek arasındaki farkı pek iyi algılayamamış olmasındandı. Başka bir ifadeyle, bir görüntüdeki ima, anımsatma ve işaretler, onda ima edilen şeyin tüm gerçekliği ve anlamıyla belirmesine yol açıyordu; işte Yusuf'un hadisesinde, beklenen kurtarıcı kişinin geldiğini, bunun eski ve sıkıcı ortama son vereceğini ve insanlığın sevinç nidaları altında bir yeni çağ başlatacağını görmüştü. Yusuf'tan yukarıdaki imaları alan kişinin etrafında ise ilahî bir nur halkası vardı; işte bu, içinde yanıltma olgusunu bulunduran gerçek ile mecaz olanı karıştıran bir fikir oluşturuyordu; 'özellik' ile gerçek birbirine karıştırılıyordu, burada da özellik kısmı 'gerçek'ten ayrılmış oluyordu. Peki bu, insanı yanıltan, aldatan bir olay değil mi? İlahî olanın bulunduğu yerde Tanrı mevcuttur, –Mai-Sahme aslında söylemesi gereken şeyi söyledi, yani sezmişti ve inanmıştı ama öyle yapmadan bunu belirtti; bir Tanrı burada mevcut: Ama dıştan bakılınca aldatıcı bir görünüm içinde, gerçi aklın saygı gösterdiği bir

görünümde, her ne kadar pek gösterişli ve düzgün olmayan bir giyim kuşam içinde olsa da tablolar kadar güzel ve etkileyici, harika bir görünüşü var. Mai-Sahme, bu kara toprağın bir çocuğu değildi; Tanrının can verilmiş timsalleri ve onların Tanrı simgeleri olduğunu, cansız simgelerden kökten ayırt edilmesi gerektiğini, onlara Tanrının yaşayan, canlı imajları olduğu için saygı göstermek zorunda olduklarını, Menfe'nin boğası Hapi'ye ve sarayının ufkunda bulunan Firavun'a nasıl değer veriyorlarsa onlara da aynı değeri vermesi gerektiğini bilmek için, komutanın kara toprağın evladı olmasına gerek yoktu. Bu gerçekle haşır neşir olmanın bu konuya oldukça katkısı vardı, tahminler oluşturabiliyordu, Yusuf'un tabiatı ve görünüşünü algılayabiliyordu –ve bildiğimiz kadarıyla komutan bu tür tahminlerini yönlendirme gayreti içine girmedi, tam tersine, bu insanları hayretler içine bırakmayı tercih etti.

Yazı işleri ve arşiv bürosu için Yusuf'un gelişini gerçekten Tanrı nasip etmişti; çünkü Yüzbaşı hakkındaki söylentilerde, onun hiçbir şeye el sürmediğinden bahsediliyordu –Teb'deki üst makamların gözünde en önemli işlerden birisi, yazı işleri bürosundaki düzenlilikti ama onun sessiz sedasız gönül ilişkileri, tıp ve edebiyata ilgisi yüzünden burası gerçekten acınacak durumdaydı; bu durum onun resmî kimliğine halel getirecek bir tehlike içeriyordu ve ona bununla ilgili kibarca ve dolambaçlı ifadelerle başkentten uyarı mektupları yazılmıştı. İşte tam bu bağlamda Yusuf onun karşısına beklenen kurtarıcı, çağın dönüşümünü yapacak 'o kişi benim' diyen adam olarak çıktı. Yazışmalara düzen getiren o oldu; Mai-Sahme'nin bu adamı, bil bakalım kaç parmak ve kıy oyununu yazı işleri memurlarına öğretmişti. Komutanın başka meselelerle meşgul olması onlar açısından bir şey fark ettirmiyordu; işler oluruna bırakıldığından üstlerini toz katmanı bürüyordu; bunların tam tersine birisi harıl harıl bu işlere sarılmaya; rapor, bilanço ve bütçe hazırlayıp bunların başkente gitmesini sağlamaya başladı; bunlar üst düzeydekiler tarafından takdirle inceleniyordu. Onun elindeki gardiyan âsası, kobra yılanının sihirli bir değneğe dönmüş hâli gibiydi;

çünkü şu cümleyi derhal söyleyebilmesi için onu konik ambara değdirmek yetiyordu: "Buraya kırk çuval kızılca buğday girer"; bir rampa inşaatı için kaç tuğla lazım, şeklindeki bir soruya cevap vermek için âsasını alnına değdirmesi yetiyor ve şöyle cevap veriyordu: "Bunun için beş bin tuğla gereklidir." Bu birinci defada doğru oluyordu, başka bir kez ise bazen. Ama onun bir kez herkesi şaşırtıcı şekilde doğru tahminde bulunması, daha sonraki tahminlerdeki kesinliğine gölge düşürüyor, oysa insanlar onun tahminlerini doğru kabul ediyorlardı.

Kısacası Yusuf, 'o kişi benim' demekle Yüzbaşıya yalan söylememişti; ekonomi ve muhasebe işlerine bir zarar verilmemesi bunu gösteriyordu; onun oradaki mevcudiyeti Mai-Sahme'nin sık sık kulede, eczane odasında çalışmasına ve edebiyatla uğraşmasına rahatlık kazandırıyordu. Çünkü onu hep kendi etrafında görmek ve onunla örneğin kasların-dokuların sayısı, kurtçukların bir hastalığın başlangıcının veya sonucunun belirtisi olup olmadığı gibi konuları irdelemek, tartışmak istiyordu; ondan tıpkı önceki Beyefendisi gibi, iki erkek kardeşin masalını papirüse siyah ve kırmızı mürekkeple lüks bir üslûpla yazıp çoğaltmasını istiyordu; bunu sadece onun çok süslü güzel yazısından dolayı değil, aynı zamanda kişisel kaderini bu masaldakilerle özdeşleştirdiği için yaptırıyordu. Çünkü bir aşk mahkûmu olarak buraya –yani güzel yazılı bütün eserlerin toplandığı en büyük ve önemli bir mekâna gelen bu adamı, komutan her ne kadar çok sakin bir ifadeyle de olsa sıcak ve çok samimi bir şekilde karşılamıştı; Mai-Sahme'nin bu özel arzuları uğruna Yakup'un oğlunun yönetim hizmetine ne kadar zaman ayırdığını ve bu hizmeti aksatmadığını da şuradan çıkarıyoruz: Bu bölgenin hâkimi de olan müdür, bir bölümü gelecek beklentisi gibi görünen üç aşamalı, kendisini sevindiren ve heyecanlandıran gönül hikâyesini onunla saatlerce müzakere ederdi: Bu hikâyenin korkunç suretini kâğıda aktarmada bir güçlük vardı; onun son derece nazik ve çok tartışmalı beklentisini, öncelikli olarak ötekilerle bir bütün teşkil edecek şekilde yazmak, zorluk yaratıyordu; en az altmış yaşında olduğu gözüken bu

ihtiyar adamın kafasından geçen ve hep arzulanan ama kendi doğasındaki sakinlik nedeniyle işlenemeyen bu korku motifinin bir tarafa atılmaması gerektiğini, bir türlü ona söyleyemiyordu.

Bunun yanı sıra Yusuf'un kendi macerası, onu bu hapishaneye getirten, hazineden sorumlu bakanın karısıyla olan hikâyesi, Mai-Sahme'nin edebiyata olan ilgisinin odak noktası oluvermişti. Yusuf, olan biteni, kendi hatası da dâhil olmak üzere, yaşadığı bu felaketi ona anlattı; ayrıca kendisinin sürüler kralı babasına ve erkek kardeşlerine karşı yaptığı ve kendisini suçlu duruma sokan hatalarını da anlattı. Yüzbaşının zeki, yuvarlak gözlerine yabancı ve önemli bir aydınlanma ve görüş kazandıran yardımcısı ve mahkûm Osarsif'in adım adım geri bakışlarla anlattıkları şeylerle Osarsif olan adındaki gizemli, ima dolu anlam da bu iyi insanın zarif duygularına hitap ediyordu; zaten komutan daha baştan itibaren bu ismin altında yatan gizli ve oynak anlamı, 'o kişi benim' cümlesinin, sadece değiştirilerek ifade edilmesinde keşfetmişti.

Potifar'ın karısının hikâyesini o seve seve, neşe verici yazılar bağlamında kâğıda geçirmeyi çok isterdi ve hangi yöntemle bunu en iyi şekilde yapabileceğini Yusuf'la sık sık görüşürdü. Ama yazma sırasında hep örnek olay değerindeki iki erkek kardeşin hikâyesi araya karışıyor ve bunu tekrar tekrar yazdığından onu kaleme alma girişimi hep boşa gidiyordu.

Böylece aradan günler geçti. Rahel'in ilk çocuğunun Zavi-Ra'ya gelmesinin üzerinden hemen hemen bir yıl geçmişti. Zavi-Ra hapishanesinde bir gün bir hadise oldu; bu büyük dünyada meydana gelen muazzam olaylardan sadece küçük bir parçaydı; şu anda değil ama daha sonraları Yusuf ve onun dostu, bölge amiri Mai-Sahme için olağandışı değişmelere neden olacaktı.

Beyefendiler

Bir gün Yusuf, alışıldığı gibi sabahleyin erken saatlerde yanına birkaç iş yazısı alarak yardım etmek üzere müdürün kuledeki evine

gitmişti; burada tıpkı bir zamanlar Peteprê'yle eski kâhya Montkav arasında cereyan eden hadiselere benzer şeyler oldu; alışıldığı gibi hep sonunda 'çok iyi, çok iyi, azizim' deniyordu; ama bu kez Mai-Sahme hesaplara hiç bakmadı, aksine onları eliyle itti; bu sırada iyice yukarı kaldırdığı kaşlarından ve normalden daha fazla açık yuvarlak dudaklarındaki görünüşünden, onun özel bir olayla karşı karşıya kaldığı ve doğal sükûnetinin sınırları içinde heyecan içinde olduğu anlaşılıyordu.

"Başka bir zaman Osarsif" dedi kâğıtları göstererek. "Şu ân sırası değil. Benim hapishanedeki evim artık dün ve önceki günkü gibi değil, bunu bil. Bir şey oldu. Gün doğmadan önce bir şey meydana geldi; sessizlikte çok özel, yavaş yavaş emirler geldi. Bunu benden duy, hapishaneye bir teslimat yapıldı –çirkin bir şey. Geceleyin, siste iki kişi geçici bir süre başlarını sokmak ve güven içinde gecelemek için geldi –alışılmadık birileriydi bunlar, yani iri yarı insanlardı. Bununla söylemek istediğim şey: Çok eski zamanlarda ve şu anda bile hâlâ iri yarı olan insanlar, düşmüşler ve başları belaya girmiş kişiler. Sen bir olay yaptın, ama onlar bunun daha da büyüğünü yaptı; çünkü onlar çok daha iri yapılıydılar. Sana söyleyeceklerimi benden öğrenmiş ol ve daha fazla ayrıntı sormazsan iyi edersin!"

Yusuf her şeye rağmen "Peki, bunlar kimmiş?" diye sordu.

Müdür "Adları Mesedsu-Ra ve Bin-em-Vêse" diye ürkek bir hâlde cevap verdi.

"Öyleyse dinle!" diye bağırdı Yusuf. "Bunlar ne biçim isim! Böyle isim verilmez ki!"

O şaşırmakta haklıydı; çünkü Mesedsu-Ra'nın anlamı şuydu: 'Güneş Tanrısına kin duyan' –ve Bin-em-Vêse'nin anlamı: 'Teb'in kötüsü'. Oğullarına böyle isim veren anne babalar bir tuhaf insanlar olmalı.

Yüzbaşı, Yusuf'a bakmadan herhangi bir kimyasal ayrıştırma işlemiyle uğraşıyordu.

"Sanıyorum ki sen de gereksiz yere bir isim verilmediğini, bunun nasıl bir isim olduğunu ve zaman zaman nasıl çağrıldığını bili-

yor olmalısın" diye karşılık verdi. "Koşullar isimlere şekil verir. İsimleri kâğıtlarda söylediğim gibi yazılıydı ve kendileriyle ilgili bana teslim edilen emirlerde de öyle geçiyordu. Onların konularıyla ilgili dava dosyalarında da aynı isimler kayıtlı; kendi durumlarına uygun olarak böyle isim verilmiş. Sen bunu daha iyi bilecek konumda değilsin."

Yusuf hızlı bir şekilde aklından geçirdi. Yukarıdaki âlemin dönen safhasını anımsadı, bu yeniden geliyor ve yeniden dönüş noktasına çıkıyordu, konulmuş olanın, karşısına konulmuş olanla yer değiştirmesini ve dönüşünü anımsıyordu. 'Tanrıya kin duyan', bu Mersu-Ra içindi ve 'Tanrı onu seviyor' demekti; 'Teb'in kötüsü' demenin anlamı ise 'Teb'in iyisi' idi, yani Nefer-em-Vêse'ydi. Potifar'ın dostluğu sayesinde Firavun'un sarayı hakkında iyi bilgi sahibiydi ve Merima't Sarayı'ndaki dostları arasında, hatırında kaldığına göre, Mersu-Ra ve Nefer-em-Vêse isimleri Firavun'un en güzel tatlılarını hazırlayan fırıncıbaşının unvanı 'Menfe Prensi'ydi; ikincisi onun içecekler kâtibi, yani tadımcıbaşının unvanı 'Abôdu Bölgesi Kontu'ydu.

"Onların gerçek isimleri, yani senin eline verilen isimlerin anlamı şudur: 'Beyefendim ne yerler?' ve 'Beyefendim ne içerler'?" dedi Yusuf.

"Evet öyle, evet öyle" diye karşılık verdi Yüzbaşı. "Sen leb demeden leblebiyi anlayan birisin. Bildiğim şeyi bil ve daha sonrasını da sorma!"

Buna rağmen Yusuf, "Ne olurmuş ki?" diye sordu.

Mai-Sahme "Bırak bunu!" diye tersledi. Sonra yan tarafa bakarak "Bunun anlamı Firavun'un ekmeğinde tebeşir taneleri ve şarabında sinekler bulunmuş, demektir. Yüce sorumlunun orada fazla kalması ve bu durumla ilgili gelişmeye uygun olarak gerekenin yapılması için durumun incelenmesi gerekiyor, demektir; bunu sen bizzat ifade edebilirsin."

Yusuf, "Tebeşir taneleri mi? Sinekler mi?" diye tekrar etti.

"Onlar çok sıkı örtülüp gizlenmiş bir hâlde bir yolcu gemisiyle gün doğmadan getirilmişler" diye Yüzbaşı sözlerine devam etti, "ge-

minin ön kısmından ve yelkeninden şüpheli bir durumun olduğu belli oluyordu; bu durum benim bir hayli titizlik göstermemi gerektiriyor, onların suçlu veya suçsuz olduklarının bildirilmesine kadar geçen dava sürecinde onurlu bir emanet olarak bırakılmış olsalar dahi, bu kötü ve sorumluluk gerektiren bir iştir. Ben onları akbabalı eve yerleştirdim; biliyorsun, şurada arka surda sağ tarafta, çatısında geniş kanatlı akbaba bulunan ve boş duran bu evde kalacaklar; ev onların alışıktıkları duruma göre düzenlenmemiştir, onlar erkenden kalkıp acı bira içer ve basit asker taburelerinde otururlar, bunun dışında akbabalı evde lüks bir şey yok. Onların vaziyetleri hayli zor, mahkemeleri nasıl sonuçlanacak, onların ölü rengine sokulacakları veya iyi tanrının yüceliği tutup da haklarında başlarını dik tutacakları bir karar mı verilir, bunu kimse şimdiden söyleyemez. İşte bu belirsiz duruma uygun şekilde onlara muamele etmemiz ve belirli sınırlar dâhilinde onların bu âna kadar yürüttükleri makamlarına uygun davranmamız gerekiyor, ayrıca kendi durumumuzu da göz önünde bulundurmalıyız. Ben seni onların başına gardiyan olarak koyacağım, anlıyorsun; günde bir veya iki kez onların yanına gidip işlerin yolunda olup olmadığına bakar ve daha çok formalite icabı onların arzularını öğrenirsin. Bu tür beyefendilerin formalitelere ihtiyaçları vardır. Onlara arzu ettikleri bir şey olup olmadığı s o r u l u r s a onların keyifleri yerine gelir; arzularının yerine getirilip getirilmemesi ise pek o kadar da önemli değil. Sen nasıl davranış sergileneceğini bilirsin, yani çok kibar bir yaklaşım göstereceksin" dedi. Akadça bir cümlecik kullanarak, "tabii onların zanlı kişiler olduğunu da bilerek onlarla konuşmak ve onların kibarlıklarına göre uyumlu davranmak istersen... Benim buradaki teğmenlerim onlara ya çok kaba ya da çok dalkavukça davranır. Ama geçerli olan şey, orta yoldur. Bir parça gönül alıcı saygı gösterilse iyi olur derim."

"Ama ben, yapmacık saygı konusunda usta ve becerikli birisi değilim" dedi Yusuf. "Belki bu saygı gösterisinin birazcık alay üslûbu taşımasının uygun düşeceğini zannediyorum."

Yüzbaşı, "Bu da iyi olabilir" diye karşılık verdi; "çünkü sen onlara ne arzu ettiklerini sorarsan, onlar bunun komik bir şey olduğu-

nu derhal fark eder ya da bir şeyi ima yollu anlattığını kabullenirler, zaten buna da alışkındırlar. Ne de olsa onlar bu boş evde hep asker taburelerinde oturamazlar. Onlara başlarını yaslayacakları kısmı olan yatacak bir yer hazırlanmalı; iki tane olmayacak olursa ayaklarını ayaklığa koyup rahatça uzanacakları bir koltuk da olabilir, en azından dönüşümlü olarak oturabilirler. Daha sonra vezirlerine 'Beyim ne yemek ister?' ve öteki vezire 'Beyim ne içmek ister?' diye sorarsın ve arzularını yarı yarıya yerine getirirsin. Kaz kızartması isterlerse onlara ızgarada kızartılmış leylek verirsin. Pasta isterlerse tatlı hamurdan yapılmış ekmek verirsin. Şarap isterlerse de bir parça üzüm suyu içebilirler. Bütün isteklerinde hep bir orta yol bul ve öylece taleplerini yerine getir, ama ima etmeyi de unutma. Haydi, şimdi onların yanına git; herhangi bir şekilde renklendireceğin saygı gösterini sunmak üzere onları ziyaret et. Yarından itibaren onları bir kez sabah, bir kez de akşam ziyaret edersin."

"Anladım, emirlerinizi uygulayacağım" dedi Yusuf ve kuleden ayrılıp surlara doğru ilerleyip akbabalı eve gitti.

Kapının önündeki nöbetçiler onun karşısında kamalarını çektiler ve pis pis sırıttılar, çünkü onu üzmek istiyorlardı. Sonra kapının önündeki ağır ağaç sürgüyü itekleyip çektiler. Yusuf, saray beyefendilerinin, ellerini başları üzerinde birleştirip öne doğru eğilmiş bir hâlde taburelerin üzerinde oturdukları yere girdi. Çok kibar bir şekilde onları selamladı, ama bu pek öyle yapmacık bir selamlama değildi, hani bir zamanlar koca kapının kâtibi Hor-vaz'ın gördüğü selamlama... ama modaya uygun bir üslûpla kolunu onlara doğru yüksekçe kaldırıp, formalite icabı, isteğe uygun bir ifadeyle gülümsedi; Ra'nın ömrünü tamamlamasını istiyordu.

Onu görür görmez fırlayıp ayağa kalkmışlardı; onu soru ve şikâyet yağmuruna tuttular.

"Sen kimsin delikanlı?" diye seslendiler. "İyi niyetle mi yoksa kötü niyetle mi geliyorsun? Gel bakalım! Sadece bir kişi geliyor! Tavırların iyi eğitilmiş görünüyor, bizim bu durumumuzun tahammül edilemez, dayanılamaz ve imkânsız olduğu konusunda hassas bir duygunun kalbinde yer ettiği anlaşılıyor! Biliyor musun, biz ki-

miz? Sana anlattılar mı? Biz Menfe Prensi, Abôdu Bölgesi Kontu. Firavun'un en üst düzeydeki tatlı denetleyicisi ve içecek masasının birinci kâtibi budur; mutfakçıbaşıdır, fırıncıbaşı, ona üst düzey kutlama törenlerinde kadeh sunar, başsaki, asma yapraklarıyla süslenmiş ziynet eşyasındaki üzümün efendisi! Bu konuda fikrin var mı? Bunun ne anlama geldiğini anlayabiliyor musun? Bizim nasıl bir hayat sürdürdüğümüzü gözlerinin önünde canlandırabiliyor musun? –Mavi ve yeşil taşla üzerleri kaplanmış bahçeli evlerde ve kaz tüyü yataklar içinde yatardık, seçkin uşaklar ayaklarımızın tabanlarını kaşırlardı. Bizim bu çukurda ne işimiz var? Bizi boşluğa bıraktılar, gün boyu sürgülü kapı arkasında oturmaktayız ve kimse bizimle ilgilenmiyor! Zavi-Ra hakkı için lanet olsun! Hiçbir şey, hiçbir şey yok burada! Aynamız yok, makasımız yok, manikür çantamız yok, banyo odamız yok, helamız yok, çişlerimizi iyice tutmak zorundayız, oysa heyecandan sık sık da çişimiz geliyor, ağrı veriyor –biz, fırıncıbaşı, asmanın efendisiyiz! Bizim durumumuzun göklere yükselen sesini senin ruhun duyabiliyor mu? Bizi kurtarmak için mi, başımızı dik tutmamızı sağlamak için mi yoksa sonsuz elemler içindeki durumumuzu görmek için mi geliyorsun?"

"Yüce beyefendiler lütfen sakin olun!" diye cevap verdi Yusuf. "İyi niyetle geliyorum, çünkü ben Yüzbaşının diliyle hitap eden, onun yardımcısı ve onun tarafından görevlendirilmiş sorumlu kişiyim. O beni sizlere hizmet edeyim diye görevlendirdi; sizlerin emirlerinizi soracağım; benim beyim iyi kalpli, sakin bir adam olduğu için onun bu seçiminden benim kendi fikriyatımın nasıl olduğunu da çıkarabilirsiniz. Ben sizin başlarınızı dik tutmanızı sağlayamam; bunu sadece Firavun yapar; suçsuzluğunuz anlaşılır anlaşılmaz uygulanır, bunun olacağından ve suçsuzluğunuzun açıklanabileceğinden emin olduğumu, şerefimle temin ederim–"

Burada konuşmasına ara verdi ve biraz bekledi. Her ikisi de onun yüzüne bakıyorlardı: Birisi hüzün çökmüş, mahmur, cesur ve iyice küçülmüş gözleriyle; diğeri iyice açılmış, içinde yalan ve korkunun peş peşe titreştikleri cam gibi bakışlarla bekliyorlardı.

Hiç de beklendiği gibi bir durum yoktu, yani fırıncı bir un çuvalı gibi, içki sorumlusu ise bir asma dalı gibi değildi. Tam tersine içki sorumlusunun rahat birisi olduğu anlaşılıyordu; kısa boylu ve tombuldu; taşlı küpelerle süslü etli kulakları, alnına kadar düzgünce inen başörtüsünün çerçevelediği yüzü ateş kırmızısıydı. Fırlak, yuvarlak yanaklarında tıraşı gelmiş sakallarının, yağlı ve özenli tıraş stiliyle, pırıltılı insana ferahlık veren bir görünüşü vardı –şu anda içinde bulundukları durum nedeniyle mutfaktan sorumlu kişinin yüzünde kederli bir ifade bulunuyordu. Buna karşılık fırıncıbaşı onunla kıyaslandığında daha uzun boyluydu ve korku içinde olduğu anlaşılıyordu, ötekine göre benzi solgundu; bu belki de koyu siyah saçlarının altında böyle görünüyordu; kulaklarında iri, altın küpeler görünüyordu. Bunlar tam anlamıyla yeraltındakilere özgü hatlardı ama fırıncının yüzünde bunlar pek fark edilmiyordu: Onun uzun burnu biraz eğriydi, ağzı da bir tarafa doğru hafifçe kaymıştı, sarkıktı; kaşlarının arasında, içinde karanlık bir sıkıntı olduğunu belirten lanetli bir yumru bulunuyordu.

Yusuf'un, bakmakla yükümlü olduğu bu kişilerin fizyonomilerindeki farklı işaretleri; birisinin neşeli, diğerinin uğursuz, ters görünüşünü fark etmediğine inanmak mümkün değil. Onun eğitimi ve dindarlığı, bu iki işaretin sahiplerinin neşeli ve düşünceli oluşlarını aynı kaderi paylaşan yeraltına özgü düşünceli görünüşleri nedeniyle, içinde, neşeli olandan çok ötekine daha içten saygı duyması gerektiğini duyuruyordu.

Ayrıca beyefendilerin düğümlü, renkli şeritlerle süslü, bol ve ütülü saray kıyafetleri, uzun yolculuk nedeniyle buruşmuş ve kirlenmişti; ama her birisinin üstünde sahip oldukları üst düzeydeki makamın nişanları vardı: İçki sorumlusunun boynunda altından yapılmış asma yaprağı motifli yakalığı, fırıncının altından yapılmış başak motifli bir hilal nişanı vardı.

"Sizin başınızı dik tutturabilecek kişi ne benim ne de hapishane müdürü" diye tekrar etti Yusuf. "Bizim burada yapabileceğimiz şey, kaderin bir cilvesi sonucu düştüğünüz ve rahatsızlık veren durumunuzu olduğunca, iyi kötü bir parça iyileştirmektir ve başlangıçta böy-

le bir durumun olmasını ve ilk saatlerde her şeyden yoksun kalmanızı anlayışla karşılarsınız herhâlde. Çünkü bundan böyle, en azından sadece birkaç noksanımız olacaktır ve bunu her şeyden mahrum olmaya göre daha hoş kabul edeceksiniz; gerçi eskiden ferahlık veren yağla yağlanıyordunuz ama bu ücra yerde bunu asla bulamayacağınızı anlayışla kabul ediniz. Sayın Abôdu Bölgesi Kontu ve Sayın Menfe Prensi, size ne kadar iyi bir karşılama yapıldığını ve kısa zamanda her şeyle ilgilenildiğini görüyorsunuz. Bir saat dolmadan buraya iki adet yatak atılacak, biraz basit ama. Dönüşümlü olarak kullanacağınız bir koltuk, taburelerin yanına koyulacak. Bir makas verilecek ama elimizde sadece taştan yapılmış olanı var –bunun için şimdiden anlayışlı olmanızı dilerim– ve çok iyi bir göz makyajı malzemesi verilecek bu, siyah ama yeşilimsi ışıldayan bir malzeme; bunu bizzat Yüzbaşı hazırlayacak ve ben size, yardımcınız olarak ellerimle getireceğim. Aynaya gelince, arzunuzu saygıyla karşılıyorum ama aynaya şu andaki hâlinizle değil temizlendikten sonra bakmanızı dilerim. Sizin kölenizin bakırdan oldukça iyi yansıtan bir aynası var. Bunu size burada kaldığınız süre içinde ödünç verebilirim. Bu aynanın çerçevesi ve sapının hayat simgesiyle yapılmış olması, sizin de hoşunuza gidecek. Ayrıca evin sağ tarafında her gün görevlendireceğim iki asker tarafından suyla yıkanacaksınız ve sol tarafta ise şu anda çok zaruri olan ihtiyacınızı giderip rahatlayacaksınız."

"Harika" dedi içki sorumlusu. "Şu an için ve bu koşullarda harika bir şey bu! Delikanlı, sen gecenin sonunda ortaya çıkan sabah kızıllığı ve güneşin kor gibi yakıcılığının ardından gelen serinlik gibisin. Çok yaşa! Sağlık içinde yaşa! Senin yaşaman gerek! Üzümlerin efendisi seni selamlar! Bizi sol tarafa götür!"

"Sen 'şöyle' veya 'böyle' sözcükleriyle bizim burada kalışımız arasında nasıl bir ilişki kurdun, bununla ne 'demek istiyorsun'?"

"Bununla ben 'her hâlde', 'mutlaka' veya 'kesinlikle' demek istedim. Kesinlikle iyimser bir şey söylemek istedim" diye cevap verdi Yusuf.

Bunun üzerine fırıncının karşısında içki sorumlusuna göre biraz daha fazla eğilerek beyefendilerin yanından ayrıldı.

Gündüzün geç vakit tekrar geldi, eğlenmeleri için onlara bir dama tahtası getirdi ve ne yemek yemek istediklerini sordu; onlar buna bir parça "Evet, peki!" anlamında zoraki bir şeyler mırıldanarak kaz kızartması istediklerini bildirdiler; bunun üzerine Yusuf onlara buna benzeyen, bir su kuşunu mangalda kızartıp getirmek için söz verdi; bunun yanında, bu zavallı mekânda bulunabilecek cinsten herhangi bir tür pasta istediler. Tabii isterlerse daha sonra akbabalı evin önünde askerlerin nezaretinde hedef tahtasına atış yapacaklar veya kıy düşürebileceklerdi. Ona çok teşekkür ettiler ve yumuşak düzenlemesi için Yüzbaşıya da teşekkürlerini bildirmesini rica ettiler; başlangıçta her şeyden mahrum olma durumundan sonra birkaç rahatlama belirtisi gördükleri için hoşnut oldular ve ona çok güvendikleri için, mümkün olduğu kadar uzun süre konuşup şikâyetlerini dile getirerek onu yanlarında tuttular; bugün ve bundan sonraki günlerde de böyle oldu. Ne zaman onların yanına gitse, hâl ve hatırlarını ve bir ihtiyaçları olup olmadığını sorsa hep aynı şeyleri tekrar ettiler –ama bütün bu konuşkanlıklarına rağmen, burada bulunmalarının sebebini anlatma konusunda, tıpkı müdürün ilk açıklamalarında belirttiği gibi ağızlarını sıkı tutuyorlardı, çekingen davranıyorlardı.

Onların en çok şikâyet ettikleri şey, suçlu isimleriydi ve bunun herhangi bir anlamda kendi gerçek isimleri olduğuna neredeyse inanacak hâle gelmişlerdi; bu yüzden iyice ayağa düşmüş olmaktan şikâyetçiydiler.

"Çok naziksin, güzel delikanlı Usarsif" diyorlardı. "Sen bizi, bize takılan ve bizim de itiraz ettiğimiz bu anlamsız isimlerle anmıyorsun. Bunu dile getirmemene, aksine bize yürekten inanmana, bizim bu şekilde isimlendirilmemize razı olmamana, böyle yakışık almayan bir isimle çağrılamayacağımıza emin olmana ve tam tersine bu isimlere layık olmadığımıza inanmana müteşekkiriz. Bu bizim için bir hayli yardım edici bir durum, çünkü silinmez mürekkeple dava dosyalarında ve diğer kâğıtlarda yazılan bu çarpıtılmış isimleri yavaş yavaş hakikat olarak algılamaya ve sonsuza kadar böyle bir ismimizin olduğuna inanacak bir duruma düşmek üzereydik!"

"Boş verin artık yüce beyefendiler" diye cevap verdi Yusuf, "bu da geçer; geçici koşullar altında size böyle takma isim verilmesi, hakiki isminizin yazılarak belli edilmemesi aslında sizleri korumak için olmalı. Kâğıtlarda ve dava dosyalarında bu şekilde bulunmanızın da bir bakıma hiçbir anlamı yok. Aslında burada oturan sizler değilsiniz, size mahrumiyet çektiren 'Tanrıya kin duyan' ve 'Teb'in döküntüsü'dür."

"Demek öyle, her ne kadar 'takma isim' de olsa biz mahrumiyet çeken kişileriz" diyerek bundan şikâyet ettiler; "ve sen bizi zarif bir şekilde güzel unvanlarımızın ve şeref nişanlarımızın verdiği asıl anlamla isimlendiriyorsun; biz bu isimlerle sarayda dolaşırdık: Menfe'nin asili, ekmek ve şarap prensi olarak sen bizi bütün kibarlığınla anıyorsun. Bizi buraya getirmeden önce, üstümüzdeki bütün isimleri çıkarıp aldıklarını ve bizim, evin sağ tarafında çırılçıplak vaziyette askerler tarafından üstümüze su dökülerek yıkandığımızı bilmiyorsan bil –şu anda bizden hiçbir şey geriye kalmadı, sadece 'köpük' ve 'Tanrıya kin duyan' dışında –işte en iğrenç olan da bu!"

Ve ağlıyorlardı.

"Bu nasıl mümkün olabilir" diye sordu Yusuf; tıpkı Yüzbaşının çekingen bir tavırla açılışta yaptığı gibi gözlerini yan tarafa çevirerek, "bu nasıl mümkün olabilir? Bütün dünyada bu nasıl meydana gelmiş olabilir? Yukarı Mısır'da yaşayan Firavun, leopar gibi, öfkeli deniz gibi size karşı durdu; yüreği, doğudaki dağlara doğru esen fırtına gibi kum fırtınaları estirdi ve siz bir gecede bütün şerefinizi kaybettiniz; buraya getirildiniz ve zanlı olarak tutuklandınız.

"Sinekler" diye hıçkırarak konuştu içki sorumlusu.

"Tebeşir taneleri" dedi fırıncıbaşı.

Bu sırada onlar da yan tarafa gözlerini kaydırmışlardı, her biri bir başka tarafa bakıyordu. Bu küçük evde üç çift gözün çıkış yolu bulacağı başka bir yön yoktu; bu yüzden ellerinde olmadan birbiriyle karşılaşıyor ve tekrar başka yere bakıyorlardı, ama baktıkları başka yönde yine ellerinde olmayarak diğer bakışla karşılaşıyordu –sıkıcı bir oyun vardı ortada. Yusuf oradan ayrılarak buna bir son vermek iste-

di; çünkü onların ağızlarından 'sinekler' ve 'tebeşir taneleri'nden başka bir şey işitmek mümkün değildi. Ama onlar Yusuf'u salıvermediler, aksine onu bu suçlamanın mesnetsiz oluşu konusunda ikna etmek ve isimlerinin Mesedsu-Ra ve Bin-em-Vêse oluşundaki çelişkiyi açıklamak istiyorlardı.

"Sevgili İbrim, Kenan'ın en iyi evladı, senden bir ricada bulunacağım" dedi içki sorumlusu. "Bu nasıl olabildi, dinle ve gör; benim gibi Teb'in iyi ve neşeli insanı, bu olayda nasıl bir şey yapmış olabilirim ki? Bu tamamen saçma ve kurulu düzene aykırı bir şey; bu, iftira ve yanlış anlamadır; olayların yapısından oluşan bir şey. Ben hayat ağacının şefiyim, Firavun bir ziyafete gidecekse onun önünde asma dalından bir âsa taşırım, bu dalda Osiris'in kanı dolaşır, akar. Ben bu âsayı başımın üstünde çevirerek sıhhate, afiyete ve şerefe diye seslenen çağırıcıyım. Ben başa takılan tacın, köpükleri taşan kadehlerin etrafındaki taç çizgisinin, yani taç çelenginin adamıyım! Yanaklarıma bak, çok ucuz bir bıçakla kazınıp düzeltilmiş! Güneşin içindeki kutsal özsuyu kaynattığı için kızarıp ışıldayan üzüm tanelerine benzemiyor mu? Ben, 'sağlığınıza' ve 'çok yaşa' diye seslenerek yaşıyorum ve yaşatıyorum. Tanrının tabutunu hazırlayan birisine benziyor muyum? Set'in eşeğiyle bir benzerliğim var mı? Bu hayvan, öküzle birlikte aynı boyunduruğa koşulup çift sürülmez; elbise kumaşı için yünle keten karıştırılıp dokunmaz, asma dalında incir olmaz; uygun olmayan şey dünyada olmaz! Senden rica ediyorum, bunu sağduyunla bir değerlendir; sağduyun, kanunu ve kanuna aykırı olanı iyi bilir; biri şu, diğeri de bu, mümkün ile mümkün olmayan –karar ver. Ben bu suçta suç ortağı olabilir miyim? Bu suçlamada bir payım olabilir mi diye yargıla!"

Daha sonra fırıncıbaşı Prens Mersu-Ra, yan tarafa bakarak; "Çok iyi görüyorum ki" dedi, "bölge kontunun sözlerinin sendeki etkisi isabetli oldu Zahili adam, yetenekli delikanlı; çünkü bunlar zorlayıcı ve ikna edicidir; bu yüzden senin vereceğin hüküm onun yararına olacaktır. Bunun için ben de senin adaletini istiyorum, benimle ilgili yargıda bulun, dünyanın, düşündüğünden geride kalma-

dığını belli et, inandır. Biz asil kişiler, öyle bir zan altında kaldık ki bunun, bulunduğum içki sunma makamının kutsiyetiyle bağdaştırılamayacak bir şey olduğunu sen anlıyorsun; benim makamımın kutsallığı yanında belki de benimkinden daha yüce olan kendi yüceliğinle tam bağdaştıramadığını söylememek için buna daha az değinecek şekilde itirafta bulunacaksın. Bu en eski, en erken, en dindarca bir kutsallıktır –bunun da yücesi belki vardır ama ondan daha aşağıda olanı yoktur. Bu onunla birlikte olan ilk örnektir, çünkü her şeyle birlikte yapılmış bir ilk örnek vardır, bundan da bir özel isim türetilmiştir: Bu, kutsal ve kutsalın da en kutsalıdır! Uçurum ile su özü bulunan mağara onunla birlikte bulunur; bu yüzden domuz avlanıp kurban olarak sunulur; ilk ateşin devamlılığı için bu uçuruma ve mağaraya meşaleler atılır; onlar orada yanmaya ve ısıtmaya devam eder ve verimlilik sağlayacak içgüdüyü harekete geçirir. Tanrının tırpanını yiyip toprağa verilen tanrının etini yemek için Firavun ziyafet masasına gittiğinde Firavun'un önünde bir meşale taşırım ve bunu, başımın üstünde çevirmem aksine hem kendi hem de onun önünde ruhani bir inançla ciddi bir şekilde taşırım."

Burada fırıncı dehşete kapıldı ve iri iri bakan gözlerini biri dış diğeri iç uca gelecek şekilde iyice uçlara yanaştırarak daha da yanlara kaydırdı. Onun söylediği sözler üzerine korkuya kapılması, onları geri almak veya değiştirmek istemesi sık sık görülüyor, ama bu sırada daha derinlere hitap ediyordu. Çünkü onun sözleri alt dünyaya yönelikti ve onları yeniden oradan çekip almak ve değiştirmek mümkün olamıyordu.

"Müsaadenle, bunu söylemek istememiştim" diye yeni baştan anlatıyordu. "Onu böyle söylemek istememiştim, umarım beni yanlış anlamazsın akıllı çocuk; bizim suçsuzluğumuzun anlaşılmasını dünya kamuoyunun anlayışına bırakıyoruz, bize kulak versinler. Konuşuyorum ama konuştuklarımı yeniden düşününce bunalıma giriyorum; bunlar senin kulağında şöyle bir tını bırakabilir: Sanki benim suçlanmama karşı bir merhamet ihsan edilmesi için mücadele ettiğim izlenimi bırakabilir, bu sözlerim öylesine büyük ve derin

anlamlıdır, içinde sakıncalı şeyler de bulunur ve bu nedenle suçlamaya itiraz etmenin uygun olmadığı izlenimi verebilir. Senden rica ediyorum, aklını başına topla ve görüşünde karmaşıklığa yer verme; bir kanıtın üstün gücü, onu kanıtlamaktan çok, bayıltıp yere düşürecek hâle getirsin veya tam tersini kanıtlayıp etkisini göstersin! Senin vereceğin kararın sıhhati için korkunç ve tehlikeli olabilecek şey, senin de bu tür düşüncelere sahip olabileceğinin ihtimalidir! Bana bak, ben kendi kanıtlarıma bakıp senin yüzüne bakmıyorum. Ben, suçlu muyum? Ben, bu işe karışmış mıyım? Ben elinde verimlilik bahşeden meşalesiyle her şeyin doğurucusu, ısıtıcısı, yeşillendiricisi ve kızını arayan çıldırmış ananın kölesi, ekmeğin en üst düzeydeki yaratıcısı değil miyim; her şeyi uyuşturan sıvıyı reddedip insanlara buğday unu ve arpa taneleri getirip onlara undan yapılmış yiyecek sunan; daha önceden eğri sabanla toprağı açan, oradan elde edilen hoş besinlerle hoş geleneğin çıkmasına sebep olan benim, çünkü bundan önce insanlar kamış filizleri, tohumları veya benzeri başka şeyler yemezler miydi? Ben onlara aitim ve onlar için kutsalım; onlar samanın ve tanelerin birbirinden ayrılması için rüzgârda savururlar ve yararlı olanı yararsız olandan ayırırlar; adaleti teşvik eden ve bu iradeye kurallar koyarak düzenleyen, kanun yapıcı dişil güçtür. Buna göre mantığını kullan ve iyice düşün; ben bu karanlık olaya kendimi bulaştırabilir miyim! İşte bu abuk sabuk iddiaya dikkatle bakarak hükmünü ver; bu işin karanlık olması pek de önemli değil; çünkü hukuk, ekmeğe benzer, karanlık âlemin bir konusudur, onun derinliğinde oturur, o intikam tanrıçalarının bulunduğu yerdir; bu kutsal kanuna tanrıçanın köpeği denilmesi bu yüzdendir, dahası bu olaydaki köpek, onun kutsal hayvanıdır; o taraftan bana bakılacak olursa ben de onun kutsal bir varlığıyım, buna köpeği de denilebilir..."

Burada birdenbire gözlerini iyice açıp karşı köşeye bakarak yeniden korkuyla titredi ve bunu söylemediğini veya söylemek istemediğini defalarca yineledi. Yusuf her ikisini de yatıştırarak, her şeyi oluruna bırakmalarını ve kendilerini boşu boşuna harcamalarına

gerek olmadığını söyledi. Onları takdir etmeyi, değerlendirmeyi bildiğini; başlarına gelenleri kendisine anlatmalarından şeref duyduğunu, hadisenin kendisini olmasa da bunun başlarına neden yıkıldığını ve sebeplerini anlattıkları için onur duyduğunu söyledi. Kendisini burada bir hâkim olarak görmelerine de teşekkür etti, ama aslında kendisinin onlara bakmakla sorumlu bir gardiyan olduğunu, onların emirlerinin ne olduğunu öğrenmekle görevlendirildiğini belirtti. Ayrıca kendilerinin de bildikleri gibi bu emirlerinin yerine getirileceğini, çoğu zaman imkânsızlıklar nedeniyle hepsini yapamasa da en azından yarısını yerine getirilebileceğini ve buna da zaten alışkın olduklarını belirtti. Gitmeden önce, beyefendilerin herhangi bir emirlerinin olup olmadığını sorup öğrenmek istediğini belirtti.

Biraz üzüntülü bir şekilde hayır dediler; akıllarına hiçbir şey gelmiyordu; hele birisinin aklına hiçbir emir gelmiyordu, zaten bilse de bunun bir sonucu olmayabilirdi. Ah, niçin hemen gitmek istemişti ki! En azından, bu konuyla ilgili araştırmaların ne kadar süreceğini ve kendilerinin bu delikte daha ne kadar böyle tıkılıp kalacağını söyleyebilirdi.

Kestirebilseydi kendilerine bunu hemen açıklamayı çok istediğini söyledi. Ama ne yazık ki anlaşılabileceği gibi hiçbir şey bilmiyordu; sadece tahmini bir hesap yapabilirdi: Bunun sonucunu ve kesinliğini garanti edemeyeceği bir neticenin, en çok otuz en az on gün sürebileceğini belirtti. Kaderlerinin çizgisi böylece belli olacaktı.

"Ah, ne kadar uzun!" diye şikâyetçi oldu içki sorumlusu.

"Ah, ne kadar kısa!" diye bağırdı fırıncı, ama bunu yüksek sesle söylemesinden derhal korkuya kapıldı; kendisinin de aynı şekilde 'ne kadar uzun' diyecekken yanlış söylediğini belirtti. Ama içki sorumlusunun aklından bir şeyler geçiyordu; Yusuf'un hesaplamasının ve tahmininin elle tutulur yanı olduğunun farkına vardı; çünkü onların gelişinden itibaren otuz ve yedi ve üç gün geçtiğini hesaplamıştı; bu da Firavun'un güzelim doğum gününe denk geliyordu; bu onun affedeceği ve yargı kararını bildireceği gündü; işte o gün belki onlar hakkında da karar verilmiş olacaktı.

Yusuf, "ben bunu bildiğim bir şeye göre düşünüp söylemedim. Benim bu hesaplamada bilgimin yeri yok, aksine bu bana malum oldu, bir vahiy geldi. Sizlerin de gördüğünüz gibi Firavun'un büyük doğum gününe denk geldi; sonuç olarak söyleyebilirim ki size söylediğim şey gerçekleşmeye başladı bile."

Sokucu Kurtçuk

Bunu söyleyip gitti; bakmakla sorumlu olduğu iki kişinin yaptıkları 'iş'le ilgili olarak başını salladı; bu konuda ona önceden, yani olay gün yüzüne çıkmadan önce pek çok şey bildirilmişti. Çünkü her iki ülkede hiç kimse bu konuda çok şey bildiklerini söyleyerek kendilerinin ne kadar önemli kişiler olduklarını göstermeye çalışmıyor, bu insanlara hayırlı kişiler olarak saygı gösteriyorlardı; buna rağmen, yukarıdan aşağıya kadar allayıp pullayarak ört-bas edilmeye çalışılan, yok 'sinekler', yok 'tebeşir taneleri' gibi bahaneler veya 'Tanrıya kin duyan' ve 'Vêset'in döküntüsü' şeklindeki isimlerle üstü örtülen bu hadisenin duyulmasını önlemek mümkün olmamıştı; hadise çok kısa zamanda İmparatorluğun en ücra köşesine varıncaya kadar yayılmış ve bununla ilgili deyimleri kullanan herkes, kısa zamanda bu şirin gösterme gayretleri arkasında gizlenen gerçek olayı öğrenmişti: Bütün iğrençliğine ve tiksindiriciliğine rağmen törensel bir işaretin bile olmadığı söylenemeyen bu hadisenin halkın üzerinde çok büyük bir etkisi vardı; çünkü onlar bunu bir tekrar ve yeniden dönüş olarak doğruluğuna inandıkları en eski zamanlara ait bir hadise olarak görüyorlardı.

Firavun'un canının alınacağı açıkça söylenmişti; bu yaşlı tanrının hâkimiyet günlerinin sayılı olduğu, sizin de bildiğiniz gibi artık onun güneşle bir vücut olma eğiliminde bulunduğu, kitap evindeki vücut bilginleriyle büyücülerin fayda vermediği, ayrıca Hanigalbat veya Mittani diyarı kralı, Fırat ve Tuşratta'nın sahibi, erkek kardeşi ve kayınbiraderinin gönderdiği İştar'ın bile bunu önleyemediği biliniyordu. Büyük Evin, Güneşin oğlu Si-Ra'nın ve Altın Tacın Efendisi Neb-ma-Ra-Amenhotep'in ihtiyar ve hasta olduğu, zor ne-

fes aldığı, buna karşı yapılacak hiçbir bir şeyin kalmadığı, bunu yapmanın insanın tüylerini ürpertecek bir müdahale olacağı biliniyordu; ama ne de olsa bu, hastanın lehine bir girişim olarak telakki ediliyordu.

Güneş tanrı, her iki diyarın kralı veya daha çok, bu toprakların efendisi ve bütün insanlar üzerinde hâkimiyet sahibi ve insanları ulvi bir duyguyla yöneten Ra'nın kendisi, uzun yıllar boyunca genç, ergen ve yaşlı bir erkek olarak hatta başlayan ve gittikçe artan yaşlılık yıllarının önemli dönemlerinde bile hep böyle kalmıştı. Ancak ihtiyarlığının en son döneminde ve yaşlanmanın verdiği şiddetli ağrılar ve sarsıntılar ortaya çıktığında, bu tanrının ihtişamının çok değerli şekli bile artık yeryüzüne teşekkür ederek ayrılıp yüce katlara geri dönme zamanının geldiğine inanıyordu. Çünkü kemikleri yavaş yavaş gümüşe, eti altına, saçları ise gerçek lapislazuli laciverdine dönmüştü, yaşlılıkla sabitleşen güzel bir şekle kavuşmuştu. Bu şekil ise hastalık ve acılarla birlikte olmuştu; buna karşı tanrılar bile binlerce ilaç bulmaya gayret etmişlerdi ama hepsi boşunaydı; çünkü yaşlılığın gümüşleşmesine, altınlaşmasına ve katılaşmasına karşı hiçbir çare yoktu. İhtiyar Ra, bütün bu koşullar altında bile yeryüzündeki hükümranlığını sıkı sıkı elinde tutuyordu; oysa kendi yaşlılığının farkına varıp bunu bir parça gevşetmesinin yerinde olacağını idrak etmesi gerekiyordu, çünkü artık onu hiç kimse umursamıyordu, hatta etrafındakilerin kabalıkları onu incitmeye başlamıştı.

Özellikle büyük adanın tanrıçası İsis'le milyonlarca yaratığın en hilekârı Eset bile, o zamanlar onun ayrılma saatinin geldiğini artık kabul ediyordu. Onların bilgileri, yeryüzüyle gökyüzü âlemlerini ve yaşlılığının zirvesine ulaşan kralın, yani Ra'nın durumunu da kapsıyordu. İsis, sadece bir şeyi bilmiyordu –kendi bilgisinin bununla zedelenmesini arzu etmiyordu–: Ra'nın en son ve en gizli ismi; bunu bilen kişi onun üzerinde hâkimiyet kurabilirdi. Çünkü onun, sırasına göre gittikçe daha gizlileşen ama araştırmalara da açık olan birçok ismi vardı. Ama en sonuncu ve en güçlü olanını asla elinden çıkarmıyordu; bunu söylemek zorunda kalacak olursa

bu, onun yenilgisine neden olacaktı ve sonsuza kadar devam edecek bir bilgeliğin gücü altında kalmasına neden olurdu.

Bunun için Eset, düşünüp taşındı ve sokucu bir kurtçuk yarattı; bu Ra'nın altın etini sokacaktı; sokmanın vereceği sonsuz acılar böylece onu, bu kurtçuğu yaratan büyük Eset'e ismini söylemeye zorlayacaktı. Tıpkı düşündüğü gibi de oldu. İhtiyar Ra'yı kurtçuk soktu ve bu sokuşun verdiği acıların zorlamasıyla, onun kendi gizli isimlerini sırasıyla söylemekten başka çaresi yoktu. İçinde, tanrıçanın çok gizli ismini öğrenerek hoşnut kalacağını ümit ediyordu. Ama tanrıça öyle yapmadı, aksine elinden en son ismini gasp edinceye kadar onu zorladı ve ona bunu söyletti; böylece tanrıça onun üzerinde bilgelik gücüne tamamen sahip oldu. Bundan sonra onu, kurtçuğun sokmasıyla oluşan yaradan kurtarmaya değmezdi: Yine de rahatsızlığı bir parça iyileşti, böylesine yaşlı bir adamın belirli sınırlar dâhilinde, olabildiğince sağlığına kavuştu ve hemen sonra da gökyüzünde kendisine ayrılan yere döndü.

Keme'deki her çocuğun bildiği ilk belgede yazılanlar bu kadardı. Firavun'a bir şeylerin yapılmasının iyi olacağı yazılıydı; çünkü onun durumu gerçekten oldukça iyiye gidiyordu, yorgun ve bitkin düşmüş tanrıyı anımsatıyordu. Bu olayı o zamanlar özellikle kişisel olarak ve üzülerek ciddiye alan kişi, Firavun'un kadınlar evindeki bir kadındı; kadınlar evi, Merima't Sarayı'na bitişik, son derece zarif bir mimariyle yapılan, dışarıya kapalı ve sıkı bir koruma altında, küçük bir köşktü. Firavun, sık sık kendisini tahtırevanla oraya götürtürdü. Sadece orada yaşayan, korunan, kendisine gönül veren kadınların çenelerini okşardı, onlarla otuz haneli oyun tahtasının başına geçip oyun oynarken bu sırada diğerleri dans eder, şarkılar söyler ve telli sazlar çalıp onu eğlendirirlerdi. Kendisini İsis'in ve Ra'nın hikâyesine adayıp ona sırrını açıklatmaya zorlayan bu kadınla dama oynardı. Ama bununla ilgili hiçbir anlatı yok; oysa bu hikâyenin en son ayrıntısını biliyor olması gereken bu kadının, hikâyede ismi bile geçmiyor. Bu isim, belgede yok edilmiş ve üstü tamamen kapatılmış; sonsuza kadar giden bir unutuşun karanlığı

onun üstünü örtmüş. Elbette bu kadın, o zamanlar Firavun'un gözde bir odalığıydı; on iki veya on üç yıl önce kendisine bir oğlan çocuğu doğurmuş ve adını Noferka-Ptah koymuştu –bu isim mevcut–; bu çocuk ilahî bir tohum olarak seçkin bir eğitim görmüştü; bu çocuk nedeniyle gözde sevgili, başına bir akbaba başlığı giyme hakkına sahipti –kralın büyük eşi Teye'nin başlığı kadar muhteşem değildi ama yine de altın bir akbaba başlığıydı. Bu ve onun ilahî tohum olan oğlu Noferka-Ptah için taşıdığı analık zafiyeti, bu kadın için bir felaket oldu. Başındaki başlık, onun hileler çeviren Eset'le karıştırılmasına neden oluyordu; böylece onun kıymetli melez oğlu için ısrarla sürdürdüğü fikirlere çılgın aşk da karıştırılmıştı; cin gibi kurnaz bu gözde kadın, karmakarışık olmuş beyniyle şöyle bir karar verdiği, ilk belgede ifade ediliyor: Firavun'u kurtçuğa sokturtmak, sarayın yıkılmasını sağlamak ve dünyaya getirdiği bu meyveyi, yani Noferka-Ptah'ı, yeni doğan güneş Horus Amenhotep olarak onun yerine tahta çıkarıp her iki diyarın hükümdarı yapmak.

Gerçekten de darbe hazırlıkları artık çok gelişmişti: Bunun hedefi hanedanlığı yıkmak, yeni bir çağı başlatmak ve ismi hiç anılmayan gözde sevgiliyi, tanrıça anne olarak yüceltmekti. Firavun'un kadınlar evi, bu hazırlıkların doğup geliştirildiği yerdi; yeniliklere meraklı birkaç harem memuru ve büyük kapı subaylarıyla irtibat sağlanmıştı; bir yandan sarayla bağlantı kuruldu, dostlardan oluşan ve yüksek mevki sahibi, örneğin kralın arabasını süren Başarabacı, Tanrının Meyve Dairesi Yöneticisi, Askerî Birlik Komutanı, Sığır Sürülerinin Müdürü, Her İki Diyarın Hazine Dairesinin Başkanı gibi üst düzey kişiler ve diğerleri bu girişim için elde edilmişti –öte yandan başkentte yaşayan saray dışındaki insanlarla, subayların eşleriyle, Firavun'un cariyelerinin erkek akrabalarıyla iletişim kuruldu ve destekleri sağlandı. Vêse halkının altın, gümüş ve lapizlazuliden ibaret ihtiyar Ra'ya karşı kötü sözlerle tahrik edilmesi sağlandı.

Bu planı hazırlayıp arkasında olan topu topu yetmiş iki kişi vardı; kendilerinden ve yapacaklarından emin olan yetmiş iki kişi: İşte o zamanlar isyanı hazırlayanların sayısı bu kadardı; onlar kızıl Set

ile Usir'i tabuta girmesi için kandırmışlardı; onların bu uygulama için kozmik nedenleri vardı; bu sayı, yetmiş ikiden ne bir fazla ne de bir eksikti. Çünkü artık günler hariç, yılın üç yüz altmış günü içinde, beşli günlerden oluşan bu kadar hafta vardı; insanları besleyen suların seviyesi en düşük olduğu ve Tanrının mezara girdiği zaman, yılın beşte biri kurak geçerdi: Bugünlerin sayısı yetmiş ikiydi. Dünyada böyle bir isyan meydana gelecekse bilinen ve gerekli olan isyancıların sayısı yetmiş iki olmalıdır. Darbe başarısız olursa bu sayıya riayet edilmediğinden başarısız olduğuna inanılır.

Şu andaki darbe de başarısız olmuştu, oysa bunun için en iyi örnekten yararlanılmıştı ve bütün kuruluşlar bunun için büyük tedbirler de almıştı. Hazine Dairesi Müdürü, Firavun'un kütüphanesinden bir büyü yazısını gizlice aşırıp oradaki bilgilere göre, uygun mumdan figürler üretmişti; bunları ortalıkta büyü yoluyla kandırmaya ve göz yanılmasına yol açacak bir etkiyle söz konusu girişimin gerçekleşmesini sağlayacaktı. Firavun'a ekmeğin veya şarabın içinde veya aynı anda her ikisinin içinde bunu vermeye ve çıkacak kargaşadan faydalanarak sarayda bir darbe yapmaya veya bundan yararlanarak karşı taraftaki şehirde meydana gelecek isyanla bunu birleştirmeye, yeni bir çağın başladığını etrafa yaymaya ve Noferka-Ptah denilen melez piçi, bu diyarların tahtına çıkarmaya karar vermişti. Ama her şey boşa çıkmış ve uçup gitmişti. Sadık kaldıkları takdirde, yetmiş iki kişiden her birine çok önemli kadrolar verileceği ve öldüklerinde onlarla ilgili çok güzel tasvirlerde bulunulacağı vaat edilerek veya güvenlik kuvvetlerindeki birisi başlangıçta kandırıcı kişi olarak kullanılarak bu girişim gerçekleştirilecekti: Sözleştikleri kişilerin listesini okumak, işin fecaatini göstermeye yetiyordu; çünkü onların içinde tanrının gerçekten yürekten sevdiği dostları ve sabah odasına girme izni olan kişi bile vardı; bu liste Firavun'un önüne getirilmişti –eksiksiz hepsi mevcuttu ama yine de birkaç hata ve karıştırma da olabilirdi.– Karşı görüşmeler hızla, sessizce ve esaslı bir şekilde yapıldı. Kadınlar evinin İsis'i, hadım hizmetliler tarafından hemen boğularak ortadan kaldırıldı; küçük oğlu, Nubya'nın en ücra köşesine

gönderildi. Bu girişimin araştırılması için gizli bir komisyon, her biri ayrı bir suçla ilgilenecek şekilde toplandı; 'Ülkenin Tiksindiricileri' adlı genel başlık altında isimleri saptananlar çeşitli gözaltılar altında kayboldular, alışmadıkları zor koşullar altında kaderlerine terk edildiler.

İşte böylece Firavun'un fırıncıbaşısıyla içki sorumlusu, Yusuf'un mahkûm bulunduğu hapishaneyi boylamıştı.

Yusuf Yorumcu Olarak Yardım Ediyor

Onlar hapishanede otuz ve yedi gün kaldıkları ve Yusuf, her zaman olduğu gibi sabahleyin onlara nasıl bir gece geçirdiklerini, bir emirleri olup olmadığını öğrenmek için yanlarına gittiğinde beyefendileri heyecanlı, sıkıntılı ve öfkeli bir ruh hâlinde buldu. Onlar eski alışkanlıklarından daha basit bir durumda hayatlarını sürdürmeye ve şikâyet etmemeye başlamışlardı; çünkü onların mavi taşla yeşil taş arasında ayak tabanlarını hizmetçilere kaşıttıkları hayat tarzlarını sürdürmeleri artık mümkün değildi; insan sağ tarafta bir banyo yeriyle sol tarafta bir helası bulunan bir yerde de pekâlâ yaşıyordu. Ayrıca Majesteleriyle kuş avına çıkmak yerine ok atmak ve dokuz taş oynamak için de vakitleri vardı. Ama bugün her şey, yani eski alışkanlıkları yeniden ortaya çıkmış görünüyordu; Yusuf yanlarına gelir gelmez, en zaruri ihtiyaçlarının bile tümüyle ellerinden alındığından söz ederek, eskiden olduğu gibi acı acı şikâyette bulunuyorlardı; buradaki hayatlarının bir köpeğin hayatına nasıl döndüğünü, kendisiyle nasıl dostluk kurduklarını anlatıyorlardı.

Yusuf'un onlara iyi niyetle yaklaşıp sorması üzerine her ikisi de aynı anda, bu gece rüya gördüklerini söylediler; her birisi de kendi rüyasını anlatmak istiyordu; rüyaları hâlâ gözlerinin önünde capcanlı duruyormuş, son derece etkileyici, unutulması imkânsız ve ruhlarında kendine has bir tat bırakmış, hakikati içeren anlamlı rüyalarmış, içinde bir simge varmış, 'beni doğru anla' yazılıymış aslında; işte her ikisi bunun yorumlanmasını bağıra çağıra istiyorlardı. Evdeyken ikisinin de kendi yorumcusu varmış. Onlar, yüzün her ayrın-

tısı için, önceki anlamını ve şu andaki anlamını belirten, gecenin doğurduğu her türlü olgular için sağlam yorumlar yapan uzman kişilermiş; ellerinde en iyi rüya tabirleri katalogları, hem yerli hem de Babil diliyle kaleme alınmış yorumlama kılavuzları da varmış, akıllarına yorumlayacak bir fikir gelmeyince, bu kitaplara başvururlarmış. Yorumlarda bir karara varamadıkları ve olmamış hadiselerle ilgili acil durumlarda tapınaktaki evliyaları ve âlimleri çağırıp bir konsey oluşturur ve hep birlikte konuyla ilgili çözüme ulaşırlarmış. Kısacası onlar, her hadisede derhal, güvenilir ve mükemmel bir şekilde kullanılırlarmış. Ama şimdi, burada?! Burada rüya görmüşlerdi, her birisi diğerinden ayrı özellikte, son derece ilginç ve önemli, değişik tadı olan rüyalar; ruhları bu rüyalarla doluymuş; bu lanet olası delikte bu rüyalarını yorumlayacak ve onlara alıştıkları şekilde hizmet edecek kimse yokmuş. Kaz tüyü, kaz kızartması ve kuş avı gibi zenginliklerin içinde en yoksunu en vahimi buymuş; öyle ki bu yoksunluk, gözlerinden yaş boşandıracak bir hâle getirmiş.

Yusuf onları dikkatle dinliyordu ve dudaklarını bir parça öne doğru uzatmıştı.

"Beyefendiler, sizleri biraz teselli edecekse, sizlerin endişelerinizi içinde duyan birisi aranıyorsa o kişiyi benim şahsımda görün, bu adam bunu yapar!" dedi. "Ayrıca sizi sıkıntıya sokan ve üzen bu eksikliğe bir çare bulunabilecektir. Ben sizlere hizmet eden birisi ve bakımınızı üstlenen kişi olarak zaten her şeyi yerine getirmek için buradayım, rüyalar için niye yardımcı olmayayım ki? Ben bu alanda yeteneksiz ve deneyimsiz birisi değilim, aileden gelen bir yetiyle rüyalarla haşır neşir olduğumu övünçle söyleyebilirim –bu sözü yabana atmayın, bunun münasip olduğumu kabullenin; çünkü benim ailemde ve soyumda her zaman çok ve üstün rüyalar görülmüştür. Sürüler kralı olan babam, yaptığı yolculuklarda, kaldığı yerlerde, hayatımı ebediyen onurlandıran, renklendiren birinci dereceden bir rüya görmüştü; bu rüyayı onun ağzından dinlemek büyük bir zevkti. Ben de bundan önceki hayatımda bu türden çok rüya gördüm, bu yüzden kardeşlerim bana bir isim bile takmışlardı;

bu benim bununla ilgili özelliğimi yansıtıyordu. Sizler birçok şeyle yetindiniz ve büyük bir deneyim kazandınız –bana bu konuda inanıp yetinerek rüyalarınızı bana anlatsanız; ben de onları sizin için yorumlamaya çalışsam, nasıl olur?"

"Evet ama!" dediler. "Her şey iyi. Sen samimi bir delikanlısın ve güzel, hatta hoş, buğulu gözlerinle uzakları görme özelliğin var, çünkü sen rüya görmekten söz ediyorsun, senin bize bu konuda yardımcı olabileceğine ve bu yeteneğe sahip olduğuna inanmak üzereyiz. Her şeye rağmen, iki değişik olay var, rüya görmek ve rüya yorumlamak!"

"Öyle söyleme" diye karşılık verdi Yusuf. "Gerisini söyleme! Hayal âleminde olmak, esasında içinde rüya ve yorum bir arada yer aldığından küre gibi bir bütündür; hayal kuran, rüya gören ve yorumlayan görünüşe göre iki kişidir ve değiştirilemezler; gerçekte ise değiştirilebilir ve açıkçası tek ve aynı şeydir, çünkü ancak her ikisi birden bir bütün oluşturur. Rüya gören kişi, yorumlar da; yorumlamak isteyen kişinin de hayal kurmuş, rüya âlemini görmüş olması gerek. Sizler son derece yoğun işlerde, çeşitli ve zengin koşullarda yaşadınız, Ekmek Prensi ve İçkiler Prensi hazretleri, rüya gördünüz ve onun yorumunu hanenizin evliyasına bıraktınız. Ama aslında her insan, kendi rüyasının yorumcusudur; sadece kibarlık taslamak için yorumlardan yararlanılır. Ben sizlere hayallerin, rüya âleminin sırrını açıklamak istiyorum: Yorum, daha önce rüya olarak mevcuttur, bizler ise bu yorumdan rüya görürüz. Şöyle düşünün, bir insan yorum yapan kişinin kendisine yanlış yorum yaptığını çok iyi bilir ve şöyle seslenir: 'Haydi oradan, kalk, defol git, beceriksiz herif! Bana hakikati yorumlayıp söyleyecek başka bir yorumcu getirin!' İşte böyle, beni deneyin, eğer beceremezsem, sizlere kendi bilginize uyan bir yorum yapamazsam, beni tekme tokat ve küfür ederek buradan defedin!"

"Seni beceriksiz bir yorumcu kabul ettiğim için anlatmak istemiyorum" dedi fırıncıbaşı. "Ben daha iyi şeylere alışkınım ve birçok şeyde olduğu gibi bunda da sefalet içinde olmayı yeğ tutarım."

"Ben anlatmak istiyorum!" dedi içki sorumlusu. "Çünkü gerçekten bu yorumu şiddetle istiyorum, ben bunu ilk ve en iyisini yaptıran kişi olmak istiyorum; özellikle buğulu ve dalgın bakışlarıyla çok şey vaat eden ve aileden gelen rüya âlemine dalma özelliğini kanıt olarak gösten birisine anlatacağım. Hazırlan delikanlı, dinle ve yorumla bakalım; rüyamı en doğru sözlerle ifade etmek ve onun canlılığını, anlatımımla öldürmemek için kendimi iyice toparladığım gibi sen de kendini iyice toparla. Çünkü rüyam öylesine canlı, açık seçik ve tadılmamış tatlarla dolu ki –ne yazık ki şunu da çok iyi bilinir, bir rüya, kelimelerden oluşan bir zincir gibi sürekli-dir ve içinde var olan şeyin sarılıp sarmalanmış şeklini, yani onun mumyasını görürüz rüyamızda; bunu rüyasında gören insan, onun bir asma dalı gibi yeşerdiğini, çiçek açtığını ve meyve verdiğini, rüyamda gördüğüm gibi görür; işte şu anda bunu anlatmaya hazırım. Bak gör, haydi: Asma, onların önünde gelişiyor ve çiçek açmaya başlıyor, çiçek demetlerini yaprakların arasından çıkarıp gözler önüne seriyor ve üç dalında üzümler oluşuyor, esen rüzgârla hızla olgunlaşıyor ve benim yanaklarım gibi erguvan renginde parıldıyor; böyle bir şey bu civarda yok. Buna seviniyor ve sağ elimle üzümleri koparıyorum, çünkü sol elimle Firavun'un kadehini tutuyorum, kadehte yarısına kadar biraz soğuk su var. Bunun içine üzümlerin suyunu sıkıyorum. Bu sırada hatırladığım kadarıyla delikanlı, şarap istediğimizde suyun içine bazen çok az üzüm suyu sıkıyordun. Ben bu kadehi Firavun'un eline veriyorum. Ve hepsi bu kadar" diye ifade ettiği sözlerden hayal kırıklığına uğramış gibi sesini alçaltarak sözlerini bitirdi.

Yusuf gözlerini açarak "Bu önemsiz bir şey değil" diye söyledi, çünkü ona doğru eğilerek kulak verdiği sırada, gözlerini yummuştu. "Orada bir kadeh var ve içinde berrak su bulunuyor ve sen kendi elinle üç asma dalından kopardığın üzümlerin suyunu sıkıp Tacın Efendisine sundun. Bu saf bir sunu idi ve içinde hiç sinek yoktu. Bunu yorumlamamı ister misin?"

"Evet, yorumla!" diye bağırdı. "Artık bekleyecek hâlim kalmadı."

"Yorumu şu" dedi Yusuf. "Üç asma dalı, üç gün demektir. Üç güne kadar sen hayatının suyuna kavuşacaksın. Firavun senin başını yüceltecek ve utanç verici adını üzerinden alacak, böylece sen daha önce olduğu gibi 'Teb'in iyisi' adını alacaksın ve makamına yeniden getirileceksin; daha önce onun içki sorumlusu olduğun günlerdeki gibi ona kadehi sen sunacaksın. Hepsi bu."

"Harika!" diye bağırdı bunun üzerine şişko. "Bu güzel, nefis ve örnek alınacak bir yorum, ben hayatımda hiç bu kadar güzel bir hizmet görmedim. Sen, tatlı delikanlı, benim ruhuma bu yorumunla ifadesi mümkün olamayan bir hizmette bulundun. Üç asma dalı –üç gün! Bunu yağ gibi nasıl bir çırpıda söyleyiverdin akıllı çocuk! –Ve yeniden 'Teb'de şerefli' olmak ve daha önceki gibi yeniden Firavun'un dostu olmak! Sana teşekkür ederim sevgili çocuk, sana yürekten teşekkür ederim, çok çok."

Ve orada oturmuş sevinçten ağlıyordu.

Ama Yusuf ona şunları söyledi: "Abôdu Kontu, Nefer-em-Vêse! Ben senin rüyana göre kehanette bulundum –kolay oldu ve seve seve oldu. Sana sevindirici bir yorum yapabildiğim için memnunum; işte bu dar, sıkıntı verici yerde seni ilk kutlayan benim. Sizin hizmetkârınız ve bakıcınız olarak otuz yedi gün hizmetinizde bulundum ve üç gün daha Yüzbaşının talimatı üzerine hizmetinizde kalacağım, emirlerinizi soracak, rahat etmeniz için gereken isteklerinizi yerine getireceğim, tabii koşullar elverdiği ölçüde. Ben sabah akşam, akbabalı eve gelip sizleri ziyaret ettim; sizler Tanrının bir meleği gibiydiniz, müsaadenizle bunu böyle söyleyebilirim, onun göğsüne acınızı dökebildiniz ve o sizleri alışık olmadığınız şekilde teselli etti. Ama sizler bana bir şey sormadınız. Ben de elbette bu deliğe tıkılmak için doğmadım, burada kalayım diye de; aksine ben buraya giriverdim ama nasıl olduğunu bilmiyorum; kralın esiri ve bir suçun mahkûmu olarak buraya yerleştirildim; bu, Tanrının önünde yapılan bir saptırma hadisesi. Ruhunuz kendi derdinizle doluydu, yoksa benim hakkımda pek çok şey sorar ve beni anlamaya çalışabilirdiniz. Ama be-

ni ve hizmetlerimi unutmayın Kont-İçkicibaşı, eski makamına yeniden oturduğunda beni hatırla! Firavun'a benden bahset ve benim burada düpedüz bir yanlışlık sonucu bulunduğumu söyle; benim için ricada bulun, beni affedip hapishaneden kurtarsın, burada olmayı ben de sevmiyorum. Çünkü beni çaldılar, memleketimde daha çocukken beni çalıp buralara, Mısır ülkesine getirdiler, sonra da bu çukura tıktılar –yörüngesinde ilerlerken kötü bir cin tarafından tutulmuş bir ay gibiyim, önümü aydınlatarak yoluma devam edemiyor, tanrılara, kardeşlerime doğru gidemiyorum. Bunu benim için yapar mısın Kont-İçkicibaşı, orada benden söz eder misin?"

"Evet, tabii, hem de binlerce kez evet!" diye bağırdı şişko. "Firavun'un karşısına yeniden çıktığımda ilk fırsatta senden bahsedeceğime sana söz veriyorum; kafası hemen algılayamayacak olursa ileriki günlerde de bunu hep anımsatacağım! Senin çalınmış ve çalınarak sahip olunmuş birisi olduğunu, aslında bunlar benim için aynı şey, anlatmak zorundayım ve senin affedilmeni sağlayacağım, seni hatırlamayacak ve seni bu iyi zata anlatmayacak bunu yapmayacak olursam domuz yavrusu olayım, ey bal delikanlı!"

Ve Yusuf'a sarıldı, ağzından ve her iki yanağından öptü.

"Benim de rüya gördüğüm burada unutulup gitmişe benziyor" dedi uzun boylu. Senin bu kadar becerikli bir yorumcu olduğunu bilmiyordum İbrim, bilseydim senin bu yardımını reddeder miydim? Artık ben de rüyamı sana anlatmak niyetindeyim, mümkün olduğu kadar iyi ifade edebileceğim ve sen bana bunu yorumlayacaksın. Dinlemeye hazır ol!"

"Dinliyorum" diye cevap verdi Yusuf.

"Gördüğüm rüya şuydu" diye başladı fırıncı, "aşağıdaki gibi oldu. Gördüğüm rüyanın –ne kadar eğlendirici olduğunu sen de göreceksin: Nasıl oldu bilmiyorum, ben Menfe Prensi, başını gerçekten niye fırının içine sokmadım; bilmiyorum nasıl oldu bu iş, ben bir fırıncı çırağı gibi başında simit filan satan bir çocuk gibiymişim –yeter artık; bak, rüyamda bir yerden gidiyordum; başımın üstünde üç sepet dolusu beyaz kurabiye taşıyordum, her sepet ötekinin üs-

tündeydi; iç içe yerleştirilmiş düz bir tepsi gibiydi, her birisi saray fırınında pişirilmiş her türlü kurabiye doluydu ve en üstteki sepette Firavun için pişirilmiş olanlar vardı, bunlar gofret ve tuzlu susamsız simitlerdi. Birden, ayakları geriye çekilmiş bir hâlde kuşlar gözüktü, süzülerek uçuyorlardı, boyunlarını ileri uzatmışlar, gözlerini bir yerlere dikmişlerdi ve gaklayıp duruyorlardı. Bu kuşlar terbiyesizleştiler, itişip kakıştılar ve başımın üstündeki yiyecekleri kapıp yediler. Boş olan elimi kaldırıp sepetlerin üzerindekileri uzaklaştırmak istiyordum ama bir türlü bunu başaramıyordum, elim hâlsiz kalıp yanıma düştü. Onlar didikleyip duruyordu ve benim etrafımda uçarlarken iğrenç bir kuş kokusu saçıyorlardı..." Burada fırıncı yine korkuya kapıldı, rengi attı ve çarpık ağız ucuyla gülümsemeye çalıştı. "Yani bu kuşları ve uçarken çıkardıkları kokuyu, gagalarıyla patlak gözlerini hiç bu kadar iğrenç bir şekilde gözlerinin önünde canlandıramazsın" dedi, diğer kuşlar gibiydiler ve ben söylediğimde: Onlar gagalıyorlardı –böyle söyleyip söylemediğimi kesin olarak hatırlamıyorum– sana rüyamı daha kolay kavrayabilmen için bir parça canlı ve seçkin sözcük kullanayım. Onlar gagalıyorlardı, demek istemiştim. Bu sevimli kuşlar benim sepetimdekileri gagalıyordu; onlar benim kendilerine yem vereceğimi düşünüyorlardı herhâlde; çünkü başımın üstünde taşıdığım sepetlerin en üstündekinin üzeri kapalı değildi, üstüne örtü örtülmemişti –kısacası, bu rüyamda her şey çok doğal meydana geliyordu, sadece bir şey hariç, ben Menfe Prensi, başımın üstünde bu kurabiyeleri taşıyordum ve onu kıpırdatmadan taşımayı da beceremeyecek durumdaydım ama belki de ben bunu istemiyordum, çünkü bana konuk gelen bu kuşlar beni memnun ediyorlardı. İşte hepsi bu."

"Bunu senin için yorumlayayım mı?" diye sordu Yusuf.

"Canın nasıl isterse" diye cevap verdi fırıncı.

"Üç sepet, üç gün anlamına geliyor" dedi Yusuf. "Üç gün içinde Firavun seni bu evden çıkartacak ve senin başını yüceltecek, seni şurada ok gibi dik duran kalasa bağlatacak ve göklerden gelen kuşlar senin etini yiyecekler. Maalesef hepsi bu kadar."

"Ne diyorsun sen yahu!" diye bağırdı fırıncı, çöküp oturdu ve yüzünü ellerinin içinde sakladı, yüzüklü parmaklarının arasından gözyaşları sel gibi akıyordu.

Ama Yusuf onu teselli etti ve şunları söyledi:

"Bu kadar çok ağlama, büyük fırıncı hazretleri, sevinç gözyaşlarını da helak etme çelenk üstadı! Her ikisini de onurla kabullen, bir zamanlar olduğu gibi ve bir zamanlar ne idiyseniz başınıza nasıl gelmişse öyle! Dünya yuvarlaktır, bir bütündür; yukarısı ve aşağısı vardır, iyi ve kötü vardır, ama dünyanın bu iki özellikli oluşuyla ilgili kafanı pek yorma; aslında öküz, eşek gibidir ve her ikisi de değiştirilebilir ama her ikisi birlikte bir bütünü oluşturur. Her ikiniz de döktüğünüz şu gözyaşlarına bakın, siz beyefendilerin aranızdaki fark da o kadar büyük değil. Sen, şerefe diyen hazret, kasılmana gerek yok, çünkü sen iyi birisisin. Senin bu konuda suçsuz olduğuna inanıyorum; çünkü sen geveze ve güvenilmez birisi olduğun için sana kötülük yaptırmak için kimse yanına gelmedi, kötünün nasıl olduğu hakkında hiçbir şey bilmiyorsun. Ayrıca sen ülkene gidince, bana söz verdiğin hâlde beni hatırlamayacaksın, buna sana daha şimdiden söylüyorum. Benim yaptığım burnunun dibinde bittiği zaman beni hatırlayacaksın. Eğer sonradan beni hatırlarsan, sana şimdi söylediklerimi, yani beni asla hatırlamayacağını hatırla. Ama sen, fırıncıbaşı, ümide kapılma! Çünkü senin bu kötülüğe karıştığına inanıyorum, bunun şerefli bir şey olacağını zannedip iyilikle karıştırdın, böyle olmuş olmalı. Bak, o aşağıdaysa sen Tanrınınsın. Eğer o yukarıda ise senin yoldaşın da Tanrınındır. Aslında her ikiniz de Tanrınınsınız ve başı yüceltme, başı yüceltmedir; Usir'in haç şeklindeki çarmıhında olsa da orada bir eşeği görürler. Bu, Set ve Osiris'in aynı şeyler olduğunu simgeler."

Yakup'un oğlu, beyefendilere böyle seslendi: Onların rüyalarını yorumladıktan üç gün sonra onlar hapishaneden alındılar ve ikisinin de başları yüceltildi; içki sorumlusuna şeref, fırıncıya rezillik bahşedildi; çünkü fırıncı çarmıha gerilmişti. İçki sorumlusu ise Yusuf'u tamamen unutmuştu; çünkü o hapishaneyi düşünmek istemiyordu ve onu da.

İKİNCİ BÖLÜM

ATAMA

Neb-nef-nezem

Bu olaydan sonra Yusuf iki yıl daha zindanda kaldı, yani kendisinin ikinci çukurunda; yaşı ilerledi ve otuzuna geldiği sıralarda bir gün büyük bir telaşla bu hücreden çıkarıldı; çünkü Firavun bir rüya görmüştü. Firavun iki yıl arayla birer rüya görmüştü; –aslında iki rüya; ama ana hatları bakımından aynı olan bu rüyalar, Firavun bir rüya gördü, şeklinde kabul edilerek ifade edilebilir; bu rüyalar içerik bakımından aynı ve çok kısadır –burada esaslı ve üstünde durulan ân çok önemli; eğer burada 'Firavun' ismi geçiyorsa bu kelime aynı anlamı ifade etmez– yani kişiselleştirilemez; fırıncı ve içki sorumlusunun o zamanlarda gördükleri hakikat içeren rüyalardan değildi. Çünkü Firavun, her zaman Firavun'dur; zaman içinde gelir ve gider, tıpkı güneşin doğuşu ve batışı gibi gelir ve gider; bu arada, Yusuf'un bakımlarını üstlendiği beyefendilerin başları yüceltildikten hemen sonra Firavun gitmiş ve gelmiştir. Yusuf bunu kaçırdı, göremedi: Bununla dolaylı olarak şunu söylemek istiyoruz –Yusuf hapishanede, zindanda yatarken oldu bu hadise; belki de bununla ilgili küçük bir yankı onun kulağına çalınmış olabilir: Dünyada saltanat değişimi oldu, matemli ayrılış ve sevinç çığlıklarıyla yaşanan yeni bir çağ başladı; insanlar mutlu bir başlangıç olacağı beklentisine girdiler; önce dünyada huzur ve mutluluk olduğu-

na güveniyordu; sonunda hak, haksızı sürüp çıkaracaktı ve 'ay gülerek doğru dürüst yüzlerine doğacaktı' (sanki daha önce hiç böyle doğmamış gibi) kısacası, artık gülerek ve hayranlık duyarak yaşanacaktı –bu da halk için, haftalarca içmek, hoplayıp zıplamak demekti, yani sarıp sarmalama ve yakmayla geçen matem günlerinden sonra, bu göz boyayıcı, aldatıcı bir bahane değildi, aksine eski çağın gidişiyle ilgili hissedilen gerçek ve samimi bir üzüntüydü. Çünkü insan, ne yapacağı belli olmayan karmaşık bir varlıktır.

Onun içki sorumlusu ve fırıncıbaşı, Zavi-Ra'da günler, yıllar geçirmişlerdi, yani kırk yıl; bunlar gibi, Amun'un oğlu, Tutmose'nin oğlu ve Mittani kralının çocuğu olan Neb-ma-Ra-Amenhotep III., Nimmuria'da tahta geçmiş, ülkesini ihya etmiş ve tantanalı bir şekilde yaşamıştı; üzücü bir deneyim olan yetmiş iki kişinin kendisine isyan etmelerini de yaşadıktan sonra öldü ve güneşle bir vücut oldu. İsyancılar onu alelade bir tabuta koymak için tuzak kurmuşlardı. Ama o, onların dedikleri gibi bir tabuta değil, aksine harikulade güzel, saf altından çivilerle tutturulmuş ardıçtan bir tabuta konulmuş; önceden bedenine sedir reçinesi, terebentin, neft, karagünlük ağacı özü ve damla sakızıyla işlem yapılarak sonsuza kadar öylece kalması sağlanmıştı; daha sonra dört yüz arşın keten sargı beziyle sarılmıştı; hazırlanışı yetmiş gün sürdü. Osiris hazırlandı; sığırlar tarafından çekilen altın kızakta kürekle çekilen kayık bulunuyordu; kayıkta, taht başlıklı, ayak kısımları aslan motifli bir sehpa vardı; tütsücülerin ve sebilcilerin, görünüşe göre tamamen üzüntüyle çökmüş insan kalabalığı arasında, sayısız odaları olan ve her türlü rahatı sağlanmış ve muhteşem donatılmış, dağdaki ebedî istirahatgâhına götürülerek kapısının önünde bir ayin düzenlenmişti: Bu, Horus danasının ayağıyla 'ağzının açılışı' ayiniydi.

Kraliçe ve saray halkı, ölünün yanında açlıktan ölmesinler ve çürüyüp gitmesinler diye, çok odalı eve alınıp üstlerinden duvarla kapatılmıyordu; bunun gerekli veya çok kibar bir davranış olduğu zamanlar artık çoktan bitmişti; bu gelenek unutulmuş ve her yerde bırakılmıştı –niçin? Buna karşı ne yapılıyordu, her mevta neden birbirinden uzakta yatıyordu? Her şey mümkün olduğunca ilkin olduğu

gibi uygulanıyor, sürekli ve gayretli bir şekilde büyüler yapılıyordu; bu yüce cenazenin bedenindeki bütün delikler, kötülüklerden önleyici nazarlıklarla dolduruluyordu ve dana ayağı aletiyle uzun uzadıya bir şeyler yapılıyordu. Ama saray halkı artık onunla birlikte gömülmüyordu; hayır, artık bu yoktu; eskiden güzel olduğu kabul edilen şeyden vazgeçilmesinin sebebi bu uygulamayı artık güzel kabul etmemeleriydi –ne içeriye atılıp üstlerine duvarla kapatılanlar, ne de onları duvarla kapatanlar, geleneğin tutkunu olduğu ve güzel kabul ettiği şeyi bir daha yaşamak, bilmek istemiyordu; bunun artık sadece kafalarda bir anı olarak kalmasını istiyorlardı. Açıkçası bu, yaşanan günün aydınlığına uygun düşmüyordu, buna geç ve erken deniliyordu. –İşte ilginç olan taraf bu. Birçokları eskiden uygulanan cenazeyle birlikte diri diri gömülme geleneğini çok ilginç buluyorlardı. Ama daha ilginç olan şey, günün birinde sessiz ve hatta hiç akla uymadan bir uzlaşmanın olacağı hatırlarına gelmemiş olmasıydı.–

Saray halkı başlarını dizlerine eğerek oturuyor ve bütün halk yas tutuyordu. Ama haksızlığın olmadığı ortamda ayın doğru ve tam zamanında geleceğine inanılan yeni çağ düşüncesini sevinçle karşılamak, yeniden doğan güneşi sevinçle selamlamak ve henüz on beş yaşındaki sevimli ama pek de güzel olmayan delikanlıyı kutlamak için zencilerin bulunduğu sınırdan nehrin denize döküldüğü yere, bir çölden öteki çöle kadar bütün millet birdenbire ayağa kalktı. Dul tanrıça Horus-ana Teye bir süre onun yerine saltanatın yönetimini elinde tutmak zorunda kalacaktı. –Delikanlının tahta geçip Yukarı ve Aşağı Mısır taçlarıyla büyük taç giyme töreninin yapılacağı için kısmen Teb'in batısındaki sarayda, kısmen de Per-Mont'taki tahta çıkma mahallindeki en kutsal bölümlerde büyük hazırlıklar yapılıyordu; buraya genç Firavun ve anneleri Hanımefendi, 'Her İki Ülkenin Yıldızı' adlı saltanat gemisiyle uzun süslü tüylerle bezenmiş refakatçiler eşliğinde, sahildeki halkın sevinç çığlıkları arasında nehrin yukarısına doğru getirileceklerdi. Oradaki törenden sonra geri dönüşünde onun unvanları şunlar olacaktı: "Güçlü Savaş Boğası, İki Tanrıçanın Esirgeyip Koruduğu Kişi, Karnak'taki Büyük Krallığın Sahibi; Per-Mont'ta Taçları Yücelten Altın Şahin; Yukarı ve

Aşağı Mısır Kralı; Nefer-heperu-Ra-Vanra, bunun anlamı: 'Vücut Yapısı Güzel, Yegâne ve Sadece Yegâneye Ait Olan'; Güneşin Oğlu Amenhotep; Sürekli Olarak Yüce Kalacak ve Sonsuza Kadar Yaşayacak Amun-Ra, yani Gökyüzünün Efendisi Tarafından Sevilecek, Teb'in İlahî Hükümdarı; 'Atôn'daki Kor Ateşi' Adıyla Ufukta Sevinç Çığlıkları Atanların En Yüce Rahibi".

Saltanat tacını giydikten sonra genç Firavun'un ismi böyleydi. Bu ilaveler, Yusuf ve Mai-Sahme'nin de mutabık oldukları gibi Atum-Ra'nın güneş düşüncesine eğilimli olan saray halkıyla Amun'un ağırlığını hissettirdiği tapınak temsilcileri arasında uzun uzadıya yapılan ciddi görüşmelerin olumlu sonucuydu; onlar bir yandan başa getirilen Efendinin önünde derin saygılarını eğilerek göstermişler, öte yandan üçgenin tepesindeki On'da açıkça parlak itiraflarda bulunmuşlardı; yani daha da ileri giderek çocuk yaştaki kralı, Ra-Horahte'nin Yüce Görünüşü şeklinde kutsamışlardı; böylece onun unvanı, uzun ve bol etekli kıyafeti içine, geleneksel bilgilere karşın 'Atôn' ismi açıkça dokunmuştu... Annesi dul tanrıça, Güçlü Savaş Boğasıyla en küçük bir benzerliği bile olmayan oğluna, kısaca 'Meni' ismini vermişti. Ama halk onun için başka bir isim kullanıyordu. Yusuf'un işittiğine göre, bu isim çok zarif ve şirindi. 'Neb-nef-nezem', yani 'Tatlı Nefesin Efendisi' diyorlardı –bunu niçin böyle söylemişlerdi, kesinlikle bilinmiyor. Belki de bahçedeki çiçekleri sevmesi ve küçük burnuyla onları koklaması yüzünden olabilir, bu biliniyordu.

Yusuf bütün bunları kaçırdı. Bununla ilgili her türlü sevinç gürültü patırtılarını da yattığı delikte göremedi. Mai-Sahme'nin askerlerinin üç gün boyunca kafa çektiklerine ve bütün bu olayların onun hapishanesine kadar yansıdığına da tanık olamadı. Yani gün değiştiğinde, yarın bugün olduğunda ve yarının en yücesinin bugünün en yücesi olduğu zamanda onlara katılamadı; sözün gelişi bu dünyada mevcut değildi. O sadece bunun meydana gelmesini bekliyordu ve yattığı çukurdan, yani aşağı taraftan en yüce konuma dikkatle bakıyordu. Neb-nef-nezem'in yine Mittani diyarının bir prensesiyle çocukken evli kardeşler olduğunu, bu prensesi Kral

Tuşratta'ya yazdığı bir mektupla babasını kurtardığını, prensesin kendisi için belirlenen bu ülkeye ulaşır ulaşmaz ortadan kaybolduğunu biliyordu. Güçlü Savaş Boğası Meni bu kayboluş olayına alışıktı. Onun uğruna birçok insan ölmüştü, bütün kardeşleri ölmüştü: Bir kısmı doğumundan önce, bir kısmı da kendisi yaşadığı sırada. Sadece bir erkek kardeşiyle çok geç doğan küçücük bir kız kardeşi yaşıyordu; ama onlar da batıya doğru çok güçlü bir eğilim gösteriyordu, onları görmek nasip olmamıştı. Ayrıca kum ve kireçtaşlarına yapılan resimlerine bakılarak kendisi daima ve sonsuza kadar yaşayacak birisi gibi görülmüyordu; bu resimleri Ptah'ın gençleri ona bakarak yapmışlardı. Buralardan göçüp gitmeden önce, güneş soyunu sürdürmesi çok gerekli olduğundan, Neb-ma-Ra-Amenhotep yeniden evlendirildi: İsmi Nofertiti olan Mısırlı bir asilzadenin kızıyla; bu onun Büyük Eşi ve Her İki Ülkenin Hanımefendisi olmuştu; ona pırıl pırıl ek isimler verildi: 'Nefernefruatôn', yani 'Bütün Güzelliğin Üzerinde Güzel Olan Atôn'dur.

Yusuf aşağıdaki zindanda olduğundan, halkın coşkun kutlamalarıyla yapılan sahildeki düğünü de kaçırmıştı; ama bundan haberi vardı ve dikkatini bu genç yüceliğe vermişti. Yusuf, resmen bazı bilgiler edinen Yüzbaşı Mai-Sahme'den, Per-Mont'taki taç giyme töreninden hemen sonra Firavun'un, annesinin de iznini alarak Karnak'taki Ra-Horahte-Atôn evinin inşaatını çok hızlı bir şekilde bitirilmesi emrini verdiğini, batıya giden babasından bu görevi aldığını, öncelikle bu tapınağın geniş avlusu içine alışılmadık büyüklükte, yüksek bir kaide üzerine kesme taşlardan büyük bir dikilitaş yapılmasını, On'un öğreti ve uyarılarının tepedeki üçgenin ucunda yer almasını ve cephesinin de Amun'a döndürülmesini emrettiğini öğrenmişti. Aslında sanki Amun'un diğer tanrıların komşuluklarına karşı hiçbir şeyi olmadığını ifade ediyormuş gibiydi. Karnak'taki bu büyük eserin etrafında birçok ev ve tabut vardı: Sargılar içindeki Ptah için, gözlerini bir yere dikmiş olan Min için, Şahin Montu için ve diğer bazıları için yapılmışlardı. Amun onların kendisine yakın bulunmalarından sadece memnun değildi, aynı zamanda Mısır'daki tanrıların çok oluşu onun esirgeyiciliği anlamında önemli ve değerliydi,

–tabii bir şartla, en büyük olan o, bütün hepsinin üstünde kraldı, tanrıların kralıydı ve zaman zaman onların kendisini ziyaret etmelerini bekliyordu; buna karşılık olarak da kendisi güzel vesilelerle onları ziyaret edecekti. Burada onun bekleyişinden söz edilemezdi; çünkü Güneş Evi ve Büyük Tabutta bununla ilgili bir resim mevcut değildi; sadece dikilitaş onun büyüklüğünü tehdit edici bir şekilde gösteriyordu; piramitleri inşa edenlerin çağında yaşıyormuş gibi bir izlenim veriyordu; o çağda Amun küçük, Ra ise çok büyüktü; kendilerine ayrılan ışıklı yerlerde bulunuyorlardı; sanki o tarihten itibaren Amun, Ra'yı içine almamış gibiydi; böylece Amun-Ra, İmparatorluğun Tanrısı ve içinde Ra-Atum'un da bulunduğu tanrıların kralı olmuştu; kendisi yine kendine has bir tarzla mevcudiyetini sürdürmek istiyordu veya daha çok sürdürecekti –ama kibirli ve hava atan bir edayla değil; ismi Atôn olan yeni bir tanrının kendisini ortadan kaldıracağına da aldırış etmiyordu; yine Amun-Ra'nın sadece kendisinin öne çıkacağını veya daha doğrusu onun böyle bir şey yapacağını düşünmenin bile abes olduğunu, gerçekten de bunu sessizce koruyacağını ve Amun'un Mısır'ın tanrılarının çoğu üzerinde kral olduğunu, bu duruşuyla gösteriyordu.

Sarayda ise Kral Neb-ma-Ra'nın yönetimi altında günün modasına uygun çok şeyler düşünülüyor ve boş hayaller kuruluyordu. Bu konu da o günlerde iyice öne çıkmıştı. Genç Firavun bir emirname çıkartarak dikilitaşın yüzeylerine, yaptıranı hatırlatacak kabartmalar yapılmasını, bunun ince düşünmenin bir belgesi olarak kalmasını, Güneşin ilahî hâkimiyetinin varlığını yeniden ve geleneksel olana karşıt bir tarzda daha keskin hatlarla vurgulanarak belirtilmesini, kaçamak ifadelerden kaçınılmasını emretmişti. "O yaşıyor" diyordu emir, "Ra-Hor her iki ışık yerinde ve ışık yerinde 'Şu' ismi altında yaşıyor, bu Atôn'dur."–

Aydınlıktan söz edilse ve çok aydınlık olması arzu edilse de ortalık karanlıktı. Sadelik ve birlik bu emirnamede arzu edilmişse de bu çok zordu. Mısır tanrılarının içinde bir tanrı olan Ra-Horahte'nin görünüşü itibarıyla üçlü bir yapısı vardı: Hayvani, insani ve ilahî. Onun heykeli, üstünde güneş diski bulunan şahin başlı bir in-

sandı. Gecenin karnından doğduğu zamanda, gökyüzü cisminin üçlü görünümü vardı: Zenit konumunda erkek, batıdayken ölümdü. Doğum, ölüm ve yeniden doğma şeklinde bir hayat sürüyordu, sonu ölüme açılan bir hayat. Kulakları olanlar işitiyor, gözleri olanlar taşlardaki yazıyı okuyor ve anlıyordu. Firavun'un öğretilerindeki mesaj, Tanrının hayatının bu şekilde algılanmamasını istiyordu; yani sadece bir geliş ve gidiş, bir varoluş, bir yokoluş ve yeniden varoluş değil, sonu ölüme varan ve bunun için sadece çılgınca sevişmeye odaklanan bir hayat değil, evet asla yaşamak olarak sürekli ölümü bekleyen bir hayatı değil, aksine katkısız, tertemiz bir varlık olarak değişip durmayan, yukarıya aşağıya gidip duran bir ışık kaynağı olmayı, onun bu görünüşünden insan ve kuşun geleceğe yönelik olarak düşüp gideceğini ve böylece geriye sadece Atôn ismiyle anılacak bir güneş diski kalacağını bildiriyordu.

Bu anlaşıldı ya da anlaşılmadı, ama her hâlde şehirde ve kırsal bölgelerde heyecanla görüşülüp konuşuldu, mevcut olan koşullardaki şu konuda görüşler bildirildi; bu koşulların hiç mevcut olmadığı şu konuda da fikirler beyan edildi, dedikodu yapıldı. Dedikodular ta Yusuf'un yattığı çukura kadar ulaştı; hatta Mai-Sahme'nin askerleri bile dedikodu yapıyordu ve taşocağındaki mahkûmlar bile rahat bir nefes aldıklarında şunlardan söz ediyorlardı: Amun-Ra'nın burnunun önüne konulan dikilitaştan dolayı öfkelendiğini, bunların Firavun'un zekâsını yansıtan isimleriyle ilgili olarak haddini aşan işler olduğunu ve çok ileri gittiğini belirtiyorlardı. İşte 'Yüce Atôn'un Işıltısı' adını kullanan ve ün salan yeni Güneş Evinin geliştiği bölgede durum böyleydi, hatta bir dedikodu yayılmıştı, güya Teb'in, yani Amun'un şehri Vêset'in de o andan itibaren "Atôn'un Işıltılı Şehri" ismini aldığı söyleniyor; bu konudaki dedikoduların sonu gelmiyordu. Mai-Sahme'nin revirdeki ölümcül hastalar bile son bir gayretle onun ismini sayıklıyorlardı –sadece göz kaşıntısı ve cüzam rahatsızlığı olanlar bu konulara hiç girmiyordu, yoksa Yüzbaşının rahatı ciddi olarak tehlikeye girerdi.

Görünüşe göre Tatlı Nefesin Efendisi'nin yapacak pek fazla bir şeyi yoktu, sadece kendi işiyle ilgileniyordu; bu şu demek: Öğretile-

riyle kendisine sevgiyle bağlanan Tanrısıyla ilgili bir tapınak inşa edilmesi; büyük bir heyecan ve telaşla Yebu, Fil Adası ve aşağıda Delta'daki bütün taş yontucuları harekete geçirildi. Atôn'un Evi'nin sonsuzluk evlerine yakışacak mimarisiyle ilgili geniş kapsamlı çalışmalar yetmiyordu. Firavun son derece telaşlı ve sabırsızdı. Bunun için itinayla yapılacak taş işçiliği gerektiren ve getirtilmesi çok zor olan büyük taş bloklardan vazgeçti ve değişmeyen ışık tapınağının, kolayca fırlatılıp atılabilecek kadar küçük taşlardan yapılmasını emretti; bunun için de çok harç ve sıva gerekiyordu, özellikle duvarların derin, renkli resimler yapılması ve yazılar yazılmasına elverişli, kalın ve düzgün sıvanması gerekiyordu. Genel olarak işitilen söylentilere göre Amun, bunlarla alay ediyormuş.

Olaylar Yakup'un oğlunun hiçbir şekilde haberi olmadan gelişmiş ve ta oralara kadar gelmişti; Mai-Sahme'nin taşocaklarında da Firavun'un yaptırdığı inşaat dolayısıyla yoğun bir çalışma görülüyordu. Yusuf sık sık orada bulunarak kazma ve kamayla blokları parçalama işlerinin doğru yapılmasına dikkat ediyordu; çünkü hapishane müdürünün üst makamlarca nahoş ifadelerle fırçalanmasını önlemek istiyordu. Ayrıca Zavi-Ra'daki mahkûm, ağırbaşlı Yüzbaşının yanında tahammül edilebilecek bir zindan hayatı sürdürüyordu; Yüzbaşının hep bir beklenti olacağını içeren konuşmaları da artık monotonlaşmıştı. Çünkü pek çok beklenti vardı, yakında ve uzakta, ama –ilk önce çok yakındakiler. Zaman bilindiği gibi geçiyordu, ne çok hızlı ne de çok yavaş sayılacak şekilde; yavaş geçmesinin sebebi, bekleyiş içinde bulunduğundan, zamanın geçmek bilmemesiydi ama etrafı seyrederken öylesine hızlı akıp gidiyordu ki. Orada hiç farkına varmadan otuz yaşma bastığı âna kadar yaşadı. Sonunda Mai-Sahme'nin korktuğunu başına getirecek ve Yusuf'la ilgili özel şeylerin olmayacağı sanılan gün geldi çattı; bugün nefes kesici ve emirlerin görüşüleceği bir gündü.

Özel Ulak

Erguvan renkli yelkeni ve yay gibi lotus pruvası olan bir ticaret gemisi –uçarcasına yanaştı– her bir tarafında beş kürekçisi vardı;

Firavun'un has filosundan acil hizmet teknesiydi. Kraliyet arması vardı. Zavi-Ra iskelesine zarif bir şekilde yanaşıp demir attı; bir adam hoplayarak dışarı atladı; genç, ayağı çabuk, kendisini getiren acil hizmet teknesi gibi incecikti, kemikli yüzü ve uzun, sinirleri belli olan bacakları vardı. Keten gömleğinin altında göğsü hızlı hızlı inip çıkıyordu, nefes nefeseydi veya öyle görünüyordu; demek istediğim sanki öyleymiş gibi yapıyordu. Çünkü nefes nefese kalması için aslında önemli bir sebep yoktu, çünkü tekneyle gelmişti, koşmamıştı; yerine getirilen görevin önemini göstermek için mahsustan, gösteriş olsun diye yapılan nefes darlığıydı. Ama o, Zavi-Ra'daki kapıdan ve avludan uçarcasına hızla geçti; koşarken kısa ve asla yüksek sesle olmadan ve nöbetçileri akıllarını başından alacak bir şekilde seslenerek kendisinden uzaklaştırıyor ve kendisine yol açarak Yüzbaşıyı görmek istediğini söylüyordu –yani şöyle demek oluyor: O öylesine hızlı, uçarcasına gösterilen kaleye doğru gidiyordu; narin vücuduna rağmen mahsustan yaptığı nefes darlığı gerçek olacak gibiydi. Çünkü ayaklarındaki sandaletlerde ve başlığında bulunan altından küçük bir çift kanat rozeti ona şu anda yardımcı olamıyordu, aksine bu işaretler sadece onun özel ulak oluşunu belirten rozetlerdi.

Yusuf yazıhanede meşguldü; bu gelişi, hareketi ve koşuşturmayı gayet iyi bir şekilde algılamasına ve bununla ilgili uyarıda bulunulmasına rağmen bunlara hiç aldırış etmiyordu. En önemli iş de olsa bırakıp derhal Yüzbaşının yanına gitmesi istenmesine rağmen Yusuf, içeriye giren askerin nefes nefese talimatı bildirinceye kadar yazıhane sorumlusuyla kâğıtları gözden geçirmeye devam etti.

Ayaklarını sürüye sürüye olmadığı gibi paldır küldür de koşturmadan –belki de çok çabuk ve serbest bir hareket yapmanın kendisine yakıştırılamayacağını düşünerek– Yüzbaşının bulunduğu kuleye doğru yönelmeden önce, "Emredersiniz" dedi, ama yine de elinde tuttuğu kâğıdı yazı işleri memuruyla sonuna kadar inceleyip işini tamamladı.

Yusuf çalışma odasına girdiğinde Mai-Sahme'nin burnunun ucunun bir parça beyaza döndüğünü, sık kaşlarını alışılmışın dışın-

da daha da yukarı kaldırmış olduğunu ve yuvarlaklaştırdığı dudaklarını aralamış olduğunu gördü.

Yusuf'a "Nihayet gelebildin" dedi yumuşak bir sesle. "Derhal burada olman gerekiyordu. Senin için önemli bir şey var!" Ve eliyle yanında duran özel ulağı işaret etti –aslında bu adam doğru dürüst durmuyordu; kolları, başı, omuzları ve bacakları kıpırdayıp duruyordu, sanki orada ileri-geri koşuyormuş gibiydi, nefesini kontrol etmek veya soluğanlığını sürdürmek istiyor gibiydi. Zaman zaman da sanki uçacakmış gibi ayak uçlarında yükseliyordu.

Birbirine yakın ve kıpır kıpır gözlerini aceleyle Yusuf'a dikerek, "Senin adın Usarsif, Yüzbaşının yardımcısısın, gardiyanlık görevi yapıyorsun ve iki yıl önce akbabalı evde kalan malum konuklara bakıcılık yaptın, değil mi?" diye yavaşça sordu.

"O kişi benim" dedi Yusuf.

"O hâlde benimle geleceksin, bu hâlinle" diye cevap verdi özel ulak ve uzuvlarının hareketlerini daha da hızlandırdı. "Ben Firavun'un en iyi koşucusuyum, onun özel ulağıyım ve sürat teknesiyle geldim. Derhal benimle tekneye bineceksin, seni saraya götürmem ve Firavun'un karşısına çıkarmam gerekiyor."

"Beni mi?" diye sordu Yusuf. "Böyle bir şey nasıl olabilir? Ben çok aciz ve buna layık birisi değilim."

"Aciz veya değil; bu, Firavun'un arzuları ve emirleri. Bunu soluk soluğa Yüzbaşına getirip verdim. Senin de çağrıldığında aynı şekilde soluk soluğa gelmen gerekiyor."

"Ben bu hapishaneye bir dümen çevrilerek atıldım" diye karşılık verdi Yusuf, "bir başka ifadeyle, ben çalınarak buraya atılmış bulunmaktayım. Burada angarya kölesi olarak bulunuyorum, her ne kadar benim zincirlerim görünmüyorsa da aslında bunlar var. Bunlar varken, ben nasıl bu surları ve koca kapıyı aşıp dışarı çıkar ve seninle sürat teknesine binerim ki?"

"Bu güzel emir varken artık bunlara en küçük bir sebep yok." diye koşucu acele cevap verdi. "Bu emir her şeyi bir anda toz duman eder ve bütün zincirleri anında kırıp parçalar. Firavun'un harikulade iradesi karşısında hiçbir şey duramaz; ama şimdi sakin ol, inanılmaz

bir şey bu, sen onun karşısında duracaksın ve senin buraya tekrar angarya olarak gelmen çok mümkün. Sen kitaplar evindeki büyük bilginlerden ve büyücülerden daha zeki olamazsın; seni seyredenlerden, kehanette bulunanlardan ve Ra-Horahte'nin Evi'ndeki güneş yılını keşfeden yorumcudan utanmaman gerek!"

"Benimle olsun veya olmasın bunu Tanrı bilir" diye cevap verdi Yusuf. "Firavun rüya mı görmüş?"

"Senin sorma hakkın yok, sadece cevap verirsin" dedi özel ulak, "bunu beceremezsen çok yazık olacak. O zaman belki bu hapishanedekinden çok daha derin bir zindana geri döneceksin."

"Benim niçin böyle bir sınama geçirmem gerekiyor ki" diye sordu Yusuf. "Peki, buralara kadar bana böyle güzel bir emri yollayan Firavun'un benden nasıl haberi olmuş ki?"

"Senin adını vermişler ve senden söz etmişler ve utana utana seni önermişler" diye cevap verdi öteki. "Daha ayrıntılı bilgileri en erken, yolda öğreneceksin. Şimdi Firavun'un karşısına derhal çıkman için, nefes nefese koşup peşime düşmen gerek."

"Vêset bir hayli uzak" dedi Yusuf "ve Merima't Sarayı da uzak. Senin sürat teknen öyle hızlı gitmeli ki oraya tam zamanında varsın –çünkü Firavun'un, arzusu yerine getirilinceye kadar bekleyeceğini sanıyorum; belki de ben oraya varıncaya kadar güzel emrini unutacak veya kendisi bile onu güzel bulmayacak."

"Firavun yakındadır" diye karşılık verdi koşucu. "On'daki üçgenin tepesindeki güneşin güzel görünüşü hoşuna gidiyor; 'Her İki Ülkenin Yıldızı' adını taşıyan gemiyle onu oraya getirmişlerdi. Benim sürat teknem birkaç saat içinde yıldırım gibi uçarak bizi hedefe ulaştırır. Haydi koş ve tek kelime söyleme."

"Firavun'un karşısına çıkacak ve onun tarafından kabul edileceksem önce tıraş olmam ve daha iyi giysiler giymen gerek" dedi Yusuf. Yusuf hapishanedeyken başında saçları vardı ve üstünde kaba dokunmuş adi bir keten gömlek vardı. Koşucu ise bunu şöyle yanıtladı:

"Bunu uçarcasına ve yıldırım gibi süzülürken teknede yapabilirsin. Her şey hazırlandı. Bir şey yaparken acele etmenin başkasının

işine mâni olacağını ve zamanında her şeyin derli toplu olması gerektiğini düşünecek olursan bütün bunlar ortadan kalkar; böylece Firavun'un güzel emri altında soluk soluğa olmak gerektiğinin ne demek olduğunu anlarsın."

Bunun üzerine çağrılan kişi, hapishane müdürüne veda etmek üzere döndü ve onu 'dostum' diye niteledi.

"Görüyorsun dostum" dedi Yusuf, "nasıl oluyor ve benim başıma üç yıl sonra neler geliyor. Beni deliğimden tıpkı eski örnekte olduğu gibi, yani kuyudan çıkardıkları gibi telaşla çekip çıkardılar. Özel ulak benim yeniden buradaki deliğe tıkılacağımı söyledi ama ben buna inanmıyorum; inanmadığım bir şey de gerçekleşmez zaten. Bunun için hoşça kal; iyilik ve hayırlı tutumunla benim durağanlaşan hayatımı, günahımı çektiğim ve kapkaranlık âlemimi çekilir hâle getirdiğin ve bu bekleyişim sırasında beni kardeşin saydığın için teşekkürlerimi kabul et. Çünkü sen Nehbet'in üçüncü kez karşına çıkacağını beklerken ben, senin bu hadisene vâkıf oldum. Sağlıcakla kal! Birisi uzun bir unutma süresinden sonra benim hatıramla burun buruna geldiğinde beni hatırlamış. Ama ben seni unutmak istemiyorum ve babamın Tanrısı benimle olduğu sürece, Onu üzmeyeceğimden kuşkum yok, sen de bu mağaradan ve sıkıcı ortamdan aynen böyle çekilip kurtulacaksın. Senin bu angarya kölen için üç önemli şey, üç önemli öğreti var: Bunlar 'Tanrıyla bütünleşme', 'yücelme' ve 'tevekkül etme'. Eğer Tanrı beni yüceltmişse –bu takdirde ben Onu küçük düşürmekten korkarım; böyle bir şeyin olmasını beklemesem de– sana söz veriyorum, seni daha da canlandıracak koşulların nasip olmasını dilerim; bu koşullardan huzurun bozulmasın, mahmur hâlin devam etsin; onun üçüncü kez karşına çıkması yolundaki beklentinin de daha iyi sonuçlanmasını dilerim. Bu seninle benim aramda olan bir söz olsun, tamam mı?"

"Bütün olan bitenler için teşekkür ederim" dedi Mai-Sahme ve Yusuf'a sarıldı; o âna kadar onun yapmasına müsaade edilmeyen bir şeydi bu; daha sonraları da çeşitli sebeplerden dolayı böyle bir şeyi yapamayacağını da şimdiden seziyordu. Ama bu ayrılık saatin-

de nasip olmuştu ve bunun da tam zamanıydı. "Bir dakika" dedi, "bu teknenin buraya yanaşması sırasında korkup dehşete kapıldığıma inanıyordum. Ama hiç korkmadım, kalbim de rahat rahat çarpıyor, çünkü kendisini bir şeye manen hazırlayan birisi nasıl çıldırtılabilir? İnsanın her şeye hazır olmasını sağlayan sadece huzurdur; bu da sağlanınca korku ortadan kalkar. Duygulanma ise daha başka bir şey, o da sükûnetin içinde bulunur ve memleketine gidince beni hatırlayacağını söylemen beni çok duygulandırdı. Hmunu efendisinin bilgeliği seninle olsun! Sağlıcakla kal!"

Özel ulak, Yüzbaşının cümlesi tamamlanıncaya kadar ayaklarını değiştirerek zıplayıp durdu, sonra Yusuf'un elinden tuttu ve birlikte nefes nefese kaldıklarını göstererek kuleden aşağıya, avlulardan ve koridorlardan koşa koşa geçerek Zavi-Ra'dan çıkıp hoplayarak sürat teknesine bindiler ve hemen anormal bir süratle oradan hızla uzaklaştılar; bu sırada Yusuf, teknenin kıç güvertesindeki küçük kabinin altında tıraş edildi, makyajı yapıldı ve elbiseleri değiştirildi. Bunun yanı sıra özel ulak tarafından On'da olan biten hadiseler hakkında bir parça bilgi verildi ve niçin buradan alındığı anlatıldı: Firavun gerçekten çok önemli bir rüya görmüştü, ama çağrılan bütün rüya pîrleri tarafından yapılan yorumlar tamamen boşa çıkmıştı; bu da onların büyük bir utanç duymalarına ve gözden düşmelerine sebep olmuştu; bunun üzerine İçkicibaşı Nefer-em-Vêse, Firavun'un karşısına çıkıp konuşmuş ve senden, yani Yusuf diye birisinden söz etmiş ve senin ancak onları bu utanç verici durumdan kurtarmaya yardımcı olabileceğinden ve böyle bir denemenin yapılmasından söz etmiş. Aslında özel ulak, Firavun'un gördüğü rüyanın ne olduğunu, bilginlerin yaptıkları resmî toplantıdan sonra yenilgiyi tadanların anlattıkları kadarıyla biliyormuş. Saraydakiler şunu görüşmüşler: Bu tanrı hazretleri, bir rüya görmüş, yedi inek yedi başağı yiyormuş; diğerinde ise yedi inek yedi başak tarafından yenilip tüketilmiş –kısacası hiçbir kimsenin rüyasında bile düşünemeyeceği bir şey. Ama bu, Yusuf'a yolda biraz yararlı oldu; besin maddeleri, kıtlık ve tedbir alma konuları etrafında düşünceler oluştu.

Işık ve Karanlık Üzerine

Gerçekte olan biten ve Yusuf'un buraya çağrılmasına sebep olan hadise şuydu.

Bir yıl önce –Yusuf'un hapishanede geçen ikinci yılının sonlarına doğru– IV. Amenhotep, on altı yaşındaydı ve reşit olmuştu; böylece annesi Teye'nin velayeti de bitmişti; ülkelerin yönetimi kendiliğinden Muhteşem Nebmara'nın halefine devrolmuştu. O, henüz bütün erkekliğini gösteren zirveye ve yetkiye sahip olmadan önce, yeni günün şafak vakti doğan güneşle birlikte, henüz annesine ve onun kanatları altında olan oğlunun, erkekten çok daha oğlan olarak ışıklarını saçmaya başladığı anda halk ve bütün katılanlar bir dönemin sonunu görmüşlerdi. İşte bu sırada anne Eset, geri çekildi; hayatın ve kudretin kaynağı, ilk doğumunu yapan bir anne onurunun kalıp kalmadığı bilinmeyen saltanattan elini eteğini çekmişti. Kudreti oğluna teslim etmişti; ama oğlu bunu annesi için, tıpkı annesinin kendisi için yaptığı gibi yapıyordu.

Tanrıça Anne Teye, kocası Ra'nın yaşlanarak göçüp gitmesinden dolayı, Her İki Ülkeyi yıllarca yönetmiş, ayakta tutmuştu; Usir'in çenesindeki kıvırcık sakalını tutarak, Haçepsut gibi göğüsleriyle Firavun'u beslemişti: Güneşin oğlu genç erkeğe bir simge teslim etmişti; görünüşü hiç de ilginç olmayan bu şeyi, oğlu tören yapılan günlerde kuşanırdı –doladığı bu şey, onun artık erkek olduğunu belli eden bir organı olduğunu gösteriyordu; bununla şunu ifade etmek istiyordu: Onun önlüğünün altında bir hayvan simgesi vardı. Bu simge, kutsal nedenler yüzünden krallığın eski bir geleneği ve çok ciddi bir süsleme olan çakal penisiydi. Saray halkı, Firavun'un bu simgeyi hiç sevmediğini biliyordu; çünkü onun midesi üstündeki duruşu hoş bir etki bırakmıyordu; bu penisi taşımak hoş bir şey değildi; Majestelerinin neredeyse midesi bulanıp kusacağı gelmişti, rengi atmış, yüzü yeşilimtırak bir hâl almıştı; –onun keyfinin aniden değişiklik göstermesi, ilk-penisi taşımadığı zamanlarda da oluyordu...

Bütün gözlemler sonuç vermedi, kraliyet gücünün anneden oğluna devredilmesinde bir kuşku vardı; bu devir işlemini ötelemek

veya bundan vazgeçmek ve genç oğlanı annesinin kanatlarının altında ebediyen kalmasını sağlamak daha iyi olmaz mıydı? Tanrıça Anne bile böyle bir kuşku besliyordu, en üst makamdaki danışman bile kuşku duyuyordu; tanıdığımız güçlü bir adam da bu kuşkuyu duyuyordu: Beknehons, ciddi insan, Amun'un Evi'ndeki en üst düzeydeki başkan ve büyük peygamber. O sadece tacın hizmetkârı olmamıştı; kendisinden öncekiler gibi, ülkelerin yönetimini elinde tutan vezirlik makamını yüce rahiplik makamıyla birlikte yürütüyordu. Kral Nebmara, III. Amenhotep, dinî işleri dünyevi işlerinden ayırmak ve dünyevi adamları Güneyin ve Kuzeyin vezirleri olarak atamak istiyordu. İmparatorluk Tanrısının sözcüsü Beknehons, yönetimin başındaki annenin kulağına söz söyleme hakkına sahipti. Böylece anne ona kibarca kısa bir süre kulak verdi, üstelik kendisinin de benimsediği siyasi rekabetin sesi olduğunu da pekâlâ biliyordu. Tehditkâr bir şekilde birleştirilmiş olan kısmı ayırmak için kocasının aldığı bu kararda kadının önemli bir payı vardı. Çünkü anne, Karnak'taki güçlü senatonun kudretini bastırmak ve hâkimiyetini önlemek için böyle yapmayı uygun ve zorunlu görmüştü; bu tehditleri dünden beri savurmuyordu ve buna karşı savunma çok eski günlerden beri kraliyete ait bir miras olarak kalmıştı. Meni'nin atababası Tutmose, sfenksin ayaklarındayken kendisine bir şeyler vaat eden bir rüya görmüş ve onu kurtarmıştı; yani Harmahis-Hepere-Atum-Ra'nın babası olduğunu söylediği, tacını ona borçlu olduğunu belirttiği ve yapılış zamanı belli olmayan bu dev heykel, herkesin ve Yusuf'un da anlamayı öğrendiği gibi, siyasi yöndeki bilinçlenmenin dinî kalesine karşı yapılan savunmanın, hiyeroglifle ifade edilen suretinden başka bir şey değildir. Tutmose'nin oğlunun sarayında başlangıcını yaptığı yeni yıldız Tanrı Atôn'un ortaya çıkarılması kimsenin gözünden kaçmamıştı; torunun bununla ilgili düşünceleri, büyük bir sevgiyle şu hedefe yönelikti: Kendisini herkese kabul ettirdiği için şükran duyduğu Amun-Ra'yı, Güneşle yaptığı güç birliğinden ayırmak ve Amun-Ra'nın üstün kudretini, bölgesel Vêset Şehir Tanrısının mertebesine indirmekti; bu onun son derece zekice planladığı siyasi bir hamle öncesindeki bir olaydı.

Din ile siyaset temelde birbirinden ayrı şeyler kabul edilir ve bunların birbirleriyle yapacakları hiçbir şeyin olmadığı ve olmaması gerektiği kabul ediliyordu. Böylece birisinin değeri düşürülüp onun asılsız olduğu beyan ediliyorsa, birisinin ötekini darbeyle yıktığı anlatılıyorsa bunun anlamı, dünyanın birliğini tanımamak demektir. Aslında onlar tıpkı İştar ile Tammuz'un peçeli elbiseyi dönüşümlü giymeleri gibi giysilerini değiştiriyorlar; dünya bütünlüğü ise birisinin başkasının dilini konuşması demektir. O başka dillerde de konuşur, örneğin Ptah'ın eserleriyle: Güzellik eğitimi, yetenek eğitimi, moda dünyası ve estetik eğitimi; bunların her birisinin kendine özgü saygınlığı vardır ve dünya birliğinin birer işaretidir; dinle siyasetin birlikte hiçbir şey yaratamayacakları iddiası da çılgıncaydı. Yusuf, genç Firavun'un –annesi Hanımefendinin danışmanlığı olmadan kendi başına moda dünyası ve estetik eğitimine büyük önem verdiğini, büyük bir hırsla dikkatini bu yöne çevirdiğini çok iyi biliyordu. –Firavun'un gayretli ve zahmetli çabalarının hedefi, Tanrı Atôn'un hakikatin ve saflığın kendisi olduğunu kanıtlamaktı. –Bu alanda eskiden beri inatla sürdürülen konularda değişiklikler ve hayranlık duyulacak yumuşatmalar yapmayı düşünüyordu; bunlar da onun sevdiği Tanrının arzularına ve mantığına uygundu. Bu açıkça onun kalbinden geçen şeydi ve resimler dünyasında bunları gerçek ve eğlendirici bir üslûpla gösteriyordu.

Ama bundan dolayı kendisi din ve siyasetle hiç mi ilgilenmiyordu? İnsanoğlunun hatırladığından bugüne veya Keme çocuklarının söylemekten hoşlandıkları, milyonlarca yıldan beri resimler dünyası kutsal bir şekilde insanları birbirine bağlamıştır; bir parça katı yasalar da vardı; Amun-Ra bunları kendi tapınağında bulundururdu ve bu yasalar ruhani devlet yönetimi için kaçınılmazdı. İşte bu anlayıştaki katı unsurları gevşetmek hatta tamamen ortadan kaldırmak için yeni hakikat ve sempatik bir dünya yaratmak gerekiyordu; bunu Tanrı Atôn, Firavun'a vahiy yoluyla iletmişti; bu, Amun-Ra'nın alnına bir şamar gibi indi. Amun-Ra, dinin ve siyasetin efendisiydi; her ikisini de kutsallık mantığı içinde birbirinden ayrılmaksızın yürürlükteydi. Bu konuda Firavun'un yumuşatıcı öğreti-

leri ve görüşleri vardı; nasıl eğitilmesi gerektiğini, güzellik eğitiminin dilinin diğer diller içinde bir dil olduğunu, bütün bu dillerde kendisini ifade ettiğini bütün dünya konuşuyordu. Çünkü insanın bilsin veya bilmesin bu noktada dünyayla birlik ve bütünlük içinde olması için bir şeyler yapması gerekir.

Bilmeyi seven kral çocuğu Amenhotep için dünyanın bütünlüğü bir parça fazla gözükmüş olmalıydı; onu omuzlarında taşımak için gücünün çok zayıf olduğunu görüyordu. Sık sık yüzü sararıp yeşilimsi bir ifade alıyordu, hayvan penisinin olmadığı anlarda da böyle oluyordu, şiddetli baş ağrısı çekiyor, gözlerini açamıyor ve peş peşe kusup duruyordu. Sonra zorunlu olarak günlerce karanlık bir yerde yattı; onun bütün sevgisi ışıktı, babası Atôn'un sevgi ve hayat bahşeden ışıklı elleri yeryüzüyle gökyüzü âlemini altın bir köprüyle birleştiriyordu. Tabii, hükümetin başında bulunan bir kral, her an bu tür krizlere girip temsil görevini yapmakta zorlanırsa sakıncalar yaratır. Onun görevleri şunlardı: Kurban ve açılış törenleri, büyüklerini karşılama seremonisi ve danışma meclisi üyelerini kabul etme gibi. Tabii bunun dışında başkaları da vardı maalesef: Majesteleri bu görevlerini yerine getirirken hiç bilinmeyen bir anda, büyüklerinin ve meclis üyelerinin kabulü sırasında veya halkın topluca bulunduğu bir anda bu olay birdenbire meydana geliveriyordu. Firavun, kriz sırasında dört parmağıyla beşinci parmağını sıkıyor, göz yuvarları yarı kapalı gözkapaklarının altına kayıyor ve kısa bir süre kendinden geçiyordu; bu uzun sürmüyordu ama tam rayında ilerleyen işe ve görüşmeye yine de rahatsız edici bir şekilde ara verdiriyordu. Kendisi bu olayı, tanrı babasıyla bir buluşma hadisesi olarak açıklıyor, biraz da korkuya kapılıyor ve karşısındakilere beklenti dolu bir arzuyla bakıyordu! Çünkü Atôn'un gerçek ve güzel tabiatı hakkında vahiyler, otantik öğretiler o gün yeniden gelişme göstererek onlara ulaşıyordu.

Genç Güneşin reşit olduktan sonra sabahleyin meydana gelen olayın ardından aldığı kararı, karanlıklarda kalmanın gölgelendirdiği konusunda kuşkulanmamak ve şaşırmamak gerekir. Ama alınan bu karar bir gelişme göstermedi. Amun'un düşüncelerine aykırı olan bu karar, sonunda reddedildi. Onun lehinde olanlar da vardı

ama aleyhinde olanlar daha ağır basıyordu. Bütün dünyaya Firavun'un hasta veya hasta olmaya yatkın bir yaratılışı olduğu ve hükümeti yönetemeyeceğinin itiraf edilmesi önerilmiyordu. Bu, miras yoluyla hükmeden Güneş soyunun menfaatine aykırıydı; İmparatorlukta ve cizye ödeyen bölgelerde tehlikeli yanlış anlamalara neden olabilirdi. Bununla birlikte Firavun'un bu krizleri, onun sürekli vesayet altında kalması için gerekçe sağlayacak bir özellikte değildi: Bu, kutsal bir özellikti; halkın reddetmekten çok, tercih ettiği bir şeydi; buna dayanarak onun elinden bağımsızlığını alma yerine, onu gizli emelleri olan Amun'a karşı daha yararlı bir şekilde kullanmak lazımdı; çünkü Amun, tüylü başlığıyla çifte tacı birleştirmek ve bizzat bir hanedanlık kurmak istiyordu; bunu büyük bir sabırsızlıkla bekliyordu.

Bunun için annesine has gece, zirveye ulaşan oğluna erkekliğinin yönetim gücünü tamamen teslim etmişti. Ama hadiseye daha ayrıntılı olarak bakılınca, bizzat Amenhotep'in bu hadiseye ikircikli bir duyguyla baktığını, sadece gurur ve sevinç değil aynı zamanda iç burukluğu da hissettiğini, kısacası annesinin kanatları altında kalmayı istediğini öğreniyoruz. Ergenlik yaşına gireceği tarihi bir tek sebepten dolayı tedirginlik içinde beklemişti: Öteden beri olağan bir şekilde Firavun, devlet yönetiminin başında şahsen en büyük komutan olarak Asya'ya veya zenci diyarlarına bir savaş ve yağma seferi yapmış; bu seferin zaferle sonuçlanmasından sonra sınırda büyük bir törenle karşılanarak başkente dönmüş, güçlü Amun-Ra'ya kavuştuğunda onun ayaklarına Kuş ve Zahi prenslerini atmış, ganimetin önemli bir bölümünü kurban olarak sunmuş, aynı zamanda da kendi elleriyle yarım düzine yüksek ve özellikle de sanat alanında ünlü ve rütbe sahibi esiri koyun gibi kesmişti.

İşte bütün bu formaliteyi 'Tatlı Nefesin Efendisi'nin yapması asla mümkün değildi; bundan söz edildiği anda veya kendisi bunu anımsayınca, derhal yüzü asılır, rengi atar ve yeşilimtırak bir hâl alırdı. Savaştan nefret ederdi; savaş, Amun'un işi olmalıydı ama 'Babam Atôn'un işi değildi bu ve ondan çok ıraktı; Atôn, oğluna, derin bir vecd içindeyken kendisinin 'Barışın Efendisi' olduğunu

vurgulayarak vahyetmişti. Meni, ne atla ne de arabayla savaş alanına gidip yağmalar, ne Amun'a ganimet sunabilir ne de ona Prens veya Prenslikteki insanları esir alıp boyunlarını keserek kurban edebilirdi. O, bunları ima yoluyla bile olsa veya gösteriş için bile yapmak istemez ve yapamazdı; tapınak duvarlarında ve kapılı geçitlerde bu tür resimlerin yapılmasından da vazgeçilmişti; kendisini büyük savaş arabasında oklarla kuşanmış ve düşmana dehşetle ok yağdırırken veya düşmanı tepesindeki saçlarından bir eliyle tutup ötekiyle de onun tepesine topuzunu vurmak üzereyken resmedilmesini istemiyordu. Ondaki bu özelliğin anlamı şuydu: Tanrısı da bunları arzu etmiyordu, oğlu da bunları iğrenç ve imkânsız buluyordu. Tahta geçmenin zorunluluğu olan yağma seferi kesinlikle yapılmayacaktı, bunu bütün saray ve devlet kesimi biliyordu; işler hep iyi sözlerle çözülecekti. Bir haber salındı yeryüzündeki bütün ülkelere; Firavun'un hepsine saygı beslediği ve onlardan da bunu beklediği, cizyelerin tam zamanında gönderildiği ve miktarının da yükseltilerek ulaştırıldığı takdirde hiçbir savaş seferi yapmaya gerek kalmayacağı, Firavun'un hükümetin başına geçtiği şu andan itibaren bunların mutlu bir şekilde yerine getirilerek kendisinin yüceltilmesini arzu ettiği ve bundan böyle savaş ve yağmalama gibi şeylerin asla olmayacağı bildirildi. Ve öyle de oldu.

Ama yine de bütün bu rahatlatıcı girişimlere rağmen Meni'nin duyguları erkeklik çağına giriş sırasında karmakarışıktı. Dünyanın tümüne hükmeden tek kral ve her şeye en geniş anlamda sahip olduğunu, bütün diller ve dinlerle ilgilendiğini ve kendisine bahşedildiği üzere onların dinlerini gönülden, dindarca bir bakış açısıyla göz önünde bulundurduğunu gizlemiyordu. Dünya işleriyle uğraşacak vakti yoktu; bahçesindeki yaban ağaçları ve çiçekleri arasında Tanrısını hayalinde canlandırıyor; onu karşısına alıp düşüncelere dalıyor ve kendi varlığının onun adına yaraşır biçimde en iyisi olmak için neler yapması gerektiğini uzun uzadıya düşünüyordu. Bu yeterince sorumluluk dolu ve zahmetli bir şeydi ama o, bundan hoşlanıyordu. Bu yüzden ortaya çıkan baş ağrılarına da seve seve katlanıyordu. Şimdi kendisindeki sevimsiz baş ağrılarına neyin se-

bep olduğunu düşünmeye ve bununla uğraşmaya başlamıştı. Her sabah erkenden, henüz kafasında ve vücudunda uyku mahmurluğu varken Güneyin veziri, keçi sakalı, boynunda altından çift halkası bulunan uzun boylu Ramose adlı vezir onun karşısına çıkar; bilinen, uzun uzadıya methiye ve dualar şeklinde son derece süslü cümlelerle hitap eden giriş faslından sonra onu selamlar ve elinde yönetimle ilgili işlerin dokümanlarını içeren düzgün hazırlanmış rulo hâlindeki yazılarla saatlerce onun yanında otururdu; mahkeme kararları, yeni kanal tesisleri, temel atmalar, kereste teminindeki sorunlar, çöldeki taşocakları ve maden işletmeleriyle ilgili sorunları vs. Firavun'a bildirerek onun bunlarla ilgili güzel iradelerinin neler olduğunu öğrenir ve sonra ellerini yukarı kaldırıp bu güzel iradeye hayranlığını bildirirdi. Firavun'un güzel iradesi, çöl yolu boyunca bir seyahat yapmak bu seyahatte mola için uygun yerleri daha önce bu güzergâhta seyahat etmiş birileriyle konuyu değerlendirerek belirlemek istiyordu. Bu, gerçekten onun hayranlık duyulan güzel iradesiydi; El-Kab şehrinin kontunu görüşmek üzere çağırttı; onun altın, gümüş, sığır ve keten kumaşla ödemek zorunda olduğu resmî vergileri niçin zamanında yerine getirmediğini sorgulamak istiyordu; ayrıca Teb'deki hazine evine de eksik ödemelerde bulunmuştu. Hemen ertesi sabah perişan Nubya'ya gitmek üzere yola çıkmak istiyordu. Majestelerinin yüksek iradeleri, orada bir tapınağın hem temel atma hem de açılış törenlerine katılacaktı; bu tapınak Amun-Ra'ya vakfedilmişti; aslında bunlar baş ağrısı çekmeye ve çıkacağı zahmetli yolculuğun vereceği bitkinliğe değmezdi.

Ama bu dışa karşı onun güzel iradesinin görünümü olacaktı; ama içinden bunu asla istemiyordu. Çünkü bu, onun Atôn'u anmasını engelliyordu, öte yandan halkın saygınlık duyduğu Amun'un adamı Beknehons'un kendisine zorla refakat etmesine de tahammül edemiyordu. Başkente 'Atôn'un Işıltılı Şehri' ismini vermeye çalışması boşunaydı; çünkü bu isim halkın gönlüne inememişti; papazlar bu ismin gelişmesine yardımcı olmuyordu. Vêset, kraliyette bulunan çocuklarına kollarını uzatıp yabancı diyarları ülkeye bağlamalarını sağlamıştı; Mısır'ı zenginleştiren büyük Koç'un şehri

Novet-Amun'du ve öyle de kaldı. Eskiden Firavun, başkenti gizlice Teb'den başka bir yere taşımayı aklından geçirmişti; çünkü buradaki bütün duvarlarda, sütunlarda ve dikili taşlarda Amun-Ra'nın heykeli ve kabartmaları vardı ve bu onun gözlerini rahatsız ediyordu. Henüz kendisi yeni olduğundan tamamen Atôn'a vakfedilmiş bir şehir kurmayı düşünmüyordu, ama sarayının On'a, yani üçgenin en uç tarafında bulunan bu şehre nakledilmesini göz önünde bulunduruyordu; çünkü kendisini orada daha iyi hissediyordu. Güneş Tapınağı'nın yakınında hoş bir köşkü vardı, Teb'in batısındaki Merima't gibi debdebeli değildi ama narin yapısıyla her türlü konfora sahipti. Saray vakanüvisleri iyi tanrının gemiyle ve arabayla On'a sık sık yaptığı seyahatleri kaydetmişlerdi. Gerçi orada, Siût ile nehrin denize döküldüğü yer arasındaki bütün bölgenin yönetimi ve adalet işlerinden sorumlu Kuzeyin veziri oturmaktaydı; o da Firavun'un baş ağrılarının başlamasına neden olacak bir şey yapmaktan geri kalmamıştı. Amun, Beknehons'un kontrolü altında Amun'la ilgili tütsüleme işleri en azından burada kaldırılmıştı; Meni burada artık babasının, yani muhteşem Tanrının tabiatı hakkında ve kendi iç dünyasıyla ilgili Atum-Ra-Horehte'nin evindeki dazlak kafalı eğitmenlerle sohbet etmekten büyük zevk alıyordu. Beknehons çok yaşlı olmasına rağmen hâlâ öyle diri ve hareketliydi ki her türlü dönüşümlere, yenilik ve inkılap hareketlerine ve yüksek eğitime karşı yeteneklerini hâlâ muhafaza ediyordu. Şöyle ifade edelim: Eski ve yaşlı Tanrıdan, insanlara has düşünceler yardımıyla yavaş ama gitgide daha da mükemmelleşen, yeni ve ifade edilemeyecek kadar güzel ve harika bir şekilde bütün dünyaya ışıklarını saçan Atôn öne çıkarıyordu.

Keme'nin sınır taşlarını çok daha ilerilere götüren, ülkeyi dünya imparatorluğu hâline getiren kralların soyundan gelen ve Mısır'ın kralı olmasının dışında Atôn'a gönül veren bu oğul, evet sadece bu oğul, yenilikleri doğurtan, onlardan haber veren ve onların gerçekliğini kabul eden ve onaylayan ancak o olabilirdi. Onlara ve onların yaptıkları işlerle ilgili yükümlülükleri vardı ayrıca onlara minnettardı. Bunu sürekli vurgulayarak anlatan Amun'un adamı

Beknehons'a bu yüzden tahammül edemedikleri zannediliyordu; ama o, bunları öne çıkarmakta haklıydı. Söylenmek istenen şey şuydu: Genç Firavun'un kendisi bunu böyle zannediyordu; onun vicdanındaki en gizli yerde var olan bu varsayımdı. Onun tahminine göre, bir dünya tanrısının doğuşuna ve onu canlı tutulmasına yardımcı olmak bir dünya imparatorluğu kurmaktan bambaşka bir şeydi; atalardan miras kalan yaratılışı muhafaza etmek ve onu canlı tutmak kralın vazifesiyken bir dünya tanrısının yaratılması işi kralın vazifesiyle çelişki arz ediyordu. Gözlerini yumduğu anda bile devam eden baş ağrılarına, Kuzey ve Güneyin vezirlerinin İmparatorluğun işleriyle ilgili etkinliklerinin de payı vardı; ama bunlar onun varsayımlarıyla ilgili şeylerdi, her ne kadar tam olarak bununla örtüşmese de o yönde gelişim gösteriyordu. Baş ağrılarının yorgun düşme ve can sıkıntısıyla pek ilgisi yoktu; daha çok, açıkça bilinmeyen ama sevilen Atôn ilahiyatına gönülden bağlılıkla Mısır diyarı kralının görevleri arasındaki tartışmada ortaya çıkan ve insanın huzurunu kaçıran anlayışa bağlıydı. Başka bir ifadeyle bu, vicdani çatışmaların sonucundaki baş ağrılarıydı, onlar ağrıları iyileştireceğine daha da kötüleştiriyordu anlaşılan; sabahın gölgelemesi hadisesinden sonra anne gecenin kanatları altına girme özlemi şiddetle ortaya çıktı.

Eskiden hem onun hem de ülkesinin daha iyi yönetilip yükseltildiğinden şüphe edilmiyordu. Çünkü bir toprak ve onun geliştirilmesi, annenin ellerinde daima daha iyi olur, inşallah oğlunun düşüncelerinde de mistik âlem böyle bir gelişme gösterir. Amenhotep'in gizli inancı buydu ve tabii bu, Mısırlılar diyarının inandığı fikirlerdi; annesi ona kara toprağın İsis inancını benimsetmişti. Düşüncelerinde maddi dünyanın, düşünsel ve ruhsal selameti arasındaki farkı görüyordu; bu sırada bilinmeyen bir korkuya kapılıyordu, bu iki âlem birbiriyle uyuşmadıkları gibi daha çok temelden birbiriyle çelişkiliydi; sonunda, kötü baş ağrılarını meydana getiren sıkıntı, her iki âlemi birden kapsayan hem kral hem rahip olmak zorluğu ortaya çıkıyordu. Maddi ve doğal rahatlamayla gelişme kralın konusuydu veya daha doğrusu: –Bu bir kraliçenin işiydi, an-

nenin üstesinden geleceği bir iş ve girişimdi, bunu ancak Büyük İnek halledebilirdi; böylece rahip-oğul, maddi konular ve refahla ilgili olarak sorumluluk almayacak ve kendisini ruhani selamet konusuna daha fazla vererek hürriyete kavuşacak ve güneş düşüncesiyle daha derinden haşır neşir olacaktı. Maddi konularla ilgili kral sorumluluğunu taşımak genç Firavun'a sıkıntı veriyordu. Kraliyet fikrinde, Mısır'ın iki çöl arasında kalan kara, verimli, nemli tarlaların tablosu yer alıyordu. Ama o, yani yüce âlemin altın güneş çocuğu, saf Işık aşkıyla yanıp tutuşuyordu; bu sırada vicdanında en ufak bir kuşku yoktu. Her şeyin kendisine bildirildiği, hatta suların kabarmaya başladığının da işareti olan Köpek yıldızının erkenden doğuşunu bile duyuran Güney veziri Ramose sürekli olarak nehrin durumunu kontrol eder, sel baskını, filizlenme ve ürün tahminlerinde bulunurdu; Meni ise öyle dikkatle hatta merakla dinlerdi ki adamın daha önceki zamanlarda olduğu gibi keşke durumu annesine anlatsaydı daha iyi olurdu, şeklinde aklından geçtiği anlar olurdu; çünkü İsis kraliçesi olan annesi bu konularda daha becerikliydi; onun hükümranlığı altında bunlara daha itinalı yaklaşılıyordu. Buna rağmen hem onun, hem de ülkenin lehine, verimlilikle ilgili toprak işlerinde ve toprağın bereketi konusundaki öngörülerinin doğruluğu görüldü; çünkü bu konularda aksamalar görüldüğünde hemen ona bağlanırdı. Halk onu boşuna kral olarak başlarında bulundurmuyordu. O, Tanrının oğluydu; bu durum, kutsal-zaruri olaylarda duraksama olmasına karşın onun şahsında Tanrı adına bir emniyet olduğu ve ondan başkasının bu tür hadiselere müdahale edemeyeceğine inanılıyordu. Kara toprakla ilgili alanda büyük ziyanlar ve başarısızlıklar, halkın nazarında krala karşı güvensizliğe ve hayal kırıklığına neden oluyordu; onun varlığı bunları önlemeye yeterliydi; Atôn'un güzel öğretisi ve göksel ışıklı tabiatı, onun saygınlığına bir zarar gelmesini önlüyor ve zafere ulaşmasında yardım elini uzatıyordu.

Bir sıkıntı ve yüreğinde bir bunalım vardı. Bunun aşağıdaki kara toprakla bir ilgisi yoktu, aksine tek sevdiği şey yukarıdaki Işıktı.

Besleyen kara toprakla ilgili işler yolunda gitmezse onun otoritesi, Işığın öğretisi sarsılırdı. Annesi kanatlarını kaldırıp üzerinden korumayı çekerek kendisine kraliyeti teslim edildiğinde genç Firavun'un duyguları ikircikliydi.

Firavun'un Rüyası

Bir gün Firavun, Amun'un dümen suyundan kurtulmak ve Güneş Evi'ndeki dazlak kafalılarla Harmahis-Hepere-Atum-Ra, yani Atôn hakkında sohbetler yapmak için içinde yenilmez bir arzu duyarak bilgilendirici On'a doğru yola çıkmıştı. Saray vakanüvisleri, iki büklüm eğilmiş, dudaklarını sivrilterek, Majestelerinin güzel kararını nasıl bildirdiğini, bir kolunu Firavun'un vücuduna dolayan doğurgan vücutlu, Her İki Diyarın Kraliçesi Nefernefruatôn olarak anılan Nofertiti'yle birlikte elektrondan yapılmış büyük arabasına nasıl bindiğini –güzel yolda ışıklar saçarak uçarcasına gidişlerini; diğer arabada Tanrıça Anne Teye, kraliçenin kız kardeşi Nezemmut, kendi kız kardeşi Baketatôn ile birçok nedime ve kadınlar evindeki, sırtlarında tavuskuşu tüylerinden yelpazeleriyle hanımefendiler tarafından diğer arabalarla nasıl peşi sıra gidildiğini zarif bir şekilde yazıyorlardı; zaman zaman 'Her İki Diyarın Yıldızı' adlı rüya gibi gemiyi kullandıklarını da bu vakanüvisler kaydetmişlerdi; ayrıca Firavun'un tepelikli tahtının gölgeliğinde kızarmış güvercin yediğini, kraliçeye kemikli etleri sunduğunu ve kraliçenin bunları yediğini, şaraba batırılmış tatlıyı onun ağzına nasıl soktuğunu da yazmışlardı.

Amenhotep, On'un tapınak bölgesindeki köşküne girmişti ve yolculuğun verdiği aşırı yorgunluk nedeniyle ilk gece hiç rüya görmeden uyumuştu. Ertesi gün Ra-Horahte'ye ekmek, bira, şarap, kuşlar ve tütsüden oluşan kurban sunma hazırlıklarına başlamıştı; sonra karşısında uzun uzadıya konuşan Kuzey vezirini dinlemişti; daha sonra da o sırada başlayan baş ağrılarına aldırmadan, günün geri kalan yarısında, Tanrının Evinde bulunanlarla özlemini çektiği görüşmeleri yapmıştı. Bu görüşmelerin ana konusu, Amenhotep'i

eskiden çok derinden meşgul eden Bennu kuşuydu; ona 'Ateşin Yavrusu'da deniyordu; ona bu isim, annesiz oluşundan verilmişti. Aslında kendi babası da böyleydi; çünkü onun için ölmek ve doğmak aynı şeydi, yani mür ağacından yapılmış yuvasında yanıp kül oluyor ve bu külden genç Bennu, yeniden dünyaya geliyordu. Birkaç öğretmen bunun her beş yüz yılda bir olduğunu ve On'daki Güneş Tapınağı'nda altın ve erguvan renkli görünümünü ve balıkçılı andıran bir kartala benzeyen yapısını almak üzere Hindistan'dan veya Arabistan'dan, yani şarktan geldiğini iddia ediyorlardı. Başkalarının bilgisine göre, onun mür ağacından yuvasına kocaman bir yumurtayı koyarmış, sonra da içine ölmüş babasını, aslında kendisini koyup kapatırmış ve daha sonra da bunu Güneş Sunağına yerleştirirmiş. Bu her iki açıklama yan yana yer almaktadır –zaten yan yana pek çok şey bulunmaktadır; çeşitli şeyler gerçek olabilir veya aynı gerçeğin farklı şekillerde ifade edilmesi de mümkündür. Ama Firavun ilk önce, ateşin yavrusunun yumurtayı koyuşuyla doğuşu arasındaki beş yüz yılın hangi zaman dilimine denk geldiğini, son gelişinin ne zaman olduğunu, gelecekte ne zaman burada olacağını bilmek istiyordu; kısaca, anka ya da hüma kuşu yılının ne zaman olduğunu tespit etmek istiyordu. Rahiplerin görüşüne göre büyük bir ihtimalle, aşağı yukarı sürenin ortasına yaklaşmış olmalıyız; eğer onun yeniden başlayacağı varsayılıyorsa bu takdirde Bennu'nun son kez görüldüğü anla ilgili bir hatıranın da olması gerekirdi ama böyle bir şey yoktu. Bu zaman diliminin sonunda veya başlangıcının yakınında bulunuyorsak bir gün zaman kuşunun yakında ve kesinlikle döneceğini hesaba katmak gerekir. Ama kendi yaşadığı zamanda onun yaşayamayacağını da hesaba katmak gerekir; bunun için çıkar yol, buna bir son vermektir. Evet, birkaç kişi bunu öylesine ileri götürüyorlardı ki her an bu hadise yaşanabilirmiş gibi konuşuyorlardı; buradaki sır, bir yandan hüma veya anka kuşunun son dönüşü, diğer yandan gelecekteki hadise hep aynı şekilde dönüp dolaşıyordu; bunun bir ortası olmalıydı. Elbette bu, Firavun için bir sır, ana sebep ve odaktaki hadise değildi. Odaktaki hadise, onun buraya gelmesine

neden olan ve yarım gün boyunca dazlak kafalılarla görüştüğü şey, ateşin yavrusunun mür ağacındaki yumurtasıydı; bu yumurtanın içine babasını yerleştirip ağzını kapatmıştı, daha ağır olmaması için böyle yapıyordu. Çünkü o ancak taşıyabileceği büyüklükte ve ağırlıkta bir yumurta yapıyordu. Babasını bunun içine koyup kapattıktan sonra da yumurtayı hâlâ taşıyabiliyorsa onun vücuduyla birlikte yumurtanın ağırlığında bir artış olmuyor demekti.

Bu, genç Firavun'un gözünde heyecan verici ve çok çekici, nefis bir hadiseydi, çok ayrıntılı bir şekilde tartışılmaya değer ve dünya için çok önemi bir şeydi. Bir cisme başka bir cisim ilave edildiğinde bu cisim daha ağır olmuyordu. Bu şu anlama geliyordu: Madde olmayan cisim vardı –başka ve daha iyi bir ifadeyle söylenecek olursa: Vücutsuz gerçekler, tıpkı gün ışığı gibi madde değildir –yine başka ve daha da iyi bir ifadeyle: Ruh denilen şey vardı. Bu ruha Bennu-babanın şahsında estetik bir cisim görünümü verilmişti; yumurta olarak son derece heyecan verici ve önemli karakterini bu şekilde değiştirerek mür ağacı yumurtası onu kendi içine almıştı. Bu yumurta kesinlikle kadınlara ait bir özellikteydi, kuşlar içinde sadece dişi kuş yumurtlardı ve hiçbir yumurta da bu kocaman yumurtadaki ana gibi dişil karakteri birlikte bulunduramazdı; dünya da bir zamanlar işte böyle büyük bir yumurtadan meydana gelmişti. Bennu ise güneş kuşu anka, annesizdi ve babası kendi yumurtasına şekil veriyordu; karşı-dünya yumurtası, erkeklere özgü bir yumurta, bir baba-yumurtası güneş ilahlığının alabaster masasının üstüne, akıl ve ışıkla babalığın birlikte gösterilişi olarak koyuyordu.

Atôn'un tasavvur edilen tabiatında sahip olduğu bu iş ve bunun önemi konusunda Firavun'un henüz yeterli ayrıntıya sahip olmadığından Ra Tapınağı'ndaki güneş takvimiyle uğraşanlarla bu durumu görüşmesi gerekliydi. Gecenin sonuna, taşkınlık derecesine ulaşıncaya kadar baba ruhu ve altından ruhani eylem içinde mest olmuştu. Tapınaktaki görevliler iyice yorgun düşmüşlerdi, dazlak kafaları önlerine düşmüştü ama Firavun bu görüşmeye hâlâ doymuyordu ve onları serbest bırakmaya da pek niyeti yoktu; çünkü yal-

nız kalmaktan korkuyordu. Sonunda kafaları önlerine düşenlerin ve sallanıp duranların gitmelerine izin verdi; kendisi de çocukluğundan beri soyunma odasında ona hizmet veren yaşlıca bir adamın 'Meni' diye çağırması üzerine yatak odasına yöneldi; bu adamın saygı konusunda kusurlu olduğu hiç görülmemişti. İdare lambasının ışığı altında Firavun'u bekliyordu. Adam, Firavun'u alelacele ama zarif bir şekilde yatmaya hazırladı, sonra alnını yere koydu ve dışarıda eşik üstünde uyumak için geri çekildi. Firavun ise odanın ortasında yüksek bir platform üstüne oturtulmuş, el sanatı yatağında yastıklara büzülerek yatmıştı; yatağın fildişinden arkalığına çok ince bir işçilikle çakal, keçi ve Bes figürleri işlenmişti; Firavun bitkin bir hâlde olduğundan hemen uyumuştu. Birkaç saat sonra derin bir dalgınlık konumuna geçip rüya âlemine dalmaya başlayacaktı; eskiden, çocukken boğaz hastalığı yüzünden ateşlendiğinde gördüğü rüyalar gibi bunlar da saçma ama capcanlı, korkunç, karmaşık rüyalardı. Ağırlığı olmayan Bennu-babayı ve madde olmayan ruhani cisim, güneş ışığını değil bunların tam karşıtı olan şeyleri rüyasında görüyordu.

Rüyasında Firavun besleyici Hapi'nin sahilinde, kimsenin olmadığı bir yerde duruyormuş; orası bataklık ve ekin için yeni açılmış bir alanmış. Başında, Aşağı Mısır'a özgü kırmızı bir kraliyet şapkası varmış ve sakalını dolayıp bağlamış; eteğinin üzerinde bir hayvan penisi takılıymış. Orada tek başına duruyormuş, kalbi sıkıntıyla doluymuş; koluyla ucu eğri âsayı tutuyormuş. O sırada sahilden pek uzakta olmayan bir yerde hışırtılar duyulmuş ve suyun içinden yedi kez bir şey çıkmış: Yedi inek karaya çıkmış, bunlar suda yatan dişi mandalar gibiymiş; tek sıra hâlinde peş peşe gidiyorlarmış, aralarında boğa yokmuş: Ortada hiç boğa yokmuş, sadece bu yedi inek varmış. Sırtları beyaz, siyah ve beyaz gösterişli ineklermiş, karınları beyaz olan da varmış, beyaz üstüne siyah benekli ve işaretli iki inek varmış –bunlar öylesine güzel, pürüzsüz ve semiz ineklermiş, memelerinden sütler dolup taşıyormuş; uzun kirpikli Hathor –gözleri ve ay gibi kıvrık, lir şeklinde büyük boynuz-

ları varmış ve sazlık arazide yavaş yavaş yayılmaya başlamışlar. Firavun ömründe hiç bu kadar muhteşem sığır görmemiş, kendi ülkesinde hiç böylesi yokmuş; çok verimli, bereketli bir devlet varmış ve Meni'nin yüreği bunu görünce çok mutlu olmak istiyormuş ama olamıyormuş, aksine sıkıntı ve endişeyle doluyormuş –hatta daha sonra yüreğine korku ve dehşet doluyormuş. Çünkü bu yedi inekten sonra sıra çizgisi kaybolup bozulmuyormuş. Sudan daha çok inek çıkıyormuş ve birbirleri arasında hiç boşluk kalmıyormuş: Yine yedi inek daha çıkmış karaya, bunların içinde de boğa yokmuş, zaten hangi boğa bu kadar çok ineği isterdi ki? Firavun bu hayvanlar karşısında ürpermiş, bunlar son derece çirkin, zayıf ve aç ineklermiş, onun yaşadığı dönemde gözlerini açmışlar ve kıvrım kıvrım olmuş derilerinden kemikleri belli oluyormuş, iplik gibi olmuş meme uçlarıyla yelinleri, boş keselere benziyormuş; onların görünüşleri dehşete düşürüyor ve insanı çok üzüyormuş; bu zavallı hayvanların ayakta duracak dermanları yokmuş ama daha sonra onların âciz ve elem verici görünüşleriyle bağdaşmayan son derece terbiyesizce, insanı öldürecek kadar fena bir davranış görmüş; bu davranış aslında onlardan hiç umulmuyormuş ama yine de onlara uyan bir olaymış, çünkü bu açlığın verdiği bir davranışmış. Firavun şunu görmüş: Bu cılız hayvan sürüsü semiz, tüyleri parlak hayvanlara yaklaşmış, sonra tıpkı boğalar gibi diğer ineklere atlamış ve bu sırada cılız hayvanlar muhteşem hayvanları yiyip yutmuş; onlardan hiçbir iz bırakmayıp hepsini yok etmişler ama daha sonra burada öylesine bir kuraklık ve yoksulluk olmuş ki onun dolacağına kimse inanamıyormuş.

Rüya böyle bitiyordu. Firavun uykudan kan ter içinde, endişeyle kalkıyordu. Oturuyor ve hızla çarpan kalp atışlarıyla sakin ve loş yatak odasında etrafına bakınıyordu. Ama bu rüya, öylesine etkileyici ve yakınında cereyan eden bir rüyaydı ki aç hayvanların yaptığı etki, rüyayı gören kişinin bütün uzuvlarında soğuk bir duş etkisi yapmıştı. Yatakta kalmak istemedi, ayağa kalktı, beyaz yün geceli-

ğini giyerek odada dolaşmaya başladı; bu mânâsız, etkileyici, capcanlı, açık seçik rüyayı düşünmekteydi. Oda hizmetçisini uyandırmak ve ona rüyayı anlatmak veya daha çok, görmüş olduğu şeyi kelimelerle ifade etmeye çalışmak istedi. Ama bu zavallı ihtiyarı rahatsız etmeyecek kadar hassas ruhlu birisiydi; ihtiyarı gecenin geç saatlerine kadar bekletmişti; yatağın yan tarafındaki inek ayağı şeklinde bacakları olan koltuğa oturdu; yumuşak ay ışığı altında gece elbisesine iyice büründü ve ayaklarını tabureye koyarak koltuğun bir köşesine büzülüp uykuya daldı.

Daha uykuya yeni dalmıştı ki yeniden bir rüya gördü –yapılacak bir şey yoktu, yeniden veya hâlâ sahilde, başında tacı ve tuğu olduğu hâlde, tek başına duruyormuş ve karşısında kara topraklı bir tarla varmış. Şunları görmüş: Toprakta bir kıpırdanma olmuş, bir parça açılmış ve oradan bir başak sapı çıkmış, ucunda yedi başak varmış, hepsi de bir sap üstünde peş peşe sıralıymış, dolgun ve ergin başaklarmış, ürünle dolu olduğundan altın renkli başağın boynu bu yükten eğilmiş. Sonra yüreği sevinçle kaplayacak bir şey olacakmış ama olamamış; çünkü başakta peş peşe bir şeyler daha olmuş: Yedi kez yedi başak daha çıkmış, bunlar cılız başaklarmış; kurumuş, ölmüş, hiçbir şeyden habersiz, doğudan esen yelin kavurduğu başaklarmış, taneleri yanıp kararmış ve kurumuş; dolgun başakların içinde çok feci bir görünüş sergiliyorlarmış, sanki onların arasında kaybolup gitmişler; endişe verici bu başaklar sanki güzel, dolgun başakları yiyip yutmuş, zayıf başakların içinde kaybolmuş, tıpkı daha önce zayıf ineklerin semiz inekleri yiyip bitirdikleri gibi; ama onlar bu olaydan sonra daha dolgun ve semiz olmamış. Firavun bunları gözleriyle capcanlı görüyordu; koltuğundan hemen doğruldu ve yine bir rüya olduğunu anladı.

Yine darmadağınık, akıl almaz hâllerle dolu, ama insanı uyarı ve çözümleriyle ruhen çok etkileyen bir rüya. Firavun, şafak sökmesine yakın bir zaman olduğu için uyuyamamıştı, oysa uyumak istiyordu, yatakla koltuk arasında dolanıp durdu; her iki rüyada

gördüğü başak olayını yorumlamaya değer buluyordu –bu tür rüyaları yorumlattırmadan bırakmanın doğru olmayacağına kesin karar vermişti; ayrıca bunların kendisinde kalmasını da istemiyordu, bundan bir sonuç çıkarmak ve etrafa, herkese bunu ses getirecek şekilde duyurmak gerekiyordu. Rüyasında taç, âsa ve penis taşıyordu; demek ki bu rüyalar kraliyetle ilgili rüyalarıydı, hiç kuşkusuz İmparatorluğu ilgilendiriyordu; yüksek derecede ilginç görünümlü, endişeyle doyurulmuş rüyalardı; açıkça tehdit edici bir görüş ifade eden bu rüyaları büyük çanın üstüne yazıp gelip geçenin okuyup görmelerini sağlamak gerekirdi. Meni, rüyalarıyla ilgili olarak öfkeliydi, onlardan nefret ediyordu, ne kadar sık ve uzun olursa nefreti de o şiddette oluyordu. Böyle rüyalar bir kralın hoşuna gitmezdi –ama yine bunun sonuçları krala fatura edilirdi. Onun hayatında, yani Nefer-heperu-Ra-Vanra-Amenhotep'in hayatında böyle bir şeyin olmasına müsaade edilemezdi; hele böyle iğrenç ineklerin böylesine güzel, semiz hayvanları yiyip bitirmesi; kavruk başakların altın gibi parlayan dolgun başakları yiyip bitirmesi de olamazdı; bu mecazlarla anlatılmak istenen, temaşa âlemindeki olayların aynen gerçekleşmesi de arzu edilemezdi. Çünkü bunun sebebi de krala atılırdı ve onun şöhretinde sarsılma olabilirdi; kulakları ve yürekleri Atôn'un vahyine kapatmamak gerekirdi. Amun bundan yararlanıp sevinen tanrı olurdu. Karanlıktan ışığa tehlikeli bir tehdit vardı; ruhani, ağırlıksız madde, maddeye tehditte bulunuyordu; buna hiç şüphe yoktu; öfkesi iyice artıp hiddete dönüştü; karşılaşılması muhtemel tehlikenin ne olduğunun bilinmesi ve açıklığa kavuşturulması gerektiğine karar verdi.

Rüyasını ilk anlattığı kişi, onun yatak odasının eşiğinde uyuyan ve elbiselerini giydiren yaşlı adamdı. Yaşlı adam ona elbiselerini giydirmiş, saçlarını taramış ve başına da bir örtü bağlamıştı. Bu adam şaşırıp kalmış ve başını sallamıştı; sonra bunun hakkında, iyi tanrının çok geç saatlerde uykuya yattığı ve daha önce de zihnini bitmek tükenmek bilmeyen 'asılsız beklentilerle' yormuş olduğu

şeklinde, tipik, aptalca bir halk yorumu yapmıştı. Aslında Meni, yaşlı hizmetçiyi uzun süre beklettiği ve uyanık tuttuğu için bu tür endişe verici rüyaları bir tür cezalandırma olarak gördüğünü düşünüyordu. "Ah, Kuzucuğum!" demişti Firavun ve sinirli sinirli gülerek onun alnına hafifçe bir şaplak vurmuştu; sonra kraliçeye gitti, kraliçe hem hamile hem de midesi bulandığı için kendisini yarım yamalak dinlemişti. Daha sonra Tanrıça Anne Teye'ye uğradı; onu makyaj masasında nedimelere makyaj yaptırırken buldu. Ona da rüyalarını anlattı; bu sırada rüyalarını daha kolay anlatamadığından canının sıkıldığını hissetti –onun açıklamaları da ona yetmedi, teselli edici olmadı... Firavun ne zaman kraliyet sorunlarıyla gitse Teye ona hep alaycı bir ifade takınıyordu –burada da öyle olacağını pekâlâ biliyordu ve bunu daha önceden ifade etmişti, –çünkü annesinin yüzünde yine o alaycı gülümseme oluşmuştu. Kral Nebmara'nın dul eşi gönüllü olarak ve olgun bir düşünme sonrasında hükümet yönetimini bırakmış ve oğluna delikanlı çağında yönetim gücünü teslim etmişti ama buna rağmen, saltanat gücünü bırakmaktan, bir kıskançlık duyuyor ve bunu gizlemiyordu; oğlunun da bu acı durum gözünden kaçmıyordu; bu yüzden ona karşı çocuksu bir dille kendisine nasihat ve destek vermesi için yalvarırcasına ifadelerle onu yumuşatmaya çalışıyordu. "Majesteleri ne için geliyorlar acaba?" demişti görevden ayrılan Teye. "Sen firavunsun, kendi ayaklarının üzerinde durmalısın, benimkilerin değil. Ne yapacağını bilemiyorsan, Güneyin ve Kuzeyin vezirlerine sor, onlara kendi isteklerini yerine getirmelerini emret; eğer bunu bilmiyorsan cevabını benim gibi birinden, yaşlanmış ve işi bitmiş kimseden öğrenmeye çalışma!"

Aynı tutumunu masallarla ilgili olarak da sürdürmüştü. "Ben sorumluluktan ve yönetim gücünden ayrıldım" diye gülümseyerek cevap vermişti. "Senin bu hikâyelere haklı olarak çok önem verip vermediğini kararlaştırabilmen için artık benden fayda yok. 'Aydınlık çok fazlaysa karanlık gizli kalır' diye yazılıdır. İzin verirsen annen artık kendisini gizlemek istiyor. Bu rüyalarının değerli olup

olmadığına ve senin makamına uygun olup olmadığına dair bildireceğim görüşümün de gizli kalmasına izin ver. Yemiş mi? Yiyip yutmuş, midesine indirmiş mi? Bir inek diğerini mi? Kof başakların dolgun olanları mı? Bu, rüyada görülemez, çünkü onu görmek ve bundan bir tasavvur üretmek mümkün değil, uyanıkken de. Bence uykuda da böyle bir şey olamaz. Majesteleri herhâlde tamamen başka bir rüya görmüş ama bunu unutmuş olmalı ve bunun yerine bana şimdi olmayacak yiyip bitirme olayının gerçekleşmeyecek tablosunu çizmeye çalışıyorsun."

Meni bunları gerçekten uyurken uykulu gözleriyle gördüğüne inandırmaya çalıştıysa da boşuna; bunlar açık seçik gözleri önündeydi ve yorumlanmaları için bağrışıp duruyorlardı. Olası bir felaket karşısında yüreğinde hissettiği korkuyu annesine boşu boşuna anlatmıştı; 'öğretiye' göre rüyalar bir şeyi gizlice anlatır, üzerlerinde kamufle edici bir giysi vardır: Yorumlanmayacak olurlarsa o zaman Atôn üzüntü duyardı. Böylece Firavun, yine bir deneyim sahibi oldu, aslında annesi onun Tanrısını sevmiyordu; sadece mantıken, yani siyasi ve hanedanlık nedeniyle onun partisini destekliyordu. Annesi oğlunu daima samimi duygularla desteklemişti; ama bugün oğul bir şey daha fark etmişti, bunu aslında daha önce de fark etmişti; hassas yapısı sayesinde her şeyi fark ediyordu, bu sadece ince bir hesap işiydi; annesi devlet yönetiminde tüm dünyayı kuşatıcı son derece zeki bir bakış açısından bakan, yani oğlu gibi dinî açıdan bakmayan bir kadın olarak oğlunun kalbinden yararlanıyordu. Bu, Meni'yi hasta ediyordu ve acı çekmesine yol açıyordu. Annesinin yanından uzaklaştı. Eğer Firavun gerçekten inek ve başakların yüzünü devlet için önemli kabul ederse bunu sabahleyin Güneyin veziri Ptahemheb'le yapacağı görüşmede ona soracaktı. Ayrıca rüya tabir edecek bir sürü insan vardı burada.

Rüya yorumcularını çağırmak üzere çoktan haber salmıştı ve sabırsızlıkla onları bekliyordu. Onun kabul saatinde Aşağı Mısır'ın 'Kırmızı Ev' de denilen hazine evinin işleriyle ilgili olarak yüksek rütbeli bir memur bilgi vermek için gelmişti ama selamlama sere-

monisinden sonra konuşmasını kesmek zorunda kaldı; çünkü sinirli ve acı çeken bir insan sesiyle ve sık sık boğazında düğümlenen sözlerle rüyaların anlatımını dinlemek zorunda kalmıştı. Bu sırada kendisine cevap vermesi için iki soru sormuştu: Birinci soru, bu rüyaları, Efendisi gibi İmparatorluk için önemli buluyor mu yoksa bulmuyor mu; ikincisi, cevabı evet şeklindeyse hangi bağlamda ve hangi bakımdan. Ama o buna nasıl bir cevap verilebileceğini bilmiyordu veya lafı fuzuli yere uzatarak bir cevap veremeyeceğini ve rüyalarla hiçbir ilgisi olmadığını bildirdi –bunun üzerine yeniden hazineyle ilgili işlerden bahsetmeye çalıştı. Ama Amenhotep onun isteyerek veya beceriksizce rüyalar konusunu kapatmamasını istedi; çünkü başka bir şeyden söz etmek veya başka bir konuyu dinlemek istemiyordu; ona hep şunu anlatmaya çalışıyordu: Konuşmasıyla etkilemek veya etkileyici konuşarak onun kafasına sokmak istiyordu; bu yüzden bilginlerin ve rüya yorumcularının geldikleri haber verilinceye kadar onu bırakmamıştı.

Kral, gördüğü rüyanın hâlâ etkisi altındaydı. Birinci sınıf bir kabul seremonisi yapmıştı. Bundan sonra olayın devamı acınacak bir şekilde gelişti. O, sadece Ptahemheb'e yanında kalması için emretmekle kalmamış, aynı zamanda ona refakat eden sarayındaki bütün üst düzey görevlilerin de bu rüya yorumlama toplantısına katılmalarını istemişti. Toplantıda son derece saygın ve asil bir düzine beyefendi vardı: Sarayın genel müdürü, kraliyet giysileri müdürü, sarayın temizliği ve çamaşırhane sorumlusu, kralın ayakkabılarının sorumlusu, askerî komutanlar, tanrının peruka sorumlusu, 'büyüler âleminin pîri', kraliyet armalarıyla takılarının ve her iki tacın sorumlusu gizli istihbarat şefi, Firavun'un bütün atlarının başseyisi, yeni fırıncıbaşı ve ismi Amenemopet olan 'Menfe Prensi', bir süre onun ismi Bin-em-Vêse olarak geçen içkicibaşı Nefer-em-Vêse ve sağ kanatta yer alan birçok yelpaze taşıyan. Bunların hepsi Encümen Salonu'nda yorumlamayı dinlemek üzere bulunuyorlardı. Firavun'un ince kurdelelerle süslü payandalarla taşman taht tepeliği-

nin altında, zeminden bir basamak üstteki tahtın iki tarafında, eşit sayıda iki grup hâlinde duruyorlardı. Pîrler ve rüya yorumcuları onların önüne getirildiler, hepsi altı kişiydi; Ufukta Oturan Tanrı Tapınağı'yla uzaktan yakından bağlantıları olan kişilerdi; bunlardan birkaçı dün yapılan hüma ya da anka kuşu toplantısına katılmışlardı. Bu gibi insanlar artık, çok eski devirlerde görülen, tahttın önünde yere kapanarak zemini öpmüyorlardı. Bu taht, piramitleri yaptıranlar dönemindeki hatta çok daha evvelki çağlardan kalan aynı tahttı; sandık şeklinde yapılmış, alçak sırt dayama yeri olan ve önünde yastık bulunan bir koltuktu; sadece çok süslü ve ilk zamanlarda yapılmış oymalar ve kakmalarla bezenmişti. Taht daha debdebeli ve Firavun daha kudretli olmasına rağmen, onun önünde yere kapanıp zemini öpme formalitesi artık uygulanmıyordu. Kraliyet mezarlığına, saray halkının diri diri gömülme uygulaması da artık yapılmıyordu –bu gerçekten hoş olmayan bir gelenekti. Kâhinler sadece ellerini yukarı kaldırarak saygıyla selamlıyorlar ve selamlama sırasında methiyeler mırıldanıyorlardı; bu methiyelerde kralın, tıpkı babası Ra gibi gösterişli olduğu ve güzelliğiyle her iki ülkeyi nurlandırdığı ifadeleri yer alıyordu. Çünkü Majestelerinin nurlu ışıkları mağaralara kadar giriyor ve onun bakışlarından hiçbir köşe bucak uzak kalmıyor, söylediklerini milyonlarca insanın kulakları duyuyordu, –o her şeyi işitiyor ve duyuyordu; onun ağzından çıkan her şey, ufuktaki Horus'un sözleriyle aynıydı; çünkü onun ağzındaki dili, dünyanın terazisinin diliydi, dudakları ise Thot'un adil terazisinin diliyle aynı değerdeydi. Bütün vücudunda ve üyelerinde Ra vardı (hepsi bu cümleleri rasgele ve toptan söylüyorlardı) ve vücut yapısı tıpkı Hepre'ninki gibiydi; Aşağı Mısır'daki On şehrindeki babası Atum'un canlı vücudu gibiydi –"ey Nefer-heperu-Ra-Vanra, ey güzelliğin efendisi, senin sayende nefes alıyoruz!"

Bazıları bunları diğerlerinden önce söyleyip bitiriyordu. Sonra hepsi sustu ve kulak kesildi. Amenhotep onlara teşekkür etti, önce genel bir şeyler söyledi, kendilerini buraya için davet ettiğini belirt-

ti, bir kısmı asilzadelerden, bir kısmı da okumuş kişilerden oluşan yaklaşık yirmi kişilik bir topluluğun karşısında acayip rüyasını anlatmaya başladı –bu dördüncü kezdi. Anlatırken büyük ıstırap duyuyor, kızarıyor ve kekeliyordu. Bu hikâyedeki tehdit edici, önemli kısımlar onun duygularına iyice nüfuz etmişti. Bunu da burada açıkça belli ediyordu. Bu yüzden anlattığına biraz da pişman oldu. Çünkü bunu gizleyememişti, oysa çok ciddi olan ve iç dünyasında da aynı ciddiyeti koruyan kral, dışarıya karşı kendisi hakkında kötü bir izlenim bıraktığına inanıyordu. Gerçekten nasıl oluyordu da böylesine güzel ve güçlü inekler, zayıf ve sefil inekler tarafından yenmelerine müsaade ediyordu? Nasıl ve ne şekilde bir sürü başak diğerlerini yiyip yok ediyordu? Ama o rüyasında böyle görmüştü; böyle, başka türlü değil! Rüyalar yeniydi, doğaldı; gece etkileyiciydi; gündüz, cümlelere döküldüğünde parçalanmış yüzleriyle iyi hazırlanamamış mumyalar gibi görünüyordu; insanın böyle bir şeyi görmesine izin verilemez. Firavun utanıyordu ve zorlukla anlatımını bitirdi. Sonra rüya yorumcularının yüzlerine çekinerek ve umutla baktı.

Onlar anlamlı bir şekilde başlarını öne eğdiler, düşüncelere dalmış eğik başlarını yavaş yavaş, peş peşe yana doğru hareket ettirip hayretler içinde kaldıklarını ifade edip başlarını iki yana salladılar. Bu rüyaların çok garip ve bugüne kadar hiçbir şekilde duymadıkları hadiseleri içerdiğini, içlerindeki en yaşlı kişi aracılığıyla bildirmişlerdi. Rüyalardan kuşku duymuyorlardı ama –bu rüyaların önce görülüp algılanması gerektiğini ancak daha sonra yorumunun mümkün olabileceğini bildirdiler. Bunun için kendilerine düşünme süresi verilmesini, toplantıdan ayrılmak için müsaade edilmesini ve kendilerinin bağışlanmasını dilediler. Çünkü bu konuda yazılmış başvuru eserlerine bakıp araştırma yapmaları gerekiyordu. Bütün rüya âlemini bilecek bir insan henüz yetiştirilmemişti. Öğrenim görmek, her şeyi bilmek demek değildi, her şeyi zihinde tutmak mümkün değildi; aksine bilimsel kitaplara sahip olmak gerekiyordu. Ve onların ellerinde böyle kitaplar vardı.

Amenhotep onların toplantıdan ayrılmalarına müsaade etti. Saraydakilerin hazırlıklı olmaları emri verildi. Kralın daha iki saati vardı –görüşmeler bu kadar uzun sürüyordu. Sonra toplantı yeniden başlatıldı.

"Firavun milyonlarca yıl yaşasın, Hakikatin Efendisi, Ma'at'ın sevgili kulu, onun sevgisine kusur işlemeden karşılık veren adam!" Rüya yorumcuları yan tarafta onun karşısında duruyorlardı, hakikatin koruyucusu Firavun'a yorumlarını sunacaklardı. Birincisi: Yedi güzel inek yedi prenses anlamına geliyordu, bunları ülkelerin kraliçesi Nefernefruatôn-Nofertiti sırayla doğuracaktı. Ama bu semiz hayvanların kemikleri fırlamış hayvanlar tarafından yenilip yutulmaları, bu yedi kızın hepsinin Firavun hayattayken peş peşe öleceği anlamına geliyordu. Sonra birdenbire bu yorumu açma ihtiyacı duydular; Firavun'un bütün çocuklarının büyüdüğünü göreceğini de eklediler.

Amenhotep ağzı açık vaziyette onların yüzüne bakıyordu. Alçak bir sesle, bunlar neden bahsediyor yahu, dedi. –Onlar cevap olarak daha ilk rüyayı yorumlayıp anlattıklarını bildirdiler. –Ama Firavun yine alçak bir sesle, bu yorumun gördüğü rüyayla hiçbir bağlamda ilgisi olmadığını, yani bunun rüyayla hiç alakası olmadığını bildirdi. Firavun onlara, kraliçenin ona tahtın vârisi bir oğlan veya kızlarının olup olmayacağını sormamıştı. Onlara semiz ve zayıf ineklerin yorumunu sormuştu. –Ama onlar yorumlarında kızları olacağını söylediler. İneklerle ilgili bir rüyanın yorumunda ineklerin olmasını beklemiyordu ama yorumda inekler, kralın kızlarına dönüşmüştü.

Firavun'un ağzı artık açık değildi, sımsıkı kapalıydı; sonra ikinci yorumu almak istediğini bildirmek için hafifçe ağzını araladı.

İkincisi de: Yedi dolgun başak, Firavun'un kuracağı yedi güzel yeni şehir anlamına geliyordu; yedi kuru, cılız başak da bu şehirlerin harabeleri demekti. Hemen arkasından, alelacele eklediler; bütün bu şehirler zamanla harabeye dönecek. Ama Firavun'un kurdurduğu bu şehirlerin harabelerini yine kendi gözleriyle göreceğini söylediler.

Artık bu noktada Meni'nin sabrı tükenmişti. Uykusu yetersizdi, kurumaya başlayan rüyaları yeniden anlatmak ona acı veriyordu. Yorumcuların kehanetleri, sinirleri bozan iki saatlik beklemeden sonra geldi. Firavun artık bütün bu anlatılanlardan sonra şu sonuca ulaşmıştı, bütün bu yorumlar boş saçmalıklardı ve kendi hikâyesinden arşınlarca uzaklıkta anlamlar taşıyordu; sonunda öfkesine uzun süre hâkim olamadı. Sonra bilginlere dönüp kitaplarda neler yazıldığını sordu. Ama onlar kendisine verdikleri cevapta, kitaplardaki malumatların ana başlıklar hâlinde ve kısa açıklamalar şeklinde yer aldığını, bunların kendi kafalarındaki yaratma gücüyle ilişkilendirildikten sonra yorumlayabileceklerini söyler söylemez, Firavun oturduğu koltuktan fırlayıp kalktı. Resmî toplantılar sırasında bugüne kadar olmadık bir hadise meydana gelmişti; saray beyefendileri omuzlarını kaldırıp ağızlarını avuçlarıyla kapatmışlardı. Firavun gözyaşları içinde, titreyen bir sesle, dehşete kapılan yorumcuları, baştan savma çalışanlar ve boş kafalılar olarak nitelemişti.

Neredeyse hıçkırıklar içinde, "Defolun!" diye onları kovdu. "Majestelerinin bu sözlerini alıp beraberinizde götürün, ağzınızdan hakikat çıkmış olsaydı hepinize çok şeyler ihsan edecekti ama sadece Firavun'un gazabı nasip oldu. Hepinizin yorumları yalan dolan, Firavun bunu biliyor, çünkü Firavun bunu rüyasında gördü; her ne kadar yorumunu bilmese de hakiki yorumla kalitesiz yorum arasındaki farkı da çok iyi bilir. Yıkılın karşımdan!"

İki saray muhafızı tarafından bembeyaz kesilmiş bilginler dışarı çıkarıldı. Meni, yerine oturmadan, saray mensuplarına bir açıklama yaptı; bu başarısızlığın, konuyu yüzüstü bıraktırmayacağını kesinlikle bilinmesini söyledi. Ne yazık ki beyefendiler utanç verici bir başarısızlığın tanıkları olmuşlardı ama hükümdarlık âsası her şeye kâdirdi; ertesi gün başka bir rüya yorumcusu görevlendirilecekti; Hmunu'nun efendisi, dokuz kez daha yüce olan Thot'un kâtibi, Cehuti'nin Evi'nden birisi getirtilecekti. Beyaz maymunun takdis ettiği kişilerin doğru ve daha gerçekçi yorum yapmaları bekleni-

yordu; Firavun'un içinden bir ses kendisine bu rüyaların kesinlikle yorumlanması gerektiğini söylüyordu.

Yeni soruşturma hemen ertesi gün aynı konumda yapıldı. Bu oturum ötekine göre daha da acınacak bir hâldeydi. Firavun yine içindeki sıkıntılar yüzünden mumyalaşan rüyalarını güç bela anlatabilmişti; ama bu yorumcular cevap olarak başlarını saygıyla eğip sağa sola boş gözlerle baktılar. Kral ve saray erkânı üç saat boyunca, bu konseyin vereceği sonucu beklemek zorunda kalmıştı; Thot'un çocukları da aflarını istirham ederek ayrıldılar. Bu yorumcular kendi aralarında birlik değildi, rüya konusunda görüşleri bölünmüştü. Onların en yaşlısı, her rüya için iki yorumları olduğunu bildirmişti; bunların en dişe dokunur olanını şöyle anlattı: Bir yaklaşıma göre yedi semiz inek, Firavun'un soyundan yedi kralı, buna karşılık yedi zayıf inek, onlara karşı ayaklanan zavallı yedi prensi simgeliyormuş. Ama bu hadise çok ileriki zamanlarda olacakmış. Öte yandan bu güzel inekler, yine aynı sayıda kraliçeleri simgeliyormuş; bunları ya Firavun bizzat kendisi ya da daha sonra onun yerine geçecek firavunlardan birisi haremine alacakmış ve (kemikleri fırlamış açlıktan ölecek olan inekleri belirterek) onlar ne yazık ki peş peşe öleceklermiş.

Peki, başaklar?

Yedi, dolgun ve gösterişli başak, kesinlikle her birisi Mısır'ın yedi kahramanını simgeliyormuş; bunlar daha sonra yapılacak yedi savaşta ortaya çıkacaklarmış, kuru başakların anlamı ise adi savaşçıların birçoğunun güçlerinin kaybolacağıymış. Diğerleri ise yedi dolgun ve yedi kuru başağın, on dört çocuklarının olacağını, Firavun'un yabancı diyarlardan alacağı kraliçelerden bu çocukların dünyaya geleceğini ifade ettiğini kesinlikle saptadıklarını bildirdiler. Ama kendi aralarında bir kavganın çıkacağını ve yedi cılız çocuğun akıllarını kullanmaları sayesinde yedi güçlü çocuğu öldüreceklerini söylediler.–

Amenhotep bu kez, oturduğu koltuktan fırlayıp kalkmadı. Öne eğilerek oturuyordu, elleriyle yüzünü gizliyordu; tahtın her iki ya-

nındaki beyefendiler, onun elleri altında neler mırıldandığını işitebilmek için kulaklarını dört açmışlardı. "Ey şarlatanlar! Şarlatanlar!" diyordu tekrar tekrar ve yanı başında duran Kuzeyin vezirine işaret ederek kendisine doğru eğilmesini ve ona küçük bir iş vereceğini söyledi. Ptahemheb yorumculara yüksek sesle haykırarak Firavun'un, onların utanıp utanmadıklarını bilmek istediğini söyleyerek verilen görevi yerine getirdi.

Onlar cevaben, ellerinden gelen en iyi yorumu bildirdiklerini söylediler.

Bunun üzerine vezir, yeniden krala doğru eğilmek zorunda kaldı. Bu kez vezirin, büyücülerin salonu boşaltmalarını bildirme görevi aldığı görüldü. Büyücüler birbirlerine baktılar, sanki birisi diğerine, daha önce böyle bir şeyin olup olmadığını sormak istiyor gibiydi; sonra bu adamlar uzaklaştılar. Geri kalan saray mensupları derin bir utanç içindeydi; çünkü Firavun hâlâ elleriyle gözlerini kapayarak öne doğru eğilmiş bir hâlde duruyordu. Sonra gözlerinden ellerini çekti ve doğruldu; yüzünde duyduğu üzüntünün izleri vardı, çenesi titriyordu. Saray mensuplarına hitaben, onları seve seve esirgemek, korumak istediğini ama artık olamayacağını ve onlardan bu konuyla ilgili ters cevaplar aldığı için acı ve üzüntüye kapıldığını, onlardan hakikati gizleyemeyeceğini, onların efendisi ve kralının derin bir mutsuzluk içinde olduğunu söyledi. Rüyalarında İmparatorluğun geleceğiyle ilgili açıkça belli olmayan bir işaret olduğunu ve bunun yorumunun bir ölüm kalım meselesi hâline geldiğini söyledi. Elde edilen yorumların ise boş şeyler olduğunu, bunların en küçük bir ayrıntıda bile rüyalarına uygun düşmediğini, rüyayla yorumun iç içe örtüşmesi gerektiğini ama onların bunu anlayamadıklarını söyledi. Bu iki büyük denemenin başarısızlıkla bitmesinden sonra, uygun düşecek bir yorumu elde etmek ve kendisinin de bunun doğruluğunu onaylayabileceğinden kuşkusu olduğunu söyledi. Bunun anlamı, rüyaları öylece bırakmak ve kendi yorumlarının gerçekleşeceği âna kadar öylece beklemekti; belki bun-

dan devlet ve din büyük zarar görebilirdi; tabii bu kötü olayla ilgili hiçbir tedbir de alınmamış olacaktı. Ülkeleri bir tehlike tehdit ediyordu. Bunu sezgi ve vahiyle öğrenen Firavun ise tahtında çaresiz ve yardımdan uzak tek başına bırakılacaktı.

Bu sözlerden sonra sadece bir an için bunaltıcı bir sessizlik oldu. Sonra bir şeyler oldu; içki sorumlusu Nefer-em-Vêse kendi vicdanıyla uzun süre mücadele ettikten sonra, dostlarının içinden öne çıktı ve kendisine Firavun'la görüşmek üzere müsaade istedi. "Bugün günahlarımı anıyorum." Konuşmasına bu cümleyle başladığını kaynak eserler bildiriyor; bu veciz söz havada kalmıştı, bugün bile onu işitebilirsiniz. İçki yapan büyük adam bu sözüyle günahlardan bahsetmek istemiyordu burada; günah sayılacak bir eylemde bulunmamıştı; haksız yere hapishaneye atılmıştı, çünkü Eset'li ihtiyar Ra'nın yılana sokturularak öldürülmesi projesine katılmamıştı. Günah olarak şunu söylemek istiyordu, yani birisine kesin bir söz vermişti; ondan söz edecekti ama sözünü tutmamıştı; çünkü o insanı unutmuştu. Şimdi onu hatırladı ve tahtın önüne geçip ondan bahsetti. Firavun'a, '*ennui*'yi hatırlattı (Firavun böyle birisini hiç hatırlamıyordu), (onun yabancı kökenli ismini ağır ağır telaffuz etti), Kral Nebmara'nm ölümünden iki yıl önce bu insanla istemeden tanışıp oturduğunu, Tanrıya kin duyan ve ruhuyla vücudunun da paramparça edilip ada kale Zavi-Ra'ya gönderilen bu insanın adını söylememesinin daha iyi olacağını anlattı. Orada kendileriyle ilgilenmesi için bir gencin görevlendirildiğini, onun Asyalı bir Habirli olduğunu, Yüzbaşının yardımcısı ve adının da tuhaf bir anlamı olan Osarsif olduğunu, şarkta Tanrının sevgili kulu ve sürüler kralının oğlu olduğunu, yüzüne bakıldığında da hemen anlaşılacağı gibi çok sevilen bir kadından dünyaya geldiğini, işte bu gencin rüya âlemine ilişkin bir alanda son derece güçlü bir yeteneği olduğunu, hayatını sürdürdüğü Teb'de buna mükemmel bir şekilde tanık olduğunu belirtti. Çünkü suçlu arkadaşı ve kendisi, aynı anda rüya görmüştü, bu rüyalar çok anlamlı rüyalardı, herhangi birisinin bunları başarıyla yorumlaması son derece zordu; ama şu Osarsif denilen kişi, yani daha önce bu yeteneği bilinmeyen delikanlı, kendi isteğiyle ve

kolayca onların rüyalarını yorumlamış ve fırıncıya, çarmıha gerileceğini; ona da tertemiz olduğu için affedileceğini ve yeniden kendi makamına geçeceğini söylediğini anlattı. Her dediğinin en küçük ayrıntısıyla gerçekleştiğini söyledi; Nefer, bugün günahını anıyordu: Gölgede kalmış böyle bir yeteneği çoktan tanıtması gerektiğini ve onu işaret ettiğini söyledi. Buna tanık olmuş ve inanmış bir kişi olarak bunu belirtmekte bir sakınca olmadığını söyledi; Firavun'un bu önemli rüyalarını yorumlayabilecek birisi varsa o kişi, şu anda hâlâ Zavi-Ra'da sefil bir hayat süren bu delikanlıdır, dedi.

Kralın dostları arasında kıpırdanmalar oldu; Firavun'un vücudunda ve yüzünde de kıpırdanmalar meydana geldi. Birkaç soru ve cevap onunla, şişko arasında müzakere edildi. –Sonra güzel emir çıktı, derhal özel bir ulak ve sürat teknesi Zavi-Ra'ya gidecek ve gelecekten haberler veren yabancı genç en kısa zamanda On'a getirilip Firavun'un karşısına çıkarılacaktı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GİRİT KAMERİYESİ

Giriş

Yusuf, bin yıllık ve göz alıcı şehre ulaştığında, ekin ekme mevsimi ve eskiden olduğu gibi tanrının defnedilmesi zamanıydı; o günlerde ikinci hadise olmuş ve sakin Yüzbaşı Mai-Sahme'nin bulunduğu yerde acı dolu üç büyük gün yaşamıştı. Güzel ve önemli işler oldu: Tam üç yıl geçti, eskiden olduğu gibi yine dönencenin tam aynı noktasında kalındı ve şu anda Mısır'ın çocukları yeniden toprağın yarılması ve tanrısal omurganın yapılanmasını kutluyorlardı; ayın yirmi ikisinden Hoyak'ın son gününe kadar bir hafta geçmişti.

Yusuf, Altın Şehir On'u tekrar görmekten memnun olmuştu. Küçük bir çocukken İsmaililer onu buraya üç ve on yıl önce getirmiş ve ona üçgen şeklindeki güzel figür hakkında açıklamalar yapmış, güneşe hizmet edenler hakkında da bir şeyler öğretmişlerdi. Geniş Ufukların Efendisi Ra-Horahte'nin ılımlı yapısı hakkında bilgilendirilmişti. Bu bilgilendirici ve güneş ışınlarının üçgen şeklinde bir mekân oluşturduğu şehrin içinde özel ulağın yanı başında üçgenin tepe noktasına doğru ilerliyordu; tepede üçgenin yan kenarları birleşip kesişiyor ve tam o kesişme noktasında büyük dikilitaş bulunuyordu; bu taşın pırıl pırıl göz alan altın kaplaması çok uzaklardan gelenleri selamlıyordu.

Uzun zamandan beri hapishane duvarlarından başka bir şey görmeyen Yakup'un oğlunun, bu hareketli şehrin ve insanların manzarasına doya doya bakıp bunun tadını çıkaracak hâli yoktu –hiçbir dakikayı kaybetmek istemeyen özel ulak, zaten buna fırsat vermiyor, telaş içinde nefes nefese onu götürüyordu; zaten etrafı seyretmek için içinde de bir istek yoktu, canı istemiyordu. Çünkü iç dünyasında yeni bir dönüş başlamıştı ve yeni bir olay tekrarlanmak üzereydi: Yeniden en üst makama yükseleceğini ümitle bekliyordu. Eskiden palmiyeli bahçede Peteprê'nin karşısında konuşmasına müsaade edildiğindeki gibi bir his, bugünde içinde vardı; yakın çevre içinde en yüksek makamda bulunma önsezisi gerçekleşmişti. Şu anda burada en yüce makamda Firavun vardı; onun karşısında konuşması gerekiyordu; bu kez makam daha üst bir derecedeydi. Ama bunun geçerlilik kazanması için bizzat Efendiye planlarıyla ilgili yardımcı olması gerekiyordu; planlarının bozulmaması gerekiyordu, aksini yapmak çılgınlık olurdu; inançsızlıktan dolayı dünyanın gidişatına küfretmek anlamı ortaya çıkabilirdi. Tanrının onu çok yükseklere taşıyacağı inancı biraz şüpheliydi; karşısına çıkan bu fırsatı beceriksizlik ve yanlış bir algılamayla kaybetmek istemiyordu; bunun için Yusuf, gelecekle ilgili biraz gergindi; genel olarak şehirde olan bitenlerden bilgi sahibi değildi, ama onun bir beklentisi vardı: Güven. Bunun içinde korku yoktu; çünkü inançla yapılan bütün becerilerde, Tanrının sevgiyle, neşeyle ve anlamlı bir şekilde yanında olacağına kesinlikle inanıyordu.

Onu bekleyen şeylerin neler olduğunu biz biliyoruz ve onun gerginliğine refakat ediyor, güvendiği şeyle ilgili kendisini asla ayıplamak istemiyor, aksine onu eskiden beri tanıdığımız hâliyle, olduğu gibi kabul ediyoruz. Alçakgönüllü, kendi seçkinliğine aldırış etmeyen seçkin zatlar vardır; onlar, her şeye rağmen kendilerini yücelmiş olarak bir üstün makamda görseler bile sezgilerine ve algılayışlarına güvenmezler, öfkeyle ve bir çöp gibi kırıştırıp kendilerinden uzaklaştırırlar, hatta inançsızlığa kapılıp kırgınlık hissederler. Başka türlü insanlar da vardır, bunlar dünyayı elleriyle bir yana iterek sa-

dece ve sadece kendilerinin seçkin kişiler olduklarına ve Tanrının sevgili kulları olduklarına inanırlar ve bunun dışında hiçbir şeye hayranlık duymazlar; beklenmedik bir şekilde kendilerini hayatla taçlandırılmış ve yüceliğe ulaştırılmış görürler. Hangi seçkinler soyunu yeğ tutmak, hangisinin imansızlıkla karşı karşıya olduğunu veya hangisinin kişisel görüşünün üstünlük sağladığını tercih etmeli? Yusuf ikinci kısma giriyordu; onun üçüncü bir gruba girmemesinden dolayı da memnunluk duyulmalı, çünkü üçüncü bir grup daha var: Tanrı karşısında şarlatanlık yapan, kendilerine bile onursuzca davranan insanlar var; bu tür insanların ağızlarından çıkan 'lütuf' kelimesi, inanmayanların, Tanrının bahşettiği seçkinliğe güvenmeleri gerektiği şeklinde bir kibirlenme vesilesi olarak kullanılır.

Firavun'un arada sırada kullandığı On'daki bu saray, Güneş Tapınağı'nın doğusuna düşüyordu; sarayla tapınağı, sfenksli ve incir ağaçlı bir bulvar birleştiriyordu; babasının ruhuna tütsü yakmak amacıyla tanrı bu yolu kullanıyordu. Bu saray, hafif ve hoş malzeme kullanılarak yapılmıştı; sonsuzluk evlerindeki gibi blok taş malzeme yoktu; tıpkı canlıların yaşadıkları bütün evlerdeki gibi sadece tuğla ve ahşap kullanılmıştı ama Keme'nin yüksek kültürünün hayalleri süslediği gibi sevimli süslemelerle doluydu; binaların etrafı gözalıcı bembeyaz duvarlarla çevriliydi; binanın yüksek girişinin önünde altın yaldızlı flama direklerinde renkli, ensiz, şerit flamalar hafif esintiyle sallanıyordu.

Öğle vaktiyle birlikte yemek zamanı da geçmişti. Sürat teknesi geceleyin de durmamıştı; On'a ulaşmak için sabah vaktini de kullanmıştı. Büyük kapının önünde büyük bir kalabalık vardı; çünkü şehir halkı oraya gelmiş, dolaşıp durarak bir gösteriyi bekliyordu; bir sürü asker, kapı muhafızları ve eşinen, burnundan hızla soluyan bazen de yüksek perdeden kişneyen, arabalara koşulu atlara hâkim olan ve birbirleriyle gevezelik eden araba sürücüleri vardı; bunlar yolu kapatıyorlardı; ayrıca birçok tüccar ve seyyar satıcı da oraya gelmişti; rengârenk şekerler, kızgın yağda hazırlanmış börekler, hediyelik mayıs böcekleriyle kral ve kraliçenin bir ayak yüksekliğin-

deki heykelciklerini pazarlık yaparak satıyorlardı. Özel ulak zahmetsizce yolu açıyor ve Yusuf'u kolayca getiriyordu. "Emrediyorum! Emrediyorum! Toplantı var! Toplantı var" diye art arda bağırıyor ve mesleği gereği nefes nefese, yoluna çıkan insanları korkutarak ilerliyordu. Sarayın avlusunda onlara doğru koşuşan hizmetçilere karşı da aynı şekilde bağırıyor, onlar da kaşlarını yukarı kaldırarak memnuniyetle söyleneni yerine getiriyorlardı. Yusuf'u dış merdivenin başına getirdi; yüksek bir platform üstünde bulunan avlunun giriş kapısı önünde, görünüşe göre bir kâhya yardımcısı gibi bir saray memuru, dimdik durarak donuk bakışlarla onlara yukarıdan bakıyordu. Özel ulak, basamakları hızla çıkarken Zavi-Ra'nın yorumcusunu getirdiğini ve onu beraberinde götürme emrinin olduğunu yukarıya doğru bir çırpıda söyledi; bunun üzerine merdiven başındaki adam artık donuk gözlerle bakmıyordu. Yusuf'u baştan aşağıya süzdü, sanki bu açıklamaya rağmen hâlâ içeriye alınmayacak bir şeyi olup olmadığını görmek istiyor gibiydi; –sonra ona eliyle işaret etti– yine kendi kararına göre sanki onu reddetmek istercesine bir havaya girdi. Özel ulak yine Yusuf'u sert bir şekilde aceleyle uyardı; Firavun'un önüne gelince onun da aynı tempoda hızlı ve soluk soluğa görünmesini istedi; böylece onun üzerinde güzel bir etki bırakacağını, bütün yolu ara vermeden koşarak onu karşısına çıkardığını belli edecekti; ama Yusuf, bu söylenenin ciddi olmadığını düşünüyordu. Uzun bacaklı ulağa kendisini gelip aldığı ve buraya kadar refakat ettiği için teşekkür etti ve memurun bulunduğu yere kadar merdivenlerden çıktı; memur, başını eğerek değil, sağa sola çevirerek onu selamladı ve peşi sıra gelmesini istedi.

Çok renkli ve tavanında resimler olan dört süslü sütun üzerinde duran ön binanın içinden geçerek cilalı, ahşap kaplamalı, yuvarlak sütunlu, fıskiyeli salona geldiler; burada silahlı muhafızlar nöbet tutuyordu; bu salon, ön ve yan taraflardan geniş payandalı geçitlere açılıyordu. Adam, Yusuf'u doğruca, yan yana üç kapısı olan odaya, ortadaki kapıdan geçerek soktu. İçinde on iki sütun bulunan büyük bir hole girdiler; holün tavanı uçan kuş resimleriyle bezen-

mişti. Dört tarafı açık bir manzara seyretme köşkü gibi küçük, altın rengi ve kırmızı bir yapı tam ortada bulunuyordu, içinde bir masa, renkli minderleri olan koltuklar vardı. Peştamallı hizmetçiler burasını yere su serperek süpürüyorlardı; meyve tabakları, üç ayaklı lambalar, buhurdanlıklar, beyaz mermerden geniş kulplu vazolar değişik yerlere konulmuştu; ziyafet masasına altın işlemeli bardakları koyuyor ve minderleri çırparak kabartıyorlardı. Açıkça Firavun burada yemek yemişti ve dinlenme mekânına çekilmişti, bu mekân bahçede veya binanın arkalarında bir yerlerdeydi. Bunlar Yusuf için yeni şeyler olmadığı için şaşırtmadı; ona refakat eden adam arada sırada yan gözle bakarak bunu anlamaya çalışıyordu.

Refakatçi sağa doğru giderek holü terk ederken "Nasıl davranman gerektiğini biliyor musun?" diye sordu. Sonra tabanında dört havuz bulunan süslü ve çiçekli bir avluya girdiler.

"Herhâlde ve zorunlu olduğunda" diye cevap verdi Yusuf gülerek.

"Ne yani, zorunlu durum karşımızda ya" diye karşılık verdi refakatçi. "En azından başlangıçta tanrıyı selamlaman gerektiğini biliyorsundur sanırım?"

"Bilmiyorum ama öğrenmeyi isterdim" diye cevap verdi Yusuf. "En iyisi bunu senden öğreneyim."

Memur birdenbire afallayıp ciddileşti, sonra böyle bir şeyin olamayacağını düşünmüş olmalı ki birden gülmeye başladı; sonra, gülerken iyice yayılmış olan suratını kupkuru bir ciddiyet kapladı.

"Sen şakacı birine benziyorsun" dedi. "Böyle bir şakacı ve sığır hırsızının yaptığı yaramazlıklar herkesi güldürür. Senin görüşlerin ve yorumların da herhâlde bir şaklabanlıktan öteye geçmez. Sen pazaryerlerinde cıyak cıyak öten bir sahtekâr gibisin?"

"Görmek ve yorumlamakla ilgili olarak benim söyleyecek bir şeyim yok" diye karşılık verdi Yusuf. "Çünkü bu bana yakışmaz ve bu benim işim değil; ağzımdan böyle bir laf kaçıverdi işte! Ben bugüne kadar bundan pek yararlanmadım. Ama Firavun beni alelacele çağırmış, bununla ilgili daha yüce şeyler düşünmek için üzerime düşeni yerine getirmeye başladım."

"Bu bir öğreti mi olacak benim için?" diye sordu refakatçi. "Firavun ılımlı, genç ve çok lütufkâr birisidir. Yaramazlık yapan bir çocuk değildir, güneşin birini aydınlatması bir kanıt değildir, çünkü o kişi bir sahtekâr da olabilir."

"Güneş, bizi yalnız aydınlatmakla kalmaz, bizim de aydınlanmamızı sağlar" diye cevap verdi Yusuf giderken, "birisini şu kadar, ötekini bu kadar. Sana da öyle olmasını isterdin her hâlde!"

Adam ona yan taraftan baktı. Hem de tekrar tekrar. Arada sırada öne doğru bakıyordu ama sonra birden hızla, sanki görmeyi unuttuğu bir şey varmış gibi yeniden ona bakıyordu veya gördüğü şeyi iyice süzerek kontrol ediyor ve başını refakat ettiği kişiye doğru çeviriyordu; sonunda Yusuf onun bu yan yan bakışlarına karşılık verme zorunluluğunu hissetti. Başını öne eğerek gülümsedi, bununla sanki şöyle bir şeyi ifade etmeye çalışıyordu: 'Evet, evet, durum böyle, şaşırma, sen doğru gördün.' Adam başım hızla ve korkuya kapılarak yeniden ileriye doğru çevirdi.

Çiçekli avludan çıkıp yukarıdan aydınlatılan koridora ulaştılar; burasının bir duvarına hasat ve kurban sahneleri resimlenmişti, diğer duvarında ise açık kapılar vardı ve oralardan çeşitli odalar, Meclis Salonuyla Tahtlı Kabul Salonu görülüyordu. Taht salonundaki kuralları, görevli adam onların önünden geçerken Yusuf'a açıklamıştı. Adamın gitgide çenesi açılmıştı. Hatta Yusuf'a Firavun'u nerede bulacağını da söylemişti.

"Öğle yemeğinden sonra bahçe süslemeli Girit Salonu'na geçildi" dedi. "Salona, Girit Salonu denmesinin sebebi, Giritli yabancı bir sanatkârın bu salonu süslemesinden dolayıydı. Kraliyet başheykeltıraşları Bek ve Auta'ya nasıl yapılacağını öğretmek için birlikte çalıştılar. Büyük anne de orada. Geldiğini bildirmesi için görevli oda hizmetçisine söyleyip seni ona teslim edeceğim."

"Öyle yapalım" dedi Yusuf. Bununla başka bir şey kastetmemişti. Ama yürümeye devam ederlerken adam başını sağa sola döndürerek başını salladı, hemen hemen var gücüyle, birdenbire sessiz ve sürekli kıs kıs gülmeye başladı; bu sırada karnı da sallanıyordu;

sonra kendisine hâkim oldu; koridorun sonundaki ön odaya girdiler; kolunda bir yelpaze ve üstünde harika bir peştamal üstlüğü olan, öne eğilmiş küçük bir saray mensubu, üzerine altın arı figürler işlenmiş kapı perdesini açtı; o, buraya daha önce gelenlerin yorumlarını dinlemişti. Görevlinin sesi hâlâ için için gülmekten dalgalanıyordu, kendilerine doğru tıpır tıpır gelen oda hizmetçisine kimi getirdiğini açıkladı.

"Ha, şu çağrılan kişi, beklenen kişi, daha iyi bilen kişi" dedi küçük hizmetçi peltek peltek konuşarak, sonra sesini yükseltti: "Kitaplar evindeki bilginlere göre daha çok bilen kişi. İyi, iyi, son derece değerli birisi!" dedi ve Yusuf'un önünde eğilerek kaldı; belki de o, dünyaya böyle gelmişti ve belini doğrultamıyordu, belki de kibar saray görevi onun bu şekilde durmasını gerektirmiş olabilirdi. "Geldiğini haber vereceğim, hemen bildireceğim, niye olmasın ki? Bütün saray halkı seni bekliyor. Gerçi Firavun meşgul ama buna rağmen durumu hemen bildireceğim. Firavun'un çalışmasını yarıda keserek, sanatkârlara verdiği dersin tam ortasında senin yüzünden konuşmasına ara verdirerek senin geldiğini bildireceğim. Bu durum seni biraz şaşırtacak. Bu şaşkınlık aklını karıştırmaz ve aptalca şeyler söylemene sebep olmaz umarım. Seni önceden uyarayım ki Firavun aptalca şeylere karşı çok hassastır, rüyaları hakkında böyle şeyler söylemeyesin. Seni kutlarım. Senin ismin?"

"Benim ismim Osarsif" diye cevap verdi.

"İsminin böyle olduğunu söylemek istiyorsun, ismin böyle demek! Senin hep böyle isimlendirilmen hayret verici bir şey. Seni bu isminle bildirmeye gidiyorum. Teşekkürler dostum" dedi omzunu silkerek oradan ayrılan refakatçiye. Sonra eğilerek perdenin arasından diğer odaya geçti.

İçeriden kısık sesle konuşmalar işitiliyordu, önce genç birisinin yumuşak ve çekingen sesi duyuldu, sonra konuşmalar kesildi. Belki öne eğik adam yavaş yavaş ve peltek peltek onun kulağına fısıldamaktaydı. Geri geldi, kaşlarını yukarı kaldırdı ve fısıldadı:

"Firavun seni çağırıyor!"

Yusuf içeri girdi. Burası üstü kapalı, yeterli büyüklüğe sahip, bir tarafı açık bir balkondu, 'Bahçe Salonu' adını vermişlerdi; bu tamamen hak edilmiş bir isimdi; çünkü çok nadir bir güzellikteydi. Renkli camlar ve kıvılcımlar saçan taşlarla bezeli iki sütunla desteklenmiş, duvarı, gerçekmiş gibi renkli asma yaprakları resimleriyle süslenmişti; tabanında yunus balıklarına binmiş çocukların ve mürekkep balıklarının resimleri bulunuyordu; bahçeye bakan üç sevimli penceresi vardı. Oradan bakılınca, lale bahçesi, harika çiçekler açmış yabancı bahçe bitkileri ve üzerine altın tozu dökülmüş gezinti yolları görülüyordu. Bu yollar, sonunda beyaz nilüferli göle açılıyordu. Çok uzaklarda bir ada, köprüler ve köşkler görüş alanına giriyordu; uzaktaki yazlık evin fayansla kaplı kiremitlerinin ışıltısı gözleri alıyordu. Veranda salonu da cıvıl cıvıl renkliydi. Yan duvarlarında tablolar vardı; bu ülkede alışık olunan resimlerden farklıydı. Burada yabancı insanlar ve âdetleri gözler önüne serilmişti, açıkçası bunlar denizdeki adalara ait manzaralardı; renkli ve ciddi bayramlık elbiseler içinde kadınlar dolaşıyor, oturuyorlardı; sıkı korseli giysileri göğüslerini açıkta bırakıyordu, alınlarındaki kurdelenin üzerinden bukleli saçları omuzlarına kadar dökülüyordu. İçoğlanları hiç görülmedik süslü giysileri içinde, ellerinde sivri sürahilerle onları bekliyorlardı. İncecik belli minik bir prens, iki renkli pantolonu ve kuzu derisinden yapılmış çizmeleri, kıvırcık saçlarının üstündeki renkli tüylü tacıyla, baştan çıkarıcı çimenler arasında kendini beğenmiş bir edayla kaçışan av hayvanlarına ok atıyordu; kaçışan hayvanlar öyle güzel resmedilmişti ki sanki ayakları yere değmiyor, uçarcasına kaçıyorlardı. Ayrıca bu sütunlu pencerelerden ve balkondan aşağıya bakan hanımları ve beyleri eğlendirmek için, aşağıda akrobatlar hızla koşan boğaların sırtında taklalar atıyordu.

Yabancı bir estetik anlayışına göre yapılan bu güzel el işleri, burada kalan insanların göz zevklerine hitap ediyordu: Toprak vazolar, altın varaklı oymalarla bezenen fildişi kabartmalar, kakma işlemeli bardaklar; altın boynuzlu, gözleri dağ kristali kara taştan yapılmış bir boğa başı. İçeri giren Yusuf ellerini kaldırdığı sırada,

gözleri, bu sahnelerin ve kendisine geldiği bildirilen kişilerin üzerinde ciddi ve ağırbaşlı bir edayla dolaştı.

Amenhotep-Nebmara'nın dul karısı o sırada karşıda yüksek bir koltukta, ortadaki geniş kemerli pencerenin önünde, içeri düşen ışığa karşı azametle oturuyor; elbisesinin gölgesiyle bronz teni daha da koyu görünüyordu. Buna rağmen Yusuf, onun belirgin hatlarını yeniden tanımıştı; çünkü onu kraliyet erkânıyla dışarıya yaptıkları yolculuklarda daha önce birkaç kez görmüştü: Küçücük kemerli burnu, etrafı çizgilerle dolu, dünyanın gidişatını merak eden, bilgili ve tecrübeli birinin kabarık dudakları, küçük, siyah, pırıl pırıl, parlak, soğukkanlı bir dikkatle bakan gözleri üzerinde fırçayla çizilmiş gibi ince kaşları vardı. Annesinin başında altın akbaba başlığı yoktu; ama bu başlığı Yakup'un oğlu topluluk içindeyken görmüştü. Saçlarına kır düşmüştü –çünkü kadın ellili yaşlarının sonunda olmalıydı– saçlarını gümüş bir file içinde toplamıştı; alnından ve şakaklarından geçen altın bir şerit vardı; saçlarının ortadan ayrıldığı yerde yine altın iki kral yılanı sarkıyordu –iki tane olmasının nedeni, birisi öteki dünyaya göç eden eşinin yılanıydı– yılanların baş kısımları, alın tarafında kalkık duruyordu. Aynı mücevher taşından yapılmış rengârenk halka şeklindeki küpeler, boyun yakalığındaki taşlarla uyumluydu. Bu küçük ve enerjik kadın dimdik oturuyordu; hiyerarşik oturma biçimine uygun olarak kollarını koltuğunun başlarına, ayaklarını sıkıca birleştirerek bir tabure üzerine koymuştu. Akıllı gözleri, saygıyla içeriye giren Yusuf'un gözleriyle karşılaştı; Yusuf'u baştan aşağı süzdükten sonra gözlerini başka tarafa çevirdi, sonra alışıldığı gibi rahat bir edayla yeniden oğluna döndü; bu sırada hayatın acı tecrübelerini yansıtan kırışıklarla dolu ağzının etrafında alaycı bir gülümseme belirdi; çocuksu bir merakla, önerilen kişiyle onu bekleyen Firavun'a baktı.

Mısırlılar diyarının genç kralı, resimlerle süslü duvarın sol tarafında, yeterli sayıda ve yumuşacık minderlerin bulunduğu, hafifçe arkalığı geriye yatırılmış, ayakları aslan pençeli koltuğunda ayaklarını altına almış, mayıs böceği takılarıyla süslü ince elleriyle koltuk

başlarına tutmuş ve öne doğru eğilmişti. Hemen kalkmak istiyormuş gibi görünen vaziyeti, dikkat çekiyordu; bu, Amenhotep'un alışkın olduğu bir vaziyetti; iyice açtığı, buğulu, gri gözlerini rüyalarını yorumlayacak kişiye çevirmiş, onu seyrediyordu; sonra bir dakika kadar süren bir zaman içinde kademe kademe zorla doğruldu; Firavun gerçekten sonunda koltuğundan ayağa kalktı; vücudunun bütün yükünü koltuk başlarına sıkıca tutuğu ellerine bırakmıştı; ellerinin kemiklerindeki kıpırtılar ondaki gerginliği açıkça gösteriyordu. Bu sırada kucağında bulunan saza benzeyen bir şey, şangır şungur kayarak yere düştü –hemen yerden kaldırıldı ve önündeki adamlarından birisi, ona bu nesneyi yeniden takdim etti; bunlar Firavun'un ders verdiği heykeltıraşlardı. Adam sunduğu nesneyi, Firavun gözlerini kapatıp alıncaya kadar öyle elinde tuttu; sonra ustalarla daha önce konuştukları sıradaki pozisyonunu aldı: Son derece uyuşuk, gevşek ve aşırı rahat bir pozisyondu, çünkü koltuğunun üzerine bir minder koyularak oturma yeri yükseltilmişti, ama minder öylesine yumuşaktı ki Firavun içinde batıp kaybolacak gibiydi; bu yüzden hem çökmüş hem de eğri vaziyette oturuyor ve bir elini koltuk başından sallıyor, öteki elinin baş parmağıyla kucağında oyuk harpın tellerine hafif hafif dokunuyor, keten giysi içinde yukarı çektiği dizlerini bacak bacak üstüne atmış, boştaki ayağı oldukça yukarıda salınıp duruyordu. Sandaletlerinin parmak arası kayışı baş parmakla ikinci parmağı arasından geçiyordu.

Mağara Çocuğu

Şu anda otuz yaşında ve Firavun'un karşısında olan Yusuf, Nefer-heperu-Ra-Amenhotep'in yaşındayken, 'kardeşleriyle birlikte hayvanlarının başında çobandı' ve babasıyla renkli elbise konusunu görüşüyordu, yani o zaman on yedi yaşındaydı. Ama yine de daha yaşlı görünüyordu, çünkü o bölgedeki insanlar hızlı bir şekilde yaşlanıyordu; bu sadece sağlıklarının bozulmasından değil, aynı zamanda dünyayla ilgili çok çeşitli yükümlülükler genç yaşta ruh-

larında derin izler bırakmasındandı, tabii buna, Tanrı yolundaki sarsılmaz duygular içinde gösterdiği çabalar da dâhildi. Yılanlı, yuvarlak, mavi peruğunun altındaki yüzünün tasvirinde, binlerce yıldır bizleri dehşete düşüren bir görüntü yoktu; bugün başındaki keten başlıkta, kral yılanı vardı; bugünkü görünüşüyle soyu sopu kesilen kibar bir İngiliz delikanlısı gibi görünüyordu; uzun elbise giymişti, alımlı ve yorgun, aşağı doğru fırlak, ama asla özürlü ve zayıf olmayan bir çenesi, geniş ve titrek kanatlı, biraz basık, ince yapılı burnuyla dikkatleri çekiyordu; rüyadaymış gibi derin derin bakan gözleri ve yukarıya tamamen kaldıramadığı gözkapakları vardı; gözlerinin donukluğu, makyaj yapılmış gözkapakları ve iri dudaklarının doğuştan hastalıklı kızıl rengiyle tezat teşkil ediyordu. İşte delikanlılık çağına gelen bu insanın yüzünde, genel olarak kibirli ve neşeli olmaya yatkın bir yaşta olmasına rağmen duygusallık ve dindarlık karışımıyla oluşan acı ve karmakarışık bir ifade vardı. Asla yakışıklı ve hoş değildi ama insanı huzursuz eden bir cazibe gücü vardı; Mısır halkının ona kibar davranmasına ve kendisine hoş isimler takmasına bu yüzden şaşmamak gerek.

Sadece güzel değil, aynı zamanda tuhaf, kısmen de şekli bozulan Firavun'un orta boylu vücut yapısı, şu anda orada da görüldüğü ve son derece kıymetli elbisesinden de fark edildiği gibi çok uyuşuk ve rahattı; bu, adab-ı muaşerete aykırılık değil, aksine karşıt görüşlülüğü ispatlayan bir hayat üslûbunu ifade ediyordu: Uzun boynunu, harikulade mücevherle süslü çiçek motifli bir boyun yakası sarıyordu; yarı çıplak, dar ve yumuşak göğsü, altın bilezikli ince kolları, bir parça öne çıkmış karnı, göbeğinin hemen altında ama arkasında daha yüksekten bağlanmış peştamalının ön kısmı, kenar sularıyla süslenmişti. Buna karşın bacakları sadece çok kısa değil aynı zamanda orantısızdı; çünkü kalça kısmı oldukça dolgundu, oradan aşağısı ise horoz bacakları gibi incecikti. Amenhotep bir heykeltıraşı durdurdu; ona bu özellikleri sadece düzeltip güzel işlemekle kalmayacak, aynı zamanda çok değerli hakikati vurgulayacak şekilde abartacaktı. Bütün bunlara karşın elleri ve ayakları gü-

zel ve asil görünümlü yaratılmıştı, özellikle uzun parmaklı, zarif, hassas elleri, tırnak diplerine kadar bakımlı ve kremliydi. Doğumunun hediyesi olarak kendisine bahşedilen bu nimeti normal bir şeymiş gibi algılayan bu şımarık oğlanın şu andaki tutkusu, Yüce Varlığı tanıma olacak ki bunu düşünmek bile tuhaf bir şeydi. İbrahim'in oradaki torununa bakarak birisinin yeryüzünde Tanrıyla ilgili düşüncelerinin yayılması için insanlık denen şeyin ne kadar uzak ve farklı olduğunu hayretle izliyordu.

Amenhotep her iki sanat üstadına ayrılmak için yönelmişti. Bunlar güçlü kuvvetli, sade vatandaşlardı; birisi bir kaide üzerine yerleştirilmiş, henüz tamamlanmamış kilden bir heykeli nemli bir beze sarıyordu; bu heykeli, sipariş eden kişinin gözü önünde yapmıştı.

Yusuf, "Bunu yap güzel Auta" diye yumuşak ama biraz kaba, tonu da yüksekçe bir sesin emrettiğini duymuştu; bu seste bir parça kararlılık ve zaman içinde dalgalanan, gittikçe yavaşlayan bir tempo vardı; bunu Yusuf dışarıdayken işitmişti. "Firavun'un sana emrettiği gibi yap bunu, sevimli, dipdiri ve güzel olsun, tıpkı Gökyüzündeki Babamın arzu ettiği gibi yap! Şu andaki işte hatalar var –bu el işçiliğinden kaynaklanan bir hata değil –sen çok gayretli birisin –ama ona sanat ruhu verilememiş, eksik olan bu. Majesteniz olarak ben sana bunu belirttim ve sen buna göre düzeltmeler yapacaksın. Sen benim sevimli, tatlı kız kardeşim Baketatôn'un heykelini babamınkinin tam tersine, ölüm hâlindeki şekliyle yapmıştın. Babamın arzusunu ben biliyorum. Onu da sevimli, rahat hâliyle, yani hakikate uygun bir şekilde yap, onun ışık olduğunu da unutma! Onun içinde Firavun yaşamakta, çünkü o, bu ışığı iç dünyasına yerleştirdi. Onu bir eliyle ağzına nar bırakırken diğer elini de aşağı salmış vaziyette yap –vücudu için sert bir düzlem yapma, aksine geriye doğru yuvarlatılmış bir ifade ver– benim yüreğimdeki Tanrı böyle istiyor; ben onu herkesten daha iyi tanıyorum; çünkü ben ondan dünyaya geldim."

Auta, bir eliyle çamur figürünü sarıp diğer eliyle yukarı kaldırarak, "Bu kulunuz, Firavun'un emrettiği ve benim de şanslı olarak

öğrendiğim şeyler sayesinde, söylenenleri aynen yapacağım –Ra'nın tek varlığı, Atôn'un güzel oğlu" diye cevap verdi.

"Teşekkür ederim sana Auta, sana gönülden ve dostça teşekkür ederim. Bu çok önemli anlıyor musun? Çünkü benim içimde babamın, onun içinde de benim olmam gibi, her şeyin bizim içimizde bir bütün olması gerek, hedefimiz bu. Senin eserin ise sağduyuyla yaratılan bir şey, belki bir parça bu bağlamda katkıda bulunabilir ve onun ve benim içimde her şey bir bütün olabilir. –Sana gelince, iyi insan Bek..."

Dul tanrıça erkekleşmiş kalın sesiyle oturduğu yüksek koltuktan aşağı doğru, "Aklından çıkarma Auta" diye seslendi. "Firavun'un bize açıkladığı şeylere çok önem verdiğini aklından çıkarma; çünkü o, kafasından geçen düşüncelerden daha çok şey ifade eden konuşmalar yapar, böylece asıl söylemek istediği şeyi ifade etmiş olur. Onun kafasından geçen şey, senin tatlı prenses Baketatôn'un yemek yerkenki heykelini değil, yani meyveyi dişleriyle ısırırken değil, onun eline bir nar koyacaksın ve kolunu hafifçe yukarıya kalkık göstereceksin; böylece her görende, onun meyveyi ağzına götürmek niyetinde olduğu izlenimi uyanacak; işte yeni yapılacak heykel böyle olmalı. Firavun seni böyle bir noktaya getirmeye çalışıyor. Yemek yedirt demesinin altında yatan düşünce bu. Majestenin boşta kalan eliyle ilgili söylediklerinden biraz değişik bir şey yapabilirsin, yani boş eli tamamen arkaya doğru kıvırabilirsin. Onu gövdeden hafifçe ayırarak biraz döndür, istenen bu hareketleri tam olarak yapabilirsen senin için övünç verici bir sonuç olacak. Şimdilik bu kadar."

Oğlu bir an sustu.

"Anladın mı?" diye sordu sonra.

"Anladım" dedi Auta.

"Anlamış olman gerekir" dedi Amenhotep, kucağındaki lire benzeyen enstrümana bakarak, "Büyük anne bir parça az konuştu tabii, onun söylediği şeyler, benim sözlerimi bir parça yumuşatmak içindi. Sen meyve tutan eli oldukça uzaktan ağza doğru götürtebilirsin;

boşta kalan eli ise avucunu gövdeden biraz döndürerek arkaya doğru büktürsen, çünkü avucun dışa doğru bakacak şekilde dönmesi doğru olamaz; böyle yaptığın takdirde gerçeklere ters düşersin. Görüyorsun, anne benim sözlerimi ne kadar akıllıca bastırdı."

Sonra sinsice gülümseyerek gözlerini enstrümandan kaldırarak baktı; gülerken solgun ve aralıklı dişleri dolgun dudakları arasından görünüyordu; sonra Yusuf'a bakarak gülümsedi, o da buna karşılık verdi. Ayrıca kraliçe ve heykeltıraşlar da gülümsüyorlardı.

"Sana gelince güzel Bek" diye sözlerine devam etti. "Sana söylediğim gibi yola çık! Yebu'ya, Fil Adası'na git ve kırmızı granit al; orada bol miktarda güzel granit var, hem de harika güzellikte. İçinde kuvars ve siyahımsı silikat var; benim kalbimden geçeni biliyorsun. Bak, Firavun, babasının Karnak'taki evini süslemek istiyor; boyutu bakımından olmasa da Amun'un Evi'nden daha güzel olmalı, bunun için çok değerli taş malzeme kullanılmalı; böylece 'Büyük Atôn'un Işıltısı' ismi bu bölgede daha yaygın hâle gelir; belki de bir geçiş sağlar; ileride bir gün insanların ağzında 'Atôn'un Işıltılı Şehri', bütün Vêset şehrinin ismi kabul edilir. Sen düşüncelerimi biliyorsun, senin onlara olan sevgine güveniyorum. Haydi, iyi insan, hemen yola çık! Firavun burada minderleri içinde oturacak ve sen nehir yukarı uzak diyarlara gideceksin; kırmızı taşı getirmek için hayli zahmete gireceksin ama buna değer; onu bol miktarda buraya taşıtacak ve gemilerle Teb'e götüreceksin. Bu kadar ve bu kadarla kalsın. Ne zaman yola çıkacaksın?"

"Sabah erkenden" diye cevap verdi Bek, "Evin ve eşimin ihtiyaçlarını sağlayınca Atôn'un güzel çocuğuna, bizim tatlı beyefendimize olan sevgim, yolculuğumu ve zahmetlerimi unutturur, sanki ben de yumuşak minderde oturuyormuş gibi rahatlarım."

"İyi, iyi, artık çıkın beyler! Toplanıp gidin, herkes kendi işinin başına. Firavun'un önemli işleri var; sadece dıştan bakılınca minderler içinde dinleniyormuş gibi görünüyor, içerisi ise çok gergin, hırslı ve endişe dolu. Gerçi sizlerin endişesi güzel ama benimkiyle karşılaştırılınca küçük kalır. Hoşça kalın, güle güle gidin!"

Üstatların saygıyla geri çekilip gözden kaybolmalarına kadar bekledi ve bu arada Yusuf'a da baktı.

Arı figürlü perde gidenlerin arkasından kapandıktan sonra, "Yaklaş dostum!" dedi. "Lütfen, daha da yaklaş sevgili Retenulu. Habirli, korkma, adımlarını çekinerek atma, iyice yaklaş! Bu, Tanrının binlerce yıl yaşayan annesi Teye. Ben Firavun'um. Ama bizden dolayı sakın korkuya kapılma. Firavun, hem tanrıdır hem de insandır. Ama o, birincisi kadar ikincisine de önem verir; inatlaşıncaya, öfkeleninceye kadar onu ve diğerini sevindirir; bunu insanlara önemle gösterir ve bunda da ısrar eder; bir taraftan bakıldığında o da diğerleri gibi bir insandır; onun asık suratlılığına oyun oynamaktan hoşlanır, insanlar onun hep aynı şekilde, Tanrı olarak davranmasını bekler."

Bununla ilgili olarak gerçekten narin parmaklarıyla havada bir madik atma işareti yaptı.

"Ama gördüğüm kadarıyla sen korkmuyorsun" diye sözlerine devam etti. "Adımlarını da çekinerek atmıyor, aksine rahat ve hoş bir tavırla bana doğru geliyorsun. Bu güzel bir şey, çünkü birçoklarının Firavun'un karşısına çıkınca başları dönüyor, kalpleri duracakmış gibi oluyor, dizlerinin bağı çözülüyor; ölümle yaşam arasındaki farkı ayırt edemiyor. Senin başın dönmüyor mu?"

Yusuf gülümseyerek hayır anlamına başını iki yana salladı.

"Bunun üç nedeni olabilir" dedi kralın çocuğu. "Ya asil bir soydan geldiğin içindir, ya da Firavun'un şahsındaki ilahî tarafa art düşüncelerle yaklaştığın için ondaki insanı görüyorsundur ki Firavun da zaten bu yönünü beğenir, ya da üstünde ilahî bir nur olduğunu hissetmenden dolayıdır, çünkü sen güzelsin, harikulade güzel birisin, tablo gibi, benim Majesteliğim bunu içeri girer girmez derhal fark etti. Bana seninle ilgili olarak, sevimli kadının oğlu olduğunu söylediklerinde buna hiç şaşırmamıştım; çünkü bu benim dikkatimi çekti, heyecanlandım. Seni seven Tanrı, yapındaki bu güzelliği, sadece Kendi güzelliğinden yaratan, gözlerine hayat ve göz nurunu Kendi güzelliğiyle sunan ve bunu Kendi güzelliği için yapan, böylece kanıtlanmış oluyor. Güzellere, ışığın sevgilileri denebilir."

Başını yana eğmiş vaziyette büyük bir haz duyarak Yusuf'a bakıyordu.

"Işık Tanrısı kadar güzel, harikulade güzel birisi değil mi anneciğim?" diye küçücük, esmer ve mücevher taşlarıyla pırıl pırıl süslü elinin üç parmağını yanağına dayamış olan Teye'ye sordu.

"Söylendiğine göre sen onu, bilgeliği ve yorumlama sanatı için buraya getirttin" diye anne boşluğa bakarak karşılık verdi.

Amenhotep çabucak ve fevri bir şekilde, "Bu birbiriyle alakalı bir iş" dedi. "Bu konuda Firavun uzun uzadıya düşündü ve birçok kişiyi dinledi; uzak diyarlardan kendisini ziyarete gelen haberciler, pîrler, büyücüler, rahipler ve doğudan ve batıdan insanların görüşlerini kendisine ulaştıran sırdaşlarla görüştü. Göklerdeki babasının iradesine göre hakikatin görünüşünü kurgulayabilmek ve öğretiye bir bütünlük kazandırabilmek için yararlı olanı yararlanılacak hâle getirmek, seçme yapmak, deneyip kontrol etmek için her şeye kulak vermesi ve herkesin fikrini alması gerekiyordu! Anacığım ve sen aziz Amu! Güzellik denen şeyin bilgelikle ilgisi var, yani ışığın onu aydınlatması gerek; bundan üç yöne aydınlık gider: Güzelliğe, aşka ve hakikatin bilinmesine. Işığın içinde bunlar bir bütün hâlinde vardır ve işte Işık, bu üçlü birleşimin ta kendisidir. Yabancılar bana, ilk oluşan ateşten doğan bir Tanrıdan bahsettiler. Bu Tanrının ismi 'İlk Doğan Işıltı'ydı. Bu müthiş, kullanılabilir bir katkı; çünkü onun içinde ışık ve aşk birlikteliğini kanıtlıyor ve onu hakikat yolundan haberdar ediyor, işte aşk budur. –Seninle ilgili olarak bana, senin bir rüyayı dinledikten sonra yorumlayabildiğini söylediler, doğru mu?" diye yüzü kızararak Yusuf'a sordu; çünkü onun tutkulu sözlerinden utanmış ve kafası karışmıştı.

"Ben, kendim böyle bir şey yapmaya kâdir değilim Efendim!" diye cevap verdi Yusuf. "Ben bunu yapamam. Buna ancak Tanrı kâdirdir ve bunu benim aracılığımla gösterir. Her şeyin bir zamanı vardır, rüyaların ve yorumların da. Çocukken bir rüya görmüştüm ve bu yüzden bana düşman olan kardeşlerim bu rüyacıyı cezalandırmışlardı. Şimdi, artık adam oldum, yorumlamanın zamanı da geldi. Benim

rüyalarım bana olacakları sezdirmişti. Tanrı bana başkalarının rüyalarını yorumlama yeteneği bahşetti."

"Demek ki sen evliya gibi bir delikanlısın, bir başka ifadeyle vahiylerin indiği bir Tanrı kulusun, Tanrının kuzucuğusun öyle mi?" diye sordu Amenhotep. "Görünüşe göre, seni bu safa koymuşlar. Sen vecd içinde krala gelecekle ilgili haberler verdikten sonra, sırtüstü düşüp ölecek misin? Şayet böyle olursa seni törenle defnedeyim ve senin bildirdiklerini kayıtlara geçerek gelecek kuşaklara aktarayım."

"Büyük Binanın bu sorusuna cevap vermek kolay değil; evet veya hayır diyemem, olsa olsa her iki yanıtı bir bütün olarak ifade edebilirim" dedi Yusuf. "Onu vahiylerin indiği bir Tanrı kulu, kuzucuğu olarak onun içindekini görerek nitelendirdiğiniz için köleniz hayretler içinde kaldı ve yürekten duygulandı. Çünkü ben çocukluğumdan beri, babam tarafından hep böyle çağrılmaya alışkınım; o bana 'Kuzum' derdi; babam ters akan suyun yukarısındaki Sinear'da, benim sevimli annem yıldızların hizmetinde bir kızdı, başak burcunda beni dünyaya getirdi, onun ismi Rahel'di, anlamı da: Annelik. Yüce Efendim! Sizin beni böyle kabul etmenizi ve belirlemenizi ben kesinlikle hak etmedim, çünkü belki 'oyum' veya değilim, eğer o kişi bensem şunu söylemek isterim: Çünkü genel olan şey ve şekil bir dönüşüm yaşadı, eğer bunlar özel bir oluşumda gerçekleşmişlerse yani bilinmeyen şeyler bilinen olmuşsa sen bunu yeniden tanıyamaz hâle gelmişsindir. Benim son sözümü söyleyip öyle olması gerek dedikten sonra düşüp ölmemi boşuna bekleme. Çukurdan çağırarak getirttiğin bu kölen, böyle bir şeyin olacağını beklemiyor; çünkü bu sadece şekille ilgili bir şey, ama benimle, yani benim içimde dönüşüme uğrayanla ilgili değil. Ben vecd içinde ağzından köpükler taşarak coşacak biri de değilim. Evliya gibi delikanlı, Tanrının ona bahşettiği kadarıyla Firavun'a gelecekten haberler verecek. Çünkü ben çocukken, tıpkı boynuzlu çırılçıplak koşanların ve kâhinlerin yaptıkları gibi gözlerimi yuvalarında döndürürdüm. Ama seneler ilerledikçe bu oğul artık bunları unuttu; yorum yapacak olsa da Tan-

rının onayıyla bunu yapıyor. Zaten yorumlamanın kendisi bir vecd hâlidir; bunun için ağızdan köpük gelmemesi gerek. Yorum açık seçik ve tertemiz olmalı, hokus pokus olmamalı."

Yusuf, konuşurken Firavun'un annesine bakmamıştı ama onun oturduğu yüksek koltuğunda sözlerine katıldığını, göz ucundan fark etmişti. Anne, zarif ama çevik vücudundan çıkan erkeksi sesiyle şunları söyledi:

"Bu yabancı adam, Firavun'un karşısında dinlemeye değer ve dikkate alınması gereken şeyler söylüyor."

Bu sözler üzerine Yusuf devamla şunları söyledi; çünkü bir an için kral susmuş ve azarlanmış, ağırbaşlı bir çocuk gibi yüzünde somurtkan bir ifadeyle başını öne eğmişti.

"Önemsiz olan bir şey hakkında fikir beyan ederken, yorum yaparken, kehanette bulunurken itidal gerekir. Burada bir Ben söz konusudur ve bu biricik özgün-Ben'dir. Bunun sayesinde şekil ve içerik bir rüyayı oluşturur, bunlar hep birbiriyle bağlantı hâlindedir" dedi övülen kişi. Benim kanaatime göre ancak bu şekilde Tanrının aklı selim mührü onlara bahşedilmiş olur. Çünkü özgün içerik bu, çok aşağılarda bulunan derin âlemden gelir ve bizi bağlar. Ama 'Ben', Tanrı tarafından bahşedilmiş bağımsız akıldır. Bu ise ahlak kurallarına uygun yaşamaktır; Ben'in Tanrının bahşettiği hürriyetle rüyada örnek ve bağlayıcı zemin oluşur; insanın terbiye ve ahlakı bozuksa ne o ne de öteki bir işe yarar."

Amenhotep kaşlarını kaldırarak annesine doğru bakıp başını öne eğdi ve bir elini yukarı kaldırıp diğer elinin iki parmağıyla avucuna vurup onu alkışladı.

"Duyuyor musun anneciğim?" dedi Firavun. "Bu işte çok üstün yetenekli, aklı başında bir delikanlı, Majestesi olarak onu buraya getirttim. Saray halkı içinde kendi kararımla onu getirmeleri için haykıran kişi bendim, lütfen bunu hatırla! Firavun da çok yeteneklidir ve kendi yaşından daha ileri aşamadadır, ama yeraltı âleminin bağlayıcı örnek hâliyle gökyüzü âleminin şanını, bir sıralama ve düzenlemeyle ifade edebilecek mi, bilemiyorum. –Sen Tanrının sa-

dık kulu olarak bağlayıcı örneğe bağımlı değilsin şu hâlde" diye sordu Firavun. "Umarım, gelmesi zorunlu olacak iğrenç bir sefalet haberiyle Firavun'un kalbini perişan etmeyeceksin veya yabancı halkların saldırılarından ve en alttakilerin en üst makama gelecekleriden söz etmeyeceksin değil mi?" Ürpermişti. "Bunu insanlar çok iyi bilir" dedi sararan dudaklarıyla, "Ama benim Majesteliğimin biraz korunmak zorunda, vahşiliğe tahammül edemez, aksine sevgiye ve nazikliğe ihtiyacı var. Bu ülke batmış, her yerde kargaşa var, bedeviler her yere giriyor, fakirle zengin belli değil, yasalar işlemez olmuş, oğul babasını kesiyor; insan kardeşi tarafından öldürülüyor, çöllerdeki yaban hayvanı arklardan su içiyor, ölümün gülüşüne gülüyor, Ra herkese sırt çevirmiş, ne zaman öğlen vakti bilinmiyor, çünkü güneş saatinin gölgesi fark edilmiyor, dilenciler adak edilen şeyleri yiyor, kral esir alınıp götürülüyor, ama bir teselisi var, daha sonra kurtarıcının kudretiyle yeniden her şey düzelecek. Firavun bu şarkıyı dinlemek zorunda kalmayacak, değil mi? Firavun, böylesi korkunç şeylerin özgün olan sayesinde ortadan kaldırılıp yeni bir şekillendirme olacağını ümit edebilir mi?"

Yusuf gülümsüyordu. Yukarıda çizilen tabloları daha önceleri de sık sık sükûnetle dinlemiş birisi olarak burada gönül alıcı ve saygı dolu bir ifadeyle şu cevabı verdi:

"Tanrı Firavun'a elbette güzel şeylerin olacağını bildirecek."

"Sen hep 'Tanrı' diyorsun" şeklinde merakla sordu Amenhotep, "bunu birkaç kez söyledin. Hangi Tanrıdan söz ediyorsun? Sen bir Zahi ve Amu'sun, her hâlde çift süren öküzden söz ediyor olmalısın; buna doğuda Efendi, yani Baal derler, değil mi?"

Yusuf gülümsemeyi bıraktı. Başını da sağa sola salladı.

"Tanrı rüyası görmüş olan atalarım" dedi Yusuf, "başka Rab ile bir birlik kurdular."

"O zaman bu sadece Damat Adonai olabilir" dedi kral çabucak, "onun için uçurumlarda flüt çalınır ve Adonai yeniden dirilir. Görüyorsun, Firavun insanların inandığı tanrıları çok iyi bilir. Her şeyi bilmek ve denemek zorundadır; minicik bir hakikat taneciğini bile boş

yalanlardan ayırt edecek bir altın yıkayıcısıdır; bunu şan ve şöhret sahibi babasının öğretisini mükemmel hâle getirmek için yapar. Firavun'un işleri ağırdır, ama iyidir, hem de çok iyidir. Buna krallara özgü bir iş denir. Ben bunu yeteneğim sayesinde başardım. Zor işi olan, iyi bir şeyle baş başa demektir, ama sadece o. Çünkü hep iyi şeyle baş başa olmak, usandırıcı bir şeydir; hep zorlu işlerle uğraşmak da doğru değildir. Büyük fidye sunma töreni sırasında ben Majestelerinin, şeref köşkümüzde güzel eşimle yan yana oturmam ve zenci, Libyalı ve Asyalı halkların elçilerinin bitmek bilmeyen tören alayının dünyanın fidyesini, altın külçeler, yüzükler, fildişleri, gümüşten vazolar, deve kuşu tüyleri, sığırlar, mumyalama kumaşları, çıta mumyaları ve filleri önümüzden geçerek sunmalarında olduğu gibi –dünyanın tam ortasında, sarayının muhteşem güzelliği içinde, tahtın sahibi oturur ve kendisine sağlanan bu konfor içinde bu topraklarda yaşayan bütün insanların akıllarından geçen adaklarını kabul eder. Bana daha önce bir şey anlatılmıştı, bundan hoşlandım; her yerden benim sarayıma gelip önümden peş peşe geçen yabancı tanrıların kâhinleri ve methiyecileri, bahçelerini öve öve bitiremedikleri İran'dan ve oradaki inançtan söz etmişlerdi: Gün gelip dünya dümdüz olacak ve bütün insanlar aynı tip yaşam tarzına, hukuka ve dile sahip olacaklarmış; baharat diyarı Hindistan'dan, yıldızlar âlemini bilen Babil'den ve denizdeki adalardan gelenler beni ziyaret ediyor ve benim tahtımın önünden geçiyorlar; ben Majesteleri onlarla, tıpkı Tanrının kuzusu olan seninle şu anda yaptığım gibi sohbet ediyorum. Onlar bana ilk zamanlardan ve son zamanlardan, eskilerden ve yenilerden söz ediyorlar. Arada sırada ilginç hediyeler, ilahî simgeler bırakıyorlar. Burada sergilenen oyunu görüyor musun?" Firavun, geniş karınlı, telli çalgısını kucağından aldı ve onu Yusuf'a gösterdi.

"Bir müzik aleti olan lavta" dedi. "İyi yapılmış bir alet, Firavun'un elinde tuttuğu iyilik ve güzellik sembolü."

Bu iki kelimeyi, yani iyilik ve güzellik anlamlarını birlikte bulunduran, Mısır hiyeroglifindeki 'Nofert', yani lavta sözcüğünü bile bile kullanmıştı.

"Senin Thot sanatlarından anladığını ve bir kâtip olduğunu görüyorum" dedi kral; "bunun, Benin şan ve şerefiyle ilgili olduğunu, derinlikler âleminin bağlayıcı örneğini de içerdiğini düşünüyorum. Ama bu enstrümanın, sadece iyilik ve güzellik için değil, yabancı bir Tanrının kurnazlığını da ima eden bir simge olduğunu düşünüyorum; o, Mısır turnası başlının kardeşi olabilir veya onun kendisinin başka bir ifadesidir belki de. Çocukken bir hayvana rastlayınca bu oyuncağı icat etmiş. Sen bu bağayı tanır mısın?

"Bu bir kaplumbağanın bağası" dedi Yusuf.

"Haklısın" diye onayladı Amenhotep. "Bu akıllı hayvanla karşılaşmıştı hilekâr çocuk Tanrı; bu Tanrı bir mağarada dünyaya gelmişti ve kendi şeytanlığının kurbanı oldu. Çünkü o, kaplumbağanın sırtındaki bağasını çalmış, üstüne teller ve boynuzdan bir çift de düğme takmıştı, gördüğün gibi tellerle düğmeleri birbirine sıkıca bağlamıştı: İşte böylece lir meydana geldi. Burada gördüğün şakacı tanrının hazırladığı aynı lir değil. Bunu bana getirip hediye eden adam da böyle dedi; o, Giritli bir denizciydi. Sadece eğlence olsun diye düşünülmüş ve ona benzetilerek yapılmış bir çalgı. Bana mağaradaki kundaklı bebeğin hikâyesini anlatan bir Giritli, bunu diğer anlatıların içinde vermişti. Bu bebek kendi kundağını açıp mağaradan kaçıyor ve yaramazlık yapıyordu. İnanılacak gibi değil ama hırsızlık yapıyordu, kendi ağabeyi Güneş tanrısının sığırlarını otlarken çalıp gidiyordu; çünkü ağabeyi Güneş batıp gitmişti. Kundaklı bebek elli sığırı önüne katıp köşe bucak dolaşmış, güya izlerini kaybettirmek istiyormuş; kendine ayırdıklarının ayaklarına, dallardan ördüğü büyük sandaletler bağlamış, böylece gittiklerinde arkada dev ayak izleri bırakıyorlarmış –aynı zamanda izler görünmez oluyormuş; bunun böyle olması da doğru; gerçi o bir çocuktu ama aynı zaman da bir tanrıydı; onun çocukluğuyla ilgili belli olmayan dev izler de onun yapısına uygundu. Sığırları oradan uzaklaştırıp bir mağaraya götürüyor ve orada saklıyor –bu onun doğduğu mağara değil başka birisi; orada zaten çok mağara varmış– önceden nehirde ilerlerken iki ineği kesiyor ve çok muazzam bir ateşte kızartıyor. Meme

emen bu bebek, kızartmaları yiyip bitiriyor, çocukça ama dev bir ziyafetmiş ve kendi ayak izlerine de uygun düşüyormuş."

"Bütün bunları yaptıktan sonra" diye Amenhotep sözlerine çok rahat bir tavırla devam etti, "bu hırsız çocuk doğduğu mağaraya yeniden usulca giriveriyor ve hemen kendisini kundaklıyor. Ama Güneş tanrı yeniden doğduğunda, sığırlarının kaybolduklarını görünce, olan biteni kendi kendine yorumlayarak bunun yeni doğan kardeşinin işi olabileceği sonucuna varıyor; çünkü o, gelecekten haber veren kâhin bir tanrıydı. Doğru onun bulunduğu mağaraya, büyük bir öfkeye kapılmış bir hâlde gidiyor. Onun geldiğini işiten haydut ise ilahî bir kokusu olan kundağının içine iyice büzülüyor ve kolunda, kendi icadı olan liriyle masum bir çocukmuş gibi uyuyor numarası yapıyor. Tabii bu ikiyüzlü bebek yalan söylemeyi de biliyordu, ama ağabey onun düzenbazlığını yutmamıştı. Onu tehdit ederek mi konuştursam, diye aklından geçirdi. 'Benim senin düşündüklerinden daha başka endişelerim var' diye peltek peltek konuştu: Ben iyi bir uyku çekmek ve anne sütü emmek istiyorum; sıcak bir banyodan sonra omuzlarıma kundağım sarılsın.' Denizcinin söylediğine göre, yemin eder, inekleri hiç görmediğini söyler. –Bu senin canını mı sıktı anneciğim?" diye sözlerine ara vererek, tahtında oturan annesi tanrıçaya döndü.

"Ben ülkelerin yönetiminden kurtulduğumdan beri" dedi anne, "artık çok boş zamanım var. Artık bunun gibi diğer tanrıların hikâyelerini dinleyerek vaktimi geçiriyorum. Ama bana göre dünya artık değişti: Eskiden bunları bir kral anlattırırdı. Ama Majesteleri sen kendin anlatıyorsun."

"Niçin anlatmasın ki?" diye karşılık verdi Amenhotep. "Firavun ders vermek zorundadır. Kendisinin öğrendiklerini, başkalarına anlatmak zorunluluğunu hisseder. Her ne kadar annem buna karşı çıksa da" diye birkaç parmağıyla onu işaret ederek sözlerine devam etti; sonra kendi sözlerine açıklık kazandırdı: "Gerçekten Firavun sonunda anlayışlı, ilham perilerine açık Kuzucuğa kendi rüyalarını anlatmak ve bununla ilgili hakikati dinlemek için bir parça duraksadı.

Ben hakiki yorumu ondan öğreneceğim, çünkü onun güvenli şahsiyeti ve ifade ettiği birkaç düşüncesi beni ikna etti. Ben Majesteleri de zaten bundan korkmuyorum, çünkü o bana, ağzından köpükler çıkan çocuk örneğindeki gibi kehanette bulunmayacağına söz verdi ve bu vahiylerle, adak yiyeceklerini yiyen dilenciler gibi tiksinti duymayacağım. Şiddetle arzu ettiği şeyin sonunda gerçekleşme zamanının geldiğini bilen bir insanın bu arzusunun gerçekleşmesine gönüllü olarak engel çıkartmayacağını bilmiyor musun ve böyle bir ruh hâlinin harikulade bir davranış sergileyeceğini içinde duymuyor musun? Artık böyle bir durum söz konusu diyor bir ses ve böyle bir duygunun içime doğduğunu bildiriyor; ben bu şiddetli arzu ve isteklerimin bana zevk verdiği bu anda, yorumlatma işini geciktirmeyeceğim; buna çok yazık olur. Bu insana özgü bir durum ve Firavun da bir insan olmaya büyük değer veriyor, öyle de yapıyor."

Teye gülümsüyordu.

"Sen Majestelerinin uygun görerek yaptıklarını bizler güzel kabul ederiz" dedi anne. "Bu kâhin sana sormadığı için, ben sana soruyorum: 'Peki, yalan yere yemin eden yaramaz kundak bebeğine bir şey olmadı mı, ona göz mü yumuldu veya bu olay nasıl bir gelişme gösterdi?'"

"Bu" diye cevap verdi Amenhotep, "bu –beni bilgilendiren kişinin anlattığına göre– şöyle devam etti: Güneş tanrısı ağabey, hırsızı bağlayıp büyük Tanrı babasının karşısına itirafta bulunsun ve onu cezalandırsın diye çıkarmış. Ama bu yaramaz evlat orada da müthiş bir hile yaparak olanları inkâr etmiş ve sahte sofulara özgü bir de nutuk atmış. 'Güneşe en yüce saygılarımı sunarım' demiş peltek peltek, 'diğer tanrılara da; seni seviyor ve senden korkuyorum. –Ama sen, bu küçük yavrunu koru, benim yardımcım ol!' Böyle düzmece bir tutum sergilemiş, küçük kardeş olmanın avantajını bir güzel kullanmış, bir yandan da babasına göz kırpmış; babası onun yaptığı bu delilikten dolayı kahkahalarla gülmüş; ardından, ağabeyine sığırları göstermesini ve çaldıklarını iade etmesini emretmiş; bebek de bunu anlayışla karşılamış. Ama ağabeyi, onun iki ineğini kestiğini fark

edince öfkesi yeniden bir kat daha artmış. Ama o tehditler savurup azarladığı sırada küçük bebek, lirini tıngırdatıyormuş –ve çok sevimli bir şekilde şarkı söylüyormuş; böylece bütün azarlamalar yok olup gitmiş ve Güneş tanrısının aklına bir şey takılmış: Lire sahip olmak. Ve işte o zaman bu lir onun olmuş; çünkü her iki kardeş bir sözleşme yapmışlar: Sığırlar hırsızda kalacak ve bu çalgı ağabeyin olacak –işte o günden beri lir onun elindedir."

Susuyor ve kucağındaki bu hediyeye anıların etkisi altında bakıp gülümsüyordu.

"Çok iyi bir ders veriyor" dedi annesi, "Firavun özlemini çektiklerinin ve arzusunun gerçekleşmesi için bir şeyler yapmış oldu."

"Ders verici bir şey bu" diye karşılık verdi kral, "tanrıların çocuklarının da sahte tavırlar takındıklarını gösteriyor –onlar da yaramazlık yapabiliyor. Mağaradaki çocuk, canı istediğinde genç bir delikanlı olarak neşeyle, bilgiyle donanmış, el işlerinde mahir, umursamayan, tanrılara ve insanlara yardım eden birisi olmuş. Sonra, oradaki insanların önceden hiç bilmedikleri şeyleri de icat etmiş: Yazıyı, hesaplamak için rakamları, ayrıca zeytin ağacını keşfetmiş; aldatıcı, zekice ve inandırıcı nutuk atmayı da başarmış, yine güzellikle onları aldatmayı beceriyormuş. Bana bunu anlatan denizci, bu Tanrıyı kendi hamisi olarak göklere çıkan bir saygı duyuyordu. Çünkü o, hoş bir rastlantıyı, herkesi mutlu eden buluşu, hayırlar ihsan eden ve refahı yaratan tanrıydı; güzel sözleriyle ve bir paça dümen çevirerek hayata çeki düzen veren, dünyanın çetrefilli işlerini herhangi bir şekilde çözen, arkasından gülümseyerek âsasını yukarı kaldırıp bakan bir tanrı. Ölüleri de ay diyarına götürüyordu, dedi bu adam. Sonra rüyaları da yönlendiriyordu, çünkü o uykunun efendisiydi ve âsasıyla insanların gözlerini kapatırdı; sonuçta, iyi kalpli bir sihirbazdı, her türlü kurnazlığı bilirdi."

Firavun'un bakışı Yusuf'a yönelmişti –hoş ve güzel başını, boynunu biraz eğerek karşısında duruyordu. Bu eğik durumda, yukarıdaki duvar resimlerini, bütün bu anlatılanları dinlemenin kendisi için hiç gerekli olmadığını belirten bir ifadeyle, rahat bir şekilde gülümseyerek seyrediyordu.

"Sen bu şakacı tanrının hikâyelerini biliyor muydun kâhin?" diye sordu Amenhotep.

Kendisine soru yöneltilen derhal tavrını değiştirdi. Elinde olmayarak saygısızlık etmiş –ve bunu bile bile yaptığını da belli etmişti. Hem de bunu biraz da abartılı bir şekilde yapmıştı; hemen her şeyi derhal fark eden Firavun, onun derin düşüncelere dalmasında korkunun rolü olduğunu hissetmişti ama bu konuda haklı olup olmadığını yine de onun yüzüne bakarak anlamaya çalışıyordu. Bu sorusunda ısrar ediyordu, bu sırada buğulu gri gözlerini mümkün olduğu kadar iyice açarak Yusuf'a bakıyordu.

"Biliyor muyum yüce Efendi?" diye karşılık verdi. "Evet ve hayır –bu iki yanıt için köleniz affınızı istirham eder!"

"Sen hep böyle affını isteyip duruyorsun" diye bir saptama yaptı kral, "daha çok da: Bu izni alıyorsun. Senin tüm konuşmaların bu evet sözcüğü üzerinde kilitleniyor; ama hayır sözcüğü de bir yana bırakılmış olmuyor. Bunu kabullenmem mi gerekiyor? Sen hem ağzından köpükler çıkan bir genç kuzucuksun hem de böyle birisi değilsin, çünkü sen böyle birisi olduğun için –ne yani? Şakacı tanrıyı biliyor muydun veya bilmiyor muydun?"

"Taht ve Taçların Efendisi, bir anlamda senin de bildiğin bir şey var, Mısır turnası başlı Cehuti'nin, yani ay tutkunu kâtibin çok uzak diyarlardaki kardeşinden söz etmiştin ve onun başkası olduğundan da. Bunu biliyor muydun yoksa bilmiyor muydun? Bunu sen çok iyi biliyordun. Evet ve hayır cevabımın bir tek ve aynı olarak yükseltildiği bir samimiyetle tanışıklıktan da öte bir şeydir. Hayır, bu şakacı tanrıyı, mağaradaki çocuğu bilmiyordum. Benim babamın babası için bir gelin arayıp bulmak için yollara düşmüş ve yolların da yüzüne doğru hızla hoplaya hoplaya geldiğini söyleyen öğretmenim, babamın en yaşlı kâhyası Eliezer de bana bundan söz etmemişti –özür dilerim! Bu hayli uzun bir hikâye, bu saatte, kölen olan ben, sana bu dünyayı anlatamam. Ve muhterem annenin sözünü dinle, senin kulağında yankılanan sözüne uy; kralın kendisinin anlatmayıp bir şeyler anlattırması bütün dünyada daha çok yaygın. Böyle pek

çok şakacının olduğunu bilmeyi, bunları muhterem Hanımefendiye ve sana anlatmayı ve bunların benimkiler arasında da bulunduğunu ve kendilerini de çok yakından tanıdığımı anlatarak size anlatılanları kanıtlamak isterdim."

Amenhotep şakacı bir tavırla başını annesine doğru çevirerek: 'Bunlara inanmalı mı?' dedi.

"Tanrıça sana müsaade ediyor" dedi sonra Amenhotep, "yoruma başlamadan önce bize, yaramaz-şakacı tanrıyla ilgili bir veya iki şey anlat, bizleri memnun edebilecek şeylerden bahset."

Yusuf, saygıyla eğilerek "Senden aldığım bu ilhamdan yararlanarak seni neşelendirecek şeyler anlatacağım" dedi.

Bir kolunu sık sık havaya kaldırıp bir şeyler tasvir ederek Firavun'un karşısında konuşuyordu; sonra şunu anlattı:

"Babamın ikiz kardeşi, doğum sırasında kardeşini itekleyerek kendisinin dünyaya önce gelmesini sağlayan, dağ tekesi lakaplı amcam Esau kaba saba birisiydi; –vücudu uzun kızıl kıllarla kaplıydı, babamın vücudu ise düzgün ve zarifti; annesinin bu oğlu çok inançlıydı, Tanrının nezdinde çok zeki birisiydi ve çobandı; Esau ise bir avcıydı. Bu ikizlerin babası ve benim dedem, ölmeden önce, üzerindeki kutsamayı kendinden sonrasına bahşetmeye karar verdiği saatten çok uzun zaman önce Yakup çoktan kutsanmıştı. İhtiyarlamıştı, gözleri görmüyordu, yaşlanmış gözleri ona itaat etmiyordu, artık görmeyi istemiyorlardı; sadece elleriyle dokunarak görüyordu, gözleriyle değil. Bu kızıl tüylü ve sevdiği ilk oğlunu çağırıp 'git ve okunla bana bir şey avlayıp getir' dedi, 'benim ilk dünyaya gelen şerefli, kıllı oğlum; bana av etinden baharatlı bir yemek hazırla; onu yiyeyim ve seni kutsayayım; yemek sayesinde kutsama için güçlü kudretli olayım!' –O gitmiş ve avlamış. Ama bu arada anne, onun küçüğü olan oğlunu bir oğlak derisiyle düzgün ellerini ve kollarını kaplamış ve kendi hazırladığı, nefis baharatlı oğlak etinden yaptığı yemeği onun eline vererek: Efendinin bulunduğu çadıra git ve şöyle söyle demiş: 'İşte geldim babacığım, ben Esau, senin kaba saba teken, senin için avladı ve yemek yaptı; haydi bunu ye ve

bu ilk doğan oğlunu kutsa!' 'Gören ellerimle dokunarak bir göreyim bakalım' demiş kör ihtiyar, 'sen gerçekten benim kaba saba oğlum Esau musun yoksa bir başkası mı? Çünkü herhangi birisi de böyle söyler!' Ve elleriyle ona dokunur ve kıllı deriyi algılar –elbisenin olmadığı çıplak bölümde, kızıl renkte olmasa da Esau'nunki gibi kıllar vardı– elleriyle renkleri algılayamıyordu, gözleri de bu işlevi yapmak istemiyordu. 'Evet, kuşkum yok, o sensin' dedi ihtiyar, 'senin kıllı derin olduğunu biliyorum. Kaba saba veya düzgün, bu tamam; bu farkı algılamak için gözlerimi kullanmaya ihtiyacımın olmaması ne kadar iyi bir şey: Eller yeterli oluyor. Sen Esau'sun ve seni kutsamam için bana yemek getirdin!' Ve yemeği koklar ve yer; geri alınması mümkün olmayan kutsamayı aslında doğru kişiye, ama orada bulunan yanlış kişiye bahşeder. Bunu Yakup alır ve çekip gider. Ve sonra Esau avdan döner; havalar atarak ve kendisini öve öve o mutlu saati yaşamak üzere orada bulunur. Açıkta yemeği pişirir, baharatını koyar ve bizzat yemeği alıp babasına götürür; çadırda aldatılan ihtiyardan hakaret görür, çünkü ihtiyar onun bir sahtekâr olduğunu kabul etmiştir; çünkü kutsama annenin hilesiyle, Esau'dan önce gelen yanlış ama doğru kişiye verilmişti. Ona, kutsama yerine, çöllere düşürecek bir lanetleme kalmıştı. Bu bir şaka ve herkesi güldürecek bir şey miydi; dili dışarı fırlamış bir hâlde çöküp kalmıştı, acı acı feryat ederek sel gibi gözyaşları döküyor, gözyaşları kaba saba adamın çiğnediği topraklara karışıyordu; çok becerikli ve kendisinin çok iyi bildiği ve güvendiği birisinin aklı bu dümeni çevirmişti."

Anne ve oğlu gülüyorlardı –annesinin erkeksi sesi daha da yükselmiş ve bir parça da cırlıyordu. Her ikisi de başlarını sağa sola sallıyorlardı.

"Ne kadar çok şey ifade eden, salkım saçak bir hikâye!" diye bağırdı Amenhotep. "Çok gaddar ve eğlendirici bir hikâye –insan bu durum karşısında nasıl bir tavır takınacağını kestiremese de, yüzünde hem gülme hem de acıma ifadesi birlikte yer alsa da, biraz bunaltıcı olsa da çok nefis bir hikâye. Yanlış kişiye verilmiş doğru bir hak

diyorsun –doğru olan bu yanlış, nasıl oldu ki? Ama bu fena bir şey değil aslında; bu, karmaşık taktik ve ince fikir içeriyor. Hem doğru hem de yanlış olan bu tür şeyden yukarıdaki tanrılar korusun; sonunda yere çöküp kara kara düşünüp göz yaşları döküp toz toprağa karışmaktan bizleri esirgesin! Nasıl hoşuna gitti mi buradaki anne, anneciğim? Pürüzsüz bir cilde oğlak derisi kaplamak –böylece ihtiyara ve onun gören ellerine yardım etmek, aslında doğru birisine ama yanlış adama kutsamayı bahşetmesini sağlamak! Şimdi söyle bana anne, benim buraya getirttiğim orijinal bir kuzucuk değil mi! Habirli, ben Majesteleri, ikinci bir kurnazlık hikâyesi anlatman için sana müsaade ediyorum; birincisinin tesadüfen mi iyi bir hikâye olup olmadığını göreceğim. Senin çok becerikli zekânın gerçekten bilinenden daha ileri düzeyleri bilip bilmediğini de anlayacağım. Haydi anlat, dinleyelim!"

Yusuf, "Firavun'un emrettiği şey yerine getirilecektir" dedi. Kutsanmış olan adamın, aldatılmış olanın gazabı karşısında kaçması gerekiyordu ve akrabalarının yaşadığı Sinear diyarına, Naharayin'e doğru yollara düştü: Yeryüzünün hımbılı Laban, karanlık işler çeviren bir işadamı ve kızları: Birisinin gözü kızarmış çapaklı, diğeri yıldızlardan daha sevimli; işte bu ikincisi, Tanrının dışında, onun her şeyi ve tek sevgilisiydi. Bunun için sert mizaçlı patron onu yedi yıl çalıştırdı; bu yıllar, onun için günler gibi geçti ve sonunda kızı almaya hak kazandı; bu kez kayınpederi onun koynuna gecenin karanlığında diğer kızını soktu; bunu oğlan hiç istemiyordu ve sonunda, daha sonra asıl istediği Rahel'e, yani ana koyuna sahip oldu; ama çok ağır doğum sancısı çekerek Rahel beni dünyaya getirdi ve onlar bana gerçek oğlan anlamında Dumuzi adını verdiler, babam benimle ve diğer karısı ve hizmetçilerinden olan on çocuğuyla beraber gitmek istiyordu –veya bunu yapacakmış gibi davrandı; kutsandığı için ona çok güzel şeyler sağlayan Yakup'u kayınpederi bir türlü bırakmak istemiyordu. 'Sürüdeki alaca hayvanların hepsini bana ver!' dedi. 'Onların benim olması gerekir, ama tek renk olanların hepsi senin olsun –işte benim en mantıklı

şartım bu.' Ve böyle bir anlaşma yaptılar. Ama Yakup ne yaptı? Ağaçtan ve çalılardan çubuklar aldı, onların kabuklarını soyup alaca hâle getirdi. Bunları büyükbaş hayvanların ve küçükbaşların su içtikleri yalaklara koydu; içtikten sonra onlar birbirini aştı. Hep alaca şeyler gören hayvanlar, alaca yavrular doğurdu ve bunları Yakup kendi malı yaptı. Böylece o ölçülemeyecek kadar zengin oldu. Laban baktı kaldı ve kurnaz Tanrının aklıyla, Laban şapa oturdu."

Ana ve oğul yeniden başlarını iki yana sallayarak çok neşelendiler. Gülerken Firavun'un alnında bir damar fırlamıştı ve yarı kısık gözlerinin içinde gözyaşları ışıldıyordu.

"Anam, anam" dedi, "ben Majesteleri çok eğlendim! Soyulup alaca görünüş verilmiş çubukları almış ve bunlarla onların gözlerinden ruhuna girmiş! Böyle nefis bir aldatmaca için, olağanüstü alaca şekilde gülüyordu, şeklinde bir deyim kullanılamaz mı? Şimdilik bu kadar Firavun. Baban hâlâ hayatta mı? O bir örnekti. Şu hâlde sen bir kurnazın ve sevimlinin oğlu musun?"

"Ama bu sevimli kadın da kurnaz ve hırsızdı" diye tamamladı Yusuf. "Onun sevimliliğinde bir parça kurnazlık da vardı. Kocasının hatırına, karanlık ruhlu babasının tanrı heykelciklerini çaldı; bunları bindiği devenin artıkları içinde sakladı ve onların üstüne çıkıp oturduktan sonra tatlı bir sesle şöyle diyordu: 'Rahatsızım, aybaşı sancıları çekiyorum, bunun için ayağa kalkamam'. Ama Laban onu alçakça, yarım yamalak aradı."

"Üst üste gelmiş hikâyeler!" diye bağıran Amenhotep, bu sırada gülmekten katılıyordu. "Olmaz böyle şey anacığım, senin bana bir cevap vermen gerek, ben gerçekten orijinal bir kuzucuk getirtmemiş miyim, güzel ve şakacı... Sonra birdenbire işte o ân geldi diye parladı. "Şimdi Firavun kendi zor rüyalarının yorumlarını bu çok özel delikanlının ağzından dinlemeye hazır. Son derece samimi sohbetten dolayı akan gözyaşlarımın tamamen kurumasından sonra, hemen yorumu dinlemek istiyorum! Bu alışılmadık gülme krizinden sonra gözlerimin yaşlı olmasına rağmen, rüyalarımdan korkmuyorum ama onun dile getirileceği yorumun bozulmasından çekiniyo-

rum. Bu kurnaz adamın oğlunun Firavun'a, kitaplar evindeki pireyi deve yapan safsatacılar gibi aptalca şeyler söylemeyeceğine, korkunç şeyleri yorumlarında dile getirmeyeceğine inanıyorum. Hakikatin kendisi kötü de olsa bu onun ağzından öyle ifade edilmeyecek ve gözlerimde onun anlamı birdenbire tamamen değişik bir içeriğe dönüşmeyecek. Kâhin, bu işte kullanacağın alet edevata ihtiyacın var mı? Rüyaların içinde bulunması ve yorumların buradan buhar gibi yükselmesi için belki bir kazan?!"

"Hiçbir şeye gerek yok" dedi Yusuf. "Bu işimi yaparken gökyüzüyle yeryüzü arasında hiçbir şeye ihtiyacım yok. Tamamen serbest bir şekilde kötüyü ve doğruyu yorumlarım, yani benim içime nasıl doğarsa onu söylerim. Firavun artık anlatabilir."

Kral boğazını öksürerek temizledi, annesine doğru biraz mahcup bir edayla baktı ve onun karşısında hafifçe eğilerek, bu rüyaları yeni baştan dinlemek zorunda kalacağı için özür diledi. Sonra gülmekten nemlenen ama kurumakta olan gözlerini kırpıştırarak, bekleye bekleye bayatlamış birinci ve ikinci rüyasını altıncı kez anlattı.

Firavun Kehanette Bulunuyor

Yusuf çok sade ve terbiyeli bir şekilde onu dinliyordu. Firavun betimleyerek anlatırken sadece gözlerini yummuştu, hepsi bu; böylece kendisi derunileşerek anlatılanlarla bütünleşiyordu; ayrıca Amenhotep bitirdikten sonra gözlerini bir süre daha kapalı tutarak hiç nefes almadan beklemişti. Firavun bir süre daha beklemek zorunda kalmıştı; bütün dikkatiyle ona bakıyordu, Yusuf'un gözleri hâlâ kapalıydı. Girit tarzıyla yapılmış salonda tamamen sessizlik hâkimdi. Sadece Tanrıça Anne kart kart öksürüyor, takılarıyla şıkır şıkır oynuyordu.

Sonunda Amenhotep çekinerek "Uyuyor musun Kuzu?" diye sordu.

"Hayır, buradayım" diye cevap verdi Yusuf ve Firavun'un karşısında gözlerini hiç acele etmeden açtı. Hiç şüphesiz Yusuf, onun içinden geçen bakışlarıyla Firavun'a bakıyordu, sanki onu iyice in-

celiyormuş gibiydi veya çok daha fazlası: Bakışı düşünceliydi, kralın şahsında takılıp kalmış ve Rahel'inki gibi siyah gözlerine çok yakışan bir şekilde kendi içine yönelmişti.

"Benim rüyalarımla ilgili ne söyleyeceksin?"

"Senin rüyalarınla ilgili mi?" diye karşılık verdi Yusuf. "Senin rüyana demek istiyorsun. İki kez rüya görmek, iki rüyam var demek değildir. Senin onu iki kez görmen, birincisi bir şekilde ve sonraki bir başka şekilde demektir; bu, bir şeyin gerçekleşmesinin garanti olduğunu belirtir; en yakın zamanda. Sonra ikinci şekli ise sadece birincisinde bildirilenin daha belirgin olması ve yorumlanması anlamına gelir."

"Bunu ben Majesteleri hiç düşünmemiştim!" diye bağırdı Amenhotep. "Anne, bu kuzunun söylediği şey, yani her iki rüyanın aslında sadece bir tane olduğunu, ilkin ben de öyle düşünmüştüm! Önce semiz hayvanları ve iğrenç hayvanları görmüştüm, sonra bana birisinin şunları dediğini duyar gibi oldum: 'Sen beni doğru dürüst anladın mı? İşte bunu demek istedik!' Ve daha sonra dolgun başakları, peşinden de yanık başakları gördüm rüyamda. Yine bir insan bir şeyler söyledi ve vurgulamak istedi ve bunu bir kez daha tekrarladı: 'Başka cümlelerle' dedi, 'böyle, böyle'. Anneciğim, işte bu yorumun iyi bir başlangıcı oldu; bunu peygamber gibi delikanlı, ağzından köpükler saçmadan yaptı. Kitaplar evindeki şarlatanlar böyle bir başlangıcı bile yapamadılar; daha sonra da iyi bir sonuç gelmedi. Haydi, devam et peygamber. Ve yorumla! Benim bu çifte kral rüyamın birkaç anlamı nedir?"

"Bu iki ülke gibi, senin iki tacın gibi çift rüya var ama aslında onların söylemek istediği şey, tektir" diye cevap verdi Yusuf. "Sen de son sözlerinle bunu söylemek istememiş miydin, sadece yaklaşık bir şey dememiş miydin, ama yaklaşık olanla ilgili olmayan bir şeydi bu, değil mi? –'Kral rüyası' kelimesiyle düşündüğün asıl anlamı açığa vurmuyor musun? Rüyanda senin başında taç ve tuğ vardı, karanlıkta ben bunu hissettim. Sen Amenhotep değildin, aksine Nefer-heperu-Ra, yani kraldın. Tanrı, kralla rüyalar aracılığıyla gö-

rüşür. Tanrı, Firavun'a rüyada gösterdiği şeye uygun tedbirleri alsın diye niyetinin ne olduğunu gösterdi."

"Kesinlikle doğru!" diye bağırdı Amenhotep yeniden. "Hiçbir şey benim için bu kadar açık ve net olmamıştı! Anne, ben Majesteleri başından beri hiç bu kadar emin olmamıştım, bu özel kuzucuk bana bir şey söylemişti: Benim değil, kralın rüya gördüğünü –işte bunu birbirinden ayırmak gerek; kralın rüya görmesi için bana ihtiyaç yoktu. Firavun bunu bilmemiş miydi; bu çift rüyanın devletle ilgili bir önem taşıdığını sabah yeminle belirtmemiş miydi; bunun için de kesinlikle yorumlanması gerektiğini söylememiş miydi? Elbette bu çift rüya krala yollanmıştı, çünkü o sadece baba değil aynı zamanda her iki diyarın annesiydi de; çünkü kralın soyu çifttir. Rüyam dışkılarla, aşağıdaki kara şeyle ilgili –bunu biliyordum ve biliyorum. Ama sonrasını henüz bilmiyorum" dedikten sonra birden düşüncelere daldı. "Bu ne demek oluyor, benim Majestem bunun devamını nasıl bilemez, yorumun devamını ve sonunun nasıl biteceğini tahmin edemez? Sen de amma cins birisin" diyerek Yusuf'a döndü. "İnsanlar memnun edilecek, her şeyi en iyi şekilde çözümlenecek ve yapılacak, çünkü sen bana sadece bu kadarhk kehanette bulunmuştun, esasen ben bunu biliyordum. Ama benim rüyamın anlamı ne ve bana neyi söylemek istiyordu?"

"Bunu bilmiyordum demekle Firavun yanılıyor" diye karşılık verdi Yusuf. "Bu köleniz, önceden bildiğiniz şeyi yorumlayarak anlatmaktan başka bir şey yapamaz. Sel sularından birbirinin ardından çıkıp bir sıra hâlinde giden inekleri görmedin mi; önce semiz olanlar sonra cılızlar, peş peşe ve bir sıra hâlinde, sıralarını hiç bozmadan gitmiyorlar mıydı? Yan yana değil de peş peşe sonsuzluk içinden çıkan ve tek sıra hâlinde giden, gidenler ile gelenler arasında hiç boşluk ve sırada hiçbir eksiklik olmazsa?"

"Yıllar!" diye bağırdı Amenhotep, parmaklarını da sayarak gösterdi.

"Elbette" dedi Yusuf. "Bunun bir kazandan çıkıp yükselmesine gerek yok. Bunda köpük ve gözleri çevirme de yok; inekler yıllar

demek, yedi ve yedi yıl. Başaklar ise bunlardan sonra yetişmiş olanla, peş peşe, aynı sayıda, onlar daha sonra tahmini çok güç ve çok çeşitli şeyler olacak demek, değil mi?"

"Hayır!" diye bağırıyordu Firavun ve yeniden parmaklarıyla bir şeyler yaptı. "Bunlar da aynı şekilde yıllar demek."

"Tanrı aklına göre şüphesiz öyle" diye cevap verdi Yusuf. "Buna da ne olursa olsun kesinlikle saygı göstermek gerekir. Ama ikinci rüyanda ineklerin yerinde başaklar yer aldı; yedi dolgun ve yedi kof başak –ay kadar büyük bir kazanın getirtilmesi gerekiyor. Önce gelen yedi ineğin güzelliğiyle onların peşinden gelen yedi ineğin çirkin görünüşleri arasındaki bağlantıyı bu şekilde çözebileceğiz. Muhterem Firavun'um bir sacayağıyla kazan getirtebilirsen iyi olur."

"Kazanla ne işin olur ki!" diye bağırdı kral. "Şu anda kazandan söz etmenin sırası mı, böyle bir kazana gerçekten ihtiyaç var mı? Bunun bağlantısının nasıl olduğu, tıpkı saf bir su içindeki pırlanta gibi pırıl pırıl, elimizde! İneklerin güzelliğiyle çirkinliği başaklarınkiyle aynı ve bu gelişmişlik ve gelişmemişlik demek." Bir an durakladı ve iyice açılmış gözleriyle havalara baktı. "Yedi bereketli yıl olacak" dedi donup kalmış gibi bir ifadeyle "ve yedi kıtlık yılı olacak."

"Kesinlikle ve hemen olacak" dedi Yusuf, "çünkü bu sana iki kez malum edildi."

Firavun gözlerini ona dikti.

"Bu kehanetten sonra sen düşüp ölmedin" dedi belirgin bir hayranlıkla.

"Bu sözlerin öyle cezalandırıcı ve iğrenç bir anlam taşımıyor" diye karşılık verdi Yusuf, "aslında şöyle söylemek gerekiyordu, Firavun'un düşüp ölmeyişi hayranlık duyulacak bir olgu, çünkü Firavun kehanette bulundu."

"Hayır, kurnazın oğlu olarak mahsus böyle söylüyorsun; bunun bana böyle malum edilmesini sağladın" diye karşılık verdi Amenhotep, "sanki bunu ben kendim yorumlamışım gibi yaptın ve gelecekle ilgili konuşturdum. Peki, sen gelmeden önce ben bunları niye böyle yapamıyordum? Sadece yanlış olanı biliyordum ama asıl

gerçek olanı bilmiyordum. Çünkü bu yorum doğrudur, bunun hakkında benim ruhumda en küçük bir kuşku yok ve bu yorumda birkaç rüyamın varlığını da kesinlikle fark ettim. Sen gerçekten vahiyler bahşedilmiş son derece seçkin özelliği olan bir kuzucuksun. Sen derinlikler âleminin bağlayıcı örneğinin bir tutsağı değilsin; kıtlık ve bolluk yıllarının ne zaman olacağını belirtmedin aksine tam tersini ifade ettin, önce bereket ve sonra da felaketten söz ettin, işte bu orijinal bir şey!"

"Ülkelerin Efendisi, o kişi sendin" diye cevap verdi Yusuf. "Bu yetenek sende vardı. Çünkü rüyayı sen görmüştün, yani önce semiz inekleri ve dolgun başakları ve sonra da iğrenç olanları. Sen biricik orijinal kişisin."

Amenhotep gömüldüğü koltuğun çukur kısmından doğrulup ayaklarının üstüne fırlayıp kalktı. Garip kalın-ince bacaklarıyla, baldırlarını patiska kumaş içinde göstere göstere, hızlı adımlarla annesinin oturduğu yere gitti.

"Anne" dedi, "ben kendi kral rüyalarımı kendi kendime yorumlama yeteneğine sahibim ve artık hakikati biliyorum. Kızlarım, şehirlerim, krallar ve on dört çocuğum olacağına dair yorumları bana gerçekmiş gibi yutturmaya çalışan, okumuş dilencileri düşündüğümde, ne kadar gülünç şeylerle karşı karşıya kaldığımı anladım; çünkü onlar aşağılık duygusundan dolayı çaresiz kalmışlardı; ama bu peygamber delikanlının sayesinde hakikati şimdi biliyorum, artık rahatça gülebilirim. Hiç kuşkusuz bu hakikat ciddidir. Ben Majestelerine, Mısır diyarında yedi bereketli yılın ve bunun ardından yedi kıtlık yılının geleceği gösterildi; öyle bir kıtlık olacak ki tıpkı cılız ineklerin semiz olanları yiyip bitirmeleri veya yanık, kof başakların altın gibi dolgun olanları mahvetmeleri gibi önceki bereketliliği tamamen unutturacak, bütün ülkeyi perişan edip tüketecek; çünkü bu kıtlık döneminde önceki bereketlilikten hiçbir şey bilinmiyormuş gibi olacak ve kıtlık yılları ezici etkisiyle zenginlik kavramını hafızalardan silip süpürecek. İşte Firavun'a gördüğü rüyalarla malum edilen şey bu; bunlar aslında bir bütündü ve ülkenin annesi ola-

rak onun önüne getirildi. Bu şu âna kadar benim için bilinmeyen bir şeydi, hiçbir sonuç çıkaramıyordum. Ama bu tuhaf, gerçek, dürüst Kuzucuğun sayesinde bugünkü sonuca ulaştım. Çünkü kralın rüya görmesi için bana ihtiyaç vardı, Kuzucuğun gelecekle ilgili kehanette bulunması için kral gerekliydi; bizim varlığımız sadece Var-Olmamak ve Daima-Var olmak olgularının bir buluşma noktasıdır; bizim fâni oluşumuz sonsuzluğa ulaşmak içindir. Ama sadece bu kadar da değil! Çünkü benim baba evimin düşünürlerine sormak istediğim problem ve soru şudur: Fâni, tek ve özel olan şey, sonsuz şeyden daha mı değerli ve şereflidir –veya bir tek özel olan tarafından bakılınca bu nasıldır? İşte çözülmesi olanaksız bir soru bu; akşamdan sabahın söküşüne kadar düşünülse bunun sonu gelmez..."

Bu sırada Teye'nin başını sağa sola salladığını gördüğü için sözlerini kesti:

"Meni" dedi annesi, "Majestelerinin aklı başına hiç gelmeyecek. Sen İmparatorluk için önemli olduğuna inandığın rüyalarınla bizi iyice esir aldın. Bunların kesinlikle yorumlanması gerektiğini istiyordun; çünkü bunlar kolayca yorumlanamayacak hâldeydi. Ama artık yorumu bildiğin veya bildiğini sandığın için her şey yapılmış, yerine getirilmiş demek; ama sen bunları açıkça herkese duyurmayı unuttuğunun farkında mısın? Bunu yapacağına kendini çözülmesi mümkün olmayan şeylerin içinde kaybedip çok uzaklarda bulunan bir şeyi ortaya çıkardığını zannediyorsun. Bu, anneliğe özgü bir şey mi? Ben buna, babaya özgü bile diyemem. Onun buralara kadar dönüp gelmesini bekleyemem. Biz burada yalnızız, ben seni annelik tahtından istemeyerek uyarıyorum. Bu kâhinin işini iyi biliyor olması mümkündür ve onun ifade ettiği şeyler de mümkündür. Besleyici toprakların dönüşümlü olarak bol verimli ve kurak geçtiği zamanların meydana geldiği ve tarlalara bereketin bahşedilmesinin gerçekleşmediği yıllar tekrar tekrar olmuştur; öyle ki bütün diyarları kıtlık ve elem sarmıştır, bunlar olmuştur; bunların gerçekten peş peşe yedi kez meydana geldiği önceki kraliyet kayıtlarında yer almıştır. Bu bir kez daha olabilir; bunun için rü-

yanda bunlar gösterildi. Belki de sen, bunun tekrarlanması gerektiğini beklediğin için böyle bir rüya gördün. Eğer senin asıl aklından geçen şey buysa yavrum, bu takdirde yorumlama yeteneğine sahip olduğun ve bir anlamda olacaklardan önceden haberdar olduğun ve bunu bildiğin için annen sana hayranlık duymalıdır; ama bunun akabinde kraliyet meclisindeki danışmanlarını ve büyük mevki sahiplerini toplayıp onlarla tedbirler alma, tehdit edici felaketle karşılaşıldığında buna karşı nasıl müdahale edileceğini görüşme yerine, bunlara kulak asmayıp derhal Var-Olmamak ve Daima-Var olmak konumlarının buluşma noktası gibi böylesine lüks görüşlerden söz etmek bana bir parça tuhaf geliyor."

Amenhotep çok hareketli bir tavırla "Ama anneciğim, daha zamanımız var!" diye bağırdı. "Zaman yoksa, zaten böyle bir tedbir alınamaz, ama biz bunları yapabiliriz, çünkü önümüzde bol bol zaman var. Yedi yıl! İşte bu çok nefis bir şey, bunun için dans edilebilir ve eller ovuşturulabilir; çünkü bu Kuzucuk, acılar içinde geçecek zamanla ilgili bir varsayım çizelgesi göstermedi. Bolluk ve bereketli yıllardan önce lanetlenmiş bir zamandan bahsetmedi; aksine yedi yıl boyunca bereketli yıllar olacağını söyledi! Sen beni azarlamakta haklısın; çünkü kuraklığın hemen yarın başlayacağını ve iğrenç inekler döneminin geldiğini zannettin; öyle olsaydı, bir saniye bile kaybetmemek, derhal emir vermek ve gerekli tedbirlerin alınmasını talep etmek gerekecekti. –Majesteleri bu kötü duruma karşı tedbir alınmayacağı yolunda bir düşünceyi açıkçası hiç söylemedi. Bize, yedi yıllık bereket ve bolluk vaat edildiği için bu yedi yıl boyunca Firavun'un halkının anneliğini yapıp onun sevgisini bir ağaç gibi geliştireceği ve bu ağacın altında oturup babasının öğretisini herkese duyuracağını düşünüyorum, niçin daha ilk günden... Senin gözlerin konuşuyor kâhin" diye sözlerine ara verdi. "İnsanın ta iliklerine kadar inecek şekilde bakıyorsun. Seninle birlikte yaptığımız bu yoruma, ayrıca söyleyecek bir şeyin var mı?"

"Hiçbir şey" diye cevap verdi Yusuf, "sadece rica ediyorum, bu kölenin artık buradan çıkıp ağır işler yaptığı hapishaneye ve orada-

ki çukura gitmesine müsaade edin; rüyalarınla ilgili olarak çukurdan çekip çıkarmıştın. Artık buradaki işi sona erdi ve sizin gibi yüce insanların yanında onun kalması yakışık olmaz. O, Firavun'un karşısında, bu diyarların güzel güneşinin ve yüce annenin önünde çukurda yaşayacak; kusuruma bakmayın annenin ismini çağın gereği ikinci sırada andım. Bulunduğum bu altın saatlerin anısıyla ömrümü geçireceğim; yan yana olmaktan dolayı seviniyorum. Sevindiren bu tabloya pek uymayan bir peş peşe sıralama yaptım; ne yapayım, zamana kulak verilirse bunun böyle olması gerekiyor. Zamanın isimlendirilmesine uyulduğu takdirde, kralın ilk önce geldiği ama ikincinin aslında ikinci olmadığı biliniyor; çünkü anne oğlundan önceki bir zaman dilimine aittir. Sıralama hakkında bu kadar yeter. Benim gibi değersiz birisi geri dönecek ve ben orada bu yüce insanlarla yaptığım sohbeti kafamda devam ettireceğim, aslında bu işe burnumu sokmuş olmam beni suçlu konumuna sokar. 'Firavun şu konuda haklıydı, lanetli dönem gelmeden ve kuraklık yıllarından önce güzel bir zaman diliminin olacağını ve bundan sonra bir dönüş yaşanacağını benim yüksek sesle ifade etmemem daha iyi olurdu. Ama onun önünde bulunan annesinin de görüşleri ve uyarıları yerindeydi; bereketli dönemle ilgili yorum, düşünüp taşınma ve öğüt aldıktan sonra gelecek felaketle ilgili uyarılar konusunda haklıydı –ona karşı koymak için değil Tanrının öğütlerine karşı çıkılamaz– olacağı önceden tahmin edilen felaketin büyüklüğe göre tedbir alma konusunda da anne haklıydı. Çünkü bize vaat edilen bereketli dönemi ertelemenin hem hiçbir anlamı yok, hem de bu dönem felaketi göğüslemek için derin bir nefes alma, hazırlanma anlamına gelir; aynı şekilde tedbir alma zamanıdır ve musibet denilen kara kuşun bereketli tarlalardaki başakları tüketmesine karşı koymak ve gelecek felaketi savuşturmak için ona direnmek ve mümkün olduğu kadar onu belli sınırlar içinde tutmak ve aynı zamanda bereket ve rahmeti yeniden elde etmek için tek çözüm yolu, alınacak tedbirdir.' Böyle veya buna benzer şeyleri kendi kendime zindanda söyleyeceğim, çünkü benim sözlerimin yüce insanların sohbetine ka-

rışması yakışık düşmeyen bir şey sayılabilir. 'Muhteşem, büyük bir şeyi' ben alçak sesle çağıracağım, 'sonunda bereketin kıtlığa dönüşeceğini ve tedbir almanın gerektiğini bildiren bir tahmin değil bu! Ve Tanrıma şükürler olsun, krala rüyaları sayesinde ileriyi görme fırsatı verdi –sadece yedi yılı değil, aynı zamanda on dört yılı görebildi– işte tedbir alma emri ve izni burada bulunuyor! Çünkü on dört yıl, iki kez yedi yıldan oluşan bir süre ve bu zamanın tam ortasında değil, zamanın başında yer alıyor. Başlangıç bugündür ve bugün, bütün bu on dört yılın bütünü kapsayacak bir ileri görüşün günüdür. İleriyi görmek ise bilinçli bir şekilde tedbir almaktır."

"Bu son derece tuhaf, mucize gibi bir şey" diye açıklayıcı bir görüş ileri sürdü Amenhotep. "Sen konuştun mu, yoksa konuşmadın mı? Sen doğrudan bana konuşmadın, ama yine de dolaylı yoldan konuştun, yani bize düşüncelerini dinlememizi sağladın; sen önce düşünceyi aklından geçirdin. Bu çok şahane bir şey sanki konuşmuş gibi yaptın. Bence sen burada bir ustalık yaparak şimdiye kadar mevcut olmayan bir şeyi bize gösterdin."

"Her şey yalnız bir kez mevcuttur" diye karşılık verdi Yusuf. "Ama çok önceki zamanlarda bilinçli olarak alınan tedbirler var, belirlenen zamanın en anlamlı şekilde kullanılması gerekir. Eğer Tanrı bereketli zamandan önce lanetli zamanı yerleştirmiş olsaydı, bu yarın başlayacak olsaydı böyle bir nasihate gerek kalmazdı; çünkü yapılacak bir şey olmazdı; felaket yıllarının insanlarda yaptığı felaketler daha sonraki bereketli yıllarda telafi edilemezdi. Ama bakın, şimdi tam tersine. Zaman geldi, –har vurup harman savurmak için değil, aksine eksik olanın yerini doldurmak ve doldurduğun şeyler sayesinde yoklukla bolluk arasında bir denge sağlamak; bollukta bir kısmını bir tarafa saklayarak yoklukta bunları kullanmak ve bunlarla karınları doyurmak gerek, yapılması gereken bu. İşte buna işaret edildi sırasıyla, önce semiz inekler ortaya çıktı sonra cılız, bir deri bir kemik olanlar. Uzağı Gören Efendiye görev verildi ve kıtlıktakilerin karınlarını doyurması emredildi."

"Sen, yiyecekleri bir yerde toplamak ve bunları felaket yıllarında kullanmak gerekle ne demek istiyorsun?" diye sordu Amenhotep.

"Hem de çok büyük bir önem vererek!" dedi Yusuf kararlı bir şekilde. Bu ülkelerin yaratılışından bu yana hiç görülmemiş bir şekilde, çok değişik ölçülerde bir felaket olacak! Uzağı Gören Efendi bu zenginliklerin ve bereketin yönlendiriciliğinde ustalık gösterecek. Onları disiplin altına alacak ve üretilenlerin her birisinden bir parçayı zorla ellerinden alacak ve daha sonraki yokluğa hâkim olabilmek için ihtiyacı olan şeyi toplayıp saklayacak. Firavun bereketin, zenginliğin kaynağıdır ve disiplinli bir yönetimle bu bereketi yönlendirerek halkın sevgisini kolayca elde edecektir. Bu tedbirlerle elde ettiklerini yoksulluk döneminde paylaştırdığı zaman, halkın samimi duygularla olan sevgisi daha da gelişecek ve bu sevgi ağacının gölgesinde oturup onlara ders verip öğretilerini yayacak! Uzağı Gören Efendi, kralın bu sevgi gölgesini ihsan eden kişidir."

Bunları söylediği anda, Yusuf'un gözleri, yüce annenin küçük, kara gözleriyle karşılaştı; anne hâlâ dimdik ve tanrısal bir ifadeyle yüksek koltuğunda, dizlerini birbirine iyice bitiştirmiş bir hâlde oturuyordu –zekâ fışkıran, keskin bakışlarla, karanlıkta simsiyah ışıldayan gözlerini ona dikmişti; bu sırada ağzının etrafındaki derin çizgilerde alaycı bir gülümseme belirmişti. Bu gülümseme karşısında Yusuf gözkapaklarını aşağıya indirdi, terbiyeli bir ifadeyle kırpıştırdı.

"Senin söylediklerini doğru anladıysam" dedi Amenhotep, "sen annemin dediklerini bir noktada onaylıyorsun ve diyorsun ki, gelecek olan yoksulluğun üstesinden gelmek ve bereketle zenginliği kontrol altına alıp yönlendirmek için zaman kaybetmeden hemen danışmanlarımı ve üst düzey adamlarımı toplayıp görevlendirmem gerekiyor, öyle mi?"

"Firavun" diye karşılık verdi Yusuf, "gördüğü çift kral rüyasını yorumlatırken başarılı yorumlar elde edememişti. Bunun üzerine yorumunu kendisi yaptı –işte o zaman hakikati öğrendi. Sadece onun şahsına bu vahiy inmişti ve uzakları görmesi için onu hazırlamıştı –sadece o, ekonomiyi bu uzak görüşü sayesinde yönlendirebilecek ve kuraklıktan önce, gerekli tedbirleri bolluk zamanında alacaktı. Bunlar kapsamı bakımından alışılmadık ve bugüne kadar böylesi hiç alınmamış

tedbirler olmak zorundadır; bu işle görevlendirilecek olanlar sadece –bilinen ve modası geçmiş şeyler yapacaktır. Birisi rüya gördü ve yorumladı –birisi kararını verdi ve uygulamaya koyacak."

"Firavun aldığı kararı uygulamıyor" diye anne Teye'nin soğukkanlı sesi işitildi. Bu sırada anne, Yusuf ile oğlu arasından karşı tarafa bakıyordu. "Bu kesin olarak bilinmeyen bir varsayım. Bu rüyalara göre kendi başına bir karar aldığını varsayalım, –yani rüyaların görülmesinden sonra böyle bir karar alınmışsa bu durumda bunun çağrılacak büyük insanların elleriyle uygulanması gerekecektir: Bunlar Kuzey ve Güneyin iki veziri, tahıl evleri ve sığır çiftliklerinin yöneticileri ve hazine evinin müdürüdür."

"Aynen öyle" dedi Yusuf hayret ederek; ben de çukurda, büyük insanlarla kafamda yapacağım konuşmalarda bunları dile getirecektim; 'bu kesin olarak bilinmeyen bir varsayım' cümlesi dâhil bütün cümleleri bana karşı söylenmiş kabul ediyorum ve bunları annenizin ağzına, beni cezalandırması için söyletmek istiyordum. Bunları harfi harfine aynen ifade etmesi beni hayretler içinde bıraktı, aslında ben onları zindandaki çukurda tek başıma düşünüp ona söyletmeyi istiyordum; onun sözlerini kendiminkiyle birlikte kabul ediyorum; hayatta olursam bu yüce manevi saati orada, aşağıdaki çukurda değerlendirmeye devam edeceğim; ruhumda ve beynimde yanıt verip açıklamalar yapacağım: 'Benim bütün varsayımlarım kesin bilgimden kaynaklanmıyor ama bir şey hariç: Düşünmeyi biliyorum Firavun, ülkelerin güzel Güneşi, düşündüğünü bizzat kendisi uygulasın, pek çok kez denediğin insanlara bu işin uygulamasını vermesin.' Onlara şöyle söyle: 'Ben Firavun'um. Bu iş için seni denedim; bu yüzden vekâletimle benim gibi olacaksın; tıpkı güneşle dünya arasındaki ay gibi benimle insanlar arasında aracılık yapacaksın, benim adıma bolluk ve bereket için bu ülkelerde çalışacaksın' –benim bilgim böylesine geniş kapsamlı değil, bu istisnai bir durum ve ben ruhumda Firavun'un böyle konuşacağını açık ve net olarak işitiyorum– bunu bir konuda yapıyor, pek çok şey için değil. Eğer bana kulak asan olmazsa sözlerime şöyle devam edeceğim: 'Bu durumda

çok kişiye ihtiyaç yok; birisi yeter, tıpkı yıldızların içinde ayın tek başına oluşu gibi, yukarısıyla aşağısı arasında bir aracı; bu aracı, Güneşin rüyalarını gayet iyi bilen birisi. Bu insanın seçiminde, olağanüstü ölçütlerin kullanılması gerekir –yoksa yapılacak işler olağanüstü özellik taşımaz, aksine yetersiz, eski usûl ve orta hâlli olur. Neden böyle? Çünkü onlar yürekten inançla ve önceden bilinen tedbir bilinciyle çalışmayacaklar da ondan. Bu rüyalarını da birçok insana anlat, –ona inanacaklar veya inanmayacaklar, bir kısmında bir parça inanç bir kısmında da tedbir alma fikri olacak; bütün bu parçaları bir inanç bütünlüğünde toplamak mümkün olmayacak ve sıkıntıya karşı tam bir tedbir alma olgusu meydana gelmeyecek; işte bunun için sadece birisi gerekli ve yeterli. Firavun'u anlayışlı ve bilge bir erkek olarak görüyorum, onun içinde rüyaların ruhu ve uzak geleceğin tasarımıyla alınması gereken tedbir anlayışı bulunuyor; şu sözlerle onu Mısır diyarındaki tek adam ilan ediyorum: 'Benim gibi ol', şarkıdaki gibi ondan şöyle söz edilecek: 'Ülkenin sınırlarına kadar her şeyi gören ve yoksulluk günlerinde kralı rahatlakmak için bolluk döneminde bugüne kadar görülmemiş tedbirler alan tek adamdı o.' Bunlar benim gelecekte söyleyeceğim sözler; bunları ben kendi kendime çukurda konuşacağım; çünkü bunları şu anda tanrıların önünde söylemek, kaba bir küstahlık olurdu. Artık Firavun bu kölesine karşısından uzaklaşmasına ve Güneşten kendi gölgesine gitmesine müsaade edecek mi?"

Yusuf arı motifli perdeye dönüp koluyla işaret ederek buradan çıkıp gitmesine izin verilip verilmediğini sordu. Tanrıça Anne gözlerindeki sert ifadeyle ona bakıyordu; dudaklarının etrafında dünyayı görmüş geçirmişliği belirten derin çizgiler ve müstehzi bir gülümsemeyle dalgın dalgın onu izliyordu; Yusuf bile bile ona bakmıyordu.

"Ben Buna İnanmıyorum"

"Orada kal" dedi Amenhotep. "Öyle çekip gitme dostum! Son derece terbiyeli bir şekilde kendi buluşunu hoş bir üslûpla söyledin; konuşmadan da konuşulabileceğini, yani onun fikirlerini algılama-

nın mümkün olduğunu, ayrıca ben Majestelerinin kral rüyalarını yorumlayacak hâle gelmemi sağladın ve bu yenilenmeden sevinç duyulacağını söyledin. Firavun senin ödüllendirilmeden gitmene izin vermez; umarım bunu aklından geçirmemişsindir. Sorun şu, acaba seni nasıl ödüllendirmek gerek, –ben Majesteleri bu konuda henüz net bir şey bilmiyorum; örneğin yaramaz çocuk tanrının icadı olan bağadan yapılan liri hediye etsem; bu, senin bana yaptıklarının yanında çok küçük kalır. Şimdilik bunu al dostum, al onu koluna, senin yüzüne de çok yakışıyor. Bu becerikli adam ona gelecekten haberler veren kardeşine çalgıyı veriyor ve sen de aynı şekilde bir kâhinsin, üstelik çok beceriklisin. Ayrıca bütün kalbimle seni sarayımda alıkoymayı düşünüyorum, eğer istersen; sana güzel bir unvan, örneğin 'Kralın Birinci Rüya Yorumcusu' gibi ya da senin hakiki adını tamamen unutturacak daha şaşaalı bir şey düşünüyorum. Senin adın nasıldı? Ben-ezne veya Nekatiya'ydı herhâlde, doğru mu?"

"Bana verilen bu isim, benim asıl ismim değil" diye cevap verdi Yusuf, ne başak burcu kadını annem, ne de Tanrı dostu babam beni böyle çağırırdı. Ama düşman kardeşlerimin beni kuyuya attıkları ve babamın benim öldüğümü sandığı andan itibaren, işte o andan itibaren bana gerçek ismimin dışında, başka bir isim verildi ve benim ismim: Osarsif oldu! Çünkü ben bu ülkeye çalınarak getirilmiştim."

"Çok ilginç bir şey bu" diye Amenhotep son derece rahat koltuğundaki minderlere yeniden gömülerek hükmünü verdiği sırada Yusuf onun önünde, kolunda denizcinin verdiği çalgıyla duruyordu. "Şu hâlde senin görüşüne göre, insanlara hep aynı isim verilmiyor, aksine mevcut koşullara ve duruma göre ismi belirleniyor; onun ne olacağı ve nasıl bulunduğu sorularına uygun olarak mı isim veriliyor? Anneciğim, buna sen ne dersin? Ben Majestelerinin hoşuna gitti sanıyorum; çünkü beklenmedik görüşlerden hoşlanıyorum, hani esnemeden önce ağzın açılması gibi ağzım açık kalıyor. Firavun'un ismi de çok uzun bir geçmişe sahip, onun varlığına uyacak şekilde ismi konulmuş; ne olduğu ve nasıl bir konumda bulun-

duğu göz önünde tutulduğunda uyum bozukluğu varsa bu durumda sakin sakin bir süre kendisine yeni ve daha doğru bir isim vermek için düşünceler üretilir, eski ve yanıltıcı kısımlar bırakılır. Bu niyetimden daha önce sana söz etmemiştim anneciğim, çünkü bunu ikimizin gizliçe görüşmesi seni rahatsız edebilirdi. Ama bir zamanlar başka bir ismi olan kâhin Osarsif'in yanında bu konuyu sana açıyorum; çünkü bu iyi bir fırsat. Elbette ben sık boğaz etmeyeceğim, bunun hemen yarın sabah olmasını istemem. Ama önümüzdeki günlerde bu hemen olmalı; çünkü benim ismim, her geçen gün daha fazla yalan oluyor ve Gökyüzündeki Babamın nezdinde rahatsız edici bir hâl alıyor. Bu rezalet bir durum ve sürecek olursa da tahammül edilemez oluyor; benim ismim Amun'un ismini de taşıyor, yani taht sahibi hırsızın ismini, onun Mısır'daki kralların atası ve On şehrinin efendisi Ra-Horahte'yi yiyip bitirdiği ve İmparatorluğun Tanrısı Amun-Ra olarak tahta oturduğu söyleniyor. Anneciğim benim onun ismiyle anılmam ve Atôn'un hoşlanacağı bir isme sahip olamamam beni çok rahatsız ediyor; çünkü ben Atôn'dan meydana geldim; onun bünyesinde geçmişte var olan ve gelecekte de var olacak şey bir bütün hâlinde birleşmiştir. Bak, Amun, yaşadığımız anda mevcut ama babamınki geçmişte mevcut olduğu gibi gelecekte de var olacak ve biz ikimiz, yaşlı ve genç eskiden olduğu gibi şimdi de beraberiz. Firavun bu dünyada yabancı birisi, çünkü onun asıl memleketi ilk zamanlarda; yani kralların kollarını babaları Ra'ya uzattıkları, sfenks Hor-em-ahet'in zamanlarında. Onun memleketi, gelecek olan ve bütün insanların güneşe bakacakları ve onu Tek Tanrı ve huzur veren Baba olarak görecekleri vahiy yoluyla bildirdiği gelecek zamanda; oğlu onun yasalarına sahip ve bunlara göre öğretisini yayıyor, damarlarında onun kanı dolaşıyor. Bana bak, sen!" dedi Yusuf'a. "Yaklaş bana ve bak!" İnce kolunu örten patiska kumaşı çekti ve Yusuf'a kolunun iç kısmındaki mavi damarlarını gösterdi. "Bu, güneşin kanıdır!"

Amenhotep bu kolunu diğeriyle desteklese de, kolunun titrediği görülüyordu. Bu eli de aynı şekilde titriyordu. Yusuf gösterileni

saygıyla ve dikkatle seyrediyordu; sonra yeniden kraliyet koltuğundan kendisini bir parça geri çekti. Tanrıça Anne şunları söyledi:

"Heyecanlanıyorsun Meni! Majestelerinin sağlığı için bu zararlı. Şu yorumlama işinden ve görüş alışverişinden sonra artık dinlenmelisin ve sana verilen zamandan kendine zaman ayırmalısın, böylece kararların olgunlaşacaktır; hem gelecek olana karşı alacağın tedbirleri ve ismini değiştirme gibi son derece ciddi bir konuyu hem de bu kâhine uygun düşecek bir ödülü düşünmen gerek. Yatağına git!"

Ama kral istemiyordu. "Anneciğim" diye seslendi, "ne olursun bunu benden isteme, lütfen, şu anda ben çok şey vaat eden bir durumun tam anlamıyla içindeyim! Sana, ben Majestelerinin turp gibi sağlam olduğumdan emin olmanı söyleyebilirim, yorgunluktan bir eser yok üzerimde. Keyfimden heyecanlandım ve heyecanlanmaktan da hoşlanıyorum. Sen tıpkı çocukluğumdaki dadılarım gibi konuşuyorsun –ne zaman çok keyifli olsam, hemen şöyle derlerdi: 'Çok yoruldun ülkelerin vârisi, yatmaya gitmen gerek.' Buna o zamanlar çok sinirlenirdim ve öfkemden tepinirdim. Artık büyüdüm; bu endişen için en derin hürmetlerimle sana teşekkür ediyorum. Bu toplantının çok daha güzel sonuçlara ulaştıracağını açıkça hissediyorum; benim kararlarım, yataktan ziyade burada, bu çok becerikli kâhinle birlikte çok daha iyi bir şekilde olgunlaşacak, kendisine bunun için şükran borçluyum; bana gerçek bir ismim olmasıyla ilgili niyetimi sana söyleme fırsatını verdiği için de. Benim ismim Bir ve Tek Tanrının ismini taşıyacak, bu ismi almış olmamdan babamın da kesinlikle memnun olacağına inanıyorum, ismim Ehnatôn olacak. Her şey onun ismine göre isimlendirilecek, Amun'a göre değil. Bu ülkelerin Hanımefendisi, güzelliğiyle sarayı onurlandıran ve yakında buraya mutluluk bahşedecek şekilde gelecek tatlı Titi, kralın doğacak çocuğuna, kız veya oğlan olsun, kesinlikle Meritatôn ismi verilecek, böylece o, sevgi anlamına gelen Tanrı tarafından da sevilmiş olacak –bundan dolayı Karnak'ın Yüce ve Kudretli Efendisinin beni hoş bir şekilde kabul edip etmeyeceği ve beni karşısına alıp Koçun öfkesiyle tehdit edip etmeyeceği beni hiç ilgi-

lendirmez– bunlara tahammül edebilirim. Aşk uğruna, Gökyüzündeki Babam uğruna her şeye katlanırım."

"Firavun" dedi annesi, "burada yalnız olmadığımıza dikkat etmiyorsun; bu şeyler akıllıca ve uygun şartlarda ele alınmalı, halkın içinden gelen kâhinin kulakları önünde bu konunun tartışılmaması daha iyi olur."

"Boş ver, varsın öyle olsun anneciğim!" diye karşılık verdi Amenhotep. Bu adam asil bir soydan gelme birisidir; bunu kendisi bizzat doğru anlaşılması için ifade etti –kurnaznın ve sevimlinin oğlu bu; benim için de sevimli ve çekici olan şey, oğlunun çocukken Kuzu olarak çağrılmasıydı; bunun da belli bir çekiciliği var. Avamın çocukları böyle isimlendirilmiyor. Ayrıca ben onun birçok şeyden anladığı ve birçok şeye de cevap bulabileceği izlenimini taşıyorum; özellikle de onun beni seviyor ve bana yardım etmeye hazır olması, rüyalarımı yorumlarken bana yardım etmesi ve orijinal bakış açısıyla, durum ve konuma göre isim verilmesi gerektiğini ifade etmesi de bu izlenimimi destekliyor. Kendisine verilen isim benim de hoşuma gidiverseydi her şey yoluna girecekti... Ben seni incitmek ve üzmek istemiyorum" diyerek Yusuf'a döndü, "ama senin bu ismi alıp kabullenmen beni bir parça üzüyor –Osarsif, ölü boğaya Osar-Hapi denilmesi gibi bir ölü ismi. Elinde terazisiyle hâkim kürsüsünde oturan ve dehşet saçan Ölülerin Efendisi Usir'in ismini taşıyor; bu Tanrı çok adaletli ama affetmeyi bilmez birisiydi, onun kararı karşısında ruhlar korkuya kapılıp tir tir titrerdi. Bu eski inançta her şey korku salıcı; zaten bu inancın kendisi ölmüş bir Osar inancıdır; benim Babamın oğlu ona inanmaz!"

"Firavun" diye yeniden annesinin sesi duyuldu, "seni yeniden uyarmak ve dikkatli olmanı söylemek zorundayım; yabancı rüya yorumcusunun yanında mesafeli olmanı istiyorum; çünkü sen onu böylesine geniş bir çerçevede onurlandırıyorsun ve sadece çocukken 'Kuzu' olarak adlandırılışı üzerinde duruyor ve bunun onun yüce bir soydan oluşunun bir işareti olarak görüyorsun. Seni ölçülü ve bilgili olman için uyarıyorum; umarım bunları kulakların du-

yar. Amun'un kudretini horlaman yeter artık, kendini ve hükümdarlığını halkın genel yargısına karşı koru; adım adım Ra ile olan birliğinden mümkün oldukça uzaklaşıyor ve Ufukta Oturan Atôn'a yaklaşıyorsun; bunun için güçlü bir zekâ kıvraklığına ve dünya siyasetine ihtiyaç var; ayrıca sakin bir kafa da gerekli, ateşli bir şekilde aceleye getirerek bir işe dalıvermek kötülük getirir. Majesteleri kendisini korur ve halkın inandığı yeraltı kralı Usir'e dil ve el uzatmaz; çünkü o hiçbir tanrıya benzemez; onun karşısında herkes eşittir ve her insan onun adıyla son nefesini vermeyi ümit eder. Çoğunluğun temayülünü koru; çünkü Amun'u kötüleyerek Atôn'a verdiğin şeyi, Usir'i kötüleyerek ondan geri alırsın!"

"Aman anneciğim, ben sana garanti veriyorum, halkın birlikte olmasını sağlayan bağ, Usir'e bağlılıkla mümkündür!" diye bağırdı Amenhotep. "Ruh, ona nasıl bağlı olmasın ki? Onun yargıç olarak bulunduğu makama, korku veren yedi çarpı yedi bölgeden ve cinlerin, ejderhaların içinden, adım adım ve akılda zor tutulan üç yüz altmış sihirli soruya cevap vererek ulaşabilir –her yerde uygun cevabı vermek için her ruhun bütün bunları sular seller gibi bilmesi lazım, yoksa oradan geçmesi mümkün değil; Yargıç kürsüsüne ulaşmadan oracıkta yenilir tüketilir, ayrıca oradaki tartıda kalbi hafif gelecek olursa aynı akıbete uğrar; bu kez de koca dev Amente'nin köpeğinin pençelerine teslim edilir. Lütfen söyle bana, ona bağlı olmak için ortada ne var? –Burada her şey, Gökyüzündeki Babamın herkese bahşettiği sevgi ve iyiliğe aykırı! Aşağı dünyada Usir'in karşısında herkes eşit –evet, ama dehşet saçma konusunda! Oysa onun karşısında, mutluluk verme konusunda herkesin eşit olması gerekir. Amun ve Atôn genel olarak bu tutumdadır. Amun da Ra'nın yardımıyla herkesten saygı bekler ve kendisine tapılarak dünyanın birlikteliğinin sağlanmasını ister. Burada onlar aynı fikirdedir. Ama Amun dünyada çok katı, korku verme anlayışıyla hizmet verilmesini ister, bu yanlış ve karanlık bir birliktir; benim Babam bunu istemez; çünkü o evlatlarını sevgi ve muhabbetle birleştirmek ister!

"Meni" dedi annesi sesinin tonunu kısarak, "kendini korusan daha iyi olur, sanıyorum. Majesteleri sevgi ve muhabbetten o kadar

çok konuşmasa iyi olur. Tecrübelerime dayanarak, bu sözlerin sana zarar vereceğini ve senin kendini kaybedecek hâle getireceğini sanıyorum, onun için kendini kolla."

"Anneciğim, ben sadece inanmak ve inanmamaktan söz ediyorum" diye cevap verdi Amenhotep ve minderlerinin içinden doğrulmaya çalışarak ayaklarının üstünde durdu. "Şundan söz edeceğim, benim yeteneğim bana içimden şunları söylüyor: İnanmamak, inanmaktan biraz daha önemlidir. Birçok inanmayan, inanca bağlıdır, çünkü kişi, yanıltıcı ve kurnazlıklarla dolu bir şeye inandığı sürece, nasıl olur da hakiki olana inanır? Ben bu halka hakikati öğretmek istiyorsam, ondaki bazı inançları elinden almam gerek –belki bu acımasızca ama sevgi uğruna yapılan bir acımasızlık. Gökyüzündeki Babam beni bunun için affedecektir. Evet, inanmak mı yoksa inanmamak mı, hangisi daha muhteşem ve bu sıralamada hangisi öne çıkmalı? İnanmak, ruhun büyük bir huzur duymasıdır. İnançsızlık neredeyse inançlılıktan daha fazla saadet bahşeder –bunu ben keşfettim, ben Majesteleri bunu öğrendim; ben dehşet veren bölgelere, korkunç cin ve yaratıklara ve çirkin özellikleriyle Usir'e inanmıyorum! Onlara inanmıyorum! Onlara inanmıyorum!" diye terennüm ediyordu, şarkılar söylüyordu Firavun; bir yandan da tuhaf bacaklarıyla kendi etrafında dönerek dans ediyor ve kollarını iyice açarak elleriyle havada fiske atıyordu.

Daha sonra nefes nefese kalmıştı.

Yusuf'un yanına soluk soluğa gelerek "Niçin kendine bir ölü ismi verdin?" diye sordu. "Baban seni ölmüş kabul edebilir, ama sen hayattasın."

"Ona söyleyemedim, susmak zorundayım" diye cevap verdi Yusuf. "Bu ismimi söylemeyip susarak kendimi manevi yüceliğe kavuşturdum. Burada kutsal ve koruma altına alınan kişi, alt kısımda olan kişidir. Sen kutsal ve kutsanmış olandan alttakini ayıramazsın –bu ona aittir– bu yüzden yukarıdan verilen nur, onun üstünde bulunur. Aşağıda olanlara her çeşit kurban getirilir, ama buradaki sır şudur: Her kurban aslında yukarıdakilere götürülür. Çünkü Tanrı bir bütündür."

"O ışıktır ve güzel yuvarlak güneştir" dedi Amenhotep yürekten etkilenerek, "onun ışınları ülkeleri kucaklar ve onları sevgiyle sımsıkı sarar, –sevgiden dolayı insanın elleri şefkatlidir; sadece aşağıdakine inanan kötülerin elleri serttir. Ah, dünyada sevgiye ve şefkate ne kadar da çok ihtiyaç varmış; keşke aşağıdaki Tanrıya inanç olmasaydı, parça parça eden dişleriyle oradaki her şeyi yiyip yutan tanrıçaya keşke inanılmasaydı! Firavun bunu hiçbir şekilde akılları çelmek için söylemiyor; keşke insanlar aşağıdakilere inanmasalardı, hoşlanmadıkları şeyleri yapmamış olsalardı! Biliyorsun, benim yeryüzündeki babamın dedesi olan Aheperura'nın çok kuvvetli elleri vardı; bu ülkede hiç kimsenin geremediği yayı, o gererdi. Asya'daki kralları yenmek üzere sefere çıktı, onların yedisini canlı olarak yakaladı: Onları gemisinin burnunda, baş aşağı astı, –onların saçları aşağıya sarkmıştı; hepsi de dünyaya, kan bürümüş gözleriyle tersten bakıyorlardı. Bu onların başlarına gelecek olanların sadece başlangıcıydı, bunları ben söylemiyorum; o bunları yaptı. Benim dadılarımın bana anlattıkları ilk hikâye buydu –benim aklıma sokulan bu kötü hikâye yüzünden uykumdan bağırarak kalkardım. Kitaplar evindeki hekimler buna karşı başka bir hikâyeyi panzehir olarak kafama sokarlardı. Sen, dehşet veren çevrelere, cinlere, canavarlara, Usiri'nin çirkin özelliklerine ve Amente'nin köpeğine inanmadan Aheperura'nın düşmanlarına böyle şeyler yaptıklarına inanıyor musun? O zaman sana şöyle derler: İnsanlar çaresiz bir soydur. Kendiliğinden ne yapacaklarını bilmezler; akıllarına en küçük ve önemsiz bir şey kendiliğinden gelmez. Onlar hep, sadece tanrıları taklit ederler ve görüldüğü gibi onların eylemlerinden yola çıkarak böyle manzaralar yaratırlar, onlara göre yaparlar. Tanrı inancındaki yanlışlıkları temizle ki insanları da arındırmış ol."

Yusuf bu konuşmaya cevap vermedi; öncelikle kendisine çevrilen annenin gözlerindeki anlamı okudu; bu düşünceye karşı bir itirazda bulunmasının iyi olacağı mesajı vardı.

"Firavun'a cevap vermek, zordan daha zor bir şey" dedi sonra. "Çünkü o son derece yetenekli birisi ve onun söylediği şeyler gerçek, öyle ki bunu sadece başımızla onaylarız ve 'doğru, doğru' diye mı-

rıldanırız veya hiçbir şey söylemeden kalabilirdik ve hakikati içeren bu konuşmayı uykuya yatırabilirdik. Ve çok iyi biliyoruz ki Firavun bu konuşmasının uyutulmasından hoşlanmaz ve hakikatin gizli kalmasını istemez, aksine hakikatin oraya çıkıp daha genişlemesini ve ilerilere gitmesini, kendisini de aşarak, belki de en uzak gerçeklere yol açmasını arzu eder. Çünkü gerçek olan şey hakikat değildir. Bu sonsuz uzaklıktadır ve bütün konuşmalar sonsuzdur. Bu, sonsuzluğa yapılan bir yolculuktur ve durup dinlenmeden serbestçe yol alır veya sadece kısa bir moladan ve her hakikat aşamasında sabırsızca söylenen 'doğru, doğru' sözlerinden sonra, tıpkı sonsuz dolaşımın her devresinde yoluna devam eden ay gibi ilerler. Ama bu, bunu istiyor muyum yoksa istemiyor muyum şeklinde dile getirmeye zorluyor beni; bunun doğru mu yoksa çok yanlış mı olduğu da; benim, yeryüzündeki adını pek söylemediğimiz, sadece ay gezgini dediğimiz babamın dedesinin gerçek ismi Abirâm'mış ve anlamı da şuymuş: 'Benim babam yüce bir erendir', hiç kuşkusuz 'yüce erenin de babasıdır'. O, hoşlanmadığı ve tahammül edemediği şu kulenin bulunduğu Kalde'deki Ur şehrinden gelmişmiş, –o hiçbir yerde mola vermemiş; işte bu yüzden biz ona bu ismi vermişiz."

"Görüyor musun anne" diye kral burada araya girdi "benim kâhinim iyi bir soydan geliyor? Sadece kendisi 'Kuzu' olarak adlandırılmamış, aynı zamanda uhrevi bir ismi olan bir atadedesi de var. Aşağı tabakadan, kalabalık, karışık halk kesiminden insanlar ilk atababalarını asla bilmezler. –Şu hâlde senin ilk atababan hakikati arayan bir gezginmiş, öyle mi?"

"Müthiş bir kuvvet ve kudretle Tanrıyı keşfetmişti ve Onunla bir anlaşma yapmıştı; buna göre biri ötekinin bünyesinde kutsal olarak kalacaktı" diye karşılık verdi Yusuf. "Yaşına göre canlı, kanlı ve güçlüydü, kuvvetli elleri olan bir adamdı; doğudaki haydut krallar her tarafı yakıp yıkarak kardeşi Lut'u esir alıp götürdükleri zaman, o derhal ve kararlılıkla onların üzerine üç yüz on sekiz adamı ve en yaşlı kâhyası Eliezer'le birlikte yürümüş ve onları yenip Şam'dan daha ilerilere kadar sürmüş ve kardeşi Lut'u onların ellerinden kurtarmıştı."

Anne başıyla anlatılanı doğruluyordu. Firavun gözlerini aşağıya çevirmişti.

"Tanrıyı keşfetmeden mi yoksa daha sonra mı sefere çıkmıştı?" diye sordu.

"Bu işlerin tam ortasında" diye cevap verdi Yusuf. "Tam bu işlerle uğraşırken ve ara vermeden yaptığı sefer sırasında. Etrafı yakıp yıkan haydut krallarla ne yaparsın? Tanrının barış felsefesini onlara öğretemezsin, onlar bunun için son derece aptal ve üstelik çok kaba insanlardır. Onları yenerek ancak bir şeyler öğretebilirsin, onlar bunu yüreklerinde algılarlar: Tanrının barışının güçlü elleri vardır. Bunun için sen de Tanrıya karşı sorumluluk borçlusun; dünyanın gidişatı, cani ve her yeri yakıp yıkanların kafalarına göre olmaz, ancak Onun iradesine göre yol alınır."

"Çok iyi anlıyorum" dedi Amenhotep çocuk gibi keyfi kaçmış bir hâlde, "çocukken bakıcılarımdan birisi olsaydın, sen de bana kan çanağına dönmüş gözleri ve aşağıya sarkan saçlarıyla cezalandırılan insanların hikâyelerini anlatırdın herhâlde."

"Acaba şöyle bir şey olmuş olabilir miydi" diye sordu Yusuf kendi kendine. "Firavun'un olağanüstü yeteneğine ve erken gelişmesine rağmen tahminlerinde yanlışlık yapmış olamaz mı? Böyle düşünülmemesi gerekirdi, ama belki o, ilahî yanının dışında insani tarafının da olduğunu göstermek için böyle bir şeyi yanlışlıkla yapmış olabilir. Çünkü o şeref hikâyesiyle sıkıntı verenler" diye kendi kendine konuşarak, "aslında savaş ve kılıç kullanma hevesi yüzünden böyle bir girişimde bulunmuşlardı; ama onun kâhini, ay gezgininin son torunu, savaşa, Tanrının barışından gelen müjdeli bir haber getirmeye çalışıyor; bölgeler arasındaki bir tüccar, yukarı ve aşağı âlemler arasındaki bir aracı olarak barışta güçlü ve kudretli olma konusunda bir söz ilave etmeye çalışıyor. Kılıç aptalca bir şeydir, ama uysallığın da zekice bir şey olduğunu söyleyemem. Akıllı olan aracıdır, insanların ve Tanrının karşısında hep aptalca durup hiçbir şey yapmamayı da istemez, sapasağlam ayakta kalmayı önerir. Şu anda düşündüğüm bu şeyleri, izin verilse de Firavun'a bir söyleyebilsem!"

"Kendi kendine söylediğin şeyleri işittim" dedi Amenhotep. "Bu da yine kurnazca bir şey oldu; kendi kendine konuşman ve diğerlerinin bunları işitecek kulakları yokmuş gibi yapman senin bir buluşun. Belki bu, denizcinin hediyesini kolunda tutmandan –olabilir; şakacı tanrının ruhundan ve o atmosferden senin sözlerine bir şeyler girmiş olabilir."

"Belki öyle olmuştur" diye cevap verdi Yusuf. "Firavun tam saatinde bu sözü ifade ediyor. Olabilirdi, olabilir ve hepsi elle bir yana itilemez; köleniz bunu her zaman hesaba katmaya hazırdır. Aslında Firavun dolaylı olarak şunu söylemek istiyor: Kendisinin, bu rüyaları kendi kral mekânına aşağı âlemden getirdiğini; ayın ve ölülerin dostunun bütün sevimliliği içinde kendisinin de yeryüzünde bir önder olduğunu söylüyor. Yukarıdakilerin yanında olduğu zaman aşağıdakilerin lehine ve aşağıdakilerin yanında olduğu sırada da yukarıdakilerin lehine dostça sözler söylüyor. Çünkü bildirilmeyen şeyden nefret eder ve bütün yaratılmış olanlardan daha önce bir bilgiye sahiptir, bu da şudur: Birisi dürüst olabilir, yanlış da."

Amenhotep, "hani şu bütün dünyanın kahkahaları altında iri iri gözyaşlarının toprağa karıştığı, sahtekârlığa uğramış haklı insan amcana mı döneceksin?" diye sordu. Bırak onun hikâyesi orada kalsın! Eğlenceliydi ama can sıkıcıydı. Elbette şakacı, eğlenceli olan şey, daima, insanın canını sıkan bir şey de içerebilir; biz de bu altın değerindeki ciddiyetten hareket ederek rahat bir nefes alırız ve huzur duyarız."

"Firavun böyle söylüyor" diye karşılık verdi Yusuf. "Bunu söylemek için kendisinin de dürüst birisi olması gerek! Işık ciddi ve serttir. Güç ise, aşağıdan ona doğru onun içindeki saflık ve dürüstlüğe girmeye çalışır, –hakikaten o, güç olmak zorundadır ve erkekçe bir güç, sadece zarafet yetmez yoksa yanlış yapılır ve sonunda gözyaşları dökülür."

Bu sözlerden sonra anneye doğru bakmadı, gözlerini doğrudan ona çevirmedi ama yine de az çok onun bu sözleri onaylayacak şekilde başını öne sallayıp sallamadığını görüyordu. Anne onaylama-

dı ama ona gözlerini dikerek seyrettiğini fark ediyordu; bu durum belki de başıyla onaylamaktan çok daha iyiydi.

Amenhotep dinlememişti. Koltuğuna iyice yayılmıştı, eski oturma adabına uymuyordu; Amun'un haşinliğine karşı bir pozisyondaydı: Dirseğini arkalığa dayamıştı, diğer elini bir ayağına ağırlığını verip heykel pozisyonundaki gibi kalçasına koymuştu, ayak parmaklarını iyice aralamış ve kendi sözlerine dalıp gitmişti.

"Majestemin son derece yetenekli bir şeyler söylediğini sanıyorum" dedi Yusuf, "duyduğum kadarıyla: Şaka ve ciddiyet, can sıkıcılık ve mutluluk hakkındaydı. Gökyüzüyle yeryüzü arasında ayın aracılık yapışında bir yanıltıcılık ve büyüleyicilik vardır ve bu netameli bir şey değildir. Ama Atôn'un ışınları, altın gibi değerlidir, bunlar hakikat içinde birleşirler, merhametli ellerde son bulurlar; bu elleri Babanın yarattığı sevgiyle öpüp okşarlar. Yalnız Tanrı yuvarlak güneştir, hakikat ondan çıkıp dünyaya yayılır ve güvenilen sevgi her yeri kaplar."

"Bütün dünya Firavun'un sözlerini dinliyor" diye cevap verdi Yusuf. "Öğrettiği sürece, söylenenlerden bir tek kelimeyi bile kaçırmıyor. Onların sözleri de tıpkı Firavun'unkiler gibi kabul edilmişse bu diğerlerinde de aynı şekilde olmalıdır, ama yine de Taçların Efendisinin sözlerinin düzeyine ulaşamaz. Onun bu altın sözleri bizim hikâyelerimizden birisini bana anımsattı. İlk insanlar olan Âdem ile Havva ilk gecede telaşa kapılmışlardı, korku içindeydiler. Onlar dünyanın yeniden çöle döneceğine ve bomboş olacağına gerçekten inanıyorlardı. Çünkü nesneleri birbirinden ayırıp gruplayan ve her birini kendi yerine oturtan, mekânı yaratan ışıktır; zamanı da o yaratmıştır; ama gece, düzensizliğin yineden meydana gelmesine sebep olur; her şey karmakarışık ve ana baba günü olur. Güneş akşamleyin öldüğünde ve karanlığın her yandan etrafı kapladığı anda, ikisi de tarif edilmez derecede korkar. Birbirlerinin yüzlerine çarparlar, vururlar. Ama Tanrı onlara iki tane taş verir: Birisi derin karanlıktan diğeri ölümün gölgesinden yaratılmış. Bu iki taşı Âdem birbirine sürter ve ne görsün, oradan ateş hâsıl olur, kucaktaki ateş, içimizin en derin-

liklerindeki ilk ateş, şimşek gibi genç, Ra'dan daha yaşlı, kuru çalıları yaktı ve onların gecelerine dirlik düzenlik getirdi."

"Çok güzel, çok iyi!" dedi kral. "Sizin hep şaka hikâyelerinizin olmadığını çok iyi anlıyorum. Bize, ilk insanların ertesi sabah ne kadar mutlu olduklarını anlatmamam çok yazık; sabah, Tanrının onları ışıklarıyla aydınlatıp dünyadan karanlığı kovduğu andaki mutluluklarından söz etmedin, çünkü onların teselli edilişleri anlatılamayacak kadar muhteşem olmalı. Işık, ışık!" diye bağırıyordu Firavun, heykel gibi durmaktan vazgeçti; bir aceleyle yürüyor, bir duruyor, salonda bir oraya bir buraya hareket ediyordu. Bu sırada süslü kollarını arada sırada başından yukarıya kaldırıyordu; bazen de ellerini kalbinin üstüne bastırıyordu. "Kutsal aydınlık, gözü yarattı, onunla karşılaşmak için, Bakış ve Ona Bakış, dünyanın kendine gelmesi, bu ancak senin sayende oldu, fark edilmeyi sevgiyle yaratan ey Işık! Ah anneciğim! Sen, sevgili kâhin, onun ihtişamı ne kadar güzel ve kâinatta tek olan Atôn'dur; benim Babam; coşku ve gururla damarlarım nasıl atıyor, çünkü ben ondan yaratıldım. O, bana herkesten önce kendi güzelliğini ve sevgisini algılamamı nasip etti. Çünkü onun büyüklüğü ve şefkati de onun gibi tek ve emsalsizdir; ben onun öğretisiyle donanmış oğlu olarak sevgiyle, muhabbetle ona bağlı olan yegâne insanım. Gök, engin denizinde doğduğu ve doğudaki Tanrı diyarında yükseldiği zaman, tanrıların kralı olarak ışık saçan tacını takınır; bütün yaratılanlar sevinçle onu karşılar; maymunlar ellerini yukarı kaldırarak ona tapar, bütün vahşi hayvanlar koşarak, zıplayarak onu över. Çünkü her gün bereket getiren bir zamandır; gecenin geçip gittiği zamandan sonra yapılan sevinç şölenidir, işte o zaman Firavun ona yüzünü çevirir ve dünya kendisini unutacağı bir konumda kaybolur. Dünyanın kendisini kaybettiği ân, çok ürkütücüdür ama onun yeniden dirilmesi için buna ihtiyacı var. İnsanlar kendi odalarında yatarlar ve başlarını örterek korurlar; aslanlar gezinir ve bütün yılanlar sokar. Ama o gelir! Ve insanların ağızlarını kapatır, gözkapaklarını göz bebeklerinin üstünden kaldırır; yıkanmalarını ve elbiselerini bulmalarını ve işlerine gitmelerini

sağlar. Yeryüzü aydınlıktır, gemiler nehrin yukarısına ve aşağısına yelken açıp gider; onun ışığında her sokak açık kalır. Denizde balıklar onun önünde sıçrar; çünkü ışınları denizin dibine de iner. Uzaktadır; ah, ölçülemeyecek kadar uzakta, ama onun ışınları buna aldırmadan yeryüzüne, denize ulaşır; sevgisi tüm varlıkları sarar. Çünkü o, bu kadar uzakta ve yücelerde olmasaydı her şeye nasıl hâkim olabilir ve kendi dünyasında her yerde nasıl olabilirdi; bu dünyayı kısım kısım ayırmış ve her birine ayrı ayrı güzellik bahşetmiş: Suriye, Nubya, Punt ve Mısır diyarını yaratmış; Nil'in gökyüzünde bulunduğu ve oradan dağları aşıp o memleketin insanlarına deniz gibi sularını sunup tarlalarını suladığı yabancı diyarlar yarattı; bizim için de toprağın içinden kaynaklar yaratıp çölde yiyeceğimiz besinleri sularıyla besleyip büyüttü. Evet, ey Tanrım, bütün eserlerin ne kadar bol ve çeşitli! Mevsimleri yarattın, zaman ve mekânı yaratıp milyonlarca çeşitli insanlar yerleştirdin, bunlar senin içinde yaşıyor ve ömürlerini şehirlerde, köylerde, mezralarda, kara ve nehir yollarında tamamlıyorlar. Sen onları birbirinden farklı kıldın ve onlara çeşitli diller verdin; birbirinden farklı âdetlerini, kendilerine özgü sözlerle ifade ediyorlar ve hepsi de senin kollarının arasında yaşıyor. Birkaçı esmer, diğerleri kızıl; başkaları siyah, ötekiler süt ve kan gibi –bunlar senin içinde renk renk görülüyor ve senin buyruğunla oldular ve yaşıyorlar. Burunları kemerli veya düz veya yüzünden dimdik çıkmış; renkli veya beyaz giyinirler, yünden veya ketenden, yani bildiklerine ve akıllarına göre yapılmış şeyler; ama bütün bunlar onların karşılıklı oturup görüşmelerine engel olmaz, kinleşmelerine sebep olmaz, aksine birbirlerine ilginç gelirler; bu bile onların sevgi ve tapınmaları için bir sebeptir. Her şeyi bahşeden Tanrım, yarattıkların ve büyütüp beslediğin her şey ne kadar sevindirici ve sağlıklı. Seni her tarafa yayan sevgili oğlun Firavun'a neler malum ettin ki onun kalbi çıkacakmış gibi coşkuyla çarpıyor. Sen erkeklerde tohumlar yarattın ve kadının vücudunda bebeğe nefes verdin. Onu sakinleştirdin, ağlatmadın, sen ey iyi kalpli dadı ve vücudun içindeki süt anne! Sivrisinekleri yarattın, yaşıyorlar; aynı şekilde pireleri,

kurtları ve kurtların yavrularını da. Yeter artık, bunlar bu yüreğe çok fazla; hayvanlar senin meralarında memnun, ağaçlar ve bitkiler özsularıyla dimdik ayakta ve çiçek veriyor, sana şükran borcu olarak seni övüyorlar; bu sırada sayısız kuşlar bataklıklar üzerinde sana şükrederek uçuyor. Ama deliğinde oturup ihtiyacı için hazırlanan minik fareleri düşününce, onların iki minicik elleriyle burunlarını temizleyişleri ve inci gibi parlayan minik gözleri gözümün önüne geliyor, gözlerimi çeviriyorum. Daha yumurta içindeyken cik cik sesleri duyulan ve sonra kabuğunu kırıp dışarı çıkan civcivleri de asla unutmadım; eğer o civcivi tam olarak yaptıysa o yumurtadan çıkıyor ve ötüp duruyor, kabuğunun önünde ayaklarının üstüne kalkıp telaşlı bir şekilde koşuşturuyor. Şunu hatırlatmak isterim, yüzümü bu narin patiskayla kurulamak istemiyorum, çünkü ona olan aşkımdan dolayı döktüğüm gözyaşları onu seller gibi ıslattı... Ben kraliçeyi öpmek istiyorum" diye bağırdı birdenbire ve yüzünü yukarıya çevirerek öylece durup kaldı. "Sarayı güzelliğiyle dolduran, ülkelerin Hanımefendisi, benim tatlı karım Nofertiti'yi hemen çağırın!"

Sonsuz Mutluluk

Yakup'un oğlu Firavun'un karşısında, tıpkı eskiden bahçedeki küçük safa evinde ihtiyar anne babanın yanında dilsiz bir hizmetçi görevini yerine getirdiği zamandaki gibi durmaktan yorulmuştu. Sivrisinekler, civcivler, farecikler ve kurt yavrusu için her türlü inceliği ve anlayışı gösteren genç Firavun'un bu konuda duyarsız kaldığı görünüyordu –bu krallara özgü ve kısmen de unutkanlığı olan bir nezaketti. Ne onun, ne de yüksek koltuğunda oturan annesinin aklına bu konuda hiçbir şey gelmiyordu; böyle de devam edeceğe benziyordu –keşke ona biraz izin verselerdi, bir parça oturabilmeyi çok istiyordu, çünkü bütün organlarının buna şiddetle ihtiyacı vardı; Girit tarzı odaya birçok tabure getirtilebilirdi. Çok sıkıcı bir durumdu ama geçerli kurallar bilindiği için, bazı şeylere katlanmak gerekiyordu; sonuna kadar da buna katlanılacaktı. Bu konuda bir söz söylemek yerinde olmazdı.

Oğlu arzusunu söylediği anda, Tanrıça Anne ellerini çırptı. Ön odadaki hizmetçi, tatlı bir tavırla arı motifli perdeyi açıp eğilerek içeri süzüldü. Teye gözlerini süzerek ona: "Firavun, yüce hanımını istiyor" dediğinde gözlerini ona doğru çevirdi ve bir anda odadan kayboldu. Amenhotep sırtını salona dönmüş, büyük kemerli bir pencerenin önünde duruyor; göğsü ve bütün vücuduyla hızlı hızlı soluyarak bahçelerin üzerinden, coşkuyla övdüğü güneşin yaratıcı varlığına bakıyordu. Annesi ona dönmüş endişeyle onu gözlüyordu. Birkaç dakika geçmişti ki gelmesini arzu ettiği eşleri hanımefendi göründü; uzakta bir yerlerde olmamalıydı. Soldaki resimli duvarın toptan açılmasıyla önceden fark edilmeyen küçük bir kapı ortaya çıktı; kapının eşiğinde iki kadın hizmetçi diz çökmüştü; onların arasından, solgunca gülümsemesiyle, dikkatli minik adımlarla, gözkapakları aşağıya inmiş, uzun boynu çekingen bir sevimlilikle ileri uzatılmış bir hâlde Ülkelerin Kraliçesi, karnında güneşin meyvesiyle içeri süzüldü. Bu kısa giriş anında hiçbir şey söylemedi. Saçlarını arkada toplamıştı, başında mavi bir başlık taşıyordu ve saçlarının iki yanında tornadan çıkmışçasına biçimli iri, ince kulakları vardı; gök mavisi uzun kuyruklu, pileli elbisesi göbeğini ve bacaklarını açıkta bırakıyordu; göğüsleri, omzundan aşağıya doğru inen ve ışıl ışıl yanan çiçekli bir yakayla kapatılmıştı; çekinerek genç kocasına yaklaştı; kocası hâlâ nefes nefeseydi ve coşkulu bir hareketle ona doğru döndü.

"İşte buradasın altın güvercinim, benim tatlı yatak kardeşim" dedi titreyen sesiyle; sarıldı ve onu dudaklarından ve gözlerinden öptü; ayrıca alnından inen iki yılan şeklindeki perçemi de öptü. "Seni görmem gerekiyordu ve sana kısacık da olsa sevgimi göstermem lazımdı, konuşurken birden canım çekti. Seni çağırmamdan rahatsız olmadın umarım? Umarım senin hamileliğine bir kötülük gelmez? Ben Majestelerinin sana böyle şeyler sorması aslında haksızlık, çünkü bu sorularla senin iç âlemine etki ediyorum; bunu aklına getirerek seni kusacak hâle getirmem umarım; görüyorsun kral her şeyi ne kadar incelikle anlıyor. Bugünkü seçkin kahvaltını muhterem midende tu-

tabilseydin Babaya çok müteşekkir kalacaktım. Bir damla bile içinde kalmadı... Sonsuz annem orada tahtında oturuyor, görüyorsun. Orada elinde lirli şahıs yabancı bir kâhin; İmparatorluk için önemli olan rüyalarımı yorumladı; çok tuhaf ve eğlendirici hikâyeler biliyor; bu yüzden onu sarayda önemli bir makama getirip tutmak istiyorum. Hapishanede yatmıştı, herhâlde bir yanlışlık yüzünden, bu sık sık oluyor. Benim içki sorumlum Nefer-em-Vêse de yanlışlıkla hapiste yatmıştı, ama onun arkadaşı, ölmüş fırıncıbaşı suçluydu. İki kişiden birisi daima suçsuz olarak hapishanede yatmış oluyor, üç kişiden de ikisi. Bunu ben insan olarak söylüyorum. Tanrı ve kral olarak ise her şeye rağmen hapishanelerin gerekli olduğunu söylüyorum. İnsan olarak da ben senin gözlerini, yanaklarını ve dudaklarını defalarca öpüyorum kutsal sevgilim. Bunu sadece annemin değil aynı zamanda yabancı kâhinin yanında da yaptığım için sakın şaşırma; çünkü biliyorsun, Firavun kesinlikle insan olduğunu da öne çıkarır. Bu konuda daha ileri aşamalara da ulaşmak ister. Senin ve anneciğimin henüz bilmediği bir şey var; bu fırsattan yararlanarak onu açıklamak istiyorum. Saltanat kayığımız 'Her İki Diyarın Yıldızı'yla bir gezi yapmayı düşünüyor; bunun için de bir zaman saptamam gerek; bu gezi sırasında halkın da nehrin iki kıyısı boyunca merakla kısmen de emir gereği toplanmasını istiyorum. Amun'un ilk rahibine hiçbir şey sormadan, üstü kapalı tahtta seninle baş başa oturmak, –benim kutsal hazinem– seni dizime yatırmak ve seni yürekten bütün halkın gözleri önünde öpmek istiyorum. Bu, Karnak'takini kızdıracak ama halk bunu sevinçle karşılayacak ve ona sadece bizim mutluluğumuz hakkında değil, aynı zamanda, asıl önemlisi de bu, Gökyüzündeki Babamın şefkati, ruhu ve varlığı konusunda da iyi bir ders verecek. Bu niyetimi açıkça ifade edebildiğim için çok memnunum. Ama sakın seni buraya bunu söylemek için çağırdığımı düşünme! Bunu bildirmek birden işte böyle aklıma geliverdi. Ben seni, sevgimi ve muhabbetimi kanıtlamak için, birdenbire içimde duyduğum özlemle çağırdım. Bu da oldu. Haydi git artık, benim taçlı hazinem! Firavun'un işi başından aşkın. Sevgili, ölümsüz anneciğim ve bu genç adamla son de-

rece önemli şeylerle ilgili görüşmeler yapıp onların önerilerini öğreneceğim. Biliyor musun bu, derin âlemlerin bir kuzusu? Git hadi, bir şeye çarpma ve korkuya kapılma, kolla kendini! Çalgıcılar ve dans edenlerle git eğlen ve zihnini bir parça dağıt! Mutlu bir doğum yaptığında, çocuğun ismi Meritatôn olsun. Bunu kabul ettiğini görüyorum. Zaten Firavun'un her söylediği şey sence hep doğru olarak kabul görür. Ama bütün dünyanın da onun söylediklerinin ve öğrettiklerinin doğru olduğunu kabul etmesi durumunda her şeyin daha iyi olacağını bekler. Güle güle kuğu boyunlum, şafak bulutçuğum, etrafın altınla çevrelensin –ömür boyunca!"

Kraliçe yine kuğu gibi süzülüp gitti. Odadan çıkınca, arkasından resimli duvar kapı kapandı. Amenhotep çok duygulanmış ve utanmış bir hâlde geri döndü, minderlerinin içine gömüldü.

"Böyle bir Hanımefendileri olan ülkeler doğrusu çok şanslı" dedi. "Onları böylesine mutlu yapan bir Firavun'a sahip olmaları da! Bunu böyle söylemekte haklı mıyım anneciğim? Bana katılıyor musun kâhin? Eğer benim sarayımda rüya yorumcusu olarak kalacak olursan seni evlendireceğim, bu benim kararım. Senin seçkinliğine uygun yüksek mevki sahibi ailelerden bir gelin seçeceğim. Evli olmanın ne kadar hoş olduğunu bilmezsin. Benim sana planımda da belirttiğim gibi Majestem yapacağımız sefa yolculuğunda benim insani tarafımı anlattıklarımdan çok daha etkili bir şekilde göreceksin; ben buna kesinlikle çok önem veriyorum. Çünkü bak, Firavun öyle gururlu birisi değildir –bu dünyada kim böyle olabilir ki zaten? Ama ben sende, dostum, hoşa giden davranışların sırasında bir parça kendini beğenmişlik olduğunu sezdim –ben açıkça söylüyorum: Bir parça diyorum, çünkü senin kendini beğenmişliğini bilmiyorum ama tahmin ediyorum; bunun bize gösterdiğin şeyle bağlantılı olduğunu düşünüyorum; senin seçilmiş bir kişi ve kutsanmış bir tarafın var ve bu sakin ve gururlu hâlinle sanki 'bana dokunma' bitkisinden yapılmış bir kurban çelengi taşıyormuş gibisin –işte bundan dolayı seni evlendirme fikri aklıma düştü."

"Ben yüceler yücesinin elindeyim" diye cevap verdi Yusuf. "O bana ne yaparsa benim için şeref olur. Firavun'un bilmediği bir şey var: Beni kötülükten koruyan bu gurura ihtiyacım vardı. Benim soyumun damadı olan Tanrı beni seçkin kıldı, biz Onun geliniyiz. Tıpkı bir yıldıza verilen adlandırma gibi: 'Akşam bir avrat ve sabah bir erkek', işte bundan dolayı olmalı ki gelin konumundan bir damat konumu çıkıveriyor."

"Kurnazın ve sevimlinin oğlunda böyle çift özellik olabilir" dedi kibarca kral. "Elbette" diye sözlerine ilave etti, "ciddi olalım ve en önemli şeyden söz oyunları yaparak konuşmayalım! Sizlerin Tanrısı kimdir ve Onun yaptıkları nedir? Sen beni her konuda aydınlatmayı ihmal ettin veya çekindin. Senin babanın atababasının Onu keşfettiğini söylemiştin değil mi? Sanki sen o, hakiki ve tek Tanrıyı bulmuştu gibi bir şey söylemiştin, değil mi? Böyle bir şey olabilir mi, benden önce ve benden çok uzaklarda olan bir adamın çıkıp da hakiki ve tek Tanrının yuvarlak güneş olduğunu, bakan ve bakılanı yaratan olduğunu ve benim Gökyüzündeki Babamı nasıl söyler ki?"

"Öyle değil, Firavun" diye cevap verdi Yusuf gülümseyerek. "O yuvarlak güneşi kastetmemişti. O bir gezgindi ve güneş onun bu zahmetli yolculuğunda sadece bir istasyondu. Huzursuzlukla dolu ve doymak bilmeyen bir gönül adamıydı –buna, böyle olduğu için gurur deniyor– böylece sen şeref ve kaçınılmazlık simgesiyle birlikte olan kınayıcı sözü görmezlikten geliyorsun. Bu adamın gururlu olmasının sebebi, insanın sadece Yüceler Yücesine hizmet etmesinden kaynaklanıyor. Bunun için Onun kisvesi güneşi aşıyor."

Amenhotep'in rengi attı. Öne doğru eğilmiş bir hâlde oturuyordu, mavi peruklu başını da öne doğru uzatmıştı ve parmak uçlarıyla çenesine bastırıyordu.

"Anneciğim, şimdi dikkat et! Ne olursun, dikkat et!" diye yavaş bir sesle konuştu, ama bu sırada başını annesinden yana çevirmedi, aksine onun gri gözleri dimdik, gözkapaklarını kırpmadan Yusuf'a bakıyordu, sanki gözlerinin üstündeki buğuyu parçalamak isteyen bir çaba gösteriyordu.

"Devam et sen!" dedi. "Dur! Dur ve devam et! O hiç durmamış mı? Onun yolculuğu güneşi de aşıp gitmiş mi? Konuş! Veya ben kendim konuşacağım, ama ne konuşacağımı da bilmiyorum."

"Bu zorunlu gurur ona ağır geliyordu" dedi Yusuf, "bunun için o, kutsanmış yağlarla vücudunu ovuyordu. Baştan çıkarıcı birçok girişimin üstesinden geldi; çünkü o, ibadet etmek istiyordu ama sadece en yücedekine ve sadece en Yüce Tanrıya, zaten ona da bu yakışırdı. Toprak ana, ona meyvelerini sunuyor ve onun hayatta kalmasını sağlıyordu. Ama onun tek bir sıkıntısı vardı, bunu da sadece gökyüzündeki Yüce Makam giderebilirdi ve bunun için bakışını yukarıya çevirmişti. Bulutlar birbirine karışıyor, fırtınalar azıyor, yağmurlar bardaktan boşanırcasına yağıyor, mavi şimşekler çakıyor, fırtınalar ve sular etrafını sarıyor, korkunç gök gürültüleri ona zorluk çıkarıyordu. Ama o, bütün bunlara karşı başını dik tutarak hedeflediği şeye gidiyordu, çünkü ruhu ona, bütün bunların sadece ikinci dereceden zorluklar olduğunu öğretmişti. O ruhunun sesine uyarak kendi öz varlığıyla ilerliyordu, daha iyi bir çözüm yolu yoktu, –belki bu alçaltıcıydı ama aynı zamanda ezici bir güce sahipti. Muhteşem bir şey bu, diye zihninden geçiyordu, zorlukları ancak gururla aşmak mümkün olacaktı. Zorluklar onun üzerinde ve mekân içindeydi ama onun ruhunda değildi. Onlara tapmanın çok basit ve alçakça olacağını anladı ve hiçbir şey yapmamayı tercih etti. Çok aşırı yakınlık ve çok alçalmanın, nefret edilecek bir şey olduğunu algıladı."

"İyi" dedi Amenhotep, çok zor işitilen bir sesle ve çenesini ovuşturdu. "İyi, dur, hayır devam et! Anne, dikkat et!"

"Bu büyük belirtilerin hepsi atababanın karşısına çıkmıştı!" diye devam etti Yusuf. "Yıldızların efendisi de bunların içindeydi, çoban ve sürüleri de. Bunlar çok uzaklarda ve yüksek diyarlardaydı, onların dönüşleri muhteşemdi. Ama o, onların Şafak yıldızının işaretiyle dağıldıklarını gördü. Elbette bu durum da güzeldi; iki misli özelliğe ve pek çok hikâyeye sahip olmak güzeldi, ama onun bildirileri, onu korkutan ve rengini arttıran ve içinde onu kaybettiren anlatımı yine de zayıf kalıyordu. Zavallı Şafak yıldızı!"

"Üzülmeyi bir yana bırak!" diye emretti Amenhotep. "Burada zafer söz konusudur! Çünkü onun rengini arttıran şey neydi ve ona gözüken şey kimdi ve nasıldı?" diye sordu mümkün olduğunca tehdit edici bir ifadeyle ve ihtişamla.

"Tabii, güneş" diye karşılık verdi Yusuf. "Sadece tapmak arzusuyla yanıp tutuşan birisi için bu ne zorluk! Dünyayı çepeçevre çeviren halklar Onun şefkati ve acımasızlığı karşısında saygıyla eğilirler. Kendisine özgü bir ibadeti onlarınkiyle birlikte ve müştereken bir ibadet yapıp Onun önünde durup secde etmek, nasıl iyi, huzur verici ve hayırlı bir iş! Atababanın gösterdiği özen ve koşullara uyması sınır tanımaz ve durmak bilmezdi. Bu iş dinlenmeye ve hayır işlemeye bağlı bir şey değildir, aksine şerefe leke getirecek tehlikeli bir işi yapmaktan sakınmaya bağlıdır, böylece insan vaktinden önce ve en sondaki yüce Varlığın karşısında secde etmemeli, derdi. 'Sen kudretlisin' derdi Şamaş-Maruduk-Baal'e. 'Senin kutsamanın ve lanetlemenin şiddeti muhteşemdir. Ama yine de benim içimde bir kurtçuk var, bu seni aşıyor ve bana, beni yaratanın kim olduğunu gösteren bir kanıt elde etmem için uyarıda bulunuyor. Kanıt ne kadar büyük olursa hata o kadar büyük olur; kendisini kanıtlayan yerine ötekine tapınarak baştan çıkacak olursam hata yapmış olurum. Tanıklık belgesi ilahîdir ama Tanrı değildir. Ben de bütün aklım ve fikrimle bir kanıtım; bu konumum güneşi aşar ve güneşi bile yaratan kudrete ulaşır ve Onun nuru güneşinkinden çok daha güçlüdür' der."

"Anne" diye fısıldadı Amenhotep, gözlerini Yusuf'tan ayırmadan, "ne dedim ben? Hayır, hayır, bunu ben söylemedim, bunun bana söylendiğini biliyordum sadece. Son defa, yine böyle kendimden geçtiğim bir anda, bu, öğretinin düzeltilmesi için vahiy yoluyla bana malum edildi –çünkü öğreti henüz tamamlanmadı; onun tamam olduğunu da ben asla söylemedim– işte o zaman Babamın sesini işittim, bana şunları söyledi: 'Ben Atôn'un içinde bulunan nurum. Ama ben nurumdan milyonlarca güneşi beslerim. Sen bana Atôn ismini mi verdin? Öyleyse şunu bil, bu isimlendirmenin iyileştirilmesi zorunludur ve sen beni son ismimle isimlendiriyorsun. Be-

nim son ismim ise şudur: Atôn'un Efendisi.' İşte Babanın sevgili oğlu Firavun bunları işitti ve coşkuyla derinleştiği âlemden bunları getirdi. Ama o bu konuda hep sustu ve susa susa da unuttu gitti. Firavun hakikati gönlüne yerleştirdi; çünkü bu Baba, hakikattir. Ama bütün insanların bunu kabul etmesi, öğretinin zafere ulaşması için bunun aynen böyle korunması gerekir. Firavun korkuya kapılıyor, çünkü bir öğretiyi iyileştirmek ve arındırmaktan sadece ve sadece onun hakikat olduğunu göstermekten korkuya kapılıyor, hakikati öğretememekten ve anlamını açıklayamamaktan korkuyor. İşte hiçbir insana bunu anlatamamak, çok büyük bir korku ve sıkıntı; Firavun'un omuzlarına yüklenmiş bir sorumluluk duygusu ve ona şöyle bir şey söylemek kolay: 'Sen gönlüne hakikati yerleştirmedin, aksine öğretiyi yerleştirdin.' Ama öğreti, insanları bu hakikate yaklaştıracak tek yardım kaynağıdır. Öğretinin iyileştirilmesi gerek; ama bunu hakikatin kaynağı olarak işe yaramaz bir şey durumuna da getirmemek lazım. Babaya ve sizlere soruyorum: Bu öğretinin gönüle yerleştirilip muhafaza edilmesi hakikatin zararına olur iddiası doğru mu? Bakın, Firavun kendi sanatkârları tarafından yapılan şanlı Babasının resmini insanlara gösteriyor: Altın bir disk, oradan aşağıya yarattıkları varlıkların üzerine ışıkları düşüyor ve tatlı ellerde son buluyor; bu eller yaratılanı okşuyor. 'Tapının!' diyor O. 'Bu Atôn'dur, benim Babam, onun kanı benim içinde dolaşıyor ve o bana, hepinizin de Babası olmak istediğini vahiy yoluyla iletti, onun nezdinde güzel ve iyi olasınız.' Ve şunları ekledi. 'Ben sizlerin düşünceleriyle ilgili olarak sertim, sevgili insanlar kusura bakmayın! Sizlerin temiz yürekliliğinizi seve seve korudum. Ama bunun böyle olması gerekiyor. Bunun için sizlere şunu söylüyorum: Tapındığınız resim ve heykellere artık tapınmayın ve ona eskiden söylediğiniz ilahileri söylemeyin, aksine bu resim ve heykelle ifade edilen kişinin kendisine, bunu iyice kavradınız mı? Gerçek Güneş kursuna, Gökyüzündeki Babama, o Atôn'dur, çünkü o resim, heykel değildir.' Bu çok önemli bir şey; insanların beklentisi de budur ve yüz kişiden sadece on ikisi bunu kavrayabilir. Ama öğretmen şun-

ları söyler: 'Bir başka zorluğu sizlere anımsatmak zorundayım, hakikat aşkına, bu söyleneni de aşan bir şey, sizin alçakgönüllülüğünüz ve saflığınızdan dolayı da üzülüyorum. Çünkü resim, resmin resmidir ve bir kanıtın da kanıtı. Siz onun önünde tütsü yaktığınız ve methiyeler okuduğunuz için gökyüzündeki gerçek güneş kursu dönmüş olmuyor –bu da değil, onun içinde bulunan nur, Atôn'un Efendisidir ve onun yolunu yönlendirir' –bu çok derin bir konu ve bir öğreti için fazla derin; on iki kişiden bir tanesi bile bunu anlamaz. Sadece Firavun bunu anlıyor, o bu sayılara girmez; yine de onun sayısız insana öğretmesi gerekiyor. Kâhin, senin atababanın işi kolaydı, ama o kendisini zora soktu. O, canı istediğince kendisine zorluklar çıkarıyordu ve yalnız kendisi için hakikatin peşine düşmüştü, kendi gururu yüzünden... çünkü o sadece bir gezgindi. Ama ben bir kralım ve öğretmenim; öğretemeyeceğim bir şeyi düşünmem. Ama öğretilmesi mümkün olmayan şeyi düşünemeyen kişi ise hemen beller."

Burada anne Teye öksürerek boğazını temizledi, takıları takırdadı ve karşıdaki boşluğa bakarak şunları söyledi:

"Devlet ve inanç dünyalarına akıllıca hizmet eden ve sayısız insanın saflığını koruyan Firavun'u övmek gerekir. Ben ona, halkın yeraltı âleminin kralı Usiri'ye bağlılığı yüzünden, onları kırmaması için uyarıda bulunmuştum. Zaten koruma ile bilme arasında çelişki yoktur; öğretmenler de zaten bilgiyi bastırma gereğini duymazlar. Rahipler asla insanlara her şeyi, bildiklerinin hepsini öğretmediler. Onlara sadece yararlanacakları kadarını öğrettiler ve onlara faydası olmayacak şeyleri kendi kutsal bölgelerinde sakladılar. Böylece bilgiyle bilgelik aynı anda dünyaya vardı, hakikat ile koruma da. Anne, bunların böyle kalmasını önerir."

Amenhotep, ona nazikçe selam vererek "Teşekkür ederim anneciğim" dedi. "Katkın için teşekkür ederim; bu katkın sonsuza dek unutulmayacak. Ama biz farklı şeylerden söz ediyoruz. Ben Majesteleri Tanrı kavramının öğretilmesine engel olan bağlardan söz ediyorum. Seninki ise öğretiyle bilgiyi ayıran mantıki devlet kurnazlı-

ğı. Firavun kibirli olmak istemiyor; böyle bir ayırımı yapmaktan daha büyük bir kibirlilik yoktur. Hayır, dünyada bir babanın çocuklarını seçkin veya sıradan diye ayırması kadar kötü bir şey yoktur; iki çeşit öğretim gerekir: Kitleye ihtiyatlı ve özel bir gruba da daha derin bir düzlemde öğretmek. Bildiğimiz şeyi konuşmalıyız, gördüğümüz şeyin de tanığı olmak zorundayız. Firavun öğretiyi iyileştirmekten başka bir şey istemiyor, öğretim sırasında ona güçlük çıkaran şeyleri düzeltmek istiyor. Ve bana yine vahiy yoluyla şunlar söylendi: 'Beni Atôn diye isimlendirme, çünkü bu isim düzeltilmek zorunda. Bana Atôn'un Efendisi adını ver!' Ama ben bunu susa susa unuttum. Bak işte, Baba kendi sevgili oğluna ne yapıyor? O, aşağı âlemden ve yukarı âlemden gelen rüyaları, yani İmparatorluk ve gökyüzü âlemi için önemli olan rüyaları yorumlaması için ona bir haberci ve yorumcu gönderiyor, o da onun anlattığı rüyaları kendi içinde canlandırıp bilincine vardıktan sonra yorumluyor. Evet, Baba, oğlu olan kralı ne kadar seviyor; kral ondan meydana gelen birisi; o, ona bir kâhini gönderiyor, bu zaten çoktan bildirilmiştir, en son Yüce Varlığa ulaşmak için bu insana her şey yakışır!"

"Bildiğime göre" diye söze karıştı Teye soğukkanlı bir ifadeyle, "bu kâhin alt dünyadan, bir hapishane deliğinden çıkıp buraya geldi, yukarıdaki âlemden değil."

"Aman, bence bunun aşağı âlemden gelişi, sadece şeytanlık" diye bağırdı Amenhotep. "Ayrıca Babanın karşısından yukarısı ve aşağısının pek önemi yok; o aşağıya iner ve aşağısını yukarısı yapar, çünkü onun nurlarını saçtığı yer yukarısıdır. Bu yüzden onun habercileri aşağıdaki ve yukarıdaki rüyaları aynı derecede beceriklilikle yorumlar. Devam et kâhin! 'Dur' dedim mi ben? Ben 'devam et' dedim! Eğer 'Dur' demiş olsaydım bile aslında bu sırada aklımdan 'Devam et' geçer! Doğudan gelen şu gezgin, yani senin soyunun atası, güneşte durmuyordu, aksine onu aşıp gidiyordu, öyle mi?"

"Evet, düşünsel olarak" diye cevap verdi Yusuf gülümseyerek. "Çünkü etin içinde o bir kurtçuktu, yanındakilerden ve üst tarafında olanların çoğundan daha çelimsizdi. Ama yine de bu tür görün-

gülerin her birinin önünde eğilip tapınmaya razı olmadı, çünkü onlar da kendisi gibi Onun eseri ve kanıtıydı. Yaratılmış olan her şey Onun eseridir, derdi ve eserin önünde ise Ondan yaratılmış olan akıl bulunur. Nasıl olur da ben böyle bir delilik yaparım; bir eserin önünde –bu isterse çok büyük bir eser olsun– tütsü yakarım; biliyorum ki ben Onun bir tanığıyım, diğerleri acaba bunun farkında mı? Benim içimde, her şeyi yaratanın varlığından bir şey yok mu? Bu onun yarattığı eserlerin en büyüğü olduğu için onların dışında olan bir şey değil mi? O, dünyanın dışında olan bir şeydir ve dünyanın mekânıdır, öyleyse dünya Onun mekânı değildir. Güneş uzaktır, hem de üç yüz altmış bin mil uzaklıktadır ama onun ışıkları buradadır. O, bize yolları gösterir, uzaktan daha uzaktır ama yine aynı ölçüde yakındır, yakından daha yakındır. Uzak veya yakın, Onun karşısında eşit değerdedir; çünkü Onun için ne mekân, ne de zaman vardır. Onun içindeki dünya aynıdır, böylece O dünyanın içinde değil, gökyüzü âlemindedir."

"Bunu da duydun mu anne?" diye sordu Amenhotep sesini iyice alçaltarak ve gözleri yaşlarla dolu bir hâlde. "Benim Gökyüzü Âlemindeki Babamın bana bu genç adam aracılığıyla gönderdiği haberi işittin mi? Bu genç adam daha içeri girer girmez böyle bir şeyin varlığını içimde hissetmiştim; rüyalarımın anlamını da o bana yorumladı. Çünkü ben, vecd hâlindeyken bana malum edilen şeylerin hepsini söylemedim ama şunu belirtmek isterim, ben bunları söylemeden sustum, susunca da unuttum. Şunlar bana malum edildi: 'Beni Atôn diye isimlendirmemen gerek, aksine Atôn'un Efendisi', ayrıca şunu da algıladım: 'Bana Gökyüzündeki Baban olarak seslenme, bu isim düzeltilmek zorunda. Beni Gökyüzü Âlemindeki Baban olarak isimlendermelisin!' Bunu aynen böyle işittim ve içimde sakladım, çünkü yüreğim hakikate ulaşma hasretiyle doluydu, bunu da öğreti gereği arzu ediyordum. Ama ben bu adamı hapishaneden çıkarıp getirdim; o hapishanenin kapılarını açtı ve oradan hakikat güzelliği ve ışığı ortaya çıktı; tıpkı benim bu insanı kucaklamamam gibi bilgiyle hakikat kucaklaştı."

Ve gözyaşları kirpik uçlarını ıslattı, gömülüymüş gibi oturduğu koltuğundan doğruldu, Yusuf'a sarıldı ve onu öptü.

"Evet" dedi yeniden, ellerini göğsünün üstüne koyarak, Girit odasında, arı motifli perdeyle pencereler arasında bir o yana bir bu yana hızlı hızlı gidip gelmeye başladı, –"evet, evet, gökyüzü âleminde, gökte değil, uzaktan daha uzakta ve yakından daha yakın, Var olanın Var olanı, ölümle ilgisi olmayan, ölmeyecek ve ölmez olan, aksine hep ayakta duran, doğmayan ve batmayan ışık, dönüştürülemeyen kaynak, evrensel hayat, ışık, güzellik ve hakikatin doğduğu kaynak, –işte Baba bu, onun oğlu Firavun'a böyle malum oldu ve onun gönlüne yerleşti; O, Ona kendi yaptıklarını gösterdi. Çünkü O her şeyi yaptı ve Onun sevgisi dünyadadır. Onun ışığının ve Onun sevgisinin tanığıdır; bunun sayesinde bütün insanlar huzur ve mutluluk duyar, kendi gönüllerindeki ışıkla karanlığı daha da çok severler. Çünkü onlar bunu anlayamıyorlar, bunun için yaptıkları işler kötü. Ama Babanın oğlu onlara bunu öğretecek. Altından akıl, bu ışıktır, Babanın aklıdır. Annenin derinliklerinden dalga dalga ona doğru yükselen bu güç, Babanın içindeki akıl ve alevde buluşacaktır. Tanrı bir madde değildir, kendi güneş ışınları gibi akıldır. Firavun sizlere, Tanrıya aklınızla ve hakikat inancıyla tapının diye öğretir. Çünkü oğlu Babayı, Baba da oğlunu gayet iyi tanır; Onu seven, Ona inanan ve Onun emirlerine uyanları krallar gibi ödüllendirmek ister, –onları büyük insanlar yapmak, bulundukları mekânı altına çevirmek ister; çünkü Ondan meydana gelmiş olan oğlunun şahsında insanlar Onu sevecektir. Çünkü benim sözlerim, benim değil, aksine Babamın bana yollamış olduğu sözlerdir; Onundur, her şeyin ışık ve sevgi âlemleri içinde birlik olmasını ister: Tıpkı benim ve Babam gibi, bizim birlikteliğimiz gibi..."

Huzur dolu bir ifadeyle ve ölü gibi bir benizle gülümsüyordu, arkasına yaslandı, ellerini arkasına aldı, resimli duvara karşı döndü, gözlerini kapadı ve dimdik öylece kalakaldı, ama görünüşüne göre artık orada değildi.

Anlayışlı ve Bilge Adam

Annesi Teye, salondaki tahtından inip küçük ama sert adımlarla oradan derin âlemlere alınmış olana yaklaştı. Bir an onu seyretti, parmaklarının dışıyla yanaklarını hafifçe okşadı; oğlunun bunu hiç algılamamış olduğu görülüyordu. Sonra Yusuf'a döndü.

"O seni yükseltecek" dedi yüzünde acı bir gülümseyişle. Ama onun yüzüne yayılan ağzının kırışıklıklarında, hâlâ o acı ifadeli gülümseyişi vardı.

Yusuf korku dolu gözlerle Amenhotep'e baktı.

"Merak etme" dedi anne, "bizi işitmez artık. Artık o, buradan uzaklaşıp kutsal âleme gitti, kötü bir şey değil bu. Bunun böyle sona ereceğini biliyordum; çünkü sevinç ve nezaketten çok söz etti. İşte böyle zamanlarda o, hep yükseklere uçar gider; bazen de kutsal ve daha kötü durumlara da girer. Minik farelerden ve civcivlerden söz ettiğinde, bunun böyle olacağını tahmin ediyordum ama seni öpünce kesinlikle buna inandım. Onu vecd hâlindeyken, ışık içinde görmelisin."

"Firavun, öpmeyi seviyor" dedi Yusuf.

"Evet, hem de çok" diye karşılık verdi anne. "Bunun, yani içindeki yüce Tanrıyı hissetmesinin İmparatorluk için bir tehlike olduğunu bilecek kadar akıllısın; tehlike dışarıda, pusudaki hasetler yüzünden, cizye ödeyenler de onlara katılarak kargaşa yaratmayı düşünüyor. Ben senin kendi soyunun güçlü yapısından ve bu durumun onlardaki Tanrı fikrini zayıflatmadığından söz etmene memnun oldum."

"Ben savaş adamı değilim" dedi Yusuf. "Atalarım da sadece zorunlu kaldıkları olaylarda savaş adamıydılar. Babam çadırında dindarca düşüncelere dalan birisiydi ve ben onun gerçek eşinden doğan oğluyum. Beni satan kardeşlerimin arasında birçoğu her türlü kabalığı yapacak nitelikte olduklarını ispatlamışlardır. İkiz kardeşlerim savaş kahramanlarıydı, onlar birbirlerinden bir yıl arayla doğmuş olmalarına rağmen aramızda böyle söyleriz. Kumadan doğan oğlu Gaddiel ise oldukça hiddetli birisidir.

Teye başını sağa sola sallıyordu.

"Sanki seni biraz fazla şımartmışlar gibi bir havan var" dedi anne, "sülalenle ilgili hikâyeleri anlatırken bunu hissettim. Kısacası görüldüğü kadarıyla çok bilgiçsin; kendini her türlü yükselişe layık mı görüyorsun?"

"Uyum sağlarım, büyük Hanım" diye cevap verdi Yusuf, "hiçbir görev benim için sürpriz olmaz."

"Senin için hayırlı olur" diye karşılık verdi anne. "Ben sana, onun seni yüksek bir göreve getireceğini söylemiştim ya, büyük olasılıkla bu oldukça haddini aşan bir durum. O, henüz bunun farkında değil ama bu dünyaya geri dönünce bunu öğrenecek."

"Firavun, Tanrıyla ilgili sohbet etme şerefini vererek beni zaten yükseltti" diye cevap verdi Yusuf.

"Saçmalama" dedi anne sabırsızca. "Daha ilk konuşmandan itibaren çocuğun aklına girdin ve bunda da becerikliliğini gösterdin! Benim karşımda bu çocukla oynamana veya sana söyledikleri gibi kuzu gibi ona yaklaşmana gerek yok. Ben siyasetçi bir kadınım, benim karşımda masumane tavır takınmana gerek yok. 'Tatlı uyku ve anne sütü', doğru değil, 'sargı bezleri ve sıcak banyolar', senin ilgileneceğin sorunlar. Üstüme gelme! Ben siyasete karşı değilim, takdir ederim; senin bu şanslı saati kullanmanla ilgili bir uyarıda da bulunmuyorum. Sizin Tanrıyla ilgili sohbetiniz, aslında tanrılarla ilgili bir sohbetti. Sen kendi çıkarını gözeten efendinin, kurnaz, hırsız, dünyaperest, şakadan hoşlanan Tanrısı hakkında hiç de kötü şeyler söylemedin."

"Özür dilerim yüce anne" dedi Yusuf, "ondan bahseden Firavun'du."

"Firavun hassas ve alıngandır" diye cevap verdi anne. "Söyledikleri şeyleri sen onun aklına sokuyorsun, ona ilham veriyorsun. O seni algılıyor ve Tanrıdan söz ediyor."

"Ben ona yanlışlık yapmadım kraliçe" dedi Yusuf. "Benim hakkımda nasıl karar alırsa alsın ona karşı hep dürüst kalacağım. Firavun'un üzerine söz veriyorum, ben onun öpüşünü hiç kimseye söy-

lemeyeceğim. Son öpücüğü aldığım zamandan bugüne çok uzun yıllar geçti. Son öpücüğü Dotan vadisinde almıştım. Kardeşim Yehuda beni satın alan İsmaili tüccarın gözleri önünde, benim gibi bir malın ne kadar değerli olduğunu göstermek için beni öpmüştü. Bu öpücüğü senin oğlun öpüşüyle silmiş oldu. İşte o andan itibaren benim kalbim, sadece ona hizmet ve yardım etme duygusuyla doldu; elimden geldiği kadar bana verdiği her türlü görevi yerine getireceğim!"

"Evet, ona hizmet ve yardım et!" dedi kısa boylu anne ve ona doğru sert adımlarla iyice yaklaşarak, elini Yusuf'un omzuna koydu. "Anneye söz veriyor musun? Çocuk çok büyük ve korkutucu bir sıkıntı çekiyor, biliyorsun –aman zaten sen bunu biliyorsun. Sen acılar çekmiş çok zeki birisin; kurnaz, doğru bir insandan da söz etmiştin; hatta bir insanın, sahtekâr olduğu hâlde doğru insan olabileceğini de çok becerikli bir ifadeyle sözlerinin arasına sıkıştırdın."

"Bu âna kadar bu bilinmiyor ve tanınmıyordu" diye cevap verdi Yusuf. "Bu bir Tanrı takdiridir, birisi bu yolda doğru olabilir ama doğru olan kişi, bu yol için doğru olmayabilir. Bu bugüne kadar vardı ve şu andan itibaren de hep olacak. Şeref ve haysiyet, her yaratılanın temelinde bulunur. Ve ona sevgi de yakışır, onun gibi şirin ve sevilmeye değer bir oğul olursa!"

Firavun'un bulunduğu taraftan derin bir iç çekiş sesi duyuldu. Anne hemen o tarafa doğru döndü. Kıpırdanıyordu, gözlerini kırpıştırıyordu, sırtını yasladığı duvardan çekti. Yanaklarına ve dudaklarına doğal rengi geri geldi.

'Kararlar' dediği duyuldu. "Burada kararlar alınması gerekiyor. Majestelerine hiç vaktim olmadığı ve derhal bir kraliyet kararı almam için geri dönmem gerektiği bildirildi. Burada bulunamadığım için kusura bakmayın" dedi gülümseyerek, annesi bu sırada onu koltuğuna doğru götürüyordu; Firavun minderlerinin içine çöktü. "Affet anneciğim ve sen sevgili kâhin, sen de affet!" diyerek bir parça düşünme payı yaşayıp sözlerine devam etti: "Firavun, aslında affını istemek zorunda değil, çünkü onun sonsuz hakları var; ayrıca kendisi oraya gitmedi, onu gelip aldılar. Ama o buna rağmen affedilmesini

istiyor, kibarlık bunu gerektiriyor. Evet, haydi işimize! Zamanımız var, yalnız kaybedecek zamanımız yok. Yerine otur, sonsuz annem; eğer derin saygılarımı kabul eder ve bu ricamı yerine getirirsen memnun olurum! Oğlunun istirahat ettiği yerde senin ayakta durman yakışık almaz. Bu işler sırasında dünyaperest ismi olan delikanlı, Firavun'un karşısında biraz ayakta kalacak; o benim rüyalarıma zaten aşina –onlar da aşağı taraftan geliyordu, yukarıya gitme kaygısına kapılmışlardı– bu adam ise bana göre aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya kutsanmış görünüyor. –Şu hâlde senin fikrin böyle Osarsif" dedi, "bolluktan sonra gelecek olan kıtlık için tedbir almak gerekiyor ve ambarları bol bol doldurmak ve kuraklık yıllarında bunları dağıtmak gerek; üst düzeydekilerle alt düzeydeki insanlar böylece acı çekmesinler, öyle mi?"

"Tamam öyle, aziz Efendim" diye cevap verdi Yusuf, –bu, çok yabancı bir hitap tarzıydı; bu, Firavun'un gözlerinde hemen gözyaşlarının çıkmasına neden oldu. "Bu, rüyaların seslendirmeden verdiği mesajdır. Ambarlar bu kadar tahıl için asla yeterli olmayacak, gerçi bunlardan memlekette çok var ama yine de yetmeyecek. Yenilerinin yapılması gerekiyor; bunun sayıları yıldızlar kadar çok olmalı. Bolluğa bir çeki düzen vermek ve toplanacakları depolamak için her yere resmî görevliler yerleştirilmeli; –bunları rasgele tahminle yapamayız, çünkü memurlarımız hediyelerle rüşvet almaya başlar, onun için sağlam ve kutsanmış bir anahtar gerekir– ambarlara tahıl yığmak gerekiyor, denizdeki kum kadar bol olmalı, şehirlerde stoklar yapılmalı, böylece zor yıllarda besinler hazır olarak kullanılabilir; Amun'un lehine açlıktan bu ülke yok olmamalı, yoksa o, halka gidip şikâyet eder ve Firavun'u kötüleyecek şöyle sözler söyler: 'Kral suçludur ve bu yeni öğreti ve tapınma yüzünden verilmiş bir cezadır.' Eğer ben şöyle söylersem: Bir defaya mahsus değil sonuna kadar paylaşacağız; çocuklara ve fakirlere bunları dağıtmamız, ileri gelenlere ve zenginlere ise satmamız gerekiyor. Çünkü depolama süresi pahalı ve Nil küçüktür, böylece fiyatlar yükselir ve bunları zenginlere pahalı satmak gerekir ki zenginlerin beli bükülsün ve

Firavun'un yanı sıra ülkede kendilerini hâlâ büyük kabul edenlerin hepsinin belleri bükülsün, –böylece sadece Firavun Mısır diyarında tek zengin kalır; altın ve gümüş varlığı yükselir!"

"Peki, bunları kim satacak?" diye bağırdı Amenhotep korku içinde. "Tanrının oğlu, kral mı?"

Ama Yusuf şöyle cevap verdi:

"Asla! Çünkü burada anlayışlı ve bilge bir adamı düşünüyorum; bunu Firavun kendisine hizmet edenlerin arasından seçip çıkaracak; bu adam tedbir alma fikrini benimsemiş birisidir; o her şeyi derhal fark eden bir beydir; bu adam ülkenin sınırlarına kadar görüş sahibidir ve bu sınırı da aşan yaratılıştadır; çünkü bu ülkenin sınırları kendi sınırları değildir. Firavun onu göreve alır ve bütün Mısır diyarına sözü geçen olarak tayin eder ve şöyle der: 'Benim gibi ol', böylece bolluğun yönetilmesini sağlar; tedbir alarak kıtlık zamanı insanların karınlarını doyurur. O bizim güzel Güneşimiz, Firavun'la aşağıdaki toprak arasında ay gibi olur. Ambarları hazırlatır, memur ordusunu yönlendirir ve ambarların anahtarını sımsıkı elinde tutar. Nerede dağıtılması ve nerede satılması gerektiği konusunda takdir yetkisini ve kararını kullanabilmelidir; fakirlerin beslenerek Firavun'un öğretisini dinlemelerini sağlamalı; büyük adamların keselerini tahtın lehine boşaltmalı ve Firavun'u gümüş ve altın zengini yapmalıdır.

Tanrıça Anne koltuğunda bir parça güldü.

"Gülüyorsun anneciğim" dedi Amenhotep. "Ama ben Majesteleri, kâhinin tahminlerini gerçekten ilginç buluyor. Firavun yukarıdan, aşağıda olan biten bu basit şeylere bakıyor ama bir ölçüde de büyük olaylar olarak takdir ediyor, ayın orada, yeryüzündeki etkilerini büyüleyici, eğlendirici ve ilginç buluyor. Bana daha çok şeyler söyle kâhin, çünkü biz görüşme hâlindeyiz; neşeli, marifetli delikanlıyı göreve getirdiğim takdirde bu aracı adamın önerilerinin neler olacağını dinlemek istiyoruz!"

"Ben Keme'nin çocuğu ve Yeôr'un oğlu değilim" diye cevap veriyor Yusuf, "aksine ben çok uzaktan geldim. Ama benim kısa ete-

ğim tamamen Mısır kumaşından yapılmıştır, çünkü ben buraya on yedi yaşımdayken Tanrının bana gönderdiği Midyanlı tüccarlar tarafından getirildim. Senin şehrin No-Amun'a geldim. Çok uzaktan gelmeme rağmen, bu ülkedeki hadiseleri gayet iyi bilirim, onların nasıl olduğunu anlatan hikâyeleri de. Bölgelerden İmparatorluğun nasıl olduğunu, eskilerin nasıl yeni olduğunu ve yeni olanda hâlâ eskinin ve evvelkilerin kalıntılarının inatla direndiklerini ve fikirler arasında uyuşmazlık olduğunu da bilirim. Çünkü Firavun'un ataları, Vêset'in prensleri, yani yabancı kralları yenerek sürüp çıkaran prensleri de bilirim; onlar, yabancı toprakları Tacın malı yapmışlardı; onlara, yabancı krallara karşı girdikleri savaşlarda bölge beyleri ve küçük krallar yardım etmişlerdi, onlara toprak vermişler ve büyük unvanlar vaat etmişlerdi, böylece birçokları Firavun'un yanı sıra kendilerini de kral olarak adlandırmışlardı ve bu, hâlâ böyledir ve inatla o topraklarda oturmaktalar; bu topraklar artık Firavun'un değildir, diyerek ona karşı direnmektedirler. Bütün bu hikâyeler ve hadiseleri çok iyi bildiğim için, tıpkı Firavun'un aracısı, Uzağı Gören Efendi, fiyatları belirleyen ve fırsatı nasıl değerlendirebileceğini bilen kişi gibi kolayca tahminlerde bulunabiliyorum. O bu mağrur bölge beylerine ve direnen bölge krallarına yedi yıl sürecek kıtlık yıllarında, ekmek ve tahıl bulamadıkları anda, kendisinde bunlardan yığınla olduğu için tuzlu fiyatlardan sunacak, öyle ki onların gözleri fal taşı gibi açılacak ve son damlasına kadar soyulup soğana çevrilmiş olacaklar, böylece taçları ve ülkeleri yıkılacak; gayet şık bir şekilde, inatla direnen krallardan, ortakçı insanlar konumuna düşecekler."

"İyi!" dedi Tanrıça Anne derinden ve enerjik bir şekilde.

Firavun'un keyfine denilecek yoktu.

"Nasıl bir şakacı, senin bu aracı delikanlı ve Ay, büyücü!" diye gülüyordu. "Ben Majesteleri böyle bir şey beklemiyordum, ama yine de bütün bunlar enfes şeyler. Ama benim valim, tapınaktaki insanlarla ilgili olarak hiçbir şey söylemiyorsun, onlar son derece zengin ve ülkede sözleri geçen insanlar; onların da keseleri aynı şekilde boşalacak mı, senin kurnazlığınla onlar da soyulup soğana

çevrilecek mi? Öncelikle Amun'un zenginliğinin iyice hafifletilmesini arzu ediyorum; hiç vergi ödememiş ve genel kotaya uygun vergi toplamayan, benim işlerimi çeviren adamım da aynı şekilde hafifletilsin!"

"Tahmin ediyorum bu adam, son derece anlayışlı birisi" diye karşılık verdi Yusuf, "bu takdirde o, tapınağı koruyacak, zenginlik ve bolluk zamanında vergi ödemede Mısır'ın tanrılarını gözden çıkarabilir; çünkü Tanrının maddi zenginlikleri vergilendirilmez. Tedbir konusunda Amun'un özellikle kurcalanmaması gerekir; depolamada dengeyi kaçırmamak ve halkta bu işlerin tanrılara karşı yapıldığı hissinin uyanmasını önlemek gerek. Kötü dönem geldiği zaman, Beyefendinin takdir edeceği fiyatları ödemek zorunda kalacaklar; zaten bu da yeterli olacak, kraliyet mekanizması kutsiyetinden hiçbir kaybetmeyecek, Firavun herkesten daha varlıklı ve altınca daha zengin olacak; tabii aracı, yaptığı memuriyeti layıkıyla yerine getirirse."

"Akıllıca!" diye başını eğdi Tanrıça Anne.

"Ben bu adamın şahsında hayal kırıklığına uğramadan" diye devam etti Yusuf, "bunu nasıl yapmam gerekir; –çünkü onu Firavun seçecek, bu takdirde adamın gözleri ülkenin dışına kadar uzanıp olayları görebilecek konumda olmalı, direnenlerin bastırılması ve Firavun'un tahtına karşı bir döneklik olmaması sağlanmalıdır. Benim atam Abram, Mısır diyarına karısı Sara ile birlikte geldiklerinde (Sara, kraliçe ve yiğit kadın anlamına geliyordu) –evet, onlar buralara ulaştıklarında, kendi evlerinde kıtlık; Retenu, Amor ile Zahi diyarlarında pahalılık kol geziyordu. Ama Mısır'da büyük bir zenginlik ve refah vardı. Bu kez durum acaba tersine mi olacak? Eğer bu açlıktan kurumuş ineklerin zamanı buralara geldiğinde –karşı ülkelerde tedbir alınıp tahıl depolama zamanı olduğunu kim söyler ki? Firavun'un rüyalarında çok güçlü bir uyarı vardı. Bunun anlamı, böyle bir şeyin bütün dünya için geçerli olduğudur; bunun tıpkı Tufan dönemine benzer bir durum arz edeceği sonucu çıkarılabilir. Sonra kavimler, ekmek ve tahıl almak için Mısır diyarına göç eder,

çünkü Firavun tedbirini alıp ambarlarını doldurmuştur. İnsanlar buralara gelecek, bugüne kadar görülmedik bir şekilde her türden insan akın edecek; kıtlık yüzünden zorunlu olarak gelecekler; senin işlerini yöneten, Uzağı Gören Efendinin kapıları önüne gelip şöyle söyleyecekler: 'Bize bir şeyler sat, yoksa bizi satın alırlar ve biz de her şeyi ortaya dökeriz, çünkü biz ve çocuklarımız açlıktan ölüp gideceğiz ve bize ambarlarındaki yiyeceklerden satmazsan, daha uzun yaşayacağımızı sanmıyoruz!' O zaman satıcı onlara gereken cevabı verecek ve nasıl insanlar olduklarını göz önünde tutarak onlarla ilgili kararını uygulayacak. Ama onun, Suriye ve Feneh diyarındaki şu veya bu küçük şehir krallarıyla nasıl baş edeceğini yorumlama konusunda içim rahat değil. Çünkü birisi veya diğerinin efendileri Firavun'u sevmediğini ve sadakatleri konusunda yeterince güven göstermediklerini çok iyi biliyorum. Firavun'un onları pek önemsemediği kanaatiyle bir yandan Firavun'a ikiyüzlü davranarak sadıkmış gibi yaparken, Hititler'le de flört ettiklerini ve kendi çıkarları için yeni projeler yaptıklarını da çok iyi biliyorum. Gördüğüm kadarıyla, başa geldiği takdirde bu adam, onları ancak bu işle itaat altına alacaktır. Çünkü hayatta kalmak istedikleri takdirde alacakları ekmek ve tahıl karşılığında Mısır'a yalnız gümüş ve keresteyle ödeme yapmayacaklar, ayrıca Firavun'a bağlı kalacaklar ve bundan sonra da sadakatlerini güven verici şekilde sürdürecekler."

Amenhotep, koltuğunda bir çocuk gibi zevkten hopluyordu.

"Anneciğim!" diye seslendi. "Aşdod Kralı Milkili'yi hatırla bir kez, o böyle ikili davranış sergiliyor ve düşünceleri de çok pis birisi, Firavun'u asla gönülden sevmiyor, ona ihanet etmeyi ve tahtından indirmeyi planlıyor, tıpkı bana rapor edildiği gibi? Bütün gün onu düşündüm. Herkes benim Milkili üstüne ordularımla yürümemi ve kılıcımı kana bulamamı istiyor –ordularımın başkomutanı Hor-em-heb günde iki kez gelip bunu yapmamı talep ediyor. Ama ben bunu yapmak istemiyorum; çünkü Tanrı Atôn kan görmek istemiyor. Şimdi burada kurnazın oğlunun gelecekle ilgili yorumunu dinledin; biz bu yolla, bütün kötü niyetli kralların sadakatlerini eli-

mizde tutabiliriz ve Firavun'un tahtına bağlılıklarını hiç kan dökmeden, sırf bu ticari yolla sağlayabilir ve sürdürebiliriz, değil mi? Nefis bir şey bu! Nefis!" diye bağırıyordu ve sevinçten, üst üste koltuğun kollarına vuruyordu. Birdenbire ciddileşti ve gururla koltuğundan inip dikildi, sonra aklına bir şey takılıp birden yeniden yerine oturdu.

"Bir zorluk var" dedi yüzünü buruşturarak. "Anneciğim, benim dostuma, aracıma, tedbir alacak ve kıtlıkta dağıtımı yapacak adama vermek istediğim unvan ve makamla ilgili bir sıkıntı var. Onun için devlette boş yer nerede var? Devlet maalesef hep dolu ve bütün güzel makamlar doldurulmuş. İki vezirimiz var, tahıl ambarları ve sığır sürüleri müdürlerimiz, ayrıca hazine evinin başkâtibi var, hepsi dolu. Dostumu atayacağım makam nerede ve ona yakışan unvan ne olabilir?"

"Her şey bitti de bir o kaldı" dedi annesi rahat bir şekilde ve başını öte yana çevirdi. "Bu, en eski devirlerde olurdu, ama şimdiki zamanda da meydana geliyor; bu olağan bir şey; eğer Majesteleri bir gün Firavun ile devlet büyükleri arasında bir aracının, son sözü söyleyecek, bütün başkanların başı ve müdürlerin müdürü olacak ve onun aracılığıyla Tanrının temsilcisi olan kralın sözlerinin iletilip gereken işlemlerin buna göre yapılmasını sağlayacak birisi bulunur ve onunla görüşmesi hoşuna giderse bu uygulanabilir. En yetkili sözcü konumunu geleneksel olarak uygulaman geçerli bir şeydir. Güçlüklerin kolayca görülmesi mümkün olmayabilir" dedi ve başını daha da gerilere çevirdi.

"Bu da gerçekten olabilir!" diye bağırdı Amenhotep. "Bunu biliyordum; son sözü söyleyecek kişinin ne kadar zamandan beri burada olmadığını ve gökyüzüyle yeryüzü arasında, Kuzey ve Güney topraklarının en üst düzeydeki insanları olan vezirler arasında bir ay rolünü üstlenecek bir kişinin bulunmadığını unutmuşum. Teşekkür ederim anneciğim, çok haklısın, seni çok seviyorum!"

Ve yeniden koltuğundan ayrılıp ayağa kalktı, yüzünde çok mutlu bir ifade vardı.

"Haberci ve dost Osarsif, yaklaş kralın yanına! Yaklaş, ta önüme gel; sana söyleyeceklerim var! Bu iyi kalpli Firavun seni korkutmaktan çekiniyor. Bunun için, Firavun'un sana söyleyeceklerini iyice aklına koyacak şekilde, şimdiden kendini toparla! Benim sözlerimi duymadan önce kendini iyice toparla ki sonradan bayılıp yerlere serilme! Çünkü kanatlı bir atın seni alıp gökyüzüne götürüyormuş gibi bir duyguya kapılacaksın! Hazır mısın? Öyleyse dinle: –B u a d a m S e n s i n! Bunları yapacak kişi sensin, senden başkası da olamaz, seni bu iş için seçiyorum; seni her şeyden sorumlu ve Uzakları Gören kişi olarak yükseltiyorum; sana tam yetki veriyorum, bolluk ve bereketin kontrolünü ve tedbirleri almanı ve kuraklık yıllarında, ülkeleri doyuran olarak çalışmanı istiyorum. Buna şaşırdın mı? Benim verdiğim bu karara tamamen katılıyor ve hayranlık duyabiliyor musun? Alt dünyadan gelen rüyalarımı kazana bakarak veya kitapları inceleyerek yorumlamadın; yorumlar, benim ruhumda hissettiklerimin aynısıydı ve sen yorum işinden sonra birden fenalaşıp ölmedin; bunu hayalperest yorumcu kuzular sık sık yapıyordu; bu benim için bir işaret oldu; senin yorumların sonunda, açıkça belli olan işleri yapabilecek ve bu tedbirleri alabilecek Tanrının seçtiği bir kişi olduğunu algıladım. Sen benim yukarı âlemden gördüğüm rüyalarımı da hakikate tam uyan şekilde yorumladın ve bunu ben yüreğimde onayladım; bana Babam Atôn'un böyle isimlendirilmemesini ve düzeltilerek Atôn'un Efendisi olarak anmam gerektiğini de belirttin; Gökteki Babayla Gökyüzü Âlemindeki Baba arasındaki öğreti farkını da açıkladın. Sen sadece bilge birisi değil aynı zamanda kurnaz birisin; sen bana, gelecek sıkıntılı yıllarda bölge beylerinin nasıl soyup soğana çevrileceğini ve Suriye'deki ikiyüzlü şehir kralların tahta nasıl sıkı sıkıya bağlanacaklarını da çok güzel betimledin. Çünkü Tanrı sana bütün bunları malum etti; hiç kimse senin kadar anlayışlı ve bilge değil; benim de uzun uzadıya, yakında veya uzakta başka birisini aramama gerek kalmadı. Senin gözün kulağın, benim evimin üzerinde olsun ve bütün halkım senin sözlerine itaat etsin. Çok korktun mu?"

"Ben uzun süre, korkmak nedir bilinmeyen bir adamın yanında çalıştım" dedi Yusuf; çünkü o, çok sakin birisiydi –zindanda, angarya işlerindeki hapishane müdürümdü. O bana, sakinliğin insanın her şeye karşı itidalli olmasından başka bir şey olmadığını öğretti. İşte bu yüzden ben öyle pek korkmadım. Firavun'un eli ayağıyım."

"Bu ülkeler senin elinle yönetilecek ve insanlara karşı aynen benim gibi olacaksın!" dedi Amenhotep heyecanla. "Bu ilk görevin!" dedi, parmağındaki bir yüzüğü çevirip çevirerek sinirli bir şekilde çıkardı ve yüzüğü Yusuf'un avucuna koydu. İri yüzüğün lapis taşı güzel bir çerçeve içine oturtulmuştu, oval ve olağanüstü güzellikteydi, tıpkı ışıl ışıl, güneşli bir gökyüzünü andırıyordu; yüzüğün kaşına Atôn ismi kazınmıştı. "İşte bu" dedi telaşla Meni, sonra birden yüzünün rengi tamamen soldu, "senin tam yetkili olduğunun ve beni temsil ettiğinin işaretidir. Bunu gören kişinin, titreyerek şunu bilmesi gerekir; senin, yüksek veya en alt kademedeki kölelerin her birisine söyleyeceğin her söz, benim kendi ağzımdan çıkan söz gibidir. Firavun'la bir işi olan herkes önce senin karşına çıkacak ve seninle görüşecek; çünkü benim adıma en üst düzey söz söyleyecek kişi sensin, senin sözlerine uyulacak ve söylediklerin yerine getirilecek ve bilgelik ve akıl senden yana olacaktır. Ben Firavun'um! Seni, Mısır'la ilgili tüm düzenlemelerin başına atıyorum ve senin iraden olmadan hiç kimse elini ve ayağını bu iki ülkede kıpırdatmayacak. Sadece benim kraliyet tahtım ve konumum senin makamının üstündedir; sana benim tahtımın yüceliğini ve ihtişamını yansıtan böyle bir makamın tevdi edilmesini istiyor! Sen benim ikinci arabamla hemen benim arkamda yolculuk yapacaksın ve görevliler senin yan tarafında yürüyecekler ve senin önünde şöyle seslenecekler: 'Dikkat edin, bunu bağrınıza basın; gelen, bu ülkenin babasıdır!' Sen benim tahtımın önünde duracaksın ve beni temsil etme yetkisi olan kişi olacaksın ve sınırsız hakların olacak... Anneciğim, başını iki tarafa salladığını görüyorum ve 'abartmak' diye bir şeyler mırıldanıp bakışlarını kaçırıyorsun. Zaman zaman abartılı olmak çok hoş bir şeydir ve Firavun da şu anda böyle abartılı olmayı

istiyor! Artık sana da bir sıfat verilmelidir; Tanrının Kuzusu, böyle bir sıfat, Mısır'da bugüne kadar hiç işitilmedi; bu sıfat, senin ölü adını tamamen ortadan kaldıracak. Çünkü bizim gerçi iki vezirimiz var ama ben senin için yine buralarda hiç duyulmamış olan 'Başvezir' unvanını yaratıyor ve sana veriyorum. Tabii bu da yetmez, senin sıfatların 'Tanrının Hasat Dostu', 'Mısır'ın Rızkı' ve 'Krala Gölgesunan' olacak, 'Firavun'un Babası', bunlara belki başkaları da katılacak, aklıma geldikçe –işte bu mutlu günde aklıma şu anda geliverenler bunlar... Başını sallayıp durma anneciğim, bırak bu zevki bir kez tadayım; kendi irademle ve bilincimle böyle bir abartma yapayım! Bu, yabancı bir ülkenin şarkısında geçen şu mısralardaki anlam kadar son derece güzel bir duygu: 'Baba İnlil isminin 'Ülkelerin Efendisi' olduğunu söyledi –benim bütün yetki alanlarımdaki işleri o yönetecek, benim bütün görevlerimi o üstlenip yerine getirecek –onun ülkesi büyüyüp gelişecek, refah içinde olacak –onun sözü kesinlikle geçerli olacak, emri değiştirilmeyecek –herhangi bir Tanrı onun ağzından çıkan bir kelimeyi değiştirmeyecek.' Bu şarkıda ve yabancı bir methiyede terennüm edildiği gibi –bu bana sonsuz bir haz bahşediyor! 'İçişleri Prensi' ve 'Tanrı Yardımcısı', resmî makam unvanında bunlar olacak... Senin altın gibi ihtişamını göstermek için burada bir uygulama yapamıyoruz; zaten burada şöyle derli toplu bir hazine dairesi yok ki oradan altınlar alıp seni ödüllendirebileyim, sana altın zincirler ve yaka takayım. Derhal Vêset'e geri gitmemiz gerekiyor, ancak bunu orada Merima't Sarayı'nda, cumbanın altındaki prens avlusunda yapabiliriz. Ayrıca sana bir kadın da bulunması gerekli, en kibar ailelerden bir kadın, –yani birçok kadın arasından nikahlı ve ilk eşin olacak bir kadın. Çünkü seni evlendirmek istiyorum, hepsi bu. Bunun ne kadar hoş bir şey olduğunu göreceksin!"

Sevinç ve heyecanla bir çocuk gibi ellerini çırpıyordu.

Nefesi daralmış bir hâlde, oda hizmetçisine "Hey" diye seslendi, "yola çıkıyoruz! Firavun ve bütün saray halkı bugün Novet-Amun'a dönüyoruz! Çabuk olun, bu güzel bir emirdir! Hemen be-

nim 'Her İki Ülkenin Yıldızı' adlı gemimi hazırlayın; bu gemiyle ben, sonsuz annem, tatlı karım ve seçkin kişi, evimin Adôn'u, şu andan itibaren de benim gibi Mısır'ın Atôn'u olacak kişiyle birlikte yolculuk yapacağız. Bunu diğerlerine anlatın! Büyük bir ödüllendirme olacak!"

Oda hizmetçisi hâlâ iki büklüm olmuş vaziyette perdeye yapışmış gibi duruyor ve kulaklarına inanamıyordu. Ama artık inanmak zorundaydı; orada eriyip bitmiş, bir kedi gibi büzülmüş ve kendinden geçmiş bir hâlde coşkuyla parmaklarının ucunu öpüyordu –işte bütün bunları düşünüyordu insan.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YETKİLENDİRME ZAMANI

Yedi veya Beş

Öldüğüne inanılan Yusuf'un yüceltilmesine yol açan ve Batıda büyük bir kişi olmasını sağlayan, Firavun ile Yusuf arasında yapılan ve Firavun'un annesinin de yanlarında bulunduğu, annenin haklı olarak, bir Tanrı ve tanrılar arasındaki görüşme diye nitelendirdiği, hemen hemen bilinmeyen bu ünlü görüşme, bütün ayrıntılarıyla ve araya giren ufak tefek olaylarla yeniden değerlendirilmiş ve bütün ayrıntılarıyla sürekli kalacak şekilde saptanmıştır; bu ayrıntılar, hadiselerin yaşandığı dönemdeki gerçeklere uygun olup bütün gelişmeler kolaylıkla izlenebilecek konumdadır; öyle ki bir noktayı gözünden kaçırmış olan birisi, derhal diğer sayfaları karıştırıp gözden kaçırdığı noktayı bulup okuyabilme olanağına sahiptir. Bugüne kadar yukarıdaki olayla ilgili az ve öz olarak anlatılagelen belgelerin çoğu, saygı duyulacak derecede doğruluk içermiyorlardı. Yusuf'un rüyaları yorumlayıp krala verdiği öğütlerden, kralın tedbirler alacak anlayışlı ve bilge bir kişi arayıp bulması gerektiğine dair önerisinden sonra, Firavun'un derhal şu cevabı vermesi: "Hiç kimse senden daha anlayışlı ve bilgili değil; sana bütün Mısır diyarının işlerini yürütecek bir görev vermek istiyorum!" Gerçekten son derece coşkulu bir ifadeyle –şöyle de söyleyebiliriz: Kendisine artık hâkim ola-

mayacak derecede, heyecanla, onur ve şeref payeleriyle onu yüceltmesi –bizce biraz basitleştirilmiş, bazı özel durumların da atlandığı çok kuru bir ifade olarak görünüyor; bu durum bize, gerçek hadisenin tuza yatırılmış, sıkıca sarılıp sarmalanmış ve bazı kısımların atıldığı kalıntı olarak geliyor, yani içinde hiçbir hayatiyet yok; Firavun'un hayranlığını, coşku ve kabına sığmayan bir sevinçle Yusuf'a lütufta bulunmasına neden olan pek çok ayrıntının eksik olduğunu fark ettik; nefsaniyetimizin ürkekliğini aşarak kendimizi binlerce yıllık uçurumdan aşağıya inmeye ve cehenneme bir yolculuk yapmaya hazırladık; Yusuf'un gerçekten yaşadığı çağlara ve onun gibi kuyulu çayırlarda dolaşmaya, yukarıda geçen karşılıklı konuşmaya kulak vermeye ve bütün işittiklerimizi aynen, bütün ayrıntılarıyla bu uçurumdan çıkarıp yukarıya getirmeye ve bunları eskiden Aşağı Mısır'daki On'da gerçekten nasıl yaşanmışsa o derece gerçek ve canlı bir şekilde göstermeye niyet etmiştik.

Özel durumların atlanarak yazılmasını anlayışla karşılıyoruz. Bu hayırlı ve gerekli bir şeydir, çünkü hayatın bütün ayrıntılarını sürekli anlatıp durmak imkânsızdır, bunu ilk başlangıçta böyle yapmışlardı. Bu bizi nereye götürebilirdi ki? Sonsuza kadar götürmek insanın sınırlarını aşar. Bunu idrak eden kimse, bitirememekle kalmaz aynı zamanda kesinlik ve mükemmellik çılgınlığının içinden çıkamayarak daha işin başında kördüğüm içinde boğulup gider. Bir hikâyenin güzel bir şekilde anlatılması ve hadiselerin yeniden hayata geçirilmesi sırasında, bazı konuları atlamak önemli ve kaçınılmaz bir rol oynar. Biz de bunu, attığımız her adımda mantık ölçüleri dâhilinde uyguluyoruz; çünkü bizim mantığımız, çok uzak geçmişte benzeri görülen, denizi içip tüketme girişiminde bulunmamaktır; amacımız da sadece budur; gerçekleri aynen yansıtma konusunda, harfi harfine gerçekçi olacağız diye, denizi tüketmek isteyen bir çılgınlığa izin vermeyeceğiz.

Eğer bazı şeyleri atlamasaydık hâlimiz ne olurdu, örneğin Yakup'un, şeytan Laban'ın yanında kaldığı önce yedi, sonra on üç ve daha sonraki beş yılı, kısaca yirmi beş yılı aynen yazsaydık, bu sü-

re içindeki en ufak bir zaman dilimindeki olayı kesin ve gerçekçi bir biçimde anlatsaydık hâlimiz nice olurdu? Önemli olan şey, burada anlatılmaya değer olandır. Ve şimdi de bu anlatım mantığını dikkate almadan, hikâyenin düzenli bir akışı içinde küçücük gemimizi, yeniden önce yedi sonra da yine yedi yılın sarsıntılarıyla dolu bir zamanın akıntısına nasıl salıveririz? Laf aramızda ve önceden söylediğimiz bu ifade hiç de öyle fena bir şey değil ve bu sayıları belirtmemiz de iyi oldu; zaten kehanette de bu yer alıyordu. Bu gerçekleşti –bunda hiç şüphe yok. Ama yaşandığı zamandaki kadar canlı ve ayrıntılı olmayabilir, tek tek, kelimesi kelimesine anlatılamamıştır belki ama bunlar yaşandı gerçekten. Hayat ve gerçek daima belirli bir özgünlük içerir; bazen bunu öylesine ileri götürür ki bunları ayrı ayrı fark edebilmek imkânsız olur. Tabii hayat, kehanete bağlıdır; bu bağlanış içerisinde hayat serbestçe ve hep sağduyuya uygun düşecek şekilde ama bu kehanetin gerçekleşip gerçekleşmediği sorusu karşısında da serbest hareket eder. Ama bizim işimiz, her konumda iyi niyetli ve sağduyulu bir anlayışla, bir zaman dilimini ve o zaman dilimindeki insanları ele almaktır. Biz rakamlarla ve insanlarla çok büyük bir tolerans göstererek uğraşıyoruz. Çizgileri kesin belli olmayanın içindekini de gerçekçi bir tavırla kabul edip onaylıyoruz, bunu beş rakamında olduğu gibi sırf gerçekçi olsun diye aynen bırakıyoruz –deyim doğruysa böyle bir hadise karşımıza geldiği takdirde beş rakamını daha üstte bulunan tek rakamlı sayı için de kullanabiliriz, yani yedi rakamını da geçerli kabul ederiz. Beş rakamı tıpkı yedi gibi herkesçe tercih edilen bir sayıdır; sağduyulu hiçbir insan, beş rakamının yedi rakamı yerine gözükmesini bir belirsizlik olarak görmez.

Hakikaten kehanetteki yedi rakamı, beş rakamından daha geçerli gözüküyor. Ama hayat, ne beş ne de yedi rakamına tam bağlı kalıyor; çünkü burada söylenen bereketli ve kurak yıllar, aynı derecede açık seçik ve tartışmasız meydana gelmiyor: Firavun'un rüyasındaki semiz ve cılız inekler gibi değil. Gelen yılların hepsinin aynı derecede bereketli ve kurak olduğu görülmüyor. Bereketli yıllar-

dan biri veya öteki, kurak yıllarda da bir ya da iki yıl öngörülenin dışında yaşanıyor, yani bazı kritik durumlarda bu yılları orta derecede bereketli yıllar olarak belirtmek yerinde olacaktır. Kuraklık yıllarının hepsi yeterince kuraktı, ama yedi yılın hepsi değil, beş yılı kesinlikle çok kuraktı; bunların içinde vicdanları sarsacak derecede olmayan, ama yarı aç yarı tok geçecek derecede olanlar vardı; bunun için kehanette yer alan bereketli ve kuraklık yıllarının kesin çizgilerle kolayca fark edilemeyeceği iddiasında da bulunmamak gerek. Bu durum, iyi niyet ve sağduyu göstergesidir.

Bunlar gerçekleşme olgusuna karşı olan ifadeler mi? Kesinlikle değil. Gerçekleşme olgusu tartışılamaz, çünkü gerçekten olup bitenler ortada, besbelli –bunlar tarihte yer alan gerçekler; bunlar dünyada olmasaydı, sürgüne gönderiliş ve yüceltilme sonrası bu gerçekler yaşanmamış ve bugüne kadar belgeler hâlinde elimize ulaşmasaydı, bundan söz edemezdik. Mısır diyarında gerçekten bereketli ve yeterince kıtlık yaşanan yıllar oldu; bu çevredeki yörelerde de meydana geldi –yıllarca bereketli ve yıllarca aşırı veya çok kurak günler yaşandı. Yusuf'un bu bereketli yılları yönlendirmek ve göklere çıkan yoksullukta insanları doyurmak için fırsatı tamamen eline geçirdiği görüldü, tıpkı Utnapiştim-Atrahasis, yani üstün zekâlı Nuh olarak ortaya çıktı; ileriyi gören ve tedbirler alan, sellere kapılan gemisi içinde sallanıp duran bir Nuh gibiydi. Bu görevi En Yüceye sadık bir hizmet eri ve Firavun'un bakanı olarak yerine getiriyordu; yaptığı işler Firavun'u çok aşırı altın zengini hâline getirmişti.

Altınla Yaldızlama

O, ilk önce geçici olarak kendisi yaldızlanmıştı –çünkü Mısır'ın çocuklarının 'altın adam olmak' diye bir deyimleri vardı; Firavun'un yukarıdaki güzel emrinden sonra Tanrı, Yüce Anne, tatlı karısı Nezemmut ve Prenses Baketatôn'la birlikte 'Her İki Ülkenin Yıldızı' adlı saltanat gemisiyle sahildeki kalabalığın sevinç çığlıkları arasında akıntı yukarıya, başkent Vêset'e doğru yola çıktıkla-

rında, batıdaki Merima't denilen sarayda güneş hanedanlığıyla birlikte kaldığı sırada, deyimdeki olay da gerçekleşti. Çöl dağlarının eteklerinde kurulan bu renkli saray, gölü de olan bahçeler içinde bulunuyordu. Orada kendisine yer, hizmetçiler, elbiseler ve hoşa gidecek her türlü şey tahsis edilmişti; hemen geldiğinin ikinci günü tayini ve altınla ödüllendirilme işlemleri yapıldı; sarayın tören birliği tarafından yönlendirilen, hemen kralın arkasında, Firavun'un ikinci arabasındaki eski satılmış köle, etrafında Nubyalı ve Suriyeli koruma görevlileri ve kendi yelpaze taşıyıcılarıyla, Tanrının ekibinden ayrı olarak bir piyade takımıyla saraydan ayrılmışlardı; en öndeki piyadeler "Abrek!"diye bağırıyorlardı. Bu, "Dikkat edin!" "Başvezir!" anlamına geliyordu, ayrıca "Bu ülkenin babasına bakın!" diyorlardı –bu duyuruyla yollardaki halkın, ikinci arabadaki adama dikkatleri çekiliyordu. Böylece olan biten anlatılmış oluyordu. Firavun'un birisini çok yücelttiği görülüyor ve anlaşılıyordu; bunun için de Firavun'un gerçek sebepleri vardı; bunlar da onun güzel keyfine ve aklına uygun düşmüş olmalıydı ve yeterliydi. Ayrıca bu yüceltme ve tayin etme hadisesi, her şeyin daha iyi olacağını müjdeleyen ve yeni bir çağın başladığını gösteren bir işaretti; bunun için damların üstündeki Vêset halkı çılgınca sevinç gösterilerinde bulunuyor ve tek ayakları üzerinde yol kenarlarında hoplayıp duruyorlardı. "Firavun! Firavun!" "Neb-nef-nezem!" ve "Atôn uludur" diye bağrışıyorlardı; ama birçoğu Tanrının adını daha yumuşak bir sesle haykırıyordu: "Adôn, Adôn!" bununla hiç kuşkusuz Yusuf'u kastediyorlardı. Çünkü onun Asya kökenli olduğu gizlice etrafa sızdırılmıştı; ona bu şekilde seslenmeyi uygun buluyorlardı –özellikle de kadınlar böyle yapıyordu– zaten Yüceltilmiş Efendiyi son derece güzel ve yakışıklı bir delikanlı olarak karşılarında gördükleri için Suriyece 'efendi' ve koca anlamına gelen kelimeyi söylüyorlardı. Burada şunu belirtmekte yarar var, ona verilen unvanların içinde en çok kabullenilen isim de bu oldu. Mısır'da yaşadığı sürece kendisine 'Adôn' denildi; hem ondan bahsedilirken hem de onunla birlikteyken onun yüzüne karşı böyle söylüyorlardı.

Bu güzel uğurlama töreninden sonra, gemi nehrin batı sahiline yanaştı ve saraya geri dönüldü; burada da gönülleri ve gözleri fetheden yaldızlama kutlaması yapıldı. Bu şöyle oldu. Firavun ve sarayı sevgisiyle kaplayan Kraliçe Nefernefruatôn sarayın 'Temaşa Penceresi' denilen yerde, –aslında burası pencere değildi, sarayın iç avlusuna bakan, büyük kabul salonunun önünde bulunan, özellikle mavi mücevher taşları ve malakitten yapılmış bronz şeritlerle süslenmiş sütunlu bir tür balkondu; balkonun önünde zarif lotus payandaları olan bölüm vardı; buranın tabanında ve kenarlarında renkli yastıklar ve minder bulunuyordu. Majesteleri bu yastıklara yaslanmıştı, hazine dairesi memurları tarafından getirilen her türlü armağanı aşağıda bekleyen Yakup'un oğluna doğru atıyordu. Bu şatafatlı gösteriyi orada izleyenler, asla unutamayacaklardı. Her şey renk ve ihtişam cümbüşü içindeydi, bol bol lütfedilen para, yağmur gibi yağıyordu. Binanın mimarisi muhteşemdi; güneşli gökyüzü altında esen hafif bir meltem, çok renkli ve zarif altın yaldızlı süslenen ahşap payandalardaki flamaları dalgalandırıyordu; avluyu dolduran çok süslü, lüks önlüklü, ellerinde mavi ve kırmızı yelpazeli uşaklar hizmet ediyor, eğlendirip övücü sözler söyleyerek dua ediyordu; kadınlar def çalıyordu; çocuklar serbestçe, canları istediği gibi sevinç çığlıkları atarak hoplayıp zıplıyorlardı; bir grup kâtip, divit ve kamış kalemle olanları çok becerikli ve zarif bir tarzda kaydediyorlardı; açık üç kapıdan, dış avludaki tam koşumlu ve başları yüksek, renkli tüylerle süslü atların sanki dans ediyormuş gibi kıpırdadıkları görülüyordu; bunların arkasındaki seyis ve sürücüler yüzlerini içerdekilere çevirmiş bir hâlde, saygıyla öne eğilerek kollarını yukarı kaldırıyorlardı; Teb'in koyu mavi ve mor renkli gölgelerle kaplı kayalıkları, kızıl ve sarı dağları, karşıdan sarayın içinde olanları seyrediyordu; enselerini koruyan taca takılı bezleri mücevherlerle süslü yüksek tahtlarında oturan ve donuk ifadelerle bakan kutsal çift, zarif ve değerli taşlarla süslü kürsüden, yüzlerinde sürekli mutlu bir gülümsemeyle ödüllendirilen kişinin başına, bereket yağmuru yağdırırcasına kıymetli nesneler atıyorlardı: Üstü al-

tından incilerle süslü zincirler, aslan motifli altınlar, altın bilezikler, altın hançerler, alına bağlanan şeritler, yakalar, âsa, vazolar, saf altından baltalar –ödüllendirilen kişi bu hediyelerin hepsini yakalayamıyordu, bunun için kendisine iki köle bunları yakalamak için tahsis edildi, bunlar güneş ışınları altında parıldayan altınları kalabalığın hayranlık çığlıkları altında yakalayıp yığıyorlardı: Bunlar gerçekten görülmeye değer çok güzel şeylerdi; bazı şeyleri atlayarak anlatma prensibi olmamış olsaydı burada olan her şeyi ayrıntılı bir şekilde betimleyecektik.

Yakup dönüşü olmayan ülkede, şeytan Laban'ın yanında bir zamanlar hazineler yapmıştı; bugün de onun sevgili yavrusu, neşe dolu Ölüler diyarında, yani satıldığı ve öldü sanıldığı burada aynısını yapıyordu. Çünkü bu kadar bol altın sadece alt dünyada vardır; Yusuf burada tam bu yerde, sadece ödüllendirme altınıyla zengin bir adam oldu. Firavun'dan takas yoluyla altın talebinde bulunan yabancı krallar şöyle söylüyorlardı: Mısır diyarında bu madenin sokaklardaki tozlardan daha değerli olmadığı biliniyor, diyorlardı. Ama bu kadar bol altına sahip olmanın, onun değerini azaltmış olduğuna inanmak, iktisadi bir yanılgıydı.

Evet, bugün, Onun özel olarak seçtiklerinden birisi olan ve buraya köle olarak getirilen bu kişi için, dünya nimetleriyle taltif edildiği önemli ve güzel bir gündü. Onun ihtiyar babası Yakup'un bütün bunları görseydi kuşku ve gururla, daha çok gururla karışık bir duyguya kapılırdı her hâlde. Yusuf da bunu arzu ediyordu; çünkü daha sonraları şöyle demişti: "Babama benim ihtişamımdan söz edin!" –Ayrıca Firavun'dan yazılı bir belge de almıştı; bu belgeyi Firavun kendisi yazmamıştı, kendisinin özel, bakanlar kurulunun fahri sekreteri olan 'gerçek kâtibine' talimat vererek yazdırmıştı: Gerçi biraz ağdalı ama kaligrafik bir ürün olarak son derece güzel, muhteva bakımından da son derece lütufkârdı. Şunlar yazılıydı:

"Gökyüzünün ihsan ettiği, yeryüzünün ürettiği ve Nil'in meydana getirdiği her şeyden sorumlu olan müdüre, bu ülkedeki her şeyden sorumlu olan müdüre, verilen görevleri yerine getirmekten yü-

kümlü gerçek bakan Osarsif'e kralın emridir! Bundan birkaç gün önce, Aşağı Mısır'daki On'da, seninle yaptığı görüşmede ifade ettiğin dünyevi ve semavi konulardaki beyanlarını ben Majesteleri memnuniyetle dinledim. Sen bu güzel günde, onun gerçekten sevdiği şeyle, Nefer-heperu-Ra'nın kalbini sevinçle doldurdun. Ben Majesteleri bu sözleri memnuniyetle senden dinledi, çünkü sen bu açıklamalarında semavi olanı dünyevi olanla birleştirmiştin, böylece hem buradaki hem de öteki şeylerle dayanışma sağlamıştın; ayrıca Gökyüzündeki Babamın öğretisinde iyileştirme yapmak için katkıda bulunmuştum. Sen gerçekten ben Majestelerinin son derece memnun olduğu şeyi dile getirmiş ve benim gönlümü ferahlatmıştın. Ben Majesteleri, şunu da biliyor ki sen ben Majestelerinin neleri çok sevdiğini de eksiksiz anlatmıştın. Ey Osarsif! Ben sana sık sık ve sonsuza dek geçerli bir şey söylüyorum: Sen Onun Efendisinin sevgili kulusun! Efendinin ödüllendirdiği insansın! Onun Efendisinin sevgilisi ve sırdaşısın! Hakikaten, seni bana verdiği için Atôn'un Efendisi beni seviyor. Böylece Nefer-heperu-Ra sonsuza kadar yaşayacak: Ne zaman bir arzun olursa ister yazılı ister sözlü, ben Majestelerine söyle, onu derhal gerçekleştirteceğim."

Firavun'un, ülkenin kavramlarına göre en acil arzusu, batı taraftaki dağlarda Yusuf için bir mezar yerinin, sonsuzluk evinin kazılarak hazırlanması ve bu yapının inşa edilmesi ve boyalarla süslenmesi işine derhal başlanması emri bu talimatta yer alıyordu. Belge, bu haberle son buluyordu.

Yüceltilen kişi, yazılı belgeyi okuduktan sonra, Temaşa Penceresinin arkasında bulunan büyük, sütunlu holde, unvan verme seremonisi büyük bir resmiyet içinde yapıldı; bu törende Firavun ona daha önce verdiği tam yetkinin simgesi olan yüzüğün dışında, ona bahşettiği altınlardan başka, iltifatına mahzar olan bu kişinin kusursuz ve yepyeni saray elbisesinin üstüne son derece ağır, altından onur zinciri taktı; bu elbise, belgelerdeki bilgisizlikten kaynaklanan bilgiye göre ipekten değil, aksine son derece ince kral keteninden yapılmıştı; ayrıca Yusuf için kesinleşen, muhteşem unvan veriliş

yazısı, Güneyin veziri tarafından yüksek sesle okunmuştu; o andan itibaren de Yusuf'un ölü isminin üstüne sünger çekilmişti. Biz, yaldızlama töreninin çoğunu, Firavun'un ağzından ifade edilen niyet ve beyanatlardan, onur yazılarından, hitaplardan, örneğin 'gökyüzünün verdiği şeyin sorumlu müdürü' gibi resmî ifadelerden biliyoruz. Bunlar arasında 'Krala Gölgesunan', 'Tanrının Mahsulünün Dostu' ve 'Mısır'ın Beslenme Maddeleri' ('Ka-ne-Kême' şeklinde bu ülkenin dilinde yer alıyor) insanı en çok etkileyen unvanlardır. 'Başvezir' gibi 'Kralın Yegâne Dostu' unvanları o güne kadar duyulmamıştı (Buradaki yegâne, 'tek' sözcüğünün anlamından farklıdır). Ama bunları bu kadarla bırakmamak gerekir, çünkü Firavun bir kez abartma yapmak istemişti. Yusuf'un ismi 'Kraliyet Evinin Adôn'u ve 'Bütün Mısır İçin Geçerli Adôn' olmuştu. Onun ismi 'Ey Son Yüce Sözcü', 'Aracılık Yapan Prens', 'Öğretiyi Çoğaltan', 'Halkın İyi Çobanı', 'Kralın Tam Benzeri' ve 'Horus'un Karşıtı' idi. O güne kadar böyle bir şey olmadı, gelecekte de asla tekrar etmesi mümkün olmayacaktı; ancak bu, teşvik etme hevesiyle dolu ve coşku içinde kararlar almaya eğilimli genç bir hükümdarın saltanatı sırasında olabilirdi. Ona bir unvan daha ilave verilmişti, bu daha çok, onun özel ismi olacak ve Yusuf'un ölü ismini yalnız örtmekle kalmayacak onun yerine geçecekti. Ondan sonraki kuşaklar bu ismi yorumlamak için çok uğraştılar; ayrıca saygın bir belge de onun yetersiz ve yanlış bir çevirisini vermektedir. Orada Firavun'un Yusuf'u 'Gizli Danışman' olarak isimlendirdiğinden söz edilmektedir. Bu bilgisizce yapılmış bir çeviridir. Bizim bu yazımızda isim şöyle geçmektedir: Dye-p-nute-ef-ônh, bunu Mısırlı çocukların ağzında şöyle duymaktayız "Dyepnuteefoneh", burada son hecede genizden çıkarılan bir 'hı' sesi vardır. Bu bileşimde en önemli öğe, *ônh* veya *oneh*'tir. Bu kelime hiyeroglifte bağlayıcı bir işaretle gösterilmekte ve bunun anlamı da "hayat" demektir; bu hayatı tanrılar insanlara, özellikle oğullarına, krallarına üflemektedir, böylece onlar nefes alıp verirler. Yusuf'un birçok unvana ek olarak aldığı bu isim, hayatın adıydı. Bunun anlamı da şuydu: 'Tanrı ko-

nuşuyor (burada Atôn ismini söylemenin gereği yok): Hayat seninle birlikte olsun!' Ama o, bu kelimenin tam anlamını içermiyordu. Bu kelime, o zamanlar işitenlere sadece 'Kendin yaşa' anlamına gelmiyor aynı zamanda şunu da ifade ediyordu: 'Canlandırıcı bir insan ol, hayatı yaygınlaştır, birçok insana hayatta kalmalarını sağlayacak besini ver!' Tek kelimeyle: Bu doyuruculuğun adıydı; çünkü Yusuf özellikle doyuruculuğun efendisi mertebesine yüceltilmişti. Firavun'la olan kişisel ilişkisiyle alakalı olmadığı sürece, Yusuf'un bütün unvanlarının ve isimlerinin içeriğinde herhangi bir şekilde hayatta kalma, ülkelerin beslenmesine ilişkin ifadeler bulunduğundan, çok tartışılan ve çok güzel olan isimlerin hepsini bir isim altında toplamak mümkündü: "Doyuran"

Batık Hazine

Yakup'un oğlu bu isim ve unvan alma töreninde hediyelerini aldıktan sonra, etrafını hemen birçok insan çevirdi; ona hayranlıklarını ve hayırlı olsun dileklerini bildirmek üzere öylesine dalkavukça davrandılar ki bunu varın sizler düşünün. Tercih konusunda, bir türlü nasıl olduğu akıl erdirilemeyen, özellikle de 'canım kimi isterse onu ihya ederim' anlayışında; kıskançlığı yok eden, sevgiyle hizmet etme anlayışını gönül rızasıyla yerleştiren ve bunun nedenlerini açıklama gereği duymayan, sübjektif duygularını coşku ve hayranlıkla sunma eğilimi vardır. Henüz çok genç, üstelik yabancı bir insanın atanması ve muhteşem bir şekilde yüceltilmesi konusunda, Firavun'un ne gibi gerekçeleri olduğuna kimse akıl erdiremiyordu, ama herkes yapılan bu işten büyük bir haz ve coşku duyuyor, gerekçelerle ilgilenmiyordu. Gerçi kehanet sanatı henüz şerefini koruyordu; Yusuf'un bu alanda yeteneklerini göstermesinin büyük bir şans ve yüce bir hedefe ulaşmada rolünün büyük olduğu şeklinde açıklamalar yapılıyordu. Ayrıca Firavun'un bu konulara olan düşkünlüğü, özellikle 'onun sözlerine kulak verilmesi'ne, yani: Kendisinin ilahiyat fikirlerine değer verilmesi ve 'öğretisi' ko-

nusunda çok hassas olduğu biliniyordu; Yusuf'un da gerçek mi yoksa bir safsata mı olduğunu düşünmeden buna anlayış gösterdiği, ona karşı her zaman son derece müteşekkir bir tutum sergilediği de biliniyordu. Burada şansını açan, her şeyi bilen birisi olmasının yanı sıra onun genlerinde bulunan bilgeliğin ve okur-yazar olmasının da bu yükselişe olumlu zemin hazırladığı doğruydu. Şu veya bu, açık ve seçik olarak bilinen şey, Yusuf'un çok kurnaz bir kafaya sahip oluduğu ve bunu da Efendisiyle olan ilişkilerinde çok iyi kullandığıdır; çünkü o, kendisini göz açıp kapayıncaya kadar, her şeyin üstünde bir konuma yükseltmişti; Yusuf'un etrafındaki insanlar bu büyük yaklaşım ve başarılı kurnazlık karşısında eğilip bükülüyor, el etek öpüyor ve yere kapanarak saygılarını gösteriyorlardı, kompliman yapıyorlardı. Dostlar arasındaki bir şair ona bir methiye bile yazmıştı ve bunu arp eşliğinde terennüm ediyordu; bu methiye şöyleydi:

"Sen yaşıyorsun, sen salimsin, sen sağlıklısın.
Sen fakir değilsin, sen düşkün değilsin.
Sen saatler gibi hep böyle kalacaksın.
Senin planların gerçekleşecek, senin ömrün uzun.
Senin konuşman seçkin.
Senin gözün iyi olanı görür.
Sen hoş olanı duyarsın.
Sen iyilikleri görür, hoş olanları işitirsin.
Sen meclisin ortasında övülürsün.
Sen sağlam yerdesin ve senin düşmanın ölür.
Sana karşı söz söyleyecek kimse yok artık."

Bu orta hâlli bir şiir. Ama onlardan birisinin eseri olarak bunu saray halkı çok iyi buluyordu.

Yusuf bütün bunları, hiçbir sürpriz yücelme yaşamamış birisi gibi ciddiyetle ve memnuniyetle karşılıyordu ama bu memnuniyeti, zihin karışıklığı nedeniyle yavaş yavaş acı veren duygulara dönüşü-

yordu. Çünkü aklı Firavun'un salonunda değildi: Çok uzak tepelerde kıldan yapılmış bir çadırdaydı; Efendinin koruluğunun yakınlarında, saçları miğfer gibi olan küçük oğlan kardeşini sağ eliyle tutmuş, ona rüyalarını anlatıyordu; sonra ekin tarlasındaki bir gölgeliğin altında, gördüğü rüyaları kardeşlerine anlatıyordu; Dotan vadisindeki bir kuyunun başında yorgun argın oturuyordu. Bu dalgınlık anında kendisine yapılan bir göz kırpışı fark etmemişti; bu, kendisini kuşatan insanların gözlerinde meydana gelmişti; buna karşılık vermemesi ise bu işareti yapana büyük bir üzüntü verebilirdi.

Kendisini kutlayanların içinde Çelenk üstadı Nefer-em-Vêse de bulunmaktaydı; eskiden onun ismi de ters anlamdaydı. Hayat denilen oyunun oynadığı bu durumdan son derece etkilenmiş ve şaşırmış bir hâlde olduğu hissedilebiliyordu; hapishanede kötü zamanlar yaşayan genç gardiyanını böyle beklenmedik ve umulmadık bir durumda görmekten şaşkın bir hâlde ona tebriklerini sundu. Firavun'un yeni adamının kendisi hakkında dostça fikirleri olduğunu ve 'kendisine karşı' konuşmayacağını ümit ediyordu; çünkü o, Nefer'e bu yükselişi ve büyük fırsatı sunmasından, şükran duymalıydı. Ama onun bu ümidi bir parça sınırlı kaldı; çünkü o, Yusuf'u çok geç bir zamanda parmağıyla gösterdiğini hatırladı; Yusuf'un ona geleceğiyle ilgili açıklamalar yapmasına rağmen onu çok geç bir zamanda hatırlamıştı. Ayrıca onun, kendisi gibi hapishane hayatını pek hatırlamak istemeyeceğini düşünüyordu; işte bu düşünceler altında, dikkatli bir tutumla tebrik etme sırasında bir gözünü kırpmıştı. Bu, her türlü anlama gelebilirdi. Adôn onun göz kırpışına memnuniyetle karşılık verdi.

Burada, yeniden karşılaşma sebebiyle düşünceleri daha başka bir yere, hatta daha da nazik yerlere yöneltebilmek için şimdilik susmanın gerekli olduğunu ve bunun da doğru olacağını açıklayıp onaylıyoruz. Bu konu, Yusuf'un hikâyesiyle ilgili bütün eserlerde ve çalışmalarda yer almamaktadır. Bu, Potifar veya Putifera, daha doğrusu Peteprê'yle ilgili bir konudur, hani şu Yusuf'u satın alan, iri yarı sevimsiz adam, Yusuf'un efendisi ve yargıcı, onu büyük bir zevkle

hapishaneye atan kişi. Acaba o da altınla ödüllendirme töreninde, onu çepeçevre kuşatan kutlayanlar arasında mıydı; o da Yusuf'u avluda tebrik etmiş miydi? –Bilinmiyor, belki o da bu adamın onaylanmasını ifade etmiş olabilirdi; çünkü bir başkasının çekinerek vazgeçtiği bir konuyu o, sanki onu çok iyi biliyormuş gibi yaparak takdir etmesini de ustalıkla becerirdi. Böyle bir karşılaşmayı ballandıra ballandıra anlatmanın da çekici bir yanı olsa gerek; ama burada böyle anlatmanın bir anlamı yok, çünkü böyle bir karşılaşma olmadı. Bizim hikâyemizde bu karşılaşma motifi güzel ve sıkıntı yaratıcı bir rol oynar; bununla ilgili olarak gelecekte daha harika şeyler olacak hem de hiç beklemediğimiz şekilde. Ama bu motif şimdilik burada suskunluğunu koruyor. Hikâyenin bu bölümünde, Batı edebiyatı için önemli bir figür olan Güneşin Hazine Bakanının şerefli karısı, çaresiz Mut-em-enet hakkında, ne yazık ki suskunluk hâlâ sürürüyor ama bu suskunluk vazgeçip unutma değildir: Çünkü bu arada h i ç b i r ş e y olmadığı görülmüştür, yani Yusuf saray mensubunun evinden uzaklaştırıldıktan sonra ne Beyefendiyle ne de Hanımefendiyle karşılaştı.

Halk ve halkın hoşuna gittiği için de şairler, bundan hoşlanan herkes Yusuf ile Potifar'ın karısının hikâyesini, Yakup'un oğlunun hayatında son derece önemli izler bırakan bu hikâyeyi çok çeşitli şekillerde kurgulamışlar; bir felaketle sonuçlanan tali hikâyeye duygu yüklü ilaveler yapmışlar ve eserin bütünlüğünde buna insanı şaşırtan bir yer vermişlerdir; öyle ki onların ellerinde bu hikâye ballı bademli bir romana dönüşüp mutlu bir sonla bitirilmiştir. Onların şiirlerinde, baştan çıkaran bu kadının adı 'Züleyha' oluvermiş, bu konuda omuzlarımızı silkmekten başka yapacak bir şey yok; güya Yusuf hapishaneye atıldıktan sonra kadın pişmanlık duyup bir 'kulübeye' kapanmış ve işlediği günahların cezasını çekerek yaşamış, bu sırada kocası ölmüş, kendisi dul bir kadın kalmışmış. Ama 'Yusuf' (yani bizim dilimizdeki Josef) hapishaneden kurtarılmak istenmişse de o, bunu istememiş, 'zincirlerinin' çıkarılmasını da istememiş; oysa memleketteki tüm kibar ve asil kadınlar, Firavun'un

tahtının karşısına geçerek Yusuf'un suçsuz olduğunu kanıtlamak istemişlermiş. Buna göre gerçekten Mısır'ın bütün asil kadınları tahtın önünde toplanmışlarmış ve 'Züleyha' da kulübesinden çıkıp bizzat onların arasında bulunmuşmuş. Bütün kibar kadınlar oybirliğiyle Yusuf'un suçsuz prens ve arınmışlık timsali olduğunu ilan etmişlermiş. Bundan sonra güya 'Züleyha', söz almış, çok pişman, açıkça kendisinin günahkâr, Yusuf'un ise bir melek olduğunu söylemişmiş. Bir insanın namusunu lekeleyen bir suç işlediğini bütün çıplaklığıyla itiraf etmiş; şu anda artık ıslah olmuşmuş ve rezilliği ve utanç verici durumu kendisinin üstlendiğini beyan etmişmiş. Yusuf'un yücelişinden sonra da yıllarca kulübesine kapanarak bu yaşam tarzını sürdürmüş ve sonunda yaşlanmış, saçlarına ak düşmüşmüş. Yakup'un Mısır'a geldiğinde yapılan büyük şölen günü –tam da o zamanda Yusuf'un hakikaten iki oğlu vardı– güya bu çift yeniden buluşmuşlarmış; Yusuf güya bu ihtiyar kadını affetmiş ve bunun için ödül olarak kadının eski baştan çıkarıcı güzelliği gökyüzündeki kudret tarafından yeniden bahşedilmişmiş. Yusuf onunla çok tatlı bir evlilik yaparak eski arzuları yerine gelmiş, yani sonunda 'başları ve ayakları birlikte oluşmuş'muş.

Bunların hepsi, misk kokulu, İran'dan gelmiş gül suyuyla yıkanmış şeyler. Bunların hiçbirisinin gerçek olayla en ufak bir ilişkisi yoktur. Birincisi Potifar öyle hemen ölmedi. Hem bu adamın vaktinden önce neden ölmesi gerekiyor ki? Gücünden hiçbir şey kaybetmeden bu işin içinden yüzünün akıyla çıkmıştı; tamamen kendi nefsi için yaşamaktaydı; kuş avına çıkarak dinçlik kazanıyordu. Evde yapılan yargılama gününden itibaren onun şahsıyla ilgili olarak hikâyenin suskun olmasının anlamı, bu sahnenin sona ermesi anlamına geliyor, ama asla ölüm anlamına değil. Şunu unutmamak gerek, Yusuf'un hapishanede kalışı sırasında tahtta bir değişme olmuştu; böylece saray yönetiminde de bir değişim oldu veya bunun bir bölümünde değişim oldu. Peteprê, bildiğimiz gibi, görünüşte –bir ordunun komutanı olarak hiçbir yetkisi olmayan birisiydi ve bir hayli rahatsızlığa neden oluyordu, muhteşem Nebmara'nın toprağa veril-

mesinden sonra, Firavun'un yegâne dostu adıyla, bütün rütbe ve unvanlarıyla özel hayatına geri dönmüştü. Artık saraya hiç gitmiyordu, zaten yapacağı bir şey de yoktu; Yusuf'un altınla ödüllendirilip yüceltildiği günlerde orada bulunmaktan kendine has nezaket icabı kaçınmıştı. Yusuf'un daha sonra onunla karşılaşmamasının sebebi bir parça burada yatmaktadır, yani göreceğimiz gibi Yusuf, Doyuran ve Tedbir Alan Efendi olarak malikanesi Teb'de değil Memfis'teydi; kısmen de nezaket gereğiydi. Ama her şeye rağmen yıllar sonra herhangi bir kutlama vesilesiyle karşılaşsalardı her iki taraf da geçmişi görmezlikten gelmezdi ama mahremiyet olgusundan dolayı da göz kırpma olmazdı: İşte bu davranış, bu esas alınan belgedeki suskunluk olgusunda yansıtılmış oluyor.

Bu durum Mut-em-enet'e kadar da uzanıyor, bu da iyi nedenlerle. Yusuf'un onu yeniden görmediği, kesin olarak biliniyor, ama kadının günahlarını çıkardığı kulübenin ortada bulunmayışı da bir gerçek, herkesin önünde terbiyesizlikle sonuçlanmadığı da kesin, bütün bunlar baştan aşağı yalan. Yusuf'un sınanmasında bir araç olan bu büyük Hanımefendi –Yusuf sınavı parlak bir şekilde başaramamıştı– bu ümitsiz girişimden sonra şerefli mevcudiyetinden kurtulup yeniden insanca yaşama yolunu tercih etti; zorunlu olarak ve ebediyen bu yaşam tarzını kabullendi ve felaket gelinceye kadar da bu doğal ve tek bilinen hayatı sürdürdü; evet, o bu hayata öncekine göre sımsıkı ve gururla sarılmıştı. Potifar'ın muhteşem zekâsı, kadının onunla yakın ilişkisi, ıstırap çekenin Yusuf olmasına neden oldu ve kadının suçsuz görülmesini sağladı. Potifar'ın Tanrı gibi yargıçlık yapması, onun insan olarak gönlünde taht kurdu; bunun için kocasına şükran borçluydu ve o andan itibaren de kendisini tamamen ona vakfeden bir Hanımefendi oldu. Yusuf'un onda açtığı yaralar ve acılar nedeniyle veya kendisinin onun yüzünden duyduğu ıstıraptan dolayı sevgilisi Yusuf'a gitmemişti; çünkü aşk acıları son derece özel ve tatlı yaralardır; hiç kimse bu yaralardan pişmanlık duymaz, onlara tahammül eder. "Sen benim hayatıma zenginlik kattın, hayatım çiçek açıyor!" Eni çektiği ıstırapla işte böyle yalvarmıştı; burada çok özgün bir şey oldu-

ğu görülüyor, hatta yaptığı şükür duasında bile aşk ıstırabıyla bunu onaylayan bir durum var. Her neyse, kadın yaşamış ve sevilmişti –gerçi bu sevilme mutsuzlukla doluydu, ama bu hadisede çocuk saflığında bir yaklaşım olduğu için, bunu acımasızca ortadan kaldırıvermek doğru olur mu? Eni hiçbir şey istemiyordu ve çok gururluydu, kendisine acınmasını istemiyordu. Hayatının çiçekleri artık solup gitmişti ve her şeyden kesin ve sonsuza dek vazgeçmişti. Geçici bir süre aşk cadısı vücuduna benzenen vücudunun şekilleri tekrar, hızla eski hâlini almıştı; gençliğindeki kuğu güzelliği yoktu artık, aksine rahibelerinkine benziyordu. Evet, genç kızlarınki gibi iffetli göğüsleriyle, serinkanlı bir ay rahibesiydi artık Mut-em-enet, son derece kibar ve –bunu da ilave edelim– dindardı. Hepimizin de bildiği gibi kadın, sızılarla geçen hayatının en güzel çağında, dünya hayatından hoşlanan ve yabancılara dost olan On'daki Geniş Ufukların Efendisi Atum-Ra'ya, ıstırabına bir çare bulması için, sevgilisiyle birlikte bir zamanlar mum yakıp dua etmişti. Artık bunlar bitmişti. Onun ufku artık dar, sıkı ve halkın inancıyla sınırlanmıştı; Epet-Esovetli sığır zenginine gereğinden çok yakınlık gösteriyordu; onun her türlü yenilikten nefret eden ve tüm dedikoduları ceza vererek yasaklayan dazlak kafalı başrahibi Beknehons'un ruhani tavsiyelerine uyuyordu, özellikle duyarlığı artmıştı. Bu inanç onu, IV. Amenhotep'in sarayından uzaklaştırmıştı; çünkü sarayda her şeyi zarif bir şekilde kapsayan, heyecan ve hayranlık veren bir din sesini yükseltmeye başlamıştı; bu din, onun nazarında dindarlıkla hiç ilgisi olmayan bir şeydi. O, kendisinin inandığı ve ebediyen terazinin kefelerini dengede tutan dinden vazgeçmemişti; yine taşlaşmış bakışlarla, dar Hathor giysileri içindeki kutsal asil kadınlarla Amun'un önünde ölçülü ve ağırbaşlı adımlarla dans ederken dümdüz göğsünün içinde bunları hissediyordu, ama güzelim sesinden hâlâ hiçbir şey kaybetmemişti. Ve yine de ruhunun derinliklerinde gurur duyduğu, dünyevi ve manevi değerlerden daha çok değer verdiği bir hazinesi vardı; açıkça itiraf etmiş veya etmemişse de onu bu dünyada hiçbir şeye değişmezdi. Çok derinlere batmış bir hâlde duran bu hazine, hâlâ kendisinden mahrum kal-

dığı hüzün dolu günlerde bu hazinenin pırıltıları ta yukarılara kadar çıkıyordu; onun uğruna ne kadar çok çileler çekmişti; dünyevi ve manevi gururuna, insanlara özgü yaşama sevinci kaçınılmaz olarak katılmıştı. Bu artık anılarda kaldı –işittiğine göre onun hazinesi, bütün Mısır'dan sorumlu Beylerbeyi olmuştu. O da Mut-em-enet'in bir alet olmuşluğu gibi artık bir âletti. Artık ondan daha çok ve hemen hemen tamamen bağımsız bir şekilde adaletin tecelli ettiğine inanıyordu; bunun bilinciyle coşup çiçekler gibi açmış sonra sararıp solmuştu, sevilmişti ve çile çekmişti.

Mısır Beylerbeyi

Mısır Beylerbeyi unvanını biz, rüyalarını yorumlayan kişiye Firavun'un verdiği yüceltici, güzel bir anlatım ve ihtişamı da belirtmek için kullanıyoruz. Ama araştırmadan ve hikâyenin akışı içinde geçen bir konum olarak peşinen kabul etmiş gibi değil, aksine gerçeğe sadık kalarak akıl ve mantık ölçüleri dâhilinde kullanıyoruz. Çünkü burada abartı yok, aksine birbirinden çok farklı iki şeyden bahsediliyor –bu iki şeyden birisinin, yani akıl ve mantığa uyanın öne çıkarılması gerekiyor. Anlatılan palavralar her zaman sürüp gitse de dinleyicilerin gerçek kazanımı, sadece soğukkanlılıkla ve ciddi araştırmalar sonucu ortaya çıkan bu hikâyeden elde edilecektir.

Yusuf sarayda ve ülkede çok saygın bir beyefendi oldu; sorun bu değil; Girit Salonu'nda kralla yaptığı görüşmeden itibaren, krala verdiği güven hissi, onun nezdinde hep kollanan bir pozisyona sahip olmasını sağladı ve kudret yetkilerinin sınırlarına bir parça belirsizlik kattı. Ama o şahsen asla 'Mısır Beylerbeyi' veya efsane ve şarkılarda dile getirildiği gibi 'Ülkelerin Hükümdarı' değildi. Masallardaki, rüyalardaki gibi bir yüceltilmeydi bu; onun abartılı unvanı bu ülkenin, yani getirilip satıldığı ülkenin kraliyet memurlarının ellerinde olan büyük yönetim organlarına, kısmen de Kral Neb-mara zamanında verilen devlet görevlerine hiçbir etkisi olmadı; çünkü Yakup'un oğluna, örneğin ta başlangıçtan beri ve şu anda da iki ve-

zirin ve başyargıcın elindeki adalet sisteminin verilmesi veya dış politikanın yönetiminin teslim edilmesi abes olurdu –eğer Yusuf bunları da kabul etseydi tarihçilerin elde ettikleri sonuçlardan mutlu edici verilere ulaşmak belki mümkün olabilirdi. Şunu asla unutmamak gerek, İmparatorluğun ihtişamı onu –her ne kadar dıştan bakılınca o Mısırlı olmuşsa da– aslında hiç ilgilendirmiyordu; onun oradakilere enerjik bir şekilde sunduğu iyilikler, çok tedbirli olarak kamuya verdiği hizmetler bir yana bırakılırsa onun gözbebeğindeki ışıltılı bakış, kendi inanç dünyasını ve herkesin tanıdığı ailesini, soyunu ele veriyordu; bu gözlerle bir bakışta niyetlerini gerçekleştiriyordu. Aslında bütün bunlar Mizraim'in mutluluğu ve acılarıyla az çok ilgiliydi. Şundan emin olunabilir: Yusuf, Firavun'un rüyalarını ve orada bildirilen mesajları, derhal belirlediği hedeflerle, planlarla ve beklentilerle ortaya çıkan görüşlerle ilişkilendirmişti, hatta bunları Firavun'la makamında görüşüp danışmadan büyük bir gayretle uygulamaya koymuştu; bu uygulamalar aslında belki soğukluk yaratabilecek ve aralarındaki sempatiye zarar verebilecek şeyler de olabilirdi, ama Rahel'in çocuğunun bu işlerden de yüzünün akıyla çıkacağını arzu ediyoruz; onun girişimlerinde kendisine destek oluyor ve Tanrının ona bu işlerinde en iyi şekilde yardımcı olmasını diliyoruz.

Taşıdığı unvanın gerektirdiği işleri yapmak üzere, Tarım ve Beslenme Bakanı olarak görevlendirilmişti; bu unvanının özelliğine uygun önemli reformlar yaptı; bunların içinde bilhassa Arazi Gelirleri Kanunu unutulmaz. Bu iş çerçevesinde yetki sınırlarını asla aşmadı; özellikle Hazinenin işleriyle Tahıl ambarlarının yönetimi birbirine çok yakın memuriyetler olmasına rağmen, kendi otoritesini bunlar üzerinde uygulamadı, böylece 'Mısır Beylerbeyi' ve 'Hükümdarı' unvanları hep masalımsı bir atmosfer içinde yer aldı. Hiç kuşkusuz başka şeyleri de göz önünde bulundurmak gerekiyordu. İlk yıllarda, özellikle görevini uyguladığı on-on dört yılda meydana gelen olaylar –zaten o özellikle beklenen bu olaylarla ilgili görevlendirilmişti– onun makamının önemini olağanüstü büyütmüş ve gerçekten diğer makamların üstüne gölge düşürmüştü. Kendisinin yüceltilip bu ko-

numa getirilişinden sonra beş yıl hatta yedi yıl süren bir kıtlık hadisesi bütün Mısır'da ve komşu ülkelerde ortaya çıkmıştı; bunları önceden gören ve tedbirini alan, insanların ıstıraplarını bu sayede gidermeyi başaran bu adam, İmparatorluğun en önemli kişisi olmuş ve yaptığı icraatlar hayati önem taşıyan işler olarak ötekilerin önüne geçmişti. Halkın anlattıkları şeylerin kabul edildiğini, Yusuf'un bu pozisyonunun en azından yıllarca böyle devam ettiğini kabul ederek, onun gerçekten 'Mısır Beylerbeyi' unvanına denk düştüğünü ve hiç kimsenin Mısır'da onun iradesi olmadan elini ve ayağını kıpırdatamadığını belirtmekte yarar var.

Görevlendirildikten hemen sonra Yusuf, ilk önce kendisinin seçtiği, çoğunluğu çalışmaktan bir deri bir kemik kalanlardan değil de gençlerden oluşan bir kâtipler grubuyla bütün Mısır'ı kapsayan bir iş gezisini gemi ve arabayla yaptı; bu kara topraklar üzerindeki her şey hakkında birinci elden bilgi topladı ve tedbirler almadan önce memleketin genel görünüşü hakkında malumat sahibi oldu. Mülkiyet ilişkileri garip bir belirsizlik ve çift anlamlılık arz ediyordu. Görünüşe göre, hemen her şeyin, her türlü toprağın sahibi Firavun'du. Fethedilen veya cizye ödemekle yükümlü eyaletler dâhil 'zavallı Nubya diyarına' varıncaya ve Mittani ülkesi sınırlarına kadar aslında her yer onun özel mülküydü. Burada 'Firavun'un mülkleri', daha önceki kralların devlet büyüklerine hediye olarak bahşettiği büyük arazilerle, ayrıca daha alt unvanlı asilzade ve köylülerin arazilerini kapsıyordu, ama bunlar onun üzerinde oturanların şahsi mülkleriydi ve mülkiyet haklarının geçerli olduğu görülüyordu; aslında bunlar vergi ve kira ödemekle yükümlü müstecirlerdi, yani ortada bir kiralama ilişkisi vardı, aynı zamanda da miras yoluyla elde edildiğine dair hukuki bir durum da bulunuyordu. Bunların dışında olan sadece tapınak arazileriydi, yani Amun'un arazileri; bunlar gerçekten bağımsız mülklerdi ve her türlü vergiden muaftı; ülkedeki bütün eyaletlerin ortaklaşa hazırladıkları özel bir yasaya göre yönetiliyordu; bunları tek tek veya kendilerini bağımsız sayan bölge prensleri, miras aldıkları mülkler olarak gösteriyorlardı; örneğin son derece eski, feodal dev-

letlerden kalan adalar da tıpkı Tanrının arazileri gibi görülüyor ve sahiplenenler, sınırsız hak iddia ederek kendi mülkleri olarak görülmesini arzu ediyorlardı. Yusuf'un yönetimi bunları tamamen kendi hâllerine bırakırken, dik kafalı asilzadelerin üzerine çok sert gidiyordu; onların topraklarını tereddüt etmeden baştan itibaren kendi vergilendirme ve ihtiyat paketi sistemine dâhil ediyordu ve zamanla bunlar Firavun'un lehine kolayca kamulaştırılıyordu. Diğer halkların gözünde yeni bir şey olan devletin özel tarım reformu, rahiplere ait arazilerin dışında, Nil bölgesindeki bütün arazilerin krala ait olduğunu ve Yakup'un oğlunun aldığı tedbirler sayesinde yapıldığını söylemek doğru değildir. Gerçekte o sadece çok ilerlemiş olan bir gelişmeyi tamamladı; yani kendisinden önceki dönemlerde mevcut olan durum ve ilişkileri sağlam temellere oturttu, onlara hukuki açıklamalar getirdi ve herkesi bu konularda tamamen bilinçlendirdi.

Her ne kadar onun seyahatleri Zenci diyarlarına, Suriye'deki Kenan bölgelerine kadar uzanmamışsa da o, buralara temsilciler görevlendirip yollamıştı; bu gözlem ve tespit seyahatleri yine de iki veya üç çarpı on yedi günlük zaman almıştı; çünkü kaydedilecek çok şey vardı ve bunların incelenmesi gerekiyordu. Sonra başkente döndü, Firavun'un sokağındaki bir devlet binasına memurlarıyla birlikte yerleşti; burada yeni ürün çıkmadan önce Firavun adına, tam zamanında Toprak Yasası'nı çıkardı; yasa bütün ülkede tellallarla herkese duyuruldu; tarlalardan üretilenlere konulan vergilerin genel olarak geçerli olduğu, bu konuda itibarlı kişiler olmanın geçerli olmadığı, kimseye bu konuda müsamaha edilmeyeceği, ürünün tam zamanında ve hiç uyarılmadan –eğer uyarılmamışsa son derece ağır bir şekilde uyarılacağı da vurgulanarak– kraliyete ait ambarlara teslim edilmesi gerektiği duyurusu yapıldı. Aynı zamanda Mısır halkı, büyük küçük bütün şehirlerde ve çevrelerinde ülkeyi kapsayacak şekilde, birçok görevli ve çalışanın gözetiminde bu ambarların o güne kadar görülmedik boyutlarda çoğaldığını ve genişletildiğini gördüler –çok büyük bereket vardı, diye düşünülmesi gerek; çünkü bunlar başlangıçta bomboştu. Buna rağmen yine yeni

ambarlar yapıldı, çünkü bereket üstüne bereket olacağı göz önüne alınmıştı. Yeni Adôn'un, Mahsul Tanrısının dostu ve ambarların sorumlusu olduğu ve bunları önceden haber verdiği söylentileri yayılmıştı. Nereye gidilirse gidilsin, etrafta sık sıralar ve çoğu dörtgen geniş yığınlar hâlinde ürün ambarları görülüyordu, ayrıca konik tahıl ambarları, tepelerindeki doldurma pencereleri ve alt kısımda kapıları sürgülü boşaltma bölümleriyle göze çarpıyordu; bunlar özellikle sağlam yapılmıştı: Bunlar teras şeklindeki düzlükler üzerindeydi; zeminleri silindirle sıkıştırılmış balçıklı topraktandı, nem geçirmeyecek ve farelerin içeriye sızmalarını önleyecek şekilde yapılmıştı. Yeraltındaki kuyular da ambar olarak hazırlanmıştı, bunların üstleri fark edilemeyecek şekilde iyice örtülmüştü; aynı zamanda askerler tarafından da çok sıkı korunuyordu.

Vergi Kanunu'yla büyük ambarların yapılması şeklindeki iki uygulamanın halk tarafından sempatiyle karşılandığını memnuniyetle söyleyebiliriz. Aslında vergi hep vardı, çeşitli görünümler altında alınıyordu. Mısır'a gitmemesine ve oradaki bazı davranışları şiddetle reddetmesine rağmen ihtiyar Yakup'un heyecanla 'Mısırlıların Hizmet Evi'nden söz etmesi hiç de yabana atılacak bir şey değildi. Keme'nin çocuklarının iş gücü krala aitti, işte böyle başlıyordu çalışma; onlar inanılmaz ihtişamlı yapılar ve devasa mezarların inşaatında kullanılıyordu, kesinlikle bu iş için. Özellikle de hafriyat ve taşıma işlerinde onlara gereksinim duyuluyordu; özel bir zemin yapısı olan bu uçsuz bucaksız vahada büyüyüp gelişmek için onlar kaçınılmaz kişilerdi; ayrıca su yollarının bakımı, kanal ve kuyuların hafriyatı, barajların setlerinin yapımı, su kapanlarının bakımı –ve daha birçok şeyin işletilip yönetilmesi, yetersiz ve rasgele özel işçilerin ellerine verilemezdi. Bu yüzden devlet bu çocuklarına böyle işler için sahip oluyor ve onlar da devlet için çalışmak zorunda kalıyorlardı. Bu işleri tamamladıkları zaman da yapılmış, üretilmiş olanın vergilendirilmesine sıra geliyordu. Kanalları, gölleri, kuyuları, sulama aletlerini ve hortumları kendi işlerinde kullananlar, bütün bunlar ve verimli topraklar üzerinde yetişen firavun incirleri için

vergi vermek zorundaydılar. Evler, çiftlikler ve buralarda üretilen şeyler için de vergi veriyorlardı. Ödemeleri deri, bakır, ahşap, örgü, kâğıt, keten ve tabii tahılla yapıyorlardı. Ama bu ödemeler bölge amirlerinin ve köy muhtarlarının tutumlarına göre serbestçe belirlenip talep ediliyor, yani onların karınlarını doyuran Hapi'lerin büyük küçük ödemeleri böyle saptanıyordu –tabii bunlar gerçek duruma uygun ölçülerdeydi; ama yine de haksız kayırmalar veya aşırı talepler de olabiliyordu; ne yazık ki her tarafta çeşitli hilekârlık ve eş-dost-ahbap-çavuş kayırmacılığı da vardı. Şunu söyleyebiliriz: Yusuf'un yönetimi burada ilk günden itibaren dizginleri hem çok germiş hem de bir yandan gevşetmişti. Bu şöyle oldu: Yönetim bütün ağırlığı tahıl vergisine vermişti; buna karşılık diğer vergiler hafifletilmişti. Eğer üreticiler tahıl vergilerini, ekmeklik buğday mahsulünün beşte birini ödemişlerse ilk önce keten, daha sonra da yağ, bakır ve kâğıt üretimini vergi vermeden yapabiliyorlardı. Bu vergi, memnuniyet verici şekilde açık seçik ve herkes için geçerliydi ve bir baskı aracı olarak görülmüyordu; çünkü burada ortalama otuz ayrı çeşit ürün vardı. Ayrıca belirlenen vergi oranı mantıken güzeldi ve mistik bir çağrışım ifade ediyordu; kutsallığına inanılan beş rakamı, yılın üç yüz altmış beş günü üzerinde geçerli ve manevi etkisi olan bu oran gönülden uygulanıyordu. Ve sonunda halk bundan memnun kalmıştı; Yusuf'un hiç tereddüt etmeden büyük arazi sahiplerine de vergi ödetmesi, ayrıca onların mal ve arazi varlıkları üzerinde zamana uygun nispette vergilendirmesi ve bunları devlet eliyle alması da herkes tarafından memnuniyetle karşılanmıştı. Çünkü orada hükmeden geri kafalılar, sulama işlerinde tembellik göstermediklerini, ayrıca esaslı bir şekilde eskimiş ve düzeltilmesi de mümkün olmayan tesisattın çürümediğini iddia ediyorlardı; aslında bunların toprağın ihtiyacı olan suyu taşıyamaz olduğunu ortadaydı. Yusuf bu beylere ısrarla kendi kanal şebekelerini ve sulama düzenlerini tamir ettirerek iyileştirmelerini emretti; bu sırada Eliezer'in kendisine anlattığı Eber'in torunu Salef'in yaptıklarını hatırlamıştı: Salef, arkla dip su-

lama sistemini ilk bulan ve 'kendi bölgesine kanalla su getirip sulama havuzları yapan' kişiydi.

Depolama ve ambarların yapımı konusunda alınan olağanüstü tedbirlere gelince; bunlar daha çok, Mısır'a özgü güvenli yapılarla tedbir alınması fikriydi; Yusuf'un bunu yaptırması da Keme'nin çocuklarının hoşuna gitmişti. İnsan ve hayvan soylarının Tufan'la tamamen yok olmasını önleyen ve onların hayatta kalmalarını sağlayan, akıllıca yapılmış gemi inşaatı, çok eski çağda ve kolayca yıkılabilecek bir medeniyet ortamında savunma ve tedbir alma girişimiydi; işte nazik koşullar altındaki eski medeniyete ait bu girişim, şimdi de Yusuf'un eylemlerinde görülüyordu. Bu eski medeniyetin bugünkü çocukları, Yusuf'un tahıl ambarlarında sihirli bir şeyin olduğunu düşünüyorlardı; çünkü onlar, her zaman başlarına gelebilecek şeytani felaketlere karşı kendilerini mümkün olduğu kadar dualarla ve büyülerle korumaya alışıktılar; bunun için 'dikkatli olmak' ve 'sihir' fikirleri onların ruhunda olumlu bir şekilde birleşiyordu. Yusuf'un tahıl ambarları gibi tedbirleri de sihirli bir atmosfer içinde görüyor ve onu destekliyorlardı.

Tek kelimeyle: Genç Firavun'un bir delikanlıyı ve Ürünlerin Babası, Gölgesunan kişi olarak niteledikleri Yusuf'u bu göreve getirmekle hayırlı bir iş yaptığı izlenimi toplumda hâkimdi. Yıllar geçtikçe onun otoritesi de muhteşem bir şekilde yükselecekti; daha ilk yıl Nil nehrinin suları normalden daha fazla genişlikte ve bolluktaydı; böylece bu yeni yönetim altında, ortalamanın üstünde kalitesi olan hububat elde edilmişti; özellikle buğday ve diğer tahıl ürünleri, arpa ambarlara girmişti, ayrıca bol miktarda karabuğday elde edilmişti. Bu, Yusuf'un Firavun'un karşısında kehanette bulunduğu yedi semiz inekli refah yıllarına giren bir zenginlik yılı mıydı diye elimizde olmadan kuşku duyuyoruz. Ama daha sonraları tam da olmasa bu hayırlı ve bereketli geçen yedi yıl oldu. Bu, elde mevcut koşullar altında memnuniyetle ve gayretle çalışan Yusuf'a hoş bir duygu veriyordu. Halkın düşüncesi de hep saygılı, tutarsızlık içermeyen bir durum arz ediyordu ve öyle de kaldı. Bir yıl

içinde iyi bir verim elde edilmesini beceren Tarım Bakanının iyi bir tarım bakanı olduğu sonucu çıkıyordu.

Bunun için, Yakup'un oğlu Vêset sokaklarında arabasıyla giderken halk ellerini yukarı kaldırarak selamlıyor ve kendisine şöyle sesleniyordu: "Adôn! Adôn!", "Ka-ne-Kême!", "Sonsuza kadar uzun ömürlü ol, Bereket Tanrısının dostu!" Birçokları da şöyle bağırıyordu: "Hapi! Hapi!" ve işaret parmağıyla baş parmaklarını birleştirip dudaklarına değdiriyorlardı; bu bir bakıma onun harikulade güzel görünüşüyle de birleştiriliveren safça bir hayranlığın ifadesiydi.

Yusuf çok az sokağa çıkıyordu, çünkü işleri başından aşkındı.

Urim ile Tummim

Hayatımızda attığımız her adım ve aldığımız her karar, bütün varlığımıza renk katan ve yaptıklarımıza etki eden eğilimler, sempatiler, genel ruhi durum tarafından belirlenmiştir. Bu ruhi durumumuzu sadece kendimiz değil başkaları da şekillendirir ama mantıktan daha çok, maneviyata dayandırarak hayatımıza açıklık kazandırırız. Yusuf bu makama getirilişinden hemen sonra, kralın En Üst Düzey Sözcüsü ve Ambarlarının Sorumlusu olarak oturduğu yeri ve başkent Novet-Amun'daki bütün kâtiplik dairelerini, kuzeydeki Mumyalar Evinin bulunduğu yer olan Menfe'ye nakletmesinin haklı sebepleri vardı –oysa bu, onu hep yakınında görmek isteyen ve kendisiyle Gökyüzü Âlemindeki Babası hakkında görüş alışverişinde bulunmak ve böylece öğretideki iyileştirme çalışmalarında yardımını almak isteyen Firavun'un arzularına tamamen aykırıydı–, Menfe kalın surlarla çevrili ve 'Ülkelerin Terazisi' konumunda bir şehirdi; Mısır diyarının ortasında, denge sembolüydü; her yeri kolayca görüp fikir sahibi olunacak bir konumdaydı; olayları tam olarak algılayıp değerlendirebilecek Efendi için, en rahat ve işine en uygun yerdi. Gerçi Mempi'nin 'Ülkelerin Terazisi' tanımı ve denge merkezi görüşü, tam olarak doğru değildi; göz kamaştıran On şehrine ve nehrin denize karıştığı yerlerdeki yedi şehre yakındı; hatta Mısır di-

yarının güneyindeki Fil Adası ve Pi-Lak Adası'na kadar uzanan bir konumu vardı; Zenci diyarı bu hesapta bulunmuyordu; Kral Mirê'nin güzel karısının mezarının bulunduğu bu şehir, asla bu diyarların terazisi konumunda değildi, aksine Teb nasıl daha güneyde ise bu şehir de o kadar kuzeyde bulunuyordu. Ama ezelden beri Menfe şehrinin Mısır diyarının terazisi olup dengeyi sağladığı kabul edilmişti; burada nehrin akış ve geliş yönleri en iyi şekilde görülüyordu. Artık bir Mısırlı olan Yusuf'un burayı seçmesindeki ilk neden buydu; Firavun bu durumda onun Menfe'de oturmasına ve Per-Amun'da oturmamadığına müdahale edemezdi. Çünkü Suriye topraklarındaki liman şehirlerinden, 'Karanlıklar Diyarı' dedikleri 'tahıl ambarı' olan bu ülkeye gönderilen ticaret filolarıyla temas kurmak için burası çok uygun bir konumdaydı.

Bütün bunlar tamamen doğruydu; Yusuf'un bu kararı almasındaki mantıki sebepler bunlardı; Firavun'dan izin alarak Menfe'ye yerleşecekti. Ama asıl sebep onun ruhunun çok derinlerinde yatıyordu. Ölüm ve hayat ilişkisine dair, çok büyük sebepleri vardı. Bunu şöyle de ifade edebiliriz: Karanlık arka plan üzerinde gözüken sevindirici sebepler.

Aradan uzun zaman geçti ama biz bugün bile her şeyi biliyoruz; çocukken, kardeşlerinin kötü davranışlarına maruz kalan Yusuf'un yalnız başına ve derin bir üzüntü içinde, Kiryat Arba civarındaki bir tepeden vadideki ay gibi parlak şehre ve içinde atalarının kemiklerinin bulunduğu, Abram'ın satın aldığı iki katlı kaya mezara bakışını unutmadık. O zamanlar onun ruhunda nasıl bir duygu karmaşası olduğunu; bu ruhla mezarı ve vadi tabanında sakin sakin uyuyan, yoğun nüfuslu şehri seyrettiğini çok iyi hatırlıyoruz: Bunlar dindarlıkla ilgili duygulardı; ölümle ve geçmişte olan bitenlerle bir gönül bağı kurma hâliydi; onun, Hebron'un eğri büğrü sokaklarını gündüzleri her türlü ses ve kokuyla dolduran ve geceleri de evlerinin küçük odalarında, şu anda olduğu gibi onları barındıran bu 'şehre' ve dizlerini karınlarına doğru çekerek horul horul uyuyan bu şehrin insanlarına duyduğu ruh hâli; hem alaycı hem de dürüst bir gönül bağıy-

la bir aradaydı. Göğsünde çok eskilerde yaşadığı bu âna duyduğu özlem kendiliğinden belirmiş ve bütün benliğini sarmıştı; aslında daha az önemsenen bu bir anlık olay, şu andaki davranışıyla hem ilgili hem de o sebebe dayandırılan bir hatıra gibi görünüyordu. Elimizde bu ilişkilendirmeyle ilgili bir kanıt var; bu kanıt, Yusuf'la kendisini satın alan ihtiyarla büyük mezarlar şehri Menfe'de yaptıkları bir konuşmada yer alıyordu. Yusuf'un ağzından kendisinin de kesin olarak bilmediği sözler dökülüvermişti; Rahel'in oğlu artık cenazeleri nehir yoluyla taşımanın gereksiz olduğunu, çünkü burasının zaten nehrin batı yakasında olduğunu belirtmişti; ayrıca burasını sevdiğini ve Mısır'ın bu şehrinde memnuniyetle kalabileceğini söylemişti; –bu, Rahel'in gelecekteki niyetinin önceden malum edilmesinin bir belirtisi olabilirdi; buradaki insancıkların çok sade yaşam tarzı vardı; kendi canları öyle istemiş olmalı ki kuruluşunda 'Men-nefru-Mirê' olan şehrin adını, insanın içini ferahlatacak ve neşelendirecek şekilde 'Menfe' olarak kısaltıvermişlerdi; aynı memnuniyeti şimdi Yusuf da yaşıyordu ama daha da derin bir anlamda; içinde buraya karşı yeni bir duygu uyandı: 'Sempati'. Çünkü sempati, ölümle yaşamın bir buluşmasıdır: Birinin anlamı terazinin bir kefesinde, diğerinin anlamı öteki kefesinde yer alır. Ölüm kavramı insanda bir katılık, korkutucu, karanlık bir anlam yaratır; yaşamak kavramı ise bir yalınlık ifade eder ve bu yalınlığın şakaya gelen tarafı yoktur. Şaka unsuru ve sempati, ölümün soğukluğu ve yaşama sevincinin sıcaklığıyla dolu dindarlıkta ortaya çıkar; ama yaşama sevinciyle ilgili kısım ötekine göre daha derin ve daha üst değerdedir. Yusuf'un durumunda da böyle bir hâl vardı: Sevimlilik ve eğlendiricilik bir aradaydı. O çift kutsama yaşamıştı. Onun kutsanması, hem yukarıdan aşağıya hem de aşağıdan yukarıya doğru olmuştu; aşağıda, derinlikten gelen kutsama babası Yakup üzerinden, o ölüm döşeğindeyken ona geçmişti; ona bu kutsamayı bağışlarken Yusuf'un buna sahip olmasını isteyen bir ifade vardı –işte Yusuf'ta böyle bir kutsama vardı. Çok derin bir âlem olan ahlaki ve manevi dünyanın araştırılması sırasında birkaç sahih bilginin kılavuzluğuyla yoldan çıkmaktan ve sapkınlıktan ko-

runulur; Yakup'la ilgili olarak hep '*tâm*', yani 'namuslu' olduğundan ve çadırda yaşadığından söz edilir. Ama '*tâm*' sözcüğünün anlamında bir çağrışım vardır, 'namuslu' sözcüğüyle verilen anlam çok zayıf kalıyor; çünkü bu sözcüğün anlamında hem olumluluk hem de olumsuzluk bir aradadır; hem evet hem hayır; hem ışık hem karanlık; hem yaşamak hem ölmek. Yine ilginç bir tabir var '*Urim* ile *Tummim*'; burada ışığın tersi olan ve '*Urim*'i isteyen, açıkçası karanlığı, ölümün gölgesinin ortaya çıktığı bir dünya görüşü vardır. *Tâm* veya *Tummim*, aydınlık ve karanlık demektir, yani manevi dünyaya ve maddi dünyaya ait olma anlamlarını içerir ve *–Urim* ise sadece neşelilik anlamındadır ve onlar tamamen aynıdır. '*Urim* ile *Tummim*' bu durumda birbiriyle çelişkili bir anlam taşımazlar, aksine bu sırlar âleminin görülmesini sağlar, ahlak ve manevi âlemin bütünlüğünden bir parça ayrılmak istenirse bütünlük hemen onun karşısında yer alır. Bu ahlaki, manevi âlemden kurtuluvermek öyle kolayca olmaz; şundan dolayı olmaz, çünkü bunun içindeki güneş bölümü sık sık alt dünyayı gösterir ve onun bir gün geleceğini malum eder. Örneğin Esau, bozkırlarda av peşinde koşan kızıl tüylü adam aslında hem güneşin hem de alt dünyanın adamıydı. Oysa onun ikiz kardeşi aya hizmet eden birisi olarak ona karşı bir çelişki arz ediyordu. Şunu da unutmamak gerekir ki o ömrünün büyük ve en önemli bölümünü Laban'ın yanında, yani aşağıdaki dünyada geçirmişti; orada namusuyla altın ve gümüş zengini olmuştu; buradaki 'namuslu' sözü yine hafif kalıyor. O kesinlikle '*Urim*' değildi, aksine bir '*tâm*'dı, yani Gılgamış gibi ıstıraptan hoşlanan bir insandı. İşte Yusuf da böyle birisiydi, onun Mısır diyarının güneşli alt dünyasına hızla uyum sağlaması, sadece onun yaratılışında bulunan *Urim*-tabiatıyla açıklanamaz. '*Urim* ile *Tummim*' kavramlarını 'Evet-evet, Hayır' şeklinde çevirmek gerekiyor; yani Evet-Hayır demek uygun olur, ama içinde Evet sözcüğü daha belirgindir. Bunu matematiksel olarak açıklarsak bir *evet*, *hayır*ı götürür, geriye diğer *evet* kalır; ama bu matematiksel açıklamanın belirgin bir rengi yok; en azından bu, matematikte arta kalan ve sonuçta yer alan *evet*'in karanlık rengini

dikkat dışı bırakıyor; işte bu renk aslında matematiksel sonucun üzerinde etkisini sürdürmektedir. –Hepsi bu kadar, söylendiği gibi karışık bir durum. En iyisi, biz burada şunu bir kez daha tekrar edelim: Hayat ve ölüm Yusuf'un şahsında, çok derinlerden gelen bir sempatiyle buluşmuştur; Yusuf, hoş bir mezar başkenti olan Menfe'de oturmak için izni Firavun'dan bu sempati sayede alabilmiştir.

Kral daha önce 'Yegâne Dostum' dediği Yusuf için bir sonsuzluk evi yaptırma girişiminde bulunmuştu (o anda inşaat devam ediyordu), şimdi de ona en pahalı semtte, içinde kabul salonu, avlusunda çeşmesi ve son model her türlü konforu olan bahçeli, şirin bir ev hediye etmişti; ayrıca içinde mutfak, kabul odası, ahır ve salonu temizlemek, bahçeyi sulamak, süpürmek ve çiçeklerle süslemek için bir sürü Nubyalı ve Mısırlı hizmetkâr görevlendirmiş ve onları üst düzey müfettişin emrine vermişti. Bunu bizi dinleyenlerin içinde hemen herkes kolayca düşünebilir. Çünkü Yusuf, sözünü tutmuştu; içkicibaşı Nefer-em-Vêse de ona bu işi sağlamıştı. Birisine veda ederken verdiği sözü derhal yerine getirmişti: Yüceltilecek olursa kendisini de getirtecekti; daha Teb'deyken inceleme gezisinden geri döndükten hemen sonra, Firavun'un onayını da alarak Zavi-Ra'nın komutanı Yüzbaşı Mai-Sahme'ye mektup yazarak yanına davet etmişti, kendisine evinin yöneticisi olmasını önermiş ve evde gerekli olabilecek her şeyi sağlamasını istemişti. Evet, Yusuf eskiden bu işi Peteprê'nin evinde kâhyanın vefatından sonra üstlenmişti; kendisine denetlemesi ve yönetmesi için pek çok görev verilmişti; şimdi de kendisi bu iş için bir adamı görevlendiriyor ve onun arabası, atları, erzak ambarları, yeme-içme işlerinde çalışan kölelerden sorumlu olacağını bildiriyordu; eski angarya kölesinin yazdığı mektubu alınca sakin komutan Mai-Sahme korkuya kapılmadı; çünkü mektupta onu korkutacak bir şey yoktu; hapishaneye yeni bir müdür atanıncaya kadar da beklemesine gerek yoktu; hemen Yukarı Mısır'daki Teb'i geride bırakarak biraz eski olan Menfe'ye doğru günlerce sürecek yolculuğa çıktı; ama Menfe, Zavi-Ra'yla karşılaştırıldığında son derece heyecan verici bir şehirdi; burada eskiden bilge ve çok yön-

lü bir insan olan İmhôtep çok etkili olmuştu; onun hayranı olan komutana da sanki bu bilge şu anda güzel bir görev vaat ediyor gibiydi. Oraya gelince Yusuf ona evinin yönetimini vererek en üst konuma getirdi; o da bütün hizmetlileri topladı, alışveriş yaptı, evi donattı ve Yusuf Vêset'ten evine geldiğinde, Mai-Sahme onu villasının güzel kapısında karşıladı; Yusuf her şeyin en iyi şekilde düzenlendiğini gördü, yani büyük adamın hayatını geçireceği ev için gerekli her şey vardı. Hatta yara bere içinde kalacaklar için küçük bir sağlık odası ve revir bile vardı; burada evden sorumlu müdür eczalarını havanda döverek, karıştırarak hazırlayabilirdi.

Karşılaşmaları son derece samimi oldu; ama onu karşılamaya gelen hizmetlilerin önünde tabii birbirlerine sarılmadılar. Bu sarılma olayı eskiden sadece bir kez, veda ettikleri sırada olmuştu, o anda Yusuf, Mai-Sahme'nin emrinde değildi; Mai-Sahme de onun hizmetinde değildi. Evin yeni yöneticisi şunları söyledi:

"Hoş geldin Adôn, bak, işte senin evin. Firavun'un senin için ısmarladığı, sana verdiği ve en küçük ayrıntısına kadar hazırlanmış ev işte bu. Banyoya gidebilir, masajını yaptırabilir, sonra da yemek yemeye gelebilirsin. Üstün ve ihtişamlı bir konuma gelir gelmez beni düşündüğün ve sıkıntılı ortamdan kurtarıp buraya aldırdığın için sana şükran ve minnet duygularımı ifade ederim. Sen bu hizmetline o zamanlar, hiçbir zaman ümitsizliğe düşmeyen birisi olarak her şeyin çok muhteşem olacağı günlerin geleceğinden söz etmiştin, bana bahşettiğin bu son derece canlı ve hareketli işler için teşekkür ederim; her gün son derece ciddi bir çalışmayla elimden gelenin en iyisini yapacağım."

Bunun üzerine Yusuf şu cevabı verdi:

"Ben de aynı şekilde sana teşekkür ederim iyi insan, benim davetimi kabul ettiğin ve evimin yöneticisi olarak yeni hayatımda bana yardım etmeyi istediğin için! Gelecekti ve işte o gün de geldi; çünkü ben babamın Tanrısını en küçük şüpheye neden olacak bir davranışla olsa bile asla gücendirmedim. Ben seni kölem olarak nitelendirmeyeceğim, biz eskiden olduğu gibi dost kalalım; bir za-

manlar ben senin emrin altındaydım; sakin ve heyecan verici bu hayatın iyi ve kötü saatlerini birlikte geçirmek isterim –özellikle gelecek olan heyecan dolu saatlerde, benim senin yardımına ihtiyacım olacak. Senin o günlerde vereceğin özenli hizmetler için sana şimdiden teşekkür ederim. Ama gelecekteki o günler, senin kaleminin işlerliğini gidermeyecek, seni rahatsız etmeyecek; sen üç aşk hadisesini en güzel şekilde ifade etmek için yine ilham perilerini bekleme vakti bulabileceksin. Senin eserlerin çok güzel! Ama yaşanacak hayatın tarihî bir olay olması daha muhteşem olacak; yaşanacak bu muhteşem tarihî olayda ikimiz de yer alacağız, hem de bugüne kadar kimsenin görmediği şekilde; çünkü ben seni kendi yaratacağım bu olayın içine sokacağım ve heyecan dolu geçecek günlerde görev alacak, bana yardım edecek kişinin sen olduğunu, yani şu sakin ve benim evimin yöneticisi Mai-Sahme olduğunu, bu tarihi okuyanlar ve dinleyenler öğrenmiş olacaklar."

Bakire

Başlangıçta Tanrı, şark bahçesine yerleştirdiği erkeğin üstüne ağır bir uyku verdi; bu adam uykuda olduğu için Tanrı adamın bir kaburgasını aldı ve yerini etle kapattı. Tanrı, bu kaburgadan bir kadın yarattı; insanın yalnız olmasının iyi olmayacağını düşünerek bu kadını, onun etrafında bulunması, ona eşlik ve yardım etmesi için bu adama verdi. Ve bu çok iyi alınmış bir karardı.

Bu kadının teslim sahnesi, öğretmenler tarafından muhteşem bir şekilde betimlenir –şöyle, böyle diye öğretirler; sanki anlatılanları çok iyi biliyorlarmış gibi, büyük bir itinayla anlatırlar– gerçekten de onlar bunu çok iyi bilmiş de olabilirler. Tanrı bu kadını yıkamış; bunu emin bir şekilde vurgularlar, onu iyice yıkayıp pisliklerden arındırmış (çünkü bu eski kaburga koparıldığında yapış yapışmış), yağla bütün vücudunu yağlamış, yüzüne makyaj yapmış, saçlarını kabartmış ve kadının ısrarlı talebi üzerine başını, boynunu ve kollarını incilerle ve kıymetli taşlarla: Sard taşı, topas, pırlanta, yeşim, fi-

ruze, yakut, zümrüt ve oniksle süslemiş. Tanrı kadını bu şekilde süsleyerek binlerce meleğin eşliğinde, şarkılar, ezgiler ve lir seslerinin refakatinde Âdem'in önüne getirip onu bu adama emanet etmiş. Şenlik yapılmış, ziyafet verilmiş: Tanrının da memnuniyetle katıldığı bir düğün yapılmış, öyle ki bütün gezegenler halka olup halay çekmiş ve müzik yaparak buna katılmışlar.

İşte bu yapılan ilk düğündü; ama biz bunun çok yüce bir düğün olduğunu duymuyoruz. Tanrı, Âdem'e yardımcı olması için kadını yaratmış, sadece bu kadar, onun etrafında dolaşıp dursun diye; buna göre de daha başka şeyleri düşünmediği söyleniyor. Âdem'le birlikte ağacın meyvesini yedikten ve gözlerini açtıktan sonra, Tanrının kadını lanetlediği ve onun ağrılar içinde çocuklar doğurmasını emrettiğinden söz ediliyor. Bu kadını götürme ve ona verme şenliğiyle Âdem'in karısını tanıması ve ona çiftçi ve çoban olan iki çocuk doğurması, bunların izinden gelen Esau ile Yakup'un olayları –ve bu arada ağaç, meyve, yılan ve iyi ile kötünün bilinmesi hadiseleri anlatılıyor. Sonunda sıra Yusuf'a gelmişti. Daha önce iyi ve kötünün ne olduğunu öğrendikten sonra, o da ilk kez kadını tanımıştı: Bir yılandan, hayatı için gereken çok önemli bir şey öğrenmişti; bu çok iyi bir şeydi ama zahiren kötüydü. O buna direndi ve her şeyin artık kötü olmayıp düzeleceği, iyi olacağı âna kadar sabırla bekleme sanatını gösterdi.

Burada da şu zavallı yılanı yeniden hatırlamadan edemeyeceğiz, güneş saatinin Yusuf'un düğün zamanını gösterdiği yerde, Yusuf bir başka yılanla bu işi bitiriyordu. Ayaklarıyla başı başka bir yılanla birlikteydi. –Biz çekilen derin özlemin çok geniş bir alana yayılmasını önlemek için, bile bile bu olayı çok hoş bir yerde kesmeyi düşündük ve o kadının nasıl serinkanlı bir ay rahibesi olduğunu bildirmeyi uygun bulduk; o artık bütün bu olaylardan elini eteğini çekmişti. Kadının gururla inandığı sofuluğu yeniden ortaya çıkmış ve hissettiği ıstırabı geri plana atmış olabilirdi; böyle olmasaydı onun acısı bizleri bugün bile etkisi altına alabilirdi. Ama bu onun ruhunun huzura kavuşması için çok da iyi oldu; Yusuf'un Teb'de,

onun yakınında olmayıp aksine çok uzaklarda Menfe'de kendi evinde düğün yapması da iyi oldu. Firavun da daha başlangıçtan beri bu konuda çaba sarf ediyordu; düğün ziyafetinde bulunmak ve gezegenlerin halay çektikleri ânı bizzat yaşamak için oraya gelmişti. Bu işte Firavun, aslında Tanrının rolünü oynuyordu; daha en başta, bu adamın yalnız olması iyi değil, diye aklından geçirmişti; çünkü Yusuf'a evli olmanın ne kadar hoş bir olay olduğunu hemen söylemişti; bu sözleri bir Tanrı olarak değil, kendi tecrübesine dayanarak ifade etmişti; çünkü onun, etrafı altınla çevrili seher bulutu dediği Nofertiti'si vardı. Tanrı ise hep yalnız idi ve sadece insanın lehine işler yapıyordu. Firavun tıpkı Onun gibi, Yusuf'la ilgileniyordu ve onu yüksek bir konuma getirir getirmez, Yusuf için bir devlet düğünü yapmak istiyordu, onun da evlenmesi gerekiyordu; son derece zarif ve devlet yöneticisi zekâsıyla hesap kitap yapmıştı, aslında bu birleşmeyi yapmak zor olsa da onun acele ve heyecanla olmasını istiyordu. Tıpkı Tanrının Âdem'e bir kadın yaratıp vermesi gibi Firavun da Yusuf'a harp ve klavsenin güzel melodileri arasında bir gelin götürdü ve bizzat bu düğüne katıldı.

Peki ama bu gelin kimdi, yani Yusuf'un hanımı olan. İsmi neydi? Bunu herkes biliyor, ama bunu açıklamak bize büyük bir zevk veriyor; dinleyenlerin bunu duyunca içlerinde hissedecekleri sevincin de hiç azalmayacağını ümit ediyoruz, yani bunu ilk kez öğrenecek olanların. Ayrıca bazıları bunu çoktan unutmuş olabilir; bunu bildiklerini bile söylemeyi beceremezler, nasıl cevap vereceklerini de bilemeyebilirler. O kadının ismi A s n a t 'tı; On'daki Güneş rahibinin kızı.

Firavun bu seçiminde en üst düzeyden birisine ulaşmıştı –daha yücelerde olana erişemezdi. Ra-Horahte'nin başrahibinin kızını eş olarak alıp onunla evlenmek hemen hemen işitilmedik bir olaydı; –her ne kadar bir kızın evlenmesi ve annelikle tanışması belirlenmiş ve hiç kimse, kızların evlilikten ve insanlardan uzak bir yaşam sürmesini arzu etmese de bu, neredeyse mukaddesata karşı hürmetsizlik sınırına dayanıyordu. Bununla beraber bu kızı alan kişi, –zorun-

lu ve arzulu olmasına rağmen, orada karanlık bir ifadeyle– neredeyse bir kötülük yapacakmış gibi bir edayla –bir haydut gibi duruyordu. Kız ona sunulmamıştı, zorla alınmıştı –bu kız, durumu böyle görüyor ve bu aynı şekilde de düşünüyordu, oysa her şey son derece düzenli ve en iyi görüşmelere dayalı olarak meydana gelmişti; dünyada kendi çocuklarının bir kocanın eline geçişiyle ilgili olarak işi lüzumundan fazla büyüten ikinci bir anne baba yoktu. Özellikle anne, son derece çaresiz görünüyordu, kendinde değildi; bu hadisenin akıl almaz bir hâl olduğunu gösteriyordu, ellerini ovuşturup duruyordu; yüzünde sanki kendisinin zorla ırzına geçilmiş veya böyle olacakmış gibi bir ifade vardı; bundan dolayı ifade ettiği düşüncelerinde –ciddiyetten uzaktı, sadece resmî seremoniye uygun bir ifade vardıysa da– aslında intikam yeminleri yer alıyordu.

Bütün bunların ardında yatan gerçek şuydu; Güneşin kızının kızlık konumu çok özel bir kutsallık zırhıyla donanmıştı –aslında el değmemişlik konumuyla ilgiliydi– yani kıza hiç kimsenin eli değmediğinden böyle davranıyorlardı. Hiçbir kız bu bakirelik kemerini taşımıyordu; o, bakirelerin bakiresi, çok özel bir genç kızdı; kızlık timsaliydi. Bu cinsiyet belirleyici isim onun özel ismi olmuştu: 'Bakire' diye çağrılıyordu. Onun bakireliğini bitirecek olan kocası ise kız kaçıran haydut diye anılıyordu ve genel olarak onun ilahî bir cürüm işlediğine inanılıyordu –ama bu asil isimlendirme bir sıfat eklenerek hafifletiliyor, asilleştiriliyor ve bir bakıma yüceltiliyordu. Yine de kızın anne babasıyla damadın ilişkisi, özellikle anneyle olan ilişki, özel hayatta da tamamen dostluk duygularıyla doluydu ama dışa karşı hep gergindi; bir bakıma annesi kızının kocasına ait olduğunu bir türlü kabullenemiyordu; hatta evlenme sözleşmesinde bir yükümlülük maddesi yer almıştı; buna göre kızı bu sefil haydudun yanında sürekli olarak kalmayacak belirli bir süre için, bir yıl içinde uzunca bir süre Güneş anne babasının yanına dönecek ve onlarla kalacaktı; böylece onların yanında yeniden Bakire olarak yaşayacaktı. –Bu koşul kelimesi kelimesine böyle yazılmamıştı ama ima yoluyla anlatılmıştı; evli hanımefendinin anne babasına

yapacağı ziyaretlerinde nasıl davranılacağı ve nelere riayet edileceği belirtilmişti.

Eğer bu başrahip ailesinin çok sayıda kızları olsaydı, en çok ilk doğan çocuğa bu tür bir ilgi gösterilirdi, daha az ölçüde bir ilgi de daha küçük kızlara olurdu. Asnat ise on altı yaşında, ailenin tek çocuğuydu –onu evlendirmenin, nasıl bir ilahî cürüm ve haydutluk olduğunu kolayca düşünmek mümkün! Kızın babası, Horahte'nin yüce peygamberi, Yusuf'un On'a yaptığı ilk ziyaretteki kişi değildi; Yusuf'un İsmaililerle ziyaret ettiğinde kanatlı büyük dikili taşın önünde altın sandalyesinde oturan ağırbaşlı ihtiyar değildi. Bu onun yerine seçilmiş selefiydi; o da iyi kalpli, anlayışlı ve neşeli birisiydi. –Böylece o da bu makam için Atum-Ra'nın hizmetkârı gibiydi. Doğasında böyle bir özellik yoksa gerekli düzeltmeler yardımıyla, onun bu özelliğe doğal olarak sahip olması sağlanırdı. Tesadüf bu ya, onun ismi de Yusuf'u satın alan Işık Sarayı mensubu Potifera veya Peteprê ile aynıydı, –böyle bir görevin sahibi olan adamın adı: 'Güneş onu bahşetti' anlamından başka nasıl olabilirdi ki? Onun isminden de anlaşıldığı gibi, o bu makam için dünyaya gelmişti ve bu önceden onun kaderi olarak belirlenmişti. Büyük olasılıkla o, daha önceki altın takkeli ihtiyar başrahibin oğluydu ve Asnat da onun torunuydu. Onun ismi Ns-nt olarak yazılıyordu ve böylece Delta'daki Tanrıça Neit-Sais ile ilişkilendirilmiş oluyordu; bunun anlamı 'Tanrıça Neit'e Ait Bakire'ydi. Bu 'Bakire' de bu donanıma sahip, korunması emredilmiş bir kızdı; üstünde, çapraz şekilde kazınmış oklar bulunan bir kalkan nazarlık taşıyordu, başında ise insan şeklinde yapılmış bir demet ok vardı.

Asnat da öyle yapıyordu. Saçları veya şekillendirilmiş peruğu, bu diyarda nadir görülen şekilde, bir başörtüsü mü yoksa saç modeli mi olduğu pek fark edilemiyordu; ya içinden geçirilmiş ya da yukarıdan batırılarak tutturulmuş oklarla süsleniyordu; onun sıra dışı bakireliğinin simgesi olan kalkan nazarlığı ise takıları arasında hep yer alıyordu; böylece boynunda, kemerinde veya kollarında çapraz oklarla onun bakireliğine dokunulamayacağı ifade ediliyordu.

Bakir ve dışarıdan bakıldığında cinsel ilişkiye müsait görünümünün yanı sıra, hem cana yakın hem de anne babasının ve Firavun'un iradelerine daha sonra da kocasının arzularına kendini unuturcasına itaat edecek olan Asnat, son derece iyi kalpli, uysal bir çocuktu; kadın olarak kendi kaderine sabırla boyun eğen, başına gelecekleri gönül rızasıyla kabullenen eğilimiyle kutsal bekâret mührünün birleşmesi, Asnat'ın karakterinin göstergesiydi. Yüzü tipik bir Mısırlı insanın görünümündeydi; ince kemikli, bir parça öne çıkmış alt çenesiyle hiçbir kusuru yoktu. Yanakları henüz çocuksu bir dolgunluktaydı, dudakları da dolgundu, ağzıyla çenesi arasında yumuşak bir çukurluk vardı; alnı tertemizdi, küçük burnu bir parça etliydi, iri ve etrafı makyajlı gözlerinde kendine özgü, sabit ve inceleyici bir bakış vardı; sanki çok uzaklardakileri işitemeyen sağırların bakışlarındakine benzer bir ifade vardı: O anda bu bakışlarda, iç âleminde her an kendisine verilecek emri belirsiz-dikkatli bir bekleyiş ve kaderinin sesini dinleyen bir ifade vardı. Konuşurken bir yanağında hep bir gamze görülüyordu –bütünüyle emsalsiz-sevimli bir kızdı.

Onun vücut yapısı da emsalsiz ve sevimliydi; elbisesinin bol dokuması altından göründüğü kadarıyla, doğuştan narin bir yapıya sahipti; ince beli ve dolgun, cazibeli kalçası, uzun karın yapısı ve doğurganlık vaat eden bir kucağı vardı. Sert göğüsleri, ince ve düzgün kolları, iri elleriyle kehribar rengi teni, bu bakirenin güzelliğini tamamlıyordu.

Asnat çalınıncaya kadar çiçekler arasında, çiçekler gibi bir hayat sürmüştü. Bütün vaktini, babasının tapmak bölgesindeki Kutsal Göl'ün kıyısında, dalgalı çayırlık arazide, kır çiçekleri, nergis ve lalelerle halı gibi süslenmiş çayırlarda geçiriyordu. En çok sevdiği şeyler: Kız arkadaşları, rahiplerin kızları ve On'daki üst düzey görevlilerin kızlarıyla bu çayırlarda oynamak, ayna gibi yansıtan su kenarında dolaşmak, çiçek derlemek ve çiçeklerden çelenkler örmekti. Yanaklarındaki gamzesiyle, olacak şeylere kulak veriyormuş gibi bir hâli ve gözlerinde bir beklenti vardı. Beklediği de gel-

di; çünkü bir gün Firavun'un elçileri çıkageldiler, zorla olur veren baba Potifera ve ellerini ovuşturup duran ve hiç taviz vermeyen annesinden, koruma altındaki bakire kızı, Dyepnuteefoneh için istediler; damat adayı Horus'un yardımcısı, Krala Gölgesunan'dı. Kız kollarını gökyüzüne kaldırıp kendi varlığıyla ilgili bu görüşe karşı yardım dileyen bir ifadeyle çırpınıyordu, sanki birisi ellerini onun beline dolayıp zorla çalışıyormuş gibiydi.

Bütün bunlar, aslında mutluluğu ifade eden ve öğretilen tavırlara uygun olarak yapılan sahte davranışlardı; çünkü bu, sadece Firavun'un arzusu ve kız isteme emri değil, aksine onun koruduğu ve en çok güvendiği, yetki verdiği insanla evlenmesini candan istediği, şerefli bir olaydı; aslında bu anne baba kendi çocukları için bundan daha üstün bir şey elde edebilecek durumda değildi, Firavun, Yusuf için böyle bir şeye elini atmıştı; kuşkulanılacak hiçbir şey yoktu; biricik kızlarına evlenme izni vererek anne babanın üzüntüsüne sebep olacak en ufak endişe verici bir durum yoktu. Ama yine de Asnat'ın bekâreti ve çalınması, haddinden fazla önemsenerek anlatıldı; damat çok karanlık bir tip olarak takdim edildi; oysa anne baba bu birleşmeyi sevinçle karşılamalıydı; gerçekten de bu evliliği memnunlukla kabullenmelilerdi –çünkü Firavun onlara şu durumu açıkça bildirmişti– burada bakire Asnat'la Yusuf'un evliliği vardı ve damat da bekârdı, uzun süre evlenmeyi arzu etmiş fakat bekâretini korumuş bir insandı ve bu geline talip oldu. Evlenmeyi, kendi soyunu sürdürmeyi, babasının Tanrısından istemişti; Tanrı da onun bu arzusunu uzun süre gerçekleştirmesine izin vermemişti, ama şimdi Tanrı onun bu arzusuna engel olmuyordu; bakire ve örnek alınacak birisiyle evlilik yapmasına artık izin veriyordu; nitekim öyle oldu. Atılan adıma engel olacak bütün nedenlere rağmen bizim bununla ilgili bir endişemiz yok; bahaneler yaratmak anlamsız bir şeydi; çünkü Yusuf Mısırlılara has bir evlenme akdi yapmıştı, Şeol evliliğiydi bu, bir İsmail evliliğiydi, yani örneği olan bir evlilikti, ama yine de endişe verici bir örnek evlilikti; hoşgörüye ihtiyacı vardı; görüldüğü kadarıyla bunun da

sağlanacağından emindi. Öğretmenler ve uzmanlar bu konuda oldukça fazla rezalet çıkarmışlar ve gerçeği ortadan kaldırmaya çalışmışlardı. Onlar bunu paklıkla ilişkilendirmek için böyle yapıyorlardı, sanki Asnat'ı Potifar ve karısının gerçek çocukları değil, aksine sokağa bırakılmış bir çocuk gibi gösteriyorlardı; bir zamanlar Yakup'un dışladığı ve bir sepete koyup sulara saldığı Dina'nın kız çocuğu olayı tekerrür etmiş gibiydi; bu durumda Yusuf sanki kendi yeğeniyle evleniyormuş gibi oluyordu; ama bu tür yorumlarla konu düzeltilmiş olmuyor, çünkü bu yeğen yarı yarıya yerinde duramayan Sihem etinden ve kanındandı, Baal'e inanan bir Kenanlının evladıydı. Ayrıca Dina'nın kızının sulara bırakılmasıyla ilgili hikâyeyi, bu konuyla ilgili gerçeği açıklayıcı bir metin olarak kullanan öğretmenlere saygı gösteririz ama onlar dinî bir tutumla, orijinal metne ilave sözler ve kelimeler katarak gerçeği saptırıyorlar. Bakire kız Asnat, Potifera'nın ve karısının gerçek çocuklarıydı, saf Mısırlı kanı taşıyordu; onların oğulları olan ve kız kardeşlerini Yusuf'a hediye etmek zorunda kalan kardeşleri Efrayim ile Manasse ise melezdiler; –bu konuda herkes istediği gibi düşünebilir. Çünkü Yusuf'un, Güneşin kızıyla evlenmesiyle İsrael'in oğlu Atum-Ra Tapınağı'yla yakın bir temas kurmuş oluyordu; Firavun'un bu evliliği düzenlemesindeki amaçlardan birisi buydu, böylece rahiplere özgü bir durum yaratılmış oldu. Devletin büyük bir makamında bulunan Yusuf gibi bir adamın aynı zamanda çok yüce bir rahip işlevi görebileceği ve tapınağın gelirlerini eline geçireceği kimsenin aklına gelmezdi. Yusuf ile Asnat'ın evlilikleri bunu sağladı; artık olan olmuştu: Kabaca ifade etmek gerekirse Yusuf, putperestlerin çiftliğinin sahibi oldu. Onun gardırobunda bundan böyle rahiplere ait bir leopar postu da bulunuyordu ve öyle durumlar oluyordu ki Yusuf, başında güneş kursu olan Horahte şahininin resmi önünde tütsü yakıyordu.

Çok az kişi o gün bugündür bu konuları açıkça anlatmış ve işitenleri ikna edebilmiştir. Ama bu, Yusuf için kendisine müsaade edilen zamanlara denk gelmişti. Şuna da gönül huzuruyla inanmak

lazım, onu soydaşlarından ayıran ve onun Mısır'da kök salmasına, orada gelişme göstermesine neden olan ve bütün bunlardan sonra da arınmasını sağlayan kişi, bunları çok iyi biliyordu. Belki de o, bu olayla, üçgenin felsefesinin onaylanmasını bekliyordu; buna göre Horahte'ye adanmış ve onun alabaster masasına yatırılmış bir kurbanın başka bir Tanrı tarafından çalınmasını önlemiş oluyordu. Sonunda burada artık, ilk, en iyi tapınak söz konusu değildi, aksine Geniş Ufukların Efendisinin tapınağı söz konusuydu ve Yusuf'un böyle bir hatayı ve çılgınlığı düzeltmesi gerekiyordu. Bunun anlamı şuydu: Atalarının Tanrısına, Atum-Ra'nınkinden daha ufuksuz olduğu yönündeki yaklaşımın günah olduğunu belirtmesi gerekiyordu. Sonuç olarak şunu da unutmamak gerekir ki bu Tanrıdan kısa bir süre önce Atôn meydana gelmişti ve Yusuf'un Firavun'la vardıkları görüş birliğine göre, sadece ona doğru dürüst tapılacaktı, yani Atôn'a değil, aksine bu Atôn'un Efendisine, 'Gökyüzündeki Babamıza' değil, aksine 'Gökyüzü Âlemindeki Babamıza' diyerek ibadet edilecekti. Her ne kadar arada sırada meydana gelen vesilelerle leopar postunu giyiyor ve tütsü yakmaya gidiyor olsa da doğduğu evden ayrılan ve gurbette, uzak diyarda büyüyen Yusuf, işte bununla görevlendirilmişti.

Rahel'in ilk oğlu ve Yakup'un yabancılaştığı sevgili evladının asıl görevi işte buydu. Ona bahşedilen hoşgörü ve merhametin bu dünyaya ilişkin bir yanı vardı; ama öte yandan 'Yusuf'un soyu'nun hatta İsakhar, Dan ve Gad'ın bir soyunun sürmesini de engelliyordu. Bu planda onun görevi ve rolü, bu dünyaya yerleştirilen koruyuculuk, doyuruculuk ve kendinden olanların kurtarıcısı olmaktı; bunu ileride göreceğiz; bütün bunlar Yusuf'un kendisine verilen kutsal görevlerden haberi olduğu ve kesinlikle yüreğinde bunları hissettiği belliydi; o, kendisinin bu dünyadaki-yabancılaşmış hayat biçimini, dışlanmış birisiymiş gibi algılamıyor, aksine belli bir amaç için belirlenmiş özel bir kişi olarak algılıyor; bu konuda da Efendisinin planlarına hoşgörülü ve güvenle yaklaşıyordu.

Yusuf'un Düğünü

Bu bakire Asnat, yirmi dört adet seçkin cariyeyle birlikte yukarıya, Menfe'ye, Yusuf'un evine bekâr ve bakireyi evlendirme hazırlıkları için gönderildi; yüce rahip ailesi, akıl almaz bu çalma yüzünden iyice eğilip bükülmüş bir hâlde On'dan yukarıya doğru yola çıktılar; aynı şekilde Firavun da Novet-Amun'dan bu esrarengiz düğüne katılmak ve kolladığı bu adama bizzat gelini teslim etmek için aşağıya geldi; tecrübeli bir koca olarak evli olmanın getireceği yeni hoş olayları onun kafasına iyice yerleştirmek için oraya geldi. Asnat ile birlikte gelen genç ve güzel hizmetçi kızların on ikisi, onun refakatçileri gibi gelinle birlikte bu karanlık damadın malikânesine girdiler; onları böyle görmek insanın aklına eski bir âdeti getiriyordu, hani eskiden kral mezarına topluca sokulup üstlerinin kapatılması olayını anımsatıyordu: Ama bu on iki hizmetçi kız sevinç çığlıkları atmak, çiçek serpmek ve müzik çalmak için orada bulunuyordu; diğer on ikisi ise ağıt yakıp göğüslerine vurmak için görevlendirilmişti. Yusuf'un şerefli evinde olduğu gibi düğün törenleri kare şeklindeki avluda fıskiyeler meşalelerle aydınlatılarak yapılıyordu; çünkü bütün oturma odaları doluydu –bu olayların ölü gömme törenleriyle yakından ilgisi bulunmaktaydı. Biz her ne kadar ayrıntısına inemeyeceksek de o memlekette yaşayan ihtiyar Yakup'un hatırı için, çünkü o hâlâ çok büyük bir yanılgıyla sevgili yavrusunu on yedi yaşındayken ölümün kollarına teslim ettiğini zannediyordu ve tıpkı bu düğünde de yapıldığı gibi ellerini başına vurup duruyordu. Keşke bataklık diyarı 'Mizraim'e karşı ön yargıları olmasaydı, keşke biz de onun bu değer yargısına halel getirmeden, burada geçen hadiseleri ayrıntılı olarak anlatabilseydik.

Bunun arkasından şunları itiraf edebiliriz: Düğün ile ölüm, zifaf odasıyla mezar, bekâretin giderilmesiyle cinayet arasında belirli ölçüde bir akrabalık vardır –bir şeyi zorla yapma yöntemi uygulanıyor; buralarda Ölüm Tanrısını hiçbir şekilde damattan uzak tutmak mümkün değildi. Elbette bakirenin, peçeli bir kurban olarak yazgı-

sıyla, kızlık ile kadınlık arasında geçen zorlu hayat sınırında, onun rahmine atılan ve derinliklerinde kaybolup bir cenin hâlinde yeniden kendisi gibi dünyaya geri dönmesi yaşanacaktı; işte düğünle ölüm arasında böyle bir benzerlik vardı; annesinin kollarından kızının zorla alınması tırpanla biçilen bir başak gibi benzer bir hadiseydi, –kendisi de bir zamanlar genç kızdı, bakireydi ve kurbandı, tırpanla biçilmişti, aynı alınyazısı şimdi kızında yeniden yaşanıyordu. Düğün odalarının, yönetici Mai-Sahme tarafından süslenmesi, özellikle etrafında sütunlu bir geçit bulunan fıskiyeli avlunun dekorasyonu sırasında kader tırpanı yine böyle bir duyguyu, bir anlamda önemle hissettiriyordu; yine düğün ziyafeti öncesinde ve sonrasında misafirlere sunulan gösterilerde de aynısı görülüyordu; buğday tanelerini ve her türlü tahılı erkekler yerlere serpiyor ve belirli birkaç beyit söyledikten sonra sürahilerden yere su döküyorlardı; kadınlar başları üstünde kaplar taşıyordu; bu kaplar tohumlarla doluydu; başka bir bölümde bir ışık yanıyordu. Çünkü düğün töreni akşam üzeri oluyordu; renkli kumaşların asılmış olduğu ve yeşil mersin ağacı dallarıyla süslü odalarda eşyanın tabiatına uygun şekilde yerleştirilmiş meşaleler yanıyordu. Bu gösterilere bağlı olarak yerleştirilen meşaleler, özellikle gün ışığının giremediği yerlere konulmuştu; bu artık buralarda iyice yaygın ve önemsenerek yapılan bir âdet hâline gelmişti; gerçi amacını aşmıştı ve açıkçası yukarıda temas edilen hayale daha çok uygun düşüyordu. Potifar'ın karısı, gelinin annesi ise bir kargaşaya yol açmamak için olacak ki –tamamen koyu mor bir elbiseye bürünmüştü ve üzüntülü görünüyordu–, elinde arada sırada bir meşale taşıyor veya bir elinde iki meşaleyi tutuyordu; hemen herkes, kadın, erkek buradaki kutlamaya katılanların hepsi ellerinde meşale taşıyorlardı; bu hâlde bütün mekânları gezip dolaştıktan sonra tekrar fıskiyeli avluda, yani asıl tören alanında toplanıyorlardı; Firavun en yüce konuk olarak, Yusuf ile mor bir peçe altındaki Asnat arasında kendi hâlinde oturuyordu; etrafta meşalelerin dansı gerçekten görülmeye değer bir manzara arz ediyordu ve daha çok gözleri kamaştırıyordu; çünkü alev alev yanan

meşaleler dokuz helezon hâlinde sola doğru hareket ederek fıskiyenin bulunduğu merkezin etrafında dolaşıp duruyordu; daire şeklinde dolaşan upuzun kırmızı halatı takip ediyorlardı; bu halat meşalelerle yapılan oyunu ve ateş gösterisini engellemiyordu; helezonun içinden dışına doğru elden ele atılan meşalelerin hareketiyle muhteşem bir gösteri sergileniyordu; fırlatılan meşalelerin hedeflerini şaşırmayışı, yere düşmemesi çok ilginçti.

Bu olayı tahayyül edebilmek ve daha ayrıntılı yazabilmek için, olanları yakından görmek gerekiyordu; bizim tutumumuza uygun düşmesi için, Yusuf'un düğününü bir parça çekinerek betimledik –aynı zamanda ihtiyara duyduğumuz saygı nedeniyle bu kadar anlattık; çünkü o burada olanların bazılarını görseydi nefret ederdi. Ama o artık uzaklardaydı ve Yusuf'un on yedi yaşındaki hayaliyle baş başa kalmıştı. Ama o buradaki meşale oyununu görmüş olsaydı, sanırız, bundan çok hoşlanırdı, diğerlerini görmese de olurdu. Onun babacan bir ifadesi vardı ve kesinlikle buna uygun düşecek bir sözü olacaktı; kızının düğün töreninde annesinin hoşlanacağı bir durum yoktu; çünkü o da çalınmıştı ve kızının şahsında yine kendisinin çalındığını gören, öfkelenen, tehditler savuran gelin Asnat'ın annesi de göze batan bir rol oynuyordu. Burada başka şeyler de görülüyordu; bu helezonik dansa ve büyük tören yürüyüşüne katılan erkeklerin ve delikanlıların çoğunun kadın giysileri içinde oldukları, yani gelin-anne gibi oldukları görülüyordu –bu, dindar Yakup'un gözlerinde bir Baal rezaleti gibiydi. Herhâlde onlar da onu öyle seyrediyorlardı, kendi kişilikleriyle onun kişiliğini birleştiriyorlardı; çünkü onlar da aynı şekilde mor renkli peçeli giysiler içindeydi, kin duyan annenin giydiği şekilde giyinerek onun kinini azaltmaya çalışıyorlardı; aynı zamanda da sık sık meşaleyi sol eline alıp sağ elini yumruk yapıp tehditkârca sallayarak kinlerini belli ediyorlardı; yüzlerindeki maskeler bunu daha da korkunç hâle getiriyordu; bu maskelerde Potifera'nın karısının ağırbaşlı yüz ifadesine benzemeyen, aksine öfkeden ve üzüntüden korkunç bir görünüm aldığı için insanı ürperten ve donduran bir ifade vardı –yumrukların sallanışı da buna deh-

şet katıyordu. Birçokları karınlarını minderle kabartarak ileri safhalardaki hamilelik durumunu ifade ediyorlardı –bunu, kurban verdiği kızını kalbinin derinliklerinde taşıyan annenin gözleri önünde yapıyorlardı –veya tıpkı kendisinin de orada bunu yeniden yaşamasını –yeni kurban olan kızın da bunu aynen yaşayacağını canlandırıyorlardı, –onlar herhâlde bu konuda kesin söz söyleme imkânına sahip değillerdi.

Erkeklerin ve delikanlıların vücutlarını bu şekilde göstermelerini –Yakup ben Yizhak için istenmeyen bir durum olurdu– biz bunları hoşgörüsüne sığınarak anlattık. Dünya işlerini düzenlemek için seçilmiş bir insan olan Yusuf'un icazet alma zamanı gelmişti; onun düğünü bile büyük bir icazetti; bu saati belirleyen hoşgörü ve izinli olma konumunu ayrıntılarıyla anlatmak istiyoruz.

Bunların bir kısmı neşeli-rahat, bir kısmı ise cenaze merasimini andırıyordu –mersin ağacının dalları ve yapraklarıyla bütün düğün odaları ve düğüne katılanlar süslenmişti (bazıları ellerinde demet demet mersin dalları taşıyordu), bunlar aşk tanrılarına aynı zamanda ölülere aitti. Büyük tören yürüyüşüne katılanların çoğu, müzik ve sevinç çığlıkları altında gününü geçiren veya kurallara uygun bir şekilde acılarını ve ıstıraplarını dile getiren tavırlarıyla bir cenaze merasiminde yürüyormuş gibiydiler. Şunu da ekleyelim, sevinç ve üzüntü bu düğün alayına katılanlarda kademe kademe görülüyordu. Üzüntüyle ilgili şeyler şöyleydi: Bazı gruplar bunu göç edenlerin hüzünlü durumuyla ve şaşkın şaşkın bakınmalarla ifade ediyorlardı: Düğün sahiplerinin ve gelin-güveyin bulundukları kral makamına, sırtlarında yolculuk çuvallarıyla gezgin âsalarına dayanmış bir hâlde ümitsizlik içinde adım adım yaklaşırken feryat etmiyor, gözyaşı dökmüyorlardı. Ama yukarıda anlatılan az ya da çok neşeli tutumlarıyla da kendilerinin izlenmesini sağlıyorlardı. Kısmen de önemli ve saygın şekilde oluyordu; bunları görmek çok hoştu; insanlar neşe içinde batıya ve doğuya akın edip şeref makamı önünde güzel toprak testilerini diziyor ve onları ters çevirerek koro hâlinde şunları söylüyorlardı –bir kısmı: "Bunları başından aşağıya

dök!" diğer bir kısmı: "Tanrının rahmeti üzerine olsun!" diyordu. Ama gece boyunca gitgide artan bir tempoyla sevinç çığlıkları ve gülüşmeler, düğün töreninin asıl maksadını, yakında başlarına gelecek doğal hadiseyle ilgili düşünceyi acı bir şekilde vurgulayan bir gösteriye dönüşmüştü; lanetli kız kaçırma ve ölüm fikri, terbiyesizlik noktasında birbiriyle buluşuyor ve yukarıdaki anlam ortaya çıkıyordu; böylece havaya üstü kapalı, imalı anlatımlar, göz kırpmalar, ahlaksız ve müstehcen hareketler ve terbiyesizce gülüşmeler katılıyordu. Bu törene birkaç hayvan da getirilmişti: Bir kuğu ve bir aygır dolaştırılıyordu; bunları gören kızın annesi, her tarafını mor renkli örtüsüyle sımsıkı kapatıyordu. Yarı çıplak şişman bir kadının çift anlamlı fizyonomisiyle bu hayvanlar arasında gebe bir domuzu dolaştırması ve bu sırada son derece terbiyesiz şakalar yapması ne kadar iğrenç bir sahne ortaya koyuyordu, değil mi? Bu dişi domuzun üstünde oturan ihtiyar kadının iğrenç hareketleri, şenlikteki en çok sevilen, önemli bir rolü üstlenmişti; bu kadın daha önceleri de görülmüştü; çünkü o, Asnat'ın annesiyle birlikte On'dan gelmişti ve bu elem dolu kadını neşelendirmek için yol boyunca onun kulağına çift anlamlı, açık saçık sözler fısıldamıştı. Bu o kadının görevi ve rolüydü. Bu kadına 'Teselliveren' ismi verilmişti –onun ismini herkes keyifle anıyordu ve kadın da onlara çok kaba tavırlarla cevap veriyordu. Düğün boyunca teselli edilemeyen annenin yanından hemen hemen hiç ayrılmamış, her şeye rağmen onun elemini, kederini ortadan kaldırmaya çalışmıştı; yani açık saçık sözler söyleyerek onu güldürmeye çalışmıştı. Çünkü bunu başarmak zorundaydı ve başardı da. Acılar içindeki anne, onun kulağına fısıldadığı şeylere zaman zaman gülüyordu ve o gülünce oradaki herkes gülüyor ve 'Teselliveren'i alkışlıyorlardı. Ama annenin kederi ve öfkesi daha çok geleneklere karşı gelinmesindendi, bunu da tavırlarıyla gösteriyordu; bu durumda onun kıkır kıkır gülmesi, geleneklere usulen uymasındandı; oysa anne, kendisine kalsaydı, 'Teselliveren'in ağzı açılmadık laflarından şiddetle uzak dururdu. Bir annenin kızını, bir damada kaptırması sonucunda, annenin neşelen-

mesi samimi olabilirdi ve bu samimiyet, doğal ve mitsel abartıya yol açmayan bir üzüntü hâlinde görünürdü.

Bütün bu olanlardan sonra, niyetimizin, Yusuf'un düğününün merhaleleri hakkında ayrıntılar vermek olmadığı anlaşılmaktadır. Biz niyetimizi bozacak olsaydık bu, yanlış bir davranış olurdu. Firavun'un dizleri üzerine ellerini koyan genç çiftin, bütün bu gösterilerden hiç etkilenmedikleri, bunları düğün gereği yapılan kaçınılmaz etkinlikler olarak kabul ettikleri anlaşılıyordu. Yusuf ve Asnat ilk andan itibaren birbirlerinden hoşlanmış ve birbirlerine karşı hoş duygular hissediyorlardı. Doğal olarak, devlet düğünüyle yapılan bir evlilikte, her şeyin başında aşk aranmaz; bu, iyi terbiye görmüş insanlarda zamanla oluşacak ve kendisini gösterecektir. Bunun için gereken ortam hazırlanmalıdır; bu da karşılıklı birbirleri için olduklarını fark edecek bir bilinçle mümkündür; gerçekten de bu düğünde hadiseler böyle bir duygunun meydana gelmesi için son derece uygun bir zemin hazırlamıştı. Tabiatındaki sabırlı ve dingin isteksizliğini bir yana bırakacak olursak Asnat kaderine razı olmuştu; yani bekâretini bozacak haydut insanın kişiliğine boyun eğmiş ve bedeninin tam ortasını kavrayanın hâkimiyetine kendisini teslim etmişti. Koyu esmer, zeki, dürüst ve Firavun'un koruduğu bu adam, onda hoş duygular uyandırmıştı; onunla mutlu bir birliktelik kuracağından da kuşkusu yoktu; ayrıca onun, çocuklarının babası olacağını tıpkı bir istiridye gibi içindeki inciyi sevgiyle büyüteceğini düşünüyordu. Seçkin insan Yusuf da bunun dışında olağanüstü bir düşünceye sahip değildi; Tanrıya, bu kadar güzel bir şey nasip ettiği ve dünyada kendisine tarafsız bir anlayış gösterdiği için şükrediyordu –sanki onun sınırsız bilgeliğinin bu hadisede, hayatına hiçbir katkısı olmamış gibi davranıyordu; –bu görevlendirme nedeniyle gelişip ortaya çıkan Şeol çocuklarının durumunun, seçkin soya nasıl bağlanması gerektiği şeklindeki nazik ve hassas soruya onun nasıl bir çözüm getireceği Tanrıya havale edilmişti. Ayrıca bakirenin karşısına çıkan damadı, o güne kadar yasaklanmış olan Tanrı ve melez çocuklara yönelik yeni durumla ilgili çok az düşünmesinden

dolayı suçlamamak gerekir. Bir zamanlar kötü kabul edilen ve olması istenmeyen şey, artık iyi kabul edilecekti. Kötünün iyi olacağı görüşünü kabul ediyorsan Asnat'ın her şeyi algılayan gözlerine ve kehribar tenli sevimli vücuduna bir bak; şunu hissedeceksin: Bu kızı seveceksin, zaten onu şu anda seviyorsun ya.

Bu şenliğin sonunda bütün misafirlerin hep birlikte eşlik ettikleri meşaleli düğün alayı, çığlıklar atarak, ağıtlar yakarak, defne yaprakları serperek ve anne-maskeleri içindeki şahısların yumruklarını sıkarak zifaf odasına doğru gittikleri sırada Firavun, gelin ile damadın arasına girmişti. Yeni evlilerin kalacakları oda bürümcük, tül ve çiçeklerle donatılmıştı. Dişi domuza binmiş kadın Güneş rahibinin karısının arkasındaydı; kızın anne ve babası dualar mırıldanarak, kapının eşiğinde kızları Asnat'a veda ettikleri sırada, domuzun sırtına binen kadın, öfke içindeki çaresiz annenin kulağına öyle bir şey fısıldadı ki kadıncağız gözyaşları içinde gülmek zorunda kaldı. İnsanın tabiatında gülmek ve ağlamak zaten birlikte vardır; bunlar aşkı perçinleyen, resmî bir düğün alayında sevgiyi öğreten unsurlardır. Bakirenin bakireyle buluştuğu ve tacın ve peçenin parçalandığı bu zifaf gecesinde, lamba ışığında gülünç olan ile yüce olan gölgeler hâlinde iç içe dalgalanıp durdu –zor bir yırtılma uğraşıydı bu. Çünkü karanlık kolların sardığı 'bakire' denilen genç kız, zırhla korunan inatçı bir bakireydi. Yusuf'un ilk çocuğu Manasse, kan revan ve ağrılar içinde oldu, bunun anlamı şudur: 'Tanrı bana bütün sorumluluklarımı ve baba ocağımı unutturdu.'

Bulanık Durumlar

Semiz ineklerin ve dolgun başakların olduğu birinci yıldı –aslında yıllar, tanrının tahta çıktığı yıldan itibaren sayılırdı, şu anda ise Mısır'ın çocukları içinde bu sayılar yukarıdaki hadiseye uygun olarak sayılmaktadır. Aslında bu kehanet olayından önce başlatılsaydı daha iyi olurdu –inandırıcı bir durum artık yeni başlamıştı, bundan sonraki yıl bir öncekine göre daha bereketli olmuştu; oysa

bu yıl, vasat bir yıldı, gerçekten muhteşem, sevindirici ve harika bir yıl olarak yaşanmıştı; her alanda yüksek bir verimlilik vardı; çünkü Nil'in suları çok kabarmış ve güzel olmuştu –aşırı derecede kabarmamış ve vahşileşmemişti, yani köylünün tarlalarını sularıyla alıp götürmemişti; ama en yüksek derecesinden bir çizgi bile alta inmemişti; etrafa iyice yayılmış ve sakin bir şekilde tarlalara verimli toprakları taşımış ve etrafa bir sevinç dalgası yaymıştı; mevsim sonunda kaldırılacak ürünler muhteşem bir tablo oluşturuyordu; bire üç bereket elde edilmişti. Bundan sonraki yıl ise o kadar fazla bereketli değildi; az çok ortalama bir verimliliğe yaklaşılıyordu; durum memnunluk vericiydi, hatta övünülebilecek hâldeydi, hayret verici bir durum yoktu. Ama bundan sonraki yıl ise ikinci yıla yakın bir bereketlilikle geldi ve en azından birinci yıldaki ürün kadar iyiydi; daha sonra dördüncü yıldaki ürün, 'muhteşem' olarak niteleniyordu; Yusuf'un, yani sorumlu kişinin gözünde, gökyüzünün bahşettiği ve halkın yetiştirdiği bu ürüne daha yüce bir tanım verilemiyordu; kendi memurları tarafından yüzde beş kabul edilen ürün toplama yükümlülüğü, temel emeklilik yasası büyük bir gayretle harfi harfine uygulanıyordu. "Tarlalardaki ürünü, şehrin ortasına getirdi" deniliyordu; bunun anlamı, şehrin çepeçevre etrafını kuşatan tarlalardaki ürün, yıl yıl sihirli bir tedbir paketi hâlinde konik silolara oluk gibi akıyordu; bu adam bunları bütün şehirlerin çevrelerinde kurdurmuştu –sayıları abartılı değildi, silolar dolu ve her defasında yenilerinin yapılması gerekti; böylece vergi ürünleri akın akın geliyordu. Hapi, yani Doyuran o zamanlar ülkeyle ilgili olarak her şeyin iyi gittiğini söylüyordu. Tedbir için toplanan ürünler, gerçekten denizdeki kum gibiydi; bunu şarkı ve efsane çok doğru olarak betimlemektedir. Ama aralarında her şeyin saya saya bitirilemeyeceğinden söz ediliyorsa artık sayma işlemine son verildiği anlaşılmalı; çünkü her şeyi saymak mümkün olmadığından böyle bir abartıya başvurulmuştur. Mısır'ın çocukları asla sayma işlemine ve defterlere kaydetmeye son vermemişlerdi, böyle bir şey onların doğalarında yoktu ve böyle bir şey de olmadı. Tedbirle ilgili bolluğun

denizdeki kum kadar olduğu şeklindeki ifade, beyaz maymunun saygıyla bu durumu kâğıda geçirmesine vesile olmuştur; Yusuf, vergileri toplayan ve silolara yerleştiren sorumluların tuttukları kesin listeleri istemiş ve onlar da listeleri göndermişlerdir.

Aşırı bereketli geçen yılların sayısı beşti; birkaç kişi, hatta pek çok kişi bunun yedi yıl olduğunu söylüyor. Bu sapmayla ilgili tartışmaya girmek anlamsızdır. Gözlemcilerin bir kısmı beş yıl olduğunu saptarken yılın içinde yer alan kutsal artık günleri de katmışlar ve bunu Yusuf'un vergi alma oranına uyan rakamlarla bağdaştırmışlardır. Öte yandan refah içinde geçen beş yıl için hiç kimseden bir tepki gelmemiştir. Yani yedinin 'beş' olması mümkündür, ama beşin 'yedi' olarak ifade edilmesi ancak bir adım daha atılarak mümkün olabilir. –Yazar burada, kendisinin bu konuda emin olmadığını da itiraf etmektedir, çünkü kesin olarak bilmediği bir konuda bilimle oynamak onun tarzı değildir.– Ayrıca yine bununla ilgili olarak Yusuf'un o zamanda ve onu takip eden açlık döneminde otuz yedi veya otuz dokuz yaşında olup olmadığı da kesin olarak saptanamamıştır. Ama kesin olarak bilinen şey, Yusuf'un Firavun'un karşısına çıktığı gün, otuz yaşında olduğudur –bunu biz de belgelere dayanarak ifade ettik; ama bu konuda kesin bir bilgi verip vermediği de kuşkuludur; onun daha sonraki heyecanlı dönemde otuzunu aşmış olup olmadığı veya kırkına girip girmediği konusunda Yusuf, o bölgenin çocuğu olarak çok ihmalkâr davranmış veya böyle bir hesaplama yoluna başvurup bilgi vermemiştir; bu durum da bizim bilgiye ulaşamayışımızla uyuşmaktadır.

Yusuf o zamanlar kesinlikle olgun bir erkek yaşındaydı ve çocuk olarak Mısırlılar diyarı yerine Babil diyarına kaçırılıp götürülmüş olsaydı, onun çoktan kara, kıvırcık, yağlı sakalları olacaktı; bu da onun bir gizlenme oyununda kolayca bulunmasına sebep olacak bir özellikti. Buna rağmen Mısır âdetlerine şükran borçluyuz, çünkü Yusuf'un yüzünde Rahel'in yüz özellikleri vardı, yani Yusuf'un sakalları yoktu. Bu da zaman içinde fiziksel değişiminde nasıl farklılıklar olduğunu gösteriyor; orada büyüyen bu insanın yüzünde, ülkenin güneşi kalıcı izler bırakmıştı.

Yusuf'un görünümü, ikinci çukurdan çıkarılıp Firavun'un karşısına getirilişine kadar, az çok delikanlılık çağı özellikleri gösteriyordu. Ama evlendikten sonra, bereketli geçen yıllar zamanında, Tanrı ona, bakire Asnat'tan bir evladının olmasını nasip etti. Asnat, Menfe'deki evinin harem dairesinde Yusuf'a Manasse'yi sonra da Efrayim'i doğurdu; Yusuf bu arada kilo almış ve vücudu daha da irileşmişti; ama bu hantal bir vücut değildi: Şişmanlamaya müsait uzun bir boyu vardı; amirane tavrı ise gözlerindeki şen ve kurnaz ifadeyle yumuşuyordu; ayrıca Laban'ın çocuğunun ağırbaşlı gülümsemesi sırasında bitişik dudaklarındaki gönül alıcı ifade insanda şöyle bir yargının oluşmasını da sağlıyordu: Müstesna güzellikte bir adam! İçeriği dopdolu bir ifade, harikulade bir yargı.

Bereketli yıllar boyunca onun kişisel olarak yaptığı katkıların doğruluğu ortaya çıktı; bereket hayatın her alanında ve her yerde görülüyordu. Bereketin en bol görüldüğü hayvan yetiştiriciliği alanında büyük gelişmeler meydana geldi, eski bir şarkıda geçen bir söz yeniden anımsandı: "Keçilerimin sayısı iki misli olsun, senin koyunların da, benim koyunlarım da ikiz doğursun." Ama Mısırlı kadınlar, hem şehirde hem de kırda yaşayanlar –herhâlde uygun beslenmenin sonucu– eskiye göre daha sık doğum yaptılar. Tabii kısmen aşırı çalışan annelerin dikkatsizliği nedeniyle, kısmen de yeni yeni ortaya çıkan bebek hastalıkları yüzünden bebek ölümlerinin artışıyla, nüfusun aşırı derecede artması dengelendi. Sadece dikkatleri çeken şey işlerin daha da artışıydı.

Firavun da baba oldu. Bu ülkelerin Hanımefendisi rüyanın yorumlandığı gün zaten böyle bir şeyin olacağını sezmişti, arzusunun mutlu bir şekilde gerçekleşmesini bekliyordu. Sevgili prenses Meritatôn dünyaya gelmişti –hekimler bebeğin kafatasının güzellik nedeniyle geriye doğru uzatılmasını sağlamışlardı; sarayda ve tüm ülkede büyük kutlamalar yapıldı; veliahdın doğmamasının verdiği hayal kırıklığı aslında böylece gizlenmiş oldu. Daha sonraki yıllarda da veliaht dünyaya gelmedi; Firavun'un hayatı boyunca kız çocukları dışında bir evladı olmadı, altı kızı oldu. Yaratılacak soyları belirleyen kanunu kimse bilmiyor, bunun salınımının bir süre son-

ra ne tarafa doğru eğilerek duracağı konusunda esaslı bilgilerimiz yok, hatta Babil ve On'daki bilginler gizli gizli bile olsa bu konuda hiçbir bilgi veremiyor. Amenhotep'in sadece kız babası olarak görünmesi de tamamen bir rastlantı değildir, aksine bu durum ilginç ve cazip bir şekilde hükümdarın simgesi oldu, ama o, bu duyguyu hiçbir zaman ifade etmek istemedi.

Eşiyle aralarında karşılıklı, nazik bir esirgeme ve koruma olmasına rağmen, yine de Yusuf'un bu görünüşü mutlu aile hayatlarına kolayca açıklayamadıkları soğuk bir hava estirebiliyordu; tıpkı bir zamanlar Yakup'un, sabırsızlık gösteren Rahel'e "Senin arzu ettiğin şeyi, sana vermeyen ben, bir Tanrı mıyım?" şeklinde çıkıştığındaki gibi konuşmalar olabiliyordu –tatlı prenseslerinden dördüncüsüne kibarlık olsun diye, bu memleketin kraliçesinin sıfatı olan Nefernefruatôn, isim olarak verilmişti. Bu mutluluk getiren isim verme, daha sonra sıkıcı bir mirasa dönüşmüş ve beşinci prensese yine aynı şekilde bir isim verilmişti: Nefernefrura. Diğerlerinin isimleri de aslında sevgiyle düşünülerek verilmişti. Ama biz burada peş peşe gelen kadınların isimlerini anlatarak ortamın keyfini bir nebze de olsa bozmak istemiyoruz.

Güneş Evinin başında hâlâ Yüce Anne Teye'nin bulunduğu söylenmektedir; kraliçe Nofertiti'nin bir kız kardeşi vardı: Nezemmut; kralın da bir kız kardeşi hayattaydı, bu tatlı prenses Baketatôn'du. Onlara zamanla altı kral kızı daha katılmıştı; böylece kadınlar sarayı meydana geldi; kral Meni hastalıklara karşı duyarlı birisi olarak kendisini çok mutlu hisseden bir durumdaydı ama bu, onun Işığın Babası ruhuyla gördüğü yüce rüyalarına aslında ters düşüyordu. İnsan elinde olmadan Yusuf'un büyük sohbetler sırasında yaptığı konuşmayı hatırlıyor: Aşağıdan yukarıya yükselen ve ışığın saf özüne ulaşmaya çalışan kudretin sadece kibar değil aynı zamanda erkekçe bir kudret olması gerekiyor.

Yani Amenhotep'in kral olarak mutluluğu ve 'altın güvercini' olan bu diyarların tatlı Hanımefendisinin üzerinde, onlara bir erkek evlat vermediği için hafif, bulanık bir hava vardı. Yusuf'un As-

nat'la yaptığı haydutça evlilik, çok mutlu ve uyumluydu –ama bunun tam tersi olan bir durum vardı. Onlara sadece erkek çocuklar nasip olmuştu: Bir, iki ve daha sonra pek çok, tarihin düşürdüğü ışık bunları pek aydınlatmıyor; ama sadece oğlan çocukları vardı ve çalınan gelin ise, işte bu durumda hayal kırıklığı içindeydi, üzülüyordu –neden kocası ona gönülden arzuladığı bir kız evlat veremiyordu, en azından sadece bir kız çocuğu niye olmuyordu? İnsan sadece çocuk yapabilirdi, o kadar; ama yaratamazdı. Asnat, bir kızının olmasını gönülden istiyordu; aslında gönlünden geçen sadece kız çocuklarının olmasıydı. Çünkü kendisi gibi korunan bir bakirenin yeniden dünyaya gelmesini yürekten arzu ediyordu; kendi bekâretinin izalesinden, genç bir kızın dünyaya gelmesinden başka bir özlemi yoktu; kızı elinden zorla alınan öfkeli annenin de sürekli arzusu buydu; kızının arzusunu destekliyordu, böylece karşılıklı saygı ve özveriye dayanan evliliğin tadını kaçıracak bir hâle getirmiş olmuyor muydu?

En kötüsü ise daha başlangıçta, yani Yusuf'un ilk oğlu dünyaya geldiği zaman oldu; büyük bir hayal kırıklığı yaşandı. Bu bir hayli abartılmış denilebilir haklı olarak çocuğa ismini Yusuf verecekti; onun bu konuda yapılan uyarılara tahammül ettiği görülüyor. Yusuf'un şunları söylediği sanılıyor: "Ben babacığımı ve benim geride kalanlarımın hepsini unuttum, ama sen ve gücenen annen bunu yalnızca bütünüyle yanlış bir olay olarak değerlendirmekle kalmıyor, aynı zamanda bunun benim suçum olduğunu kabul ediyorsunuz!" Bu, verilen 'Manasse' isminin yabancı bir isim olmasından kaynaklanmış olabilir; ama şunu da ilave etmek iyi olur, Yusuf bu isim ve iddialarıyla pek o kadar da ciddi bir şey söylememişti. Eğer Tanrı Yusuf'un geçmişteki bütün bağlantılarını ve baba ocağını unutturmuş olsaydı, nasıl olur da Yusuf, Mısır'da doğan oğullarına Ebree ismini verebilirdi? Yoksa o, bu çılgınlıklar diyarında torunlarının bu isimle anılmasının çok zarif bir duygu yaratacağını mı hesaba katmamıştı? Hayır! Aksine Yakup'un oğlu, uzun zamandan beri tamamen Mısırlılara özgü elbiseler giyiyordu, ama en ufak bir

şeyi unutmuş değildi, unutulduğu iddia edilen şeyler, bütün anlamıyla ruhunda yaşatıyordu. Manasse ismi, nezaket ve saygı ifadesinden başka bir anlama gelmiyordu; bu, çılgınlığın tam tersi bir anlamdı. Yusuf hayatı boyunca saygı ve nezaketiyle başarılı sonuçlar elde etmişti. Bu, Tanrının ikili motiften hareket ederek ona bahşettiği dünyaya kendinden geçerek bağlanma, yeni bir yerde yerleşip kök salma ve orada inzivaya çekilme durumunu gösteren bir itiraf mahiyetindeydi. Birinci sebep kıskançlık, diğeri ise kurtarma planıydı. İkincisiyle ilgili olarak Yusuf'un hep beklentileri olmuştu; birincisini kendi zekâsıyla kolayca anlayabilirdi, hatta birinci sebebin gerçek içeriğini görebilecek konumdaydı; ikincisi için ise duygusallıkla bilgeliği birleştiren bir çerçevede sunulmuştu. 'Gerçek içeriğini görmek' deyimi belki bir parça hoş görülmeyebilir –nesnel bakılınca. Tanrının ruhi yaşamının öğrenilmesi bağlamında daha dindarca bir onaylama mı var? Tanrının siyasetinin yeryüzündeki siyasetle buluşması zorunludur. Birisi hayatın içinden çıkıp gelmek ister. Yusuf bir ölü g i b i babasının karşısında susmuşsa –hayır, bir ölü– yıllar boyunca yürütülmüş mantıklı bir siyasetin sonucuydu bu ve onun ruhi yaşamının içini anlaşılır hâle getiren bir görüştü; elinden de sadece bu geliyordu; ilk doğan oğluna verdiği ismin sebebi de buydu. "Eğer unutmak zorunda kalsaydım" demek istiyor bu isim, "bak ben unuttum!" –Ama o unutmamıştı.

Bereketli geçen üçüncü yılda Efrayim dünyaya geldi. –Annesi bakire, ilk zamanlar ona bakmak istemiyordu ve kayınvalidenin keyfi iyiden iyiye kaçmıştı. Ama Yusuf oğluna çok sakince şu ismi verdi: Efrayim; bunun anlamı: 'Sürgün edildiğim ülkede Tanrı benim büyümemi sağladı.' –Bunu söylemeyi de gerçekten istiyordu. Adôn adıyla Menfe halkının hayran olduğu Yusuf, mütevazı arabasıyla Mai-Sahme'nin yönettiği muhteşem bahçeli eviyle, şehrin merkezinde üç yüz kâtibin çalıştığı resmî dairesi arasında kendisine koşarak refakat edenlerle birlikte gidip geliyor ve ambarları iyice doldurmak üzere tahıl topluyordu. Büyük adamdı ve büyük bir kralın yegâne dostuydu. IV. Amenhotep, Karnak Tapınağı'nın hiddetli muhalefetine sebep olan Amun adını bırakmış ve bunun yeri-

ne Eh-n-Atôn ('Atôn'un hoşuna giden') adını almıştı, ayrıca Teb'i tamamen terk etmeyi ve kendi eliyle yeni, tamamen Atôn'a adanmış bir şehir kurdurup orada oturmayı düşünüyordu; –Firavun, Gölgesunan'la öğretisi hakkında mümkün olduğu kadar sık görüşmek, onunla manevi âlemle maddi âlem üzerine konuşmak istiyordu; büyük memur Yusuf'un yılda pek çok defa, nehirle ve kara yoluyla Novet-Amun'a rapor vermeye gelmesi ve Hor Sarayı'nda görüşmeler yapması, onun yanında saatlerce kalıp kendisiyle gizli-güvenli görüşmesi kolaylaşacaktı; aynı şekilde Firavun'un da On'a yapacağı yolculuk da kolaylaşacaktı; özellikle Ufuk Şehri adıyla kuracağı yeni şehre uygun bir yer bulmak için yolculuk yapması, Menfe'de kalması ve Yusuf'u ziyaret etmesi gerekiyordu; bu ziyaretler, evden sorumlu Mai-Sahme'ye önemli külfetler yüklüyordu ama bütün bunlar onun huzurunu sarsmıyordu.

Piramitlerin yapılmasına sebep olanların bu nazik torunuyla Yakup'un oğlu arasındaki Girit salonunda temeli atılan dostluk, bu yıllarda son derece huzur içinde daha da pekişmişti. Genç Firavun, Yusuf'u 'amcacığım' diye çağırıyordu, ona sarılıp sırtına eliyle pat pat vuruyordu. Tanrı bütün bunları resmiyet dışı ve gönülden uyguluyordu, oysa Yusuf doğuştan gelen bir özellikle, saygıyı elden bırakmadan, mesafeli bir davranış sergiliyordu –öyle ya, sık sık aile arasında kralı güldürerek durumu muhafaza ediyordu. Birisinin sadece kızları, diğerinin sadece erkek çocukları olması babalarının kötü talihi olarak bazen sohbet konusu oluyordu. Ama öfkeli kaynanasının ve eşinin memnuniyetsizlikleri, Yusuf'un yabancı memlekette doğup büyüyen Yakup'un torunlarına duyduğu sevinci bir parça gölgeliyordu; aynı şekilde bir veliahdın olmayışı da bazen Firavun'un keyfini kaçırıyordu. Oysa kara insanların annesine ait İmparatorlukta her şey mükemmeldi ve Babanın Işığını öğreten kişi olarak da şöhreti iyice genişlemiş ve güçlenmişti; kendisine bütün kalbiyle bağlı olduğu Tanrının önceden bildirdiği her türlü gelişmenin gölgesinde oturuyordu ve yalnız kaldığında olduğu gibi bütün gününü sadece onu düşünmekle geçiriyordu.

Babası Atôn'un ulvi özelliklerini Yusuf'la birlikte belirleyerek ve kıyaslamalar yaparak konuşuyordu; böylece Tanrıyla ilgili diplomatik görüşmeleri hatırlatan durum meydana geliyordu, hani bir zamanlar İbrahim ile El-elyon rahibi Melkisedek arasında Salem'de böyle görüşmeler yapılmıştı. En yüce ve tek Tanrının sonuçta El ile aynı olduğuna karar kılınmış veya yaklaşık bir ifadeyle İbrahim'in Tanrısı olduğu sonucu çıkarılmıştı. Ama hep şöyle bir şey gözlemlenmişti: Böyle bir uzlaşmaya yaklaşılınca, saraya özgü katı bir tutum belirgin bir şekilde ortaya çıkıyordu; bu katı tutumu Yusuf yüce dostuyla yaptığı görüşmelerde tamamen ortadan kaldıramıyordu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TAMAR

Dördüncü

Kenan diyarında veya yakınlarında, başkent Hebron'daki Mamre Koruluğu'nda, başından birçok olay geçmiş ve çok sayıda hikâyesi olan Yakup'un dizinin dibinde bir kadın oturuyordu. Onlar, bir zamanlar babanın çok sevdiği oğluyla oturduğu, oğlunun renkli keten giysiyi ondan kurnazlıkla aldığı, kıldan yapılmış çadırdan evinin girişine yakın bir yerde, bazen de hemen yakınlarda bulunan ve kurnaz çocuğu ilk kez ay ışığı altında gördüğümüz ve babasının da âsasına yaslanarak endişeyle gizlice onu gözetlediği kuyunun kenarında sık sık otururlardı. Orada veya burada, onunla birlikte bulunan bu kadın nasıl da yüzünü Yakup'a doğru çevirip can kulağıyla onun sözlerini dinliyor. Onun dizinin dibinde sık sık bulunan bu genç ve ciddi kadın buraya nereden geliyor ve nasıl bir kadın?

Onun ismi Tamar'dı. –Bizi dinleyenlerin yüzlerine baktığımızda, çok az kişinin onunla ilgili bir şeyler bildiğinin ışıltısını fark ediyoruz. Burada bulunanların çoğunun, bu hikâyenin içinde geçen hadiseleri kesin olarak öğrenmek isteyenlerin, hikâyedeki esas gerçekleri hiç bilmedikleri veya hatırlamadıkları açıkça belli oluyor. –Eğer kamu bu konuda bilgisiz bırakılmışsa, hikâyeci de bunun böyle olmasını uygun görmüşse onu kınamak gerekir; çünkü bu durum, olayın önemini artıracak boyuttadır. Siz bunu gerçekten hiç bilmiyor musunuz, Tamar'ın kim olduğu konusunda bilgi dağarcı-

ğınızda hiçbir şey yok mu? Kenanlı bu kadın her şeyden önce, bu memleketin bir evladı, hepsi bu; sonra Yakup'un oğlunun-oğluna bir kadın, onun dördüncü oğlu, kutsanan Yehuda'nın gelinidir; her şeyden önce de dünya ve teoloji bilimi derslerinde onun sadık bir öğrencisi ve hayranıydı; büyük bir sadakatle onun ağzından çıkan sözlerin etkisine kapılmıştı; onun nurlu çehresinde Tanrıya olan bağlılığının ifadesi görülüyordu; öksüz bırakılan yaşlı adam, gönlünden geçenleri bu kadına tamamıyla açmış hatta bir parça da gönlünü ona kaptırmıştı.

Çünkü Tamar'ın, kendisinin de şikâyetçi olduğu haşin ve inançlı, hırslı (buna daha sert bir isim vermek zorunda kalacağız) bir yapısı vardı; bu yapıya fiziki ve manevi bakımdan Tanrıça Astarot'un çekiciliği de karışmıştı –son derece yaşlı bu insana çok yumuşak bir edayla yaklaşıp onun duygularına nasıl hitap edeceğini biliyor ve hislerini derinden etkiliyordu.

Yakup'un kişisel ihtişamının, Yusuf'un ölümünden itibaren, içler acısı ve başlangıçta kabul edilemez gibi görünen durumunun, bu yaşantı ile bir parça kendine geldiği söylenebilir. Onun Tanrıya sitemi ve Tanrının acımasız kararını duyduğunda yaşadığı sarsıntıların etkiyle vücudu tamamen kilitlemişti, ama bu kadın onun hayatına zenginlik kattı; hayatında çok hikâye olan bu adama, onun duygusal hayatına –eğer o duygusallığa düşkünse– daha da anlam kazandırdı, onun tablolar kadar güzel ve mükemmel bir 'duyguyu' tatmasına sebep oldu; o zaten herkes tarafından kutsal birisi olarak kabul ediliyordu ve bu ilişkide ürkek davranıyordu; fısıldayarak şunları söylemişti: "Bakın, İsrael kendi hikâyelerini hatırlıyor!" Söz, güçlü bir etki bırakır, işte bu kadar. Her ikisi de birbirinden ayrılmadılar; daima birisi diğerinin eksiğini görmezlikten geldi, buna gülmemek gerekir; çünkü burada içi boş bir hokkabazlık söz konusu değil, aksine etkili bir hikâye ve bu hikâyenin arkasında duran capcanlı bir hayat var. Hiç olmazsa geriye sadece saygı dolu bir gülümseme kalır.

Bu yörenin evladı olan Tamar bu gülümseyişi de bilmiyordu. O, Yakup'un yakın çevresine girer girmez yüceliğinden çok etkilen-

mişti; böyle bir duyguyu Lea'nın dördüncü çocuğu Yuda ve onun erkek çocuklarında bile hissetmemişti; bu çocuklarının ikisiyle peş peşe evlenmişti. Bu olay, yani Yuda'nın her iki oğlunun uğradığı inanılmaz, esrarengiz ve peş peşe gelen felaketler çok iyi bilinmektedir. Ama tarihin atladığı, Tamar'ın Yakup'la olan ilişkisi bilinmemektedir; oysa bu hikâye için kaçınılmaz bir şarttır ve bu hikâyemizin kıyısında kalan ilginç bir hadisedir, –bizim bu olayı mutlaka asıl hikâyenin içine sokmamız gerekiyor, yoksa gerçek bir hadiseye değinmemekten rahatsız oluruz; baştan çıkarıcı olarak nitelendirilebilen bu hikâye, yani Yusuf ve kardeşlerinin hikâyesi kesin ayrıntıları içermektedir; burada yer alacak olan bu küçücük, hoş hikâye, aslında benzersiz gücü olan bir destan değerindedir.

Bu yörenin evladı, basit bir Baal çiftçisinin kızı olan Tamar, asıl hikâyeyle bağlantılı tali bir hikâyenin içindeki bir hikâyede yer alıyordu; acaba gerçekle ilgili böyle bir şeyler biliyor muydu? Cevabını biz verelim: Hiç şüphesiz o böyle bir şeyi biliyordu. Onun bu ahlak dışı ve aynı zamanda fevkalade güzel, son derece ciddi davranışı bu soruya verilen cevabın kanıtıdır. Bizim sürekli dilimize doladığımız şu hikâyenin tanınmayan 'versiyon'unu anlatmak isteyişimizin özel bir nedeni var ve buradan kaynaklanıyor. Bu özel nedenin artık söylenme ânı geldi. Bu, Tamar'ın sözü ve onun parolasıydı. Bu söz, Yakup'un ağzından duyup öğrendiği büyük hikâyeye girmeyi ve hikâyenin dışında kalmayı da asla arzu etmediği için kendiliğinden herkesin dilinde dolaşıyordu. 'Baştan çıkarma' sözcüğü aklımıza gelmemiş miydi? Bunun neden aklımıza getirildiğini o biliyordu. Bu aynı zamanda bir şifre sözcüğüydü. Çünkü baştan çıkarmayla Tamar, büyük hikâyeye bir ayrıntı olarak girmişti; hikâyeyi büyüleyici bir atmosferle dokuyordu; asıl hikâyenin dışında kalmamak için, cilve yapıp baştan çıkarılıcılığını sürdürüyordu, yücelmek için kendisini saygısızca alçaltıyordu... Bu nasıl olmuştu?

Tamar'ın, Tanrının sevgili dostu Yakup'un yanına ilk kez ne zaman, hangi sebeple geldiğini ve onunla taparcasına bir ilişkiyi nasıl kurduğunu kimse kesin olarak bilmiyor –Yusuf'un ölümünden önce

olabilir; zaten Yakup'un haberi olmadan bu aşirete alınamazdı ve Yuda'nın ilk oğluna eş olarak verilmezdi. Ama Tamar'la ihtiyar Yakup arasındaki samimiyet herhâlde ilk önce bu hadiseyle başlamıştı; kaderin korkunç darbesinden sonra da olaylar güncel hâle gelmişti. Yakup'un yavaş yavaş ve ister istemez bu darbenin etkisinden kurtuluşu gerçekleşiyordu; onun boş kalan kalbi gizliden gizliye yeni bir gönüldeş aramaya başlamıştı. İşte tam bu sırada Tamar'ı fark etti ve ona hayran olarak yanına aldı.

O zaman Yakup'un on bir oğlunun hemen hepsi evliydi. Büyük oğulları uzun zamandan beri evliydi, daha küçükleri de yakınlarda evlenmişlerdi ve çocukları olmuştu. Ölümün oğlu adındaki küçük Bünyamin-Benoni de sıradaydı: Artık çocukluk dönemini bitirmiş, delikanlı olmuş ve evlenecek çağa gelmişti; öz ağabeyini kaybettikten sonra yedi yıl boyunca Yakup onunla ilgilenmiş ve çok iyi tanıdıkları, Abram'ın veya kardeşlerinden birisinin soyundan gelen 'Tara'nın torunu' Aram'ın kızı Mahalia'yla evlendirmişti; Simron adındaki adamın kızı, Arbat'tı ve söylendiğine göre, onun odalıklarından birisinin doğurduğu ve kendisini 'İbrahim'in çocuğu' olarak tanıtan biriydi. Yakup'un gelinlerinin sülalelerini tanıtırken bazı güzelleştirme yollarına ve onların yarı yarıya ilahî bir soydan geldiklerini belirten ifadelere başvurulmuştur; oysa gerçekte bunlar çürük temelleri olan iddialardır. Levi ve İsakhar'ın kadınlarının 'Eber'in torunları' olduğu kabul ediliyordu –belki de onlar buydu; bunun için Asur veya Elam kökenli olabilirlerdi. Gad ve çok iyi tanıdığımız Naftali, babalarını örnek alarak Mezopotamya'daki Harran'dan evlenmişlerdi. Onlar, kendilerinin İbrahim'in dayısı Nahor'un gerçek torunları olduklarını iddia etmiyorlardı, ama etraf onlara böyle olduklarını yakıştırmıştı. Her şeyin tadına bakan Aşer, İsmail aşiretinden esmer bir kızla evlenmişti –işte bu kız, akrabadandı ama biraz şüpheli bir durum arz ediyordu. Fönlü bir kızla evlenmesi beklenen Sebulun ise gerçekte Midyanlı bir kadınla evlenmişti –İbrahim'in ikinci karısı Ketura'nın oğlunun bir Midyanlı oluşu bu durumda doğruydu. Ama iri yarı Ruben iyi kötü Kenanlı bir kadınla niçin evlenme-

sin ki? Bildiğimiz gibi Yuda böyle yapmıştı, Şimeon da öyle; çünkü onun karısı olan Buna, Şekem'den kaçırılmıştı. Bilha'nın oğlu, yılan ve engerek lakaplı Dan'a gelince, onun karısı Moab kabilesinin kızı, yani Moablı bir kadındı; Moab, Lut'un büyük kızının kendi babasından oğluydu ve aynı zamanda annesi, kız kardeşiydi. Aynı kandan olması ve kan birliği olayı, oldukça kuşku verici bir olaydı; çünkü Lut, Abram'ın 'kardeşi' değil, aksine sadece inanç değiştiren birisiydi. O da doğal olarak Âdem'in soyundan geliyordu, hatta Sem'in soyundan birisiydi; çünkü o Dicle'yle Fırat diyarından gelmişti. Onun kan birliğini her zaman kanıtlamak mümkündür, bunun için çerçeveyi geniş tutmak yeter.

Oğlanların hepsi 'karılarını baba ocağına' getirmişlerdi, bunun nasıl olduğunu açıklamamız gerekiyor: Kiryat Arba ve ata mezarının yakınındaki Mamre Koruluğu'ndaki aşiret, Yakup'un kıl çadırdan yapılmış evinin etrafında gün be gün büyüyüp gelişiyordu; etrafında soyundan gelen insanlar, tıpkı ona vaat edildiği gibi, arı gibi kaynıyordu; çok ileri yaşlarda bulunan Yakup müsaade ettiği sürece onun dizlerinin dibinde dolanıp duruyorlardı; zaten o, buna memnuniyetle izin veriyor, torunlarını bağrına basıyordu. En çok da Bünyamin'in çocuklarını seviyordu; çünkü acar bir oğlan olan Turturra'nın güven verici gri gözleri ve başını miğfer gibi kaplayan fırça gibi saçları vardı; sonra peş peşe beş oğlan daha dünya getirdi onun Aramer'li karısı; arada sırada Simron'un kızının ona nasip ettiği diğer küçük çocuklarla şakalaşıyordu. Yakup, Rahel'in torunlarını el üstünde tutuyordu. Benoni baba olmasına rağmen ona hâlâ genç bir çocuk, ergenlik yaşma gelmemiş birisi gibi, yani gözetilecek bir çocuk gibi bakıyordu; başına bir felaket gelmesin diye hemen hemen hiçbir yere kıpırdatmıyordu. Şehre, yani Hebron'a, tarlaya veya bir yere gezmeye gitmesine izin vermiyordu; çünkü o, elinde kalan Rahel'in hatırasıydı; gerçi onu Yusuf kadar çok sevmiyordu; böylece yukarıdakinin kıskançlığını uyandırmak istemiyordu. Güzel Yusuf'un domuzun dişleriyle parçalamasından beri, elinde kalan bir hazine olarak onu koruyup kolluyordu; bundan do-

layı onu gözünün önünden ayırmıyordu, bilgisi olmadan hiçbir şey yaptırmıyordu. Bünyamin'in nerede olduğunu, neler yaptığını hep biliyordu. Bünyamin ise onun bu gözetimini saygıyla karşılıyor, ona itaat ediyor ve günde birkaç kez Yakup'un bu tuhaf arzusuna uyarak onun yanına gidiyordu; çünkü bunu yapmazsa elinde uzun âsasıyla topallayarak onu görmek üzere çıkıp geliyordu; –Bünyamin bütün bunları çok iyi biliyordu; ihtiyarın kendisine karşı bu davranışının ne anlama geldiğini de gayet iyi biliyordu. Yakup'un onunla ilgili duyguları çok değişikti, garip hislerle karışıktı; çünkü o, aslında anne katili olan oğlunu, Tanrının, Rahel'i almak için onu bir araç olarak kullandığını düşünüyordu.

İşte Benoni hem kardeşleri içinde en küçük olmasından hem de yukarıdaki sebeplerden dolayı çok aranan bir kişiydi; onun evden ayrılmasına müsaade edilmeyişindeki asıl sebepler bunlardı; Yusuf bu dünyadan yok olup gittikten sonra, o hep evde kalmıştı; evde kalmak sözüyle ifade edilen benzetme aslında dışarıda meydana gelen uğursuz işle hiç ilgisi olmayan, suçsuz bir insanı sembolize ediyordu ve bildiğimiz kadarıyla bu sembol Yakup'un kafasında iyice yer etmişti ve Bünyamin'in sürekli olarak evde kalması gerekiyordu; çünkü en genç oğlu, suçsuzluğun simgesi ve elde olan tek kanıttı; Yakup'ta onunla ilgili insanı yiyip bitiren en küçük bir şüphe yoktu; bunu diğerleri de çok iyi biliyordu; Yakup diğerlerinden yersiz ama haklı bir kuşku duyuyordu. Onun kuşkusuna göre, Yusuf'u parçalayan erkek domuz on kafalı bir hayvandı; Bünyamin'in 'evde' kalmış olması, bu hayvanın on bir kafalı olmadığının bir işaretiydi.

Belki bundan değildi, Tanrı biliyordu bunu; aklında sır gibi saklıyordu; günler ve yıllar gibi uzun zaman içinde bu soru öneminden bazı şeyler kaybetti. Tanrıyla aralarının bozulduğu zamanlarda önemli olan bu sorun, Onunla barışık olduğu andan itibaren yavaş yavaş değişti; İshak'ın kurban edilmesi olayını başına zorla getiren o değildi, aksine bağımsız bir hadiseydi; son derece acımasız ve kötü niyet sonucuydu. Ne kadar da acı çekmişti, alışık olduğu şeyleri bırakıvermişti; ölümün hikmeti tezahür etmişti –Yusuf onun naza-

rında sonsuza kadar on yedi yaşında bir delikanlı olarak kucağında ve kalbinde yaşayan birisi olarak kalmıştı–; yumuşak, heyecan dolu ruh, ciddi bir şekilde böyle bir düşünce üretmeye başlamıştı; bu, İbrahim'in kurban hadisesiyle birleşmiş olabilirdi. Tanrının adına yapılan bu tören, onun başına da aynen gelmişti. Tanrı, kötü bir yaratık gibi onun en çok sevdiği varlığını elinden zorla, hileyle alıp götürmemişti, aksine onun başına gelenin bile bile ve büyük bir cesaretle yapıldığını artık kabullenmişti. İster inanın ister inanmayın, Yakup böyle bir oyun kurguluyordu ve kendi gururu uğruna böyle kabul ediyordu; bu hadise onun Yusuf'u Şekem'e gitmek üzere yolcu ettiği saatte gerçekleşmişti; o, İshak'ın kurbanı olmuştu; Tanrıya olan sevgisinden ötürü bunu gönüllü olarak yapmıştı; dünyada en çok sevdiği kişiyi Ona adamış ve kurban olarak vermişti. Ama buna hep inanmıyordu –zaman zaman tövbe ederek ve yeniden akan gözyaşlarıyla ikrar ediyordu: Tanrının, bu değerli varlığını yüreğinden zorla söküp aldığını, buna karşı elinden asla ve hiçbir zaman bir şey gelmeyeceğini ifade ediyordu. Böyle inanıp kabul etme arzusu zaman zaman galip geliyordu; Yusuf'u kimin paramparça ettiğini artık önemsemiyor, daha az mı düşünüyordu?

Kuşku –elbette, her şeye rağmen ortada vardı, içini kemiriyordu ama çok hafif ve sessizce ve her saat olmuyordu; daha sonraki yıllarda bu kuşku uykuya dalıp kendi başını dinliyordu. Kardeşleri sahte bir kuşku altında, zavallı denebilecek bir hayat sürüyorlardı; zaten öyle olması da gerekiyordu. Baba onlara iyi davranıyordu, başka bir şey söylemek mümkün değildi. Onlarla konuşuyor ve ekmeğini paylaşıyordu; onların işlerine karışıyor, evlerindeki sevinç ve üzüntülerine ortak oluyordu; onları seyrediyordu; bazen de uzun zaman aralıklarıyla hissettiği kuşkunun verdiği sıkıntı ve aldatılma duygusu, için için yanan bir kor gibi beliriyor, ihtiyar gözleri donuklaşıyordu; bu bakışlar karşısında, kardeşlerin dilleri dolaşıyor ve yere bakıyorlardı. Ama bununla o ne demek istiyordu? İnsan karşısındaki adamın kuşku duymaya başladığını fark ettiği anda bakışlarını aşağıya indirir. Ama bu, suçu kabul ettiği anlamına gel-

mez; bunun ardında, güvensizlik duymanın yanı sıra onun acısına katılma ve suçsuzluğunu kabul etme ifadesi olabilir. Sonunda da bu kuşkulanma olayı tükenip gider.

Sonunda o kendi hâline bırakılır, özellikle buna neden olan hadiseden söz edilmediği sırada; gelecekte olacak ve olması gerekenin ne olduğu soruları belirmediğinde ve hiçbir şeyi değiştirmenin mümkün olmadığı anlaşıldığında, kuşku kendi kabuğuna çekilir. Bu on kardeşlerin her biri birer Kabil, yani kardeşlerinin katili olabilirlerdi –elbette onlar, yani Yakup'un oğulları o zamanlar böyleydi, onlara böyle bir şey yapmaları takdir edilmişti; bunu da göz önünde tutmak gerekirdi; onlar İsrael'di. Yani Yakup bu ismi Yabbok'taki mücadele sonunda elde etmeyi başarmıştı ve o hadiseden dolayı topal kalmıştı; bu ismi sadece kendi şahsı için değil, aksine daha geniş ve daha büyük bir anlam bağlamında kullanıyordu. Niçin olmasın? Şafak sökünceye kadar yaptığı mücadele sonunda zorla elde ettiği bu ismini, bu konuda da kullanma yetkisine sahipti ve buna da karar verdi. İsrael artık sadece onun ismi olarak söylenmeyecekti, aynı zamanda bu kutsanmış adama ait olan, ikinci kişiden itibaren en son kişiye, bütün kendi soyuna ait dallar ve yakın-uzak akrabalardaki en son üyeye kadar, bir kabilenin, bir kökün, bir halkın ismini de kapsayacaktı; bu halkın sayısı yıldızlar ve denizdeki kum kadar çok olacaktı. Şu sıralarda onun dizleri dibinde oynamalarına müsaade ettiği çocukları –İsrael'di; o, hepsini toptan böyle bir isimle çağırıyordu; bu aynı zamanda onun kalbini rahatlatıyordu, çünkü o hepsinin isimlerini artık aklında tutamıyordu: Özellikle İsmail ve Kenanlı kadınlardan olan çocukların isimlerini açıkça belleyemiyordu. Ama bu kadınlar, Moab ve Şekem'den gelen köle kadın da dâhil, hepsi 'Yisrael'di; onların kocaları olan şu on bir kişi de özellikle 'Yisrael'di ve bu erkeklerin sayısı burçların sayısına denkti; kardeşler arasında erken yaşlarda çekememezlik başlamıştı; kahramanca kurban olma gücüyle donatılmışlardı, –ama hatırı sayılır bir sayıya ulaşmışlardı; Yakup'un oğulları, artık sayıları bilinmeyen bir soyun ataları olmuş ve bu soya da bir zamanlar kendilerine verilen ismi vermişlerdi. –Tanrının önünde kudretli insanlardı; onların her bi-

risi bunun için yaratılmıştı ve kuşku karşısında gözlerini aşağıya indirmenin taşıdığı anlamı da çok iyi biliyor olmalıydılar. Onların her zaman 'Yisrael' olarak kalmaları için bu yetmez miydi? Yakup bunu biliyordu, bu çok daha önceden kaderlerine yazılmıştı –ve hep de yazılı kalacaktı, çünkü o bunu biliyordu–; günah işlemiş olsa dahi, Yisrael daima İsrael olarak kalacaktı.

Ama on bir başlı aslan olan İsrael'de diğerlerinin önünde yer alan kutsanacak bir baş vardı; bu tıpkı Yakup'un Esau'dan önce sahip olduğu şeyle benzerlik taşıyordu –ve Yusuf ölmüştü. Bu vaat edilen kutsama bir kişiye verilirdi ve Yakup bu kutsamayı kime verirse onda kalırdı: O kişiden hayır gelirdi; bunun için baba uzun süre isim aramıştı ve birisini de bulmuştu ama bunu, Yakup'un dizinin dibinde oturan genç kadının dışında başkası bilmiyordu. Kardeşlerin içinden acaba kimi seçmişti, en hayırlısı ve fayda gelmesi beklenen kişi kimdi? Bunun belirlenmesi için ölçüt, sevgiye göre seçme olmayacaktı –çünkü kutsanan bu adam için sevgi ölmemiş miydi? İlk oğlu Ruben olamazdı; o, kabına sığmayan bir kaynar su gibiydi ve Nil aygırı rolünü oynuyordu. Şimeon ve Levi de olamazdı; bunlar kaba saba, odun gibi insanlardı, sürekli affedilemeyecek suçlar işliyorlardı. Çünkü onlar Şekem'de barbarlar gibi isyan etmişler ve Hemor'un şehrinde şeytan gibi işler yapmışlardı. Bu üçü lanetlenmişti, yani lanetli birer İsrael'diler; onlar seçenek dışıydılar. Bu durumda onlardan sonra gelen dördüncü oğul, seçilen kişi olmalıydı: Yuda –seçilen kişi o idi.

Astarot

Seçilen kişinin kendisi olduğunu biliyor muydu? Zaten bunu parmaklarını sayarak belli ediyordu, ama vâris seçilmeden önce hiç korkmadan ve içi sızlayarak buna layık olup olmadığından şüphe etmeksizin, hatta onun şahsında bu niteliğin kaybolup gideceği yolunda hiçbir kuşkuya kapılmadan sık sık bunu tekrarlıyordu. Biz Yehuda'yı çok iyi tanıyoruz; Yusuf'un henüz babasının kalbinde

yer aldığı zamanlarda, geyik gözlerini ve acı çeken aslan başını, diğer kardeşlerinin başları arasında görmüştük ve Yusuf'un ortadan kaldırılışı sırasında gözümüzü onun üzerinden ayırmamıştık. Her neyse o, bu konuda hiç de fena birisi değildi; pek o kadar iyi değildi, yani evde kalan Bünyamin kadar değildi tabii, ama Yusuf'un ölümünü asla istemeyen Ruben kadar iyi birisiydi; Ruben onun kuyuya atılmasını istemiş ve gizlice onu oradan çıkarmayı arzu etmişti. Yusuf'u kuyudan çıkarıp hayat bahşetmek, Yuda'nın da arzu ettiği ve önerdiği bir şeydi; kardeşinin satılmasını öneren de Yuda'ydı, çünkü o koşuşturma sırasında, şarkıdaki Lameh'in durumuna uygun bir davranışta bulunmak insanın aklına gelmiyordu. Bunun sebebini açıklamak ve bir bahane göstermek, tıpkı çoğu bahanelerde olduğu gibi önemsememekle eşdeğerdeydi. Yehuda, kardeşinin kuyuda çürüyüp yok olmasını içtenlikle arzu ediyordu; aslında bunun kardeşinin kanını dökmekten en ufak bir farkı yoktu; sonra da onu kurtarmak istemişti. Ama o bu önerisinde çok geç kalmıştı, İsmaililer görevlerini yerine getirmiş ve Yusuf'u çoktan kurtarmışlardı; bunda onun hiçbir katkısı yoktu –bu lanet olası hadisede, o da delikanlının satın alınıp uzaklaşması için hiç olmazsa kardeşine destek olabilir, örneğin onu övebilirdi.

Ama buna rağmen o, bu cezalandırmayı destekledi, kendilerini temize çıkarmak için hiçbir şey yapmayanların tarafını tuttu –niye olmasın ki? Bu kötülüğü yapmak miskin miskin oturmaktan daha iyiydi; onlar için hava hoştu, günlerini gün ediyorlardı, hiç kimse de onların peşine düşmemişti. Kötü olan şey miskinler içindir. Bu konuda biraz nazlanan kişi, elinden bir şey gelse bile ona elini sürmez, çünkü onun yaptığının günahını çekmesi gerekir; onun bu hadisede vicdanının sesini dinlediğini kanıtlamasının da artık hiçbir faydası yok: O da vicdanı yüzünden cezasını çekecektir.

Yusuf'a ve Yakup'a karşı işlenen bu suç, Yuda'ya korkunç bir şekilde uygulandı. Bu yüzden çok acı çekti, çünkü bunu hak etmişti; geyik gözlerinden ve kibar burun deliklerinden içine çektiği havadan, kalın dudaklarından bunu hemen fark edebiliyorduk; bu

olay yüzünden çok lanetlenmiş ve başına çok kötülük gelmişti –ya da daha çok: Lanetlerin ve kötülüklerin verdiği acıyı yaşıyordu; acıların sebebini de bu hadisenin üstüne atıyordu ve bunu, birlikte işlenen suçun bir misillemesi olarak görüyordu– bu acıyı da vicdanındaki garip bir gurur yüzünden çekiyordu. Çünkü Dan veya Gaddiel'in veya Sebulun'un, yaramaz ikizlerin hiçbir şey söylemeden elleri kolları serbestçe dolaştıklarını, onların başlarına hiçbir şey gelmediğini ve hiçbir şeyin günahını ödemediklerini görüyordu. Bu da akla şunu getiriyordu: Onun kendisinden ve oğullarından dolayı çektiği ıstırap, belki de suçu işleyenin veya suç ortaklarını bilmemesinden kaynaklanıyordu. Ama hayır, o böyle olmasını istiyordu, onun cezayı tek başına çekmesi gerekiyordu. Vurdumduymazlıkları yüzünden acı çekmeden dolaşan kardeşlerini küçümseyerek seyrediyordu. İşte bu, vicdanın kendine has bir kibirlenmesidir.

Onun çektiği bu çilelerin hepsi Astarot'un simgesini taşıyordu; bunların dünyanın bu köşesinden gelmesine şaşırmamak lazımdı, çünkü o, bu hanımefendi tarafından verilen acıları hep çekiyordu, yani onu sevmeden, onun emri altına girmişti. Yuda, atalarının Tanrısı, En Yüce El Elyon'a, Yakup'un kudretli Tanrısı Şadday'a öfkelendiğinde burun deliklerinden buharlar fışkıran, ağzından her şeyi yok eden ateşler saçan ve gözlerinde şimşekler çakan, kayalıkların ve çobanların Tanrısı Yahve'ye inanıyordu. Ona belirli zamanlarda hoş kokulu yemekleri adak olarak sunuyor, öküzler ve süt kuzuları kurban ediyordu. Ayrıca halkların inandıkları Elohim'e tapıyordu –buna karşı fazla söze gerek yoktu; dikkat edilecek olursa Yakup'un halkının yabancı tanrılar Baalim ve Astarot'tan kendilerini uzak tutmaları için asılsız nedenlerle uyarılmak zorunda olduğu konusunda ne kadar geç kaldığı anlaşılıyordu; ayrıca Moablıların kurban ziyafetlerinden de uzak durmaları istenmişti; öyle bir laçkalık vardı ki kabilede yeni doğan bir çocuğun bile suç işlemesine ve inançtan dönmesine yol açıyordu; bu kaynağa çok yakın bir figür olan Yehuda ben Yekev çok önceden Astarot'a inanıyordu; bu da şaşılacak bir durum değildi; Astarot farklı isimler altında her

yerde göklere çıkarılan bir tanrıçaydı. Onun hanımefendisiydi bu tanrıça; o, tanrıçanın boyunduruğu altındaydı –işte kötü olan buydu– düşüncelerine ve inandıklarına acı veren gerçek buydu, –ona inanmayıp da ne yapacaktı? O, tanrıçaya hiç kurban vermiyordu –kelimenin en dar anlamında hiçbir şey vermiyordu, yani ona öküzler ve süt kuzusu kesip yakarak kurban sunmuyordu. Istırap çeken ve tutkuya kapılan kurbanları seve seve ve gönül rahatlığıyla sunmadığı, aksine tanrıça hanımefendinin zorlamasıyla getirdiği için tanrıça onlara mızrağını uzatıyordu; çünkü onun aklı nefsiyle çelişki hâlindeydi; başını utançla saklamadan kendisini onun kollarından kurtaramıyordu; daha da acı verici olanı mirasçı seçiminde kendine olan güveninden kuşku duymaya başlamasıydı.

O, Yusuf'la birlikte dünyadan uzaklaştıkları andan itibaren Yuda, Aştarti'nin çektiği çileleri, kendisinin yaptığı kötülükten dolayı verilmiş bir ceza olarak algılamaya başladı; çünkü bu acılar gittikçe artıyordu, onu dışarıdan çepeçevre kuşatmıştı, içinden de ona iyice eziyet veriyordu; böylece bu adam, o zamandan beri cehennemde günahının cezasını çekmekteydi –var olan cehennemlerden birisinde, cinsiyet cehenneminde.

Bazıları şöyle düşünüyor: Bundan daha kötü bir şey olmayabilir. Ama kim böyle düşünüyorsa paklık için duyulan susuzluğu bilmiyor demektir; bu olmadan ne bu ne de öteki olamaz. Cehennem pak olanlar içindir; ahlak dünyasının yasası budur. Çünkü cehennem günahkârlar içindir ve insan sadece kendi paklığına karşı günah işleyebilir. Bu bir hayvansa o takdirde günah işleyemez ve hiçbir cehennemden bir şey algılayamaz. Düzen böyle kurulmuştur ve cehennemde sadece çok iyi insanların bulunduğu kesin kez doğrudur, bu adil bir şey değil, ama bizim adaletimiz işte bu!

Yuda'nın ve oğullarının evlilik hikâyelerindeki yok oluşları son derece tuhaf ve ürkütücüdür; aslında neden dolayı sadece zarif bir duygusallık yüzünden hep yarım ağızla konuşulmakta ama açık ve seçik bir şekilde ondan söz edilmemektedir. Biliyoruz ki Lea'nın

dördüncü çocuğu genç yaşta evlilik yapmıştı –paklığa olan tutkusu nedeniyle bu adım atılmış, bağlanmıştı, kendisine hâkim oldu, güya huzura kavuştu; ama boşuna; hesap, hanımefendi ve mızrağı olmadığı bir anda yapılmıştı. İsmi söylenmeyen karısı –kendi ismiyle çok az çağrılıyordu– Kenanlı bir adam olan Şua'nın kızıydı; Yuda bu adamı Odollam Köyü'nden arkadaşı olan başçoban Hirah sayesinde tanıma fırsatı bulmuştu; –karısı ona çok gözyaşı döktürmüştü, çünkü onun itibarını zedelemişti; kadın üç kez analık mutluluğunu tatmıştı –kısa süren bir analık mutluluğuydu; çünkü Yuda'ya verdiği oğlan çocukları başlangıçta iyi insanlardı, ama sonradan baş belası olmuşlardı: Uzun bir aradan sonra doğan Şelah, yani en küçük çocukları, hasta ruhluydu ama ağabeyleri olan 'Er ve Onan, hem baş belasıydılar, hem de çok kötü bir hastalıkla başları dertteydi; buna rağmen hoş ama kaba ve arsızdılar, kısacası İsrael'e zarar veren yaratıklardı.

Hastalıklı ve pis fakat hoş olan iki oğlan böyle bir yerde çağdışı tiplerdi; tabiat onları aceleyle erken yaratmıştı, bir ânı bir ânına uymayan ve nerede bulunduklarını unutan birileriydi. 'Er ve Onan eski ve geç döneme ait insanlar olmalıydı, alaylı mirasın iyice yaşlanmış âlemine ait olmaları gerekirdi. Bunu şöyle söyleyelim: Maymunlar âlemini yaşayan Mısırlılar diyarına ait olmaları gerekirdi. Dünyanın enine boyuna gelişen varoluşunun başlangıcına çok yakındılar, yanlış yerde, yanlış zamandaydılar; öldürülüp yok edilmeleri gerekiyordu. Onların babası olan Yuda, bunu kavramıştı ve hiç kimseyi suçlamak zorunda olmadığını biliyordu, yani dünyaya gelmelerine sebep olan kendisini suçlayamıyordu. Ama o, bunun suçunu onların anneleri olan, Şua'nın kızının üstüne attı; doğuştan bir Baal delisi kızı kendisine eş olarak aldığı için bir çılgınlık yaptığını düşünüyordu. Ve onların ortadan kalkmasının suçunu da kadının üstüne attı; çünkü bu kadın bu çocukları peş peşe doğurarak ailesine katmıştı; onun suçladığı kişi, İştar figürü oluyordu; o en sevdiği kişileri yok ederdi, onlar bu tanrıçaya olan sevgilerinden

dolayı ölürlerdi. Şu haksızlıktı: Karısına karşı yaptığı şey, kadın bütün bu olaylardan sonra üzüntüden ölüp gitmişti; bu kesinlikle Tamar'a karşı yapılan da büyük ölçüde bir haksızlıktı.

Tamar, Dünyayı Öğreniyor

O, Tamar'dı. Yakup'un ayaklarının dibinde oturuyordu, uzun zamandan beri, onun görünüşünden derin bir şekilde etkilenmiş ve İsrael'in öğretisine kulak kesilmişti. Asla ona yaslanmamıştı; bir taburenin üzerinde, kuyunun basamağında, ders verilen ağacın altında, toprak üstünde kalan bir ağaç kökünde, sırtını bir yere yaslamadan, boynunu uzatmış bir hâlde dimdik otururdu; kadife gibi kaşlarının arasında iki ciddi çizgi oluşturarak onu dinliyordu. Geçim kaynakları bağcılık ve biraz da hayvancılık olan Hebron civarındaki güneşli bir dağ yamacında bulunan bir köydendi. Anne babasının evi oradaydı, küçük bir çiftçi ailesiydi; babasının bakırla satın aldığı mercimek ve bulgurla taze peyniri yanına koyarak, ilahiler söyleyerek kızlarını Yakup'a göndermişlerdi. Kız ilk önce basit bir bahaneyle onun evine gitmiş olabilirdi ama gerçekte zorlayıcı bir yüce içgüdüsüyle yolu bulmuştu.

Kendine has bir güzelliği vardı, yani ne hoş ne de çok güzeldi, aksine ciddi ve yasaklayıcı türden bir güzelliği vardı; öyle ki kendi güzelliği konusunda sinirleniyormuş gibi bir hâli vardı; bunda da haklıydı, çünkü yüzünde büyüleyici bir ifade vardı; bu, erkeklerin huzurunu kaçırıyordu; böyle bir huzursuzluk yaratmamak için kaşlarını iki çizgi oluşturacak şekilde çatıyordu. İri yapılıydı ve yine insanı huzursuz edecek şekilde incecikti; huzursuzluk onun etine dolgun yapısından değil aksine daha çok perilere has bir görünüşü olmasındandı. Güzelliğiyle insanı hayran bırakan, insanın içine işleyen, duygularına seslenen kahverengi gözleri, yuvarlak burun delikleri ve mağrur ifadeli bir ağzı vardı.

Yakup onu çok sevmişti ve kız da bu sevginin ödülü olarak ona yaklaşmıştı; bunda hayret edilecek bir şey var mı? Yakup duygu-

sallıktan hoşlanan bir ihtiyardı ve içinde böyle bir duygusallığı yeniden yaşayabilmeyi bekliyordu; ihtiyar adamın gönlünde bu duyguyu uyandırmak için veya gençlik yıllarındaki ılıman ve gizlenmiş bu duyguyu ona yeniden anımsatmak için, son derece özel bir şeyin ortaya çıkması gerekiyor; bu onun hayranlık hislerini güçlendirecek hatta İştar'a özgü bir etkiyle bizlerin de bilgeliğimize ruhen renk katacaktı.

Tamar arayış içinde bir kadındı. Kaşları arasındaki çizgiler, sadece kendi güzelliği konusundaki öfkelenmesini değil, aynı zamanda hakikati ve selameti bulmak için gösterdiği aşırı gayreti de ifade ediyordu. Dünyada Tanrıyı merak etmeyen bir insana hiç rastlandı mı? Bu, kral tahtında oturanlarda olduğu gibi, en fakir dağ köylerinde yaşayanlarda da görülmüştür. İşte Tamar bu arayış içinde olanlardan birisiydi; onu harekete geçiren huzursuzluk, yüce bir huzursuzluk yüzündendi; bu, kendisini de huzursuz ediyor, öfkelendiriyordu. İnsanın böyle bir köylü çocuğunu dinî açıdan yetiştirmesi gerekiyordu. Ona öğretilenler, orman-mera-doğa bağlamındaki bilgilerdi; Yakup'u dinlemeden önce, bunların etkisi altındaydı ama bunlar onu tam olarak tatmin etmiyordu. Baalim ve Bereket tanrıları ona yeterli olmuyordu; çünkü onun ruhunda, dünyada daha yeni daha başka mantıklı bir şeyin var olduğunu söyleyen bir sesleniş vardı ve büyük bir gayretle bu sese kulak verip onun peşine düştü. İşte böyle canlar vardır: Yeni ve değişik bir şey dünyada var olmak ister; onun gönlündeki bu tek duyarlılık bundan çok etkilenmişti ve onun bütün benliğini sarmıştı; onu bulmak için yollara düşmesi gerekiyordu. Onun içindeki huzursuzluk, Ur'lu gezgininki gibi, hiçbir şeyin olmadığı bir boşluğa açılmıyordu; bu gezginin boşlukta, yeni olanı bizzat kendisinin meydana getirmesi gerekiyordu. Bu canlar böyle değildi. Yeni bir olgu mevcutsa ve o bu dünyada varsa bu, kadının duygusal algılama gücünü huzursuz hâle getiriyordu ve sonunda kadın ona doğru gitmek arzusuyla yanıp tutuşuyordu.

Tamar'ın bulmak için yanıp tutuştuğu gerçek uzakta değildi: Onun Yakup'un çadırına getirdiği ve bakırla sattığı şeyler, sadece

kadının içindeki huzursuzluğu gidermek için aklının yarattığı bir bahane ve çözüm yoluydu. Kadın aradığını bulmuştu. Muhteşem ve hikâyelerle zengin insanın ayakları dibinde sık sık oturuyordu; insanın yüreğine işleyen gözlerini iyice açarak büyük bir dikkatle, dimdik, hiç kıpırdamadan, kendini ona kaptırarak dinliyordu; öylesine sakindi ki o zamanlar yanaklarına kadar inen gümüş küpeleri bile sallanmıyordu. Yakup ona dünyayı, yani kendi hikâyelerini anlatıyordu; bunları dünya tarihi olarak çok ciddi ve cesur bir öğreti becerisiyle dile getiriyordu; –bir soyağacının iyice yayılmış dallarıyla, Tanrıdan gelmiş ve Onun tarafından büyütülüp geliştirilmiş ve esirgenmiş bir ailenin tarihiydi.

Ona başlangıcı, Tohu ve Bohu'yu ve Tanrının emriyle onların karışmalarını; altı günlük işi ve Tanrının emri üzerine denizlerin balıklarla doluşunu, ışıkların bulunduğu gökyüzünün sağlam çatısı altındaki mekânın pek çok kanatlı hayvanlarla, yeşeren toprakların sığırlarla, kurtlarla ve her türlü hayvanlarla doluşunu öğretti. Tanrının gür ve kudretli sesiyle, sevinç veren bir ifadeyle söylediği sözü kadına sundu: "Haydi, insanları yapalım!" –Yakup'un söylediği bu sözü kadın sanki 'Tanrı'nın söylediğine inandı; onun sadece ve sürekli dosdoğru bir şekilde isminin 'Tanrı' olduğunu ve bu ismin dünyanın başka hiçbir yerinde böyle ifade edilmediğini öğrendi; bunları yaratan Tanrı olmalıydı, –ve Onun tıpkı Yakup'un suretine benzer bir görünüşe sahip olduğuna inandı; zaten bu benzerlik de ayete uyuyordu: "Bize benzeyen bir yapısı olsun." Doğudaki Bahçeyi, içindeki hayat veya bilgi ağacını, baştan çıkarma olayını ve Tanrının ilk kıskançlık alametini öğrendi: İyi ve kötüyü bilen bu insan nasıl da korkmuştu; hayat ağacının meyvesini yemek ve bizler gibi mükemmel olmak istemişti. O zaman bizlerden birisi acele oraya gitmiş ve insanı oradan sürüp çıkarmıştı ve Herub onu kılıç darbeleriyle kovalamıştı. Ama O, insana zahmet ve ölümü verdi; gerçi O, onlara benzer bir görünümdeydi ama pek o kadar da mükemmel bir benzerliği yoktu, sadece balıklara, kuşlara ve sığırlara göre daha çok benzerliği vardı; bununla beraber gizlice verilen bir

görevi vardı, daima mümkün olduğu kadar dengeli olacak, bizim kıskançlığımıza sebep olacak bir şey yapmayacaktı.

Bunları böyle dinledi Tamar. Anlatılanlar yeterince açık seçik değildi, daha çok sırlarla doluydu ve onun anlattığı şeyler, Yakup'un kendisi gibi harikulade güzel şeylerdi. Birbirine düşman olan kardeşleri, tarlada işlenen cinayeti dinledi. Kabil'in çocuklarını ve onların soylarının dünyada üç ayrı bölgede kök salışlarını: Kulübelerde oturup büyükbaş hayvan yetiştirdiklerini; bir kısmının demircilik yaptıklarını ve bir kısmının ise başıboş gezip dolaştıklarını dinledi. Bu geçici bir süre yapılan bölünmeydi. Habil'in yerini alması için dünyaya gelen Set'in soyundan Bilge Nuh'a kadar uzanan insanlar doğdu ve yaşadı: Nuh'a Tanrı, her şeyi yerle bir edecek olan öfkesini bildirdi ve yaratılanları kurtarmasını emretti; kendisiyle birlikte oğulları Sem, Ham ve Yafet'i Tufan'dan kurtarmasını istedi; ondan sonra dünya, kurtarılanlara göre yeni baştan bölümlere ayrıldı; çünkü bu üç oğlun her birinden sayısız soylar türeyip dünyaya yayıldı. Yakup bunların hepsini tanıyordu, –dünyada bu halkların ve yerleştikleri yerlerin isimleri Yakup'un ağzından bilgilendirme seller gibi Tamar'ın kulaklarına akıyordu; yetiştirilen hayvanların sayısını ve bulundukları yerleri görebilmek için çok büyük bir görüş gerekiyordu –sonunda bu seçkin ailenin hikâyesine sıra geldi. Çünkü Sem üçüncü kuşaktaki Eber'in doğumuna sebep oldu; ondan da beşinci kuşakta Tara oldu. Böylece bu üçlü kuşaktan Abram dünyaya geldi, işte o, bu kişiydi!

Çünkü Tanrı, Kendisiyle ilgilenmesi için onun yüreğine bu huzursuzluğu verdi; onun durup dinlenmeden Tanrı için çalışmasını, her şeyde önce Onu düşünmesini ve Kendisine bir isim yaratmasını istedi; onu hayırlı işler yapması için yarattığını söyledi ve kendi ruhunda ve aklında yaratıcısı olan Tanrıyı bulan bu yaratık çok büyük vaatlerle hayırlar işleyerek Ona karşılık verdi. Onunla karşılıklı talepler çerçevesinde bir anlaşma yaptı; buna göre birisi diğerinin bünyesinde hep kutsal olacaktı; ona vâris seçme hakkını, bereket ve lanetleme kudretini verdi; böylece o, kutsanmışlara bereket; lanetlen-

mişlere lanet yağdıracaktı. Onun karşısına geniş gelecekleri açtı, buralarda halklar dalga dalga yaşıyordu; bunların hepsine Onun ismi bir bereket bahşetti. Ve ona ölçüsüz bir babalık bahşetti; çünkü Abram, Sara da seksen altı yaşına gelinceye kadar kısır durumdaydı.

O zaman Mısırlı kızı aldı ve ondan bir oğlu dünyaya geldi ve ona İsmail adını verdi. Sapık bir inanca sahipti, kutsal bağa ait değildi, çöle aitti ve ilk baba Tanrının verdiği güvencelere inanmıyordu. Onun kendisine söylediği, nikâhlı karısından bir oğlunun olacağına ve adının İshak olacağına inanmıyordu, aksine Tanrının bu sözüne öylesine güldü ki yüzüstü yere düştü; çünkü o sırada yüz yaşındaydı ve Sara'da da kadınlık alametleri kalmamıştı. Buna rağmen kadına, güldüren olay nasip oldu; Yizhak, yani kurban olması engellenen kişi dünyaya geldi; ona Yukarıdan on iki prens doğurtması emredildi, ama bu pek de doğru değildi. Tanrı ona bunun olacağını vaat etti. Onun bunu hangi anlamda söylediği kesin olarak bilmiyordu. İshak on iki çocuğun olması için hamile bırakmadı veya sadece dolaylı olarak oldu. Aslında bunu bizzat O yaptı, yani bunu kendisine malum eden zat; Kızıl Kardeşin biraderi Yakup gerçekleştirdi: Sinear'da şeytan Laban'ın hizmetinde bulunduğu sırada dört kadından on iki çocuğu oldu; köylü kızı bunları da onun dudaklarından çıktığı şekliyle dinledi.

Çünkü Tamar, pek çok kez, düşman biraderler Kızıl Avcı ve Ilımlı Çobandan söz edildiğini öğrenmişti; doğru düzenlenen kutsama sahtekârlığını ve hırsızın kaçışını da dinledi –oğul Elifas'ın onu ayaklar altında tepelemesine ve onun yolda onurlu ve esirgeyici birisiyle karşılaşmasına dair hikâyeyi de dinledi. Yakup'un konuşması burada ve devamında, bir parça koruyucu ve alçaltılmış bir ifadeyle başka bir konuya geçti: Rahel'in sevimliliğinden ve kendisinin ona olan aşkından söz etti. Elifas'ın saygınlığı yüzünden kendisini korumak ve onun güzelliğiyle ilgili olarak da bu çocuğun karşısında kendisinin alçalmasını gizlemek amacıyla bu olayları çok güçlü, renkli anlatımlarla sunmadı. Çok sevdiği karısıyla ilgili olarak da Tamar'ı koruması altına aldı; çünkü ona âşık olmuştu ve

bir kadının karşısında başka bir kadını övmenin uygun olmayacağını hissetti.

Buna karşın kutsamayı çalanın Luz'da gördüğü Büyük Merdiven rüyasını, öğrencisi olan bu kadına bütün ihtişamı ve büyüklüğüyle anlattı; daha önceki alçalma hadisesini tam mânâsıyla anlatsaydı kendisinin buradaki muhteşem yüceltilişini açıklamakta zorluk çekecekti. Sonra onun mirastan söz edişini işitti ve onu canla başla dinledi; Yakup, İbrahim'in kutsamasını taşıyordu ve onu Birisine, kardeşlerin efendisi olana bahşedeceğini ve diğer çocukların da onun ayaklarına kapanacağını anlattı. Kadın yeniden şu sözü dinledi: "Senin aracılığınla ve senin tohumunla yeryüzündeki bütün insanlar kutsanmış olacak." Hiçbir kıpırtı yoktu etrafta.

Evet, bu saatlerde kadın ne kadar çok şey dinlemişti, –bütün hikâyeler, ne kadar anlamlı bir şekilde anlatılmıştı! Altın ve pislik diyarında on dört yıl hizmet eden ve fazladan yıllarca çalışarak yirmi beş yıl orada kalan bu adam, dümen çevrilerek gerdeğe girdiği ve nikâhlı karısıyla hizmetçi kadınlardan on bir çocuk doğmuştu. Hepsi birlikte kaçmışlardı. Laban'ın takibini ve onları aramasını da öğrenmişti kadın. Öküz gözlü birisiyle güneşin doğuşuna kadar yaptığı güreşi, Yakup'un bu güreş sonunda hayatı boyunca topal kalışını; Şekem ve orada yapılan tüyler ürpertici vahşeti, ikiz kardeşlerin bir adamı boğarak öldürmelerini, öküzleri telef edişlerini, bu yüzden de bir ölçüde lanetlenmiş olmalarını; Rahel'in ölümünü, yerleştikleri yerden bir tarla boyu uzakta kadının ölümüne sebep olan oğlan çocuğunun doğumunu; Ruben'in sorumsuzca çekip gitmesini, kendisinin nasıl bir lanetlemeye maruz kaldığını ve böylece İsrael'in bile lanetlenebileceğini dinledi. Ve sonra Yusuf'un hikâyesine sıra gelmişti; babasının onu ne kadar çok sevdiğini ama Tanrının kahramanının onu yolculuğa çıkardığını ve en değerli varlığını bile bile ve gönlünden geçtiği gibi kurban verdiğini anlattı.

Buradaki 'bir zamanlar' olan şeyler, hâlâ taptazeydi; kadın, en eski ve eski zamanlarda, üzerleri zaman denilen örtünün altında kalan ilk olayların son derece öğretici anlatımına kendisini iyice kaptırarak

dinlerken Yakup'un sesi bunları anlatırken titriyordu. Yakup'un yüzünde, en feci ve berbat hikâyeleri anlatırken bile mutlu bir ifade vardı; çünkü bunların hepsi Tanrı hikâyeleriydi, anlatılması kutsal hadiselerdi. Bunun daha başka olması beklenemezdi ve şunun bilinmesi gerekiyordu: Tamar bu derslerde canla başla dinledikten sonra, 'bir zamanlar'ın tarihsel zaman örtüsü olmadığını ama 'bir zamanlar' kavramının kutsal kavramıyla zenginleştiğini anlamıştı. 'Bir zamanlar' sınırlanamayan bir sözdür ve iki yüzü vardır: Geriye bakan, çok gerilere, mutlu bir şekilde ufukta beliren uzak diyarları gören bir yüzü ve ileriye bakan, uzak diyarları gören ve oralardan gelebilecek olanları tıpkı olup bitenler gibi fark eden ikinci yüzü. Bazıları bunu inkâr eder, onlar geçmiş zaman dilimindeki bir zamanları takdirle anarlar ama gelecek zamanı kötü, bayağı olarak kabul ederler. Onlar dindar değil, yobaz, sahte dindarlardır, deli ve ruhları bozuk kişilerdir; Yakup onların tapınaklarında yer almaz. Gelecekte olacak, bir zamanlara saygı duymayanlar için geçmiş zamandaki bir zamanlar, değersizdir ve günümüzde ise durum tam tersine. Eğer Yakup ben Yizhak'ın Tamar'a aktardığı bu öğretilere bir ekleme yapılacaksa yukarıdaki görüşümüzü buraya katmak isteriz; bunlarda 'bir zamanlar' iki yüzüyle pek çok kez bulunmaktadır, hem neden olmasın ki; çünkü Yakup ona dünyayı anlatıyordu; zaten dünya sözcüğü de 'bir zamanlar'da bir bilgi ve müjde olarak yer almamış mıydı? Kadın ona bu anlattıkları için teşekkür borçlu olmalıydı ve nitekim bunu da şöyle ifade etti: "Efendim, Efendim, sen bana çok az önem verdin, bir zamanlar olan hadiselerden çok az şeyler anlattın, oysa hizmetçi kıza çok daha uzaklardaki gelecek hadiselerden söz etmiştin." Yakup elinde olmadan böyle yapmıştı, nedeni ise başından beri anlattığı hikâyelerin hepsinde önemli bir müjde unsuru vardı. Bu müjdeyi vermeden de, onlardan söz etmek mümkün değildi.

Yakup, ona neden söz ediyordu? Ona Şiloh'tan söz ediyordu.

Yakup'un ilk kez, ölüm döşeğinde sırlarını açıklayan sözler ifade ederken kahraman Şiloh hakkında konuştuğunu kabul etmek, tamamen yanlıştır. O eskiden hiçbir vasiyette bulunmadı ve sırlarını açık-

lamadı, aksine ömrünün yarısına kadar kafasında tasarladıklarını nasıl uyguladığını açıkladı. Buna karşılık ölüm zamanında da sadece teslimiyet ifadelerinde bulundu. Bu, kutsamayla ilgili dualara uygundur ve oğullarının lanetlenmeleriyle ilgili kararlarda Kurtarıcı Şiloh'un adını söylediği; Tamar'ın bulunduğu zaman diliminde düşüncelerinde Şiloh'la ilgili gelişmelerin başladığı ve bunu hiç kimseye söylemediği ama sadece Tamar'a bundan söz ettiği ve onun büyük dikkati sayesinde bunu öğrendiği doğrudur; çünkü Yakup duygusal gücünün son damlasıyla Tamar'a âşık olduğu için sadece ona bu açıklamayı yapmıştı. –Yakup, Şiloh ile kimi ve neyi kastetmişti?

Acaba aklından neler geçirmişti! –Garip bir şeydi bu. Şiloh, bir şehir isminden başka bir şey değildi; bu toprakların çocuklarının savaşıp galip geldikleri zaman ganimeti paylaşmak için toplandıkları, etrafı duvarlarla çevrili ve buradan oldukça uzakta kuzeyde bir bölgeydi –kutsal özelliği olmayan bir yerdi. Bu yerin anlamı huzur ve dinlenme yeriydi, 'Şiloh' sözcüğünün anlamı da budur; kanlı bir savaştan sonra rahat bir nefes alma ve barış demektir; bu, hem bir insanın hem de bir yerin ismi olarak görülmektedir; uğurlu bir anlam taşımaktadır. Bir kalenin ve şehrin oğlunun ismi olan Şiloh, yani Barış, bir erkeğin, bir insanoğlunun ismi olarak kullanılmaktadır ve içeriği, barışın taşıyıcısı ve barış getirendir. Yakup'un düşüncelerinde ise kendisinden çok şey beklenen adam demekti; bu adamı sürekli övüp parmağıyla işaret ederek belli ediyordu; kadının kucağında bile onu hayırlı kişi olarak anıyordu. Nuh'un kendi oğlu Sem, İbrahim ve onun soyundan gelen yeryüzündeki bütün insanlar da hayırlı kişiler olarak kutsanmışlardı: Denizden denize, nehirden dünyanın sonuna kadar bu barış prensinin ve kutsanmış insanın hüküm sürmesi, bütün kralların onun önünde saygıyla eğilmesi ve bütün halkların ona bağlanması temenni ediliyordu; bu kahramanın, soyun içindeki seçkin tohumların aranıp bulunması ve canlandırılması gerekiyordu ve onun kral olarak hükmettiği İmparatorluk makamının ebediyen takdis edildiğine inanılıyordu.

Gelecek olan adamı Yakup, Şiloh olarak adlandırıyordu –Yakup'un kafasındaki tiplemeyi aynen kendi kafalarında canlandırabilmeleri için onun nasıl bir kişi olduğunu anlatması ısrarla isteniyordu; onun öğretisini sunduğu derslerinde ilk başlangıçla en son geleceği birleştiren son derece güçlü ve çağrışımlı bir dil kullanması ve Şiloh'tan da böyle bahsetmesi bekleniyordu. Bu, çok anlamlı ve çok etkileyiciydi. Tamar'ın bunları dinlemiş olması bir lütuftu ve hiç kıpırdamadan oturuyordu; öylesine dikkatli bakıyordu ki kulaklarındaki küpeler bile hiç sallanmıyordu. Dünyayı dinliyordu; dünyanın başlangıcından sonuna kadar içinde barındıracağı bütün kutsalları saklıyordu; dehşet verici, zengin hikâyelerle dolu bir tarih; bu tarihle övgü ve beklentiler mor bir ipin üzerinde zamandan zamana sıralanmıştı; eski zamandaki bir zamanlar, gelecekteki bir zamanlara uzanıyordu; uzaydaki kutsal felaketler içinde iki yıldız olan Kudret yıldızıyla Adalet yıldızı birbirlerine karşı düşmanlık hisleriyle yanıp tutuşuyordu; bunlar bütün evreni dolduran gümbürtülü bir çarpışmayla birbirinin içine girmişlerdi ve artık insanların kafasında ılımlı ama güçlü bir ışıltının ortaya çıkması bekleniyordu: Barış yıldızının gelmesi gerekiyordu. Bu, Şiloh yıldızıydı, Tanrının seçtiği bir insanoğlunun, bir kadının içindeki tohuma verilen kutsamayla doğacak oğlun yıldızıydı; işte bu oğul, yılanın kafasını ezecekti. Tamar ise bir kadındı, bir kadın, yani her kadın gibi bir kadın, hem felaketin aracı hem de kurtuluşun kucağı, Tanrıça Astarte ve Tanrının annesi; kutsama zamanı geldiğinde bu kadın baba adamın ayakları dibinde oturuyordu; Yakup, kutsamayı tarihin içinden çıkarıp İsrael'de birisine miras olarak vermek zorundaydı. O kişi kimdi? Kimin başının üstünde boynuzdan kadehini kaldıracak ve mirasın sahibi olarak onu kutsayacaktı? Tamar parmaklarını sayarak bunu tahmin etmeye çalıştı. Üçü lanetliydi, nikâhlı karısından olan en sevdiği oğlu ise ölmüştü. Sevgi, bu mirasın akışını yönlendiremiyordu; sevginin kalmadığı yerde, adaletten başka bir şey kalmıyordu geride. Bu kadeh adaletti, buradan seçil-

miş olanın başına kutsal yağ damlatılacaktı; bu dördüncü oğlunun başıydı. Yuda, mirasçı oldu.

Kararlı Kadın

O andan itibaren Tamar'ın kaşları arasında önemli bir üçüncü çizgi oluştu. Kadının sadece güzelliğine duyduğu öfkeyi değil, aynı zamanda onun azimli, kararlı ve ısrarla arayış içinde oluşunu da ifade ediyordu. Bunun ispatı da buradaydı: Tamar, ne pahasına olursa olsun, kadınlığının yardımıyla dünya tarihinin içinde yer almaya azmetmişti. Öylesine hırslı birisiydi. Onun dindarca sürdürdüğü gayreti, sarsılmaz ama hemen hemen karanlık kararlılığa açılıyordu –zaten bütün sarsılmaz kararlılıklar bir parça karanlıktır. Bazı insanların doğasında öğreti, arzuya dönüşür; evet, bu tip bir doğaya sahip insanlar, öğretiyi amaç edinir ve bununla arzularını doyurmak ona bir hedef belirlemek isterler. Tamar'ın, kadınlığıyla bu amaca yönelik çabasını birleştirerek dünya tarihine geçmesi için bir karar alması gerektiğinde, dünya ve dünyada hedefe ulaşma öğretisini öğrenme ihtiyacı vardı.

Her insan tekinin, dünya tarihinde bir yeri olduğunu iyi biliyoruz. İnsanın, kendi hayat yolu aracılığıyla dünyanın gelişim sürecine şöyle veya böyle, iyi veya kötü bir parça katkıda bulunması gerekir, bunun için de dünyaya gelmesi yeterlidir. Pek çok insan ise bu asıl hadiseden habersiz ve bu sürece hiçbir katkıda bulunmadan, uzaklarda, kıyıda köşede, kendi hâlinde ve kendinden memnun bir hâlde etrafındakilerle hiç ilgilenmeden yığınlar hâlinde yaşar. Tamar bu tür insanları hor görür, hiçe sayardı. Dersini alır almaz, öyle olmayı arzu ederdi, –daha doğrusu: Derslerden kendisinin ne istediği ve neyi istemediği sonucunu çıkarır ve onları benimserdi. Kıyıda köşede, ilgisiz kalanlardan olmak istemezdi. Kendisi için doğru olan yolda ilerlemek isterdi bu köylü kızı, yani selamet yolunda gitmeyi arzulardı. O yolda olanların ailesine katılmış olmak, bu sülalenin kucağında ve bu sülalenin selamete ve kurtuluşa açılan çiz-

gisinde yer almak istiyordu. O böyle bir kadındı. Tanrının müjdesi, artık onun tohumunda bulunuyordu. Şiloh'un ilk annesi kendisi olmak istiyordu.

Ne çok fazla, ne de çok eksik. Kadife kaşlarının arasındaki çizgiler artık kalıcı olmuşlardı. Bu çizgilerin içinde üç önemli anlam yer alıyordu –dördüncü bir anlamı kabul etmesi için de hiç eksiği yoktu: Yehuda'nın karısı, Şua'nın kızıyla ilgili olarak kıskanç ve aşağılayıcı bir tutum izliyor, ona kızıyordu. Hiçbir katkısı, bilgisi ve arzusu olmayan (çünkü Tamar, bilgi ve arzuyu bir kazanım olarak kabul ediyordu) bu ahmak kadın, sülalenin şerefli ve selamete açılan yolunda yer almıştı; –tarih açısından bir sıfır olan bu kadın, onu hiç istemiyordu, aksine ona kin bağlamıştı ve bunu hiç gizlemeden, kadınlara özgü bir tavırla belli ediyordu; hatta işe yarayacak olsa onun ölümünü de açıkça söylemekten geri kalmayacaktı belki de. Ama bunun bir anlamı yoktu, çünkü bu kadın Yuda'ya üç erkek çocuk vermişti, bu durumda onun, üç kişinin ölümünü arzu etmesi zorunlu olacaktı; böylece durum düzeltilmiş, önündeki engel kalkmış ve mirası elde eden kişinin yanında yer almış olacaktı. O, Yuda'yı böyle olduğu için seviyor ve arzu ediyordu. Bir kadın bir adamı arzusu ve iradesi için sevmemişti –veya o güne kadar böylesi görülmemişti. Bu aşk, bir ihtirastı. Tamar'ın Yuda'ya olan sevgisi tamamen iradeye, bir fikre dayalı sevgi ve tutkuydu. Bu yeni bir sevgi tarzıydı; dünyada ilk kez ortaya çıkmıştı: Tensel değil, sadece iradeye, fikre gönülden bağlılık ve devasa boyutta bir aşktı; Tamar'ın gönlündeki, erkekliği tensel şekilde arzulamayan bir duyguydu.

Tamar'da İştar'a özgü bir kısım olmalıydı; oysa o İştar'a kızardı; Yuda'yla ilişkisinde İştar'ın kendisiyle oynamasına bile bile izin verdi; onu, tanrıçanın kulu olarak, çok iyi tanıyordu ama zafer kazanacağından pek emin değildi. Ama artık çok geçti –yani hep şu ifadede yer alan şey vardı: Vakit çok geçti. Bunda çok geç kalmıştı, gönülden, hırsla duyduğu bu duygusal aşk için yanlış zaman dilimindeydi. Tamar, aile zincirinin bu noktasında yer almak istemiyordu ve bu yolda kendini huzurlu hissetmiyordu. Bu yüzden daha ileri bir adım

atmak veya zamanın aşağılarına inmek zorundaydı; nesillerin altında kendisine uygun bir kuşak seçmesi ve arzusunu hedefine uygun bir şekilde yönlendirmesi gerekiyordu –işte anne olmayı orada gerçekleştirmek istiyordu; çünkü Yüce Âlemde anne ve sevgili daima Birinin bünyesinde bulunuyordu. Kısacası kadın, bakışlarını Yuda'dan, yani miras sahibinden, onun mirasını alacak olan oğullarına çevirmek zorunda kaldı –neredeyse kendi çıkarına o bu çocukların ölümlerini istemiş olacaktı; en iyisine, bu çocukların en büyüğü olan kişiye yöneldi; çünkü 'Er doğal olarak bu mirasın ilk temsilcisiydi.

Bu zaman dilimindeki kişisel pozisyonu onun bir kademe alta inmesini çok güzel bir şekilde sağladı. Yuda için hiç de genç bir kadın sayılmazdı ama vâris adayı 'Er için de çok yaşlı değildi. Buna rağmen kadın bu adımı isteyerek atmadı. Bu kuşağın nefretine, gücenmesine ve bozulmasına fırsat vermemek için bunu yapmayıp çekimser kaldı. Ama ondaki hırs, buna da çare bulacaktı –erkek bunu yapmak zorundaydı; çünkü aksi takdirde Tamar ondan hoşnut olmayacaktı. İçindeki hırs kendisine şöyle seslendi: Selamet, hep selamete çıkarıcı şeylerle dolu anlamına gelmez veya kötü bir yola gitme ihtiyacını da duyabilir; kendisine zarar vermeden, çift anlamlı kötü ve ahlaksızlık dolu bu yollardan geçip gitmesi gerekebilir; hastalıktan hep hastalık gelmesi zorunluluğu yoktur, özellikle kendisine kararlılığının düzgün ve seviyeli gücü yardımcı olursa buradan denenmiş, düzgün, seviyeli bir hayat doğar ve devamında selamete açılan yola girilir. Tamar, işte bunu kendisi için uygun buldu. Yuda'nın çocukları da zaten kadın düşkünü olmayan erkeklerdi. Bu bağlamda kadın, bu kuşağın en zayıf noktasında devreye girmeye karar verdi. İlk mutluluk kadının kucağıydı. Erkeklerinkinde ne var ki!

Yine amacına ulaşmak için, zaman diliminde üçüncü kişiye gitmek zorunda kaldı; çünkü başka bir çözüm yolu yoktu. Her ne kadar o İştar gibi genç insanlara oyun oynuyorsa da buna verilen tepki çocukça ve ahlaksızcaydı. 'Er onunla sadece şakalaşmak istiyordu; buna karşılık kadının çatık kaşlarını gören erkeğin hevesi kaçıyor ve ciddi bir girişimde bulunamıyordu. Yuda'nın arkasına sak-

lanıp işi daha ileriye götürmeye nezaketi engel oldu; aslında kadının şiddetle arzu ettiği veya arzuladığı kişi o erkekti; erkek bu durumu bilmiyorsa da kadın bunu çok iyi biliyordu; kendisinin ondan bir oğul doğurma arzusunu ifade etmekten de utanıyordu. İşte bu yüzden soyun başı ve kendisinin de öğretmeni olan Yakup'un arkasına sığındı; bu kadına onurlu bir zafiyeti olan ve kendisine çok hoş sözler söyleyen adamın arkasına sığındı; eğer kadın bu aileye girmek için Yakup'un torununun kocası olmasını arzu ettiğini söylemiş olsaydı onu çok gücendirmiş olacaktı. Bir zamanlar Yusuf'un renkli elbise için ihtiyarla görüştüğü aynı çadırda ve yerde, kadın kendi duygularını ifade etti.

"Üstadım ve Beyim" dedi kadın, "Babacığım, sevgili ve ulu insan, bu kızının sözlerine kulak ver ve lütfen onunla ilgilen, onun ciddi ve özlem dolu isteğiyle ilgili ricasını dinle! Bak, sen beni seçtin, bana değer verdin, bu ülkenin kızları karşısında büyüttün, ders verip eğittin, dünyayı ve tek olan Yüce Tanrıyı öğrettin, kör olan gözlerimi açtın ve beni eğitip olgunlaştırdın. Ben senin elinle şekillenmiş bir kişiyim. Ben senin ayağına düştüm; senin gözlerinin önünde merhamet buldum; sen beni teselli ettin ve bu kızına samimi bir şekilde yaklaştın, Tanrı senden razı olsun ve İsrael'in Tanrısı nezdinde ödülün muhteşem olsun, bu niyetle ben senin elini tutmak için buraya geldim, senin kanatlarının altına sığındım! Ben kendimi korur ve ruhumu temiz tutarım, senin bana naklettiğin hikâyeleri unutmayacağım; onlar benim kalbimde ömrüm boyunca saklı kalacak. Tanrı kısmet ederse çocuklarıma ve çocuklarımın çocuklarına bunları öğreteceğim, böylece kendilerinin bozulması söz konusu olmayacak. Kendilerine bir adamı veya kadını veya yeryüzündeki büyükbaş hayvanı veya gökyüzündeki bir kuşu veya kurtçuğu veya balığı örnek almayacaklar; ayrıca gözlerini güneşe, aya ve bütün yıldız kümelerine çevirip onlara hizmet etmeyecek ve yere kapanıp tapmayacaklar. Senin halkın benim halkım. Senin Tanrın benim Tanrım. Bunun için, O bana birçok çocuk nasip ederse onlar yabancı bir Tanrının halkından bir erkekten olmayacak, asla ve hiç-

bir zaman. Benim gibi bir köylü kızını eş olarak alacak adam senin ailenden birisi olabilir ve bu kızı Tanrı yolunda yönlendirebilir. Şu anda ben yeniden dünyaya gelmiş birisiyim ve senin elinle şekillenmiş bir insanım ve eğitim görmemiş birisinin karısı olamam; bir ustanın ağaçtan veya taştan yaptığı heykellere ve tasvirlere tapan birisiyle evlenemem; onlar ne görür, ne işitir ne de koku alır; Bey Baba, sen beni nasıl eğitmişsin ve ne yapmışsın bak gör; sen benim ruhumu hassaslaştırdın, titiz hâle getirdin, bundan böyle, bir yığın cahil insan gibi yaşayamam; ilk ve en iyi diye karşıma çıkana varamam; kadınlığımı böyle bir yaratığa teslim edemem, aksi takdirde aptalca davranmış olurum –bunlar aşırı hassaslaştırılmanın olumsuz yanları ve zorlukları, bunlar asilleştirilmiş olmanın beraberinde getirdiği olumsuzluklar. Bu yüzden senin bu kızın ve hizmetkârın, sana, yanma aldığın ve bilgilerle donattığın bu kızla ilgili bir sorumluluğun olduğunu bildirirsem umarım haşarılık yapmış olmam; sen bu kıza borçlandın, o kız da sana borçlu; bu yüzden bu kızın asilleşmesinin sorumluluğunu üstlenmek zorundasın."

"Sen ne diyorsun kızım" diye karşılık verdi Yakup, "elin ayağın var, enerji dolusun; seni büyük bir memnuniyetle dinliyorum. Söyle bana, bu sözlerinle ne istiyorsun; çünkü ben bunu hâlâ göremiyorum, neyi düşünüyorsan bunu bana güvenerek söyle, çünkü konu muğlak!"

"Benim gönlümde senin halkın yatıyor" dedi kadın, "ama ben etimle, tenimle ve kadınlığımla sadece senin halkından birisi olabilirim. Sen benim gözlerimi açtın. İzin ver ben de seninkileri açayım! Sizin soyunuzda bir pirinç tanesi yetişiyor, 'Er, senin dördüncü çocuğunun ilk oğlu, bir dere kenarındaki palmiye ağacı ve bir sazlıktaki ince bir kamış gibi. Ben bu şekilde senin, aslanın Yuda'yla konuşmanı istiyorum, beni o oğluna kadını olarak versin!

Yakup bu işe son derece şaşırmıştı.

"Demek bunu söylemek istiyorsun" diye cevap verdi. "Böyle bir şey mi kafandan geçiriyorsun? Hakikaten, hakikaten, işte bu benim aklıma gelmezdi. Sen bana bir sorumluluktan söz ettin, seni

eğitmem için buraya geldiğini söyledin. Bu tutumunla beni şaşırttın. Tabii, ben aslanımla görüşebilir ve sözümü ona geçirebilirim ama bunun sorumlusu olabilir miyim? Benim haneme hoş geldin, seni kabul etmek için kollarını seve seve açarım. Ama ben seni Tanrı yolunda eğitmiş ve senin mutsuz olmanı istemiş olabilir miyim? Ben, İsrael'deki birisi hakkında kötü şeyler söylemek istemem ama Şua'nın kızının erkek çocukları soyu sürdürme konusunda yetersiz oldukları gibi, Tanrıya karşı da ilgisizler, onları görmesem daha iyi olur. Hakikaten, sana arzu ettiğin şeyi elde etmen konusunda tereddüt içindeyim; çünkü kanaatime göre bu oğlanlar, evlilik için güven vermiyor, hele seninle hiç olmaz."

"Benimle" dedi kadın kesin olarak, "ya da hiç kimseyle –bunu iyice düşün hele babacığım ve beyim! Yehuda'nın oğullarının olması, kaçınılmaz bir lütuf. Onlar iyi bir tohumdan gelen çocuklar, çünkü onların içlerinde İsrael'in çekirdeği var; bunun başka bir yere sıçrayıp gitmesi mümkün değil; bundan yararlanılması gerek; belki onlar kendiliğinden yere düşüp yok olabilir; hayat deneyimini başaramayabilirler. Oysa onların yeniden oğullarının olması zorunludur, hiç olmazsa en azından birisinin bir oğlu olması gerek. "'Er, yani ilk doğan oğul, dere kenarındaki palmiye ağacı. Ben onu seviyorum ve ona olan aşkımla kendisinin İsrael'de kahraman olmasını sağlayacağım!"

"Kızım, sen zaten kendin bir kahramansın; sana bu konuda güveniyorum" dedi.

Böylece Yakup aslan Yuda'yla ilgili olarak ona söz verdi ve yüreğinde çelişkili bazı duygular oluştu. Çünkü o, bu kadını kudretinin son kırıntısıyla seviyordu ve ona son erkekliğini kanıtlamayı arzu ediyordu. İçine bir acı çökmüştü. Bu onun şerefine gölge düşürecek bir hadise olurdu, erkekliğe yakışmayan bir şey olacaktı. Üçüncüsü ise, onun da sebebini açıklayamadığı bir şey oldu; bu hikâyenin içindeki tüyler ürpertici bir olay yavaş yavaş kendini gösteriyordu.

"Bizimle Olmaz!"

Yuda, Mamre Koruluğu'nda babasının yanında, kardeşleriyle birlikte kalmıyordu, aksine Hirah adındaki adamla iyi bir dostluk kurduğu zamandan beri, hayvanları daha aşağılarda Odollam yaylasındaki meralarda otlatıyordu. "En büyük oğlan 'Er ile Tamar, Yakup'un aracılığı ve rızasıyla orada evli olarak hayatlarını sürdürüyorlardı; çünkü Yakup, dördüncü oğlunu yanına getirtmiş ve verdiği sözü onun yüzüne söyleyerek gerekeni yerine getirtmişti. Peki, Yuda bu söze niçin karşı koyamamıştı? Ona bir parça hüzünlü tavır sergileyerek razı olmuştu ama yine de itiraz etmeden önerileni kabul etmişti. Böylece Tamar 'Er'e eş olarak verildi.

Bu evliliğin üzerindeki perde arkasına göz atmak bize yakışmaz; çok eskiden hiç kimse böyle bir şey yapma arzusu duymazdı ve daima insanlık bu gerçek hakkında katı bir inandırıcılıkla fikirlerini açıklardı; suçlama ve acılara katılma hadisesi olmazdı; doğruyu söylemek daima uygunsuz bulunurdu. Kötü talihle ilgili hususlar, bir yandan tarihî bir hırstı ve İştar'a özgü özelliklerle ilişkilendirilmişti; öte yandan da hiç kimsenin ciddi hayat tecrübesi edinmediği, gençliğin vurdumduymazlığıydı. Belgelere dayanarak bu örneği az ve öz şöyle ifade etmek gerekiyor: Yuda'nın oğlu, yani 'Er düğünden çok kısa bir süre sonra ölmüştü veya birilerinin ifade ettiği gibi Tanrı onu öldürmüştü. –Öyle ya, Tanrı, olan her şeyi ve olacak her şeyi yapmaya kâdirdir; bunu da Onun yaptığı bir eylem olarak göstermek mümkündür. Bu delikanlı Tamar'ın kollarında, beyin kanamasından ölmüştü; onun ölümüne Tanrı sebep olmuş olmalıydı; bazıları onun ölümünü teselli edici bir ifadeyle, hiç olmazsa bir köpek gibi yapayalnız ölmedi, aksine kendi karısının kollarında can verdi, demektedir; oysa bu genç kocanın hayat ve ölümünde kanının her tarafı kızıla boyamasını tasavvur etmek imkânsızdı. Kadın kaşlarını çatarak iyice karanlık bir görünüşle ayağa kalktı, yıkandı, arındı ve Yuda'nın ikinci oğlu Onan'ı kocası olması için talep etti.

Bu kadının azmi, kararlılığı her zaman insanı şoke eden hadiselerle doluydu. Yukarıya, Yakup'un yanına çıkmış ve acısını dile getirmiş, bir bakıma ona Tanrıyı şikâyet etmişti; bunun için ihtiyar Yah'la ilgili olarak sıkıntıya düşmüştü.

"Kocam öldü" dedi Tamar. "Senin torunun 'Er, birdenbire yok olup gitti! Bunu anlamak mümkün mü? Tanrı bunu nasıl yapabilir?"

"O her şeye kâdirdir" diye cevap verdi Yakup. "Ona boyun eğ! O, gerektiğinde, en kötü şeyi de yapar; çünkü her şeyi yapabilecek bir konumdadır, insan doğru düşünürse bunun büyük bir iğva olduğunu anlar. Bunu açıklamaya çalışmak hayli zor! Bir adamın başına birdenbire böyle bir şey gelir, onu öldürür, sana ve bana hiçbir şey olmaz, bunun açıklaması yok. Bunu aynen böyle kabul etmek gerek."

"Ben bunu böyle kabul ediyorum" diye karşılık verdi kadın, "Tanrı emri olduğu için istiyorum, kendim için değil, çünkü dulluğumu kabullenemiyorum, bunu yapamam, böyle bir şey olmasın. Birisi ortadan kalkmışsa diğeri onun yerini hemen almalı, böylece benim içimdeki kıvılcım sönmesin; benim kocamın ne ismi ne de cismi kaldı yeryüzünde. Bunu ben sadece kendim için değil, aynı zamanda öldürülen kişi için de istiyorum; genel olarak konuşuyorum, gelecek için konuşuyorum. Bey Baba, İsrael için sözünü tutmalısın ve şöyle bir emir salmalısın, kardeşlerden birisi geriye çocuk bırakmadan ölürse onun karısına dışarıdan bir kocaya varması yerini onun diğer kardeşi koca olarak devreye girmesi gerekir. Kadının doğuracağı ilk oğlan çocuğuna, ölen ağabeyin ismi verilmeli, böylece İsrael'den onun ismi kaybolup gitmemelidir!"

"Peki, eğer adamın kendi yengesini alması hoşuna gitmezse ne olacak?" diye sordu Yakup.

"Bu durumda kadının öne çıkması" diye kesin konuştu Tamar, "ve herkese şu durumu bildirmesi gerekiyor. Kayınbiraderim ağabeyinin isminin İsrael'de sürmesine karşı çıkıyor ve benimle evlenmek istemiyor. Sonra onun çağrılıp kendisiyle konuşulması gerekiyor. Ama o direnip şöyle konuşursa: Onu eş olarak almak hoşuma

gitmiyor derse, bu durumda kadın, herkesin önünde onun yanına gidecek ve ayağından bir ayakkabısını çıkarıp içine tükürecek; sonra cevap olarak şöyle söyleyecek: Ağabeyinin evini kuruyup yaşatmak istemeyen her erkeğe böyle yapılmalıdır. Ve onun ismi 'Yalınayak' olmalıdır!"

"Bu durumu onun da tabii iyi düşünüp taşınması gerekecek" dedi Yakup. "Haklısın kızım, Yuda'yla görüşüp sözümü tutturmak benim için kolay olacak; oğlu Onan'ı sana koca olarak vermesini söyleyeceğim; eğer bunu ben bilgelik ağacının altında herkese bildirdiğim yönergeye de dayandıracak olursam herkes için geçerli olur."

Tamar'ın gayretiyle kurulan, kayınbiraderle evlenme böylece tarihe geçen bir olay oldu. Bu, köylü kızının tarihe geçme içgüdüsüydü. Dulluk olayını yaşamadan bu oğlanı koca olarak elde etti; ama Yuda'nın bunu az da olsa isteyip istemediği, oğlanın bu ayarlamaya veya haricî evliliğe daha çok istekli olup olmadığı bilinmiyor. Yehuda babası tarafından, Odollam yaylasından yanına çağrıldı; bu öneriye karşı uzun süre direndi ve ağabeyinin başına gelen talihsiz olayın onun başına da gelmesi ihtimali üzerine uzun uzun konuşuldu. Onan her ne kadar yirmi yaşında ve evlenme çağında olsa da kadının yaşına ve onun arzularına henüz karşılık verecek olgunlukta değildi.

"Ama delikanlının ağabeyinin evini yaşatmayı arzu etmediği takdirde, kadın onun da aynı şekilde ayakkabısını çıkaracak ve delikanlı 'Yalınayak' adını ömür boyu taşıyacaktır."

"Sen yap bunu İsrael" dedi Yuda, "bunu ilk kez sen yasallaştırdığın ve kimin önerisiyle yaptığını da bildiğim için, bunu sen yap."

"Bu köylü kızının ağzından Tanrı konuşuyor" diye karşılık verdi Yakup. "Tanrı bu kızı Tanrıyla tanıştırmam için bana yönlendirdi; böylece Tanrı onun ağzıyla hitap edebiliyor."

Bundan sonra Yuda karşı koymadı ve bu evliliği düzenledi.

Zifaf yatağını gözetlemek, hikâyeyi anlatanın şerefini zedeler. Az ve öz olarak: Yuda'nın, kendine göre yakışıklılığı ve hoş bir tarzı olan ikinci oğlu, karakter bakımından kuşkucu bir tipti, –bunu şöyle

açıklayalım: Hayat anlayışına aykırı olarak kendisi hakkında verilen bu karara, temelinden itiraz etmek anlamında onun içinden şunlar geçiyordu. Bu onun kendi hayat tarzına uygun değildi, çünkü o izzeti nefis sahibiydi; süslenmeyi, takılar takmayı seven züppe tabiatlı birisiydi; hayatının akışını kendisi, kendine göre düzenliyordu; –bu durum karşısında içinden hayır dedi. Yani kendisinin yedek bir koca olarak devreye sokulmasına kızdı; çünkü kendi isteğiyle koca olması gerekirdi, ama aksi oldu. Ağabeyini hayatta tutacak tohumu harekete geçirecekti. Gerçek buydu. Bu konuyla ilgili aklından geçen soru ve cevaplar böyle dile getirilebilirdi. Gerçekte ise, bu düşünceler ve ifadeler sadece değiştirilerek dile getiriliyordu; Yuda'nın soyunda bunun bir çıkmaz sokak olduğu ve hangi yöne gidilirse gidilsin bir yol bulunamayacağı biliniyordu; üç erkek çocukla hayatın sürüp gitmesine izin verilmiş olsa da bunun mümkün olmadığı biliniyordu. Bu yüzden üç kardeş hep bir ağızdan "Bizimle olmaz!" dediler ve kendilerine göre de haklıydılar. Kendi hayatlarını diledikleri gibi yaşayacaklardı; onlara her şey vız geliyordu. Özellikle Onan böyle yaptı; onun yakışıklılığı ve kibarlığı kendi kendisini sevmenin bir ifadesi olarak kaldı, daha da ileriye gitmedi.

Evlenmeye zorlanmıştı, bu yüzden birisinin koynuna girmeyi alay konusu yapmaya karar verdi. Ama Tamar bunu hiç hesaba katmadan, hırsını İştar gibi gidermeye çalışıyordu. Kadının inatçılığı bir fırtına bulutu gibiydi, onunla birlikte olunca ölüm getiren şimşek meydana geldi. Kadının kollarında öldü, bir hiçlikten ötekine, hayatın üstüne inen âni bir felç meydana geldi. Beyni durmuştu ve o ölmüştü.

Tamar kendini topladı ve Yuda'nın henüz on altı yaşındaki oğlu Şelah'la evlenmek için ciddi bir talepte bulundu. Birisi onunla ilgili olarak bu hikâyenin insanı en çok şaşırtan kadını şeklinde niteliyor, biz de buna itiraz etme cesaretini gösteremiyoruz.

Bu kez fikrini zorla kabul ettirmedi. Bu durumda Yakup da artık ne yapacağını bilemiyor, karar veremiyordu; Yuda'nın buna heyecan dolu bir şekilde itiraz edeceğini bekliyordu. Ona aslan der-

lerdi ama şimdi, son erkek evladı karşısında bir dişi aslan gibiydi. Onu vermek istemedi.

"Asla ve hiçbir zaman!" dedi. "O da elimden çıkıp gitsin diye mi?" Birincisi kanla, ikincisi kan dökmeden ölüp gitti; Tanrı var ortada, bu kesinlikle olmayacak! İsrael, ben senin çağrılarına itaat ettim ve Şua'nın kızı bana bu çocuğumu dünyaya getirdiği ve şu anda da kendisinin hastalanıp yatağa düştüğü ovadaki Ehesib'den kalkıp buraya geldim. Çünkü karım hasta ve ölmek üzere; Şelah da ölüp elimden gidecek olursa ben tek başıma yapayalnız kalırım. Burada itaatsizlik ettiğim söylenemez; aslında sen bana doğrudan bir şeyi yapmak için emredemezsin, aksine kuşku duyulan bir öneride bulunabilirsin. Ama artık kuşkulanmıyorum, aksine açıkça hayır diyorum. Ne senin, ne benim için bu iş asla olmayacak. Onu öldürmesi için bu kuzucuğumu da bu kadına teslim edecek olursam sonra bu kadın ne düşünür? Bu, kendisine âşık olanı öldüren tanrıça İştar! Doymak bilmeyen bir hırsla, delikanlıları yiyip yok eden bir kadın! Bunun için, bu oğlum henüz reşit olmamış bir çocuk; bu kuzucuk kadının kelepçe gibi kollarına teslim edilemez."

Gerçekten de, geçici de olsa Şelah'ın evlenmesini hayal bile etmek çok zor. O bir insan evladından çok, bir melek görünümündeydi, toy ve saftı, ne sakalları ne de tüyleri bitmişti.

"Bu sadece ayakkabı meselesi ve soyun devamıyla ilgili bir şey" diye Yakup çekine çekine hatırlatmada bulundu, "ama bu oğlan ağabeyinin yuvasını yapılandırmaktan vazgeçerse."

"Ben sana bu konuda itiraz edeceğim Efendim" dedi Yuda. "Bu canavar kadın derhal çekip gitmezse, matem elbiseleri giyip âdetlere uygun bir şekilde babasının evinde dul bir kadın olarak yas tutmazsa, –çünkü onun yanında iki koca ölüp gitmiştir– edebiyle oturup uslu durmazsa, senin dördüncü oğlun, gidip herkesin gözleri önünde bu kadının ayakkabısını çıkarıp bununla ilgili diğer şeyleri de yapıp açıkça bu vampiri suçlayacağım, taşlanarak ya da yakılarak cezalandırılmasını sağlayacağım!"

"Çok ileri gidiyorsun" dedi Yakup, son derece etkilenmişti, "benim önerime gösterdiğin bu tepki ne!"

"Çok mu ileri gidiyorum? Senin Bünyamin elinden alınmış olsaydı sen ne kadar ileri giderdin ya da onu sonu felaketle bitecek bir yolculuğa gönderseydin ne yapardın? Bünyamin senin mevcut olan son evladın da değil, aksine en küçük oğlun. Onu elinde âsayla güdüyor ve yanından ayırmıyorsun, onun sokağa çıkıp kaybolmasından bile korkuyorsun. İşte, Şelah da benim Bünyamin'im; buna şiddetle karşı çıkıyorum; onu teslim etmeye bütün varlığımla karşı çıkıyorum!"

Yakup, bu gerekçeyle çok yakından ilgilenerek, "Senin iyiliğin için sana bir teklifte bulunmak istiyorum" dedi. "Zaman kazanalım ve bu sırada senin soyunla ilgili olarak kadın sert bir şekilde başını taşlara çarpmasın. Çünkü bizim onun önerisini sert bir şekilde reddetmemiz doğru olmaz, bırakalım kadın bundan kendisi vazgeçsin. Şimdi git ve ona şöyle söyle: 'Oğlum Şelah henüz çok küçük, hatta daha reşit olmasına çok seneler var. Bu çocuk yetişkin oluncaya kadar babanın evinde dul bir kadın olarak kal, sonra ben onu sana, ağabeyinin tohumunu yeşertmesi için vereceğim.' Böylece biz, kadının isteğini birkaç yıl, yeni bir öneri getirinceye kadar ertelemiş oluruz. Belki de o, dulluk konumunu iyice benimser ve kabullenerek önerisini yeniden dile getirmez. Veya yineleyecek olursa da biz kendisini teselli ederiz ve kendisine doğrusu ve eğrisiyle, oğlan henüz büyümedi deriz."

"Umarım öyle olur" dedi Yuda. "Ona ne diyeceksek diyelim, benim için hava hoş, yeter ki ben bu uğruna insan kurban edilen gururlu Moloch'un narına yanmayayım."

Koyun Kırpma

Yakup'un dediği oldu. Tamar kayınpederinin gözlerine derin derin bakıp kaşlarını çatarak onun önerisini dinledi. Ama bu kez öne-

rilene razı oldu. Dul ve yas tutan bir kadın olarak babasının evinde kaldı ve hiçbir zaman ondan bir haber alınmadı, bir yıl, iki yıl hatta üç yıl geçti. İki yıl sonra teklifini rahatlıkla yineleyebilirdi; ama Şelah henüz çok küçük demesinler diye üçüncü yılı da bekleyerek geçirdi. Bu kadının sabrı da kararlılığı kadar büyüktü. Ama kararlılık ve sabır denilen iki şey, aslında tektir ve aynı şeydir.

Ama bu arada on dokuz yaşına gelen ve erkeklik çağının en parlak döneminde olan Şelah ile ilgili olarak kadın Yuda'nın karşısına çıktı ve ona şunları söyledi:

"Süre doldu; senin beni oğluna, oğlunu da bana, ağabeyinin ismini yaşatıp tohumunu yeşertmesi için, kocam olarak verme zamanı geldi. Verdiğin sözü yerine getir!"

İlk bekleme yılı biter bitmez Yuda da dul kalmıştı; Şua'nın kızı vefat etmişti; İştar'a, yani buradaki adıyla Astarot'a kul ve köle olmasından, ayrıca oğullarının helak olup gitmesinden kendisini suçlayıp durmuş ve üzüntüden ölmüştü. Yuda'nın yanında tek oğlu Şelah vardı ve onu da tehlikeli bir seyahate göndermeyi pek düşünmüyordu. Bunun için şöyle cevap verdi:

"Ne sözü verilmiş? Dostum, böyle bir şey asla olmadı. Ağzımdan çıkan sözün ardında olmadığımı mı söylemek istiyorsun? Bunu istemiyorum. Ama aradan bu kadar süre geçtikten sonra senin bu konuda ısrarlı olacağını da hiç aklıma getirmemiştim, çünkü bu teselli olman için söylenmiş bir sözdü. Böyle bir söz istiyorsan sana yine verebilirim ama bunun işine yarayacağını sanmıyorum. Gerçi Şelah'ın yaşı ilerledi ama çok az, yani sen de olduğundan yani benim sözlerimle seni teselli ettiğim zamandaki yaşından daha da ilerledin, yaşça oğlumdan daha büyüksün. Neredeyse onun annesi olabilecek durumdasın."

"Öyle mi olabilirmişim?" diye sordu Tamar. "Gördüğüm kadarıyla sen bana kalacağın yeri gösteriyorsun."

"Senin yerin" dedi Yuda, "benim kanaatime göre babanın evidir; orada dul bir kadın olarak kalman ve iki kocanın yasını tutman gerekir."

Tamar hafifçe eğildi ve gitti. Ama bekleyin bakalım bundan sonra neler oldu.

Bu kadını yoldan döndürmek ve devreden çıkarmak öyle kolay değildi –onu gözümüzün önünde gördükçe, şaşkınlığımız da o derece artıyor. Konumundan dolayı zaman içinde bağımsız, rahat hareket ediyordu. Zamanın alt kademesindeki lanet ettiği ama aslında öne çıkarmak istediği erkek torunların bulunduğu yere kadar gelmişti –şu anda da yeni bir kuşağı elde etmek için değişiklik yapmaya karar verdi ve yeniden yukarı kademeye çıkacaktı; torunların soyundan geriye kalan tek kişiyle yapılacak işi vardı; onu kendisine teslim etmek istemiyorlardı; bu oğlan ya onun yolunu bozacaktı ya da ölecekti. Çünkü bu kadının kıvılcımının sönmemesi, bunun acısını çekmemesi ve kendisinin Tanrının mirasından mahrum bırakılıp yok edilmemesi gerekiyordu.

Yakup'un oğlu Yuda için bu iş aşağıdaki gibi oldu: Bu aslanın yeniden yavrusunun önüne çıkıp onu koruyan bir dişi aslan gibi davrandığı günün üzerinden pek çok gün geçmemişti; koyun kırpma mevsimi gelmişti; mahsul toplanmış artık bunun şenliği yapılacaktı; civardaki bütün çobanlar ve bekçiler, kurban ve içki ziyafeti için toplanmışlardı; bunun için Timnah denilen dağların içinde bir yer seçilmişti; daha yukarıdaki sürülerin sahipleri ve çobanları buraya inip gelmişlerdi; aşağıdakiler de buraya kadar tırmanmışlardı, koyunları kırpıyorlardı, zaman da çok elverişliydi. Yuda ise arkadaşı ve kendisinin Şua'nın kızıyla tanışmasına sebep olan başçoban Hirah ile Odollam'dan çıkıp buraya gelmişti; çünkü onlar da koyunları kırpmak ve hoşça vakit geçirmek istiyorlardı, hiç olmazsa Hirah böyle istiyordu; çünkü Yuda için iyi bir zamanın olacağı hiç umulmuyordu. Bir cehennemde yaşıyordu; eskiden katıldığı bir suçun cezasını çekiyordu; oğullarının hayatlarını kaybettikleri anda da yine bu cehennem azabını yaşamıştı. Vâris seçimiyle ilgili olarak karalar bağlıyordu; keşke bu yıl hiç şenlik yapmadan geçip gitseydi, diye düşünüyordu. Bu onun için hiç de iyi bir zaman değildi; çünkü insan bir kez cehenneme köle olmuşsa bütün şenlikler ce-

hennem şenliği karakterini taşır ve her şey boşa gider, miras seçimi de pislenir. Ama ne çare? Vücudu hasta olan bir kişiye yaşamak haram olur. Gönlü hasta olanı ise hiç kimse anlamaz, hayata katılmak zorunda kalır ve diğerleriyle birlikte zamanın akışına uyar. İşte Yuda da Timnah'ta üç gün boyunca bu ruhla koyun kırptı, kurban sundu ve ziyafete katıldı.

Aşağıdaki yerine giden dönüş yolunu tek başına kat etti; zaten hep yalnız başına gitmeyi severdi. Yayan gittiğini biliyoruz, çünkü elinde çok değerli bir âsa vardı ve bu âsayı binek hayvanını dürtmek için kullanmazdı, ancak onunla yürüyordu. Tepedeki patikalardan aşağıya bu âsayla indi; bağların arasından, güneşin son ışıklarının etrafı kızıla boyadığı bölgelerden geçti. Bu yolu ve patikaları çok iyi biliyordu; bu yükseltilerin tabanında Enayim'in yerinin bulunduğu Enam'ın yakınından geçti, Ehesib ve Odollam'a doğru ilerledi; evleri, kerpiç duvarları, akşam güneşi mor ışıklarıyla aydınlatıyordu; kapının önünde bir insan karartısı vardı; onun yakınına gelince, üzerinde *ketônet paspasim* olan, işlemeli bir duvağa bürünmüş bir kadın olduğunu gördü.

Onun aklındaki ilk düşünce şuydu: Ben yalnız birisiyim. İkinci düşüncesi: Onun önünden geçip gideyim. Üçüncüsü: Onunla alt kata ineyim! Benim evime giden yolda, Kedeşe Tapınağı'nın orospu rahibesi sakin sakin oturup durmalı mı? Bana benzeyen bir yanı var. Ama bununla ilgilenmeyeyim, çünkü ben iki kez ona benzeyen ve kendisini acındıran böyle bir kadını görmezden gelip sinirlenerek önünden geçip giderek reddettim. Hep eski şarkı! Bunun hep söylenmesi mi gerekli? Gurbetteki kürek mahkûmları, göğüslerini şişire şişire bu şarkıyı söyler. Bunu ben yukarıda dans eden bir kızla ağlayıp inleyerek söylemiştim; bu bir süre böyle kalsın. Sanki bu cehennemi böyle doyuracakmışız gibi! Söylene söylene tadı kaçmış bu şarkıyı boşu boşuna, sırf merak yüzünden söylemiş oluyoruz! Bu kadın ne söyleyecek ve nasıl bir davranışta bulunacak? Peşimden gelen birisi, feleğin çarkından geçmiş birisi olsa gerek. En iyisi geçip gideyim.

Ve o gitmedi, durup kaldı.

"Selam hanımefendi!" dedi.

"Canına can katsın!" diye fısıldadı kadın.

İşte o anda şehvet meleği Yuda'nın bütün benliğini sarmıştı. Kadının fısıltısı, onun kadına olan düşkünlüğünü ortaya çıkarıp içine de bir korku salmıştı.

"Fısıldayıp duran yol kesici kadın" dedi titrek dudaklarıyla, "kimi bekliyorsun?"

"Ben tanrıçanın sırlarını benimle paylaşacak şehvet düşkünü bir adamı bekliyorum" diye cevap verdi kadın.

"Öyleyse ben yarı yarıya öyle birisiyim" dedi, "pek neşeli olmasam da şehvete düşkün bir adamım. Benim canım eğlenmek istemiyor ama sen beni arzu ediyorsun. Sanırım, senin çalıştığın dairede, hiç kimse bu zevki tatmak istemiyor, ama karşıdaki bundan zevk alıyorsa bundan da memnun oluyorlar."

"Biz hayır sahipleriyiz" diye cevap verdi kadın. "Doğru bir erkek gelirse onu ağırlamasını da biliriz. Beni canın çekiyor mu?"

Yuda kadına dokundu.

"Peki, bana ne vereceksin?" diye onu tuttu.

Yuda gülüyordu.

"Şehvet düşkünü bir adam olduğumun küçük bir işareti olarak sana, beni hatırlaman için sürümden bir teke hediye etmek isterim."

"Ama yanında teke yok ki."

"Sana tekeyi göndereceğim."

"Önce hep böyle söylenir. Daha sonra ise önceki sözü veren adam gider, yerine bir başka adam gelir ve o sözü kabul etmez. Bana küçük bir garanti peyi vermelisin."

"Adını söyle!"

"Parmağındaki yüzüğü, boynundaki zinciri ve elindeki âsayı ver!"

"Hanımefendi için gerekli olan şeyi biliyorsun!" dedi Yuda. "Al!"

Yuda onunla beraber akşamın kızıllığında yolda yine o şarkıyı söylüyordu. Kadın duvarın köşesini dönüp kayboldu. Yuda evine girdi ve ertesi gün sabahleyin Hirah adlı çobanına şunları söyledi:

"Ayrıca şöyle, böyle, bildiğin şeyler oldu. Enam'ın yeri, Enayim'in kapısında *ketônet*e bürünmüş bir tapınak kırığı vardı, gözleriyle bir şeyler anlatıyordu. –Kısacası, bu kadar erkeğin arasında niçin bu şeyleri anlatayım ki! Sana zahmet olacak benim ona verdiğim sözü yerine getirmek istiyorum, şu tekeyi ona götür, böylece ben de ona rehin verdiğim yüzüğümü, âsamı ve zincirimi geri alabileyim. Ona şöyle işe yarar bir Mamber tekesi götür de ben eşyalarımdan yoksun kalmayayım. Belli olmaz, belki yine kapının önünde oturuyordur; yoksa birilerine sor!"

Hirah şeytan kadar çirkin ve gösterişli, kıvrık boynuzlu, geniş burunlu, uzun sakallı bir tekeyi seçti ve Enayim'deki kapının önüne götürdü ama orada kimse yoktu. "Orospu" diye içeriye seslendi, "dışarıda yolda oturan orospu nerdesin? Nerede bu kadın? Siz bu orospuyu tanırsınız elbet!"

Ama onlar çobana şöyle cevap verdiler:

"Burada orospu bulunmadı ve yok. Bizim yanımızda böyle birisi yoktur. Bizler namuslu şehirlileriz. Git şu tekene başka yerde keçi ara, yoksa kafana taş yağar!"

Hirah bunları Yuda'ya anlattı; Yuda omuzlarını silkti.

"O kadın bulunamaz mı?" dedi Yuda, "bu onun kabahati. Biz istediğini ona sunduk ama kimse bize onunla ilgili bir şey söylemedi. Ama ben kendi eşyalarımdan oldum. Âsanın ucunda kristal bir topuz vardı. Tekeyi tekrar sürüye sal!"

Böyle dedi ve her şeyi unuttu. Ama üç ay sonra Tamar'ın ümide kapıldığı anlaşıldı.

Uzun zamandan beri bu çevrede görülmemiş bir skandal oldu. O, üzerinde matem elbiseleriyle babasının evinde dul olarak yaşamıştı; sonunda bunu utanmadan onun yaptığı gün ışığına çıktı; artık saklanacak bir şey yoktu; bu terbiyesiz ölümü hak etmişti! Erkekler küskün, kadınlar ciyak ciyak bağırarak alay ediyor ve lanet-

liyorlardı. Çünkü Tamar her zaman onlara karşı kibirli davranmıştı, kendisini çok iyi birisi olarak göstermişti. Bu bağırışlar Yuda'ya da geldi: "Biliyor musun, biliyor musun ne oldu? Tamar senin soyunu sürdürecek, bunu artık daha fazla gizleyemez. Yaptığı orospuluktan hamile kalmış!"

Yuda'nın beti benzi atmıştı. Ceylan bakışlı gözleri yerlerinden fırladı, burun delikleri hızla kapanıp açılıyordu. Günah işleyenler, dünyada işlenen günaha karşı son derece hassas olurlar; bu yüzden bu kadının kötülüğüne karşı kan beynine fırlamıştı, çünkü kadın onun iki oğlunu yiyip bitirmişti; üçüncü oğluyla ilgili olarak verdiği sözü yerine getirmediği için de bu iş başına gelmişti.

"Cezalandırılması gereken bir adilik yaptı" dedi. "Onun başı üstündeki gökyüzü bronzdan, ayakları altındaki toprak demirden olsun! Onun ateşe atılarak yakılması gerek! Daha eskiden ateş yığını üstüne atılması gerekiyordu; İsrael'de tiksindirici bir iş yaptığı için, sırtında taşıdığı matem elbisesini pislettiği için, onu babasının evinden kapı dışarı etmeli ve yakıp kül etmeli. Kanı küle karışmalı!"

Ve uzun adımlarla küfredenlerin ve yumruklarını sallayanların önüne geçti ve köylerden, her taraftan küfrederek gelenler onun peşine takıldı ve öfkeli bir kalabalık oluştu; Yuda'nın yanında dul kadının yaşadığı evin önüne geldiler, küfrediyorlar ve ıslık çalıyorlardı. Evde ise Tamar'ın annesi ve babasının ağlayıp inledikleri işitiliyordu ama Tamar'dan çıt çıkmıyordu.

O sırada içeriye girip bu iffetsiz kadını yakalamaları için üç adam seçildi. Onlar, günah işleyen Tamar'ın yakılması için dışarıya çıkarmak amacıyla omuzlarını kaldırarak kollarını gererek ve çenelerini göğüsleri üzerine değdirerek eve girdiler. Bir süre geçtikten sonra ellerinde bir şeylerle ama yanlarında Tamar olmadan dışarı çıktılar. Birisinin iki parmağı arasında bir yüzük vardı, diğer parmaklarını iyice açmıştı. İkincisinin elinde, ortasından tuttuğu ve öne doğru uzattığı bir âsa vardı. Üçüncüsünün elinde mor renkli bir zincir sallanıyordu. Bu eşyaları önde duran Yuda'nın önüne getirdiler ve şunları söylediler:

"Senin soyunla ilgili olarak Tamar sana şunları söylememizi iletti: 'Bu rehin alınan şeylerin sahibinden bir rehin taşıyorum. Bunu biliyorsun değil mi? Çünkü bak: Tanrının mirasından olan bu oğulla birlikte öldürülecek kadın ben değilim!'"

Aslan Yuda eşyaları inceledi; bu sırada kalabalık onun etrafını sımsıkı sarmış, onun yüzüne bakıyordu; bütün bu süre içinde öfkesinden beti benzi atmış olan Yuda'nın yüzüne kan geldi, saçlarının dibine ve gözlerinin içine kadar kıpkırmızı kesildi. Hiç konuşmuyordu. O zaman bir kadın gülmeye başladı sonra bir tanesi daha, daha sonra bir erkek ve sonra birçok erkek ve kadın; sonunda orada bulunanların hepsi ara vermeden gülüyorlardı; öyle ki gülmekten altlarına kaçırıyorlardı ve ağızlarını havaya dikip şöyle haykırıyorlardı: "Yuda, bunu yapan sensin! Yuda kendi soyundan gülünç bir soy üretti! Hah, hah, hay!"

Peki, Lea'nın dördüncü oğlu ne yaptı? Kısık bir sesle bağırıp çağıranlara şunu söyledi: "O benden daha insaflıdır!" Başını öne eğerek onların arasından çıkıp gitti.

Tamar vakti gelince, altı ay sonra, ikiz erkek çocuğu doğurdu; bunlar gerçek erkek oldular. Zaman içinde aşağı katmana inerek İsrael'den iki oğlu öldürüp yok etmişti ve bunun karşılığı olarak tekrar yukarı çıkınca birbirinden daha üstün iki oğul vermişti İlk doğanın ismi Perez'di ve son derece üstün bir adamdı; kendi cinsinden dünyaya ve tarihe pek çok insan verdi. Çünkü ondan olan yedinci kuşakta yine son derece üstün bir erkek çocuğu oldu; çok sevilen bir kadının kocası olan bu adamın ismi Boas idi. Onlar Fırat boylarında büyüyüp geliştiler ve Bethlehem'de çok ünlü ve övülen insanlar oldular; çünkü onların torunu Bethlehemli İsai idi; yedi oğul babasıydı, en küçüğü koyunları otlatırdı; güzel, kahverengi gözlüydü. Saz çalabiliyordu, sapan atabiliyordu, devleri tuzağa düşürüyordu –yani doğuştan kral olarak takdis edilmişti.

Sonu açık geleceğin içinde bulunuyorlardı ve büyük tarihe aitti; bu tarihin içinde Yusuf'un hikâyesi bir damla kadar kalır. Ama onun tarihinde ve hikâyesinde bu kadının hikâyesi de bir damla olarak yer

almıştır ve öyle de kalacaktır; bunu kesinlikle dışlamak mümkün olmayacaktır, aksine insanı hayretler içinde bırakan bir kararlılıkla kendisini bu yola sokmuştur. İşte kadın orada, kendi memleketindeki tepenin yamacında, iri yarı ve hemen hemen karanlık görünüşüyle duruyor ve bir eli bedeninde, diğer eliyle gözlerine gölgelik yaparak bakılırsa verimli topraklar olacak olan ülkenin dışında, uzaklardaki bir diyarın üzerinde öbek öbek yığılan bulutları enlemesine bir sel gibi delip yayılan ışık hâlesine doğru bakıyordu.

ALTINCI BÖLÜM

KUTSAL OYUN

Sulu Şeyler Üzerine

En iyi öğrenim görenler ve bilgeler de dâhil olmak üzere Mısır'ın çocuklarının hepsi, Abram halkının doyurup besleyen Tanrı anlamında 'El Şeddai' dedikleri, kara dünya diyarında ise 'Hapi' adını taşıyan ve her yeri kaplayan, kabaran su anlamına gelen doyuran tanrılarının doğası ve Tanrı âlemindeki hayat tarzına ilişkin olarak –yani onların varlıklarını memnuniyetle sürdürdükleri çöller arasında harika vaha toprağını yaratan– ölesiye taptıkları medeniyetlerini ayakta tutan Nil Nehri hakkında son derece çocukça şeyler tasarlamışlardı. İnandıklarını kuşaktan kuşağa kendi çocuklarına öğretiyorlardı; Tanrının nerede olduğunu, yeraltı dünyasından yeryüzüne nasıl çıktığını, 'Büyük Yeşil' denilen engin okyanusa ulaşmak için izlediği yolu –burada Akdeniz'i öyle görüyorlardı– ve verimlilik bahşeden kabarmış sularının azalmasını da Nil'in yeraltı âlemine geri dönüşü olarak anlatıyorlardı... Kısacası, onların arasında yaygın olan bu görüşte, dünyanın en batıl inancı ve cehaleti hüküm sürüyordu; gerçek olan şuydu: Çepeçevre bütün bu dünya o zamanlar yeterince aydınlanmamıştı, hatta daha beteri de vardı ama onlar varlıklarını, bu cahilliğe rağmen sürdürüyorlardı. Bütün bunlara rağmen onlar, herkesin hayran kaldığı ve binlerce yıl dimdik ayakta ka-

lan muhteşem ve muazzam bir imparatorluk kurdukları, birçok güzel şey meydana getirdikleri gerçektir; bütün cahilliklerine rağmen onlar, özellikle beslenmelerini sağlayan bu nehri, son derece yaratıcı bir zekâyla kullanmayı ve ekonomide değerlendirmeyi başarmışlardı. O zamanlar onların zekâlarındaki karanlığı aydınlatmak ve Mısır'ın suyuyla ilgili işin gerçek mahiyetini onlardan çok daha iyi bildiğimiz bilgileri, aydınlanmaları için orada bulunup onlara sunamadığımız için üzgünüz. Bu ülkedeki rahip okullarında ve bilim adamlarının toplantılarında, Hapi'nin çok uzaklardaki yeraltı âleminden doğduğuna dair açıklamanın batıl inançtan başka bir şey olmadığını, aslında besleyen tanrının ilk önce kendisini doyurarak varlığını sürdürmesi gerektiğini, bunun için de tropikal Afrika'daki büyük gölün akıntıları ve Habeşistan'daki yüksek dağlardan günbatımına doğru gelen bütün suları bünyesinde topladığını bildirseydik, bu haber o zamanlar oralarda bomba etkisi yapardı. Yağmur mevsiminde, dağlardaki küçük derelere düşen yağmur suları taşları birbirine sürterek ince tozlar hâline getirip büyüyerek dağlardan aşağı dökülür ve geleceğin nehri olan Nil'in ön yaşamını oluşturur ve iki büyük kol hâline gelir: Buna Mavi Nil ve Atbâra ismi verilir, bunlar daha sonra Hartum ve Berber civarında birleşip bir yatakta akar ve buradan itibaren de Nil, yani yaratıcı Nehir olur. Çünkü bu tek nehir yatağı yaz ortalarında, yavaş yavaş muhteşem büyüklükte suyla ve çözelti hâlindeki mille dolar ve nehir enlemesine bütün kıyıları aşar, sel gibi yayılır; bu yüzden de ona taşkın adı verilir; bu hâl, onun yeniden yavaş yavaş nehir yatağındaki kıyılarına dönünceye kadar devam eder. Her yanı kaplayan mil tabakası, taşkının arta kalan çökeltisidir; bunu, rakip okullarındakiler de biliyorlardı; bu, Keme'nin verimli topraklarını oluşturur.

Nil nehrinin yeraltından değil, aksine yukarılardan geldiğini işitmek, belki de hakikati bildiren kişiye karşı insanların şiddetle öfkelenmelerine sebep olabilirdi, –aslında nehir sularının yağmur gibi yükseklerden aşağıya dökülmesi, bir parça gerideki ülkelerin hepsinde toprakların verimli olmasını sağlayan bir olaydır. Bu acımıla-

cak yabancı diyarlarda, Nil'in kaynağının gökyüzünde bulunduğu söylenir; bu şaşılacak derecede aydınlanma dönemine yakın düşen bu görüş bir deyimle çok güzel bir şekilde ifade edilmiştir: Yeryüzündeki suyla ilgili bütün olaylar bu görüşle ilişkilendirilmiştir. Nil taşkını, Habeşistan'ın yüksek dağlarındaki yağmurun zenginliğine bağlıdır; yağmurlar ise yüklü bulutlardan gelmektedir; bu bulutlar Akdeniz üstünde oluşur ve rüzgârla dediğimiz yerlere sevk edilir. Nil'in seviyesinin memnun edici bir düzeyde olması sayesinde Mısır'ın gelişmesi sağlandığı gibi Kenan, Kenana diyarının, yani eski Yukarı Retenu topraklarının veya Filistin topraklarının, yani bizim aydınlanmış görüşümüze göre Yusuf'un ve atalarının coğrafî olarak belirtilen memleketinin gelişmesi de bu yağmur sularına bağlıydı; düzen doğru tutarsa yılda iki kez, güz mevsimi sonundaki ilk yağmurlar ve ilkbahardaki geç yağan yağmurlar bu gelişmeyi sağlardı. Çünkü bu ülke, kaynak suları bakımından fakirdir; ayrıca yerin derinliklerinde bulunan akarsularla da büyük işler başarılamaz. İşte bu yüzden her şey yağmur sularına bağlıdır, özellikle geç düşen yağmur suları ilk devirlerden beri toplanmaktadır. Böyle olmaz da batıdan gelen nemli rüzgârlar yerine doğudan ve güneyden gelen çöl rüzgârları bu düzeni bozacak olurlarsa o zaman mahsul mahvolur, kuraklık, verimsizlik ve açlık her yeri sarar –tabii bu sadece buralarda gözükmez. Çünkü Kenan'a yağmur düşmezse bu takdirde Habeşistan dağlarında da yağmur olmaz, coşkun dereler akmaz, besleyici nehrin her iki kolu yeterince doymaz ve kendisi de 'büyüyemez', Mısırlı çocuklar böyle söyler; yüksek bölgelerdeki tarlalara su götüren kanallara su dolmaz; Nil nehri gökyüzünde değil aksine yeryüzündedir; bu topraklarda kıtlık ve mahsul yokluğu olur –işte dünyadaki bütün sulu hadiselerin birbiriyle ilişkisi budur.

Bu konuda çok genel bilgiler verilerek konuya açıklık kazandırılmıştır; çok daha korkunç şeylerin görüldüğünden de söz edilebilir; çünkü ortalıkta hâkim olan pahalılık aynı anda 'bütün ülkelerde' de görülüyordu; sadece Bataklıklar diyarında değil, Suriye'de de, Filistin'de, Kenan'da hatta Kızıl Deniz ülkelerinde, daha ileri-

deki Mezopotamya'da ve Babil'de, kısacası 'bütün ülkelerde büyük' bir pahalılık kol gezerdi. Evet, beterin beteri de olurdu, böyle kötü yılların tekrarı hâlinde bozukluklar, yokluklar ve mahrumiyet peş peşe gelirdi; felaketin verdiği perişanlık uzun yıllar devam ederdi: Tabii bu tür bir insanlık sınavı masallardaki gibi ifade edilecek olursa bu yoksulluk yedi yıldan da fazla görülürdü ama beş kötü yıl da yeterince beter olmuştu.

Yusuf Hayatından Memnun

Rüzgâr, su ve bereketli, muhteşem bir beş yıllık dönem geçmişti; öyle ki buna şükran duyulduğu için yedi yıl sürdü denilmekteydi –bunu da zaten tamamen hak etmişti. Ama artık madalyonun ters yüzü ortaya çıktı, talih döndü; annesinin güdümündeki Firavun'un karanlık diyarında belli belirsiz gördüğü ve Yusuf'un da bunları açıklığa kavuşturan yorumunda söyledikleri oldu: Kenan'da geç dönem yağmurları, kış yağışları birden kesiliverdi; buna bağlı olarak Nil'in suları da kayboldu –birdenbire koca nehir yok oldu: Bu çok üzücü bir hadiseydi; iki kez nehir yok oldu: Feryatların yükseldiği bir hadiseydi; üçüncü kez yok oldu: El açıp yalvarmalar başladı, –sonra bu olay daha sıkça görüldü. İnsanlar bu süreyi yedi yıl devam eden kuraklık yılları olarak anar.

Biz insanlar bu tür olağandışı tabiat olayı esnasında, hep aynı tavrı gösteririz: Başlangıçta kendimizi günlük olaylara kaptırdığımızdan bu hadisenin karakteri hakkında yanılgıya düşeriz ve bunun sonunun ne olacağını anlamayız. İyi niyetli olarak bu hadisenin bilinen, normal bir şey olduğunu kabul ederiz; ama yavaş yavaş bunun alışılmadık kötü bir durum, bir felaket olduğunu ve yaşadığımız günlerde böyle bir şeyin bizim de başımıza gelebileceğini aklımıza getirmediğimiz andan itibaren, ne kadar kör ve yanlış değerlendirme yaptığımızı anlarız ama artık geriye dönüş yoktur. Mısır'ın çocukları da aynı durumdaydı. Başlarına böyle bir felaket gelenler, 'yedi yıl' sürecek bir kuraklık olduğunu, böyle bir durumun çok uzun yıllar

önce de yaşandığını, bunun kendi yazılı hikâyelerinde de tüyler ürpertici şekilde anlatıldığını, bunu bizzat yaşamayı istemediklerini ancak uzun bir zaman sonra kavrarlar. Başlangıçtaki algılama, aslında bu hadisenin gelecekte nelere yol açacağını göremeyen bir ahmaklıktı. Çünkü Firavun bunun rüyasını görmüş, Yusuf da yorumlamıştı. Yorumda bildirilen yedi yılın gerçekten bereketli geçmesi, bundan sonraki yedi yılın kurak ve verimsiz olacağını kanıtlamaz mı? Mısırlı çocuklar bunu bereketli geçen yıllarda akıllarından çıkarmışlardı, tıpkı şeytanın varlığının akıldan çıkarılması gibi bir hadiseydi. Artık bu hesap karşılarına konulmuştu –besleyen nehir iki–, üç kez iyice sularını kaybedip küçüldüğü zaman, onların bunu fark etmeleri gerekiyordu. Bu durum açıkça fark edildiği anda, Yusuf'un sayınlığı da muhteşem bir şekilde gelişme gösterdi.

Bereketli yılların geldiği zamanlarda bu gelişme çok uygun bir zemin bulmuştu, ancak kuraklık yıllarına ulaşıldığında, aldığı tedbirler Yusuf'un ne kadar yüce bir bilgeliğe sahip olduğunu ortaya koymuş ve şöhreti de o derecede artmıştı! Bir tarım bakanının kurak ve açlık baş gösteren zamanlarda çok güç bir durumda olduğu belliydi. Çünkü aklı ve mantığı bu feci, uğursuz hadiseyle asla doğru karar veremeyen zavallı halk, duygusal bir yaklaşımla, kara diyardaki gelişmenin en büyük sorumlusu olarak onu gösterme eğilimindeydi. Bu felaketi önceden haber veren Yusuf ise tamamen başka bir konumda onların karşısında duruyordu; bu kez çok daha değişik, son derece şanlı ve şöhretliydi; ona güven ve saygı duyuluyordu; çünkü zamanında tedbir almıştı. Halk içinde büyük huzursuzluklara yol açıp onların karakterlerini bozacak felaketlere karşı tedbir almak gerekiyordu çünkü devletin kudreti ancak bu sayede korunabilirdi.

Yabancı diyarlardan buralara getirilmiş ve göç ettirilmiş evlatların içgüdü ve mantık özellikleri, konuk oldukları ülke halkının, yani yerli halkın özelliklerinden çoğu kez daha güçlü bir şekilde şekillenir. Yusuf'un bu ülkeye memleketinden uzaklaştırılıp getirilmesinin üzerinden yirmi yıl geçmiş ve buranın vatandaşı olmuştu; kanıy-

la ve canıyla takdir edildiği –kurtarıldığı Mısır diyarının ideallerini kabul edip korumuş ve kendi hayatını da bunlara uygun olarak yönlendirmiş, zaman zaman onlarla arasında mesafe de bırakmış bir halk adamı olarak onlara hep gülümseyen gözlerle yaklaşmış, davranışlarını da bu anlayışla düzenlemesini bilmiş bir insandı –dürüstlük ve sempatiyi çok zarif bir şekilde bünyesinde birleştirmişti; dürüstlük tek başına bu kadar mükemmel işlemezdi, mesafeli olmak ve gülümseyerek olaylara yaklaşmak anlayışıyla birlikte olmalıydı.

Artık attığı tohumların ürünlerini alma zamanı gelmişti, yani ürün olarak bereketli geçen yıllarda vergi olarak alıp ekonomiye kattığı ürünleri değerlendirme, bunları paylaştırma ve tahıl ticareti yapma zamanıydı. Tanrının yarattığı zamandan bugüne kadar Ra'nın hiçbir evladına nasip olmayacak derecede büyük bir zenginliğe ve gelire sahipti. Çünkü kitapta ve şarkıda değinilen şey vardı: "Bütün ülkelerde pahalılık vardı, ama Mısırlılar diyarında ekmek vardı." Tabii bu, Mısır'da da pahalılık olmadığı anlamına gelmez; tahıl fiyatlarının ihtiyaç ölçüsünde nasıl şekil aldığını herkes gözünün önünde canlandırabilir, iktisadi yasalardan az çok haberi olan herkes bunu bilir. Bunu sezen insanın yüzü sapsarı kesilecektir; ama bu pahalılığın iktisat gereği olduğunun da bilincinde olması gerekecektir. Bu iktisadi durumu, samimi ve sevecen bu adam, bereketli yıllarda hazırlamıştı; pahalılık konusu onun elindeydi; bununla ilgili olarak istediğini yapabilirdi: Burada Firavun için elinden gelen en iyi faydayı sağlıyordu; ama elinde avucunda hiçbir şey olmayan halkı da kolluyordu. Onlara bu pahalılıkta bedava ürün dağıtıyordu.

Devletin depolama tedbirleriyle elde ettiği erzakların dağıtılmasındaki sistem, fakirlere hayırseverlikle zenginlere ise ticaret mantığıyla uygulanıyordu; böyle bir şeyi insanlar o güne kadar hiç yaşamamışlardı; burada herkese, sertlik ile sempatinin birleştiği bir ortak tutumla muamele ediliyordu; muhtaç insanlar bu işlemi ilahi ve masallarda görülen bir davranışmış gibi takdir ediliyordu; çünkü ilahî olan durum burada iki yüzüyle kendisini gösteriyordu –bu-

nu acımasızlık mı, yoksa hayırlı bir iş olarak mı değerlendirmek gerektiği bilinmiyor.

Konum o kadar da acayip değildi. Tarımın durumunu, rüyadaki yedi yanmış başak, çok doğru bir şekilde simgeliyordu; bu sadece simge olarak kalmamış, artık kuraklık gerçeği ortaya çıkmıştı. Rüyadaki başaklar güneydoğudan esen rüzgârla yanmıştı, yani Hamsin rüzgârı onları vurmuş ve kavurmuştu –bu rüzgâr geçenlerde bütün Şemu dedikleri yaz mevsimi boyunca, Şubattan Haziran ayına kadar aralıksız olarak fırın sıcaklığında, fırtına şeklinde ve içinde ince kum tanelerini getirerek esmişti; bu kum taneleri bütün bitkilerin üstünü kül gibi kaplamıştı; bu, yeterince beslenmemiş besleyici nehrin en zayıf konumda olmasından kaynaklanıyordu; çölün sıcak nefesi altında her şey kavrulup kömür olmuştu. Yedi başak? Evet, bundan söz ediliyordu; başka da açıklamaya gerek yoktu. Başka bir anlatımla: Başak ve ürün diye hiçbir şey ortada yoktu. Ama var olan bir şey vardı, hem de sayılamayacak ama aslında sayılmış ve kayıtlara geçirilmiş miktarda tahıl vardı; her türlü ekime yarayan tohumluk ve ekmeklik tahıl vardı: Yani kraliyet ambarlarında ve depo olarak açılmış kuyularda, nehrin yukarısında ve aşağısında bulunan bütün şehirlerde ve çevrelerinde, yani bütün Mısırlılar diyarında ama s a d e c e Mısır'da bunlar vardı; çünkü başka yerlerde böyle bir tedbir alınmamıştı; taşkın zamanında tedbir olarak hiçbir kurtarıcı gemi yapılmamıştı. Evet, bütün Mısır diyarında ve sadece burada ekmek vardı: Devletin elinde, Yusuf'un elinde, bütün bu işlerin en başında olan ve gökyüzü âleminin ihsan ettiği bu adamın elinde ekmek vardı; artık o gökyüzündeki yaratan gibi veriyor ve Nil Nehri gibi besleyip doyuruyordu: Erzak ambarlarının kapaklarını, sürgülerini iyice çıkarıp açmamıştı, aksine akıllıca, düşünüp taşınarak ve gerektiğinde yeniden kapatmak üzere açmıştı –ihtiyacı olan kişiye kapaklarını açıp ekmek ve tohumluk buğday dağıtıyordu ve bunda hiçbir ayırım yapmıyordu: Bütün Mısırlılar ve oraya gelen yabancılar Firavun'un ülkesine gelip tahıl alıyorlardı; burada görülmedik bir adalet hâkimdi; bir tahıl ambarı demek, dünyanın tahıl ambarı demekti. O veriyordu: Ya-

ni parası olan kişilere eşi benzeri olmayan bir ticari tutumla satarak Firavun için altın ve gümüş yığınları oluşturuyordu fakat başka bir anlayışla diğer insanlara da verilebiliyordu: Yani muhtaç ve bir deri bir kemik kalmış insanlara, zaruret içinde açlıklarını bağırarak anlatanlara, küçük köylülere ve arka sokaklarda yaşayan şehirli vatandaşlara tohumluk ve ekmeklik buğday dağıtılıyordu, böylece onların hayatta kalmaları ve ölmemeleri sağlanıyordu.

Bu ilahî bir şeydi ve insanlık örneği ve abidesi olan birisinin eylemiydi ve ne kadar övülse yeriydi. Mezarlarındaki kitabelerde kendisinden haklı olarak övgüyle söz edilen memurlar vardı; bunlar açlık dönemlerinde kralın kullarına, büyük, küçük, dul ayırımı yapmadan yardım edip onların karınlarını doyurmuşlardı; ama daha sonra, Nil suları yeniden dolduğunda, 'çiftçinin geri kalan ödemelerine' dair yasal uygulamalarda bulunmamışlar; yani onlardan kaparo vermeleri veya zamana göre ayarlanmış vergileri ödemeleri için zorlamalarda bulunmamışlardı. Halk, mezar taşlarındaki kitabeleri okuyarak Yusuf'un işleri yönettiği günleri anımsamaktadır. Ama Set günlerinden bugüne kadar hiçbir memurun üstlenmeyi göze alamayacağı böylesine büyük bir yetkiyi, Tanrının da yardımıyla böylesine muhteşem bir ölçüde kullanan ve kendisini hayırlı insan olarak tanıtan başka bir kişi görülmemiştir. On bin kâtip ve kâtip yardımcısıyla bütün Yukarı ve Aşağı Mısır'da tahıl işi yapılmıştı, ama bütün ipler Menfe'de oturan Firavun'un Yegâne Dostu ve Gölgesunan insanın görev yaptığı saray makamında toplanıyordu; satış, kredi verme, ödeme yapma konularında, kendisine en ufak bir kayırma yapmadan, son kararı veriyordu. Büyük toprak sahipleriyle zenginler onun karşısına gelip tohumluk vermesi için bas bas bağrışıyorlardı: Yusuf onlara şartlar ileri sürerek, borçlandırma yaparak veya altın ve gümüş karşılığında istedikleri tohumları satmakla kalmıyor, ayrıca onlardan kendi sulama sistemlerini çağın gereklerine uygun hâle getirmelerini ve bunları feodal bir anlayışla sürüncemede bırakmamalarını talep ediyordu: Bunları uygularken Firavun'a olan sada-

katini koruduğundan Yüce İnsanın hazinesine gümüş ve altın akıyordu. Ve yine onun karşısına fakirlerin ekmek isteyen feryatları geliyordu; onlara ambarlardan bedava ekmeklik buğday dağıtıyordu; onların bunları yiyerek karınlarını doyurmalarından ve aç kalmamalarından başka hiçbir şey istemiyordu: Burada onun ruhundaki temel karakteri olan sempati ön planda bulunuyordu; bu konuda daha önce ayrıntılı bilgi verdiğimiz için burada yinelemek istemiyoruz. Bu sempatide bir püf noktası vardı; işte bu fıkra gibi olan püf noktasına kısaca yeniden değinelim. Onun bu yararlı olma ve tedbirler alarak yaptığı ticari sistemde, gerçekten insanı güldüren bir püf noktası vardı; bu muazzam iş yoğunluğuna rağmen Yusuf neşesini hiç kaybetmemişti; karısı Güneşin kızı Asnat'a tekrar tekrar şu sözleri söylemişti: "Bakire, ben hayatı çok seviyorum."

Bildiğimiz gibi, Yusuf yurtdışına da zamlı fiyatla tahıl satıyordu; tahıl kayıt defterine bakıyor ve 'yoksulluk içindeki Retenu'nun asilzadelerine' gönderiyordu. Çünkü Kenan'daki şehir kralları –bunların arasında Meggido ve Şahur kralları da vardı– ona tahıl almak üzere elçiler gönderiyorlardı. Askaluna elçisi geldi ve onun karşısına geçip kendi şehri için talepte bulundu ve istedikleri gönderildi; ama ucuz fiyata değil. Fakat burada da dostluk, terazinin konjonktürüne katkıda bulunuyordu; açlık çeken kum tavşanları, Suriye'deki çoban aşiretleri ve Lübnan'daki 'yaşamayı bilmeyen barbarlara' Nil'in doğusunda ve Arabistan'ın taşlık bölgesine doğru, sürüleriyle birlikte gelip Nil'in devasa kolu Zo'an'ın yumuşak meralarında yayarak hayatlarını sürdürmeleri için izin verdi; kâtiplerin yazdıkları bu olay, gelenlerin kendilerine tahsis edilen bu bölgeden dışarıya çıkmayacaklarına dair verdikleri söz üzerine sıkı koruma altındaki sınır kapılarından geçilerek gerçekleşti.

Yusuf sınırdan gelen raporlarda bu tür haberleri okuyordu: "Bu diyarların güzel güneşi, Firavun'un büyük meralarında hayvanlarını ve kendilerini beslemeleri için Merneptah Kalesi geçidi, Edomlu bedevilere, Merneptah'daki Göller Bölgesi'ne doğru gitmeleri için açıldı."

Bunu dikkatle okuyordu. Sınırdan gelen raporların hepsini çok büyük dikkatle okuyordu; onun verdiği talimat üzerine raporların çok dikkatli tutulması gerekiyordu: Aslında o vakitler doğudaki geçitlerin muhasebe kayıtlarına, çok değerli Mısır diyarına, çok daha fazla değerlenen bu ülkeye giren insanlar hakkındaki kayıtlara çok özen gösterilmişti –fakirlik içinden çıkıp buraya tahıl almak üzere, Firavun'un tahıl ambarlarına başvuruda bulunan her şahsa, Yusuf'un emri çok sıkı bir şekilde uygulanıyordu; Zel Kalesi'ndeki Yüzbaşı Horvaz gibi sınır subayları ve büyük kale kapılarındaki kâtipler tuttukları kayıtlarda büyük bir titizlik gösteriyorlardı; ülkeye giren kişilere, sadece geldikleri memleketi, yaptıkları işleri ve isimlerini sormakla kalmıyor, aynı zamanda babalarının ve babalarının babasının adını da zapta geçiriyorlardı; tuttukları listeleri de her gün, tam zamanında ve tez elden Menfe'deki Büyük Ticarethanedeki Gölgesunan adamın eline yolluyorlardı.

Orada bu kayıtlar yeniden temize çekiliyordu; iyi, kaliteli papirüse kırmızı ve siyah mürekkeple iki kez yazılıp Doyuran'ın eline bu şekilde teslim ediliyordu. Aslında başını kaşıyacak vakti olmayan Yusuf, her gün bunları yukarıdan aşağıya çok dikkatli okuyor, yazıldıkları gibi titizlikle inceliyordu.

Geliyorlar

Cılız sığırların görüldüğü ikinci yılda, Epifi ayının ortasındaki bir gün, bizim hesaplarımıza göre Mayıs ayı ortalarına denk geliyor bu, her yer korkunç sıcaktı –yaz mevsiminin üçüncü ayında Mısır diyarında olan sıcaktan çok daha yüksek derecede sıcaklık vardı: Güneş gökyüzünden sanki bir ateş gibi düşüyordu, gölgede kırk derece ölçtük, tozlu rüzgâr vardı ve Menfe'nin sokaklarındaki insanın iltihaplı gözlerine çöl kumları dolduruyordu. Sinekler de çok fazlaydı; onlar da insanlar gibi iyice gevşemişlerdi. Yarım saatlik bir kuzeybatı meltemi için zenginler bol bol altın verirlerdi, tabii fakirler de bundan bir parça yararlanabileceklerdi.

Kralın en üst düzey sözcüsü olan Yusuf ise terden yüzüne yapışan çöl kumlarına rağmen öğlen vakti, içinde bulunulan durumdan çok memnun bir şekilde yazıhaneden evine dönerken bu durumu onun bütün hareketli uzuvlarına da yansımıştı –yani bu sözler onun durumuna çok uygundu. Onunla birlikte öğle yemeğine gitmek zorunda olan bakanlıktaki birkaç büyük adamın araçları da onun tahtırevanının peşi sıra geliyordu; Tanrının temsilcisinin de gizleyemediği bir alışkanlıktı bu durum; kafile çok bakımlı ve gösterişli caddeden geçip bordürlü, taş kaldırımlı sokaklara saptı; buralarda bir deri bir kemik kalmış insanlar tarafından son derece içtenlikle, coşkuyla selamlanıyordu. Fakirler ona "Dyepnuteefoneh!" diye sesleniyor ve elleriyle öpücük gönderiyorlardı. "Hapi! Hapi! On bin yıl yaşa, Doyuran, ömrün uzun olsun!" Sadece basit bir çadıra sarılıp çöldeki mezara taşınabilecek kadar kuruyup gitmiş bu insanlar, ona şu dilekte bulunuyorlardı: "Senin iç organların en güzel dört çömleğe, mumyan sumermerinden bir tabuta konulsun!" Onların sevgi gösterilerine Yusuf da aynı şekilde karşılık veriyordu.

Yusuf'u sonunda içinde zeytin, karabiber ve incir ağaçlarının bulunduğu ön bahçeden geçerek evin önündeki renkli papirüs sütunların, palmiye yaprakları ve servi ağaçlarının serin gölgeleri altındaki saygın villasının duvarları resimli geniş kapısından içerdeki terasa taşıdılar. Bahçede, kare şeklinde etrafı duvarla çevrili lotus gölünde bütün bu ağaçlar yansıyordu. Buradan itibaren içeriye, kum döşenmiş geniş bir yoldan gidiliyordu; tahtırevanı taşıyanlar burada durmuşlar, refakatte koşarak gelen korumaları başlarını öne eğip dizleri üzerinde çömelerek onun inmesini bekliyorlardı; sonra Yusuf ayaklarını yola koydu. Evinin kâhyası Mai-Sahme onu terasta çok sakin bir şekilde bekliyordu; yan taraftaki basamakların başında, Punt bölgesinden gelen Hepi ve Hezes adlarını taşıyan, son derece zarif boyunlarında altından halkalarla süslü ve sinirden titreyip duran tazılarla bekliyordu. Firavun'un dostu bugün, diğer günlere göre çok daha çevik adımlarla, kendisini seyredenlerin

önüne çıkan Mısırlı büyük insana uygun düşmeyen bir hızla çıktı. Kendisine refakat edenlere dönüp bakmadı.

"Mai" diye telaşla seslendi, bir yandan da köpeklerin başlarını okşuyordu, köpekler ön ayaklarını onun üstüne atarak selamlıyorlardı; "Seninle derhal bir şey görüşmem lazım, hemen özel odama geçelim, diğerlerini bırak beklesinler; yemek için de acelemiz yok; zaten bir şey yiyecek hâlde de değilim; çok acil bir iş var, elimdeki şu kâğıtta yazılı veya daha uygun bir ifadeyle, konuşmamla ilgili sana bazı açıklamalarda bulunacağım; baş başa kalabileceğimiz özel odama hemen gelirsen iyi olacak..."

"Sakin ol, hele" diye karşılık verdi Mai-Sahme. "Neyin var Adôn? Yerinde duramıyorsun, niye titreyip duruyorsun? Senin yemek yiyemeyecek hâlde olduğunu duydum, herhâlde bu yanlış olmalı –oysa sen çok yemek yapmamızı istedin. Soğuk suyla terinizi yıkamak istemez misin? Terin vücudun gözeneklerinde ve kıvrım yerlerinde kurumaması gerekir yoksa oraları yakar, tahriş edip kaşındırır, hele tozla da karışmışsa daha fena olur."

"Öyle ama, bunu sona bırakalım Mai, el yüz yıkamak ve yemek yemek şu an için bu kadar da acil değil, benim bilgilendiğim konuyu senin de bilmen gerek; buraya gelmek için yazıhaneden ayrılmadan az önce bana ulaşan bu tomar kâğıtta yazılanlardan bir şey öğrendim; bu elimde bulunan, yani elime geçen, hepsi aynı kapıya çıkıyor –ha gelmiş ha ulaşmış olan şey, yani nasıl başlayacağımı ve nasıl bitireceğimi şu andaki korkunç heyecanımdan dolayı doğru dürüst bilemediğim şey, ne olacak bilmiyorum!"

"Niye? Sakin ol hele Adôn! Anlatılan şey nedir bilmiyorum ama eline geçen yazılı şey, insanı korkutmamalı. Lütfen, onu bana söyler misin, kim ve ne gelmiş? Bana verirsen sana korkulacak bir şey olmadığını kanıtlayacağım, yeter ki sen kesin olarak burada sakin ol."

Hızlı adımlarla yürürken aralarında bu konuşma geçti, geride kalanlar havuzlu avluya geçen ön holde duruyorlardı. Ama Yusuf Mai-Sahme'yle birlikte Hepi ve Hezes'in de refakatinde, renkli tavanı

olan sağ taraftaki bir odaya geçtiler; odanın kapısı malakit taşlarıyla süslüydü, yukarıdaki ve aşağıdaki frizler, duvar boyunca iç açıcı bir şekildeydi; burası Yusuf'un kitaplığıydı ve yatak odasını evdeki büyük kabul salonundan ayırıyordu. Mekân, Mısır diyarının en nadide eşyalarıyla döşenmişti. Orada, her yanı değerli taşlarla süslü bir yatak vardı; üstünde postlar ve minderler bulunuyordu; üzerleri yazılı, oymalı, kakmalı, ayaklı, zarif sandıklar ve çekmecelerde kitaplar bulunuyordu; bambudan hasır örgülü oturma ve dayanma yerleri olan aslan ayaklı sandalyelerin üstleri altın yaldızlı deriyle kaplıydı; çini vazolarda çiçekler, şamdanlar ve gözleri kamaştıran cam kaplar vardı. –Topukları üstünde yaylanıp duran Yusuf, kâhyanın koluna sıkıca yapıştı. Yusuf'un gözleri yaşla doluydu.

"Mai" diye seslendi; içindeki sevinci bastırarak veya sesindeki, yüreğindeki heyecanı zorla zapt eden bir titreyişle, "onlar geliyor, onlar burada, bu ülkede! Zel Kalesi'ni geçmişler, bunu biliyordum, bunu bekliyordum ama yüreğimin ağzıma gelecek şekilde çarpacağını hiç ummuyordum; duyduğum büyük heyecandan ötürü ayaklarımın dünyanın neresinde durduğunu bilmeyecek hâldeyim..."

"Sakin ol Adôn. Benim gibi mülayim bir adamla oynama; haydi içindekileri bana çok açık seçik anlat, lütfen! Kim geldi?"

"Kardeşlerim Mai, benim kardeşlerim!" diye bağırıp zıplıyordu Yusuf.

"Senin kardeşlerin mi? Şu parçalayanlar, senin üzerindeki giysiyi parçalayıp seni de kuyuya atanlar ve bir mal gibi seni satanlar mı?" diye sordu Yüzbaşı; Yusuf daha önce bütün olan bitenleri Yüzbaşıya anlatmıştı...

"Evet, onlar! Evet, onlar! Onların sayesinde ben bu aşağı diyarda mutlu oldum, yüceldim. Onlar geliyor!"

"Yapma Adôn, her şeyi ve olayları bir parça da olsa onların lehine çevirmeye çalışıyorsun, sanıyorum."

"Tanrı, talihi çevirdi, benim ruhumdaki Tanrı! Tanrı bunları iyiliğe döndürdü ve herkesin yararlanmasını sağladı; onun hedeflediği sonuçlara bakmak gerek. Sonuç elde edilmeden önce, sadece ey-

lem vardı ve bu eylem korkunç görünüyordu. Ama artık sonuçlar elimizde mevcut, bu durumda eylemi sonuçlara göre değerlendirmek gerek."

"Her şeye rağmen bundan şüphelenmek gerekir saygıdeğer Efendim. Bilge İmhôtep bu konuda başka bir görüşte olurdu belki. Onlar senin babana bir hayvanın kanını seninkiymiş gibi gösterdiler."

"Evet, bu iğrenç bir şeydi. Babam bunu öğrenince mutlaka sırtüstü düşüp bayılmıştır. Ama dostum, bunun böyle olması gerekmişti, başka şekilde olması mümkün değildi; bunun başka bir çözümü yoktu. Çünkü benim babam çok engin yürekli, mülayim birisiydi –bunun yanı sıra ben– o zamanlar acemi çaylaktım! İfade edilemeyecek kadar saf bir acemi çaylak, suçlanmamı gerektiren yaramazlıklar yaptım, körü körüne her şeye inanıp kandım. Bazı insanların olgunlaşması için aradan ne kadar uzun zaman geçiyor, bu bir rezalet! Ama olan oldu, ben şu anda olgun birisiyim. Belki de tam bir mükemmelliğe ulaşmak için koca bir ömür lazım."

"Olabilir Adôn, sen hâlâ genç bir oğlan çocuğu özellikleri taşıyorsun. Peki, gerçekten bu gelenlerin kardeşlerin olduğundan emin misin?"

"Emin olmak mı? Bundan en ufak bir şüphem yok! Sınırdaki tutanakların ve raporların titizlikle hazırlanması için boşuna mı sert yönergeler yaptım? Şunu iyi bil ki ben bunları boşuna yapmadım; çünkü bizim en yaşlımız olan Manasse'yle sözleştik; ben baba ocağını hiçbir zaman unutmadım, evet hiçbir zaman. Her gün onu düşünür ve her saat parçalanan Tanrının insanı şaşırtan bahçesinde, küçük kardeşim Bünyamin'le dolaştığım günleri aradan uzun yıllar geçmesine rağmen hatırlıyorum ve yüceltilip iyi bir konuma geldiğimde onları arkam sıra buralara getirtmek istiyordum... Elbette gelenler onlar, değil mi? Bak burada yazılı, koşarak gelen bir ulak bunu getirdi; o bir veya iki günde buraya ulaştı. Yakup'un oğulları, Yizhak'ın oğlunun oğulları, Hebron'daki Mamre Koruluğu'ndan çıkıp geldiler: Ruben, Şimeon, Levi, Yuda, Dan, Naftali ... tahıl satın almak maksadıyla... Ve sen kuşkulanmaktan mı söz ediyorsun?

Bunlar onlar, on kişi hep birlikte! Tüccarlardan oluşan bir kafileyle birlikte geldiler. Kâtipler listeye yazdıkları kişilerin kimler olduğunu bilmiyor. Onların kimin karşısına çıkarılacakları konusunda da en ufak bir bilgileri yok; kralın en üst düzey sözcüsü olarak piyasayı yöneten kişinin de kim olduğunu bilmiyorlar. Mai, içimde nasıl tuhaf şeyler hissettiğimi bir bilsen! Fakat bunu bende bilmiyorum, içimde Tohu ve Bohu var, tabii bunun ne demek olduğunu bilirsin. Ve ben bunun böyle olacağını biliyordum ve beklenti içindeydim; yıllarca, günlerce bunu bekledim. Firavun'un karşısına çıktığımda da bunu biliyordum; ona rüya tabiri yaparken Tanrı bana bunun sonunun nerelere varacağını da malum etti; bu hikâyeyi nasıl yönlendirdiğini de gösterdi. İçinde bulunduğumuz bu hikâye ne biçim bir hikâye Mai! Bu en iyilerden biri! Bizim de bunu çok iyi biçimlendirmemiz, hassas ve doğru bir şekilde, elimizden geldiğince muhteşem bir sonuçla tamamlamamız gerekiyor. Tanrı bize bunun için yardımını esirgemesin. Bu hikâyeye uygun bir davranış göstermek için işe nereden başlayalım? İşte beni böylesine heyecanlandıran şey, karşıda... Onların beni tanıyacaklarına inanıyor musun?

"Bunu ben nasıl bilebilirim Adôn? Hayır, bunu sanmıyorum. Onların seni dövüp parçaladıkları günden bu yana aradan çok zaman geçti, sen geliştin olgunlaştın. Onların hiçbir şeyden haberdar olmayışları gerçeği görmelerini engeller, onlar böyle bir şeyin olabileceğini akıl edemeyecek ve gözlerine de inanamayacaklardır. Görmekle fark etmek, hiçbir zaman aynı şey değildir."

"Doğru, doğru. Buna rağmen beni fark edecekler diye korkudan kalbim çarpıyor."

"Yoksa onların böyle bir şey yapmalarını istemiyor musun?"

"Ama hemen olmasını istemiyorum Mai, hemen olmasın! Gecikerek olsun ve benim kendilerine: 'O kişi benim' şeklinde konuşmamdan önce olmasın, onlar yavaş yavaş gerçeği kavrasınlar; Tanrının bu hikâyesinin daha süslü bir şeklide donatılması ve anlatılması gerekli; ikincisi bazı şeyleri kontrol etmek ve kararlaştırmak

için de böyle olmalı; özellikle Bünyamin'le ilgili olarak onları iyice yoklamak istiyorum..."

"Bünyamin onlarla birlikte mi?

"Bak! O yok. Sana söyledim ya, gelenler on bir değil on kişi. On iki kişi değil miyiz? Bunlar kızıl gözlüler ve hizmetçi kadınların oğulları, ama annemden olan küçük kardeşim yok. Bunun ne anlama geldiğini biliyor musun? Sakin düşünürsen bunun cevabını bulursun. Ben'in onların içinde olmayışının iki anlamı var. Bu, babamın hâlâ hayatta olduğunu kanıtlar, umarım bu yorum doğrudur! Düşün bir kere, onun hayatta olması, ne kadar sevindirici bir olay! –İkincisi babam onun seyahate çıkmasını yasaklamış, onu yanında alıkoymuş olabilir, yolda onun başına kötü bir iş geleceğini düşünmüş ve endişelenmiş olabilir. Rahel böyle bir yolculukta ölüp onu bırakıvermişti, ben de yolculukta ölmüştüm onun için –seyahate çıkmayı neden istemediği ve son evladım neden bundan alıkoyduğu belli, sevgili karısından kalan bu yadigârdan başka nesi var? –İşte bunun anlamı bunlar olabilir. Ama benim babamın vefat ettiği anlamına da gelebilir; kardeşlerimin, koruyucusu kalmayan küçük kardeşime kötü muamelede bulunmaları ve onu kardeşlere yakışmayan şekilde itip kakmaları, nikâhlı eşinden doğduğu için zavallı küçük kardeşimi aralarına almamaları da mümkün..."

"Sen onu hep küçük kardeş olarak niteliyorsun Adôn; onun da bu arada olgun bir insan olabileceğini, küçük kardeşinin tam bir erkek olduğunu hiç hesaba katmıyorsun. Şöyle doğru dürüst bir düşün, bugün o en güzel çağını yaşayan bir adam olmalı."

"Doğru, mümkündür. Ama dostum, o hep on iki kardeşin en küçüğü olarak kalacak, bu durumda ona nasıl küçük diyemem ki? En küçüğümüzle ilgili hep sevimli şeyler aklıma geliyor; bu dünyada onun başında hep hayırlı bir kısmet dolaşır; onda bir sihir ve keramet var, ağabeylerde ise hep kıskançlık ve domuzluk."

"Senin anlattığın hikâyelere bakınca sevgili Efendim, sanki sen onların en küçükleriymişsin gibi anlaşılıyor."

"Evet, doğru. Bunu inkâr etmiyorum; senin açıklamanda bir parça haklılık olabilir; hikâye küçük bir sapmayla bir parça doğru değilmiş gibi görünebilir. Aslında ben bunu inkâr etmiyorum; bunun kesin olarak küçük kardeşimin hakkı ve en küçüğümüz olarak bu şerefe nail olduğunu kabul ediyorum; eğer on kardeş onu aralarına almayıp itip kakmış ve bana oynadıkları oyunu ona da oynamışlarsa –umarım böyle olmamıştır– o zaman onları Tanrıça Elohim acısın Mai, benden çekecekleri var; kendimi asla onlara tanıdığımı belli etmeyeceğim; onlara şöyle söyleyeceğim: 'Siz pislik herifler, o kişi ben değilim!' Ben onlara karşı çok sert ve yabancı bir hâkim rolü oynayacağım."

"Bak, hele şu Adôn'a! Nasıl da başka bir yüzünü gösteriverdin, hemen başka telden çalmaya başladın. Aklında ve yüreğinde hiçbir barışma ve hoşgörü eseri görülmüyor; sana hoşgörüsüzce nasıl kötü bir oyun oynadıklarını düşünüyorsun, ama sen bana göre eylem ile sonuç arasındaki farkı ayırt eden bir adamsın."

"Nasıl bir adam olduğumu bilmiyorum Mai. Bunu insan önceden bilmiyor, kendi hikâyesinde nasıl bir davranış sergileyeceğini bilmiyor, zamanı gelince de bu davranış ortaya çıkıyor ve böylece kendisini tanımış oluyor. Kendimi, ben de merak ediyorum; onlara neler söyleyeceğimi de; çünkü bu konuda en küçük bir fikrim yok. Beni tedirgin eden de işte bu. –Firavun'un karşısında bulunduğumda bile en ufak bir heyecan duymamıştım. Sana söylediğim gibi kalbimde her şey altüst oluyor; sevinçten, meraktan ve korkudan oluşan karmakarışık bir duygu yumağı, tarifi imkânsız bir hâlde içimde duruyor. Onların isimlerini listede okuyunca nasıl da dehşete kapıldım, oysa bunun olacağını biliyor ve böyle bir şeyi bekliyordum; bunu düşünemezsin, çünkü sen korku nedir bilmezsin. Ben onlarla ilgili mi yoksa kendimle ilgili mi korkuya kapıldım? Bunu bilmiyorum. Ama onların da yüreklerinde böyle bir korkunun olabileceğine dair bir sebep var, bırakalım öyle kalsın; zaten olan oldu. Çünkü eskiden olan bitenler küçük şeyler değildi –aradan uzun yıllar geçmiş olsa da bunlar hiçbir şekilde küçülmedi. Onlara

gittiğimi ve her şeyin yolunda olup olmadığını görmek istediğimi sana daha önce söylemiştim; çok toydum o zamanlar, bunu itiraf ediyorum; keşke gördüğüm rüyaları onlara anlatmasaydım; keşke onları babama şikâyet etmeseydim; keşke onlar beni affedip kuyudan çıkarsalardı –ama onlar beni kuyuda bıraktılar. Onlar gerçekten kulaklarını tıkadılar, benim çağrılarımı, çukurun dibinden bağırışlarımı duymadılar; ellerim kollarım bağlı, her tarafım mosmor şişmiş bir hâlde yalvarıp yakardım; babama bir şey yapmamalarını istedim; beni deliğe tıkıp ölüme terk ettiler ve babama hayvanın kanını gösterdiler. Dostum, her şeye rağmen bu unutulacak gibi bir olay değildi, benim için neyse ama babam için çok haşin bir hadiseydi. Eğer o şimdi kahrından ölmüş, yas tutulmuş ve Şeol'a götürülmüşse –bu durumda ben onlarla karşı nasıl iyi olabilirim? Bilmiyorum, bu durumda kendimi kontrol edemeyebilirim, onlara iyi davranmayabilirim. Babamı kır saçlarıyla ve yüreğindeki sızıyla mezara götürmüşlerse bu durumda ben b i l e bu hadisenin bir sebebi olurum Mai. Böyle bir sonuçtan da çok karanlık bir eylem doğar. Ama mutlaka onların hazırladığı bu sonuca karşı bir eylem olacaktır, hem de göze göz, dişe diş; belki de onlar, iyiliğim karşısında yaptıkları kötülükten dolayı utanacaklardır."

"Onlara ne yapmak niyetindesin?"

"Ben de bunu bir bilsem? Bilmediğim bu konuda senden öğüt almak ve senden destek istiyorum –kâhyam seni bu hikâyeye aldım ve senden benim heyecanımı sakinleştirmen için yardım istiyorum. Sen kendi sakinliğinden bana da bir parça verebilirsin; bu bakımdan sen çok zenginsin, çok sakinsin ve sadece orada durup kaşlarını yukarı kaldırıp dudaklarını büzüyorsun, hiç korkuya kapılmadığın için aklına bir çare geliveriyor. Aslında bu, insanın aklına bir sürü çözüm getirecek bir hikâye, borçlu kalmamak gerek. Çünkü eylem ile sonucun karşılaşması eşi benzeri olmayan bir şenliktir; kutlanması ve her şeyin süslenmesi gereken ve kutsal şakalaşmalara yol açan bir hadisedir, bütün dünyanın beş bin yıldan daha uzun bir süre gözlerinden yaşlar dökerek gülecekleri bir hadise!"

"Heyecanlanma ve dehşete kapılma Adôn! Çünkü bunlardan, sükûnete göre daha verimli bir şey çıkmaz. Ben sana bunları hemen yere çalacak bir şey söyleyeceğim. Suya bir toz karıştırıp çalkalayacağım, içinde sakinlik olacak. Ama ben buna başka bir şeyler katıp çalkalarsam onlar birbirleriyle hışırdayan köpüklerle karışır ve sen bu köpüklü karışımı içersen, yüreğine bir sakinlik bir ferahlık gelecek."

"Çok zor durumda kaldığım zaman Mai, tam zamanında o karışımı memnuniyetle içerim. Şimdi her şeyden önce ne yaptığımı bir dinle. Gelen kafileler içinden onların ayırt etmelerini ve kendilerine sınır şehirlerinde tahıl verilmeyip Menfe'ye, Büyük Yazı İşleri Dairesine yönlendirilmelerini emrettim. Bu emri, bana koşarak haberi getiren ulakla oraya ulaştırdım. Bu diyarda yapacakları yolculuk sırasında gözümün onların üstünde olduğunu, kendilerinin iyi konaklama yerlerinde, hayvanlarıyla beraber ağırlanmalarını, onlar için son derece yabancı ve tuhaf olan bu ülkede kendileriyle mutlaka görüşmemin sağlanmasını bildirdim. Bir zamanlar on yedi yaşında ölü gibi buraya getirildiğimde, buraları benim içinde çok yabancı ve tuhaftı. Ben uyumlu bir karaktere sahip olduğum için kolay alıştım, ama onlar bugün kırk yaşlarını aşkın kişiler, tabii Bünyamin hariç; ama o da ne yazık ki aralarında yok. Bildiğim ve her şeyin başında yapmayı düşündüğüm şey, birincisi Bünyamin'i görmek isterim; ikincisi eğer o buraya gelirse Mai, o zaman babam da buraya gelir. Kısacası, adamlarıma şöyle görev verdim: Ağızlarını sıkı tutarak onlara ellerinden geldiğince yardımcı olacaklar; yolda karşılarına en ufak bir engel çıkarılmayacak, deyimde belirtildiği gibi, ayaklarına en ufak bir taşa bile değmeyecek dedim. Onlar doğrudan Bakanlıktaki salona yönlendirilecekler ve ben de onları orada dinleyeceğim."

"Evinde olmaz mı?"

"Hayır, bu henüz olmaz. Önce tamamen resmî bir şekilde Yazı İşleri Dairesinde. Laf aramızda, oradaki kabul salonu daha büyük ve gösterişli."

"Peki, onlara ne yapacaksın?"

"Evet, işte o zaman senin şu karışımını içmek zorunda kalacağım ân gelecek; yani aklımdan geçenlerin neler olduğunu ve bu görüşmenin nasıl sonuçlanacağını ifade edip onlara şunları söyleyeceğim ân gelecek: 'O kişi benim' –bunu kesinlikle yapacağımı biliyorum. Ama ben onlara karşı asla yakışıksız bir davranış sergilemeyeceğim; bu şenliği küçültecek bir şey yapmayacağım, paldır küldür üstlerine gidip her şeyi berbat etmeyeceğim, hemen 'o kişi benim' deyip ortaya çıkmayacağım, aksine kapının altında çok şık bir görünümle uzun bir süre bekleyeceğim ve onlara karşı yabancı bir kişiymişim gibi davranacağım."

"Düşmanca mı davranmak istiyorsun?"

"Düşman olacak kadar yabancı demek istiyorum. Çünkü ben, yabancılığın beni aşmasını istemiyorum Mai; kötülük, düşmanlık konumu ortaya çıkıncaya kadar yabancı kalacağıma inanıyorum. Onlarla sert konuşup konuşmayacağım ve onların üstüne gidip gitmeyeceğim konusunda iyice düşünüp taşınmam gerek. Onların içinde bulundukları durumdan kuşkulandığımı, bu işin içinde karanlık bir şeyler olduğunu; bu yüzden hadisenin iyice araştırılması gerektiğini ve bundan sonra durumun aydınlanmış olacağını vs. vs. söyleyeceğim."

"Onlarla kendi dilleriyle mi görüşeceksin?"

"İşte bu, senin sakin konumundan ortaya çıkan ilk yardım edici sözcük Mai!" diye bağırdı Yusuf ve eliyle alnına vurdu. "Bu son derece kaçınılmaz bir konu, iyi ki beni uyardın; çünkü ben, uzun bir süre onlarla kafamda Kenanca konuştum, hay aptal kafam. Kenanca konuşmayı nasıl becerdim ki? Bu son derece yakışıksız bir durum! O sırada ben bu çocuklarla kesinlikle Mısır diliyle konuşmayı düşünüyorum. Bu benim son endişem. Akıcı bir şekilde konuştuğumu sanıyorum, tabii bu son derece sakin geçen ortamda böyle oluyor ama o anda böyle olmayabilir. Doğal olarak Kenanca anlamıyormuş gibi yapacağım ve bir tercüman aracılığıyla onlarla görüşeceğim; Bakanlıktan bir tercüman gelsin, –her iki dile aynı derecede hâkim bir tercümanın bulunup getirilmesi emrini vereceğim; böyle-

ce tercüman onlara benim söylediklerimi tam ve yumuşatmadan aktarmasını veya dangalakça kaba bir ifadeyle anlatmamasını isteyeceğim. Çünkü onların konuşmalarında böyle şeyler olabilir, özellikle koca Ruben, –ah Ruben, aman Tanrım, o beni kurtarmak istiyordu, boş kuyunun başına geldi; bunu oradaki bekçiden öğrendim; sana bunu anlatmış mıydım, bilmiyorum ama başka bir zaman sana bu olayı anlatırım! –Onların konuşmalarını ben zaten anlayacağım, ama bunu hiç fark ettirmeyeceğim; onlara düşüncesizce bir şey söylemeyeceğim, aksine aramızdaki önemli görüşmeye yardımcı olan kişinin çeviri yapıp sözünü bitirmesini bekleyeceğim."

"Böyle niyet etmişsen bunu da çok iyi yapacaksın Adôn. O zaman, benim sana önerim şu olacak: Onlara müşteri gibi davran; bu ülkenin gerçeğini keşfetmeye gelen insanlar olarak onları kabul et."

"Lütfen Mai, önerilerin sende kalsın! Nasıl oluyor da yuvarlak iyi bakışlı gözlerinle birdenbire önerilerde bulunmak üzere hemen atılıveriyorsun?"

"Sana öneride bulunmak zorunda kaldığımı düşündüm de saygıdeğer Efendim."

"Böyle bir şeyi senden önce düşünmüştüm dostum. Ama gördüğüm kadarıyla bu, son derece ihtişamlı ve sevindirici olayda bana kimsenin öneride bulunabileceğine izin vereceğimi aklımdan geçirmedim, aksine bu durumdan tek başıma çıkmak zorunda olduğumu, yüreğimde böyle bir arzu olduğunu fark ettim! Düşün hele, üç aşk hikâyeni en güzel ve en mutlu edici sözlerle süsleyip nasıl ifade ediyorsan öyleyse izin ver, ben de kendi hikâyemi böyle süsleyeyim! Onları casus gibi görüp yüzümde böyle bir ifadeyle karşılayacağımı, aklımdan böyle bir düşünce geçtiğini kim söyleyebilir?"

"Öyleyse sonunda aynı görüşte birleştik."

"Tabii, çünkü tek doğru yol bu ve sanki önceden yazılıp elimize verilmiş gibi bir şey. Zaten bütün hikâye, Tanrının kitabında çok önceden yazılıp biçimlenmiş Mai; biz bunu birlikte gülerek ve gözyaşı dökerek okuyacağız. Onlar yarın veya öbür gün burada oldukları ve duvarlarında Besleyenin çok çeşitli şekillerle resmedildiği Büyük

Besleyen Salonunda benim karşıma getirildikleri zaman, sen de Yazı İşleri Dairesine gelerek görüşme sırasında yanımızda olacaksın değil mi? Tabii, sen benim çevrem dâhilindesin. Bu kabul sırasında, etrafımda kudret sahibi insanlardan oluşan bir çevrem olmalı... Ah Mai" diye bağırdı bu yüce zat ve ellerini şap diye yüzüne kapadı; bu, bir zamanlar küçük oğlan Benoni'nin, Tanrının korusunda mersin dallarından başına çelenk ören kişinin aynı elleriydi. Bunların birisinde Firavun'un yüzüğü vardı, bunun anlamı da 'Benim gibi ol'du ve gökyüzü mavisi lapis bir taşla süslüydü, –"ben bizimkileri, benimkileri göreceğim, her ne kadar zaman zaman aramızda karşılıklı suçlu olduğumuz fena olaylar geçmiş olsa da! Ben onlarla, Yakup'un oğullarıyla, kardeşlerimle konuşacağım. Babamın hayatta olup olmadığını kulaklarımla duyacağım, ben babam için ölü olarak uzun süre sessiz sedasız kaldım; acaba o da benim hayatta olduğumu duyabilecek mi; Tanrının benim yerime ona bir hayvanı gönderip benmişim gibi zannetmesini sağladığını fark edecek mi?! Ben her şeyi onlardan öğreneceğim –Bünyamin'in nasıl yaşadığını, onların ona karşı kardeşçe davranıp davranmadıklarını öğreneceğim; onu ve babamı da buraya getirmelerini sağlayacağım! Ah benim hapishane kontum, artık sen benim evimin kâhyasısın, bu ne kadar heyecan verici ve sevindirici bir şey! Ve en sevinçli sona ulaşmak için memnuniyet verici bir şekilde hazırlanması ve uygulanması gereken bir olay. Dostum, neşe ve hilebaz şaka Tanrının bize bahşettiği en güzel hediyedir. Tanrı, karmaşık ve kuşku dolu hayattan bizlere samimi bilgiler sunar. Tanrı bu ilkeleri bizim aklımıza koymuş, o hâlde bizler de zorluklarla dolu hayatı bu ilkelerle bir parça güler yüzlü kılmak zorundayız. Kardeşlerimin benim üstümü başımı parçalayıp kuyuya atmaları, şu anda da benim karşıma gelmeleri, işte hayat denilen şey bu. Hayat aynı zamanda bir sorudur, bir eylemi sonucuna göre mi değerlendirmeliyiz yoksa kötü bir eylemin, iyi bir sonuca ulaşmak için gerekli olduğunu kabul ederek, onu 'iyi' olarak mı değerlendirmemiz gerekiyor, işte soru bu. Hayata yöneltilen sorular bunlar. Ciddi durumda bunlara cevap verilemiyor. Ancak insanın

keyfi yerinde ve neşeliyse, insanoğlunun aklı bunların üstesinden geliyor; belki de o, içinde hissettiği büyük bir sevgiyle Yüce Tanrının bu cevapsız kalan hâline yaklaşıp bu muhteşem Cevapsız Tanrıyı acaba gülümsetebiliyor mu?"

Sorgulama

Yusuf, Besleyen Salonunda, etrafında, bu dairedeki kasıntı meclis üyeleri, yüksek rütbeli kâtipler, sağ ve sol taraftaki platformlarda elleri mızraklı korumalar, arkasında altın armalı ve uçlarında beyaz deve kuşu tüylerinden yapılmış yelpazelerin altında, kendi özel koltuğunda Firavun gibi oturuyordu. Saçları kısa kesilmiş içoğlanları ona yelpaze sallıyorlardı. Üst kısımlarında beyaz zemin üzerine yeşil lotus başlıkları olan portakal rengi ve üstleri süslü yazılarla donatılmış iki çift sıra hâlindeki sütunlar, onun tam karşısına gelen, uzakta, üst kısımları mine emaye rengi kapılara kadar uzanıyordu; salonun geniş yüzeyli yan duvarlarının taban kısmında çepeçevre uzanan bir süsleme kuşağı, duvar yüzeyinde ise çok kez tekrar edecek şekilde yapılmış muhteşem Hapi resimleri vardı: İnsan şeklinde, cinsel organı kapatılmış, bir tarafı erkek diğer tarafı kadın memeli göğsü, çenesinde kral sakalı, başında bataklık bitkileri, avuçlarında vahşi orman çiçekleri ve ince boyunlu su testileriyle sunu tepsileri bulunan figürlerdi. Bu Tanrının çok kez tekrar eden görünüşleri arasında büyük çizgiler ve canlı renklerle başka hayat resimleri de vardı; bunların üzerine, yüksekteki pencerelerden güzel ışık demetleri düşüyordu: Ekinler ve harman yerleri, Firavun'un öküzlerle çift sürüşü ve altın başakları orakla biçişi, yanlarında boğa bulunan yedi Osiris ineği, peş peşe dizilmiş yürür vaziyette görülüyordu; bu resimlerle ilgili kitabeler de çok güzel bir şekilde kompoze edilmişti; örneğin: "Ey Nil, bana gıda ver, karnımı doyur, her bitkiyi zamanı gelince ver!"

Horus'un temsilcisi bu zatın karşısına gelenlerin tohumluk ve ekmeklik buğday isteklerini yüksek sesle ifade ettikleri ve bu konu-

da tek karar verici konumda olan Yusuf'un kabul salonunun görünüşü böyleydi: Yusuf, hemen arkasında duran ve içeceği karışımı hazırlayan kâhyası Mai-Sahme'yle görüştükten sonra, üç gün daha burada oturdu. Açlık çekilen, kuraklığın kol gezdiği büyük Kral Murşili'nin Hatti ülkesinden gelen, saçları örgülü, sakallı ve ayaklarında çarıkları olan bir heyeti şimdi burada kabul ediyordu; onların perişan bir hâlde oldukları herkesin dikkatini çekmişti; çünkü Yusuf, Hatti şehir meclisi başkanlarına, kendi 'gerçek kâtibine' onların taleplerinden çok daha fazla buğday, kepek, hint darısı ve pirincin daha ucuz bir fiyatla verilmesi kararını bizzat dikte ettirmişti. Bazıları bunun devletin bir politikası olduğunu tahmin etmişti; bunun niçin olduğunu bilenler vardı, belki de dünya siyaseti için uygun bir ândı. Kral Murşili'nin dikkatini bu yöne çekmesi için verdiği karar, bir iyi niyet göstergesiydi; diğerleri Yusuf'un rahatsızlığı yüzünden ertelendi; çünkü oturumdan önce Yusuf, nezle olduğunu açıklamıştı ve sürekli olarak ağzının önünde bir mendil tutuyordu.

Hattililer salondan dışarı çıktıklarında Yusuf, koca salondan uzaklara bakıyordu; tam bu sırada Asyalı bir grup insan içeri alındı, sırada onlar vardı: Birisi öne çıktı, birisinin kocaman aslan başı vardı, birisi canlı-kanlı, bir diğeri çevik, uzun bacaklıydı, diğer ikisinin kavgacı birileri oldukları yüzlerinden okunuyordu, birisinin keskin bakışları vardı, birisinin gözleri ve dudakları nemliydi, birisi iri kemikliydi, diğeri kıvırcık saçlı, kızıl top sakallıydı ve elbisesinde boya için kullanılan mor salyangoz vardı. Herkesin ayrı bir özelliği olduğu görülüyordu. Salonun ortasında eğilip yeri öpüyorlardı ve Yusuf, yeri öpenin ayağa kalkmasını beklemek zorundaydı; elindeki yelpazeyle onların yakınına gelmelerini işaret etti. Onlar yaklaştılar ve tekrar yere kapanıp öptüler.

"Hepsi bu kadar mı?" diye sesini değiştirerek homurtulu bir şekilde sordu; Tanrı bu değişikliği niçin yaptığını biliyordu. "On kişi mi hepsi? Niye on biri birden yok! Tekrarla! Onlara, niçin on biri-

nin birden gelmediklerini sor, belki de on ikisi birden niye gelmedi. Veya beyler Mısırca biliyorlar mı?

"Bizim buraya sığınmamız, bizim arzu ettiğimiz gibi olmadı" dedi içlerinden birisi kendi diliyle: O, uzun, koşucu bacaklı ve ağzı iyi laf yapan birisiydi. "Sen Firavun gibisin. Sen ay gibisin, ulvi giysiler içinde azametle dolaşan merhametli bir babasın. Sen buraların hâkimi olan süslü, güzel, ilk yaratılmış boğa gibisin! Biz bütün yüreklerimizi birleştirerek ülkelerin doyurucu, dünyaya yiyecek bahşeden ve buradaki pazarı yöneten zatınıza, Tanrıdan bir yıldaki gün sayısınca uzun ömürler dileriz. Adôn, senin dilini biz kulların pek iyi anlamıyoruz; merhametine sığınarak ticaret yapmak niyetindeyiz!"

"Sen Firavun gibisin" diye koro hâlinde tekrarladılar.

Tercüman, Naftali'nin konuşmasını hızla ve ticarete uygun olarak monoton bir şekilde tercüme ederken Yusuf, karşısında duranlara yiyecekmiş gibi bakıyordu. Hepsini de tanımıştı; hiçbir zahmete katlanmadan, zamanın onlar üzerinde ne gibi değişiklikler yaptığını fark etmişti. Şu koca Ruben, tüm saçlarına ak düşmüştü, sütun gibi bacakları üstündeki güçlü adaleli vücuduna hiç de yakışmayan çirkin bir şeyler giymişti. Tanrının takdirine bakın, hepsi şu anda oradaydılar; kinden gözleri dönmüş kurt sürüsü Yusuf'un üstüne "Aşağıya, aşağıya!" diye bağırarak saldırmıştı; yalvarıp yakarmış ve onlara: "Parçalamayın!" diye bağırmıştı, ama öfkeli bu sürü, onu haydi, hop diyerek kuyuya sürükleyerek atmışlardı; Yusuf aklını oynatmışçasına Tanrıya şöyle sormuştu: "Ah, ah, başıma gelenlere bak!" Onlar Yusuf'u köle ve değersiz bir it gibi İsmaililere yirmi gümüş Şekele satmışlar ve elbisesinin parçalarını, gözlerinin önünde kestikleri hayvanın kanma bulamışlardı. İşte onlar şu anda buradaydılar; zamanın içinden çıkıp buraya gelmişlerdi; şuradaki Yakup'un oğulları olan kardeşleri, –onun katilleri, rüyalar yine rüyalar onları buraya yönlendirmişti ve her şey zaten bir rüya gibiydi. Altısı kızıl gözlü kadından, dördü diğer kumalardan olmuştu: Bilha'nınkiler zehirli engerek yılanı ve haber uçurucu; Silpa'nınki

zırhlı ilk oğlu, dürüst Gad ve onun kardeşi tatlı düşkünü. Eşekle Sebulun'a giden İsakhar'ın da alnı ve yüzü kırışmış, sakalına ve yağlı saçlarına ak düşmüştü. Sonsuzlukların sahibi Tanrım, bunlar ne kadar yaşlanmışlar! Bu çok trajik bir şeydi –tıpkı hayatın da trajik olması gibi. Onlar bu kadar yaşlanmışsa, babası hayattaysa onun nasıl olduğunu bunlara bakarak aklın alması mümkün değil.

Yüreğinde gülme, ağlama ve korku dolu bir duyguyla onları seyrediyor ve sakallarına rağmen onların yüzlerini iyice seçiyordu; onlarla birlikteyken birçoğunun sakalları henüz bitmekteydi. Ama Yusuf'un yüzüne bakan kardeşleri, onun kim olduğunu fark etmeyi akıllarından bile geçirmiyorlardı; onların bakan gözleri üzerinde körlük perdesi vardı; onun kim olduğunu fark edemiyorlardı. Bir zamanlar bu dünyaya kendi kanlarından olan kardeşlerini utanmadan satmışlardı, ufukların ötesinde, sisler içindeki gurbete yollamışlardı; bunu çok iyi biliyorlardı, şu anda da biliyorlardı. Ama burada yelpazeler arasındaki tahtta, çiçekler gibi beyaz giysiler içinde oturan kibar, yabancı din mensubu, alnının ve kollarının koyu kahverengi teniyle Mısırlıymış gibi olan bu zat, gözlerini kamaştırıyordu. –Buradaki kudretli ve ticaretin başı olan bu adamın karşısına, zaruret içinde kaldıkları için gelmişlerdi; bu zatın boynunda değer biçilemeyecek kadar güzel, elişi altın bir zincirle onun ucunda bir göğüs broşu vardı; bunun üstüne ise şahin, mayıs böceği ve hayat ağacı figürleri büyük bir zevkle işlenmişti –belinde gümüşten süs baltası, elinde çok süslü bir yelpaze, başında buraya özgü sarılmış yanları sert, omza kadar inen kanat şeklinde kıvrımı olan başlığıyla oturan zat, bir zamanlar dışlanıp kuyuya atılmış, babası tarafından üzüntüler içinde özlenen, rüyaların sahibi olabileceğini kardeşleri kesinlikle fark edemiyorlardı; onların zihinleri kapanmıştı. Ayrıca bu adam yüzünün altını bir mendille sürekli kapatarak onların bir şeyler sezmelerine müsaade etmiyordu.

Yusuf yeniden konuştu. Hemen arkasından, yavaşça duraksadığı anda tercümanı da hemen, hiç vurgu yapmadan onun sözlerini Kenancaya çeviriyordu.

"Burada ticaret yapılıp yapılmayacağı ve istenen nesnelerin gönderilip gönderilmeyeceği karar altına alınabilir" dedi keyfi bozuk bir edayla, "bakalım durum ne arz ediyor, görmemiz gerek; –tamamen başka bir manzaranın karşımıza çıkması da çok olasıdır. Sizin bu ülkenin dilini bilmemeniz en ufak bir sorun çıkarmaz. Firavun'un en üst düzey kişisiyle sizin acayip dilinizle anlaşabileceğinizi sanıyorsanız, üzgünüm bu mümkün değil. Benim gibi bir adam Babil dilini konuşur, Hititçe de konuşur, Habirce ve buna benzer diğer dilleri de zar zor anlar; bunları bilmiş olsa bile çok çabuk unutmayı ister."

Ara verdi ve tercüme yapıldı.

Sonra onlardan cevap beklemeden sözlerine devamla: "Bana iyi bakın, sizler bana barbarlar gibi saygısızca bakıyorsunuz; kendimi bir mendille koruduğum için, sakin sakin gözlemleyip benim aşılamayacak kadar katı birisi olduğum sonucunu çıkarıyorsunuz. Evet, ben sert bir insanım. Burada etrafı gizli gizli seyretmeye, bilgi toplamaya ve bir sonuç çıkarmaya çalışmanız niye? Ben bir parça üşütmüşüm, nezleyim –benim gibi bir adam da buna karşı bir şey yapamıyor. Hekimlerim beni iyileştirecekler. Mısır diyarında hekimlerin bilgisi çok yüksektir. Benim köşkümün yöneticisi olan kâhyam aynı zamanda bir hekimdir. Bakın o burada, beni iyileştirecek. İnsanlara karşı, özellikle uzaklardan gelip karşımda duran, normalin dışında ve sevimsiz hava koşulları altında yola çıkan, hatta uzun bir çöl yolculuğu yapmak zorunda kalan insanlara karşı kalbimde muhabbet ve merhamet vardır; bu yaptığınız seyahate değer. Nereden geliyorsunuz?"

"Hebron'dan Yüce Adôn! Kiryat Arba, yani Dörtşehir'den, Kenan diyarındaki Mamre'nin Terebinten'den çıkıp Mısır diyarından yiyecek maddeleri satın almaya geldik. Hepimiz..."

"Durun! Konuşan kim orada? Orada ıslak dudaklarıyla konuşan kim? Niçin bu küçük adam konuşuyor, oradaki kule gibi adam niye konuşmuyor? –o bu yapısıyla– bana göre bu grubun en büyüğü ve en anlayışlısı gibi geliyor?

"Yüksek müsaadelerinizle Efendim, onun ismi Aşer. Senin bu kölenin ismi Aşer'dir ve bizim kardeşlerimizden birisidir. Çünkü bizler bir babanın oğullarıyız, hepimiz kardeşçe birbirine bağlı insanlarız; hepimiz kardeşiz ve bizim bu topluluğumuz kabul görülmüşse senin bu sadık hizmetçin Aşer bir şeyler söylemeye hazırdır Efendim."

"Öyleyse, sen bu çetenin çenebazı ve lafçısısın. İyi. Ama ben sizleri dikkatle incelediğimde, sanki kardeşlik bağıyla bağlı olmanıza rağmen açıkça ayrı ayrı insanlar olduğunuz gözümden kaçmadı, yine de ortak yanları olan kişilersiniz. Konuşmalardan anladığım kadarıyla bu topluluğun konuşmacısının, üzerinde maden işlenmiş kısa eteği olan kişiyle benzerliği var, şuradaki de, yani yılan bakışlı gözleri olan kişinin yanındakiyle ne gibi ortak yanı var bilmiyorum; ama şu ince bacaklı adamla çoğunuzun gözkapakları iltihaplı, kıpkırmızı."

Buna cevap vermeyi üstlenen kişi Re'uben idi.

"Hakikaten, sen her şeyi görüyorsun Efendim" dediğini işitti Yusuf. "Bunları açıklayayım! Aramızdaki benzerlikler ve ayrılıkların sebebi, annelerimizin farklı kişiler olmasından; dördü iki kadından, altısı bir kadından. Ama hepimiz bir adamın, senin kölen Yakup'un oğullarıyız. O bizim dünyaya gelmemize ve bizleri yiyecek almak için buraya sana gelmemize sebep oldu."

"Sizleri bana o mu gönderdi?" diye tekrarladı Yusuf ve mendiliyle yüzünün tamamını örttü. Sonra yeniden mendilini indirip üzerinden önündekilere baktı.

"Be adam, böylesine kule gibi iri yapılı bir adamdan bu incelikte bir sesin çıkması beni çok şaşırtıyor, ama beni daha çok şaşırtan şeyse kullandığın cümlelerdeki görüşlerin. Ayrıca zaman, hepinizin saçını ve sakalını gümüş gibi yapmış ve içinizdeki en büyük olanın ise saçları ve sakalları iyice kırlaşmış. Anlattıklarınızda da karışık inandırıcı olmayan şeyler var; çünkü babaları hâlâ hayatta olan birilerine benzemiyorsunuz."

"Seni temin ederim ki o yaşıyor Efendim" dedi Yuda. "İstersen hayattaki kardeşimle bunu kanıtlarım! Biz hakikati söylüyoruz. Bizim babamız, senin kölen bütün ihtişamıyla yaşıyor, hem de o kadar yaşlı değil, seksen doksan arasında, bizim soyumuzda aslında bu çok nadir bir şey değil. Adil ve dürüst babamızın doğumuna sebep olduğunda atadedemiz yüz yaşındaydı."

"Ne kadar barbarca bir şey bu!" dedi Yusuf çatlak bir sesle. Kâhyasına dönüp baktı, sonra geri dönüp bir süre hiçbir şey söylemedi, bütün âlem bundan rahatsız oldu.

Sonunda şunları söyledi: "Sizler benim sorularıma itinayla ve çarpıtmadan cevap verdiniz. Son derece kötü koşullarda bu seyahati nasıl başarıyla tamamladığınızı, kuraklıktan çok zarar görüp görmediğinizi, suyunuzun yeterli olup olmadığını, eşkıyalar veya kum çakalları Abubuların sizlere bir kötülük yapıp yapmadıklarını, güneşin çarpıp çarpmadığını sorarak bilmek istediğim şeyler var."

"Çok perişan olmuştuk Adôn, merhametli bir şekilde bu soruları yönelttiğiniz için teşekkür ederiz. Seyahat kafilemiz haydutlara karşı güçlüydü; sularımız çok yeterliydi, bir eşeğimizi bile kaybetmedik ve hepimiz sağlıklıyız. Orta kuvvetli bir kum çakalı Abubusu vardı ama onun da üstesinden geldik."

"Çok iyi. Benim sizlerle ilgili sorularım merhametten dolayı değildi, daha çok, gerçekçiydi. Sizin yaptığınız yolculukta alışılmadık bir hadise olmamış. Bu dünyada çok yolculuk yapılır; on yedi gün süren yolculuklar, yedi çarpı on yedi gün olan ve adım adım gidilmesi gereken yollar vardır; yolların birisinin yüzüne doğru hoplaya zıplaya geldiği söylenen yolculuk da var. Gileadlı tüccarların Beysan'dan çıkıp Yenin üzerinden vadi boyunca gittikleri yol vardır –bekleyin hele! Bunları ben çok iyi biliyordum ama şu anda yeni bir şey öğrendim: Dotan vadisini, Şam'dan Leyun ve Ramleh'e ve Hazati Limanı'na bağlayan büyük bir kervan yolu var. Bunu rahatça kullanabilirdiniz. Siz Hebron'dan Gaza'ya indiniz, bu çok kolay; sonra sahil boyunca bu ülkeye doğru ilerlediniz, öyle mi?"

"Aynen söylediğin gibi Moşel. Sen her şeyi biliyorsun."

"Ben pek çok şey biliyorum. Kısmen doğamdaki keskin zekâm sayesinde, kısmen de bana tahsis edilen bir adamın sunduğu diğer yollardan. Sizin yolculuk kervanına katıldığınız Gaza'da yolculuğun en berbat kısmı başladı. Orada demirden yapılmış bir şehir ve üzeri ızgaralarla örtülü lanetlenmiş bir deniz dibi vardır."

"Biz oraya bakmadık ve Tanrının yardımıyla bu çirkin yerden kurtulduk."

"Memnun oldum. Önünüze bir ateş hortumu çıktı mı?"

"Bir süre önümüzde bir hortum oldu. Sonra çöktü ve orta derecede güçlü bir kum Abubusu oldu."

"İyi ki korkuyla ona hava atmadınız. Yoksa sizin için kolayca öldürücü bir duruma dönebilirdi. Yolcuların Mısır'a giderken yolda böyle istenmeyen durumlara maruz kalmaları beni endişelendiriyor. Bunu tamamen gerçekçi bir anlayışla söylüyorum. Ama sonra bizim nöbet kuleleri ve kale bedenleri bölgesine geldiğinizde, sanırım mutluluktan havaya sıçramışsınızdır, değil mi?

"Şansımızdan dolayı sevindik ve Tanrıya bizi esirgeyip koruduğu için şükrettik."

"Zel Kalesi'nin önlerinde korkuya kapıldınız mı, oradaki sınır birliği sizi korkutmadı mı?"

"Biz orada içimizde saygı dolu bir korku hissettik."

"Peki, orada sizin başınıza neler geldi?"

"Bizim sınırdan geçmemize engel olunmadı; çünkü biz tüccar olduğumuzu, kadınlarımızın ve çocuklarımızın yaşamaları ve ölmemeleri için tahıl ambarlarından buğday satın almaya geldiğimizi söyledik. Ama bize ayrı muamele edildi."

"Bunu işitmek istiyordum. Size ayrıcalıklı muamele edilmesine şaşırmadınız mı? Böyle bir ayrıcalık sizin başınıza hiç gelmemiş olmalı, sizin başınıza böyle bir şey niçin gelmiş olabilir acaba? Sonra çıkınlarınızı toplayıp, hep birlikte bir yerde toplanmanız istendi, onunuz birden, yani tam olarak; içinizden bir kişi bile ayrılmadı ve sizler sadece diğer yolculardan ayrıldınız, değil mi?

"Öyle oldu Efendim. Bize bu ülkede Bereket Tanrısının dostu, Besin Maddelerinin Sorumlusu, yani senden başka hiç kimseden ve bu diyarların terazisi Mempi'den başka bir yerden hiçbir şekilde ekmeklik buğday alamayacağımız belirtildi."

"Doğru. Size izleyeceğiniz yol gösterildi mi? Sınırdan aşağıya Mumyalar Şehri'ne iyi bir yolculuk yaptınız mı?

"Çok iyi bir yolculuk yaptık Adôn. Üstümüzde bize bakan bir göz vardı. Yakınımıza gelen ve tekrar kaybolan adamlar vardı; hayvanlarımızla geceyi geçireceğimiz yerleri ve konaklama yerlerini gösteriyorlardı; sabah olunca ödeme yapmak istediysek de hancı almak istemedi."

"İki tür insandan geceleme ücreti ve yiyecek parası alınmaz: Şeref misafirlerinden ve esirlerden. –Nasıl, Mısır diyarı hoşunuza gitti mi?"

"Harika bir ülke Büyük Vezir. Nemrud'unki gibi kudretli ve muhteşem, süslü ve bakımlı tapınakları insanı büyülüyor; mezarları sanki gökyüzüne değiyor. Gözlerimiz çoğu kez onların tepelerini göremiyordu."

"O kadar da değil, her neyse; umarım bunları seyrederken yapacağınız işi ve siparişi unutmamışsınızdır; etrafı gizliden gizliye gözlemenize, bilgi edinmenize ve gizli kararlar almanıza engel çıkmamıştır."

"Efendim, senin bu konuşman bizim için pek açık değil."

"Yani siz, öteki yolculardan niçin ayırt edildiğinizi, üzerinizde neden hep bir göz olduğunu, buraya benim karşıma niye getirildiğinizi hiç merak edip öğrenmek istemiyorsunuz, öyle mi?"

"Bunu bilmeyi çok isterdik muhterem Efendi, ama bunu bilmiyoruz."

"Yüzünüzde bunu sezdiğinize dair bir ifade de yok –vicdanınızda, şüpheliler arasında olduğunuzu, sizlerden kuşku duyulduğunu, bunun basit bir kuşkudan çok daha kötü ve daha karanlık bir şey olduğunu söyleyen bir ses yok mu, sizlerin bizim gözlerimiz önünde yaptığınız şakalaşmalar, niye ki bütün bunlar?"

"Sen ne diyorsun Efendi! Sen Firavun gibisin. Hangi şüphe?"

"Sizler bilgi toplayan kişilersiniz!" diye bağırdı Yusuf ve ellerini koltuk başlarına vurup aslanlı tahttan ayağa kalktı. Onlara '*daialu*', yani casuslar demişti; bu, Akkadça bir kelimeydi, kuşku verici bir anlamı vardı ve bu sırada elindeki yelpazeyle onların yüzlerini işaret etti.

"*Daialu*" diye boğuk bir sesle tercüman fısıldadı.

Yüreklerine inen korku ve dehşetle, korkudan dilleri tutulmuş bir hâlde irkilerek geri fırladılar.

"Ne diyorsun sen!" diye hep bir ağızdan mırıldanarak tekrar ettiler.

"Ben diyeceğimi dedim! Sizler pis casuslarsınız, bu memleketin gerçek hâlini keşfetmeye geldiniz; üzerine aniden saldırıp yağmalamak için buradaki zenginlikleri gözlemliyorsunuz. Benim kanaatim bu, çürütebilirseniz, haydi gösterin bakalım!"

Diğerleri başlarıyla, hemfikir olarak Ruben'i konuşması için işaret ettikleri için Ruben söz aldı. Başını yavaş yavaş sağa sola salladı ve şunları söyledi:

"Buna itiraz etmek ve çürütmek için ortada ne var ki? Sadece sen bir şeyler söyledin, konuşmaya değer şeyler bunlar, değersiz olsaydı omuzlarımızı silker geçip giderdik. Büyük insanlar da yanılır. Senin kuşkunun bir dayanağı yok. Böyle bir kuşkunun karşısında gözlerimizi öne eğmiyoruz, aksine görüyorsun: Biz sana serbestçe ve dürüst gözlerle bakıyoruz; hatta bizi tanımadan verdiğin böyle bir kararı ve serzenişini bile saygıyla karşılıyoruz. Çünkü bizler senin yüceliğine bakarak seni çok iyi tanıyoruz ama sen bizim dürüstlüğümüzü yanlış değerlendiriyorsun. Bize şöyle bir bak ve bizim görünüşümüzü iyice bir incele, bu hâlimize göre değer biç! Biz hepimiz, Kenan diyarında sürüler kralı ve Tanrının dostu olan çok değerli bir adamın oğullarıyız. Biz bu gerçekle haşır neşiriz. Buraya gelen kafilenin içinde, iyi kalite gümüş halkalar karşılığında kadınlarımız ve çocuklarımız için yiyecek almaya gedik; gümüşleri hassas terazinle ölçebilirsin. Bizim tek arzumuz bu. *Daialu*'ymuş, tanrıların Tanrısı adına, bu kulların asla böyle bir şey yapmadı."

"Ama yine de öylesiniz!" diye cevap verdi Yusuf ve sandaletli ayaklarıyla yere vurdu. "Benim gibi bir adam kafasına ne koymuşsa bu öylece kalır. Sizler bu memlekette utanç verici hâlleri keşfetmeye ve onların başına bir bela geldiğine gözlerinizle tanık olmaya geldiniz. Bu görevi sizlere şarkın kötü kralı verdi, bundan eminim, sizler de bunu inkâr edecek bir konumda değilsiniz. Şu kule gibi uzun olanınız da bunu asla beceremez, iddiaları hep boş laflar, kesinlikle isabetli değil. Benim gibi bir adamı bunlarla ikna etmeniz mümkün değil."

"Bunu bir daha, iyice düşünün Beyim" dedi içlerinden birisi, "böyle bir suçlamayı kanıtlamak, aslında size düşen bir görev, çünkü bu suçlamayı çürütecek durumda değiliz!"

"Haddini aşan bu ukalalığı yapan kim? Gözlerini yılan gibi üstüme diken kim? Senin yılan bakışlı hâlini zaten ta baştan beri fark etmiştim. Senin adın ne bakayım?"

"Benim adım Dan, Efendim Adôn! Bana Dan derler, hanımefendinin kucağında, bir hizmetçi kızdan dünyaya geldim."

"Memnun oldum Dan usta. Söylediklerindeki ukalalığı değerlendirmek için, kendini yargıç yerine koymayı mı aklından geçirdin? Burada adaleti sağlamaya yetkili kişi benim. Kuşku duyulan bir adam çıkıp bana akıl öğretmek istiyor. Siz, çöl insanları ve ıstırap çocukları, son derece hassas ve gelişmiş bu ülkenin kolayca yararlanılabilecek değerlerinden haberiniz var mı; bütün bu değerleri korumak ve kollamak için bu konuma getirildim ve sadece saraydaki Tanrının oğlunun önünde bu ülkenin selameti için sorumluyum, biliyor musunuz? Bu ülke hep çöl berduşlarının ağzını sulandırıyor ve onların tehdidi atında; Bedu, Mentiu, Antiu ve Petziu'un gözleri hep bu ülkede, ondaki gerçeği izleyip duruyorlar. Firavun'un dış eyaletlerinde zaman zaman Habirlilerin yaptıkları kötülüklerin, burada da olması mı gerekli? Geldiğiniz şehirlerde barbarların neler yaptıklarını, öfkeyle bir adamı nasıl boğup öldürdüklerini ve barbarca arzularını tatmin etmek için öküzleri nasıl ziyan ettiklerini çok iyi biliyorum. Gördünüz mü, ben sizlerin düşündüklerinizden çok daha

fazla şeyler biliyorum. Hepinizi kastetmiyorum, içinizdeki iki, üç kişiyi değindiğim feci durumları yapabilecek tipte insanlar gibi görünüyor. Ama ben, sizin kötü bir niyette olmadığınıza ve bu ülkenin sırlarını bir yana bırakalım, sadece gerçek bir söze dayanarak buraya geldiğinize inanayım mı?"

Aralarında kıpırdanmalar oldu ve heyecanlı bir şekilde kafa kafaya verip görüştüler. Sonunda hepsi başlarıyla Yuda'ya işaret ederek onun söz alıp kendileriyle ilgili konuda açıklama yapmasını belirttiler. Sınanmış bir insan edasıyla bu isteği kabul etti.

"Efendim" dedi, "müsaadenizle karşınızda ben konuşacağım ve bizim açımızdan konuyu irdeleyeceğim, tamamen hakikate uygun olarak ve sadece bu hakikate dayanarak hareket ettiğimizi fark edeceğinizi umarım. Bak, biz senin kullarınız, şu diyardaki bir adamın on iki oğluyuz..."

"Dur! Nasıl?" diye bağırdı Yusuf, sonra tekrar yerine oturdu ama burada yeniden ayağa fırlayacakmış gibi bir hareket yaptı. "Şimdi de birdenbire on iki kardeş mi oluverdiniz? Şu hâlde siz hakikate uygun davranmadınız, yani on kardeş olduğunuzu iddia etmiştiniz ya?"

Karşısındakinin konuşmasını alelacele ve kabaca kesmenin hoş olmayacağını bilerek "... Kenan ülkesinde" diye cümlesini inatla ve vurgulayarak tamamladı; burada gerçeği ifade etti. "Senin bu kulların olan bizler on iki kardeşiz –ya da on iki kişiydik– şu anda kendi gözlerinle de gördüğün gibi, biz hiç tam on iki kişi olarak görülmedik, aksine hep bir adamın on oğlu olarak kendimizi takdim ettik. Evimizde on iki kişiyiz, ama bizlerin annelerinden olmayan en küçük kardeşimiz, yıllar önce ölen bir kadından doğmuştur ve babamın yanındadır; kardeşlerimizden birisi ise mevcut değil."

"Bu ne demek oluyor: Mevcut değil?"

"Kaybolmuş Efendim, çok eski yıllarda, babamdan ve bizlerden ayrılmış gitmiş. Dünyada kayıplara karışmış."

"O, herhâlde maceradan hoşlanan birisi olmalı. Beni bu niye ilgilendirir ki? Ama en küçük kardeşiniz kayıp değil –elinizden çıkıp gitmemiş, aksine henüz elinizin altında demek, öyle mi?"

"O, evde Efendim, babamızın yanında, hep evde."

"Bundan şöyle bir sonuç çıkarıyorum, sizlerin ihtiyar babanız yaşıyor ve durumu da iyi, öyle mi?"

"Bunu bir kez daha sormuştun Adôn, Tanrıya şükürler olsun öyle ve biz bu soruna evet diye cevap vermiştik."

"Pek kesin değil! Size daha önce babanızın hayatıyla ilgili bir şeyler sormuş olmam doğrudur ama onun sağlığının nasıl olduğunu daha şimdi ilk defa sordum."

"Senin kulun olan babamın sağlık durumu şu koşullarda iyi" diye cevap verdi Yuda. "Efendimizin de bildiği gibi, yıllardır ve günlerdir dünyada hayat iyice çekilmez oldu. Çünkü gökyüzü mübarek suyunu bir kez, iki kez kesince pahalılık ve yokluk uzadıkça uzadı. Bizim oralarda hayat çok daha çekilmez hâle geldi. Bunun anlamı şu, pahalılık neyse ne, ama feci durum azalmadı, çünkü elimizde hiç buğday yok, bütün paramıza rağmen yok, ne ekilecek ne de yiyecek tahıl var. Babamız zengin, rahat rahat yaşıyor, ayaklarını uzatarak..."

"Ne kadar zengin ve rahat? Örneğin kendisine miras kalan mezar yeri var mı?"

"Doğru söyledin Efendim. Mahpelah, çift katlı mağara. Bizim atalarımız orada huzur içinde yatıyor."

"Onun yanında, kendisine bakacak yaşlı bir kâhyası var mı, tıpkı benimki gibi; benimki üstelik hekim aynı zamanda?"

"Öyle Efendim. Onun bir zamanlar bilge ve çok tecrübeli, yaşlı bir kâhyası vardı: İsmi Eliezer. Şeol onu bağrına aldı; başını eğdi ve öldü. Ama onun geriye iki oğlu kaldı: Damasek ve Elinos; büyük oğlu Damasek, ölen babasının yerine geçti; artık onun ismi Eliezer oldu."

"Demek öyle" diye cevap verdi Yusuf. "Demek öyle." Bir an için gözleri daldı, onların üzerinden geçen bakışları, boşlukta, salonun geniş boşluğunda dolaştı.

"Aslan başlı, niye savunmanızı yarım bıraktın?" diye sordu Yusuf. "Bununla ilgili başka şeyler bilmiyor musun?"

Yuda hem düşünüyor hem de gülümsüyordu. Onun sözünü sık sık kesmesinin sebebinin kendisi olmadığını söyleyemedi.

"Kulunuz devam etmek üzereydi ama gerisi size kaldı Efendim, bizim konumuzun içeriği bu kadar. Bizim yolculuğumuzla ilgili her şeyi biliyorsun; bunu aynen anlattım; görüyorsun, biz gerçeğe sadık bir şekilde davranıyoruz. Evimizde çok insan var –denizdeki kum kadar değil ama çok başlı bir aileyiz. Toplam yetmiş kişiyiz, babamın başının altında olan başlarız; hepimiz evliyiz ve kutsanmışız..."

"Onunuz da evli mi?"

"On birimiz de evliyiz Efendim, kutsanmışız..."

"Ne, en küçük kardeşinizin de baş bağlandı mı?"

"Aynen söylediğin gibi Efendim. İki karısı ve sekiz çocuğu var."

Yusuf, tercümesinin yapılmasını beklemeden "Olmaz böyle şey!" diye bağırdı; eliyle aslan başlı koltuğun kol kısmına vurdu ve kahkahayı bastı. Arkasındaki memurlar da onun hatırı için gülüyorlardı. Kardeşler ise korkak korkak gülümsüyorlardı. Kâhya Mai-Sahme, onun sırtını çaktırmadan dürttü.

"Başınızı öne eğdiniz" dedi Yusuf ve gözlerini kuruladı; "anladığıma göre en küçüğünüz de evli ve bir baba olmuş. Müthiş bir şey bu. Müthiş bir şey olduğu için de gülüyorum –buna gülmek gerek. Çünkü insan, en küçük kardeşi, gözünün önünde henüz yeni yetme bir çocuk olarak canlandırıyor; evli bir adam ve bir ailenin babası ve başı olarak düşünemiyor. İşte bu canlandırmadan yola çıkarak gülüyorum; ayrıca gördüğünüz gibi gülmem de bitti. Bu iş haddinden fazla ciddi ve kuşku verici. Ve sen aslan başlı, yine hesap verirken duraksadın, bunu ben düşünülmesi gereken bir sorun olarak algılıyorum."

"Müsaadenizle" diye cevap verdi Yuda, "durmaksızın konuya devam edip buna ilişkin açıklamalarımı yapıyorum. Çünkü pahalılık, başka bir ifadeyle korkarak açlık demek istiyorum; zira hiçbir şey yok, yani pahalı olabilecek hiçbir şey yoktu; işte bu dert, ülkeyi sıkıntıya soktu, sürüler mahvoldu; kulaklarımızdan ekmek isteyen çocuklarımızın ağlayışları çıkmaz oldu Efendim; bütün herkesin dayanamayacağı en acı şeyleri insanoğlunun kulakları duydu,

ayrıca kutsal ihtiyarın şikâyetleri de eklendi; gün be gün alışık olduğu şeylerin eksikliğini hissediyor; çünkü babamın pek çok şeye ihtiyacı olmadığını duyuyoruz ama onun ışığı da söndü; artık karanlıkta uyumak zorunda."

"Olmaz öyle şey" dedi Yusuf. "Bunun kepazelik olduğunu söylememek insanı çileden çıkarır! İşin bu derece ilerlemesine nasıl izin verildi? Başınıza kötü bir şeyin geleceğini düşünerek hiçbir tedbir almadınız mı, bu felaketler hâlâ dünyada var ve her an da insanların başına gelebilir! Bunlar hiçbir şekilde düşünülmemiş; hiçbir korku duyulmamış ve hiçbir tedbir alınmamış! Sevimli bir hayvan gibi hiçbir şeyi düşünmeden gününü gün etmek, gelecekteki felaketi görememe yüzünden, sonunda baba, son günlerinde alışık olduğu şeylerden mahrum kalmak zorunda kalıyor. Utanın! Hiçbir şey okuyup öğrenmediniz mi, hiç hikâyeniz olmadı mı? Belirli koşullarda filizlerin çıkmasına ve çiçeklerin açmasına izin verilmediğini bilmiyor muydunuz? Çünkü toprak tuzlaşabilir ve üzerinde hiçbir ot bitmez, tahıl da yetişmez, bunları bilmiyor musunuz? Daha sonra da hayat karalar bağlar, boğa ineği aşmaz, erkek eşek dişi eşeğe yaklaşmaz! Bütün yeryüzünü kaplayan sel felaketlerini hiç duymadınız mı? Bu felaketten kendisini bir gemi yaparak kurtaran akıllı birini duymadınız mı? Siz tedbir alıncaya kadar, her şey olup bitiyor; olumsuzluklarla baş başa kalıyorsunuz, sonunda da kandili yakacak yağ bile bulunamıyor, bu nasıl olur?"

Hepsinin boynu bükük kalmıştı.

"Devam edin!" dedi. "Oradaki, konuşmana devam et! Ama sakın bir daha babanızın karanlıkta uyuduğunu bana söylemeyin!"

"Bunu sadece mecazi anlamda söyledik Adonai. Bununla, babamızın kötü durumdan çok etkilendiğini, adak için bir lokma ekmeğinin bile bulunmadığını belirtmek istedik. Herkes pılıyı pırtıyı toplayıp yola çıkmaya, bu ülkeye gelmeye hazırlanıyor; Firavun'un ambarlarından yiyecek almak ve bunları memleketlerine getirmek istiyor, çünkü sadece Mısır'da tahıl ve pazar var. Uzun süre baba-

mıza, bizim de artık toparlanıp alışveriş ve ticaret yapmak için buraya gelme önerimizi yapamadık."

"Niye yapamadınız ki?"

"Onun hayatında kendine özgü fikirleri var Efendim; bazı şeyler hakkında önyargıları var; senin tanrılarının ülkesi, yani burası hakkında da böyle düşünür –Mizraim hakkında çok inatçı düşünceye sahiptir; onların gelenekleriyle ilgili şu veya bu şekilde önyargılar besler."

"O zaman biraz hoşgörülü olmak lazım ve hiç aldırış etmemek gerek."

"Kendisine önceden sorsaydık, belki bizim buraya gelmemize izin vermezdi. Bundan dolayı yokluğun onun üzerine de gelmesine kadar beklemeye karar verdik."

"Aslında insanın babası hakkında bu tür kararlar almaması belki daha iyi olur; ona daha titiz bir davranış göstermeliydiniz; vaziyete göre ona biraz keyfî hareket etmişsiniz."

"Elimizden başka bir şey gelmezdi. Onun gözlerini yana kaydırarak bakışını görüyorduk; ağzını yarı yarıya açıyor, ama sonra tekrar kapıyordu. Sonunda bize şunları söyledi: 'Niye birbirinizle bakışıp duruyor ve etrafta bir şeyler arıyorsunuz? Aşağıdaki ülkede tahıl satıldığı dedikodusu kulağıma geliyor, gidin bakın, orada pazar varmış. Haydi, kıçınızın üstünde öyle otururak kırılıp geçmemizi beklemeyin. İçinizden bir iki kişiyi seçin, Şimeon veya Dan, onlar kadınların ve çocukların yaşamaları ve ölmemeleri için yiyecek satın almak üzere giyinip kuşansın ve yola çıksın, oraya giden bir kafileye katılsın!' –Biz kardeşler ona 'Emredersin' dedik, 'ama oraya iki kişinin gitmesi yetmez, çünkü ne kadar ihtiyacımız olduğu sorusu karşımıza çıkar. Hepimizin oraya gidip, kaç nüfus olduğumuzu göstermemiz gerekir; böylece Mısır'ın çocukları talebimizin Epha'ya göre değil Hômer'e göre olduğunu fark ederler.' Babam bunun üzerine şöyle söyledi: 'Öyleyse onunuz birden gidin!" 'Böylesi daha iyi olur' diye cevap verdik, 'böylece senin çatın altında on hane olduğumuzu göstermiş oluruz, yoksa bize kıtı kıtına

buğday verirler.' –Ama o cevap olarak şöyle dedi: 'Siz aklınızı mı kaçırdınız? Benim yanımda hiç çocuk bırakmak niyetinde değilsiniz galiba? Bünyamin'in bu evde kalması ve benim elimin altında olması gerektiğini bilmiyor musunuz? Bu seyahatte onun başına da bir kaza gelecek olursa o zaman ne olur, biliyor musunuz? Onunuz gitsin veya biz karanlıkta yatarız.' –Böylece yola çıktık."

"Söyleyeceklerin bu kadar mı?" diye sordu Yusuf.

"Efendim" diye cevap verdi Yuda, "benim gerçeklere sadık kalarak belgelediğim ifadem senin şüpheni kaldırmadıysa bizim zararsız insanlar olarak anlaşılmamızı ve hakikatin böyle olduğunu sana inandırmadıysa o takdirde söylediklerimizin hepsi boş."

"Sıranın buna geleceği korkusuna kapılıyorum" diye cevap verdi Yusuf. "Sizlerin zararsız kişiler olduğu konusunda benim kendi düşüncelerim var. Kuşkulanmaya gelince, kuşku altındasınız, bu kuşku şu âna kadar aynen duruyor, sizler pis casuslarsınız ve bundan başka bir şey değilsiniz –iyi, sizleri sınamak istiyorum. Belge ve güven verici olduğunu iddia ettiğiniz sözlerinizin gerçekleri yansıttığını söylüyorsunuz, böylece hakikati söyleyen sahtekârlar olmadığınızı anlatıyorsunuz. Şöyle söylüyorum: İyi! Kendisinden söz ettiğiniz küçük kardeşinizi buraya getirin! Onunla birlikte benim karşıma gelin, gözlerimle görüp inanayım, ayrıntılı açıklamalarınızın doğru ve iddialarınızın güven verici olduğuna inanayım. Böylece kuşkulanmamın ve suçlamanın da yersiz olduğu yavaş yavaş ortaya çıkar. Ama bu olmazsa –Firavun'un ölüsünü göreyim ki!– umarım biliyorsunuzdur, bu memlekette edilen en büyük yemindir –buğday teslimatı ister Epha'ya ister Hômer'e göre olsun kesinlikle yapılmayacak ve sizlerin gerçekten *daialu* olduğunuz kanıtlanmış olacak; bunu kendisine meslek edinenlerin başlarına neler geleceğini de bir düşünün."

Hepsinin rengi atmıştı, yüzleri bembeyaz, kıpkırmızı bir şekilde çaresizlik içinde öylece kalakalmışlardı.

"Efendim, sen bizim bu yolu geri gitmemizi, dokuz veya on yedi gün sürecek (ve bizim yüzümüze doğru hoplaya zıplaya gelme-

yecek) yola çıkmamızı ve küçük kardeşimizi alıp yine aynı yoldan buraya gelip senin karşına çıkmamızı istiyorsun, öyle mi?" diye sordurdular.

Yusuf, "Tabii, bu çok daha güzel olurdu" diye karşılık verdi. "Hayır, hiç de öyle olmayacak! Benim gibi bir adamın, eline geçirdiği casusların, kolayca çekip gitmelerine razı olacağını mı sanıyorsunuz? Sizler esirsiniz. Bu evin bir odasına sizi kapatacağım ve orada üç gün kalacaksınız; bugün, yarın ve yarından sonraki günler demek istiyorum. İçinizden birisini konuşa konuşa ya da kur'ayla belirleyeceksiniz o da yola çıkacak ve küçük kardeşinizi alıp getirecek. Burada kalanlar ise onlar benim karşıma gelinceye kadar rehin kalacaklar, çünkü Firavun'un ölüsünü göreyim ki küçük kardeşiniz gelmezse sizler benim yüzümü bir daha hiç görmeyeceksiniz."

Gözlerini yere çevirdiler ve dudaklarını ısırıyorlardı.

"Efendim" dedi en büyükleri, "emrettiğin şeyler bir âna kadar uygulanabilir; ulak eve ulaşıp babama olan biteni söyleyince: Yani küçük kardeşimizi oraya götürünceye kadar bizlerin orada rehin tutulacağımızı söylediğinde ne olacağını sen bilmezsin; babam kalkıp sinirlenecektir, çünkü babamın dediği dediktir; küçük kardeşimizin evde kalmasını ve asla yola çıkmasını istemez. O, yuvasından çıkmasına izin verilmeyen bir yavrudur..."

"Ama bu saçma bir şey!" diye bağırdı Yusuf. "Sakin bir kafayla düşünülecek olursa insan ne kadar küçük çocuk olursa olsun hep çocuk olarak kalmayacağı ve bir evde tıkılıp kalmasına gerek olmadığı sonucu elde edilir. Bu bir önyargı, insan hep sevilip okşanacak değil ya. En küçüklerinden en az on yaş büyük olan kardeşler şimdi yaşlanmış olduklarına göre küçük kardeş artık tek başına yola çıkabilecek yaşta, koca bir adam olmuştur. Babanızın, sizleri burada casus olarak rehin kalmanıza razı olacağını mı, yoksa tercihan, küçük oğluyla birlikte onun da bu yolculuğa çıkmaya karar vereceğine mi inanıyorsunuz?"

Bir süre birbirlerine bakarak ve omuzlarını kıpırdatarak görüştüler ve sonunda Ruben şu cevabı verdi:

"Bunun mümkün olacağına inanıyorum Efendim."

"Ama ben" dedi Yusuf ayakları üzerinde dikilerek, "bunun mümkün olamayacağına inanıyorum. Bunu benim gibi bir adama yutturamazsınız. Benim sözlerimle ilgili olan şeyin gerçekleştirilmesi artık sizin elinizde. Küçük kardeşinizi karşıma getirmeniz gerektiği düşüncesini, kafalarınıza iyice sokun. Firavun'un ölüsünü göreyim ki bunu yapamayacak olursanız, casusluk suçunuz kesinleşecektir!

Nöbetçilerin subayına eliyle işaret etti, subay bir kelime söyledi ve mızraklı askerler adamların iki yanlarına geldiler ve korkuya kapılan kardeşleri salondan dışarı çıkardılar.

"Talep Ediliyor"

Onların yerleştirildikleri yer, ne bir hapishane ne de bir delikti, aksine bir nezarethaneydi: Uzakça bir yerde, çiçekler içinde payandalarla desteklenmiş bir göz odaydı; oraya birkaç basamaklı merdivenle iniliyordu; kullanılmayan bir yazışma odasına, belki de kullanılmayan, eski evrakların konulduğu bir arşive benziyordu. On kişiyi barındıracak büyüklükte uzunca bir mekândı ve içinde çepeçevre sedir vardı. Çadırlarda ömürleri geçen çobanlar için burası aristokratlara özgü bir oda görünümündeydi. Işık girmesi için açılmış küçük pencerelerde parmaklıklar vardı, içerinin sıcak olmaması istendiğinden parmaklıklar yapılır. Tabii kapının önünde nöbetçiler, aşağı yukarı dolaşıp duruyorlardı.

Yakup'un oğulları çömelmişlerdi ve bu konuyu görüşüyorlardı. Babalarını ikna etmesi için göndereceklerı adamı seçmek için ertesi güne kadar uzun zamanları vardı. İlk önce içine düştükleri sıkıntılı durumla ilgili genel görüşme yaptılar; hep birden bu durumun çok vahim ve tehdit edici olduğunu, suratlarında ciddi bir ifadeyle kabul ettiler. Böyle bir kuşku altında olmak, ne kadar vahim ve lanet olası bir talihsizlikti –hiç kimse bir şey bilmiyordu, nasıl etmeliydi, ne yapmalıydı! Bu uğursuzluğun geleceğini nasıl olup da göremedikle-

rinden dolayı birbirlerini suçladılar; çünkü sınırdaki özel ilgi, Menfe'ye götürülmeleri, gözetlenmeleri, buraya gidinceye kadar takip edilmeleri, bunların kuşkulandırıcı şeyler olduğunu ancak şimdi anlamışlardı; bunun bir kuşku anlamında olduğunu, başlangıçta bunu fark edemeyip dostça davranmış gibi değerlendirdiklerini anlamışlardı. Burada dostlukla düşmanlık karışımı bir duygu hâkimdi, bunun kendilerine rahatsızlık vereceğini kestirememişlerdi, ama aynı zamanda bu davranışlardan mutlu edici bir keyif de almışlardı; bu duygu büyük endişe ve incinmenin altında hep yer alıyordu. Karşısında bulundukları adamın yapısından da bir şey algılayamamışlardı, onun kendilerini suçlayan kuşkusunu da çözememişlerdi; oysa bu adam onlardan bu kuşkuyu ortadan kaldırmaları için kanıt talebinde bulunmuştu –tatsız, insanın keyfini kaçıran korkunç bir kuşkuydu bu, tabii onların bakış açısından– çünkü onların on'u da suçsuzdu ve ticari bakımdan bir sorun yoktu; ama onların bu ülkeye casuslar olarak geldikleri suçlamasına akıl sır ermiyordu! Bir kere o, bunu aklına koymuştu ve onların hayatlarıyla ilgili durum da son derece düşündürücüydü; bu da onların canlarını iyice sıkıyordu; çünkü bu adam, pazarı elinde tutan Mısır'ın büyük insanı, onların hoşuna gitmişti; bütün bunları ve yaşam sıkıntılarını bir yana bırakalım, onları en çok üzen şey, bu adamın kendileriyle ilgili olarak böylesine kötü bir izlenime sahip olmasıydı.

Dikkati çeken bir adamdı. Yakışıklı ve güzel denebilirdi; üzerinde süs olarak taşıdığı boğayla bağlantılı olarak kendisini ilk doğan boğayla karşılaştırmakla fazla ileriye gidilmiş sayılmazdı. Bir bakıma dostça yaklaşımı olan birisiydi. Ama işte tam bu noktada, onun bünyesinde dostluk ve kötülük özelliklerinin bir karışımı bulunmaktaydı; bu durum yukarıdaki olayda da belirgin şekilde görülmüştü. O, '*tâm*'dı, kardeşler onu bu kavramla ifade ediyorlardı. Bunun iki anlamı vardı, ikiyüzlü oluşunu ifade ediyordu: Güzel ve güçlü, cesaret verici başarıları olan, korku salıcı, insaflı ve tehlikeli sıfatlarının hepsi birden bu adamda toplanmıştı. Onun nasıl bir davranış sergileyeceğini önceden keşfetmek mümkün değildi, za-

ten '*tâm*' kelimesinin anlamını çözümlemek de zor, bu kavramın ruhunda yukarı ve aşağı âlem birleşmektedir. Onların bu girişimine katılabilirdi ve onların yapacakları seyahatin tehlikesini de göz önünde bulundurmuş olabilirdi. Babasının yaşadığını ve sağlığının iyi olduğunu öğrenmesi onun için değerliydi; en küçük kardeşinin evliliği ise onun koca salonda kahkahalarla gülmesine neden olmuştu. Onlara dostça bir yaklaşımla güven verdikten sonra, dengeyi sağlayıp sağlamadığını ölçmek ister gibi bilinçli bir şekilde onları son derece tehlikeli bir suç olan casuslukla suçlayarak üzerlerine gitmiş ve acımadan tutuklatmıştı; onların tutukluluk hâli böyle birileri olmadıklarını kanıtlayacak bir delil getirinceye kadar devam edecekti –sanki bu ciddi bir aklanma olayı görünümündeydi! *Tâm* –bunu karşılayacak başka bir kelime yoktu. Yukarı ve aşağı âlemi bünyesinde bulunduran bu adamın özellikleri değişik şekillerde ve dönüşümlü olarak görülüyordu. O, aynı zamanda bir tüccardı; ticaret dünyasına hırsızlık da damgasını vurabilirdi; bu da çift anlamlılık kavramını doğruluyordu.

Fakat bu büyüleyici adamın kendilerine uyarılarda bulunmasının ve kötü davranmasının sebebi neydi? Tıkılıp kaldıkları odada, daha iyiye giden bir hâl yoktu; cendereye girmişlerdi; bugüne kadar karşılaştıkları en tehlikeli durum olduğunu itiraf ediyorlardı. Sonunda, akıl sır erdiremedikleri bu kuşkunun, çok mantıklı bir çözümünü buldukları ân gelmişti; bu kuşkunun kendi evlerindeki kuşkuyla bir alakası olmalıydı. Kısacası, başlarına gelen bu felaket, daha önce işledikleri suçtan dolayı bir misillemeydi.

Eldeki metinlerden, onların yukarıdaki tahminlerini, Yusuf'la yaptıkları ikinci görüşme sırasında ifade ettikleri sonucunu çıkarmak, inanılmaz bir hatadır. Hayır, onlar daha burada, bu nezarethanede bu tahmini telaffuz etmişlerdi. Yusuf'tan söz ediyorlardı. Yeterince ilginç olan şey şuydu: Bu tüccarla, kuyuya attıkları ve daha sonra da sattıkları kardeşleri arasında bir ilişki kurmayı akıllarının kenarından bile geçirmemişlerdi –ama onlar yine de bu kardeşlerinden söz ediyorlardı. Bu sadece ahlaki bir hadise değildi; bir konu-

dan ötekine, bir kuşkudan başka bir kuşkuya, suçtan cezaya konuşup duruyorlardı. Bu onları ilgilendiren tek konuydu.

Mai-Sahme sükûnet içinde, bir şeyi görmekle fark etmek arasında bir ayırım olduğunu ve fark etmenin görmekten bir adım daha ileri olduğunu söylediğinde, çok haklıydı. Fark etmeden bir insanın kardeşinin kanıyla temas kurması mümkün değildir, özellikle de bu kan eskiden dökülmüşse. Ama bunu itiraf etmekse başka bir şey. Eğer birisi, bu oğulların, tüccarla karşılaştıkları anda onun şahsında kendi kardeşleri olduğunu fark ettiklerini iddia ettiyse bu son derece yanlıştır ve haklı olarak itirazlarla karşılaşır; öyleyse Yusuf onlara kendisini tanıttığında, kardeşleri neden büyük bir şaşkınlık içinde kalmışlardı? Çünkü onların hiçbir şeyden en ufak haberleri yoktu! Bu büyüleyici tehditkâr tüccarla karşılaştıkları sırada veya daha sonra, ruhlarında Yusuf'un simgesi ve işledikleri eski suç nasıl birden ortaya çıkmıştı, bunu bir türlü anlayamıyorlardı.

Bu kez kendilerini birbirlerine bağlayan ortak duyguları dile getiren kişi, tatlı düşkünü Aşer değil, aksine vicdanlı insan Yuda idi. Diğeri bu iş için kendini yeterli bulmuyordu ama diğeri, bunun tam kendisine göre bir iş olduğuna karar verdi.

"Yakup'un soyundan gelen kardeşler" dedi "biz büyük bir sıkıntı içindeyiz. Bu yabancı diyarda, bir tuzağa düştük, anlaşılmaz ama öldürücü bir kuşku çukuruna düştük. İsrael'in Bünyamin'i bizim ulağımıza vermekten kaçınması hâlinde, korkarım ki biz, ya ölümün pençesine düşeceğiz ya işkence evine atılacağız ya da idam edileceğiz; Mısırlı çocukların dedikleri gibi, ya esir pazarında satılıp mezar inşaatlarında çalıştırılacağız ya da berbat bir yerde altın yıkayacağız; çocuklarımızı bir daha asla görmeyeceğiz; Mısırlılara ait bir hizmet evinde sırtımızda kırbaçlar patlayarak tahakküm altında yaşayacağız. Bu nasıl başımıza geldi? Niçin başımıza bu iş geldi, düşünün kardeşlerim ve Tanrının varlığına inanın! Çünkü atalarımızın Tanrısı intikam alan bir Tanrıdır ve bizi unutmaz. Bizim de bir şeyi unutmamıza müsaade etmedi ama en azından kendisi unuttu. Bu kez burnundan öfkeyle soluyarak intikam almadı; aksine ömrümüzü

böylece geçirip başımıza bu işi getirdi ve cezalandırmak için burada bekletiyor; bunu ona sorun, bana değil. Çünkü biz bu suçu işlediğimizde çocuktuk; kardeşimiz ise daha küçüktü ve ceza başkalarına isabet etti. Ben sizlere şunu söylüyorum: Biz kardeşimizin kuyunun dibinden bağırdığı anda yüreğindeki korkuyu görüyorduk ama onun sesini duymak istemiyorduk; bu yüzden kardeşimize karşı suçluyuz. İşte bundan dolayı üzerimize bu feci durum geldi."

Hepsi birden, başlarını yavaşça onun sözlerini onaylayarak öne eğdiler, çünkü o, hepsinin zihninden geçen düşünceleri dile getirmişti. Şu sözleri mırıldandıkları duyuldu:

"Şadday, Yahu, Eloah."

Sıkıntıdan yüzü kıpkırmızı kesilen ve beyaz saçlı başını yumrukları arasında tutan, alnındaki damarları iyice belirginleşen Re'uben'in dudaklarından şu sözler döküldü:

"Evet, evet, düşünün, mırıldanın ve iç geçirin! Ben size demedim miydi? O vakitler sizi uyarmış ve şunları söylemiştim: 'Bu çocuğa kötülük etmeyin!' Ama kimse beni dinlemek istemedi. İşte şimdi başınıza bu geldi. –Bizden ondan akan kanın hesabı isteniyor!"

Aslında iyi kalpli Ruben o zamanlar tam da bu şekilde konuşmamıştı. Ama yine de bazı şeylerin yapılmasına mâni olmuştu; yani Yusuf'un kanı akmıştı ama çok daha fazla kan dökülmesini önlemişti, sadece güzel vücudundaki birkaç sıyrıktan kan akmıştı; ama şimdi onun kanının hesabı soruluyor demek, pek doğru değildi. Veya Ruben babasına götürülüp gösterilen elbise parçasındaki hayvanın kanını kastetmiş olabilir mi? Bu durumda, kendisinin ötekileri eskiden uyarmış ve bunun misillemesinin olacağını önceden haber vermiş olmalı. Başlarını öne eğerek mırıldandılar:

"Doğru, doğru, o kanın hesabı soruluyor."

Yemekleri veriliyordu, hem de çok iyi yemeklerdi; simit ve bira; bunlar yine de dostlukla tehlikeli durumun bir karışımı olarak karşılarına çıkıyordu; gece sedirler üzerinde uyuyorlardı; başlarını yüksek tutmaları için yastık da veriliyordu. Ertesi gün bu adamın arzusu üzerine en küçük kardeşini alıp getirmek üzere memlekete gide-

cek ulağın seçilmesine sıra gelmişti –Yakup hayır dediği takdirde bu ulak geri dönmeyebilirdi belki de. Bütün gün bu olayla uğraştılar, kur'a çekmeye pek razı olmadılar, çeşitli bakış açılarından incelenmesi gereken bu sorunu akıl ve mantık yoluyla çözmenin daha doğru olacağına karar verdiler. İçlerinden babasını ikna edecek konuşmayı yapabilecek onu etkileyip inandırabilecek kişi kim olabilirdi? Böylesine zor bir durumda, yokluğunu en az hissedebilecekleri kişi kim olabilirdi? Geride kalanlar yok oldukları takdirde, aşiret için en önemli ve hayatta kalması gereken kişi acaba kimdi? Bütün konuşmalar, bu soruda uzlaşmayı hedefliyordu; verilecek cevapların ayarlanması isteniyordu ve akşama kadar uğraştılar ama bir türlü orta yolu bulamadılar. Bu lanetli veya yarı yarıya lanetli kişiler kendi aralarında önerecekleri kişiyi bulamadılar, ama yine de duruma en uygun kişi olarak Yuda'yı seçtiler. Gerçi onun da aralarından ayrılıp gitmesine pek razı değillerdi, ama aşiretin ayakta kalması için en gerekli kişinin Yuda olduğu konusunda hepsi aynı görüşteydi –ama bunu kendisi istemiyordu; bu da karar verilmesini engelliyordu. Aslan kafasını sallıyor ve kendisinin bir günahkâr ve köle olduğunu, bu yüzden hayatta kalmayı hak etmediğini söylüyordu.

Bu durumda kimi görevlendirileceklerdi, parmaklarıyla kimi göstereceklerdi? Dik kafalı Dan'ı mı? Sinir küpü Gaddiel'i mi? Tükürükler saçarak konuşan, gevşek ağızlı Aşer'i mi? –Sebulun ve İsakhar ise kendilerini ileri sürmenin bir anlamı olmadığını kabul ediyorlardı, o hâlde niye gitsinlerdi ki? Sonunda Bilha'nın oğlu Naftali bu kararın dışında kaldı: Onun ulak olma içgüdüsü bu görevi üstlenmesi için kendisini zorluyor, koşucu bacakları kıpırdanıp duruyor, dili dışarı fırlamak istiyordu; ama diğer kardeşlerinin ve kendisinin bu konudaki görüşleri farklıydı; bu rolü üstlenecek kahramanca yürek onda yoktu, bununla ilgili olarak çok sığ ve yavan bir yapısı vardı. Bunun için üçüncü günün sabahına kadar bir kişi üzerinde karar verilememişti; içlerinden birisini göstereememişlerdi; ama zorda kalırsa Naftali üzerinde ısrar edeceklerdi, tabii yeni kabul

esnasında kafa patlatarak verdikleri bu karar boşa gidebilirdi; çünkü kararlaştırılan kişi tüccarın kafasından geçen kişi olmayabilirdi.

Yusuf, kardeşlerini kabul ettikten ve onları salondan dışarı aldırdıktan sonra kâhyası Mai-Sahme'yle yalnız kalmışlardı; Yusuf'un yüzü hâlâ alev alev yanıyordu; heyecan ve mutluluk coşkusu içinde ona şunları sormuştu:

"Duydun değil mi Mai, ne dediklerini duydun değil mi? O yaşıyor, Yakup yaşıyor, benim yaşadığımı ve ölmediğimi duyabilecek –Bünyamin evlenmiş ve birçok çocuğu olmuş!"

"Ama senin, bunu tekrarlamalarına fırsat vermeden, kendini bırakıp gülmen bir hataydı Adôn!"

"Bunu artık bir yana bırakalım. Bunu ben örtbas ettim. İnsan böyle heyecan verici bir konuda her an aklına sahip olamıyor. Neyse, tümüyle nasıldı? Vaziyeti nasıl idare ettim? Oldukça iyi idare ettim değil mi? Tanrının hikâyesini makul bir şekilde süsledim mi? Törenlerle ilgili ayrıntıları da yeterli bir şekilde verdim değil mi?"

"Her şeyi gerçekten çok hoş idare ettin Adôn, harikaydın. Bu aynı zamanda şükran duyulacak bir görevdi."

"Evet, müteşekkirim. Minnettarlık duymayan tek kişi sensin. Sen hiç rahatını bozmadın, sadece yuvarlak gözlerinle her şeyi izledin. Nasıl ayağa fırladığımı, onları uyardığımı ve yola getirdiğimi gördün, ne kadar kudretli olduğumu gösteren bir tabiatım vardı değil mi? Kendimi buna önceden hazırlamıştım, bir gün böyle bir durumun olacağını önceden görmüştüm; sonuç olarak onlara kudretimi gösterip kabul ettirdim! Koca Ruben'in dediği gibi oldu: 'Biz senin ihtişamında kudretini gördük, ama sen bizim suçsuzluğumuzu görmedin.' Bu sözler altın ve gümüş değerinde değil miydi?"

"Onun böyle bir şey söylemesinde senin kabahatin yok Adôn."

"Ama ben böyle bir şeyin olmasını planlamıştım! Bu şölenin bütün ayrıntıları için tek sorumlu benim. Hayır Mai, sen nankörsün; böyle bir şeyi aklından geçirmemiştin; çünkü senin korku bilmeyen bir yüreğin var. Ama şu anda sana, davranışımdan pek memnun olduğumu söyleyemem, çünkü burada çok aptalca bir şey yaptım."

"Niye öyle söylüyorsun Adôn? Çok nazik davrandın."

"Ama işin en önemli kısmında aptallık yaptım ve hemen bunu fark ettim; ama artık çok geçti, düzeltmem mümkün değildi. Dokuzunu burada rehin olarak tutmak ve küçük kardeşi almak için bir kişiyi göndermek gibi bir beceriksizlik yaptım; bundan daha büyük hatam ise, katıla katıla hemen gülmemdi. Bunu değiştirmeli. Ben dokuz kişiyi burada ne yapayım; Benoni burada olmadığı ve onları kendi gözleriyle görmediği sürece, Tanrının adaletini ortaya koyduğunu ileri süremem; çünkü onlar bu hadiseden dolayı topraklarından sürülüp çıkarılmışlardı; bu, onun karşıma getirilişine kadar devam etmeli mi? Bu tam bir beceriksizlik. Onların burada hiçbir işe yaramadan rehin kalmaları gerekir mi? Evlerinde yiyecekleri ekmek yok, babanın elinde de adak ekmekleri kalmamış? Hayır, bunun tam tersini uygulamak gerek: Rehin olarak bir kişi kalmalı; babamın nazarında pek fazla önemi olmayan birisi kalmalı, mesela ikizlerden birisi (söz aramızda, beni dövenler içinde en kaba davrananlar onlardı) burada kalsın, diğerleri gitsin ve açlar için yeterli yiyecek götürsünler, ama götürecekleri tahılın da parasını versinler –ben onlara tahılı hediye olarak verecek olursam bu çok kuşkulandırıcı bir eylem olur. Onların rehin tutulan kişiyi zor duruma sokacaklarını, kendilerinin her yerde casus olarak tanınmalarına izin vereceklerini, onu feda edip benim karşıma küçük kardeşimi getirmeyeceklerini hiç sanmıyorum."

"Ama bu uzun sürebilir aziz Beyim. Senin onlara satmak istediğin buğdayın, ekmek yapılıp yenilmesi ve son lokmanın da bitip kandillerinin ışığının sönmesine ve babanın da onlara daha sonra aile babası olan küçük kardeşinin yola çıkmasına müsaade etmesine kadar çok vakit geçecek, ama ben bunun gerçekleşeceğini görüyorum. Bu hikâye için kendine zaman ayır."

"Evet Mai, Tanrının böyle bir hikâyesi için nasıl zaman ayırmam; onunla ilgili yapacağım tören için çok güzel süslemeler yapmam ve bunun için de sabretmem lazım! Onların Bünyamin'le gelinceye kadar aradan bir yıllık bir zaman bile geçse bu benim için

çok fazla bir zaman sayılmaz. Böyle bir hikâye için bir yılın sözü mü olur! Sükûnet denilen şey seninle özdeş olduğu ve sendeki sükûnetten huzursuz olduğumda bana bir parça verdiğin için seni hikâyemin içine aldım."

"Bunu memnuniyetle yaparım Adôn. Senin hikâyende yer almam benim için bir şereftir. Ben bundan sonra yapacağım şeyle ilgili olarak sana bazı önerilerde bulunacağım. Düşündüğüme göre, gerçi sen onlara para karşılığı yiyecek maddesi vermeye niyet ettin; onları bununla göndereceksin, ama onlar yola çıkmadan önce, yem torbalarının içine gizlice parayı saklayıp üstüne yem dolduracaksın, onlar da hayvanları yemlemek istediklerinde ödedikleri parayı bulacaklar –bu onların yüreğine esrarengiz bir şeklinde saplanacak."

Yusuf gözlerini iri iri açarak bakıyordu.

"Mai, bu muhteşem bir şey! İşte ben buna altın ve gümüş değerinde, derim! Sanki sen benim beynimden geçenleri okumuş gibi tahminde bulundun ve bir ayrıntıyı hatırlattın, bu ayrıntı kesinlikle gerekli ama şu anda atlamışım. Korku tanımayan birisinin çıkıp da insanlarda böylesine dehşetli korku salacak bir şeyi düşünebileceğini hiç aklıma gelmezdim" dedi.

"Aslında ben onları korkutmak istemedim Efendim; ama onlar korkacaklar."

"Evet, hem de esrarengiz sezdirici bir tarzda. Kendilerine karşı dost aynı zamanda kendileriyle dalga geçen birisi olduğumu sezecekler. Senin hiçbir endişen olmasın, bu kitapta yazıldığı gibi olacak! Ben para torbalarını hazırlayayım, sen onları yem torbalarına, her birisinin kendine ait olan yem torbasına, ödediği parayı hemen bulabilecek şekilde yerleştir, öyle ki hayvanlara yem verecekleri zaman bunu hemen fark etsinler ve yeniden geri gelsinler; her şeyi sıkıca bağla. Yarından sonraya kadar hoşça kal! Umarım ertesi güne kadar ölmez sağ kalırız da onlara akıllarını başlarına getirecek birkaç söz söylerim. Ama ay, yıl; yıl ve ay, bu hikâyenin önünde bulunan bunlar ne ola ki!"

Yem Torbalarındaki Paralar

Kardeşler üçüncü gün, yeniden Yusuf'un salondaki koltuğunun önünde duruyor –daha doğrusu eğilerek alınlarını döşemeye değdiriyor, tekrar yarı doğrulup ellerini yukarı kaldırıyor ve yeniden secde yapar gibi eğilerek hep bir ağızdan şöyle mırıldanıyorlardı:

"Firavun gibisin. Senin karşındaki bu kulların suçsuzdur."

"Sizler içi kof bir başak demetisiniz" dedi Yusuf. "Yere kapanarak ve boynunuzu eğerek benim gönlümü almak istiyorsunuz. Tercüman size, sizi nasıl değerlendirdiğimi ifade ettiğim cümleleri tercüme etti –bir tutam içi boş başak demeti! İçi boş kelimesiyle ben sizlerin ikiyüzlülüğünüzü ve sahte tavırlı oluşunuzu belirtmek istiyorum, beni aldatamazsınız. Çünkü göstermelik saygı gösterisi ve eğiliş benim gibi bir adamın gözlerini kamaştırmaz; diz çöküp temenna etmeniz, size olan güvensizliğimi unutturamaz. Küçük kardeşinizi buraya, benim karşıma getirmediğiniz sürece, benim nazarımda sizler hem hırsız hem de Tanrıdan korkmayan kişiler olarak kalacaksınız. Ben ise Ondan korkarım. Bunun için nasıl bir düzenleme yaptığımı sizlere anlatmak istiyorum. Çocuklarınızın açlık çekmesini ve yaşlı babanızın karanlıkta uyumasını istemiyorum. Sizleri bugünkü değerlerinden ve ticaret hayatının acımasızca gerekli kıldığı fiyatlardan ödeme yapmak koşuluyla, hanenizdeki insan sayısınca tahıl verip göndereceğim; ekmeğinizi sizlere hediye olarak vereceğimi herhâlde düşünmemişsinizdir; hepinizin bir adamın oğulları olduğunuzu ve asıl sayınızın on iki olduğunu biliyorum. Bütün bunlar, sizin gibi casuslarla iş yaparken benim gibi bir adamın ticaretteki sertliğini azalmaya yeterli sebep değil. On eve yetecek kadar malzeme verilecek, tabii bunun bedelini teslim edeceksiniz, ama bunları eve götürmek için dokuz kişiye izin vereceğim: İçinizden birisi bende rehin olarak kalacak ve burada gözaltında tutulacak; bu, sizler geri dönünceye, on birinci kişiyi buraya getirinceye ve kendinizi aklayıncaya kadar sürecek. Benim yanımda rehin kalacak kişi, içinizde en iyi olanlardan birisi olacak, yani b u ."

Ve Yusuf elindeki yelpazeyle Şimeon'u gösterdi. Şimeon sanki bütün bunlar kendisini hiç ilgilendirmiyormuş gibi bir tavırla somurtkan bir suratla onlara bakıyordu.

Askerler Şimeon'u yakalayıp iple bağlarken diğer kardeşleri onun etrafında toplanıp bir şeyler söylediler. Olan olmuştu, söylenenlere geri dönülmüştü ve kendi aralarında Yusuf'la ilgili olmayan konuşmalar yapıyorlardı ama o, söylenenleri anlıyordu.

"Şimeon"a dediler, "Cesur ol! O, seni elinde tutmak istiyor, buna bir erkek olarak tahammül et, dayan, zaten sen sağlam bir adamsın, bir Lameh'sin! Biz yeniden geri gelecek ve seni kurtarmak için elimizden gelen her şeyi yapacağız. Üzülme, burada pek kötü şeyler yaşamayacaksın, yani senin gücünü ve kuvvetini kesecek kadar ağır durumlarla karşılaşmayacaksın. Bu adam yarı yarıya kötü, diğer yarısı merhametli, seni maden ocaklarına çalışmaya göndermeyecek. Rehin alındığımız yere kaz kızartması gönderdiğini görmedin mi? Saati saatine uymayan birisi, ama öyle berbat birisi de değil; belki de seni bütün bu süre zarfında böyle eli kolu bağlı tutmazlar, böyle bıraksalar bile yine de altın yıkamaktan iyidir! Her şeye rağmen onun canı böyle istediği ve piyangonun sana çıktığı için üzgünüz ama ne yaparsın? Bu, içimizden herhangi birimize isabet edebilirdi. Tanrı biliyor ya, biz hepimiz, tabii sensiz Yakup'un karşısına çıkacağız ve ona şunu bildireceğiz: 'Birimizi rehin bıraktık; en küçük kardeşimizi oraya götürmemiz gerekiyor' –bu yükümlülükten sen kurtuldun. İntikam alan Yüce Tanrıdan üzerimize bu dert getirildi, bütünüyle bir felaket. Çünkü Yuda'nın kendi içinden geldiği gibi anlattığı, bize anımsattığı ve uyarıda bulunduğu şu hadiseyi bir düşün; hani bir zamanlar kuyuya attığımız kardeşimiz orada bize sesleniyor ve babamızın sırtüstü düşüp yere yığılmaması için bize yalvarıp yakarıyordu; bizler de kulaklarımızı tıkayarak hiç aldırış etmiyorduk. Sen, Levi'yle birlikte onu büyük bir cesaretle dövüp çukura atmıştınız."

Ve Ruben de buna şunları ekledi:

"Cesur ol ikizim, çocuklarının yiyecek bir şeyleri olmalı. O zamanlar ben sizlere uyarıda bulunurken hiç kimse benim dediklerimi tutmak istemediği için bütün bu felaket başımıza geldi. Ben o zaman: 'Bu çocuğa elinizi sürmeyin!' demiştim. Ama olmadı, sizi tutmak mümkün değildi. Kuyunun başına geldiğim zaman, kuyu boştu ve bu çocuk bu dünyadan kaybolup gitmişti. Şimdi Tanrı bize soruyor: 'Kardeşin Habil nerede?'"

Yusuf bunları işitmişti. Burnunda bir gıdıklanma oldu, bir süre sık sık nefes aldı; çünkü içinde bir şeyler kıpırdayıp yükselerek sıkıntı verdi, hatta gözleri bile kaydı, bu yüzden oturduğu koltukta geriye döndü. Mai-Sahme onu iterek doğrultmak zorunda kaldı, ama bu da işe yaramadı. Tekrar onlara doğru döndüğünde, gözlerinden neşeli bakışlar saçılıyordu ve konuşma tarzı nezleliymiş gibiydi.

"Ben sizden eşek yükü ve kile başına en yüksek fiyattan hesap ödemenizi istemeyeceğim, aslında ticari durum böyle talepte bulunmamıza izin veriyor. Siz de babanızın yanına vardığınızda, ona Firavun'un dostu bizden aşırı fiyat talep ederek vurgunculuk yaptı, demeyin. Taşıyabileceğiniz kadar, çuvallarınızın aldığı kadar besin maddesi alıp götürebileceksiniz, bunu size emrediyorum. Buğday ve arpa almanızı emrediyorum. Yukarı veya Aşağı Mısır arpası mı isterdiniz? Size, Yılan Uto'nun diyarında yetişen arpadan almanızı tavsiye ederim. Yine size, buğdayı ekmek yaparak kullanmanızı öneririm; çok buğday ekmenizi tavsiye etmem, –kuraklık bir süre daha devam edeceğe benziyor. Böyle yaparsanız yazık olur. Hoşça kalın! Siz şüpheli ve aklanmamış kişiler olmanıza rağmen sizlere şerefli insanlarmışsınız gibi hoşça kalın diyorum. Eğer on birinci kardeşinizi benim karşıma getirirseniz o zaman size inanacağım ve size bir daha Haos'un on bir canavarı demeyeceğim; bunun yerine yörüngenin on bir kutsal burcu diyeceğim –ama on ikinci kardeşiniz nerede? Güneş onu gizliyor. Bunun böyle olması mı gerekiyordu, siz adamlar? Hayırlı yolculuklar! Siz insanı kuşkulandıran garip bir milletsiniz. Gideceğiniz yolu titizlikle seçin ve güvenliyse aynı yoldan geri dönün! Çünkü şu anda yanınızda acil malzeme götürüyor-

sunuz; bu yeterince değerli; ama yeniden gelirken en küçük kardeşinizi de getirin. Atalarınızın Tanrısı size kalkan ve koruyucu orman olsun! Ve Mısırlılar ülkesini, yani Usir'in köşeye kıstırılıp parça parça edildiği yeri unutmayın; o, Ölürler diyarında olan ilk kişiydi ve yeraltındaki koyun ağılını aydınlatmıştı!"

Böylece yelpazeler arasındaki koltuğundan kalktı ve oradan ayrılıp dışarı çıktı. Dokuz kişi ise götürüldükleri Yazı İşleri Dairesinden mal sevkıyatı irsaliyesini aldılar; kile, eşek yükü ve şinik ölçülerine göre fiyatlar belirlenmişti; yabancılar hanından yük eşeklerini ve binek eşeklerini teslim aldıkları zaman, tartı işlemini yapanlara paralarını adam başına on gümüş halka ödediler; böylece onlarla kendi aralarındaki haklar da düzenlenmiş oldu; tahıl ambarlarındaki mal alma kanallarında, buğday ve arpa tıka basa doluydu, çuvallarını iyice doldurdular; yük eşeklerine büyük çifte çuvalları zorlukla adım atacak şekilde yüklediler. Yem torbalarını ise binek hayvanlarının semerlerinin önüne taktılar. Artık yola çıkmak, zaman kaybetmemek istiyorlardı. Bugün Menfe'den çıkıp sınıra doğru biraz yol kat etmek istiyorlardı; ama bu sırada memurlar onlara, güçlenmeleri için bedava yemek ikramında bulundular; bu sırada hayvanlar bekliyordu: Kuru üzümlü bira çorbası ve koyun budu yediler ve süslü, sağlam kâğıt ambalajlar içinde birkaç günlük yolluk verdiler. –Onlara, burada âdet böyledir, dediler; satın aldıkları fiyat içine yiyecekler de dâhilmiş, çünkü burası tanrılar ülkesi Mısırlılar diyarıymış, bütün bunları sağlayabilme kudretine sahip bir ülke.

Onlara bunları söyleyen kişi, tüccarın kâhyası Mai-Sahme'ydi; Mai bütün bu işlemleri, kocaman yuvarlak gözleri ve bunların üstündeki yukarı kalkık kalın kaşlarıyla itinayla izliyordu. Onun sakin davranışı kardeşlerin hoşuna gitmişti; bilhassa onun Şimeon'un kaderiyle ilgili teselli edici ve oldukça iyi şartlar altında kalacağına dair sözlerine sevinmişlerdi. Onların gözleri önünde kardeşlerinin el ve ayaklarının bağlanmasının anlamı da onun rehin olduğunu göstermek için yapılmış bir eylemmiş. Ama bağların onu fazla sıkmasına ve onu böyle yüzüstü bırakılmasına karşı hiçbir şey elinden gel-

mezmiş, ancak bir yıllık süre içinde küçük kardeşlerini getirecek olurlarsa o zaman o da serbest bırakılacakmış, dedi Mai. Çünkü Beyefendinin samimi, ama kafasına koyduğu şeyler konusunda da son derece ciddi ve müsamahasız bir amir olduğunu söyledi. Beyefendinin teslim ettiği şeyleri yerine getirmediğiniz ve ihtiyar babanızın düşüncelerine aykırı hareket ederek ikiye bölündüğünüz takdirde, Şimeon'un başına hiç de istenmeyen durumların geleceğini söyledi.

"Kesinlikle hayır!" dediler. Ellerinden gelen her imkânı kullanmak istiyorlardı. Ama iki dik kafalı arasında yaşamanın çok zor olduğunu, Beyefendiyle ilgili konuda şeref sözü verdiklerini; çünkü onun *tâm*, dönüm noktasında bir adam olduğunu ve merhametli oluşuyla korku verici oluşun içinde tanrısal bir kişiliğinin olduğunu söylediler.

"Doğru söylüyorsunuz" diye karşılık verdi Mai. "Karnınız doydu mu? Öyleyse haydi yolunuz açık olsun! Söylediklerimi sakın unutmayın!"

Böylece şehirden çıktılar, uzun süre suskun bir hâlde ilerlediler, çünkü Şimeon yüzünden bir parça canları sıkılmıştı, hem de babalarına bu durumu nasıl açıklayacaklarını düşünüyorlardı; içlerinden birini feda etmek zorunda kaldıklarını, onu kurtarmanın ancak kendisinin elinde olduğunu nasıl anlatacaklardı. Ama babalarının yanına varıncaya kadar önlerinde bir hayli uzun yol vardı; yolda sohbet de ediyorlardı. Mısır'a özgü bira çorbasını beğendiklerini, başlarına gelen bu musibete rağmen kolayca tahıl almayı becerdiklerini, bundan da Yakup'un memnun kalacağını konuşuyorlardı. Sonra kısaca kâhya hakkında da onun ne kadar ağırkanlı bir adam olduğundan –*tâm* olmayıp son derece dostça yaklaştığından, dikensiz bir gül gibi olduğundan söz ettiler. Eğer o yaşlı bir kâhya olmayıp beyefendi ve tüccar olmuş olsaydı, kim bilir nasıl bir davranış sergilerdi. Basit insanlar çok az şeytana uyar, iyi kalplidir; fakat büyük adamlar ve her şeyin mutlak sahibi ve yetkili insanlar çoğu kez, zorunlu olarak değişken ruhlu ve ne yapacakları kestirilemeyen dav-

ranışlar gösteren tiplerdir. –Örneğin her şeyin En Yücesi de muhteşem büyüklüğü içinde sık sık akıl sır erdirilemeyen olaylar yaratıyor. Ayrıca Moşel bugün son derece samimi bir davranışla Şimeon'u iplerle bağlatmıştı: Onlara nasihatlerde bulunmuş, hayır dualar etmiş ve onları yıldızlar âlemindeki on iki burç simgeleriyle kıyaslamış ama bir tanesinin gizlendiğini söylemişti. Herhâlde o yıldızlar âlemini tanıyan birisiydi; kesinlikle onları okuyan ve yorumlayan bir adamdı. Onlara imalı yolla bir şeyler anlatmıştı; bu da onun keskin öngörü gücüne, yüce ve derin malumatlar edinme yeteneğine sahip olduğunu belli ediyordu. O daha sonra yıldızlar âlemi yorumculuğu işine soyunursa şaşmamak gerek. Yıldızlar ona, bu adamların casus olduğunu malum etmişlerse bu, onun öğrendiği en kaba yanlış bilgi olmalı.

Buna benzer konuşmalar yapıyorlardı ve gün boyunca Acı Göller'e doğru oldukça ilerlemişlerdi. Ortalık kararınca da kendilerine gecelemek üzere bir mola yeri seçtiler; burası balçıklı, kayalık hoş bir yerdi; bir palmiye, kayanın ardından boynunu bükerek çıkmış, sonra dikleşerek gökyüzüne doğru yükselmişti. Bir kuyu da vardı. Ayrıca barınak şeklinde bir yapı da bulunuyordu. Bu yapının önündeki zemin siyahtı; ateş yakıldığı belli oluyordu, muhtemelen bazen burada konaklama yapılmıştı. Bu yer, daha sonra hikâyede önemli bir rol oynayacağı için burasını palmiyeli, kuyulu ve barınaklı yer olarak tanımlıyoruz. Dokuz kardeş oraya rahatça yerleştiler. Birkaçı eşeklerdeki yükü indirip bir köşeye yığdılar. Diğerleri kuyudan su çekti; ateş yakmak için etraftan çalı çırpı topladılar. Onlardan birisi ise –bu İsakhar'dı– hayvanlara yem vermeye çalışıyordu; eşek lakaplı olduğu için İsakhar bu hayvanla pek iyi anlaşıyordu; onun bindiği bu eşek, pek çok defa açlığını belli edecek şekilde anırıp durmuştu.

Yem torbasını açan Lea'nın oğlu yüksek sesle bağırdı:

"Hey!" diye ötekilere seslendi. "Bakın! Bana bir şeyler oluyor! Yakup'tan olan kardeşlerim! Bana gelin, bakın ne buldum!"

Her taraftan koşarak geldiler, boyunlarını uzattılar ve baktılar. İsakhar yem torbasında, hemen en üstte, tahıl için ödediği on gümüş halkayı, yani parayı bulmuştu.

Dikilip kalmışlardı; hayretler içindeydiler, başlarını sallayıp duruyorlardı, kötülükleri defedecek işaretler yapıyorlardı.

"Evet, iri herif, nasıl oldu bu iş?"

Birdenbire toz gibi dağıldılar; her biri kendi yem torbasına koşmuştu. Her biri arıyor; zaten aramaya da gerek yoktu: Yem torbasında en üstte her birisinin ödediği para aynen duruyordu.

Yere oturdular, hem de hiç özen göstermeden yayılıverdiler. Nasıl bir işti bu? Taş gramlarla ölçerek ödemeyi yapmışlardı; ama ödedikleri parayı şimdi tekrar karşılarında bulmuşlardı. Acaba yanlış anlama yüzünden vicdanı rahatsız olan birisi mi böyle bir yola başvurmuştu? Bu âlemde böyle bir şeyin nasıl bir anlamı olabilir ki? Çok hoş bir durumdu, insanın bir mal alırken ödediği parayı yeniden bulması gülünecek bir olaydı, ama çok esrarengiz, ürkütücü, hem de çok ürkütücü bir şey vardı bunda; eğer bununla insana yeni bir suç atılmak istenmiyorsa –nereden bakılırsa bakılsın kuşku verici bir hadiseydi; onların amaçları açısında bakılırsa başka, kendi bakış açılarından yine başka bir hadiseydi: Üzerine çok zayıf bir ışık düşürülmüş çift amaçlı bir hadise. Bu durum hem insanı eğlendiriyor, hem de içine korku salıyordu –bunu nasıl açıklamalıydı, bunu kim açıklayabilirdi; Tanrı onların başına niçin böyle bir iş getirmişti?

İri kıyım Ruben "Biliyor musunuz, Tanrı bize bunu niçin yaptı?" diye sordu ve gergin, tombul yüzüyle onlara bakıp başını öne eğdi.

Onun ne demek istediğini gayet iyi anlamışlardı. O yine eski hikâyeyi ağzına dolamıştı; bu esrarengiz para bulma olayını eski suçla ilişkilendiriyorlardı ama artık bu onların lehine dönmüş gibiydi; çünkü onlar o zamanlar, kendisinin çocuğa dokunmayın uyarısına (böyle bir uyarıda bulunmuş muydu acaba?) rağmen ona saldırmışlardı. Onu anlıyorlardı; çünkü kendileri de aşağı yukarı aynı şeyleri içlerinden geçiriyorlardı. Onların bu işe Tanrıyı da katmaları ve

Onun başlarına niçin böyle bir iş açtığını birbirlerine sormaları da zihinlerinde benzer düşüncelerin geliştiğini kanıtlıyordu. Bu düşünceyle yetinmeleri gerektiğine inandıklarından Ruben'in başıyla işaret yapmasının artık gerekli olmadığını düşünüyorlardı. Karşılaşılan bu hadiseden daha zoru ve önemlisi, babalarının karşısına çıkmaktı; ona bir itirafta daha bulunmaları gerekiyordu. Şimeon, Bünyamin bir de bu aksilik onların başları dik evlerine dönmelerine izin vermiyordu. Bütün bu malzemeleri bedavaya almış olmaktan pek de şikâyetçi değillerdi; buna bıyık altından gülüyorlardı; ama onun ticaretteki itibarı bu olayla bir hayli huzursuz olmuş olabilirdi, belki de aksilikten dolayı daha da karmaşık bir duyguyla onun karşısına çıkacaklardı.

Eşeklerinin yanına gidip satın aldıkları buğdayların parasını derhal geri vermek için hepsi birden ayağa kalktı. Ama yine birden bu niyetlerinden vazgeçip bitkin bir hâlde yere oturdular. "Bunun bir anlamı yok" dediler. Bununla söylemek istedikleri şey şuydu: Bunun değeri azdır, bu parayı tekrar oraya götürmek ne anlama geliyorsa onu tekrar elde etmek de o kadar anlamlıydı.

Başlarını salladılar. Uyurken bile böyle yapıyorlardı; önce birisi, sonra diğeri, az sonra da aynı anda, pek çoğu aynı hareketi yapıyordu. Uykuda, derin derin iç çekiyorlardı, hemen hepsi gece boyunca en az iki veya üç kez bilmeden içlerini çekip durmuşlardı. Arada sırada da birinin veya ötekinin uyurken dudaklarında hafif bir gülümseme oluyordu; evet, çoğu insanın uykuda mutlu bir şekilde gülümsediğine tanık olunmuştur.

Sayıları Tam Olmayanlar

İyi haber! Yakup'a oğullarının memlekete döndükleri haberi ulaşmıştı; babalarının çadırına Mizraim tahılının ağırlığı altında yüklü hayvanlarla, eşekleriyle, ağır ağır, salma salına yaklaşıyorlardı. On kişi yerine dokuz kişiydiler ama bu, haberi getiren kişinin dikkatini çekmemişti. Dokuz kişi bayağı güçlü bir gruptu, özellik-

le eşekleriyle birlikteyken; dokuz kişi on kişi gibi görülebilirdi, bir kişinin fazla veya eksik oluşu da rasgele bakan birisi tarafından hemen fark edilecek bir şey değildir. Babasının yanında, kıl çadırın önünde duran Bünyamin de (ihtiyar baba, Mahalia'nın ve Arbat'ın kocasının elinden küçük bir çocukmuş gibi tutuyordu) bunu fark etmemişti; o gelenlerin on kişi mi, yoksa dokuz mu olduğunu görmüyordu; aksine büyük bir sayıyla kardeşleri yeniden yaklaşıyordu, önemli olan buydu. Ama sadece Yakup bu durumu derhal fark etti.

Hayret, bu pîr doksanlı yaşlardaydı ve yaşlılıktan iyice donuklaşmış ve dalgın kahverengi gözlerinin artık keskin görüşü yitirdiğine inanılıyordu. –Vurdumduymazlarda zaten keskin bir bakış yoktur –bu yıllarda vurdumduymazlık zaten başını alıp gitmişti!– Yaşlılıkla yitirilen şeyler fiziki değil daha çok manevidir: Yeterince görülmüş ve işitilmiştir: Duygular köreliyor. Ama her şeye rağmen bazı şeyler var ki beklenmedik bir anda avcı gözünün keskinliği ve hayvanları hızla sayan çobanın sayma yeteneği yeniden kazanılabilir. Yakup bu sırada herhangi bir insandan daha iyi gördüğü için grubu sayabiliyordu.

Bir parça titreyen ama kesin bir ses tonuyla "Bunlar sadece dokuz kişi" dedi ve dışarıdakileri gösterdi. Çok kısa bir andan sonra ilave etti:

"Şimeon yok."

"Doğru, Şimeon eksik" diye karşılık verdi Benoni bir süre arandıktan sonra. "Onu ben de görmüyorum. Hemen arkalarından gelir."

"Umalım öyle olsun" dedi ihtiyar kendinden emin ve tekrar küçük oğlunun elini tuttu. Onların içeri girmelerine müsaade etti. Onlara gülümsemedi, selamlayıcı hiçbir kelime söylemedi. Sadece şöyle sordu:

"Şimeon nerede?"

O da aralarındaydı. Açıkça görülüyordu ki o yine üzmek için elinden geleni yaptı.

"Şimeon' daha sonra" diye cevap verdi Yuda. "Şimeon'dan sana selamlar var baba! Onunla ilgili endişeye kapılmana gerek yok,

onunla ilgili hemen malumat alacaksın. Bak, ticaret için gittiğimiz yerden geri döndük ve tekrar babamızın yanındayız."

Hiç kıpırdanmadan "Ama hepiniz değil" dedi. "Size de selamlar olsun. Ama Şimeon nerede?"

"O bir süre gelemeyecek" dediler. "Şu anda elimizin altında değil. Bu, ticari hayatla bağlantılı bir durum ve oradaki adamın keyfine bağlı bir şey..."

"Yoksa benim oğlumu bir parça tahıl için sattınız mı?" diye sordu.

"Asla. Efendim, gördüğünüz gibi tahılı getirdik, hem de bol bol, ama bir süre idare edecek kadar, çok kaliteli bir tahıl; buğday ve Aşağı Mısır arpası; artık adak ekmeklerini sunabilirsin. Sana bildireceklerimizin birincisi bu."

"İkincisi ne?"

"İkincisi biraz mucizevi bir şey olabilir; insan buna 'mucize' de diyebilir; sen istersen buna normalin dışında bir şey diyebilirsin. Biz bu kaliteli tahılı bedava aldık. Daha doğrusu şöyle, o kadar da bedava değil, yani tahılın bedelini ödemiştik; bu ülkelerin gramlarına göre de paramızı ödemiştik. Ama ilk mola verdiğimiz yerde İsakhar kendi ödediği parayı yem torbasının içinde buldu; işte bak, biz hepimiz paramızı yeniden bulduk, hem malı, hem de bunun üstüne paramızı getirdik; bunun için senin takdirini umuyoruz."

"Ama, sadece oğlum Şimeon'u geri getirmediniz. Onu yediğiniz içtiğiniz şeylere karşılık değiştiğiniz açıkça belli oluyor."

"Efendimiz neler düşünüyor böyle, hem de ikinci kez oluyor bu! Biz bu tür işler için uygun adamlar değil miyiz? Burada senin yanı başında oturmaya hakkımız yok mu; izin verirsen, bu kardeşimiz hakkında sakin bir şekilde konuşup seni rahatlatırız; ama önce senin avucuna şu altın değerindeki tahıldan biraz koyalım ve sana paraları gösterelim; altın ve gümüş paraların hepsi burada, tamam mı?"

"Derhal Şimeon hakkında sizlerden bilgi almak istiyorum" dedi.

Hepsi birlikte daire şeklinde yere oturdular, Bünyamin de yanlarındaydı ve hesap verdiler: Ülkenin giriş kapısında kendilerinin ayrılarak Memfi'ye nasıl gönderildiklerini, Memfi'nin çok kalaba-

lık bir yer olduğunu, sıraya koyularak hayvanlar ve insanlar arasından büyük bir ticaret sarayına alındıklarını, çok etkileyici güzelliği olan bir salona götürülüp orada bu bölgenin efendisi bir adamın makamına çıkarıldıklarını, o efendinin Firavun gibi olduğunu, bu adamın ticareti yöneten kişi olduğunu, bütün dünyanın bu adamın yanına geldiğini, çok farklı yapıda bir adam olduğunu, büyük makam sahibi olarak şımarık, sevimli ve garip davranışlı bir tip olduğunu, Firavun'un dostu Doyuran'ın önünde nasıl eğildiklerini, boyun büktüklerini ve ticaret yapmak için geldiklerini; ama onun iki çeşit tavır sergilediğini, kısmen sıcak kalpli bir tutumla samimi konuştuğunu kısmen de birdenbire çok haşinleşip kötü davrandığını; bu memleketin durumunu gizli gizli gözlemlemeye gelen –burada tekrarlamak istemedikleri– casuslar olarak gördürüp kendilerini suçladığını; kendilerini kötü adamlar olarak nitelediğini, gerçekte nasıl kişiler olduklarını ispatlayamadıkları sürece kalbinde bu kuşkunun hep kalacağını söylediğini anlattılar. Sonra ona; kendilerinin Kenan diyarında oturan Tanrı dostu bir adamın oğulları ve on değil aslında on iki kardeş olduklarını ama birinin çok genç olduğu için yanlarında olmadığını ve babasının yanında bulunduğunu söylediklerini anlattılar. Ayrıca o ülkedeki adamın babamızın hayatta olduğuna inanmadığını, bizim de artık genç olmadığımızı söyledi ve ikinci kez bize babamızın hayatta olduğunu onaylattı. Çünkü Mısır diyarında bir insanın bu kadar uzun ömürlü olacağına inanılmıyordu; oradaki insanlar genellikle göz açıp kapayıncaya kadar ölüp gidiyorlardı.

"Yeter artık" dedi Yakup. "Oğlum Şimeon nerede?"

Zaten sıra onunla ilgili anlatıma gelmişti, diye hemen cevap verdiler. Çünkü ancak şimdi sözü iyi kötü başka bir konuya getirmek zorundaydılar; ama ne yazık ki onun, arzularına ve önerilerine uygun olarak kendileriyle yola çıkmasına izin verilmediğini şikâyetçi bir dille anlattılar; yoksa bugün buraya hepsi tastamam geri dönmüş olacaklardı. Bu kasıntı adamın talep ettiği şey, kanıtın derhal kendi yanında olması gerektiğiydi; çünkü bu garip adam bir tür-

lü, ne casus oldukları fikrinden vazgeçiyor, ne de onların laflarına inanmak istiyordu; onların şanlı şöhretli bir geçmişleri olduğu da para etmiyordu; o sadece kendilerinin suçsuzluğunu kanıtlamalarını istiyordu, bu da en küçük kardeşlerini onun karşısına çıkarmakla mümkün olacaktı –kanıtlayamazlarsa casus kabul edileceklerdi.

Bünyamin gülüyordu.

"Beni ona götürün!" dedi. "Bu meraklı adamı ben de merak ediyorum."

"Sen sus hele Benoni" diye Yakup ona çıkıştı. "Çocuklaşma! Senin gibi bir erkek böyle bir işe karışır mı? –Hâlâ oğlum Şimeon'dan hiçbir şey anlatmadınız."

"Elbette anlatacağız" dediler; "Efendim, tabii sen bunu istersen ve bizleri hepsini telaşla anlatmamız için zorlamazsan onunla ilgili bilgiyi şimdi vereceğiz." Böyle bir kuşku altındayken ödeme yapsalar bile tahıl yüküyle kolayca yola çıkmalarının mümkün olmayacağı belliydi. Birini rehin bırakmaları istenmişti. Bu adamın önce sadece bir kişiyi bu işi temizlemek için göndermek, diğerlerini orada rehin tutmak istediğini; ama onların beceriklilikleri ve ikna edici sözleri sayesinde onun düşüncesini değiştirmeyi sağladıklarını ama bir kişiyi, yani Şimeon'u rehin olarak yanında alıkoyduğunu ve kendilerini şimdilik gıda maddeleriyle gönderdiğini anlattılar.

Yakup tehdit edici ama olgun bir edayla "Böylece sizin kardeşiniz, benim oğlum Şimeon suçlu esir olarak Mısır'daki angarya evine düştü" dedi.

Onlar buna cevap olarak, bu adamın evinin kâhyasının sakin ve iyi kalpli bir adam olduğunu; onun da kendilerine orada rehin kalan kardeşlerine her koşulda iyi davranılacağını ve geçici olarak bağlı kalacağı güvencesini verdiğini anlattılar.

"Sizlere bu seyahat için izin vermekte niçin çekimser olduğumu şimdi daha iyi anlıyorsunuz değil mi?" dedi. "Mısır'a gitmek için büyük bir hevesle başımın etini yemiştiniz; sonunda ricanızı yerine getirdim, benim uysallığımdan yararlandınız, sonra yarım yamalak geri döndünüz, en iyinizi de bu tiranın pençelerine teslim ettiniz!"

"Şimeon'la ilgili olarak hiç bu kadar olumlu konuşmamıştınız."

"Ey Ulu Tanrım" dedi yukarıya doğru bakarak, "bunlar beni suçlamaya çalışıyorlar; sanki Lea'nın kavgacı kahraman ikinci oğluyla ilgili olarak benim kalbim ve duygularım yokmuş gibi yapıyorlar! Sanki ben onu bir ölçek un için elden çıkarmış ve Leviatan'ın gırtlağından geçecek yem olarak oralara göndermişim gibi tafra yapıyorlar –onlar değil de ben yapmışım! Sana nasıl şükredeceğimi bilemiyorum Tanrım! Sen bana en azından onların saldırılarına karşı güçlü bir kalp verdin; onların kötü niyetlerine karşı beni dayanıklı kıldın; oraya on bir kişi gitmek, en küçük kardeşlerini de beraberlerinde götürmek istiyorlardı! Onu orada bırakıp bana geri dönebilir ve şöyle cevap verebilirlerdi: 'Zaten her şey ona değil daha çok sana bağlı!'

"Tam tersine baba! Eğer on birimiz birden gitmiş olsaydık, en küçük kardeşimiz de yanımızda olsaydı onu bu adamın gözleri önüne götürebilseydik, bu durumda hepimiz geri dönmüş olacaktık; çünkü bu memleketin efendisi olan bu adam, onu görmek istiyor. Ama kaybolan bir şey yok, çünkü bizim sadece Bünyamin'i oraya götürmemiz yeter; onu bu adamın, yani Firavun'un ticareti elinde tutanın karşısına dikince de Şimeon serbest kalacak ve sen her ikisine de, bu çocukla kahraman oğluna yeniden kavuşacaksın."

"Başka bir ifadeyle: Şimeon'u başınızdan savuşturduğunuz için, şimdi de Bünyamin'i benim elimden zorla almak ve onu da Şimeon'un bulunduğu yere götürmek istiyorsunuz."

"Oradaki bu adamın çılgın fikrine uyarak bunu yapmak istiyoruz, kendimizi aklamak ve rehin tutulan Şimeon'u kurtarmak ancak bu tanıkla mümkün olacak."

"Sizi aç kurtlar! Elimden çocuklarımı zorla almak istiyorsunuz ve İsrael'in on oğlu olarak hepiniz aklınızı kaçırmışsınız. Yusuf hiç yok, Şimeon hiç yok, şimdi de Bünyamin'i oraya sürükleyip götürmek istiyorsunuz. Siz benim başıma bela açıyorsunuz, sonra da onu bana temizletiyorsunuz; kabak hep benim başımda patlıyor!"

"Hayır Efendim, bunu doğru anlatmıyorsun! Bu, Bünyamin'in Şimeon'un yanına konulacağı ve orada birlikte bırakılacağı anlamına gelmiyor, aksine ikisine birden kavuşacaksın; küçük kardeşimizi oradaki adamın karşısına çıkaracak olursak bizim gerçeklerle meşgul olduğumuza, dürüst olduğumuza oradaki adam inanacak. Sana yalvarıyoruz. Ne olur Bünyamin'i bizimle yolculuk yapmak üzere serbest bırak, böylece Şimeon serbest bırakılacak ve İsrael yine tam nüfusla mevcut olacak!"

"Tam mı olacak? Peki, Yusuf nerede? Sizler burada benden açıkça, bunu da Yusuf gibi yola çıkarmamı istiyorsunuz. İsteğinizi reddediyorum."

Bunun üzerine en büyükleri olan Ruben'in tepesi attı, su gibi kaynıyordu ve şunları söyledi:

"Baba, beni dinle! Sadece beni dinle, bunları boş ver. Çünkü kardeşimizi onlara teslim edip yola çıkarmayacaksın, aksine sadece bana teslim edeceksin. Ben onu sana tekrar getirmeyecek olursam benim başıma her şey gelsin! Eğer ben onu sana tekrar getirmeyecek olursam benim iki oğlum Hannuh ile Pallu'yu boğarak öldür. Öldür onları, diyorum sana, hem de kendi elinle ve benim gözlerimin önünde; gözümü kırpmayacağım; sana verdiğim sözümü tutmaz ve rehini serbest bıraktırmazsam bunları yap!"

"Evet, at bakalım, at bakalım!" diye Yakup ona cevap verdi. "Benim güzel yavrumu domuz parçalarken neredeydin; Yusuf'u korumayı niye akıl etmedin? Senin oğullarından bana ne; ben insanların gırtlağını sıkıp öldüren ve onuncu İsraelliyi kendi elleriyle yok eden kara melek miyim? Kafanızdaki düşüncelerin hepsini ve hepinizi reddediyorum, oğlumun sizinle oralara gitmesine razı değilim; çünkü onun öz kardeşi öldü, elimde sadece bu kaldı. Yolda onun başına bir iş gelecek olursa bütün dünya buna ne der bilmem ama beni kesinlikle ak saçlarımla feryat ederek mezara götürür."

Herkes ağızlarını sımsıkı kapatarak onun yüzüne bakıyordu Onun Bünyamin'e 'oğlum' demesi ve diğer kardeşleri böyle anmaması, ayrıca elinde geriye bir tek onun kaldığını söylemesi çok hoştu.

"Peki, senin kahramanın Şimeon ne olacak?" diye sordular.

"Burada oturup onunla ilgili karalar bağlayacağım" diye cevap verdi. "Haydi dağılın!"

"Bizimle görüştüğün ve izin verdiğin için çocukların olarak teşekkür ederiz!" dediler ve onu yalnız bırakıp gittiler. Bünyamin de onlarla birlikte gitti, küçük parmaklı eliyle her birinin kollarını okşadı.

"Onun söyledikleri canınızı sıkmasın" diye rica etti. "Onun bu onurlu duygularına karşı kalbinizi karartmayın! Onun, elimde geri kalan tek oğlum demesi beni yüceltti, ruhumu okşadı; benim sizinle gitmem için sizin talebinizi reddetti; ne yapalım? O, beni dünyaya getirirken ölen Rahel'i asla unutmuyor; benim şahsımda onu görüyor; üzücü bir olaya dayanarak beni koruyor, kolluyor; bunu çok iyi biliyorum. Düşünün bir kez, sizleri bensiz oralara göndermek için kendisiyle ne kadar mücadele etti ve sonra izin verdi; onun nezdinde ne kadar kıymetli olduğunuzu bilin! Beni sizin yanınıza emanet edip oradaki adamın karşısına gönderme izni çıkıncaya kadar biraz zaman lazım; çünkü o kardeşimizi kâfirlerin elinde bırakmaz, bunu yapamaz; ayrıca oradan bedava aldığınız bu yiyecek ne kadar yeterli olur? Merak etmeyin! Ben en küçüğünüz olarak kesinlikle bu yolculuğu yapacağım. Sizleri acımasızca suçlayan bu ciddi tüccar hakkında bana biraz daha bilgi verin; en küçük kardeş olan beni böylesine talepte bulunan bu garip, çılgın adam kim? Beni kanıt olarak orada canlı görüp içini rahatlatmak isteyen bu adamın dediğini yapacağım. Onun bununla ne alakası var acaba? Sizler aşağıdaki kişiye En Yukarıdaki mi diyorsunuz? Ve her şeyin üstünde mi? O sizleri nasıl görüyor ve nasıl hitap ediyor? Ben bu adamı merak ediyorum, çünkü o da beni merak ediyor, buna şaşırmamak gerek."

Yakup, Yabbok'ta Mücadele Ediyor

Evet, bu hikâyede bir yılın önemi nedir; bu hikâye yüzünden çekilen sabır ve metanet nedir, bu sıkıntıyı çeken bilir! Yusuf sabrederek yaşıyor; devlet ve ticaret adamı olarak Mısır'da üzerine dü-

şen görevi yapıyordu. Kardeşleri de sabretmek zorundaydı. Yakup'un inatçılığı yüzünden sıkıntılı günler yaşıyorlardı; Bünyamin de aynı konumdaydı; hem bu tüccarı merak ediyor hem de yapılacak yolculukla ilgili merakı içini daraltıyordu. Biz de onların durumlarını en iyi bilenlerdeniz –sadece bu duruma nasıl gelindiğini çok iyi bildiğimizden değil. Bu onların gerçi bir parça aleyhine ama sıkıntıyı bizzat yaşayanlar bunu daha iyi bilir; hayattaki merak etme olgusunu yaratmak zorundayız. Bizim, zaman üzerinde tasarruf gücümüz ve avantajımız var; bu zamanı, canımızın istediği kadar uzatabilir veya kısaltabiliriz. Bu bekleme süresini, Yakup'un Mezopotamya'da yedi yıl süreyle yaptığı günlük işleri yerine getirerek geçiremeyiz. Hikâyeyi anlatanlar olarak şunları söyleyebiliriz: Bir yıl geçti, –bak verilen süre doldu. Yakup yumuşadı.

Çünkü bizim hikâyemizde bulunan ülkelerde kuraklık hâlâ bütün şiddetiyle devam ediyordu; bilindiği gibi suyla ilgili hadiseler uzun bir süre görülmedi. Dünyada şeytanın cirit attığı daha pek çok ve çeşitli olaylar oldu; ne kötü bir rastlantıydı bu, oysa değişimden hoşlanılır ve iyiyle kötü arasında gidilip gelinir, ama şimdi peş peşe gelen bu felaketler, şeytanların ve cinlerin kıs kıs gülüşmeleri altında sanki kök salmış gibiydi! Bu böyle devam edecek olursa bununla mücadele etme işi sonunda onun başına kalacaktı. Bunu en iyi şekilde kendisi yapardı; kötülüklerin yedi kez devam etmesi ise daha büyük hadiseleri hesaba katarsak hiç de nadiren olmuş şeyler değildi.

Zenciler diyarındaki genç sıradağlarla deniz arasındaki bulut geçişlerini açıklamış, Nil Nehri'nin de bu dağlardan doğduğunu belirtmiştik –doğru bir ifadeyle bunun nasıl olduğunu anlatmıştık, lakin niçin böyle olduğunu söylememiştik. Çünkü bu tür hadiselerdeki niçinlerin ardı arkası kesilmez. Bütün bu hadisenin sebepleri, deniz kıyısındaki kumul tepeciklerinkine benzer; hep birisinin önüne diğerleri yığılır; bunun niçin böyle olduğu, sonsuza kadar devam eder, açıklamakla bitmez. Bu besleyip büyüten nehrin suları büyümüyordu, çünkü yukarıdaki Zenci diyarına artık yağmur düşmüyordu. Bu

neyse ama Kenan'a da hiç yağmur yağmamıştı; bunun nedeni ise deniz bulut doğurmuyordu, hem de yedi yıldan beri, en azından beş yıldan beri. Niçin? Bunun çok yücelere has sebepleri vardı; bunlar, kozmik dünyaya kadar ulaşan, yıldızlara kadar varan sebeplerdi ve onların işleri bizim buralarda hiç kuşkusuz rüzgâr ve hava şartlarını yönlendiriyordu. Güneş lekeleri, çok uzaklardaki sebeplerden sadece birisidir. Ama güneşin tek ve en yüce kozmik unsur olmadığını artık her çocuk biliyor; bir zamanlar Abram, güneşi dünyanın tek sebebi olarak gördüğü hâlde ona tapmaktan vazgeçmişse bizim güneş karşısında divan durup el bağlamamız utanç verici bir durumdur. Evrende yüce düzenlemeler vardır; bunlar, güneşin krallar gibi sakin konumunu alt katmanlardaki düzenlemelerle harekete geçirir; güneş kalkanı içinde çok önemli etkisi olan lekelerin ise bizzat kendileri bir sebep olup bunun da tek ve son açıklama olmadığını, yani daha üstteki, yüce sistemlerdeki olayların sebeplerini açıklamaya yeterli olmadığını bilmemiz gerekiyor. Son açıklayıcı neden ise güneşin uzaklığı ve yakınlığındadır; sebep ve etki, işte bu tek gerekçedir; o oradadır, biz de kendimizi kaybettiğimiz buradaki yerimizdeyiz; bir planlamanın olduğunu ümit ve tahmin ettiğimiz bu yerde, adak vermek için bir lokma yiyecek bulamadığımız bu topraklarda, bu sistemin düzenleme hedefleri de elbet değişecekti.

Kuraklık ve pahalılık bezdirmişti. Yakup'un haşinliği ve katılığı yumuşayıncaya kadar da bu durum uzun süre değişmedi. Oğullarının sevindirici-korkutucu tarzda bedava aldıkları yiyecekler tüketilmişti; bu kadar çok ahali için yiyecek yetişmemişti. Çok daha yüksek fiyatla bile olsa bu diyarda satın alınacak bir gram yiyecek yoktu. İsrael, geçen yıla göre birkaç ay önce kardeşlerin bekledikleri konuşmayı yaptı.

"Ne bu hâliniz böyle?" dedi. "Laban'ın imparatorluğundan tozlu sürgüleri kırıp kaçtığımdan bugüne kadar sahip olduğum ve çoğalttığım servetimle –elimizde avucumuzda ekilecek ve ekmek yapılacak buğdaydan mahrum kalmamız ve çocuklarınızın da bir lok-

ma ekmek için bağrıştıkları bu çekilmez dert arasındaki çelişki çok büyük boyutlara vardı, değil mi?"

Evet, dediler, kötü zamanlar yüzünden bütün bunlar.

"Tanrının yardımıyla her şeyi üretecek konumda yetişkin oğulları ve koca bir erkek ordusu olsun, hiçbir eksikliği bulunmasın, onlar kıçları üzerinde oturup ellerini hiçbir şeye süremesinler, bu yokluğa karşı bir şey yapamasınlar! Çok tuhaf zamanlar" dedi Yakup.

"Sen böyle söylüyorsun baba. Ne yapılması gerekir ki?"

"Yapmak? Her taraftan aldığım duyumlara göre Mısır'da tahıl pazarı varmış. Oraya yolculuk yapıp bir parça yiyecek satın alıp getirmeye de mi cesaretiniz yok?"

"Doğru söylüyorsun baba, hemen gidelim. Ama sen oradaki adamın, Bünyamin'den dolayı bizi nasıl suçlayıp elimizi kolumuzu bağladığını da göz önünde bulundur: Yanımıza Bünyamin'i alarak onun yanına gidip ispat için onu göstermezsek bizim dürüstlüğümüz kanıtlanmayacak ve biz onun yüzünü göremeyeceğiz. Görünüşe göre bu adam yıldızlar bilgini. Bize, on iki kişiden birisinin güneşin arkasında gizlenmiş olduğunu, on birinin onun karşısında görünmeleri gerektiğini söyledi; böyle tamam olmadıkça bizi yeniden görmek istemiyor. Ne olur izin ver de Bünyamin'i yanımıza alalım, onunla birlikte yolculuk yapalım."

Yakup içini çekiyordu.

"Bunun böyle olacağını biliyordum" dedi. "Bu çocuk yüzünden bana yine acılar vereceksiniz."

Ve yüksek sesle onları azarladı:

"Uğursuz herifler! Ahmaklar! Bu adamın karşısına geçip işin iç yüzüyle ilgili her şeyi ortaya dökmek, dedikodu ve boşboğazlık yapmak zorunda mıydınız? Böylece oradaki adamın sizin bir erkek kardeşinizin, benim oğlumun olduğunu öğrenip onu talep etmesine niçin meydan verdiniz? Eğer dedikodu yapmadan, onurlu insanlar olarak ticaretinizi yapmış olsaydınız, onun Bünyamin'den hiç haberi olmazdı ve bir lokmalık un için benim yüreğimin kanını pazara çıkarmazdınız! İşte bu yüzden lanet okumamı hak ettiniz!"

"Ne olur böyle yapma Efendim" dedi Yuda. "Çünkü o zaman İsrael'in hâli nice olur? Aksine ne kadar büyük yoksulluk içinde bulunduğumuzu ve ona gerçeği söylemek zorunda kaldığımızı bir düşün; çünkü o bizleri şüpheli kişiler olarak suçladı ve dostluğumuzla ilgili sorguladı! Çünkü o bizi sorgularken bir konuyu çok ayrıntılı bilmek istiyordu: 'Babanız hâlâ yaşıyor mu?' –'Bir erkek kardeşiniz daha var mı?' –'Babanızın sağlığı yerinde mi?' sorularına biz de cevap verdik. Senin keyfinin yerinde olmadığını söyleyince bizi bir güzel haşladı ve onu da buraya getirmemizin iyi olacağını, bize öfkeli bir şekilde söyledi."

"Hm" dedi Yakup ve sakalını sıvazladı.

"Onun ciddiyeti ve bizimle yakından ilgilenmesi karşısında hem hayran olmuş hem de korkuya kapılmıştık. Çünkü böyle büyük bir kişiden, şu anda kendisine zorunlu olarak bağlı olduğumuz bu adamdan böyle bir ilgi görmemiz küçümsenecek bir olay değil. O yüreğini tüm insanlara açmış, onların dertlerine ortak olmuş birisi ama dedikodulara kulak asan birisi de değil." Bunları daha önce niye fark etmediklerini soran Yahuda, derhal kardeşimizle ilgili isteğini "Getirin buraya!" diyerek emredebilirdi!?

Feleğin çemberinden geçmiş biriydi Yuda, bugün çok kibar konuşuyordu. Kendi aralarında böyle anlaşmışlardı, Yakup'un gevşediğini belli eden bir işaret göstermesini bekliyorlardı; çünkü Re'uben çok beceriksiz birisiydi ve tatsız bir şekilde iki oğluyla birlikte çekip gitmişti; çünkü Yakup'un kendilerini boğup öldüreceğini zannetmişti. Gerçi Levi, ikiz kardeşinin yokluğundan dolayı bir hayli üzgündü ve o andan itibaren yarım adam olarak yaşıyordu; Şekem'den dolayı onun önce gönderilmesine izin verilmemişti. Yuda ise, erkeksi bir sıcaklık ve inandırıcılıkla çok kibar konuşuyordu.

"İsrael" dedi "kendini topla ve seher vaktine kadar, bir zamanlar başka bir adamla yaptığın gibi kendinle mücadele et! Yakup'un saati, işte gelip çatan bu saatten Tanrının bir kahramanı gibi galip çık! Bak, oradaki adamın kanaati değiştirilemiyor. Biz onu görmeyeceğiz. Lea'nın üçüncü oğlu hizmet evinde rehin kalıp çürürken zihni-

ni ekmekle yorma, Bünyamin bizimle olsun yeter. Senin aslanın olan ben, Rahel'in son hatırasını bu yolculuğa çıkarma konusunda ne kadar isteksiz olduğunu biliyorum; onun 'hep bu evde bulunması' gerektiğini ve ölü tanrıların diyarı olan bataklık topraklara göndermek istemediğini de biliyorum. O ülkedeki Beyefendiye güvenin yok mu, onun bize bir tuzak kurduğunu, hem en küçüğümüzü hem de rehin tuttuğu oğlunu tekrar vermeyeceğini ve hepimizi orada alıkoyacağını mı düşünüyorsun? Ben insan sarrafıyım; büyük küçük kimseden iyilik beklemiyorum: Onu tanıdığım kadarıyla bu adam böyle bir insan değil, elimi ateşe sokarım ki o bizi tuzağa düşürmek istemiyor, böyle bir şeyi aklından geçirmiyor. Garip ama güvenilir, sempatik birisi, hataları olsa da asla kötü bir insan değil. Ben Yuda, küçük kardeşimiz olan oğluna kefil olduğum gibi aynen ona da kefilim. Müsaade et, o benim yanı başımda birlikte yola çıkalım ve ben tıpkı senin gibi onun anası babası olayım; hem yolda hem de aşağıdaki diyarda onun ayağına bir tek taş bile değmemesi, Mısır'ın rezilliklerinin onun temiz ruhuna leke getirmemesi için ona son derece ihtimam göstereceğim. Onu benim elime emanet et, hemen yola çıkalım, hayatta kalalım, ölmeyelim; bizler, sen ve küçük yavrularımız da! Onu sen benim ellerimden isteyeceksin; ben onu sana tekrar getiremeyecek ve gözlerinin önüne çıkaramayacak olursam ömrüm boyunca bunun suçunu ve günahını çekeyim. O senin elinde nasılsa yine aynen öyle alacaksın, ama biz böyle yola çıkamayacak olursak rehineyle, tanıkla ve ekmekle geri dönemeyiz!"

"Bana seher vaktine kadar düşünme zamanı verin!" diye cevap verdi Yakup.

Yakup sabahleyin kadere boyun eğdi ve Bünyamin'in birkaç günlük mesafede olan Şekem'e değil, tam tamına on yedi gün sürecek aşağı ülkeye gitmek üzere yola çıkmasına razı oldu. Gözleri kıpkırmızı kesilmişti; yüzünde, bu acımasız karara mecburiyet karşısında razı olduğunu belli eden bir ifade vardı. Zaruretle boğuşmuştu; sadece bu mücadeleyle kalmamış aynı zamanda acı ve ıstırap çekerek onurunu da büyük bir özveriyle öne çıkarmıştı; etrafın-

daki halk, onunla ilgili olarak son derece etkileyici ve heyecan içinde şu sözleri ifade ediyordu: "Bakın, İsrael bu gece kendi benliğiyle yaptığı mücadeleyi kazandı!"

Başı omzuna doğru eğilmişti, şunları söyledi:

"Bunun böyle olması gerekiyor ve bu, kaderime böyle yazılmış, yalnız başıma buna da katlanmam lazım; haydi alın, ne gerekiyorsa yapın ve yola çıkın, buna razıyım ve size müsaade ediyorum. Yanınıza, oradaki adamın yüreğini yumuşatacak hediyelerin en iyilerini alın; öyle ki bu hediyeler bütün ülkede her türlü takdiri toplasın: Hoş kokulu, şifalı merhemler, gevenden yapılmış sakız, koyu üzüm pekmezi; hani benim için kaynatarak hazırlanmış ve hoşafını yapıp içtiğim veya yemek sonrası tatlı olarak sunulan pekmezden, sonra şam fıstığı ve çitlembik tohumu götürün! Ayrıca yeni eşyalar almak için iki misli fazla para götürün, yani yem torbalarında bulduğunuz gümüş halkalardan bir misli fazla olsun –belki o işte bir yanlışlık olmuş olabilir. Bünyamin'i de yanınıza alın, o adamın bulunduğu yere götürün ve karşısına çıkarın, buna gönlüm razı, müsaade ediyorum! Benim kararımla ilgili olarak yüzlerinizde büyük bir çöküntü olduğunu görüyorum; ama bu kararı aldım. İsrael, kendi çocukları elinden zorla alınmış bir insan olarak burada! Ama" diye hüngür hüngür ağlayarak ellerini gökyüzüne kaldırdı. "Ama, El Şeddai, sizleri korusun ve o adamın yüreğini yumuşatsın, sizlere diğer kardeşinizle Bünyamin'i yeniden bağışlayıp teslim etsin! Tanrım, onu sana emaneten veriyorum, yola çıkarıyorum; sağ salim geri dönmesini senden diliyorum; Seninle benim aramda yanlış anlama olmasın, onu Sana kurban olarak sunmuyorum, onu da öteki oğlum gibi yiyip midene indirme, onu tekrar yanımda görmek istiyorum! Tanrım, aramızdaki anlaşmayı düşün, insanın kalbi Senin bünyende ve Sen de insanın bünyesinde kutsal ve saygınsın! Her şeye gücü yeten Tanrım, yürekten Sana bağlı olan bu insanın kalbinden geçenleri duy ve merhamet et; yola çıkacak küçük oğlumla ilgili anlaşmamıza sadık kalmayarak onu canavarın önüne yem olarak atma, aksine Kendine hâkim ol, sakinleş, Sana

yalvarıyorum, Sana emanet olarak verdiğim en kıymetli varlığımın bana geri dönmesini sağla; o zaman Sana yine alnımı yere değdirerek hizmet edeyim ve Senin burnuna hoş gelecek şekilde, en değerli hayvanları yakarak kurban edeyim!"

Samimiyetle böyle dua ediyordu Yakup. Ölen hanımından yadigâr bu oğlunu, Eliezer (aslında Damasek) ile birlikte yolculuk için hazırladı; onun bütün ihtiyaçlarını bir anne titizliğiyle yerine getirdi; çünkü ertesi sabah erkenden bütün kardeşler Gaza'da toplanan kervana katılmak için yola çıkacaklardı. Bu, Benoni'nin duyduğu neşeli sabırsızlığa da uygun düşüyordu, sonunda hep-evde-oturmak-zorunda olan sembolik tutukluluktan da kurtulmuş ve dünyayı görmüş olacaktı. Yakup'un karşısında, bir zamanlar on yedi yaşındaki Yusuf gibi sevinçten baldırlarına vurup ayakları üzerinde hoplamadı; onun Tanrı aşkıyla dolu yüreğini kırmak istemiyordu; çünkü otuz yaşında bir adamdı, oradan kurtulduğuna böylesi bir sevinç gösterisinde bulunmak yakışmazdı; ayrıca doğumu esnasında annesinin ölmesine sebep olduğundan hüzünlü bir kişiliği vardı; bu da onun hoplayıp zıplamasına izin vermiyordu; ayrıca şöhretini de lekelememesi gerekiyordu. Ama karıları ve çocukları karşısında bir parça daha rahat ettiğinden onları bağrına bastı; Şimeon'u kurtarmak için Mizraim'e, yaşadığını göstermek için gideceğini söyledi; çünkü ancak kendisi o diyardaki beye görünüp onu ikna edebilirdi.

Veda törenini kısa kesmek zorundaydılar; çünkü Gaza'da çöl seyahati için yolculuk malzemeleri almaları gerekiyordu. Şu anda yanlarında, genç Eliezer'in ambardan çıkarıp verdiği, Mısır'ın tüccarı ve Şimeon'un zindancıbaşısı için hazırlanmış hediyelik eşyalar vardı sadece: Bunlar hoş kokulu damıtılmış sıvılar, üzüm pekmezi, mür sakızı, fıstık ve meyveydi. Bu ülkenin şöhretini sağlayan yukarıdaki ürünleri kendisine ait bir eşeğe yükledi.

Sabahın ilk ışıklarıyla kardeşler, birincideki gibi yine aynı sayıda olmak üzere ikinci yolculuklarına çıktılar; bu kez içlerinde hem bir eksik hem de bir fazla kişi vardı. Bu on kişi ve yularlarından tuttukları hayvanların etrafında, uğurlamaya gelenler duruyordu. Ama

en içeride Yakup, ilk sevgili eşinden bir hatıra olan oğluyla birlikteydi. Yakup'un esirgediği bu oğluyla nasıl veda edeceğini gözlemek için halk onların bulundukları yere geldi ve bu onurlu ayrılık acısına ortak olmak istediler. Uzun süre oğlunun üzerinden ellerini ayırmadı, boynunu tuttu ve gözlerini yukarı kaldırarak onun yanaklarına doğru bir şeyler mırıldandı. Ama diğer kardeşler acı ve sabırla dudaklarını bükerek yere bakıyorlardı.

Yakup sonunda, "Yuda, bu oğlumun kefili sensin" dedi yüksek sesle. "Onu senin elinden yine aynı şekilde alacağım. Ama dinle: Sen bu kefillikten kurtuldun. Çünkü bir insan Tanrı için nasıl kefil olabilir ki? Bunu ben sana yükleyemem; çünkü Tanrının gazabına karşı senin elinden ne gelir? Aksine ben onu sadece Ona emanet ediyorum, Ona inanıyorum ve güveniyorum, kayalıklara ve çobanlara güveniyorum. Çünkü O saygısız birisi değil, insanın duygularıyla alay eden, çöldeki bir toz tanesi gibi bir varlık değil. O yüce bir Tanrıdır, su gibi duru ve saftır, anlaşma yapılmış, güvenilen bir Tanrıdır, aynı zamanda bir insan da Ona kefildir; bu yüzen aslan oğlum, benim senin kefaletine ihtiyacım yok, aksine bizzat ben Tanrının sadakatine kefil oluyorum. Onun, bu kefalete zarar verecek hiçbir kötü durum yaratacağını sanmıyorum. Yolunuz açık olsun" dedi ve Bünyamin'i serbest bıraktı. "Merhametli, sözüne sadık Yüce Tanrı yardımcınız olsun! –Ama yine de sizler ona göz kulak olun!" diye teslim edici bir ifadeyle sözlerini tamamladı ve sırtını dönerek evinin yolunu tuttu.

Gümüş Kadeh

Kâhya Mai-Sahme, dairesinden eve gelen Doyuran Yusuf'un, sınırdan on Kenanlının geçtiğine dair haber aldığını yüzünden anladı ve sordu:

"Adôn, bugün iyi görünüyorsun, bekleme süresi de doldu, ne var ne yok?"

"Evet, öyle oldu" diye cevap verdi Yusuf. "Zaman doldu. Geleceklerdi, sonunda geldiler. Bugünden sonra üç gün geçince burada

olacaklar –küçük kardeşle birlikte" dedi, "küçük kardeşle birlikte! Tanrının bu hikâyesi bir süre sessiz sedasız kaldı. Bizim beklememiz gerekiyordu. Ama olay sürekli akış hâlindedir, hiçbir hikâyesi yokmuş gibi görünse de güneşin verdiği gölge sessiz sedasız yoluna devam eder. İnsanın geniş yürekle zamana güvenmesi ve onunla ilgili hiçbir endişesinin olmaması gerekir, –bunu bana eskiden kendileriyle yolculuk yaptığım İsmaililer öğretmişti– çünkü zaman her şeyi olgunlaştırır ve buraya kadar gelmelerini sağlar."

"Uzun uzadıya düşünüp taşınacak pek bir şey olmadığı anlaşılıyor" dedi Mai-Sahme. "Bu oyunun devamı da kesinlikle böyle düzenlenecek. Yapılan öneriler hoşuna gitti mi?"

"Ah Mai, ben her şeyi çok daha önceleri düşünmüş ve planlamış gibiyim, keşke bunları düşünürken bu kadar çok titiz davranmasaydım! Her şey kaderde yazıldığı gibi gerçekleşecek zaten her şey yazgıya göre gerçekleşiyor. Bunda sürpriz yok, aksine sadece yaşanan zamanda güven duygusu gelişiyor veya tersi oluyor. Güven duygusunun geliştiği zamanlarda coşku, insanın gönlünü kaplıyor. Ben de bu kez pek heyecanlı değilim, aksine içimde bir sevinç var; çünkü biz daha sonraki adımı atıp ilerleyeceğiz; yüreğimi gümbürdeten 'işte o kişi benim' şeklindeki sözümün o n l a r a korku vereceği ânla ilgili paniğe kapılıyorum –sen onlar için ferahlatıcı, güzel bir ilaç hazırla."

"Baş üstüne Adôn. Peki, senin bir nasihate ihtiyacın olacak bunu sana şimdiden söyleyeyim: Küçük kardeşine dikkat et! O senin üvey kardeşin değil, aksine senin kanından öz kardeşin; seni iyi tanıyorum, bazı şeyleri yapmasan iyi olur, her şeyi ona açıklama. Ayrıca en küçük kardeş daima en kurnaz kişi olur ve senin 'o kişi benim' sözüne karşılık olarak 'O kişi sensin ve bütün bu işleri başımıza getiren sensin' deyiverir.

"Varsın olsun Mai! Böyle değişik bir anlayışa da karşı değilim. Yığılmış bir kitleyi etrafa saçan ve bunu yaptığı için coşkuyla sevinen çocuklar gibi ortalıkta büyük bir gülüşme sahnesi yaşanacak. Ama senin endişe ettiğin şeyin olacağını sanmıyorum. Böyle yara-

maz bir çocuğun ortaya çıkarak Horus'un yardımcısı, büyük tüccar ve Firavun'un dostu olan birisinin yüzüne karşı: 'Haydi oradan, sen benim ağabeyim Yusuf'tan başka bir şey değilsin!' diyecek. Bu haddini bilmezlik olur! Hayır, o kişi benim, bu roldeki bu söz, benim üzerimde hep kalacak."

"Onları yine Büyük Dairede mi kabul edeceksin?"

"Hayır, bu kez öyle olmayacak. Onlarla öğle yemeğini birlikte yiyeceğim, onlar yemeğe davet edilsinler. Kâhya, on bir konuk için, üç gün sonraki ziyafet masasını biraz daha zengince donat. Yarından sonra kimler davet edildi?"

Mai-Sahme elindeki listeye bakarak "Şehirden birkaç eşraf" dedi. "Ptah Evi hatibi rahip Ptahhotpe hazretleri; Tanrının Mücahitleri Birliği Komutanı ve İmparatorun Savaşçısı Entef-oker; Tapu Kadastro Başkanı Pa-neşe; hani şu Beyefendinin kaya mezarının yerini belirleyen kişi; Büyük Beslenme Dairesinden iki defter uzmanı."

"İyi, bu yabancı insanlarla birlikte yemek yemek onlar için de kesinlikle ilginç olacak."

"Beni fazlasıyla endişelendiren ilginiç bir şey var Adôn. Çünkü Yemek Yeme Âdetleri Yasası'nda güçlük çıkartacak bir madde var, seni uyarıyorum; bu yasaklayıcı bir madde. İbrim ile yemek yemeyi bazı insanlar rezalet olarak kabul edebilir."

"Boş ver bunu Mai, sen de yasa savunucusu Cüce Dûdu gibi konuşuyorsun! Sen bana bu insanlarla yemek yemekten nefret eden Mısırlıların hâlâ olup olmadığını anlat, çünkü benim çocukken Nil suyu içmediğimi herkes biliyor. Ayrıca şurada da Firavun'un yüzüğü var, anlamı da: 'Benim gibi ol!' Bu da her şeyin üstesinden gelir. Benimle yemek yiyecek insanın memnun olacağı bellidir; çünkü sarayda yemek yiyen bir insana hayranlık duyulur; Firavun'un öğretisine göre bütün insanlar Babasının sevimli çocuklarıdır. Ayrıca masada oturma şekline dikkat et: Özellikle Mısırlılar, erkekler ve ben birlikte olacağız. Benim kardeşlerin ise yaş sırasına göre masada yer alacaklar –en başta koca Ruben ve en sonda Benoni olacak.

Bunda sakın hata yapma, ben bunu yeniden düzenleyip sonra sana söyleyeceğim, bunu sen listeye kaydet!"

"Anladım Adôn. Ama tehlikeli bir şey bu. Sen onların yaş sıralamasını nereden biliyorsun, ya yanlışlık olursa?"

"Daha sonra sen bana kadehimi getireceksin, şu içine baktığım gösterişli gümüş kadehi."

"Öyle olsun, hani şu kadehi. Onun içine bakarak kardeşlerinin yaşlarını mı tahmin edeceksin?"

"Bunun için de iyi olabilir."

"Ben olsam şöyle bir tahmin yapmak isterdim Adôn. Bir çift altınla cilalı taşları temiz suya atalım; ben oraya bakıp yorum yapabilirim, eğer bunları bilmezsem sana hizmet ederken kusurum olabilir; ama sana hizmet etmekle yükümlüyüm ve yardımcı olacağım; bu hikâyeyle ilgili niyetini, kafiyeli sözlerle söyleyeceğim; böylece senin onlar tarafından tanınmanı sağlayacak sözü ifade etmelerine kolaylık sağlayarak bu hikâyeye seyirci olmayacağım. Çünkü sen beni zaten bu hikâyenin içine aldın."

"Böyle bir şeyi kesinlikle yapmayacaksın kâhyam. Sanırım bu doğru olmaz. Sen hele ilk iş olarak şu kadehi getir bakalım, ben de şöyle içine şakacıktan bakıp yorumlayayım!"

"Kadehi, evet, evet, kadehi" dedi Mai-Sahme, gözleriyle etrafı taradı, sanki nerede olduğunu hatırlamaya çalışıyor gibiydi. "İşte sonunda sana Bünyamin'i getiriyorlar ve diğer kardeşlerinin arasında onu yeniden göreceksin. Ama sen onlarla birlikte yemek yedikten sonra, onlara çuvallarını ikinci kez doldurarak vereceksin, onlar da bu küçük kardeşini yeniden yanlarına alıp memleketlerine, babanızın yanına dönecekler; peki sen onların arkasından bakıp kalacak mısın?"

"En iyisi bunu kadehe bakıp söyle Mai, bakalım su falında neler yazılmış! Tabii, onlar geri dönecekler, ama belki de bir şeyi daha unutup geri dönmek zorunda kalacaklar!"

Yüzbaşı başını iki yana sallıyordu.

"Belki de yanlarında, bizim yokluğunu çektiğimiz bir şey vardır; bunun hatırına peşlerinden gidip onu almak gerekmez mi?"

Mai-Sahme kara kaşlarını yukarı kaldırıp yuvarlak, iri gözleriyle onun yüzüne bakıyordu. Bakarken de küçük dudaklarıyla gülümsüyordu.

Kısa boylu, şişmanca bir yapısı olan böyle bir adamın bu kadar küçük ağzının olması, tıpkı bir kadın gibi gülümsemesi tuhaf bir şeydi; sakalının siyah görünümü içinde, nazik ve hoş gülümseyişi bir parça da kadınımsıydı. Bu adam kadehteki suya bakıp falda yazılanları önceden okumuş olmalıydı; çünkü bıyık altından gülümseyerek Yusuf'un söylediklerini başıyla onaylıyordu; Yusuf da başıyla ona karşılık veriyor, elini kaldırıp Mai'nin omzuna hafif hafif dokunarak onunla aynı sonuca vardıklarını belli ediyordu; o da bununla yetinmeyerek –tabii ne de olsa Yusuf bir zamanlar kendi yanında angarya mahkûmu olarak kalmıştı– elini havaya kaldırıp Efendisi Yusuf'un omzuna hafif hafif vuruyordu; böylece bir süre ayakta kaldılar, başlarıyla karşılıklı anlaştıklarını belli ederek şölen hikâyesinin devamını izlemek üzere anlaştılar.

Mersin Ağacı Kokusu veya Kardeşlerle Yenilen Yemek

Olaylar böyle gelişti ve beklenen saat gelip çattı; aşağıdaki sahneyi izleyelim. Yakup'un oğulları, Menfe'de, Ptah Evi'ne vardılar; daha önce aynı avluda bindikleri hayvanlarından indiler ve Bünyamin'i mutlu bir şekilde buraya getirdikleri için de memnundular; yolculukları on yedi gün sürmüştü ve Bünyamin'i, ellerinde çiğ bir yumurta varmış gibi itinayla yanlarında getirmişlerdi; itina etmelerinin sebebi bir yandan Yakup'un duygularını zedeleme korkusu –ki bu her şeyden önemliydi– öte yandan da çift anlamlı Pazar Sahibi Tüccarın karşısına tanık olarak çıkarılma hadisesiydi; bu adam onun yüzünü görmeden, Şimeon'u geri vermeyecekti. Küçük kardeşlerine bu kadar ihtimam göstermelerinin ve onu gözleri gibi kollamalarının sebepleri bunlardı; ilk önce en iyi şekilde ona bakıyor

ve hasret kaldıkları bir su gibi ona değer veriyorlardı: Buradaki adamdan korkmaları önce, babalarından korkmaları da sonra geliyordu. Ama en derinlerde yatan üçüncü bir neden daha vardı: Yusuf'a yaptıklarından dolayı girdikleri günahtan Bünyamin sayesinde arınmak istiyorlardı. Çünkü bu kötü hadiseyi ve ona yaptıkları zulmü, bu ülkeye yaptıkları ilk yolculuk sırasında yeni baştan yaşamışlar ve akıllarından çıkaramamışlardı, bu duygu zamanın derinliklerinden birden ortaya çıkıvermişti, sanki her şey dün olmuş gibiydi; İsrael'in hayat zincirinden bir halkayı çıkarıp atıvermişler ve kendi kardeşlerini satmışlardı. Eninde sonunda bunun misillemesi yaşanacaktı; bunu avuçlarındaki çizgiler gibi biliyorlardı; bu çizgilerde intikam alınacağını ve intikam perilerinin etraflarında dolaştıklarını görüyorlardı; bundan ancak Rahel'in öteki oğlu kendilerini kurtarabilirdi.

Ona çok renkli güzel bir fistan giydirmişlerdi, elbise püsküllerle ve işlemelerle zenginleştirilmiş ve içindeki adamın, memleketinde bir beyefendi olduğunu belli ediyordu; samur saçlarını iyice sabunlayıp yıkamışlar ve kokulu yağlar sürerek parlatmışlardı; saçlarını iyice kafasına yapıştırarak sanki cilalı bir miğfer görünümü kazandırmışlardı; göz uçlarını da sürme çekip uzatmışlardı. Kabul edildikleri ve erzak aldıkları Büyük Daireden çıkarılıp Doyuran Yusuf'un kendi evine gitmeleri gerektiği söylendiğinde korkuya kapılmışlardı; beklenmedik şeyler oluyordu; düşündükleri şeylerin olmayışından dolayı dehşet içinde kalmışlardı; vaziyete göre kendilerini birçok karmaşık olay ve uğursuzluk bekliyor demekti. Kendilerine yine böyle ayrıcalık tanınmasını ve onun evine gitmelerini gerektiren sebepler nelerdi acaba? Bunun anlamı iyilik mi, yoksa kötülük müydü? Belki de esrarengiz bir şekilde yem torbalarında buldukları şu para hikâyesi de buna sebep olmuş olabilirdi; belki de bu karanlık, esrarlı olayı kendilerinin aleyhine kullanacaktı; burada bir bit yeniği vardı ve bu parayı yeniden ödemeleri ve hepsinin bu yüzden tutuklanmaları da söz konusu olabilirdi; yoksa on biri birden hapsi mi boylayacaklardı? Bu esrarengiz parayı da yanlarında getirmişler-

di, ayrıca yeni satın alacakları erzak parası da vardı ama bu, kendilerine pek teselli vermiyordu. İçlerinde, bu adama görünmeden derhal geri dönme arzusu ve kurtuluşu kaçmakta görme hissi belirdi –bunu daha çok Bünyamin yüzünden istiyorlardı– ama Bünyamin onları bu konuda yüreklendirdi ve büyük bir cesaretle kendisini, Pazar Sahibinin karşısına çıkarmalarını ısrarla söyledi; çünkü yıkanmış, giyinmiş süslenmişti, bu adamın karşısında gizlenmeyi gerektirecek bir sebep yoktu; aslında onların kaçmalarını gerektiren bir neden de yoktu; çünkü yanlışlıkla yem torbalarına konulmuş parayı yanlarında getirmişlerdi; bu yüzden kendilerini suçlu ve borçlu hissetmiyorlardı.

Suçlu, suçlu, diyorlardı. Genel olarak insan, önemli bir olay olmasa da kendisini hep bir parça suçlu hisseder; bu yüzden özellikle suçlu olmadığı bir durumda bile kendisini pek iyi hissetmez. Ayrıca küçük kardeşleri, evde de suçsuz olduğunu, burada da böyle olduğunu kolayca söyleyebilir; çünkü onun başına, yem torbasında esrarengiz bir şekilde para bulma hadisesi gelmemişti. Suçlu olmasalar da kendilerini hep suçlu hissederek dünyada dolaşmışlardı. Zaten bütün suçlardan kaçmak da mümkün değil.

Benoni, böyle bir suçlama fikrinin bu adamın aklından da geçmiş olacağını söyleyerek onları teselli etmişti; çünkü o bir dünya adamıydı. Kara para da olsa, bu konu doğruydu ve bunu geri ödemeye de hazırdılar. Ayrıca bunun sonunda Şimeon'un kurtulacağını onlar da Bünyamin kadar iyi biliyordu; üstelik yeni erzak almaları da gerekiyordu. Bu durumda geri dönmeyi ve kaçıp kurtulmayı düşünmek yersizdi; çünkü böyle yaptıkları takdirde, kendilerinin hırsız, üstelik kardeşlerinin katilleri oldukları damgasını yiyeceklerdi, yani onların müşteri oldukları unutulup gidecekti.

Onlar da bütün bunları gerçekten Benoni kadar iyi biliyordu, toptan esir olup içeri atılma tehlikesini ancak söylenene uyarak aşabilirlerdi. Yanlarında getirdikleri, memleketlerinin ünlü ürünlerinden oluşan Yakup'un hediye paketi onlara bir parça daha cesaret

veriyordu. İlk önce kısa boylu, tıknaz kâhyayla bir ön görüşme yaparak bir çözüm yolu bulmaları gerektiğine karar verdiler.

İyi de ettiler. Firavun'un çok seçkin bir mahallede Pazar Sahibine bahşettiği villanın önüne geldiklerinde, etrafı duvarlı büyük kapının önünde eşeklerinden inip havuzun önünden geçerek eve doğru ilerledikleri zaman, güvenilir insan terastan aşağıya inerek onları karşıladı; hoş geldiniz dedikten sonra verdikleri sözü tuttukları için onları överek içeriye kabul etti; onları övmeden önce bir ara tereddüt içinde kalmıştı; kendisine derhal en küçük kardeşlerini göstermelerini istedi, hani yuvarlak gözleriyle bir zamanlar onun yüzüne bakarak "aferin, aferin" dediği kardeşini görmek istedi. Evin dışında bulunan hayvanlarını da avluya aldırdı; Kenan'ın çuval dolusu en meşhur eşyalarını da eve taşıttı; kardeşlerine merdivenden yukarı çıkmaları için yol gösterdi; bu sırada onlar parayla ilgili olarak korku içinde bir şeyler söylemek istiyordu.

Birkaçı Yusuf'u görür görmez dayanamayıp çoktan bu konuda konuşmaya başlamıştı bile.

"Sayın kâhya" diyorlardı "Sayın ve aziz başkâhya" şöyle, böyle, anlaşılmaz kıvırtmalı laflar, işte şöyle böyle oldu şeklinde konuşmalarla, yanlarında iki misli para getirdiklerini, kendilerinin şerefli insanlar olduklarını söylüyorlardı. Önce bir kardeşin, sonra hepsinin dinlendikleri mola yerinde yem torbalarında gümüş halkalar bulduklarından ve bu kara paranın kendilerini sıkıntıya soktuğundan söz ediyorlardı. Fakat bu paranın tam miktarda şu anda üzerlerinde olduğunu ve yeni erzak almak için de ayrıca paralarının bulunduğunu söylediler. Acaba bütün bu durumları Firavun'un dostu olan sorumlu zata söylemeleri ve bu konuya eğilmesini ve uygun bir karar almasını sağlamak mümkün olacak mıydı?

Karmakarışık düşünceler içinde konuşup duruyorlardı; hatta endişe içinde, Beyefendinin kendileriyle ilgili önceki hadiseyle bağlantılı yeni bir suçlama yapmayacağına ve kendilerini töhmet altında bırakmayacağına dair söz almadan bu güzel evin kapısından içe-

riye bir adım dahi atmayacaklarına dair yemin ederek ona efelik taslamaları gerektiği, şeklinde de düşünce üretmişlerdi.

Kâhya ise sakindi, onları yatıştırdı ve şunları söyledi:

"Efendiler, rahat olun ve korkuya kapılmayın, her şey yolunda. Yolunda olmazsa da sevindirici bir mucize olacak. Bizim paramız cebimizde, bize yeter; bununla ilgili bir dümen çevirip birilerinin üstüne suç atmak, konumuz olmayacak. Bana söylediklerinizden anladığıma göre, sizin Tanrınız ve babanızın Tanrısı sizlere bir şaka yapmış; sizin çuvallarınıza bir hazine yüklemiş –benim aklıma cevap olarak başka bir fikir gelmiyor. Herhâlde sizler Ona gönülden bağlı ve canla başla Onun uğrunda çalışan kullarsınız; O, kendisini buna karşılık olarak böyle tanıtmış, olaya Onun açısından bakılınca böyle bir sonuç çıkıyor. Gördüğüm kadarıyla bir hayli heyecanlısınız, buna gerek yok. Ayaklarınızı yıkayıp su içinde dinlendirmenizi sağlayacağım bu birincisi; çünkü misafirsiniz –sizler bizim misafirlerimizsiniz ve Firavun'un dostuyla birlikte öğle yemeği yiyeceksiniz– sonra tepenize çıkan kanınız yeniden normale dönecek ve rahatlamanız sağlanmış olacak. Şimdi içeri buyurun ve holde sizleri nelerin beklediğini bir görün!"

Holde ise kardeşleri Şimeon, onları serbest bir şekilde bekliyordu, gözleri çukurlaşmış değildi, etleri pörsüyüp dökülmüş değildi, aksine eskisine göre daha diri ve sırım gibiydi; sevinçle onlara sarılırken kendisine çok iyi bakıldığını söylemişti; Büyük Dairedeki bir odada tek başına üzüntülü günler geçirmiş, onların bir daha gelip gelmeyeceklerine ilişkin endişeye kapılmış; Beyefendinin yüzünü bir daha görmemiş olsa da kendisine iyi yiyecek ve içecek verilerek çok iyi bakılmıştı. Yakup'un inatçılığı yüzünden geri dönüşlerinde bir hayli geciktiklerini söyleyerek Lea'nın ikinci oğlundan özür dilediler; o bunu anlayışla karşıladı; onlarla birlikte olmaktan memnundu, özellikle de ikiz kardeşi Levi'ye kavuşmaktan dolayı sevinç içindeydi; çünkü iki kavgacı birbirinden ayrı kaldıklarından birbirlerinin yokluğunu hissetmişlerdi; kendi aralarında sarılıp öpüşme gibi

bir şey olmamıştı; çünkü birbirlerine olan sevgilerini sık sık birbirlerinin omuzlarına attıkları güçlü yumruklarla ifade ediyorlardı.

Şu anda hepsi yere çökmüş ayaklarını yıkıyordu; sonra kâhya onları ekmek yiyecekleri salona yönlendirdi; masa çiçeklerle, meyve tabaklarıyla ve güzel yemek takımıyla bezenmişti; hediye olarak getirdikleri bal, meyve, fındık, fıstık gibi çerezleri sergilemeleri için onlara, duvarın yanında uzun bir masa gösterildi; bu sergi Beyefendinin gözlerini kamaştıracak şekilde düzenlenmeliydi. Bunlar yapılırken Mai-Sahme koşuşturup duruyordu; çünkü dışarıda, gelenler vardı. Yusuf öğle yemeği için eve dönmüştü, aynı anda Mısırlı beyefendiler de gelmişlerdi; Yusuf onları yemeğe davet etmişti, bunlar Ptah peygamberi, Firavun'un fedaisi, Tapu Kadastro Başkanı ve Muhasebe Defterleri uzmanlarıydı. Onlarla birlikte içeri girdi ve şunları söyledi: "Hepinizi selamlarım beyler!" Diğerleri hemen yere kapanıp alınlarını zemine değdirdiler.

Yusuf bir süre ayakta bekledi ve parmak uçlarını alnına değdirdi. Sonra sözlerini tekrarladı:

"Dostlar, hepinizi selamlarım! Ayağa kalkın ve bana yüzlerinizi çevirin; sizleri yeniden tanıyıp iyice bir seyredeyim. Çünkü sizler beni tekrar tanıdınız, bunu fark ediyorum; Mısır pazarlarının yöneticisi olan kişi benim, sizlere karşı katı davranmak zorunda kalan, ülkenin değerlerine sahip çıkmak için bu tavrı sergileyen kişi benim. Ama artık benimle barıştınız, tam sayıyla geri dönerek beni ikna ettiniz; böylece bütün kardeşler bir odada ve bir çatı altında toplanmış oldu. Bu çok hoş bir şey. Benim sizlerle sizin dilinizle konuştuğumu fark ettiniz mi? Evet, ben daha pek çok dil bilirim. Bundan önce, sizler buradayken, Ebreece anlamadığımı anlayıp üzülmüştüm. Bu yüzden fırsatını bulup bu dili öğrendim. Benim gibi bir adam böyle bir şeyi bir çırpıda öğrenir. Söyleyin bakalım, ne var ne yok? Her şeyden önce de babanız hâlâ yaşıyor mu; daha önce bana onun sağlıklı olduğunu söylemiştiniz?"

"Kulunuz, bizim babamızın sağlığı çok iyi" dediler, "neşe içinde yaşıyor. Onunla ilgilendiğiniz için çok memnun olduğunu ifade etmek isteriz."

Diyerek yeniden yere kapandılar ve alınlarını zemine değdirdiler.

"Yeterince eğilip yere kapandınız" dedi Yusuf "bu hayli çok oldu. Kalkın, size bir bakayım. Daha önce kendisinden söz ettiğiniz en küçük kardeşiniz bu mu?" diye kaba bir Kenan diliyle sordu; çünkü bu dili gerçekten bir parça unutmuştu; sonra Bünyamin'e doğru yürüdü. Temizlenmiş, süslenmiş evli erkek Bünyamin, yumuşak ve hüzünlü bakışlı gri gözlerini düşünceli düşünceli ona doğru çevirdi.

"Tanrı seni esirgesin oğlum!" dedi Yusuf ve elini onun sırtına koydu. Daha dün yeşillikler içinde küçük bir oğlan çocuğu olarak koşuştururken, bugün büyüyüp küçük bir adam olmuşsun; senin hep böyle miğfer gibi parlak saçların ve hoş bakışlı gözlerin vardı."

O, yutkunuyordu.

"Hemen tekrar buraya döneceğim" dedi. "Bir şeyler–" diyerek hemen dışarı çıktı: Sadece kendisinin girdiği özel yatak odasına girdi ve hemen gözlerini yıkayıp geri geldi.

"Bütün bu işlerim arasında" dedi "evimdeki misafirlerimi birbirleriyle tanıştırmayı nasıl da unuttum! Baylar, bunlar Kenanlı tüccarlardır; çok soylu bir ailedendir ve hepsi de ünlü bir adamın oğullarıdır."

Ve Mısırlılara Yakup'un oğullarının isimlerini, sırayla, tıpkı bir şiir okur gibi akıcı bir üslûpla söyledi. Her üç kişinin adını söyledikten sonra kısa bir ara veriyordu –kendi adını bu sırada söylemedi: Sebulun'dan sonra yine bir ara verdi ve sonra şöyle bitirdi: "Ve Bünyamin." Herkes onun bu isimleri sırayla bir çırpıda söyleyivermesine şaşırmıştı; büyük bir şaşkınlıkla aralarında bunu konuşup duruyorlardı.

Daha sonra onlara, Mısırlı asilzadelerin isimlerini söyledi; asilzadeler son derece kasıntılı bir hâldeydiler. Onların bu hâllerine gülümseyerek şunları söyledi: "Servis yapılsın!" Yemek masasına doğru giden birisi gibi ellerini ovuşturdu. Ama kâhya ona, orada sergilenmiş olan hediyeleri gösterdi; Yusuf onları yürekten bir saygıyla uzun uzadıya seyretti.

"İhtiyar babanızdan mı?" diye sordu. "Ne kadar etkileyici! Ona benim şükranlarımı bildirin!"

Bunlar ülkelerinin en meşhur ürünlerinden küçük bir hediye şeklinde açıklamada bulundular.

"Bunlar çok fazla!" diye karşılık verdi. "Çok güzel şeyler. Ben ömrümde bu kadar nefis geven görmedim. Ve uzaktan bile hoş bir lezzeti olduğu fark edilen fıstıklar var, bunlar sadece sizin memleketinizde bulunuyor. Gözlerimi onlardan ayıramıyorum. Ama haydi, öğle yemeği yeme zamanı geldi."

Mai-Sahme herkese oturacakları yerleri gösterdi, bu sırada kardeşler hayranlıklarını ifade edecek bir bahane buldular; çünkü onlar yaş sıralarına uygun bir şekilde ve ev sahibi olan Beyefendinin yanına en küçük kardeşleri düşecek şekilde ters yönde sırayla oturtulmuşlardı; Bünyamin'den sonra Sebulun, İsakhar, Aşer ve diğerleri, sonda da koca Ruben oturuyordu. Masa düzeni, etraftaki sütunlar arasındaydı; yemek tepsileri üçgen şeklindeki açık bir bölmede bulunuyordu, üçgenin tepesine gelen yerde ev sahibi oturuyordu. Onun sağında Mısırlı asilzadeler, sol tarafında Asyalı yabancılar oturuyordu; hemen sağında Ptah peygamberi, hemen solunda ise Bünyamin yer almıştı. Neşeli ve konuksever bir dille herkesin yemeklerini almalarını ve bol bol şarap içmeyi de ihmal etmemelerini söyledi.

Bu ziyafet neşe içinde geçtiği için nam salmıştı; Mısırlı asilzadelerin başlangıçtaki kasıntılı hâlleri kalmamıştı; üstelik Ebreelilerin yanında yemek yemenin bir rezalet olduğu prensibini de tamamen unutmuş, iyice gevşemişlerdi. İlk önce Firavun'un fedaisi, Albay Entef-oker, çok miktarda Suriye şarabı içtiğinden iyice kafayı bulmuştu ve üçgen mekân üzerinden, Kum sakinleri içinde en çok beğendiği sırık Gad ile masadan masaya bağırarak laflaşıyordu.

Bütün bunlara rağmen, hikâyede Yusuf'un eşi olan, Güneş rahibinin kızı Asnat'ın göz ardı edildiğine dair bilgilerin olmayışına şaşırmamak gerek; sadece erkeklerin bulunduğu bir ziyafette kadın takdim edilmedi, oysa Mısır'daki âdetlere göre karı koca birlikte

yemek yerler ve ziyafetlerde de evin kadını sofrada eksik olmaz. Bu eski gelenek tasvirinin doğruluğu da şöyle onaylanmış oluyor –evlilik kontratına göre 'bakire' o sırada anne babasının yanında izinli olarak bulunabilirdi– belki de bu sırada durum böyleydi –ama burada Yusuf'un hayat tarzı ve gündüz işleriyle ilgili bir durum var, yani kadınların ve çocukların gündüzleri Beyefendiyle görüşmeleri çoğu zaman yasaktı. Bu andaki yerli asilzadeler ve kardeşlerle olan yemek, bir ziyafet değil, aksine iş görüşmesinin yapıldığı bir kahvaltıydı; Firavun'un dostu da hemen hemen her gün böyle bir kahvaltı düzenlerdi; ancak genellikle akşam yemeğini karısıyla birlikte –evin kadınlara ait bölümünde– yerdi; yemek öncesi de melez Manasse ve Efrayim ile bir süre meşgul olurdu. Buna karşın öğlenleri erkeklerle birlikte yerdi; yani Büyük Beslenme Dairesinde çalışan yüksek rütbeli veya diğer memurlarla veya her iki diyarın asilzadeleriyle veya yurtdışından gelen yetkili kişilerle veya müşterilerle öğle yemeği yerdi; şu anda da Tanrı misafiri ve dostlarıyla birlikte böyle bir öğle yemeği söz konusuydu –bir bakıma: Dışarıdan bakılınca öyle görülüyordu; burada, harikulade güzel bir şölen ve Tanrı hikâyesi çerçevesinde heyecan verici ilginç hadiseler vardı; bu sırada ev sahibinin neşesi nasıl da herkese yayılmıştı, ama şu anda bütün yemeğe katılanlar için bu neşenin sebebi, önce kapalı kaldı.

Hepsi için. Bu geniş kapsamlı söz, böylece kalıp kendi konumunu korumalı mı? Üçgen şeklindeki oturma düzeninin açık tarafında kalan kişi, kısa boyu, yukarı kalkık kaşları ve elindeki beyaz âsayla hizmet eden, içki sunan ve servis yapan kişileri oraya buraya yönlendiren Mai-Sahme'ydi. O durumu biliyordu ama olaya doğrudan katılan kişi değildi. Yemek yiyenler arasında kapalı kalan bu gerçeğin bir parçacık, yarım yamalak, korkakça, keyiflice, müthiş ve gizlice farkına varan birisi var mıydı? Biz bu nazik sorunun ev sahibinin solundaki en küçük kardeş Turturra-Benoni'yle ilgili olduğunu biliyoruz; sezdirdiğimizi düşündüğümüz bu şeyin yine bir soru olarak kalmasını istiyoruz. Bu gerçeğin ona nasıl malum oldu-

ğunu anlatmak mümkün değil. Zaten bu durum hiç anlatılmamıştır; bu hikâyede de gizlenen gerçekle ilgili olarak hiçbir girişim yapılmamış sadece sezdirilmiş ama bununla birlikte hissedilen tatlı, korkutucu yan duygular da ifade edilmekten kaçınılmıştır; uzun zamandır sezilen ama söylemeye cesaret edilemeyen ve sadece bir sezgi olarak kalan bu gizli gerçek, anılar, garip anımsatıcı itkilerle hafiften hafife rüyalara benzeyen gelişmeler hâlinde devam ediyordu; çocukluk günlerinden ve geçmişin derinliklerinden çıkıp şu anda yaşanan zaman dilimine kadar bağlanan çok farklı ve birbirinden uzak kalmış olaylar arasında gizlenen bu gerçek, aynı soydan olan bu insanların yüreklerini hoplatacak sezgiler hâlindeydi. Bunun nasıl olduğunu düşünmek yeter:

Rahat, arkalıksız tabureler üzerinde oturulmuş, önlerinde yanlamasına konulmuş yiyecek tepsisi, nefis yemekler, garnitürler ve göze hitap eden hoş dekorlar, meyveler, pastalar, sebzeler, kurabiyeler, börekler, salatalıklar, kabaklar, çiçek ve tatlılarla doldurulmuş boynuz şeklinde kaplar, yanlarında zarif servis takımları, güzel bir amfora ve çöpleri atacak bakır bir kap var. Her konuğun önünde bunlar vardı. Peştamallı hizmetçiler, içkiden sorumlu görevlinin gözetimi altında boşalan kadehleri içkiyle dolduruyordu; diğerleri ziyafet yemeklerinden sorumlu başkanın gözetiminde asıl yemekleri, yani dana eti, sulu yemekler, balık, tavuk, av hayvanı etlerini servis yaparak yüksek rütbeli konukların ellerine sunuyorlardı. Adôn sunulan her şeyin en iyi kısmını ilk önce alıyordu ama yine de aldıklarından bir kısmını yanındakilere ikram ediyordu; –metinlerde anlatıldığı gibi "kendi masasındaki yiyeceklerden diğerlerine sunulmasını sağlıyordu." Bununla şu ifade edilmek isteniyor: Masada yer alan birisine, ötekine, Mısırlı birisine ve yabancılardan birisine, kısacası şuna buna afiyet olsun dilekleriyle kızarmış ördek, ayva marmeladı veya dilimlenmiş, fırından çıkarılıp altın yaldızlı kâğıtla kemik kısmı sarılan but, pirzola ikram ediyordu; ama hemen sol tarafında oturan en genç Asyalı konuğuna ise kendi taba-

ğından peş peşe yiyecek sunuyordu; bu özel ilgi Mısırlılar tarafından gözleniyor ve daha sonra da herkese anlatılıyordu. Bu anlatılanlar bizlere kadar ulaştı: Bu küçük bedevi gerçekten diğerlerinden beş kez daha fazla, Beyefendinin yemeğinden aldı.

Bünyamin bu ilgiden utanmıştı; hem Mısırlılar hem de kardeşleri arasında gözlerini dolaştırarak peş peşe sunulan yiyecekleri almamak için eliyle itiyordu. Bu kadar çok şeyi yiyebilecek durumda değildi, çok acıkmış dahi olsa bu mümkün değildi, –sıkıntılı ve bunaltıcı bir duyguydu, arıyordu, buluyordu, kaybediyordu ve birdenbire inkâr edilemeyecek şekilde yeniden buluyor ve yüreği fırlayacakmış gibi gümbür gümbür atıyordu. Ev sahibinin poşuyla çevrelenen sakallarının boş bıraktığı nurlu yüzüne bakıyordu; güvenilir kaynak olarak kendisine bilgiler aktaran, göğsünde pırıl pırıl bir takısı olan kişiye bakıyordu; sonra onun gülümseyerek konuşurken şu veya bu şekilde kıpırdayan ağzına, siyah gözlerine, kendi gözleriyle karşılaşan bakışlarındaki kıpır kıpır ışıltıya bakıyordu; sonra duraksıyor, sanki kendisinin ciddi bir şey yapmasına engel olan bir duyguya kapılıyordu ve bu duyguyla inanılmaz derecede büyük bir sevinç yaşıyordu; iyi kesimli, aytaşlı, ziynetli elinin ona bir şey sunarken veya kadeh kaldırırkenki hareketlerine bakıyordu. –Çocukluk günlerinin geniz yakıcı, sıcak, güven verici, şefkatli havasım içinde yeniden hissediyordu; çocukça hiçbir şeyi anlamamanın ve yine de çok iyi anlamanın, ruhundaki Tanrıya iman ederek bağlanışın ve şefkatle esirgenmenin ruhundaki yansımasını bütün ihtişamıyla yeniden seziyordu: Bu, mersin ağacının kokusunda yer alıyordu. Bu koku, iç dünyasında çok çaba sarf ederek hatırlayabileceklerini büyük bir hızla ortaya çıkardı. Korku ve gururla yapılan araştırma sonunda bir kimlik kendisini sezdiriyordu; bu yarı yarıya acı veren, yarı yarıya mutlu kılan bir sezgiydi; Yüce Birisini, ilahî kimliğiyle şu anda sade bir şekilde hissediyordu –bunun için Turturra'nın minik burnu çocukluk yıllarının geniz yakıcı baharatlı kokusunu almış gibiydi. Çünkü bu, aynı kokuydu; sadece tersine bir konumdaydı ama tersi-

ne dönmüş konumun ne zararı olur ki! Şu andaki yüce ve yabancı insanın şahsındaki güven duygusu keşfedilmişti, bu keşif de insanın yüreğindeki heyecanlı çarpıntıyı görülebilir hâle getirmişti.

Tahıllardan Sorumlu Beyefendi yemek yerken arada sırada onunla sohbet ediyordu –sağ tarafındaki Mısırlı asilzadenin beş kez yaptığı yemek ikramı sırasında konuşma fırsatı doğmuştu. Ona, memleketinde nasıl hayat sürdüğünü, babasını, karılarını ve çocuklarını sormuştu: Çocuklarının büyüğünün ismi Bela'ydı, daha küçüğünün ismi ise Mupim'di. "Mupim!" dedi Tahıllardan Sorumlu Beyefendi. "Memlekete döndüğünde onu benim için öp; çünkü en küçük çocuğun da bir küçüğünün olması çok şirin bir şey. Peki ondan bir önceki küçüğün ismi ne? İsmi Ros mu? Aferin! O da öteki gibi aynı anneden mi? Evet mi? Onlar da yeşillikler içinde, sık sık birlikte dolaşıyor değil mi? Ama en büyük kardeşin, daha küçük olan oğlana, Tanrı bilir ne kadar uygunsuz ve kuruntu yaratacak hikâyeler anlatıp onu korkutuyordur. Buna dikkat et, Bünyamin baba!" Ve ona Güneşin kızının vermiş olduğu kendi oğulları Manasse ve Efrayim'den söz etti ve ona isimleri hoşuna gitti mi? diye sordu. "İyi!" dedi. Bünyamin, onların isimlerinin neden bu kadar ilgi çekici olduğu sorusunu yöneltecekti ama soramadan dona kaldı; gözlerini iyice açarak bir süre öylece kaldı; ama bu uzun sürmedi; çünkü yan komşusu Mısır'ın prensi Manasse ile Efrayim'in komik hikâyelerini, birisinin ağzından çıkanları diğeri tam tersinden kurgulayarak anlatıyordu; bu da Benoni'nin çelişkili kendi çocukluk hikâyelerini anlatmasına sebep oldu; bunları anlatırken her ikisinin de gülmekten katıldıkları görülüyordu.

Bir ara Bünyamin cesaretini toplayıp aşağıdaki soruyla durumu kontrol etmeye çalıştı:

"Muhterem Beyefendi acaba benim bir soruma cevap vermek ve bu misafirin bir bilmecesini çözmek isterler mi?"

"Elimde gelenin en iyisini yaparım" diye cevap verdi Yusuf.

"Bu, içimdeki huzursuzluğun giderilmesi, bilgilenmem ve hayretimi teskin etmem için gerekli, ayrıca senin aldığın kararları da

kesinlikle aydınlatacak bir şey. Senin, benim ve kardeşlerimin isimlerini, yaş sıramızı hiçbir duraksama ve hata yapmadan sıralayıvermenle babamızın 'Bir gün gelecek, dünyadaki bütün insanlar, bizim ailenin, Tanrının seçkin kulları olduğunu öğrenecekler.' şeklindeki açıklamasını söyleyivermen ilgimi çekti. Bunları nereden biliyorsun ve senin kâhyan nasıl oldu da bizim yerlerimizi ilk doğan ağabeyimizden başlayarak yaş sırasına göre belirledi?"

"Öyle mi" diye cevap verdi Tahıl Pazarı Sorumlusu, "Buna mı şaşırdınız? Çok basit bir şey bu. Çünkü bak, burada bir kadeh var, görüyor musun? Gümüşten, üzerinde çivi harfleriyle yazılmış bir metin var, ben bu kadehten içiyorum ve onunla geleceği görüp yorum yapıyorum. Çok iyi bir zekâm var, hatta zekâmın ortalamanın üstünde olduğunu söyleyebilirim, orada da ben böyleydim, şu anda da ben buyum; Firavun, kralın tahtının benden daha yüksek olmasını istedi; bu kadeh olmasaydı ben hemen hemen hiçbir ilerleme kaydedemezdim. Babil kralı bu kadehi Firavun'un babasına hediye olarak vermiş –'Firavun'un Babası' adını söylüyorum (Firavun ise beni 'amcacığım' adıyla çağırır), aslında ben onun gerçek babasından söz etmek istiyorum: Onun Tanrı katındaki babasından değil, daha çok, yeryüzünde yaşayan Firavun'un atababası Kral Neb-ma-ra'yı kastediyorum. İşte bu kişiye kadehi hediye olarak göndermiş, ondan da benim Efendime gelmiş, o da bununla beni onurlandırdı. Gerçekten çok yararlandığım bir şey bu; son derece yararlı özellikleri var. Çünkü bu kadeh bana geçmiş zaman ve gelecekte olacakları gösteriyor; onun içine bakıp incelediğimde, dünyanın sırları gözlerimin önünde görülebilir hâle geliyor ve bu sırların birbiriyle olan ilgilerini öğrenmemi sağlıyor; örneğin sizlerin doğuş sıranızı ben hiçbir zahmet çekmeden kadehin içinden okuyup öğrendim. İşte ortalamanın üstündeki zekâm sayesinde, hemen her şeyi bu kadeh yardımıyla öğreniyorum. Tabii bunu herkese söylemiyorum, ama sen benim konuğum ve masamdaki komşum olduğun için sana güvenerek açıkladım. Belki inanmayacaksın, ama bu kadeh bana çok uzak diyarlardaki yerleri de

gösteriyor, orada bir zamanlar neler olup bittiğini öğrenmek isteyince bu gerçekleşiyor. İstersen, sana annenin mezarını anlatayım mı?"

"Sen onun öldüğünü de mi biliyorsun?"

"Bunu bana senin kardeşlerin anlatmıştı; eskiden batıya gittiğini, yanaklarının bir gül yaprağı gibi koktuğunu, sevimli bir eş olduğunu biliyorum. Sakın benim bunları doğaüstü güçlerle öğrendiğimi zannetme. Ben bütün bunları kadehi alnıma değdirerek görebiliyorum –görüyor musun, işte böyle– ve ben böyle bir şeye niyet edince, yani senin annenin mezarını görmek istersem, bunu o anda böyle yaparak açıkça görebiliyorum; buna aslında ben de hayret ediyorum. Bu görüntünün benim içimde gerçekleşmesini sabah güneşi sağlıyor ve işte karşımda, dağlar, sabah ışıkları altında, bir dağın üstünde bir şehir var, mezar bu şehirden sadece bir tarla yolu uzaklıkta, aslında hiç uzakta değil. Taşlıklar arasında küçük tarlalar var; sağ taraftaki tepede bağlar ve bu bağın önünde bir duvar var, harç kullanılmadan yapılmış bu duvar. Bu duvarın yan yüzünden bir dut ağacı yükseliyor, oldukça yaşlı bir ağaç, bir bölümü çürüyüp koflaşmış, yere doğru eğilen gövdesine taşlarla destek yapılmış. Benim gördüğüm bu dut ağacını, böylesine kesin görüntüsüyle başka hiç kimse görmedi; tanyeli onun dalları ve yaprakları arasında ne güzel oynaşıyor. İşte mezar bu ağacın yanında, onu belli etmek için oraya bir taş dikilmiş. Bak hele, bir adam bu mezarın başında diz çökmüş, oraya yiyecek koyuyor, su ve tatlı ekmek sunuyor –şuradaki binek eşeği de onun; eşek ağacın altında onu bekliyor; güzel, beyaz bir hayvan, kulaklarıyla her şeyi ifade ediyor, güzel gözlerine kadar inen alın perçemi var. Benim aklımdan böyle şeylerin olacağı geçmezdi ve bu kadehin bütün bunları açıkça bana göstereceğine inanmazdım. Bu senin annenin mezarı mı yoksa değil mi?"

"Evet, onun mezarı" diye cevap verdi Bünyamin.

"Ama sizden rica ediyorum Beyefendi, orada sadece eşeği mi iyice görüyorsun, ona binen adamı seçemiyor musun?"

"Belki onu da iyi görürüm" diye karşılık verdi öteki, "ama onu görsem ne olacak ki? Orada diz çöküp sunu veren kişi, on yedi ya-

şında haylazın teki; üstüne renkli ve resimler işlemeli bir elbise giymiş, ahmak kafalının teki; çünkü dolaşmak üzere yola çıktığını ama bunun kendisinin mahvına neden olacağını düşünüyor; bu mezardan birkaç günlük uzaklıkta kendi mezarı onu bekliyor."

"Bu benim ağabeyim Yusuf" dedi Bünyamin ve gri gözlerinin pınarları gözyaşlarıyla doldu.

"Lütfen beni affet!" diye komşusu korkarak rica etti ve kadehi masaya koydu. "Ben bütün bunları önemsiz şeylermiş gibi söylemedim, bu kişinin senin ağabeyin olduğunu nasıl bilebilirdim ki! Sonra onun mezarıyla ilgili olarak söylediklerimi pek o kadar ciddiye alma, fazla abartma. Bu mezar sadece derin, karanlık bir kuyudur; ama o kadar da önemli ve güçlü bir şey değil; içi boş bir kuyu, bilmek istersen, içine girecek avını bekleyen bir mağara, içine girdiğinde de yeniden boş olan bir mağara –üstündeki taşı alınıp yere indirilmiş. Onun gözyaşı dökmeye değer bir yer, bir çukur olduğunu söylemiyorum, aksine şerefli bir yer olduğunu bağırarak dünya âleme duyurmak gerekir; çünkü bu çukur orada bulunmaktadır ve dünyanın en ciddi ve en karanlık yapısıdır; zamanı gelince de kutlanması gereken bir hikâye malzemesidir. Bir parça ileri gittim; onun doğal olarak boş olması ve sağlam olmayışının yanı sıra şerefinin göklere kadar yükseltilmesi gerektiğini söylemekle hayli ileri gittim. Bu son derece ciddi yapıya karşı, başka türlü davranmak yakışıksız olurdu. Zırıl zırıl ağlayıp gözyaşları içinde dövünmek gerekir; orasının, insanı yok eden bir yolculuk kapısı değil, insanın yeniden doğuşuna açılan bir kapı olduğu kesindir. Yoksa böyle bir kutlamaya neden olan hikâye yarım yamalak kalır, sadece mezara kadar olan kısmı mevcut olurdu; peki bunun devamını bu hikâye bilmiyor muydu? Olamaz, dünya yarım değil, bütündür; bu bütün, şenliktir ve böyle bir yeniden doğuşu ümit etme ve inanma, bu bütün içinde kesinlikle yer almıştır. Bunun için senin ağabeyinin mezarıyla ilgili söylediğim şeyler üzerinde kafanı yorma, aksine gönlünü rahat tut ve ümitli ol!"

Bu sözlerle Bünyamin'in bileğini tuttu ve bir parça yukarı kaldırdı ve diğer eliyle onun yüzüne doğru yelpazeyle serinletici hava yolladı.

Küçük kardeşi yığılıp kalmıştı şaşkınlıktan. Durumunu anlatmak son derece zordu –zaten bunu bir başkası asla betimleyemezdi. Nefesi kesilecek gibi olmuş, gözyaşları sele dönmüştü. Çatık kaşları ve gözyaşları arasından Tahıl Sorumlusu Prensin yüzüne, dik dik bakıyordu –bu da onun yüzüne, anlatılması mümkün olmayan bir ifade veriyordu: Çatılmış kaşlarının altındaki gözyaşları–, bu sırada ağzı açık kalmıştı, tıpkı bir şeyi bağırarak anlatıyor gibiydi, ama bağırtısı donup kalmıştı, bunu yapamamıştı; boynu yana doğru bükülmüş, başı eğilmişti, sonra ağzı kapandı ve kaşları yeniden normal hâlini aldı; gözyaşlarıyla dolu bakışında bir yalvarış, büyük ve içtenlikli bir yakarış vardı; bu bakışlar karşısında siyah gözler yeniden gözkapaklarının arkasına kayarak bir çeşit savunmaya geçmişti, onu daha fazla ağlatmak istemiyordu; ama yine de istendiği takdirde ümit dolu ve güvenle bakıldığında, gözkapaklarının ardında olan biteni gizlice onaylayan bir ifade olduğu görülebilirdi.

Sonra birisi çıkıp geliyor ve Bünyamin'in göğsündeki hadiselerin nasıl olduğunu betimliyor –neredeyse insanın inanası gelecek şekilde bir insanın göğsünü anlatıyor!

Prensin "artık ben hemen sofradan kalkıyorum" dediğini işitiyor. "Yemeği sevdin mi? Umarım hepiniz yemekleri sevmişsinizdir, artık Daireye gidip akşama kadar çalışmam gerekiyor. Siz, kardeşlerin, yarın sabah erkenden memleketinize doğru yola çıkacağınızı düşünüyorum; size söylediğim gibi ihtiyaçlarınızı alacaksınız: Sizlerin ve babanızın evi dâhil, on iki eve yetecek kadar yiyecek alacaksınız. Firavun'un hazinesi için bu yiyeceklerin karşılığında paranızı memnuniyetle alacağım –ne istiyorsunuz? Ben Tanrının tüccarıyım. Sizleri göremeyecek olursam, iyi yolculuklar, hoşça kalın! Lafın gelişi ve iyi niyetle sormuş olayım –sizler yüreklerinizden geçenleri niye açıklamıyorsunuz; topraklarınızı niçin değiştirmiyorsunuz; baba, oğulları, kadınları ve torunlarıyla, yetmişiniz birden niçin

Mısır'da yerleşmiyor ve Firavun'un topraklarında nasibinizi aramıyorsunuz? Bu benim sizlere yaptığım bir öneri, bunu iyice düşünüp değerlendirin; bu ileri bir görüş, hiç de aptalca bir şey değil. Sizlere uygun düşecek arazi tahsis edilebilir; bunun için benim bir sözüm yeterlidir, burada ben her şeyi söylemek, sözümü dinletmek üzere bulunuyorum. Ama şunu da çok iyi biliyorum: Kenan'ın sizler için ne demek olduğunu takdir ediyorum, ama sonuç olarak Mısırlılar diyarı, büyük bir dünya burası ve Kenan onun yanında küçük bir köşe kalır, üzerinde yaşamanın artık bir anlamı kalmamış bir yer. Ama sizler konar-göçer halksınız, etrafı dört duvarla çevrili şehirli değilsiniz. Haydi toplanıp buraya inin! Burada her şey iyi olacak ve bu ülkede serbestçe dolaşıp ticaret yaparsınız. Benim tavsiyem bu kadar, buna uyun veya uymayın, benim artık acele etmem lazım, yiyecek bulamayanların çığlıkları karşıma çıkmak üzere."

İşte bu şekildeki ciddi bir konuşmayla Yusuf küçük kardeşinden veda edip ayrıldı; bu sırada bir hizmetçi onun ellerine su döküyordu. Sonra doğruldu ve hepsini selamlayarak, yemek saatinin bittiğini gösterdi, yani kendisiyle kardeşlerinin birlikte yiyip içtikleri yemek bitmiş oldu. Ama hepsi neşeliydi; ikizler sarhoş olacak kadar içki içme cesaretini göstermemişlerdi. Sarhoş olan tek kişi Bünyamin'di ama onun sarhoşluğu şaraptan değildi.

Gizli Çığlık

Kardeşler birincisine göre çok daha keyifli bir şekilde Menfe'den memleketlerine doğru yola çıktılar; Acı Göller'e ve oradan da ülke sınırına doğru gidiyorlardı. Her şey yolunda gitmişti, bundan daha iyisi de olamazdı. Bu ülkedeki Beyefendi kendilerine çok kibar davranmıştı. Bünyamin sağ salim ellerindeydi; Şimeon serbest bırakılmıştı. Şüpheli müşteriler şerefle beraat etmişti: Bu yüzden kudret sahibi bu adamla ve asilzadeleriyle bir öğle yemeği yeme şerefine nail olmuşlardı. Bu onları çok keyiflendirmişti; yüreklerine su serpilmiş, gururlanmışlardı, çünkü insan böyledir; eğer bir

konuda adı temize çıkmış ve bu konuda temiz hâli övülerek onaylanmışsa artık o kendisini suçsuz hisseder ve kıyıda köşede kalmış kötü hâllerini derhal unutuverir. Bununla ilgili olarak kardeşleri affetmek doğru olur. Onların casusluk yaptıkları şüphesi, elde olmayarak onların eski suçlarıyla ilişkilendirilmişti, tabii bu bir talihsizlik eseriydi; karşısında daha önceki suçtan da kendilerini aklanmış gibi hissetmelerine şaşırmamak gerekir.

Az sonra, yaptıkları alışveriş gibi kolayca memleketlerine dönemeyeceklerini fark edeceklerdi; çuvalları on iki haneye yetecek kadar yiyecekle doldurulmuş ve paraları da ödenmişti, ama onlar başlarını yeniden sıkıntıya sokacak kocaman bir bağ taşıyorlardı. İlk önce işleri rast gitmişti, suçsuzlukları kabul edilmiş ve saygınlıklarına kavuşmuşlardı; neredeyse bu yüzden zil takıp oynayacaklardı. Erzakların yüklendiği binada kendilerine yeniden ücretsiz bir ziyafet verildi; bunu Mai-Sahme sakin bir tavırla kontrol ediyordu, ayrıca yolculuk sırasında kullanacakları hediyeler de kendilerine kibarca takdim edildi. Başları dik, babalarının karşısına çıkabilecek şekilde donanarak yola çıkmışlardı: Bünyamin, Şimeon ve yiyeceklerle, –Büyük Pazar Sorumlusundan on iki haneye yetecek kadar alacakları yiyeceklerde eksiklik vardı. Ama en azından suçsuzlukları sayesinde sayıları yeniden on bir kişi olarak tamamlanmıştı.

Kardeşlerin keyifleri bu şekildeydi: Lea'nın oğullarındaki ve hizmetçilerin oğullarındaki keyifli hâli tanıtmak bu yüzden kolaydı. Rahel'in oğlunun ruhi durumunu betimlemek imkânsızdı, –binlerce yıldan beri hiç kimseye nasip olmayan bir şey onda mevcuttu, en iyisi biz onu bulunduğu yerde bırakalım. En küçük kardeş geceledikleri yerde gözlerini hiç kırpmamıştı ama bir parça uyuduğunda da karmakarışık ve adı sanı belirsiz çılgınca rüyalar görmüştü. Aslında söylenmek istenen şuydu: Onlarda bir isim vardı; güzel, sevimli ve tamamen çılgınca bir isim: 'Yusuf'. Benoni bir adam görmüştü, bu adamın şahsında bulunan kişi Yusuf'tu. Onu betimlemeyi kim düşünürdü? İnsanlar tanrılara rastlamışlardı; onlar iyi bildikleri birisinin şahsına girmişlerdi ve o kişi olarak davranış sergiliyor-

du ama kendisine hitap edilmesini istemiyordu. Burada ise durum tam tersineydi: Burada insan olarak güvenilen kişi ilahî olanı görünebilir kılmıyordu, aksine yüce ve ilahî olan samimi olarak çocukken güvenilen kişiyi gösteriyordu; bu da yabancı yüce bir insanın giysileri içinde mumyalanmıştı ve kendisinin bir şeyler söylemesi istenmiyordu, aksine o, sürekli kapalı olan gözkapaklarının arkasına gizlenmişti. Şunu da belirtmekte yarar var: Başka bir giysi içersinde bulunan kişi o başka kıyafete bürünmüş oradan dünyaya bakan kişi değildir. Onlar iki ayrı kişidir; birisini diğerinin içinde görüp fark etmek, bu iki ayrı kimliği tek bir kimlik hâline getirmek anlamına gelmez: "İşte o bu!" Buradaki 'o', henüz gerçekleştirilebilecek konumda değil, bunu şekillendirmek için ruh ne kadar titreyerek gayret etse de. Bu çığlık Bünyamin'in göğsünde tutuklu kalır; sanki göğsü patlatacak kadar kuvvetlidir ama henüz mevcut olmayan bir kişiyi ifade edemeyen, atılamamış bir çığlık hâlindeydi, ifade etmesi gereken şey kesinlikle belli olmamıştı –işte betimlenemeyen şey buydu. Onun göğsünde, atılamayan bu çığlıktan geriye bir şey kalmamıştı; geriye kalan, gece gördüğü karmaşık ve çılgın rüyalarda gizliydi sadece; sabahleyin bu rüyalarda, sıkıntılar içinde keşfettiği yarım varlıkta yeniden ortaya çıkan ama Bünyamin'in bir türlü kavrayamadığı ve bir cümleyle ifade edemediği bir konu vardı; bunun içinde yer alan 'buradaki şeye' sırtlarını dönüp yola çıkması gerekiyordu. 'Elbette biz sonsuzluklar Tanrısının adını böyle bırakıp gidemeyiz!' diye kendi içinden bağırıyordu. 'Bizim kesinlikle burada kalmamız gerekiyor ve bunu göze almalıyız, yani bu adamı ve Tanrı temsilcisini, Firavun'un Yüce Tahıl Pazarı Sorumlusunu dikkate almalıyız! Bunu bir çığlıkla göstermeliyiz ama şu anda bu çığlığı atamıyoruz, göğsümüzde bu çığlıkla babamızın yanına, memleketimize dönemeyiz; eskiden olduğu gibi orada yaşamaya devam edemeyiz; neredeyse bütün dünyayı saracak dünyaya yayılıp kaplayacak şekilde öylesine büyük bir çığlık –neredeyse çatlayacak hâlde olan ve göğsünde gizlenen bu çığlık, insanı nasıl da şaşırtıyor!'

Ve zor durumda kaldığından, koca Ruben'e gitti; iyice açılmış gözleriyle ona, gerçekten eve böyle çekip gitmek zorunda olup olmadıklarını veya ona göre burada her şeyin tamam olup olmadığını sordu; daha doğrusu şunu söylemek istedi: Henüz tam mânâsıyla hazır değildi ve önemli olan bir sebepten dolayı en iyisi burada kalmaları gerekiyordu, ne dersin diye sormuştu?

Buna karşı Ruben, "Nasıl olur ufaklık?" diye soru yöneltti. "Dediğin 'önemli' şey ne ki? Her şey en iyi şekilde yapıldı ve temin edildi ve bu adam merhamet ederek bizi serbest bıraktı; çünkü biz seni onun karşısına çıkardık. Artık şimdi tez elden babamızın yanına dönmemiz gerek, o bizi bekliyor ve seninle ilgili korkuyor; ona elde ettiklerimizi götürmeliyiz; o da yeniden adak yiyeceklerini sunabilmeli. Bu adamın, lambanın yağının bitip söndüğünü ve babamızın da karanlıkta uyuduğunu, babamız Yakup'un bundan şikâyetçi olduğunu duyunca ne kadar sinirlendiğini biliyor musun?"

"Evet" dedi Bünyamin, "bunu hâlâ biliyorum." Gözlerini, iri yarı ağabeyinin yüzüne dikti ve dikkatle yüzündeki ifadeyi inceledi; yüzündeki sakalsız kısımdaki kasları her zaman olduğu gibi iyice gerilmişti. Birdenbire Bünyamin, onun kızıl Lea gözlerini kendi bakışlarından kaçırdığını –acaba bu bir aldatmaca mıydı?– ve gözlerinde tıpkı dün başka birisinin gözlerinde gördüğü gibi gözkapaklarının arkasına gizlenen, kendini savunan, onaylayan bir ifade olduğunu gördü.

Hiçbir şey söylemedi. Onun bu işareti yeniden tanımış olduğunu zannetmiş olabilirdi; çünkü o dün de bu işareti görmüştü; ayrıca rüyasında da bu işaret devamlı gözüküyordu. Öylece kaldılar ve toplanıp yola çıktılar, hiçbir şey konuşulmadı, onun burada kalma teklifine cevap verilmedi ama Bünyamin için bu büyük bir sancıya dönüştü. Bu adamın merhamet edip onları salıvermesi ise işte bu sancının ta kendisiydi. Onların gitmelerine izin vermesi, oradan kolayca çekip gidivermek, işte bu büyük bir endişe yarattı. Aslında ne olursa olsun onların buradan böyle çekip gitmemeleri gerekirdi!

–elbette, eğer bu adam onlara gitmeleri için izin vermişse onlar gidebilir ve gitmek zorundaydılar. Ve onlar gittiler.

Bünyamin ve Ruben birlikte yan yana hayvanlarına binmiş olarak gidiyorlardı. Haklı olarak, bazı bakımlardan bu ikisi bir çift oluşturuyorlardı: En büyük ve en küçük kardeş olarak, iri kıyım adamla parmak kadar adam olarak değil, aynı zamanda iç dünyaları bakımından mevcut olmayanla mevcudiyeti olmayan arasındaki ilişki konusunda bir çift oluşturuyorlardı. Bizler, babanın kuzusu için Ruben'in daima esirgeyici olan, ciddi zafiyetine şartlandık ve onun Yusuf'un parça parça edilip mezar gibi kuyuya atılışı sırasında diğer kardeşlerinden onu ayırt eden acayip davranışının tanıkları olmuştuk. Onun buna bütün benliğiyle katıldığı belliydi ve daha sonra dişlerini sıkarak, hiçbir zaman işaretle, göz kaş oynatarak veya kırpıştırarak sırlarını kimseye açıklamayacaklarına dair ettikleri yemine de katılmıştı. Onlar parçalanan elbisedeki kanın Yusuf'un değil bir hayvanın kanı olduğunu kimseye söylemeyeceklerdi. Ama onun satılmasına Ruben katılmamıştı; zaten o orada değildi, başka bir yerdeydi; işte bunun için Yusuf'un yok olması konusunu hayal meyal hatırlıyordu, oysa kardeşlerinin akılları başlarında olmayıp sisler içindeydi; bir anlamda da o konuda yetersizdiler. Onlar bu delikanlıyı gezgin tüccarlara sattıklarını biliyorlardı; onunla ilgili oldukça fazla şey biliyorlardı. Ruben bu konuda hiçbir şey bilmemeyi tercih etmişti; onların Yusuf'u sattıkları esnada Ruben boş kuyunun yanında bulunuyordu. Boş bir kuyu, artık mevcudiyeti olmayanla ilgili başka bir durum meydana getirmişti, burada kurban olan kişinin, ufkun ötesine ve sisler içindeki gurbete satılışından başka bir durum vardı.

Kısacası, bizzat kendisinin bunu bilip bilmediği belli olmayan koca Ruben beklenti olgusunun tohumunu atmış ve yıllarca onu beslemişti –işte bu beklenti onu diğer kardeşleri aşarak Bünyamin'le birleştirmişti. Bu suçsuz çocuk hiçbir şekilde ve hiçbir şeye katılmamıştı; onun için hayran olunan, mevcudiyeti olmayan, güvenilen bir kişi olduğu anlamına geliyordu. Burada olduğu sürece

onun, çöken ihtiyar babasına çocuk sesiyle neler söylediğini dinlememiş miydik? "Yusuf geri gelecek! Veya o bizi yanına getirtecek!" O günden bugüne aradan rahat yirmi yıl geçti, ama onun yüreğindeki bekleyiş hemen hemen hiç kaybolmadı, tıpkı bizim kulaklarımızdan da onun yukarıdaki sözlerinin kaybolmaması gibi. –O ne Yusuf'un satılmasını, ne dokuz kişinin ona yaptıklarını, ne boş kuyuyu ne de oraya ölü olarak atılmış, gömülmüş Yusuf'un oradan çalındığını biliyordu ama bildiği bir şey vardı: Yusuf'un öldüğünü kabullenen babasının hiçbir şekilde ümitli olmayışıydı. Ümit etmek istiyordu ama yüreğinde ümit edebilecek hiçbir dayanak yoktu.

Bünyamin ile Ruben birlikte gidiyorlardı ve yolda ona, yemek yerken bu adamın kendisiyle neler konuştuğunu sordu; en büyük ağabeyi olarak ondan hayli uzakta oturmuştu.

"Çeşitli şeyler" diye cevap verdi Bünyamin. "O ve ben çocuklarımızın yaptıkları maskaralıkları anlattık."

"Evet, gülüşüyordunuz" dedi Ruben. "Herkes sizlerin eğilerek katıla katıla güldüğünüzü gördü. Mısırlıların buna şaşırdıklarını sanıyorum."

"Onlar, bu adamın ne kadar nazik birisi olduğunu çok iyi biliyorlar" diye karşılık verdi ufaklık. "Onun herkesle kendisini unutacak kadar samimi bir şekilde sohbet ettiğini ve onlarla birlikte güldüğünü herkes bilir."

"Onun başka olabileceğini de" diye karşılık verdi Ruben, "çok rahatsızlık verecek şekilde konuştuğunu da biz iyi biliriz."

"Olabilir" dedi Bünyamin. "Tabii sizin bununla ilgili bir tecrübeniz var. Onun benim kulaklarıma söylediği son cümlelerde, bizlere bir öneride bulunuyordu; hepimizi benimle birlikte Mısır'a yerleşmeye davet ediyordu; babamızla birlikte hepimizin buraya gelmemizi ve nasibimizi buradaki topraklarda aramamızı söyledi."

"Böyle bir şey mi söyledi?" diye sordu Ruben. "Evet, böyle bir adam bizim hakkımızda ve babamla ilgili ne kadar çok şey biliyor, hayret! Bilhassa babamla ilgili çok şey biliyor, onu çok iyi tanıyor ve

onun kudretine inanıyor. Önce bizlerin aklanmamız için seni getirmek üzere yiyeceklerle bizleri yola çıkarıp babamızı sıkıştırdı, sonra da onu bizzat şu bataklık ülkeye Mısır'a davet ediyor, Yakup'un bu işi yapacağını da biliyor, bunu inkâr etmemek lazım."

Bünyamin dikleşerek "Onunla mı yoksa babamla mı alay ediyorsun?" dedi. "Küçük kardeşiniz her ikisini de doğru bulmuyor; çünkü bu beni çok üzüyor Ruben; dinle, sana içimde oraya gittiğimiz için bir sıkıntı ve acı olduğunu söylüyorum!"

"Evet" dedi Ruben, "Mısır'ın Efendisiyle her gün birlikte yemek yenmeyebilir ve onunla birlikte neşelenip gülüşülmeyebilir. Bu bir istisna. Artık senin çocuk olmadığını, aksine evli bir adam olduğunu ve çocuklarının ekmek diye bağrıştıklarını iyice düşünmek gerekiyor."

Bünyamin'in Yanında!

Öğleyin dinlenmek ve serinlemek için mola verecekleri yere henüz gelmişlerdi. Bu yere, daha önceki yolculuklarında akşamleyin gelmişlerdi; bu kez ise tam öğlen vakti buradaydılar. Bu yeri tanımlamak için sadece palmiyeli, kuyulu ve barınaklı bir yer demek yeter; böylece dinleyen kişi burasını hemen hatırlar, tıpkı gelecekten haber veren kadehi sayesinde Bünyamin'in annesinin mezarını gören bu adamı da böyle tanımlamak mümkün. Bu rahat yere yeniden gelmiş olmaktan memnun olmuşlardı; tabii burası onlara, korku verici birkaç olayı da hatırlatıyordu, hani burada başlarına gelen esrarengiz hadiseyi. Artık bu olay çözülmüştü; huzur ve uyum sağlanmıştı ve şu anda kayalıkların gölgesinde gönül rahatlığıyla mola vermişlerdi.

Henüz ayaktaydılar ve etrafa bakınıyorlardı, ellerini henüz eşyalara sürmemişlerdi; oturma düzeni için hazırlıklara başlamamışlardı, birdenbire geldikleri yönden, arka taraflarında gitgide yükselen bağırış çağırışlar duydular: "Hey! Hey!" ve "Durun!" diyorlardı. Bu kendilerine söylenen bir sesleniş miydi? Yerlerinde çakılıp

kalmışlardı; kulaklarını gürültü patırtıya vermişlerdi, öylesine donup kalmışlardı ki hiç kimse dönüp arkasına bakmıyordu. Ama sadece birisi dönüp baktı: Bu, Bünyamin'di. Ne oluyor Bünyamin? O minik elli kollarını öne fırlatarak güçlü bir çığlık atmıştı, bir çığlık: Daha sonra susmuştu –uzun süre suskun kaldı.

İçinde silahlı adamların bulunduğu çok sayıda araba ve atlarla gümbür gümbür sesler çıkararak gelenler Mai-Sahme ve adamlarıydı. Arabalarından indiler ve kayanın açık kısmını çevirip kapattılar. Tıknaz kâhya kardeşlerin arasına girdi.

Suratı iyice asıktı. Gür kaşlarını çatmış ve ağzını sımsıkı kapatmıştı; ağzının eğilmiş olan bir ucu ise ne kadar öfkeli olduğunu belli ediyordu. Şunları söyledi:

"Arkanızdan yetişip sizleri nasıl da buldum? Beyefendinin emri üzerine atlar ve arabalarla peşinize düştüm ve mola verip saklanmak istediğiniz bu yerde hepinizi enseledim. Beni karşınızda görünce keyfiniz kaçtı mı?"

"Ne diyeceğimizi bilmiyoruz" diye cevap verdiler, her şeyi yine berbat eden ve biraz önceki uyumlu ve huzurlu ânı bozan bir el onların peşini bırakmamış, onları mahkûm etmek için ele geçirdiğini afallayarak fark etmişlerdi. "Nasıl bir şey olduğunu hiç bilmiyoruz. Seni bu kadar çabuk yeniden gördüğümüz için memnun olduk, beklenmedik bir anda oldu bu."

"Bunu beklemiyordunuz değil mi?" dedi, "bunun için korkmuş olmalısınız; yapılan iyiliğe niçin kötülükle karşılık verdiniz? Bu yüzden takip edildiniz ve yakalanıp götürülmeniz gerekti. Beyler, durumunuz çok ciddi, başınız belada."

"Açıkla haydi!" dediler. "Neden söz ediyorsun?"

"Bir de soru soruyorsunuz ha!" diye cevap verdi. "Beyefendimin içki içip kehanette bulunduğu kadehe ne oldu? Kayboldu. Beyefendi dün ziyafette onu kullanmıştı. Kaybolup gitti."

"Bir kadehten mi bahsediyorsun?"

"Evet, öyle. Firavun'dan Beyefendime verilen gümüş kadeh. Dün öğle üzeri bu kadehten içmişti. Ama kadeh ortalıkta yok.

Açıkçası çalınmış. Birisi onu yürütmüş olmalı. Kim? Ne yazık ki bunu kimin yaptığı konusunda şüphe yok. Beyler, çok kötü bir şey yaptınız!"

Susuyorlardı.

Lea'nın oğlu Yuda titrek hafif bir sesle, "Bizim Beyefendinin masasından bir cihazı yürüttüğümüzü, bunu bir hırsız gibi arakladığımızı mı ima ediyorsun?" diye sordu.

"Sizin bu uygunsuz davranışınız için ne yazık ki başka bir isim yok. Bu parça dünden beri kayıp açıkçası yürütülmüş. Bunu aşıran kim olabilir acaba? Ne yazık ki buna verilecek sadece bir cevap var. Beyler, sizlere şunu yine tekrarlayabilirim: İşiniz çok ciddi, çünkü kötü bir şey yaptınız."

Yeniden sustular, yumruklarını sıktılar ve ağızlarından oflama, puflama sesleri çıkıyordu.

"Dinle Efendim!" dedi Yuda yeniden. "Bunları söylemeden önce, kullanacağın cümleleri iyice düşünsen ve ağzından çıkanları kulakların duysa iyi olur, değil mi? Böyle bir terbiyesizlik olamaz. Biz sana kibarca ama ciddi bir şekilde sorduk: Bizimle ilgili neler düşünüyorsun? Bizler senin üzerinde serseri ve eşkıya izlenimi mi bıraktık? Veya daha başka bir izlenim nedeniyle mi geldin ve bizi Beyefendinin masasındaki kıymetli kabı aşırmakla, yani kadehi yürütmekle suçladın, vaziyet bunu gösteriyor. Bizi bunu yürüten kişiler olarak mı gördün? İşte bu yüzden ben buradaki on bir kişi adına yaptığın işin bir rezalet olduğunu söylüyorum. Çünkü bizler, hepimiz çok şerefli bir adamın oğullarıyız, aslında on iki çocuğuyuz. Yalnız birisi artık mevcut değil, olsaydı onun adına da yine bu kepazelik kelimesini kullanırdım. Bizim kötü bir şey yaptığımızı söylüyorsun. Övünmediğimiz ve kardeşler olarak şöhretimizi göstermediğimiz için mi bütün bunlar? Biz asla kötü bir şey yapmadık, hayatımızı da hiçbir kötü iş yapmaksızın sürdürüyoruz. Kendimizi suçsuz olarak niteleyemeyiz, bu günahtır. Ama suçun da bir onuru vardır; bu eleştirilebilir, belki de suçsuzluk olarak değerlendirilebilir; gümüş kadehin yürütülmesi bu kardeşlerin işi değil. Biz kendimizi

Beyefendinin karşısında akladık Efendim. Ona gerçek ve dürüst davranış sergilediğimizi, on birinci kardeşimizi getirerek kanıtladık. Senin karşında da kendimizi akladık, satın aldığımız erzak için ödediğimiz paraları yem torbalarımızda bulduğumuzda Kenan ülkesinden getirip senin avucuna teslim etmek istedik, ama sen almak istemedin. Buraya gelmeden ve bizi suçlamadan önce, bütün bunları kendi tecrübelerine dayanarak değerlendirmeyi niye akıl etmedin? Bizlerin Efendinin masasındaki altın veya gümüş eşyayı aldığımızı iddia ediyorsun."

Ruben ise iyice öfkelenerek yukarıdaki sözlere şöyle katkıda bulundu:

"Benim kardeşim Yehuda'nın bu nefis konuşmasına niye cevap vermiyorsun kâhya; niçin dudaklarının köşesini iğrenç bir şekilde büzüp çirkinleşiyorsun? Bizi ara! Onu, yani şu lanet olası gümüş parçayı, kadehi kimin üzerinde bulursan öldür. Onu bulduğun takdirde geri kalan bizler de ömrümüz boyunca senin kölen olalım!"

"Ruben" dedi Yuda, "böyle bol keseden atma! Bu noktada, bizim tamamen arınmış insanlar olarak böyle söz vermelere ihtiyacımız yok."

Mai-Sahme ise şunları söyledi:

"Doğru, niçin bu kadar öfkelendiniz ki? Ölçülü olmalıyız. Ben kimin üzerinde bu kadehi bulursam o köle olarak bizim ellerimizde kalıp hizmet edecek. Diğerleri ise serbest kalacak. Çuvallarınızı, yem torbalarınızı açın bakayım!"

Söyleneni hemen yaptılar. Eşyalarının bulunduğu yere koşuştular, ama onları eşeklerden çabucak indiremediler; sonra çuvalların ağızlarını yırtarak iyice açtılar, "Laban!" diye gülerek bağırdılar. "Gilead Dağı'nda arama yapan Laban gibi! Hah, hah! Sadece ter döküyor, yarım yamalak arıyor! Bana gel kâhya! Önce benimkiler aransın!"

"Sakin ol" dedi Mai-Sahme. "Hepsine sırayla bakılacak, tıpkı Efendimin sizlerin isimlerinizi sırayla söylediği gibi. Şu koca kafalı, öfkeli adamdan aramaya başlayacağım."

Ve onların gülüşme ve alay etmeleri altında, ilerlemeye devam eden ve ter dökerek aramasını sürdüren kâhyaya hâlâ Laban diye sesleniyorlardı; o da yaş sırasına göre ilerliyor ve onların eşyalarını karıştırıyor, eğiliyor, gözleriyle dikkatli dikkatli inceliyordu; kollarını yan tarafına sımsıkı yapıştırmış bir hâlde çuvalların içine bakıyor, başını sallıyor veya omuzlarını silkeliyordu; özellikle de eşelerken hiçbir şey bulamayınca böyle yapıp ötekine geçiyordu. Böylece Aşer'e, İsakhar'a ve Sebulun'a gelip eşyalarını aradı. Çalınmış hiçbir şey yoktu. Aramasının sonuna gelmişti. Aranmayan sadece Bünyamin kalmıştı.

O zaman ötekiler daha yüksek sesle alay ediyorlardı. "Şimdi de Bünyamin'inkileri arıyor!" diye bağırıyorlardı. "Umarız, şansı yaver gider! En suçsuz olanımızı şimdi arıyor, o sadece bu konuda suçsuz değil, baştan sona kadar hep suçsuz birisidir, ömründe kötü bir şey yaptığı söylenmemiştir! Dikkat edin, bu görülmeye değer bir şey, en son onu nasıl arayacak bir bakalım, çok merak ediyoruz, sonra arama işlemi bitince bakalım bize ne diyecek – – –"

Birdenbire susmuşlardı. Kâhyanın elinde bir şeyin parıldadığını görmüşlerdi. Bünyamin'in yem torbasındaki yemlerin içinden gümüş kadehi çekip çıkarmıştı.

"İşte burada" dedi kâhya. "En küçüklerinin yem torbasında bulundu. Keşke aramaya ters taraftan başlasaydım, bu takdirde çok zahmete girmez, alay konusu olmazdım. Böylesine genç ve bu yaşta hırsızlık yapan birisi! Bu parçayı tekrar bulduğum için, tabii çok sevinçliyim. Ama bu sevincim, böylesi bir nankörlük ve şu olay yüzünden zehir oldu bana. Delikanlı senin yaptığın bu şey son derece ciddi!"

Ya diğerleri? Gözlerini şaşkınlıkla gümüş kadehe dikmiş ve çok müteessir olmuşlardı. Dudaklarını büzerek ıslık çalıyorlardı; dudaklarını öylesine büzmüşlerdi ki ağızları normal şekline gelemiyordu: "Ne bu yahu!" derken, her hecenin üstüne basarak şaşkınlıklarını ifade ediyorlardı.

"Benoni!" diye kızgınlıktan ağlayarak bağırıyorlardı. "Suçsuzluğunu ispat et! Hiç olmazsa şu ağzını bir aç! Bu kadehi nasıl aldın?"

Ama Bünyamin susuyordu. Çenesini göğsüne değdirmişti, kimse onun gözlerini göremiyordu, susuyordu.

O zaman kendi elbiselerini yırttılar. Birkaçı onun elbisesinin eteklerini tutup cart diye göğsüne kadar yırttı.

"Rezil olduk!" diye feryat ediyorlardı. "En küçüğümüz bizi rezil etti! Bünyamin, ne olur, şu ağzını son kez aç! Suçsuzluğunu kanıtla!"

Ama Bünyamin susuyordu. Başını kaldırmıyor ve tek kelime konuşmuyordu. Tarifsiz bir suskunluk vardı.

"Az önce bağırıp çağırıyordu!" diye bağırdı Bilha'nın oğlu Dan. "Onlar buraya gelirlerken Bünyamin tarifi mümkün olmayacak şekilde bağırıp çağırıyordu! Demek ki bunun sebebi buymuş! Korkudan çığlık atmış. Onun bizi takip edeceğini biliyordu!"

Sonra Bünyamin'in üzerine bin bir küfürle saldırdılar. Yazıklar olsun sana, tüh yüzüne diye bağırıp ona hırsız dölü diyorlardı. 'Hırsız kadının oğlu' diyorlar ve soruyorlardı: "Onun annesi bir zamanlar babasının putunu çalmamış mıydı? Bu miras ona geçti, hırsızlık onun kanında var. Ah, hırsız kanından gelen, bunu burada yapmak zorunda mıydın? Bizim başımızı da belaya soktun, bütün bir sülaleyi, babanı, hepimizi ve çocuklarımızı yaktın kül ettin!"

"Şimdi bunu abartıyorsunuz" dedi Mai-Sahme. "Bu kadarı da olmaz. Ayrıca sizler, yani onun dışındakiler aklanmış ve serbestsiniz. Sizin bunda suç ortağı olduğunuzu kabul etmiyoruz; en küçüğünüz bunu kendisi için araklamış, bunun da hesabını kendisi verir. Sizler serbestçe babanızın bulunduğu yere, memleketinize gidebilirsiniz. Ama bu kadehi üzerinde taşıyan kişi, bizim esirimiz olacak."

Ama Yuda ona şöyle cevap verdi:

"Kesinlikle olmaz! Bu kesinlikle olamaz kâhya, çünkü senin Efendinin karşısında bir konuşma yapmak istiyorum. Yuda'nın bu konuşmasını onun dinlemesi gerek, buna karar verdim. Hepimiz seninle birlikte onunla yüzleşmeye gidiyoruz; böylece o hepimiz hak-

kında kararını versin. Çünkü bu olayda hepimiz suç ortağıyız ve bu davada hepimiz bir kişi gibiyiz. Bak, en küçüğümüz ömrü boyunca hiç suç işlemedi, çünkü o hep evde bulunuyordu. Ama bizler bu dünyada başkalarıydık ve suçlu olduk. Arınmış insan rolünü oynamayı hiç aklımızdan geçirmedik, onu böyle yüzüstü bırakmayı da; çünkü o bu seyahatte suçlu oldu; bizler bu işte masumuz. Haydi, toplan, onunla birlikte hepimizi Tahıl Pazarı Sorumlusunun makamına götür!"

"Öyle olsun" dedi Mai-Sahme. "Düşündüğünüz gibi olsun."

Ve hepsi hiçbir endişe duymadan geldikleri yolu, bu kez mızrakların gölgesinde şehre geri dönüyorlardı. Bünyamin ise hâlâ bir tek kelime bile söylememişti.

O Kişi Benim

Yusuf'un evinin önüne ulaştıklarında ikindi vakti hayli ilerlemişti; kâhya onları oraya yönlendirmişti, kitapta da öyle yazıyor; Büyük Yazı İşleri Dairesine, hani ilk kez onun karşısında başlarıyla selamlayıp eğildikleri eve değil; onunla bu makamda karşılaşmak mümkün değildi; Yusuf evindeydi.

"O, hâlâ oradaydı" diye tanıklık ediyor hikâye ve samimi olarak Firavun'un dostunun dün neşeyle biten kahvaltıdan sonra makamına döndüğünü ama bugün sabahtan beri evini hiç terk etmediğini söylüyor. Kâhyasını işe göndermişti ve sabırsızlıkla onu bekliyordu. Bu kutsal oyun artık en uç noktaya yaklaşıyordu; on kişiyle ilgili bir oyundu bu; olayın geçtiği yerin bunda katkısı olup olmadığı veya sadece bunu işitip işitmediği belli değil. Onların en küçük kardeşlerinin Mai-Sahme'yle birlikte tek başına geri dönmesi veya kendilerinin de onunla birlikte peşinden oraya gelmeleri konusu son derece heyecan vericiydi. Yusuf'un onlara karşı gelecekte göstereceği davranış buna bağlıydı. Bize gelince, biz buradaki heyecanı ve gerilimi çoktan aştık; çünkü burada bölümler hâlinde anlatılacak hikâyenin her safhasını su gibi biliyoruz; ayrıca Yusuf'un da

ileriye döndük olarak ne kadar heyecan ve gerilim içinde bulunduğunu incelemelerimizle saptamış bulunuyoruz; yine bununla ılgili olarak kardeşlerinin Bünyamin'i işlenen suçta tek başına bırakmak istemediklerini de biliyoruz. Bundan dolayı her şeyi önceden bilenler olarak Yusuf'un kitap odasından kabul salonuna gergin bir şekilde nasıl girip tekrar döndüğünü, odalardan geçerek yatak odasına gittiğini, orada heyecanla titreyen eliyle elbisesine ve kendi dış görünümüne gerekli düzeltmeler yaptığını gülümseyerek izliyoruz. Onun bütün bu hareketlerinde, bir komedyenin sahneye çıkmadan önceki hazırlığını ve etrafta dolaşıp durmasını görür gibi oluyoruz.

Çaldığı karısı Hanımefendi Asnat'ı da haremlik kısmında ziyaret etti, onunla birlikte çocukları Manasse ile Efrayim'in oyunlarını seyretti, onlara laf attı ama duyduğu gerilim dolu heyecanını yine de gizleyemedi.

"Kocacığım" dedi Asnat "Sevgili Efendim ve haydudum –sana ne oluyor böyle? Rahat değilsin, kulağın dışarıda, sert adımlarla yürüyorsun. Gönlünde olanı söyle? Gerginliğinin dağılması için bir parti dama oynayalım mı veya nedimelerimi göndereyim, seninle ilgilensinler, ne dersin?"

Ama Yusuf şöyle cevap verdi:

"Hayır yavrum, teşekkür ederim, şimdi olmaz. Kafamda dama hamlelerinden daha farklı hareketlenmeler var; nedimelerin danslarını da seyredecek hâlde değilim; aksine ben bu oyunda bir hokkabaz gibi oynayacağım, seyircilerim ise Tanrı ve bu dünyadaki herkes. Geri dönmeliyim, kabul salonunun yakınında bulunayım; çünkü oyunun sahnesi orası. Ama senin nedimelerine dans etmekten daha önemli bir iş vereceğim, zaten bu nedenle buraya geldim, onlara seni olduğundan daha da güzel hâle getirip cazip giysilerle süslemelerini ve Manasse ile Efrayim'in bakıcılarının da onların ellerini, yüzlerini güzelce yıkamalarını, işlemeli elbiseler giydirmelerini emrediyorum; çünkü her an buraya son derece önemli bir ziyaret yapılabilir; konuğuma sizleri çocuklarım, ailem olarak takdim etmek istiyorum; bunun kim olduğunu çağrıldığınızda, göreceksiniz. Evet, ey ko-

rumalı yavrum, o zaman gözlerini iyice açacak ve orta yerde incecik kalacaksın! Ama itaatli olun, süslenin, kulağınız bende olsun!"

Bu sözlerden sonra hızla erkekler bölümüne geçti; artık bu konuyu, yani beklentisini ve gerilimini Tanrının kararına bırakmak istemiyordu ama aslında bunun öyle olmasını çok isterdi; kitap odasında Beslenme Dairesindeki yakınlarını, muhasebe defterlerini tutanları ve kendi özel kâtiplerini toplayıp hesapları, yaptıkları işleri, onaylama işlemlerini görüşmek ve neden gizemli davrandığını göstermek için onlara heyecanla beklemelerini söyleyecekti. Elbette onlar yine memnuniyetle karşılandılar; çünkü onun figüranlara ihtiyacı vardı.

Güneş artık kendi yörüngesinde iyice aşağıya doğru eğilmişti. Yusuf kâğıtların üzerinde çalışırken dışarıda sesler işitti, artık beklenen saat gelmişti ve kardeşler kafilesi kapıdaydı. Mai-Sahme içeri girdi, ağzının bir köşesi yine çarpıktı, elinde gümüş kadeh vardı; ve kadehi Yusuf'a sundu.

"En küçük kardeşin üzerinde bulundu" dedi. "Uzun uzadıya aradıktan sonra. Senin konuşmanı yapacağın salondalar."

"Hepsi mi?" diye sordu Yusuf.

"Hepsi" diye karşılık verdi şişman kâhya.

"Gördüğün gibi çok önemli bir toplantıdayım" dedi Yusuf. "Bu beyler eğlenmek için burada değil, aksine tahılla ilgili işler için buradalar. Sen uzun zamandan beri benim yanımda kâhya olarak bulunuyorsun, benim böyle özel ve önemsiz şeyler için boş vaktimin olmadığını ve zamanımı bu önemli işleri bırakıp buradan ayrılamayacağımı fark edebilmen gerekiyor. Sen ve oradaki adamların bekleyin."

Yusuf tekrar kâğıtların üzerine değildi, bir memur kâğıt rulolarını onun önünde açık tutuyordu. Ama Yusuf orada neler yazıldığını göremeyecek konumda olduğu için bir süre sonra şunları söyledi:

"Şurada ayrıca yapılacak önemsiz bir işimiz var, bir mahkeme işi, nankörlük eden ve bu suçu işleyen birisiyle ilgili, bunu da isterseniz hemen halledelim. Gelin beyler birlikte karşıya geçelim, kararımı bekleyen suçlular benim salonumdalar."

Yusuf bulunduğu odadan üç basamak çıkarak, halıdan yapılan kapı aralığından geçerek, yüksekçe bir yerdeki koltuğunun bulunduğu bölüme vardığında, oradakiler hemen onun etrafında toplandılar; elinde gümüş kadehle koltuğuna oturdu. Yelpazeciler hemen orada belirip başının üstünde yellemeye başladılar; çünkü onlar, Efendilerinin korumasız ve yelpazelemeden orada oturmasına meydan vermezlerdi. Sol taraftaki sütunlar arasındaki yüksek pencere boşluğundan, sfenkslerin, kırmızı taştan Firavun başlı yatan aslan heykellerinin üzerinden geçerek, Yusuf'un makam koltuğunun önünde yere kapanıp alınlarını zemine değdiren günahkâr grubun üzerine, içinde toz kümelerinin oynaştığı güneş ışığı düşüyordu. Onların iki tarafında mızraklı askerler vardı. Meraklı hane koruyucuları, aşçılar, oda hizmetçileri, süpürgeciler ve çiçek masaları görevlileri, kapıların altında yığılmışlardı.

"Ayağa kalkın, kardeşler!" dedi Yusuf. "Sizleri böyle kısa bir süre içinde karşımda yeniden göreceğimi ve yine aynı nedenle burada karşılaşacağımızı hiç aklımdan geçirmemiştim. Bazı şeylerin olmasını hiç düşünmezdim. Bana böyle bir şey yapabileceğinizi de düşünmemiştim. Çünkü bildiğiniz gibi ben sizleri beyefendiler gibi kabul etmiştim. Gümüş kadehime yeniden kavuştuğum için sevinçliyim; bu kadehten içerim, ona bakarak kehanette bulunurum; bu kötü davranışınızla benim ruhumu derinden yaraladınız ve beni çok üzdünüz. Bunu hâlâ aklım almıyor. Yapılan iyiliğe karşı, nasıl olur da böylesi bir kötülükle karşılık verirsiniz, üstelik benim gibi bir adama; bu adamın kadehini elinden alıp onu alışkanlıklarından nasıl mahrum bırakabilirsiniz ve onu aşırıp nasıl hemen kayboluverdiniz? Yaptığınız bu düşüncesizce eylem, suratlarınızın çirkinliğiyle eşdeğerli, benim gibi bir adamın bu değerli parçayı derhal kaybetmiş olduğunu fark edip bir tahminde bulunamayacağımı mı düşünmüştünüz? Gerçekten, bu kadehin çalınmasını benim kehanet gücümle bulamayacağımı mı düşündünüz? Şimdi ne oldu? Kendi suçunuzu kabul edeceğinizi sanıyorum, ne dersiniz?"

Buna cevabı Yuda verdi. Zaten bugün onların adına burada hep o konuşmuştu; suç konusunda en aklı başında olan ve açıklamalarda bulunan kişi oydu; bunun için konuşmayı onun yapmasını istemişlerdi. Çünkü suç, aklı yaratır –ve tam terside olur: Akılsızca yapılan suç hiç olmamıştır. Yolda ötekilerin bununla ilgili olarak kendisine yetki vermesini sağladı ve söyleyeceklerini hazırladı. Kardeşlerinin arasında üstü başı parçalanmış bir vaziyette duruyordu, şunları söyledi:

"Beyefendinin karşısında bilmem ki ne söyleyeyim? Onun karşısında kendimizi haklı çıkaracak bir girişimde nasıl bulunayım, bilmem? Efendim, biz sana karşı suçluyuz –senin kadehinin bizde, yani içimizdeki birisinin üzerinde bulunduğundan hepimiz suçluyuz. Bu parçanın en küçük kardeşimizin yem torbasına nasıl girdiğini bilmiyorum, ama kardeşimiz masumdur; çünkü o hep evde kalmıştır. Hiçbirimiz bilmiyoruz. Şoke olduk, elimiz kolumuz tutmuyor, Efendimin makamı karşısında bu konuda tahminler yürütemiyoruz. Sen kudretli bir adamsın, iyi yürekli ve acımasız, yücelten ve yere çarpan birisisin. Sana aidiz. Senin karşında hesap verecek konumda değiliz; bugünkü olayda suçsuz olduğu bilinen bu günahkâr ahmaklık etmiş; intikam peşinde olan kişi eskiden yapılmış kötü bir eylemin karşılığını istiyorsa –bunu bilemem. Bizim ihtiyar babamız boşuna şikâyet etmiyordu, onu böylece çocuksuz ortada bıraktık. Bak, o haklıydı. Biz ve üzerinde kadeh bulunan bu kişi, Efendimize köle olduk, eline düştük."

Aslında Yusuf, Yuda'nın kendi cümleleri olmayan konuşmasında yer alan ve ima yoluyla sezdirdiklerinin üzerinde durmadı, aksine kurnazca duymamış gibi davrandı. Onun verdiği cevap ise köleliğe düşenler için bir öneriydi; söylenenleri reddetti.

"Hayır, öyle bir şey yok" dedi. "Bu benden uzak kalsın. Benim gibi bir adamı hiçbir değeri olmayan kişi konumuna getirecek bu kadar kötü bir davranış, şu âna kadar hiç olmadı. Siz ihtiyar babanız için Mısırlılar diyarından yiyecek satın aldınız, o adam bunu bekliyor. Ben Firavun'un en büyük tüccarıyım; hiç kimse benim

hakkımda, müşterilerinin paralarına ve eşyalarına zorla el koymak için onların bir suç işlediklerini ileri sürerek yarar sağladığımı söyleyemez. Hepinizin bu günaha girip girmediğini veya sadece bir kişinin bunu yapıp yapmadığını araştırmak istemiyorum. Sizin en küçük kardeşinizle ziyafet masasında yan yana oturduk, çok neşeli olduğumuz bir anda ben ona çok sevdiğim bu kadehin meziyetlerini açıklamış ve ona kendi annesinin mezarıyla ilgili kehanette bulunmuştum. Onun bu sırrı ağzından kaçırıp sizlere anlatmış olması mümkündür; bunun üzerine sizlerin hep birlikte bu nankörce planı yapmış olmanız ve bu hazineyi ortadan kaldırmayı becermiş olmanız mümkündür –bu kadehin gümüş olması yüzünden değil, diğer meziyetlerinden ötürü yapıldığını kabul ediyorum. Ondaki sihirli güce sahip olmak istemişsinizdir –belki de ortalıkta hiç görünmeyen kardeşinizin başına neler geldiğini öğrenmek istemişsinizdir; hani şu elinizden çıkardığınız –ne bileyim böyle bir şeyler olmuş? Merakınız anlaşılıyor. Ama tam aksine, bu küçük kardeşiniz söz konusu olayda suçlu duruma düşmüş; size hiçbir şey söylemeden bu kadehi almış da olabilir. Bunu da bilmek ve araştırmak istemiyorum. Bu çalıntı eşya şu ufacık tefecik adamda bulundu. O benim elime düştü. Ama sizler serbestçe evinize, ihtiyar babanıza geri dönebilirsiniz, o da çocuksuz, tek başına kalmaz ve yiyecekleri olur."

Yüceltilmiş kişi böyle konuştu ve bir süre sessizlik oldu. Sonra kalabalığın içinden, kendisine söz söyleme yetkisi verilen ıstıraplar insanı Yuda öne çıkıp makam koltuğunun önüne geldi, Yusuf'a iyice yaklaştı, derin bir nefes aldı ve şunları söyledi:

"Şimdi beni dinle Efendim, çünkü senin kulaklarının dibinde bir konuşma yapmak istiyorum; olan bitenin nasıl olduğunu ve bunu senin nasıl yaptığını yüzüne karşı söyleyeceğim; bu hadisenin, kardeşlerin, benim ve herkesin iç yüzünü açıklamaya çalışacağım. Senin, küçük kardeşimizi bizden saç kılı kadar olsun ayıramayacağını, yanında alıkoyamayacağını, buna izin vermeyeceğimizi sözlerimle kanıtlayacağım. Daha sonra biz geri kalanlar, özellikle dördüncü sıradaki kardeş olan Yuda –babamızın yanına bu küçük kar-

deşimiz olmadan asla gitmeyeceğiz, asla. Üçüncüsü ben siz Beyefendime bir teklifte bulunacağım ve senin olası bir şekilde buna hak verip vermeyeceğini bilmiyorum. Benim konuşmamda bu plan yer almaktadır. Bunun için bu kölenle ilgili olarak gazaba gelmene gerek yok; yapacağım konuşmayı kesip benim düşüncelerimi dağıtma, bu suçlamayla ilgili sözlerimi tamamlayayım. Sen Firavun gibisin. Ama ben bunun nasıl başladığını ve senin bu işe nasıl başladığını anlatmaya başlıyorum, çünkü olay şöyleydi:

Binlerce kişi gibi babamız tarafından yiyecek almak üzere gönderilip buraya geldiğimizde, olaylar binlerce insanın başına geldiği gibi gelişmedi. Bizlere ayrı muamele edildi ve bizler, ayrılıp aşağıdaki bu şehre, Efendimin yüzüyle karşılaşacağımız bu şehre gönderildik. Burada tuhaf bir durum oldu, çünkü Efendim de bir tuhaftı, yani haşin ve saygı duyulan kişiliğe sahipti. Bunun anlamı: Çift anlamlı bir şekilde bizlere dostça yaklaşarak sorguladı. 'Sizlerin, memleketimizde bir babanız ve bir erkek kardeşiniz daha var, değil mi?' demesi üzerine, –'bizim yaşlı bir babamız ve onun geç yaşlarında dünyaya gelen en küçük oğlu, yani bizim küçük kardeşimiz var, babam onu elindeki âsayla koruyor; çünkü onun ağabeyi ölmüş ve yok olmuş, babamızın elinde o karısından sadece bu çocuk yadigâr kalmış, bu yüzden babamız onu canı gibi sever' dedik. –Buna Efendim şöyle cevap verdi: 'Onu alıp buraya getirin! Saçının teline en ufak bir zarar gelmesin.' –'Yukarıdaki nedenlerden dolayı böyle bir şey olmayacak' diye cevap verdik. 'Bu en küçük delikanlıyı babamızın elinden koparıp almak, ölüm demekti.' –Sen haşin bir tavırla bu kölelerine şöyle cevap verdin: 'Firavun'un başı üzerine! Sevgili anneden yadigâr olan en küçük kardeşinizi yanınızda buraya getirmediğiniz takdirde, benim yüzümü bir daha asla göremeyeceksiniz.'"

Yuda sözlerine şöyle devam etti:

"Şimdi Efendime, bunun böyle olup olmadığını veya böyle başlayıp başlamadığını soruyorum. Efendim bu çocuğu sormuş muydu ve bizim itirazımıza karşın ısrarla onun buraya gelmesini istemiş

miydi? Çünkü Efendim bu olaya, sanki bizim ancak onu buraya getirmekle aklanacağımız ve casusluk ithamından kurtulacağımız; bu olmadığı takdirde de gerçekleri söylemediğimizden durumun daha da sertleşeceği süsünü verdi. Bu nasıl bir aklanmaydı, nasıl bir kuşkulanmaydı? Hiç kimse bizi casus olarak telakki edemez; Yakup'tan olan kardeşler böyle insanlar olarak görünmüyoruz. Buna rağmen birisi çıkıp en küçük kardeşinizi karşıma getirmediğiniz takdirde aklanamazsınız diyor; bu son derece kişisel bir durum; Efendimin bütün kardeşleri, tam olarak, gözleriyle görmek istemesi ilginç –neden? Bu konuda benim söyleyecek sözüm yok, bunu Tanrıya havale ediyorum."

Yehuda konuşmasına devam etti, aslan başını dikti, elini uzattı ve şunları söyledi:

"Bak, bu kölen kendi atalarının Tanrısına, onun her şeyi bildiğine inanır. Ama onun tek inanmadığı şeyse Tanrının kölelerinin yem torbalarında bir hazineyi kaçak götürmelerini sağlamasıdır, yani onlar yiyecek satın alıp ödedikleri paranın hepsini orada yeniden buldular –böyle bir şey asla görülmemiş ve bu bağlamda soyumuzun içindeki bir kimsenin başına böyle bir şey gelmemiştir: Ne Abram'ın, ne İshak'ın, ne de babamız Yakup'un yem torbasında bu şekilde bir tek gümüş para bulunmuştur; yani Efendi, birisinin oraya gizlice koymasını sağlamıştır, olmayan şey, olmaz; işte bu şeyler son derece özgün, garip bir durum arz ediyor ve hepsi de aynı, sır olarak saklanan bir olaydan dolayı meydana geliyor.

Efendim, –biz açlık sıkıntısı nedeniyle babamıza dil döküp küçük kardeşimizin bizimle birlikte bu seyahate çıkması için ondan nasıl izin alabildiğimizi bilebilir misin? –Senin bize onun buraya gelmesi için nasıl baskı yaptığını, bu tuhaf talebin yerine getirilmemesi durumunda bu ülkeye adımımızı bile atamayacağımızı söylediğini hatırlar mısın? –Babamız şöyle demişti: 'Onun o ülkede hiçbir şekilde acı çekmemesi gerek' –ama senin onu burada esir olarak alıkoymak istemen, yani bütün bu olanların hepsi adamlarının kadehi onun yem torbasında bulmasından dolayı mı?

Bunu yapamazsın!

Bizlere gelince, bu kölen Yuda, yani bu konuşmayı yapan ben ve kardeşlerim, küçük kardeşlerimiz olmadan babamızın yüzüne bakamayız; hiçbir zaman onun karşısına asla çıkamayız. Bu, tıpkı o olmadan senin karşına çıkamayacağımız gibi bir olay –bu sadece özgün, kişisel nedenler yüzünden değil, aksine çok muhteşem sebepler yüzünden. Çünkü senin kölen olan babamız, bizleri yeniden uyarıp şöyle dedi: 'Haydi oraya gidin ve bize bir parça yiyecek satın alın!' Biz ona şöyle cevap verdik: 'Biz o olmadan bunu yapamayız, yanımıza en küçük kardeşimizi vermen lazım, çünkü aşağıdaki adam, ülkede beydir, bize onu getirmemiz için çok sert talimat verdi, yoksa biz onun yüzünü bir daha göremeyeceğiz.' –Bak, işte o zaman bu ihtiyar tıpkı yarlarda yankılanan, inleyen kaval gibi yürekler parçalayan feryatlara başladı; bu ağıtında bütün geçmişi dile geliyordu, ağıtta şunlar terennüm ediliyordu:

'Bütün gençliğim boyunca Karaay Laban'a onun uğruna yedi yıl hizmet ettiğim, gönülden sevdiğim, canımın canı olan Rahel, yolda can verip elimden uçup gitti, mekân tutacağımız yerden bir tarla boyu uzakta öldü, benim karımdı ve bana iki ağırbaşlı oğlan doğurdu: Hayattayken birisi, öldüğünde diğeri doğdu, Dumuzi-Absu, kuzu, sevimli Yusuf'u kucağıma verdi ve ben ona her şeyi verdim. Ölümün oğlu Benoni'yi elime tutuşturdu, ondan bana kalan son yadigârdı. Çünkü diğeri benim yanımdan, benim rızamı alarak ayrılmıştı ve bütün dünyayı saran bir feryat koptu: O parçalanmıştı, bu güzel oğul parçalandı! İşte o zaman sırtüstü düşüp kaldım ve o günden beri de donup kaldım. Bu biricik oğlumun elini sımsıkı tutuyorum; çünkü diğeri parçalandı, parçalandı. Şimdi de elimdeki bu biricik oğlumu da alıp gurbete götürmek istiyorsunuz; onu da domuz paramparça ederse bu dünya bana artık zindan olur, artık dayanamam; sizler de benim ağarmış saçlarımı, kalbimdeki yarayla mezara koyarsınız. Bu dünya artık hep şu çığlığı duyacaktır: Sevgili oğul parçalandı ve bu oğul da ona katıldı, sonsuz hiçliğe gitsin bu dünya, paramparça olsun.'

Acaba Efendim bu ağıtı işitti mi, babamın ağıtını duydu mu? O zaman, bizlerin yanımızda en küçüğümüz olmadan ihtiyarın karşısına çıkıp çıkamayacağımızı kendisi bir kez düşünsün; bu küçük adamı buna göre yargılayıp karar versin ve biz açıklıyoruz: 'Biz ona çok acı çektirdik ve elimizden gidip yok oldu.' Acıyla dolu ve ona candan bağlı bu insanın ruhu karşısında bizler tahammül edilebilecek miyiz, yoksa tahammül edemeyecek miyiz? Ona bu son yadigârı versek iyi olur; çünkü onun artık tahammül gücü kalmadı. Onun dördüncü sıradaki oğlu ve bu konuşmayı yapan Yuda acaba onun karşısına çıkabilecek miyim yoksa çıkamayacak mıyım? İşte sen buna karar vermek zorundasın. Efendim, insan her şeyi bilemiyor, uzun süre de bilmeyecek ve senin bu kölenin kalbi, bu sıkıntılarla dolu saatte daha başka bir şeyin de ortaya çıkacağını hissediyor. Evet, bütün tuhaf hadiselerin çıkış sırrını ve bu sırrın da başka sırların vahiy yoluyla aydınlanacağını hissediyor."

Burada, kardeşler arasında mırıltılar şeklinde bir huzursuzluk meydana geldi. Ama aslan Yuda, bunlara karşın sesini yükselterek konuşmasını sürdürdü: "Babama garanti verdim ve küçük kardeşim için kefil oldum; şimdi senin yanına yaklaştığım gibi babama yaklaştım ve ona şu şekilde yeminle söz verdim: 'Onu benim elime ver, ona kefil oluyorum, eğer onu sana yeniden getiremezsem ebediyen sana karşı günahkâr olarak kalayım!' İşte benim kefaletim bu şekilde, artık şimdi sen tuhaf adam kararını ver, benim yukarıya babama, küçük kardeşim olmadan gidip gitmeyeceğimi söyle! Benim için ve dünya âlem için ümitsizlik ve yürek acıtan feryat duyulmasın! Benim önerimi kabul et! Onun yerine beni kölen olarak kabul et, barış olanağı yarat ve imkânsızlık yaratma; çünkü ben barışmak istiyorum, hepimiz adına barışalım. Burada senin önünde, Özgün İnsan, kardeşlerimle birlik olup tüyler ürpertici yemindeki kişiyi, kendi ellerimle yakalayıp dizimin üstünde iki parçaya ayıracağım. Babamın kuzusu olan bizim on birinci kardeşimiz, babamın gerçek sevgili karısından olan ilk oğlunu –hayvan parçalamadı, aksine bizler, onun kardeşleri onu bu dünyaya sattık."

Yuda'nın meşhur konuşması işte bu şekilde bitiyordu; kesinlikle başka türlü değil. Göğsünü dikerek ayakta duruyordu, diğerleri bembeyaz kesilmiş suratlarıyla, ama müthiş rahatlamış bir şekilde duruyorlardı; çünkü nihayet gerçek meydana çıkmıştı. Bu, çok kolayca görülüyordu: Bembeyaz kesilmiş suratlardaki rahatlama. Ama iki ses yankılandı ortalıkta: Bu, en büyük ve en küçük kardeşin sesiydi. Ruben şöyle bağırıyordu: "Ne duyuyorum!" Bünyamin de tıpkı onun gibi yapıyordu; kâhya onlara yetiştiğinde bağırdığı gibi şimdi bağırıyordu. –Peki Yusuf?– Yusuf koltuğundan kalkmıştı ve yanaklarından aşağıya pırıl pırıl yaşlar süzülüyordu. Kardeşlerin üzerine daha önce betimlediğimiz sol taraftan düşen ışık demeti yoluna devam ederek salonun sonundaki küçük bir pencereden tam onun üstüne düşmüştü: Bu ışık altında, onun gözlerinden yanaklarına süzülen gözyaşları pırıl pırıl parlayan inci taneleri gibiydi.

"Mısırlı olanlar çıkıp gitsinler, hepsi gitsin" dedi. "Çünkü ben oyun sırasında Tanrıyı ve tüm dünyayı konuk olarak davet ettim ama artık sadece Tanrı seyirci olarak burada bulunacak."

Onun emrine istemeyerek uydular. Kapı eşiğindeki kâtipleri, Mai-Sahme gözleriyle işaret ederek ve ellerini sırtlarına değdirerek kibarca uzaklaştırdı; evdeki diğer çalışanlar da kapılardan uzaklaştılar. Ama onların oradan çok fazla uzaklaştıklarına kimseyi inandıramadık. Dışarıda pek çok insan vardı. Kitap odasında herkes bir bacağı üstünde yanlamasına yaslanarak duruyordu; bu sahnenin bulunduğu yere doğru eğilip bir ellerini kulaklarının arkasına koyarak içeriyi dinliyorlardı.

Orada ise Yusuf gözlerinden akan pırıl pırıl inci tanesi gibi gözyaşlarına aldırmadan kollarını iki yana açarak kendisini tanımalarına olanak sağlamıştı. Aslında o sık sık kendisini fark ettirecek şeyler yapmıştı; kendisinde olduğundan daha yüce bir kimliğin bulunduğunu, bunun rüyalardaki gibi baştan çıkarıcı özelliğinin kendi şahsıyla iç içe bulunduğunu anlamaları için onlara bazı şeyler göstermişti. Şimdi ise iki yana açmış olduğu kollarına rağmen, ağırbaşlı ve yüzünde küçücük bir tebessümle şunları söyledi:

"Çocuklar, o kişi benim. Ben, sizin kardeşiniz Yusuf'um."

"Elbette, gerçekten bu o!" diye bağırıyordu Bünyamin, sevinçten boğulacak gibiydi ve ileriye atıldı; makam koltuğuna çıkan merdivenlere ulaşıp dizleri üstüne çöktü ve deli gibi Yeniden Bulunan kişinin dizlerine sarıldı.

"Yaşup, Yusuf-el, Yehosif!" diye onun yüzüne bakarak hıçkırıyordu, başını iyice arkaya yaslamıştı. "O sensin, o sensin, ama gerçekten, elbette o sensin! Sen ölü değilsin, ölümün gölgesindeki büyük evin dibine düşmüştün; düştüğün evin yedinci kattaki güneşli balkonuna yükseldin, çıktın ve bu evin içinde prens ve yüce makam sahibi olarak tayin edildin; bunu biliyordum, bunu biliyordum, sen çok yüceltildin ve bu ülkenin sahibi sana tıpkı kendisininki gibi bir makam yaptı! Biliyorsun ben senin annenin oğluyum. Elimi tutarak rüzgârda sallardın!

"Ufaklık" dedi Yusuf, "Ufaklık" dedi ve Bünyamin'i kaldırdı, başları birbirinin hizasına geldi. "Konuşma, bu kadar büyük ve yüce şeyler söyleme! Benim şöhretim bu kadar büyük değil, önemli olan biz on iki kişi olarak yeniden birlikteyiz."

Kavga Etmeyin!

Yusuf onun omzuna kolunu doladı ve yüksek yerden kardeşlerine doğru inip gitti –evet onların durumları ne hâldeydi ve orada nasıl duruyorlardı! Birkaçı bacaklarını yana açmış, kolları iki yana düşmüştü; bu hâliyle daha da uzamış gibi görünüyordu; neredeyse dizlerine kadar uzamış gibiydi, ağızları açık bir hâlde boşlukta gözleriyle bir şeyler arıyor gibiydiler. Diğerleri elleriyle göğüslerini bastırıyordu –nefesleri bir inip bir çıkıyor ve onlara zorluk veriyordu. Yuda'nın bu itirafından dolayı hepsinin beti benzi atmıştı ama şimdi de kıpkırmızı kesilmişlerdi, eskiden olduğu gibi kıpkırmızıydılar, hani bir zamanlar topukları üzerinde çöküp otururlarken Yusuf'un renkli elbiseler içinde kendilerine doğru geldiği zamanda olduğu gibi kızılçam kozalağı gibiydiler. Eğer Benoni 'elbette, ger-

çekten' diyerek bu adamın kimliğini büyük bir zevkle onaylamamış olsaydı, onlar vaziyeti hâlâ kavrayamamış ve inanmamış olacaklardı. Rahel'in oğulları birbirlerine sarılarak yanlarına doğru geldikleri zaman, sadece bir çağrışımdan yola çıkarak artık birlik, bütünlük konumuna geçtiklerini zavallı kafaları idrak etmiş ve bu adamın şahsında herhangi bir şekilde Yusuf'la ilgili bir şeylerin olduğunu, elleriyle ortadan kaldırdıkları kardeşlerini bizzat fark ettikleri bir dönüşüm yaşıyorlardı –beyinlerinde bu dönüşüm ancak bu şekilde kabuğunu kırıp ortaya çıkmıştı. –Acaba mucize denilen şey bu muydu? Bir zamanlar onların kurbanı olan çocuğun şimdi buradaki Beyefendi olması ve onunla birlikte olduklarını, birleştiklerini düşündükleri bir anda, tekrar birbirlerinden ayrıldılar: Bu, birlikte olmanın verdiği zorluktan değil, bu durumun çok utanç verici ve nefret uyandırıcı olmasındandı.

Yusuf, onlara doğru ilerlerken "Yanıma gelin" dedi. "Evet, evet, o kişi benim. Yusuf benim, sizin kardeşiniz, Mısır'a sattığınız kardeşiniz Yusuf benim –doğrusu da buydu, kafanızı yormayın. Söyleyin, babam hâlâ hayatta mı? Bana bir şeyler söyleyin, endişeye kapılmayın! Yuda, çok etkili bir nutuk attın! Bu konuşman ebediyete kadar aynen muhafaza edilecek. Bunu kutlamak için seni yürekten kucaklar ve hoş geldin derim, aslan başını öperim. Bak, bu senin beni Mineerlilerin karşısında öptüğün öpücük –bugün onu sana iade ediyorum kardeşim, bu borcum kapandı. Bu bir kişinin şahsında hepinizi öpüyorum; sizlerin beni bu diyara sattığınızdan dolayı size kızgın olduğumu kesinlikle düşünmeyin! Her şeyin böyle olması gerekiyordu. Tanrı böyle yaptı, sizler değil; El Şeddai beni çok küçükken babamdan ayırdı ve kendi projesine göre beni yabancılaştırdı. Beni sizden önce buralara gönderdi, sizlerin karınlarını doyuran olarak bu konuma getirdi –ve güzel bir kurtuluş planladı; ben İsrael, açlık içindeki yabancılarla birlikte yemek yiyorum. Bu insanın vücudu için çok gerekli ve uygulaması çok kolay bir şey; kurtarıcı Hosiannah'ı görünce atılacak sevinç çığlıklarına gerek yok! Çünkü sizin bu kardeşiniz Tanrının bir kahramanı ve dinî elçisi değil, aksi-

ne sadece halkın hizmetinde olan bir adam; rüyamda sizin demetler hâlinde benim demetimin önünde eğildiğinizi gördüğüm rüyamı boşboğazlık ederek sizlere anlatan, yıldızların önünde saygıyla eğildiği ama abartılı büyüklüğe ulaşmak istemeyen, aksine sadece babamın ve kardeşlerimin şükran duyarak sağlık ve afiyet içinde hayatta olduklarını bilmek isteyen birisiyim. Çünkü bir ekmek için 'şükürler olsun' denir, 'Hosiannah' diye sevinç çığlığı atılmaz. Ekmek ise gönülden sunulmuş olmalı. Önce ekmek gelir, sonra Hosiannah. –Beyefendinin ne kadar yalın düşündüğünü şimdi anladınız. Sizler benim hayatta olduğuma inanmak istemiyordunuz, değil mi? Ama sizler kuyunun beni içinde tutmadığını çok iyi biliyordunuz; beni İsmail'in çocuklarının oradan çıkardıklarını da. Sizler beni onlara satmıştınız. Haydi, şimdi ellerinizi yukarı kaldırıp bana dokunun ve benim, kardeşiniz Yusuf olarak hayatta olduğumu görün!"

İçlerinden iki veya üçü ona dokundular, elleriyle dikkatli bir şekilde onun elbisesini baştan eteğe kadar okşadılar ve bir yandan da mahcup ve çekingen bir şekilde sırıttılar.

"Öyleyse bu sadece bir şakaydı ve bir prens gibi davrandın ama sen aslında sadece bizim kardeşimiz Yusuf'sun, öyle mi?" diye İsakhar sordu.

"Sadece mi?" diye cevap verdi Yusuf. "Benim en ağırlıklı yanım bu! Ama şunu çok iyi ve doğru anlamanız gerekiyor: Ben her ikisiyim; ben Yusuf'um, Firavun hazretlerinin beni babalığa ve bütün Mısırlılar diyarının bir prensi olarak atadığı kişiyim. Bu dünyanın ihtişamıyla onurlandırılmış Yusuf'um ben."

"Tabii" dedi Sebulun "senin sadece bu veya öteki olduğun söylenemez, aksine doğru olan, senin her iki özelliği bir arada taşımış olmandır. Bize de bu durum malum oldu. Zaten senin sadece Tahıl Pazarının Sorumlusu olmaman iyi bir şey, yoksa hâlimiz kötü olurdu. Senin bu kılıkta kardeşimiz Yusuf olman, bizi Pazar Sorumlusunun öfkesine karşı koruyacaksın demektir. Ama senin anlaman gerekiyor bey–"

"Aptal adam, artık şu 'bey, bey' lafını kessen iyi olmaz mı? Artık buna bir son ver!"

"Bizim, Pazar Sorumlusu nezdinde korunmamız gerektiğini anlaman lazım, çünkü bizler uzun zaman önce kardeşimize karşı kötülük yapmıştık."

"Evet, yaptınız!" dedi Ruben ve yüzündeki kasları öfkeyle gerildi. "Bu vesileyle öğrendiğim bu iş, çok terbiyesizce yapılmış bir şey Yehosif. Onlar seni ben orada yokken satmışlar ve bana bundan hiç bahsetmemişlerdi; aradan geçen bütün bu zaman içinde, onların seni iyice dövüp sonra da seni satarak para kazandıklarını bilmiyordum..."

"Artık bu iş kapandı Ruben" dedi Bilha'dan doğan Dan. "Sen de biz fark etmeden şunu bunu yaptın; bu çocuğu gizlice çıkarmak için kuyuya gitmişsin. Kazanılan paraya gelince, bu öyle insanı zengin yapacak miktarda değildi, merhametli Yusuf'un da çok iyi bildiği gibi sadece yirmi Fön Şekeliydi, hepsi bu kadar; ihtiyarın tahammül gücüne şükürler olsun; bu konuda her zaman hesap eder, senin hakkını ödeyebilir."

"Kavga etmeyin beyler!" dedi Yusuf. "Bundan dolayı atışmayın ve birinizin yaptığı şeyin öteki tarafından bilinmeyişi yüzünden kavga etmeyin. Çünkü Tanrı her şeyi doğru yapar. Ağabeyim Ruben, elinde urganla kuyunun başına gelip beni oradan çekip çıkarmak ve babama götürüp teslim etmek istediğin için sana teşekkür ederim. Ama ben kuyuda değildim; iyi ki de öyle oldu, çünkü öyle olmaması gerekiyordu. Ama artık her şey oldu bitti. Artık hepimiz, babamızdan başka bir şey düşünmeyelim..."

"Evet, evet" diye Naftali başıyla onayladı ve ayağını çekiştirerek, şöyle gevezelik etti. "Aynen öyle, aynen öyle, kardeşimiz doğru söylüyor; o yüceltilmiş bir kişi, çünkü tamamen doğru bir durum var ortada; Yakup kıl çadırında çok uzaklarda oturuyor veya çadırın önünde bulunuyor; buralarda neler olup bittiğinden en küçük bir bilgisi yok, yani Yusuf'un yaşadığını ve bu dünyada yüce bir makama geldiğini bilmiyor; bu dinsizlerin ülkesinde pırıl pırıl, muhteşem bir

görevinin olduğunu da bilmiyor. Düşünün bir kez, o orada belirsizlik içinde oturuyor, bizler de burada durmuş, kaybolmuş kardeşimizle yüz yüze konuşuyor, onun elbisesine dokunuyor, ellerimizle onu tutuyoruz: Her şey yanlış anlamaydı ve yanlış bilgilerdi –babamız boşu boşuna feryat etmişti ve ömrümüz boyunca bizim içimizi kemiren kurt feciydi. İnsanın rahat bir nefes alması ne kadar heyecan verici; bizim burada her şeyi bilmemiz ama onun bunlardan haberi olmaması. Bu, dünyadaki terslikten ileri geliyor; bizimle onun arasındaki mesafe çok, onunla bizim bildiklerimiz arasında da tarlalarca mesafe var; işte bu ortamda hakikat sadece birkaç adım ileri gidebiliyor, sonra durup kalıyor ve elinden de başka bir şey gelmiyor. İnsanın ellerini ağzının iki yanına koyup on yedi günlük mesafeden duyulacak şekilde haykırması keşke mümkün olabilseydi: 'Baba, heyyy! Yusuf yaşıyor, Mısırlılar diyarında Firavun gibi, işte en son haber bu!' Ama ne yazık ki böyle bir haykırış mümkün değil. Baba da hiç kımıldamadan orada oturuyor ve hiçbir şey duymuyor. Ah, keşke ona bir güvercin göndererek haber verebilsek, kanatları şimşekten daha hızlı olan bir güvercini, kanadının altına şöyle bir yazı yazıp ona haber ulaştırabilseydik: 'Durum böyle, bunu bil', dünyada böyle yamukluk olmasaydı, herkes aynı şeyi burada ve orada olanı aynı şekilde bilseydi! Hayır, ben burada daha fazla kalamam, buna artık tahammül edemiyorum. Gönderin beni, gönderin beni! Bunu ben yerine getireyim. İnatla geyik gibi koşup gitmek ve ona bu güzel konuşmayı sunmak istiyorum. Çünkü en son haberi içinde bulunduran konuşmadan daha güzel ne ola ki?"

Yusuf ise onun bu telaşını bastırdı ve şunları söyledi:

"Yeter bu kadar Naftali! Kendini bu kadar parçalama, çünkü sen tek başına koşup gitmeyeceksin; çünkü babamıza bu haberi vermek için hiç kimsenin öncelik hakkı yok; gece sırtüstü yattıp bu hikâyeyi düşündüğümde, acaba ne söyletsem diye uzun uzun aklımdan geçiriyordum. Benim yanımda yedi gün kalacaksınız ve bütün şerefimi benimle birlikte paylaşacaksınız ve sizi Güneşin kızı, karımla tanıştıracağım, oğullarım sizin karşınızda saygıyla eğile-

cekler. Ama sonra siz, hayvanlarınızı yükleyip Bünyamin'le birlikte yukarıya, babama gideceksiniz ve ona şu haberi vereceksiniz: Senin oğlun Yusuf ölü değil, aksine yaşıyor ve sana kendi ağzıyla şunları söyledi: 'Tanrı bana yabancılar içinde üstünlük nasip etti ve benim tanımadığım halkı da benim tebaam yaptı. Aşağıya, bana gel, gecikme ve korkma, aziz babam, mezarlar ülkesinden çekinme, buraya bir zamanlar İbrahim açlık baş gösterince gelmişti! Çünkü dünyada iki yıldan beri çift sürülmüyor ve ürün alınmıyor, pahalılık aldı başını gidiyor; bu durum kesinlikle üç veya beş yıl daha sürecek ama ben sana bakacağım; buradaki bol otlaklı bir arazide yerleşmen için elimden geleni yapacağım. Firavun buna müsaade eder mi diye sorarsan, sana şu cevabı vereyim: O uysal birisidir, benim arzumu yerine getirir. Ve ben Majestelerine, sizlerin Gosen civarına Zoan'dan Arabistan'a doğru olan tarlalarda yerleşmeniz için dilekte bulunacağım; sana, çocuklarına ve çocuklarının çocuklarına, küçükbaş ve büyükbaş hayvanlarına, yani senin olan her şeye orada yer verilmesini isteyeceğim. Çünkü Gosem veya Goşen de denilen Gosen bölgesini, sizi buraya getirtmek için çok önceden seçmiştim; çünkü buraları henüz tam olarak Mısırlılar diyarı değil, tam anlamıyla belirgin bir durumu yok ve sizler oradaki deltada balıkçılıkla geçinebilirsiniz, arazi de çok verimli, sizler için çok hoş bir yer, Mısırlı çocuklarla da probleminiz pek olmaz; sizlerin atalardan gelen zekânıza ve orijinal yapınıza bir zarar gelmez ve bana yakın olursunuz.' –Babama benim adıma bunları aynen böyle söyleyin; aklınızı ve yeteneğinizi gösterin beyler; bizim dik kafalı ihtiyara önce iyice anlatıp onu yumuşatarak benim yaşadığımı söyleyin, sonra da onu sizlerle birlikte buraya gelmesi için ikna edin. Ah, keşke ben de sizinle birlikte yukarıya gelebilseydim ve ona bunları anlatsaydım, o zaman her şey hallolurdu. Ama ben ayrılamam, bir gün bile buradan ayrılamam. Bu yüzden çok nazik ve sevgiyle yaklaşarak benim hayatımdan söz ederek onun gelmesini sağlayın! Ona hemen şöyle söylemeyin: 'Yusuf yaşıyor' demeyin, aksine önce şöyle sorun: 'Eğer Yusuf hayatta olsaydı Efendimiz kendisini

nasıl hissederdi acaba? Kim bilir ne beklentileri olurdu?' Önce onun bu durumu gözden geçirmesini sağlayın. Ve hemen onun yüzüne şöyle demeyin: 'Aşağı taraflara gidip yerleşelim, Tanrının cesetlerinin bulunduğu yere gidelim demeyin, aksine lafı şöyle evirip çevirip söyleyin: 'Gosen bölgesine gidelim.' Bensiz böyle bir şey söyleyip onu güzellikle kandırabilecek misiniz? Bu konuyu önümüzdeki günlerde daha iyi bir şekilde derleyip toplarım. Şimdi sizleri karım, Güneşin kızıyla tanıştırayım ve sizlere oğullarım Manasse ve Efrayim'i göstereyim. Sonra on ikimiz birden oturup yiyelim, içelim, neşelenelim ve eski günlerimizi analım ama ayrıntılara da pek girmeyelim. Unutmadan şunu belirteyim: Yukarıya babama gidince, gördüğünüz şeyleri ona anlatın ve benim aşağı ülkedeki ihtişamımı eksiksiz ve güzel betimleyin! Çünkü onun yüreğinde çok acı şeyler oldu –artık onun gönlünde oğlunun ihtişamını belirten tatlı bir müzik yankılanmalı."

Firavun, Yusuf'a Yazıyor

Bu olaylardan sonra hiçbir şey dinleyici kitlesinin dağılması ve kafasında şu düşüncelerle uzaklaşmasından daha üzücü olmazdı: 'Şöyle bir şey oldu, güzelce 'o kişi benim' dedi; bundan daha güzel bir şey olamazdı, işte bu en heyecanlı noktaydı ve artık oyunun son perdesi oynanıyor; zaten biz bunun nasıl olacağını biliyorduk. Artık bizim için hiç de heyecan verici değil diye düşünüyorlardı.' –İyi nasihati kabul edin ve güzelce bir araya toplanın! Her olayı kaleme alan, aralarında bizlerin de bulunduğu bu hikâyenin yazarı, birçok heyecanlı noktayı sundu; diğerlerinin yardımıyla birisini daha da zirveye çıkardı. Çünkü onun prensibi şuydu: En iyisi daha sonra gelecek; insanı sevindirecek şeyi, hep sonraya bırakıyordu. Yusuf'un, babasının hâlâ hayatta olduğunu öğrendiği bölüm çok nefisti. Peki, acılardan kaskatı kesilen Yakup'un, oğlunun hayatıyla ilgili ilkbahar şarkısı çalındığındaki durumu ve ona sarılmak için aşağı ülkeye hareket etmesi –hiç heyecan verici olmayacak mı?

Şimdi evlerine gidenler, daha sonra herhâlde bu hikâyenin sonunu dinleyenlere, bu bölümlerin heyecanlı olup olmadığını soracaklardır. Sonra da pişmanlık duyacaklardır ve yaşadığı günlerde bu hikâyenin sonunu dinleyemediği için şanssız olduğunu hissedecektir; Yakup'un Mısırlı torunlarını çaprazlama kutsaması; vakur insanın kendi ölüm saatinde yaptıkları; bütün bunlar anlatılacak. "Biz bunları zaten biliyorduk!" Bu son derece ahmakça söylenmiş bir söz. Bu hikâyeyi herkes bilebilir. Ama işin esası orada bizzat bulunmak. Ama bu kadar keskin dille konuşmanın da bir gereği yok, çünkü hiç kimse yerinden ayrılmadı.

Yusuf on bir kardeşiyle konuştuktan sonra, onlar da kendisiyle görüştüler ve birlikte oradan dışarı çıktılar; söylendiği gibi Yusuf'un karısı, Güneşin kızı Asnat'ın bulunduğu yere gittiler; onun önünde saygıyla eğildiler; Mısır'a özgü kıvırcık saçlı yeğenlerini gördüler, ortalıkta neşeli bir gürültü patırdı vardı; ihsan edilmiş binanın içinde neşeli gülüşmeler yankılanıyordu; çünkü evde çalışanların hepsi her şeyi duymuştu. Yusuf'un bir şey söylemesine ve açıklama yapmasına gerek yoktu; çünkü herkes durumu derhal kavrıyor ve gülerek birbirlerine sesleniyordu. Doyuran'ın kardeşlerinin Zahi ülkesinden buraya geldikleri, bunun hepsini çok mutlu ettiği, özellikle de bu hadiseyi kutlamak için kesinlikle bira ve kurabiye sunulacağı haberi herkesi çok sevindirmişti. Beslenme ve Tahsis Evinin kâtipleri –ki bunlar her şeyi gizlice dinlemişlerdi– bunu şehirde duyurdular; Naftali de bu konuda geri kalmadı ve bu son haber Menfe'de bir yangın gibi hızla yayıldı; herkes çabucak her şeyden bilgi sahibi olmuştu –memnunluk verici bir bilgiydi bu, buradaki tek adamın kardeşleri onun yanına gelmişti, bunun için yollarda, sokaklarda sevinçten taklalar atılıyordu; Yusuf'un evinin önüne, kenar semtlerden birçok insan gelmişti; çok yaşa sesleri altında Yusuf'u Asyalı sülalesinin ortasında görmek istediklerini haykırıyorlardı; daha sonra onların bu istekleri yerine getirildi: On ikisi de terasa çıkıp kendilerini ısrarla görmek isteyenleri selamladılar; ne yazık ki bizler, Menfe halkının görüp yaşadığı bu olayı göremedik;

onların yaşadıkları bu keyifli karşılamayı bizim grubumuz görüp hafızalarına kaydedemedi. Bazıları bunu yaşamadıklarından, hiç üzülmediler ve eksikliğini de hissetmediler; çünkü onlara göre bunlar, düşünmeye değmezdi.

Bu ilginç haber, mezarlıklar başkentinin duvarları içinde sıkışıp kalmadı, aksine duvarları aşıp bir güvercin gibi ülkenin içlerine doğru uçtu. Bu sevinç çığlıkları en hızlı şekilde Firavun'un sarayına ulaştı; Firavun bütün saray mensuplarıyla bunu görüştü. İsmi artık Eh-n-atôn olan Firavun, daha önceleri ismine ekli bulunan iç karartıcı Amun ismini bırakmış, onun yerine bu ismi almıştı ve Gökteki Babasının adını taşıyordu; Firavun yıllardan ve günlerden beri malikanesini en sevdiği bakanın yakınına taşımıştı; çünkü Teb'deki Amun-Ra Tapınağı'ndan uzaklaşmış, kuzeyde, Yukarı Mısır'daki 'Tavşanlı Bölgesi'ndeki bir yere taşınmıştı, uzun incelemelerden sonra sevdiği Tanrının adına burada bir şehir kurulmasını sağlamıştı. Bu yer, Hmunu'nun Thot Tapınağı'mn biraz güneyinde, nehrin ortasında yükselen ve doğu tarafındaki kıyılarında, kayalıkların yay çizerek gerilerde kaldığı bir adaydı; üzerinde çok zarif bir köşk inşa edildi; burada ayrıca tapınaklar, saraylar ve sahil bahçeleri için yeteri kadar yer vardı; zor durumda kalan ve öğretinin iyileştirilmesi gerektiğini düşünen bir tanrı adamının tam aradığı bir yerdi. Tatlı Nefesin Efendisi, kendi gönlüne göre bu yeri bulmuştu; yüreğinde taşıdığı ve methiyeleri yankılanan kişiden başka hiç kimseden fikir almamıştı; Majestelerinin emriyle sanatkârlar ve taş ustaları işe koyuldu ve büyük bir hızla Babasının, Ufuk Şehri Ahet-Atôn'u inşa ettiler, –bu, Teb'deki Novet-Amun için acımasız bir darbe oldu; çünkü 'yüz kapılı' bu şehrin, sarayın taşınmasıyla küçük bir eyalet şehri olma tehlikesi vardı ve Karnak'taki İmparatorluk Tanrısına karşı çok büyük bir gösteri yürüyüşü yapıldı; Karnak'taki amir konumundaki tapmak mensupları, Firavun'la birlikte bütün âlemlerin tek Tanrısına büyük bir sevgi ve heyecanla bağlanarak, bereketli geçen yıllarda diğerinin gitgide parçalanıp dağılmasına yol açtılar.

Firavun'un kibar yaşam tarzı, geleneklere bağlı ve savaşçı millî tanrının gücüyle sürekli sürtüşmeye artık tahammül edemiyordu; onun ruhundaki barışçı duygular, zorunlu olarak kendisinin daha yüce bir tanrıyı keşfedip diğer güçlü tanrıya karşı savaşarak onu savunması, hatta saldırılara uğraması büyük sıkıntılar yarattı; sağlığı gitgide bozuldu; bu durumda en iyi çarenin oralardan kaçıp kurtulmak olduğunu buldu; düşmanına en hassas yerinden zarar vermek üzere Vêse'nin kutsal şahsına ayakkabılarındaki tozu silkeleyip kirletmeye karar verdi; annesi, yani anneciği de kısmen Amun'un gözetilmesi amacıyla, kısmen de rahmetli Kral Neb-ma-ra'nın, yani kocasının sarayına olan bağlılığından dolayı eski başkentte kalmak istiyordu. Amun'un etkili olduğu çevreden uzaklaşmak için Ehnatôn iki yıl sabretti; çünkü yeni şehrin inşa edilmesi çok sayıda insan çalıştırılmasına rağmen çok uzun sürdü; oysa kral büyük törenler düzenleterek ekmek, bira adaklarıyla boynuzlu ve boynuzsuz boğalar, küçükbaş hayvanlar, kuşlar kurban etmiş, şarap ve tütsüler sunmuş, her türlü güzel bitkilerle süslemeler yaptırmıştı ama şehir tam anlamıyla henüz kurulamamıştı, sadece baştan savma ve yarım yamalak konforu olan bir saray bölümü yapılabilmişti; bu saray kendisi, büyük hanımı Neferne-fruatôn-Nofretête ve kraliyet prensesleri için dört başı mamur bir şekilde tamamlanmadığından oturulacak bir hâlde değildi, sadece yatacakları odaları olan bir saraydı; her yerde sıvacılar, ressamlar ve tezyinatçılar çalışıyordu. Ayrıca Efendinin Tanrısı için çok gösterişli, flamalarla ve hoş kokulu çiçeklerle süslü bir tapınak yapılmıştı; yedi holü, muhteşem kapı kuleleri ve harikulade sütunlu salonları vardı; uzaklarda insanı şaşırtan parklar, içinde yapay göllerin, ağaç ve fundalıkların bulunduğu tabiatı koruma bölgeleri vardı; bu ağaçlar ve fundalıklar, verimli sahil bölgelerinden alınıp çöle getirilerek dikilmişti; nehir boyunca bembeyaz parıldayan rıhtım evleri; kralın Atôn'a tapan yakın çevresi için yapılmış on kadar yepyeni ev, çevredeki dağlar içinde tamamlanmış ve içinde oturulması mümkün kaya konutları ve mezar yerleri vardı.

Ahet-Atôn şehrinde henüz bunların dışında pek fazla bir şey yoktu; ama sarayın burada olması yüzünden insanlar çabucak buraya yerleşeceklerdi. Şehrin güzelleşmesi için çalışmalar devam ediyordu; Firavun, artık buradaki tahtında oturuyordu. Gökteki Babasına hizmet ediyor, cizye toplama törenleri düzenliyor, kız çocukları oluyor ve sarayındaki kadın nüfus gitgide artıyordu: Üçüncü kızı Anhsenpaatôn dünyaya gelmişti.

Buradaki tanrıya, gençlik yıllarından beri ayrı yaşadığı kardeşlerinin yanına geldiğini formalite gereği haber veren Yusuf'un özel mektubu, taze kokular içindeki yeni saraya ulaştığında, bu haber bir çığlık hızıyla yayıldı. Firavun, Kraliçe Nofretête, baldızı Nezemmut ve kız kardeşi Baketatôn ile kendi sanatkârları ve üst düzey memurlarıyla bu olayı heyecanla ve uzun uzadıya görüştü. Mektuba hemen cevap verdi. Mektup, "Gökteki Yaratanın bahşettiği sorumlu başkana emirdir" diye başlıyordu, "verilen görevlerin Gerçek Sorumlu Başkanına, Krala Gölgesunan'a ve Yegâne Dostuna, benim Amcama. Ben Majesteleri senin mektubunu gerçekten önemseyerek seve seve okudum. Bak, Firavun senden aldığı haber üzerine çok gözyaşı döktü; büyük hanımım Neferne-fruatôn ile tatlı prensesler Baketatôn ve Nezemmut da sevinç gözyaşları döktüler; Gökteki Babamın sevgili oğlunun gözyaşlarıyla onlarınki birbirine karıştı. Bana bildirdiğin her şey son derece güzel ve bana verdiğin haber, yüreğimi titretti. Bana yazdığın şeyler, kardeşlerinin sana gelmesi ve babanın hâlâ hayatta olması Gökyüzündeki Tanrıyı da sevindiriyor, yeryüzünü mutlu ediyor ve iyi insanların gönüllerini mest ediyor; hiç kuşkusuz kötü insanların gönüllerini de mutlaka yumuşatıyor. Atôn'un güzel çocuğu Nefer-heperu-Ra, Her İki Diyarın Efendisinin, senin yazının sonucu olarak muhteşem bir gönül rahatlığı ve keyif içinde bulunduğunu bilmeni isterim. Bana önerdiğin konular ve bu bağlamdaki arzuların daha şimdiden kabul edilmiştir, hatta daha sen bunları mektuba yazmadan önce. Benim yüce, güzel iradem ve benim gönülden rızam şudur, seninkiler kaç kişi olursa olsun hepsinin senin ve benim bulunduğum bu ülkeye,

Mısır'a gelmelerine ve kendilerini doyurup hayatta kalmalarını sağlayacakları senin de aklından geçen ve belirttiğin iskân yerine yerleşmelerine müsaade ediyorum. Kardeşlerine söyle: 'Böyle yapsınlar ve onlara Firavun böyle yapmalarını emrediyor; Firavun'un kalbinde babası Atôn'un sevgisi bulunmaktadır. Hayvanlarını yüklesinler, kralın hangarlarından çocukları ve kadınları için arabalar alsınlar ve babalarını da ikna ederek buraya gelsinler! Evlerindeki eşya ve yiyeceklere önem vermesinler; çünkü onlara bu ülkede her ihtiyaçlarını giderecek şekilde bakılacak. Firavun, onların kültürlerinin çok ileri düzeyde olmadığını çok iyi biliyor ve onların ihtiyaçları kolayca ve memnuniyet verici şekilde giderilecek. Memleketinize varınca babanızı, bütün ev halkım, çalışanlarını alıp bana, aşağıdaki ülkeye getirin, kardeşinizin yakınında hayvanlarınızı yetiştirin; o, bütün ülkedeki her şeyin sorumlu başkanıdır, bu ülke sizlere de kapılarını açmak zorundadır.' Senin kardeşlerine Firavun'un talimatı budur ve bu talimatlar gözyaşlarıyla verilmiştir. Önemli işler, bu diyarların tek başkenti olan Ahet-Atôn'daki malikânemde beni alıkoymayacak olursa elektrondan yapılmış arabama binerek hızla Mennefru-Mirê'ye gelmek ve seni, seninkilerin içinde ve seninle kardeşlerini benim karşımda görmek istiyorum. Eğer kardeşlerin geri dönmüşlerse hepsini olmasa da –çünkü bu, Firavun için yorucu olabilir düşüncesiyle– onlardan bir kısmını seçip benim karşıma getirmeni, onlara sorular sormamı sağlamanı, ihtiyar babanı da benim karşıma getirmeni, konuşmamla onu ihya etmemi ve onun da Firavun'la konuştuğundan dolayı şerefle yaşamasını istiyorum. Sağlıcakla kal!"

Yusuf, Menfe'deki evinde koşarak gelen ulaktan bu yazıyı aldı ve on bir kardeşine gösterdi, onlar da parmak uçlarını öptüler. Ayın bir çeyreğinde onun evinde kaldılar; çünkü babalarının Yusuf'un parçalanarak öldüğünü öğrendiği günden bugüne yirmi yıl geçmişti ve yaşadığını öğreneceği gün de artık yaklaşmıştı. Yusuf'un hizmetçileri onlara hizmet ediyor, karısı olan Güneşin kızı onlara güzel sözler söylüyordu; onlar da kıvırcık saçlı kibar yeğenleri Manasse

ve Efrayim ile sohbet ediyorlardı, çocuklar onların dilini biliyorlardı ve özellikle Yusuf'un küçük oğlu Efrayim babasına ve Rahel'e, Manasse'den daha çok benziyordu; Manasse daha çok anne tarafına, yani Mısırlılara benzemekteydi, hatta Yuda şöyle demişti: "Göreceksin, Yakup Efrayim'e her şeyini feda edecek ve ağzından Manasse ile Efrayim değil, aksine Efrayim ile Manasse sözü eksik olmayacaktır." Onlara, Yakup gelmeden önce, Mısır tarzı kıvırcık saçlarının kulak üstündeki kısmını kestirmelerini söyledi, çünkü Yakup bundan pek hoşlanmazmış.

Bir hafta dolunca eşyalarını yüklediler, daha sonra yolculuk nevalesini aldılar. Çünkü artık krallara yakışır bir kervan söz konusuydu; ülkelerin terazisi Menfe'den hareket ederek Kenan diyarından yukarıdaki Mitanni ülkesine gidecekti; bu yolculuk için onlara kraliyet hangarlarından iki tekerlekli dört arabayla katırlar ve köleler teslim edildi. Bunlara on eşek daha katıldı; Mısır'ın en lüks ve değerli eşyaları yüklendi; yüksek zevke hitap eden kültür malzemeleri, Yusuf'un Yakup'a takması için seçtiği takılar ve yine Yakup için seçilen tahıl, şarap, haşlanmış yiyecekler ve dumanlanmış besin maddeleri ve merhemleri taşımak için on adet kancık eşek hazırlanmıştı; görüldüğü gibi gösterişli bir kervan hazırlanmıştı; ayrıca her birisinin şahsi eşyalarının ve hediyelerinin yığıldığı kabarık yükler de vardı; uzun boylu kardeş bunları hayvanlara iyice yüklemişti. Yusuf'un her bir kardeşine bayramlık elbise hediye ettiği bilinmektedir; Bünyamin'e ise üç yüz gümüş Deben hediye etmişti; ayrıca yılın önemli günlerinde giymesi için de beş adet bayramlık elbise vermiş ve vedalaşma sırasında bununla ilgili birkaç açıklamada bulunmuştu: "Yolda sakın kavga etmeyin!" Aslında o bu cümleyle daha başka şeyler kastetmişti, yani eski olayları yineleyip birbirlerini suçlamamalarını, birinin yaptığından diğerinin haberi olmamış gibi şeylerle uğraşmamalarını söylemek istemişti. Bünyamin'i kıskanabilirlerdi; onu sağ kolu olarak daha zengin hediyelerle donatmıştı; bunlar Bünyamin'in aklından bile geçmezdi; zaten o diğer kardeşlerinden uzaktaydı. Kuzular gibiydiler, her şey hemen yoluna girmişti. Haksızlık nedeniyle

çılgına dönüp kötü şeyler yapmışlardı ama şu anda her şey unutulmuş ve bitmişti, artık bu kadarcık haksızlığa aldırış etmiyorlardı; bundan böyle daha önce söylenen şu söze karşı da artık itiraz etmeyeceklerdi: "Canım kime isterse ona ihsanda bulunurum ve kimin merhamete ihtiyacı varsa ona merhamet ederim."

Nasıl Başlayalım?

Bu hikâyede hayranlık veren ve insanın ruhunu okşayan şey, güzel karşılıkların sıralanması ve bir parçanın kendine eşit bir başka parçayla tamamlanmasıdır. Yıllar önce Yakup, kardeşlerin Dotan vadisinden döndükleri haberini, babalarıyla Yusuf'un ölümü üzerine ağıtlar yakmak için geldiklerini gösteren işareti aldıktan yedi gün sonra kardeşler, onu karşılarında nasıl bulacaklarını ve yarı yarıya sahtekârlık dolu, bir o kadar da bu çocuğun katilleri oldukları yolundaki suçlamayla ömür boyu nasıl yaşayacaklarını düşündüklerinde korkudan mideleri bulanmış, çok kötü olmuşlardı. Şimdi ise kafaları pırıl pırıl aydınlık bir şekilde Hebron'a dönüyorlardı, akıllarında en ufak bir dehşet haberi yoktu; Yusuf, bütün bu süre boyunca hayattaydı ve şimdi vardı ve yaşıyordu; hem de büyük bir ihtişamla; ama yine de yukarıdakine benzer bir sıkıntı vardı içlerinde; çünkü bunu ihtiyara nasıl söyleyeceklerdi; bu, çok zor bir şeydi ve zor olan bu iş de –insanı perişan ediyordu. Onları perişan eden şey, hayat ve ölümün bulunması veya bulunmaması değildi; bunu duyunca Yakup'un sırtüstü düşüp kalmasından korkuyorlardı, tıpkı eskiden olduğu gibi; üstelik Yakup yirmi yaş daha yaşlanmıştı, 'sevinçten' ölebilirdi, yani mutluluk şokuna girer, aşırı sevinçten gidebilirdi; böylece Yusuf'un hayatta oluşu, ihtiyarın ölüm sebebi olacak ve hayatta olan Yusuf'u gözleriyle görememiş olacaktı. Ayrıca bu fırsatta hemen hemen kaçınılması zor bir durum daha meydana gelecekti, onlar bir zamanlar bu çocuğun katili olduklardan Yakup onları yarı yarıya böyle kabul etmişti ki gerçekten de öyleydiler. İsmaililerin onu bir rastlantı sonucu bulması ve Mısır'a götürmesi sayesin-

de bu suçlama yarı yarıya inmişti. Onların neşe ve korku içinde gitmelerinde bunun az da olsa bir katkısı vardı; ama Tanrının onlara ihsan ettiği bu mutlu olayla kafaları sakinleşmişti. Tanrı Midyanlılarla onların içlerindeki katil damgasını silip atmıştı; gönderdikleri kişiler Yakup'u ikna ederek Tanrı tarafından affedilip aklanmış insanlar olarak ahiret mahkemesinde yargılanmayacak ve onlara lanet edilmeyecekti.

On yedi gün süren yolculuk sırasında bu türlü şeyler konuşmuşlardı ama sabırsızlıkla yaptıkları konuşmalarını tamamlamaları için yolculuk onlara çok kısaymış gibi geldi; bunu Yakup'u şoka sokmadan nasıl anlatacaklardı ve ona durumu anlatınca da Yakup onların karşısında nasıl ayakta durabilecekti.

"Çocuklar" dediler kendi aralarında –çünkü Yusuf onlara "Çocuklar, o kişi benim" demişti; bundan sonra kendileri de sık sık 'çocuklar' diye birbirlerine sesleniyorlardı, aslında bu söz eskiden alışkın olmadıkları bir şeydi, –"çocuklar, göreceksiniz, eğer biz ona durumu hassas ve yumuşak bir üslûpla söylemeyecek olursak o sırtüstü yere düşer! Ama kibarca veya kabaca olsun –biz bunu söyleyince o bize inanacak mı dersiniz? Her ihtimale karşı o, bize asla inandığını belli etmeyecektir, çünkü aradan geçen zamanda, ölüm fikri onun kafasında ve yüreğinde iyice yer ettiğinden bunu söküp atması kolay olmayacak ve bu düşüncenin yerine, Yusuf'un yaşadığı düşüncesini yerleştiremeyecektir. Sonuç olarak ruh, bunu asla hoş karşılamayacaktır, çünkü o artık bunu alışkanlık hâline getirmiştir. Kardeşimiz Yusuf, ihtiyar için bunun büyük bir sevinç kaynağı olacağı görüşündedir; tabii öyle –hem de muhteşem bir sevinç olur diye ümit edelim, umarız onun güçlerini yok edecek bir şey olmaz. Ama insan sevinçle de aslında bir şeyler yapmaya başlar, eğer üzüntüsü bir ömür boyu sürmüşse bu haberi alması onun üzerinde olumlu etki yapacaktır, zaten hayatını hep kuşku ve yanılgılar içinde geçirmemiş miydi? Onun hayatı üzüntüydü ama şimdi bu da bitti. Bizim, babamızı Yusuf'un yaşadığına inandırmak zorunda kalmamız, bir zamanlar Yusuf'un kanlı elbiseyle öldüğüne inandırmamızdan daha

zor; çünkü kafasında hep o eski olay var. Sonuç olarak bizler, onun kafasındaki bu düşünceyi değiştirecek olduğumuzdan babamızdan daha çok acı duyacağız. O, kesinlikle içinde saklayacak ve bize inanmayacak; bu yine de iyi ve zorunlu bir şey. Bir süre o, bize asla inanmayabilir, inanmayacak da. Çünkü bu durumu öğrenince yere serileceğine de inanmış olacak. Evet, bunu ona nasıl söyleyelim ki o sevincinden şoka girmesin ve büyük bir hayal kırıklığı yaşamasın? En iyisi biz, ona hiçbir şey söylemeyelim, aksine onu alıp aşağıya, Mısırlılar diyarına götürüp Yusuf'un karşısına çıkaralım; kendi gözleriyle oğlunu görsün, böylece söz söylemeye de gerek kalmaz. Ama onu bol meralarla kaplı Mizraim'e götürmek de oldukça zor olacak, Yusuf'un orada yaşadığını bilse bile; çünkü onun durumu önceden bilmesi lazım, yoksa kesinlikle oraya gitmez. Ama hakikat sadece sözle olmaz, aksine işaretle de kendisini gösterir, şuradakiler gibi: Yüceltilmiş kişinin hediyeleri ve Firavun'un bizim naklimiz için tahsis ettiği arabalar –bunları ona göstereceğiz, belki de ilk önce, konuşmalardan önce bunları gösterecek ve bunların anlamını açıklayacağız. Bu belgelerde böyle geçiyor. Yüceltilmiş kişinin bizlerden ne kadar memnun kaldığını ve bizim de satılmış olan bu insanla candan yakınlık kurduğumuzu anlayacak ve sonuç olarak ihtiyar bize uzun süre öfkelenip durmayacak ve vaziyet anlaşılınca da bize lanet okumayacak –acaba o İsrael'e de, yani on ikimizden on'una lanet edebilir mi? Ama o bunu yapamayacak, çünkü bu Tanrının yazgısına karşı gelmek demektir, çünkü O, Yusuf'u bizden önce buraya, Mısırlılar ülkesine yerleşmek üzere göndermişti. Bu yüzden çocuklar, artık bu kadar korkmamıza gerek yok! O saat gelecek ve o ân, bizim nasıl hareket etmemiz gerektiğini kulağımıza fısıldayacak. İlkin hediyeleri indirip onun önüne serelim, Mısır'ın değerli mallarını gösterelim ve soralım: 'Baba, bunlar nereden gelmiş olabilir ve bunları kim göndermiş olabilir? Tahmin et! Evet, bunlar aşağıdaki şu Tahıl Pazarı Sorumlusundan hediye, onları sana gönderdi. Onları sana gönderdiğine göre, bu adam seni seviyor olmalı, değil mi? Bu adam seni tıpkı bir oğlun babasını sevdiği gibi sevmiş olma-

lı, ne dersin?' Biz burada geçen oğul kelimesiyle ilk adımı atmış, hatta yolu yarılamış ve en zoru da başarmış oluyoruz. Çünkü bu kelimenin etrafında biraz daha dolaşalım: 'Sana bunu Tahıl Pazarı Sorumlusu gönderdi' demiyelim bunun yerine: 'Bunu sana senin oğlun gönderdi, çünkü o yaşıyor ve Mısırlılar diyarının tümünün efendisidir!' diyelim"

On biri böyle plan yapıyor; her gün her gece birbiriyle bunu konuşuyorlar, hem yolculukta hem de çadırın içinde; bütün endişelerine rağmen seyahat çabucak bitiyor: Menfe'den yukarıya sınırdaki kaleye ve bu dehşet verici kaleden geçip Filistin topraklarına, Gaza'ya, deniz kıyısındaki Hazati Limanı'na varıyorlar; burada katıldıkları büyük kervandan ayrılıyorlar ve oradan ülkenin içerisine, Hebron dağlarına doğru bütün gün ilerliyorlar ama geceleri yürümeyi tercih ediyorlar; çünkü mevsim ilkbahardı ve her yerde çiçekler açmıştı; geceleri çok hoştu, dolunayın gümüş ışıkları her yeri kaplıyordu. Mısır arabaları, katırlar dolusu yük, bir sürü eşek ve kölelerle yaklaşık elli parçadan oluşan kervana, insanlar her yerde heyecanla, şaşkın şaşkın bakıyordu. Yolculuk, bir hayli yorucuydu; bu yüzden gündüzleri dinlenip geceleri de hızla memleketlerine doğru ilerliyorlardı. Mamre Koruluğu'nun çitlembik ağaçları içinde babalarının kıl çadırdan evi ve kendi kulübeleri vardı.

Son gün erkenden yola koyuldular ve öğleden sonra beşinci saatte hedeflerine yaklaşmışlardı; üzerinde ilerledikleri yokuştan baktıklarında aşiretlerinin bulunduğu yeri göremiyorlardı, çünkü bu meşhur tepe görüşü engelliyordu. Ağır yükler arkalardaydı, kendileri düşünceli bir şekilde eşekleriyle önden gidiyorlardı; artık hiç konuşmuyorlardı, çünkü kalpleri çarpıyordu; o kadar çok görüşmeden sonra, hiçbirinin aklına, söze nasıl başlayacakları konusunda hiçbir şey gelmiyordu; onu sendeletmeden konuyu nasıl açacaklardı. Ona bu kadar yaklaştıklarında, hepsinin aklındakiler kayboldu, oysa daha önce neler düşünmüş ve hazırlanmışlardı; ona 'haydi tahmin et bakalım!' ve 'kimden olmalı ki?' gibi cümleleri kullanmayı iğrenç ve yakışıksız buluyorlardı; bu işe hiç yakışmayan cümlelerdi bunlar; her birisi bu-

nu kullanmayı reddetti ve kendisine yakıştıramadı; birkaçı da son anda bunların yerine yeni bir şey koymaya çalıştı; belki de birisini önden göndermeleri gerekiyordu; hızlı Naftali'yi gönderip Yakup'a Bünyamin'le birlikte kafileyle gelmekte olduklarını bildirmesini düşündüler; ayrıca ona inanılması güç ve büyük bir haber getirdiklerini de söylese iyi olurdu diye düşündüler –inanılması güçtü, çünkü mantıken buna inanabilmek zordu, ayrıca kısmen alışılmış olan şeye karşı bir durum olduğundan inanılacak gibi değildi– her şeye rağmen bunlar Tanrının canlı hakikatiydi. Birisi böyle düşündü veya diğeri de aynı şeyi düşündü, belki de baba kalbi bu haberi kavramak için uygun olabilirdi ve bunun hazırlığını yapmak için en iyisi bir öncünün oraya gitmesiydi; diğerlerinin de sonradan oraya ulaşması gerekiyordu. Eşekleri yavaş yavaş sürüyorlardı.

Haber Vermek

Hayvanlarının yürüdüğü yol, bayır ve taşlıydı ama her yer ilkbahar çiçekleriyle tamamen kaplıydı. Etrafta daha iri molozlar ve küçük çakıl taşları vardı; görünüşe göre sert ama yumuşak yerlerde rengarenk kır çiçekleri fışkırıyordu –göz alabildiğince her yer çiçeklerle doluydu: Beyaz, sarı, gök mavisi, pembe ve mor çiçekler, yığın yığın çiçekler, uzun saplı, öbek öbek çiçekler, çok renkli, coşkun, sevgi saçan bir çiçekler âlemi. İlkbahar onları çağırmış ve hepsi de o saatte çiçeklerini açarak kendilerini göstermişti; kış yağmurları yağmadığı hâlde sabahın çiğ taneleri onlara yeterli olmuştu; ne yazık ki bu çabuk solan, geçici bir ihtişamdı. Tarlalarda şurada burada bulunan çalılar da beyaz ve pembe çiçek açmıştı; çünkü onların da mevsimi gelmişti. Yalnız gökyüzünün maviliği içinde hafifçe bir bulutlanma vardı.

Bir kayanın etrafında, kayalıklara çarpan dalgaların köpükleri gibi çiçekler fışkırmıştı. Kayanın üstünde uzaktan bakıldığında küçük, zarif bir kız gibi görünen bir görüntü vardı; tek başına, kırmızı entarisi, saçlarında papatyalar ve kolunda kanuna benzer bir çal-

gıyla orada oturup ince, esmer parmaklarıyla çalgının tellerine dokunuyordu. O, Aşer'in kızı Serah idi; babası onu uzaktan diğerlerinden önce tanıdı ve zevkle şunları söyledi:

"Benim küçük kızım Serah, taşın üstünde oturuyor ve gitar çalıyor. Onu az sonra görürsünüz, yaramaz çocuk, tek başına oturmayı seviyor ve mezmur öğreniyor. Keman ve nefesli çalgılar sınıfında; Tanrı bilir, bu aleti nereden aldığını; onun beşiğinin içine konulmuş, mezmur ve şarkıları öğrenmesi için; bu çekirge gibi kız İsrael'de bir şöhret olacak. Bakın, o bizi fark etti, kollarını açtı ve bize doğru koşuyor. Selam Serah, baban Aşer amcalarınla birlikte evine geliyor!"

Bu çocuk iyice yaklaşmıştı: Kayaların arasından ve çiçeklerin içinden yalın ayak koşarak gidiyordu; el ve ayak bileklerinde gümüş halhaller şıngırdıyordu; siyah saçının ayırımına taktığı beyazsarı papatyadan yapılmış çelenk hopladıkça başından kayıyordu. Tekrar görüşmüş olmaktan duyduğu sevinçle, nefes nefese kalmıştı ve gülüyordu; nefes nefese karşılama ve selamlama sözlerini söyledi; ama onun iç çekişinde ve kısa kısa solumasında, nereden çıktığı belli olmayan, anlaşılması zor ama kulağa hoş gelen bir tınlama sesi duyuluyordu; çok bakımsız, cılız bir vücudu vardı.

Çocuk değildi, genç kız denilebilecek bir yaştaydı ama tam bir genç kız da değildi, henüz on iki yaşındaydı. Aşer'in karısı, İsmail'in ilk torunuydu. Serah, İshak'ın güzel ve hırçın üvey erkek kardeşiyle aynı kanı taşıyordu; bu da kızın şarkı söylemeye yatkın olmasını mı sağlıyordu acaba? Veya insanların özellikleri torunlarında garip değişikliklere uğrayarak ortaya çıkar –baba Aşer'in dolgun dudakları, nemli gözleri, meraklılığı, duygusallığı ve alınganlığı küçük Serah'ın şahsında müzisyenlik yatkınlığını mı sağlamıştı? Babasının tatlı dilli oluşuyla bu çocuğun şarkı söyleme hevesi uzun ve cesur bir yol izleyerek bu kızın şahsında gerçekleşme olanağı bulmuştu. Ama onun beşiğinde bulunan bu aletin Serah'ın mezmurlarıyla nasıl bir ilgisi olduğunu açıklamak için acaba ne yapmalı?

Uzun bacaklı eşeklere binmiş olan on bir kardeş, bu kızcağıza bakarak onun selamlamasına karşılık verdiler, sevip okşadılar ve bu sırada onun dalgın, hüzünlü bakışlarını fark ettiler. Çoğu eşeklerden inmiş ve ellerini sırtlarına koyup başlarını sağa sola sallayarak Serah'ın etrafında toplandılar; "Vay, vay", "bak hele, aman", "şuna bir bakın", "sen herkesten önce bizi karşılamaya mı geldin yoksa burada tesadüfen oturmuş, kendince gitar çalarak ilahi söyleyerek vakit mi geçiriyorsun?" dediler. Sonunda yılan diye anılan Dan şunları söyledi: "Dinleyin çocuklar! Gözlerinizden bizim hepimizin aynı şeyi düşündüğümüz anlaşılıyor. Benim şimdi size söyleyeceklerim aslında Aşer'in yapacağı bir iş, ama o baba olduğu için bunun üstesinden gelemez. Ama ben sık sık yargıçlık yapmaya uygun birisi olduğumu kanıtladım ve aklımdan şöyle bir şeyin yapılmasının yerinde olacağını geçirdim. Bizim yolumuza ilahiler söylemeye düşkün, kabilenin ilk kız çocuğu olan Serah'ın çıkması bir tesadüf değil, aksine onu bize Tanrı, ondan bilgi almamız için gönderdi. Bize ne yapacağımızı gösterecek. Babamızı korkutmadan, durumu nasıl açıklayacağımızla onu yumuşatarak gerçeği anlatmamıza dair düşündüklerimizin hepsi anlamsız, onları bir yana atalım. Serah kendine özgü bir tarzda bunu ihtiyara anlatsın, ona hakikati ilahinin aracılığıyla duyursun; bu her zaman gerçeği öğrenmek için en uygun yönetimdir: Acı veya ulvi ya da her iki anlamda gerçek, şarkılarda yer alır ve onlardan öğrenilebilir. Serah bizden önce oraya gitsin ve bunu ona şarkıyla söylesin, şarkıda dile getirilen gerçeğe inanmayacak olsa da en azından onun ruhunda yatan şeyi yumuşatacağından, gerçeği dile getirmek için zemini güzelce hazırlanmış buluruz; bu belgeler ve sözlerden sonra konuya geçeriz; şarkıdaki gerçekle Yusuf'un yaşadığı gerçeğinin aynı şey olduğunu, tıpkı bizler gibi onun da anlaması sağlanacak; Firavun'un Tahıl Pazarı Sorumlusunun kardeşimiz Yusuf olduğunu ne zahmet çekerek öğrendik. Ne dersiniz? Doğru söyledim mi ve hepinizin Serah'ın çılgın minik kafası-

nın üstünden havalara düşünceli düşünceli bakıp aklımızdan neler geçtiğini açıklayabildim mi?"

Evet dediler, haklısın ve doğru olanı gösterdin. Öyle olsun, gökyüzünden gelen bilgi hepimizi çok rahatlatacak. Şimdi sıra çocuğu bilgilendirmeye geldi; onu alın ve ona olan biteni, ne kadar güçlükler çektiğimizi iyice anlatın ama hepiniz bir ağızdan olanları anlatmayın, sadece birisi konuşsun; böylece Serah, korkak-sevinçli gözleriyle her birinize tek tek bakarak sizin pek çok şey ifade eden yüzlerinizdeki ve ellerinizdeki hareketleri izleyip algılayabilsin.

"Serah" dediler, "böyle böyle oldu. İnan veya inanma, ama bunları şarkı hâlinde dile getir, sonra zaten biz gelip onu kanıtlayacağız. Ama önce senin buna çok iyi inan ki şarkıda güzel bir şekilde terennüm edebilesin; çünkü inanılmaz gibi gözüken bu hadise hakikattir; kendi öz babana ve buradaki öz amcalarına inanmalısın. Bak, sen daha Yusuf amcanı tanımıyorsun, hani şu ortalıktan kaybolan, Yakup'un has karısı Rahel'in oğlu Yusuf. Rahel'e Yıldızların bakiresi derlerdi, oğluna da Dumuzi. İşte böyle, işte böyle! Senin dünyaya gelmenden çok önce, o öldü ve senin deden Yakup'un ellerinden uçup gitti; çünkü kara toprak Yusuf'u yutuvermişti, mevcudiyeti yoktu; Yakup'un yüreğinde o, hep ölü olarak kaldı. Ama şimdi inanılmayacak şeylerin olduğu, bambaşka olayların geliştiği anlaşıldı–"

"Mucize bu, artık iyice belli oldu,
bunun tamamen, bambaşka geliştiği ortaya çıktı,"

diye Serah acele şarkı söylemeye başladı, gülüyordu ve sesinde sevinç nameleri duyuluyordu; bu ses, kızın etrafındakilerin kaba seslerini bastırmıştı.

"Kes şunu, yaramaz kız!" diye bağrıştılar. "Her şeyi, tam olarak öğrenmeden ve bizim sana aktaracaklarımızla ilgili bir tasarımın olmadan, hemen kendini kaptırıp şarkı söyleme! Bülbüller gibi şakımadan önce, bir şeyler öğren! Şunu öğren: Amcan Yusuf yeniden

dünyaya geldi, demek oluyor ki: O hiç ölmemişti aksine yaşıyordu; o yaşıyordu demek yetmez, aynı zamanda şöyle şöyle yaşıyordu. Mizraim'de yaşıyordu, hem de şu ve bu olarak. Her şey bir yanılgıydı, anlıyorsun, şu kanlı elbise bir hataydı; Tanrı onu her şeyin denetimini elinde tutan bir makama yüceltti. Bunu aklına yazdın mı? Biz Mısır'da onun yanındaydık; bizim tüm kuşkularımızı giderecek şekilde kendisini bize tanıttı ve şu sözü söyledi: 'O kişi benim'; sonra bizimle şunları bunları konuştu, seni de hepimizi de yanına davet etti. Bunları iyice algıladın mı, bütün bunları şarkı şeklinde ifade edebilecek misin? Öyleyse, bu şarkıyı Yakup'un yanında oku. Bizim Serah'ımız akıllı, uysal bir çocuktur ve bunu aynen yapar. Hemen gitarını eline al ve bizim önümüzden, Yusuf yaşıyor diye şarkılar söyleyerek etrafta dolaşarak git. Tarlaları geç, tepeler arasından geç ve doğru İsrael'in çadırlarının bulunduğu yere ulaş, sakın sağa sola bakınma, sadece şarkı söylemeye devam et. Birisi karşına çıkar ve sana bu mısraların ve melodinin ne anlama geldiğini, ne demek istediğini soracak olursa sakın soru soran kişiye bir şey söyleme, aksine yoluna devam et ve şunu şarkı olarak söyle: 'O yaşıyor!' Yakup'un yanına varınca, dedenin ayaklarının dibine otur ve elinden geldiği kadar tatlı bir şekilde şunu terennüm et: 'Yusuf ölmedi, aksine o yaşıyor!' O da sana, bunun ne demek olduğunu ve bu şarkıda neyi anlatmak istediğini soracak. Ona da hiçbir şey söyleme, sadece kanununu çal ve şarkını söylemeye devam et. Sonra biz, on birimiz orada olacağız ve ona akıllı uslu açıklama yapacağız. Sen böyle akıllı ve uysal bir şarkıcı olarak söylenenleri aynen böyle yapacaksın değil mi?"

Serah hoş tınılı sesiyle "Seve seve yapacağım" diye cevap verdi. "Ama ben böyle bir şeyi yaylı çalgımla nasıl yapacağımı bilmiyorum, bunu bilen biriniz bana gösterebilir mi? Şehirlerde ve köylerde birileri şarkı söylüyor, ama ben herkesten ve onlardan önce bu konuyu öğrendim ve hepsini bu tarladan çıkarken şarkı hâlinde söylemek istiyorum!"

Böyle söyledi ve oturduğu taşın üstündeki çalgısını aldı, koluna yasladı, ince, uzun esmer parmaklarını açtı; baş parmağını oraya, dört parmağını da buraya yerleştirdi ve çiçekler içinde ilerleyerek farklı tempolarda aşağıdaki ilahiyi terennüm etmeye başladı:

"Söyle ey ruhum, bu yeni şarkıyı, adım attıkça!
Bu nefis şarkı gönlümdekini sekiz telli çalgıyla anlatıyor,
Dopdolu olaylar, şarkılara sığmıyor, taşıyor,
Altından daha değerli, altından daha saf,
Baldan daha tatlı, saf bal,
Bu ilkbahar müjdesi, eve getiriyorum onu.

Ey halklar, kulak verin benim çalgıma,
Dikkatle dinleyin, açıklayacağım haberi!
Şans bana güldü bu kez,
Bütün kızların içinden ben seçildim,
Bana nail oldu haberin en hası,
Bunları söylemedi hiçbir şair bugüne kadar.
Bunu ben sunacağım sizlere sekiz telli çalgımla.
ve büyük babaya bu altın haberi ulaştıracağım.

Melodiler vardır coşturup halay çektirir,
Dünyadaki acılara merhem olur, iyileştirir;
İnsan sessizce buna katılırsa,
Bu sözler nice yükseklere ulaşır!
Her şeyden yüce olanı övelim,
Bu muhteşem şarkıyı,
mezmurlarla söyleyelim!"

Bu şarkıyı söyleyerek tarlalar üzerinden tepeye ve tepelerdeki açıklığa doğru gitti küçük kız ve bülbüller gibi şakıyor ve yaylı çalgısını çalıyordu; sonra şu şarkıyı söyledi:

"Böyle bir söz, yakıştı bu şarkıya,
gönlümde dokundu, beste oldu,
güzele dolandı, değişti
ve söylediler: Küçük oğul yaşıyor.

Evet, Tanrım, neydi bu işittiğim şey,
Bu çocuğun kulağına gelen şey neydi!
Neler duydum ben onların ağzından,
şu Mısır'da bulunan adamlardan!
Babam, amcalarım, bu adamlar.
Verdiler bana, bu şiir malzemesini!
Onlar bana dünyanın en muhteşem konusunu verdiler,
çünkü onlar Mısır'da kime rastlamışlar?
Dedeciğim, inanmayacaksın belki önce buna,
ama doğru olduğunu anlayacaksın sonra,
Gerçek oldu artık bu güzel rüya,
Hem gerçek hem mucize besbelli.

Seçkin, nadir bir olay bu,
her ikisi bir olmuş,
hakikat ise güzellik,
ve yaşamak da bir şiir!
Artık gerçekleşti burada,
ruhun arayıp durduğu şey,
ve söylesin sana bu mısralar,
güzel ve hakikat: küçük oğlun yaşıyor!

Bir süre bunu sadece
güzel bir şey olarak kabul et,
telaşa kapılıp aniden,
düşme sırtüstü önümüzde yere.
Sana bu kanlı belgeyi getirdiklerinde:
Söyleyemediler gerçek olanı, sustular,

ve gömüldü ruhun o zaman karanlıklara,
sanki birden tuz sütunu oluverdin.
Eyvah, ne kadar acılar çektin sen,
onu bir daha göremeyeceksin sandın,
bir ölüydü o artık senin gönlünde,
ama artık yeniden dirilecek bütün sevimliliğiyle!"

Burada, başında güneş şapkası olan çoban ona bir şeyler sormak istedi. Uzun süre kızı aşağıdan beri gözleriyle takip ediyordu ve hayranlıkla onun şarkısını dinliyordu; sonra bu adam indi kızın yanına gitti; adımlarını onunkine uydurdu ve şöyle sordu:

"Küçük hanım, yürürken söylediğin bu şarkı ne? İnsanı merakta bırakıyor. Ben seni sık sık methiyeler okurken dinlemiştim, şarkılarını yaylı çalgıyla birlikte söylemen benim için yeni bir şey değil, ama onlar bugünkü kadar gönülden ve karışık duygularla söylenmemişti. Sen bu kez hem söylüyor, hem de yürüyorsun. Efendi Yakup'a mı gitmek istiyorsun, söylediğin şarkı onunla mı ilgili? Bana öyle geliyor da. Ama bu gizlenen şey ne ki? Harika olan hakikat ne ve tekrarladığın şu mısra ne anlama geliyor: 'Küçük oğul yaşıyor'?"

Yürümesini sürdüren kız onunla hiç ilgilenmedi, aksine sadece başını gülümseyerek iki yana salladı ve bir an parmağını yaylı çalgıdan ayırdı ve dudaklarına götürüp sus işareti yaptı. Daha sonra kaldığı yerden devam etti:

"Söyle şarkını, Aşer'in kızı Serah, duyduklarını,
Mısır'dan gelen on bir adamın anlattıklarını!
Söyle şarkını, onları Tanrının nasıl kutsadığını,
aşağıda o adamla nasıl karşılaştıklarını,
Kim ki bu adam? O, Yusuf'un ta kendisi!
Benim amcam, yüce ve kibar insan.
İhtiyar, kaldır başını bak, o senin sevgili oğlun;
ondan daha büyük olan, sadece tahtındaki Firavun.
Ülkelerin efendisi derler ona,

krallar bile över onu,
devletin tecrübeli birinci memuru.
Çalışma alanları sınırsız,
Bütün halklara yiyecek sunar;
hayrına dağıtır ekmek, binlerce ambardan.
Omuzlarında taşır açlık çeken dünyayı.
Çünkü sadece o idi, insanları gözeten, tedbir alan;
bunun için el üstünde tutar onu bütün insanlar.
Elbiseleridir onun mür ağaçları, sarı sabırotu dolaplarında.
Fildişi saraylarda oturur.
Damat gibi çıkar evinden dışarıya,
ihtiyar, al bu kuzunu, çık artık dışarıya!"

Çoban, kızla birlikte yürüyordu ve gittikçe artan bir heyecanla onu dinliyor ve hayretler içinde kalıyordu. Uzaktan başkalarını gören çoban, kız veya erkek, hepsine koluyla işaret ederek yanma çağırarak onların da kızın şarkısını dinlemelerini sağlıyordu. Böylece kızın etrafında küçük bir dinleyici grubu oluşmuştu; erkekler, kadınlar ve çocuklar ona refakat ediyorlardı; evlerine yaklaştıkça bu grup daha da büyüyordu. Çocuklar pıtır pıtır yürüyorlardı, büyükler normal adımlarla ilerliyordu ve kızın şarkısını söylediği anda, yüzlerini onun yüzüne doğru çeviriyorlardı:

"Onun vahşice parçalandığını düşünüyordun,
lokmalarını gözyaşları içinde yutuyordun.
Yirmi yıl sürdü bu elem,
sen ateşlere attın kendini yas tuttun onun için.
Görüyorsun artık ihtiyar, görüyorsun:
Tanrı hem azap verir hem dindirir acıları.
Yaptığı işler ne kadar da mucizelerle dolu,
insanların arasında!
Akıl erdirilemez, onun yönetimine,
koca elleriyle yaptığı işlere,

Şan ve şeref doludur, seni nasıl da oynatmıştı.
Muhteşemdir, seninle nasıl da maymun gibi alay etti.
Bütün yaratılanlar ilahî olarak meydana gelir,
Tabor ile Hermon onun şakasına çok gülmüşlerdi.
Çok sevdiğin kişiyi alıvermişti elinden ve yüreğinden,
ama şimdi onu tekrar bulacaksın.
Acılar içinde kıvranıp durdun ihtiyar,
ama ona tevekkül ettin sonunda.
Bunun için veriyor onu sana tekrar,
o hâlâ güzel, her ne kadar biraz topluca olsa da.
Onu tanımayacaksın,
bilmeyeceksin, ona nasıl isim verdiklerini,
dilin dolaşacak birbirinizi selamlarken,
kimse bilmeyecek, kim kimin ayağına kapanacağını.
Sonuç olarak, bütün bunları Tanrı tasarladı,
benim dedeciğime küçük bir şaka yaptı."

Kız bu sırada yanındaki insanlarla birlikte Mamre'deki çitlembik ağaçları altındaki evlerine iyice yaklaşmıştı. Aziz Yakup'u çadırdan evinin önünde bir minderin üzerinde ihtişamla otururken gördü. Bunun için çalgısını daha yüksek perdeden çalıyor ve sıkıca kolları arasında tutuyordu; şaka yollu, rasgele tınılar şekilde çalıyordu; daha sonra kulağa hoş gelecek şekilde çalmaya başladı ve içinden gelen en temiz dizeleri şu kıtalarla ifade etti:

"Bir söz var, güzelliği hiç bitmeyecek,
bu şarkının kumaşına dokunmuş,
her sesin değerine değer katan
o söz: Küçük oğul yaşıyor!
Sevinç çığlıkları atarak söyle bu şarkıyı ruhum,
çalgının altın tellerindeki nağmelere karışsın.
Çünkü kuyu bu oğlu içinde tutmadı;
kalbim, o senin için yeniden doğdu.

Kalbim, kaybolan oğul ne kadar korkuyordu,
yeryüzü onun için üzülüyordu,
onu bir sandığa koydular,
domuzun dişinden kurtarıp.
Ah, artık ortalıkta yoktu,
ve tarlalar ıssızlaştı onsuz,
ama artık güzel haber var: o dirildi.
Yaşlı baba, buna inan artık!
Adımları Tanrınınki gibi,
renkli yaz kuşları uçarak geliyor peşinden,
çiçeklerle bezenmiş uzaklardan,
gülümseyerek sana doğru geliyor.
Kışın kahrını ve ölüm korkusunu
siliverdi onun sana verdiği selam;
dudaklara ve yanaklara
sonsuz bir lütuf geldi.
Oku onun şakacı bakışlarını:
Bu sadece Tanrının bir şakasıydı.
Ve gecikmiş bir coşkuyla
bas oğlunu baba bağrına!"

Yakup, şarkılar söyleyen torununun gelişini çoktan görmüştü ve büyük bir muhabbetle onun sesine kulak kesilmişti. Kız eve yaklaşırken Yakup öylesine şefkatle doluydu ki alkışlayarak tempo tutuyordu; onun etrafında oturanlar da bu şarkının ve melodinin ritmine uyarak alkış tutuyorlardı. Küçük kız hiçbir şey konuşmadan onun yanına hâlâ şarkı söyleyerek gelip minderinin yanına oturdu; kızın şarkısıyla büyülenen halk da onlardan biraz uzakta, avluda dikiliyordu. İhtiyar, şarkıyı dinlerken ellerini yavaş yavaş salıverdi. Başının salınışına yavaş yavaş yabancılaşan bir sarsılma geldi. Kız şarkısını bitirdikten sonra Yakup şunları söyledi:

"Sevimli ve terbiyeli büyük çocuğum! Böyle bir grup insanla buraya gelme nezaketi gösteriyorsun! Yalnız bırakılmış ihtiyarın ku-

laklarının pasını silmek için buraya kadar geldin Serah. Görüyorsun, ben seni çok iyi biliyorum, diğer torunlarım gibi değil. Sayıları artık oldukça çok. Sen onlardan daha farklısın, çünkü senin beşiğindeki bu hediye sayesinde senin kişiliğin iyice belirgin hâle geldi ve artık insanlar kolayca senin adını biliyor. Dinle yetenekli kız, sana büyük bir içtenlikle kulak verdim, ama ruhumda hâlâ endişe var. Çünkü şiir, daima tehlikeli, ruhu okşayan, baştan çıkaran bir şeydir sevgili yavrum. Şarkı söylemek ne yazık ki bir parça düzensizlik, derbederlik anlamıyla da bağdaşır ve bir şeyin tekrar etmesine meyleder ve eğer dizginlenemezse, Tanrının himayesi de yoksa amacı dışına çıkar. Müzik yapmak güzeldir, ama ruh kutsaldır. Müzik yapan ruh ise şiirdir; bunun için, eğer ruh müzikte hiçbir kayba uğramıyorsa ben canu gönülden alkışlarım; Tanrı onu korur. Ama sen şarkınla bana neler söylemek istedin? Tarladan değişerek şakacı bakışlarla ve etrafında yaz kuşlarıyla gelen kişiden ben ne anlamalıyım? Bu bana, bir tür endişeli Mera Tanrısını anımsatıyor. Bu ülkenin insanları, benim çocuklarımı ve İbrahim'in çocuklarını kandırmak için onu 'Beyefendi' olarak isimlendiriyor. Çünkü bizler de 'Beyefendi'den söz ederiz ama bununla başka bir şeyi kastederiz; ben İsrael'in ruhuna yeterince önem veremiyorum ve vahiy ağacının altında yeterince vaaz edemiyorum; bu 'Beyefendi' şu beyefendi değil, çünkü halk, ikisini birbiriyle karıştırarak Onun yerine Mera Tanrısını yeniden ortaya çıkarmaya niyet etmektedir. Çünkü Tanrı, çaba demektir, tanrılar ise zevk ve safa anlamına gelir. Elindeki hediyeyle artık beni rahatlatacak doğru dürüst bir şeyler çalsan ve söylesen; mesela buralardan bir ilahi okusan, ne iyi olur?"

Ama Serah gülümseyerek başını iki yana salladı ve cevap vermedi, aksine çalgısını tekrar eline aldı ve şarkısına başladı:

"Şarkısını söylediğim kişi kim? O, Yusuf'un ta kendisi!
Benim amcam, yüce ve kibar insan.
İhtiyar, kaldır başını bak, o senin sevgili oğlun;
ondan daha büyük olan, sadece tahtındaki Firavun.

Dedeciğim, bunu aklın almayacak,
ama bunu sonunda kabul edeceksin.
Çünkü bu söz, yakıştı bu şarkıya,
gönlümde dokundu, beste oldu,
güzele dolandı, değişti
ve söylediler: Küçük oğul yaşıyor.

Yakup heyecanlanarak, "Çocuk" dedi "senin buraya gelip bana Yusuf'la ilgili şarkı söylemenden memnun oldum; sen bu oğlumu hiç görmedin ve bu hediyeni ona bağışlıyorsun; böylece beni sevindiriyorsun. Ama senin bu küçük şarkın karışık, kafiyeler uyumlu ama sen bunu bir de kafiyeleri uydurmadan söylersen iyi olur. Bunu böyle kabul edemiyorum, çünkü sen ilahiye 'küçük oğul yaşıyor' sözünü nasıl yerleştiriyorsun? Bu beni sevindirmiyor; çünkü bu içi boş, güzel bir şarkı. Yusuf öleli çok oldu. Parçalandı, parça parça edildi o."

Ve Serah işine sıkıca sarılıp karşılık verdi:

"Sevinç çığlıkları atarak söyle bu şarkıyı ruhum,
çalgının tellerindeki altın nağmelere karışsın, –
çünkü kuyu bu oğlu içinde tutmadı;
Kalbim, o senin için yeniden doğdu.
Uzun zamandır görünmedi hiç,
tarlalar ıssız kaldı onsuz,
ama artık güzel haber var: O dirildi.
Buna inan artık, ihtiyar baba!
Bütün halklara ekmek dağıtan,
Açlıkla savaşıp dünyayı kurtaran o,
Çünkü tedbirini almıştı Nuh gibi,
Bunun için oldu herkesin sevgilisi.
Elbiseleridir onun mür ağaçları, sarı sabırotu dolaplarında,
fildişi saraylarda oturur,

damat gibi çıkar evinden dışarıya,
İhtiyar, git al bu kuzunu, çık onunla dışarıya!"

"Serah, sevgili torunum, sen müthiş şarkılar söyleyen bu ağzınla neler söylüyorsun böyle" diyerek Yakup üsteledi, "seninle ilgili ne düşüneyim? Bu ilahinin dışında, senin bana 'ihtiyar' demen hoşuma gitmez. Söylediğin ilahinin hatırına bu densizliğini affediyorum. Ama içinde birçok aldatıcı betimleme var; herhâlde sen beni bunlarla eğlendirip oyalamak istiyorsun. Değersiz, boş şeylerle insanı oyalamak, biliyorsun, sadece onu kandırmak demektir, bu da insanın ruhunu okşamaz. Bu yüzden gerçekle hiçbir ilgisi olmayan şeylerden haber vermek, sana sunulan bu armağanın kötüye kullanılması anlamına gelmez mi, bütün bunlara şiir sanatında göz yummalı mı? Akıl bir parça güzelliğin yanında olmak zorundadır yoksa sadece insanın yüreğiyle, gönlüyle alay etmek anlamını taşır."

"Şaşıracaksın" diye şarkısına devam etti Serah,

"Bu nadir olaya şaşırıp kalacaksın,
burada iki şey bir olmuş, göreceksin,
güzel ile hakikat bir arada,
Hayat –Tanrının şiiri!
Evet, artık burada bir kez gerçekleşti,
ruhun hasretini çektiği şey,
ve senin olsun artık bu nağmeler,
güzel ve hakikat: Küçük oğul yaşıyor!"

"Çocuğum" dedi Yakup titreyen başıyla. "Sevgili çocuğum..."

Kız ise sevinç çığlıkları atarak müziğin ve şarkısının temposunu hızlandırmıştı:

"Görüyorsun artık ihtiyar, sonunda görüyorsun?
Tanrı azap verebilir ve acıları dindirebilir.
Ah, Onun yaptıkları şeyler ne kadar muhteşem,

şu insanlar arasında!
Almıştı elinden ve yüreğinden sevgili oğlunu,
ama ona şimdi yeniden kavuşacaksın.

Zavallı adam, çok acılar çektin yıllarca,
ama sonunda Ona tevekkül ettin;
bunun için onu Tanrı sana geri veriyor,
hâlâ güzel, ama bir parça tombulca.
Evet, Tanrı böyle tasarlamıştı,
dedeciğime bir şaka yapmıştı!"

Elini döndürerek kıza doğru uzatmıştı, sanki onun şarkısını kesmek istiyordu; yorgun kahverengi gözleri yaşla doluydu. "Çocuk" dedi sadece ve devamla yine "Çocuk..." dedi. Onların önünde, yakınlarda olan harekete dikkat etmedi, onu sevindiren habere de. Çünkü Serah ile birlikte gelen ve onun ilahisini dinleyen meraklılara başkaları da katılmıştı. Onların evlerine sağ salim döndükleri de bildiriliyordu. Avludaki halk her taraftan gelip toplanırken iki adam öne çıkarak Yakup'a şunları söyledi:

"İsrael, on biri de Mısır'dan döndüler, senin oğulların, adamlar ve arabalar, çok sayıda da eşekleri var, bunların sayıları giderken götürdüklerinden daha fazla!"

Oraya gelmişlerdi, hayvanlardan indiler ve yaklaştılar, ortalarında Bünyamin vardı, diğer on'u, Bünyamin'e elleriyle dokunuyordu; çünkü her biri kendi eliyle onu babasının karşısına götürmeyi arzu ediyordu.

Baba ve Efendimiz! "Barış ve sağlık dolu günler" dediler. İşte Bünyamin burada. Onunla zaman zaman iyi tartıştık ama kendisini sağ ve salim koruduk, şimdi eline teslim ediyoruz. Senin kahraman oğlun Şimeon da tekrar burada. Ayrıca bol yiyecek ve Ekmeğin Efendisinden kıymetli hediyeler getirdik. Görüyorsun, mutlu bir şekilde geri döndük ve buradaki 'mutlu' sözcüğü, yaklaşık olarak tam anlamı ifade etmiyor."

Yakup, yerinden doğrularak "Oğullarım" diye cevap verdi. "Oğullarım, elbette hoş geldiniz."

En küçüğünün kolunu sanki kendi malına sıkı sıkıya sahip olurcasına uzanıp yakaladı; bunu doğru dürüst bilmeden böyle yaptı ve sıkıntılı bir şekilde baktı.

"Yeniden buradasınız" dedi. "Bu tehlikeli yolculuktan hepiniz geri geldiniz –değişik koşullarda bu benim için çok önemli bir an olurdu. Hiç kuşkusuz canıma can katardı; keşke ruhum bu kadar çok meşgul olmasaydı. Evet, sizler beni çok meşgul bulunduğum bir zamanda buldunuz, yani bu küçük kızla uğraşıyordum. –Aşer bu senin kızın– yanıma oturdu bana tatlı sesiyle saçma sapan bir şarkı söyledi ve oğlum Yusuf'tan küçük bir haber varmış falan dedi; bu yüzden aklıma sahip olmak için ne yapacağımı bilemez oldum. Tam bu sırada siz geldiniz, bundan dolayı çok memnun oldum; çünkü yalnız siz beni bu kızın aldatıcı, kandırıcı sözlerinden ve arpın nağmelerinden koruyabilirsiniz; çünkü siz benim ak saçlı başımla alay edilmesine tahammül etmezsiniz."

"Böyle bir şeye müsaade etmeyiz" diye karşılık verdi Yuda, "elimizden geldiği kadar bunu önleyebiliriz. Fakat baba, bizim hepimizin ortak görüşü –bu gerekçesi sağlam bir görüş–, her ne kadar hadisenin nasıl başladığı çok uzaklarda kalmış olsa da bu ilahide ve çalgıdan çıkan nağmelerde küçük bir hakikatin dile getirilmiş olabileceğini, iyice bir düşünsen ne kadar iyi olur."

"Küçük bir hakikat mi?" diye tekrar etti ihtiyar ve doğruldu. "Bu yarım yamalak, asılsız şeyi İsrael'e yutturmak için mi, ezile büzüle bunu söylemek için mi geldiniz? Ne cesaretle? Biz neredeyiz, Tanrı neredeydi, bu tür olasılıkla kendimizi hep kandırıp durmadık mı? Hakikat tektir ve parçalanamaz. Bu çocuk şarkısında bana bunu üç kez söyledi: 'Küçük oğul yaşıyor!' Bu sözde, hakikat diye bir şey olamaz, keşke hakikat olsaydı ama nafile. Bu yüzden ne öyleyse bu?"

"Bu hakikat" diye elleriyle dua eder gibi yaparak on biri birden koro hâlinde söyledi. Ve:

"Hakikat!" diye onların arkasında yer alan kalabalıktan sevinç çığlıkları yükseldi. Bu bağırışta çocukların, kadınların, erkeklerin sevinç çığlıkları etrafta yankılanıyordu: "Kız hakikati söyledi!"

"Babacığım" dedi Bünyamin, babasına sarılarak. "Duyuyorsun ve ne olduğunu da kavrıyorsun, biz de hepimiz aynı şeyi kavradık; birimiz daha önce, diğeri biraz daha da geç olsa gerçeği anladık: Beni soran ve seni de 'babanız yaşıyor mu?' diye pek çok kez soran aşağıdaki bu adam, Yusuf'tur; o ve Yusuf aynı kişidir. Benim annemin oğlu hiç ölmemişti. Gezgin tüccarlar onu canavarın dişlerinden kurtarmış ve yanlarına alıp Mısır'a götürmüşlerdi; orada tıpkı bir pınarın başındaymış gibi büyüdü, gelişti ve aşağıdaki diyarın en önde gelen kişisi oldu; –o yabancı diyarın çocukları onu sevip saygı gösteriyorlar; çünkü onun bilgeliği olmasaydı kendileri çoktan açlık çekerek yok olmuş olacaklardı. Bu mucizenin işaretini görmek ister misin? Şu yüklerimize bir bak! Mısır'ın en değerli ödülü olarak sana yiyecek yüklü yirmi eşek gönderdi; orada Firavun'un hazinesinden gönderilen arabalar, bunların hepsi bizi aşağıdaki ülkeye, senin oğluna götürecek. Onun başından beri arzu ettiği ve çabaladığı tek şey, senin de onun yanma gitmendi; bunu ben çok iyi gördüm ve anladım; o, bizlerin kendisine yakın bir yerde, bol otlakları olan bir yerde kalmamızı, yaşamamızı istiyor, henüz tamamen Mısır'a ait olmayan Gosen topraklarını bizlere tahsis ediyor."

Yakup, sapasağlam, dimdik olduğunu göstermişti.

"Bu konuda Tanrının dediği olur" dedi kesin bir tutumla. "Çünkü İsrael sadece Ondan yönlendirme alır, dünyanın büyük adamlarından değil. –Benim Damu'm, yavrum!" sözleri daha sonra dudaklarından döküldü. Ellerini göğüs hizasında birbirine kavuşturup yüzünü bulutlara doğru çevirmişti: İhtiyar başını, en yücelere çevirmiş olarak yavaş yavaş sallıyordu.

"Oğullarım" dedi, yeniden başını indirerek, "bu küçük kızı kutsayacağım, ölümü tatmasın, canlı canlı Tanrı katına yücelerek gitsin, Tanrım beni dinle –o bana ilahisinde, Tanrının bana Rahel'den olan ilk çocuğumu geri verdiğini, onun şu anda tombulca olduğunu

söyledi. Bu da onun Mısır'da yıllarca kalıp onların etli yemekleriyle beslenmiş ve şişmanlamış olduğunu ifade ediyor, değil mi?"

"O kadar da değil, sevgili baba, o kadar da değil" diye cevap verdi Yuda onu yatıştırarak. "Sadece tokluk sınırında bulunuyor. Şunu idrak etmen gerekir ki onu sana ölüm geri vermiyor, tam aksine hayat. Eğer ölüm bunu yapmış olsaydı onu yine o zamanki hâliyle geri alacak olurdun; ama onu sana hayat geri verdiği ve onun ellerinden onu teslim alacağın için, bu geyik yavrusu artık eskisi gibi değil, aksine artık o başgeyik olmuş, takısı da var. Tabii onun bir parça bizim âdetlerimize yabancılaştığını da anlayacaksın, Hermon'un karlarından daha beyaz bir kumaştan yapılmış pileli bir elbise giyiyor."

"Ölmeden önce oraya gidip onu görmek istiyorum" dedi Yakup. "Yaşamamış olsaydı şimdi hayatta olmazdı. Tanrıya şükürler olsun."

"İlahi okunsun!" diye bağırıyordu herkes; oraya hızla yaklaşarak Yakup'u ve kardeşleri kutluyor ve Yakup'un elbisesinin eteklerini öpüyorlardı. Yakup başını eğip onların başlarına bakmıyordu; gözlerini yeniden semaya çevirmişti ve başını hâlâ sallayıp duruyordu. Serah ise mindere oturup ilahiler söyleyen ağzını açmış, şunu okuyordu:

> "Oku onun şakacı bakışlarını:
> Bunun hepsi sadece Tanrının şakasıydı;
> ve geç de olsa yüce bir duyguyla
> bas oğlunu baba bağrına!"

YEDİNCİ BÖLÜM

YENİDEN VERİLEN ADAM

Ben Oraya Gitmek ve Onu Görmek İstiyorum

Böylece inatçı inek kendi yavrusunun, daha doğrusu danasının sesini duymuştu; bu danayı kurnaz efendi dinlensin diye sürülecek tarlasına getirmişti; bu ineğin boyunduruğu vardı ve bu boyunduruk la çift sürüyordu. Ölmüş bir toprak olarak kabul ettiği tarlaya gidip çalışmak ineğin zoruna gidiyordu. Onun açıkladığı bu karara, Yakup aslında kuşku duyarak varmıştı; bu konuyu ayrıntılı düşünmesi için vaktinin olmasından memnundu; çünkü alışkanlıklardan vazgeçip aşiretin toptan aşağı ülkeye göç ederek orada yerleşmesini sağlamak için zaman gerekiyordu ve kendisine de bu zaman verilmişti. Bene Yisrael halkı, Firavun'un talimatına uyup evini barkını yüzüstü bırakıp göç edecek kimseler değildi; gerçi Gosen bölgesinde, buradaki eşyalara ihtiyaçları olmayacağı söylenmişti ama ne olacağı belli olmazdı. 'Her şeyi yüzüstü bırakmak', bunun anlamı: Her şeyi yanınıza alıp getirmeyin demekti; çünkü bu uygun düşmeyen bir işti; kullanılacak eşyaların veya küçükbaş ve büyükbaş hayvanların hepsini değil demek, hiç uygun düşmüyordu; kesinlikle hiçbir şey sözünün anlamı, yolculuğu güçleştirecek şeyleri, bunları almak isteyenlere bırakın demekti. Çok geniş zamana yayılacak bir satış işi yapmak gerekiyordu; yani aceleci davranılmama-

lı, aksine bilindiği gibi ciddi ve pazarlıkla rahat rahat bunu yapmak lazımdı. Ama Yakup'un bunu oluruna bırakması, geniş kapsamlı bir karar aldığının da bir işaretiydi; bunu ifade etmesi bile çeşitli yorumlara olasılık tanıyordu.

'Ben oraya gitmek ve onu görmek istiyorum' demesi ve insanların bunu aynen böyle duyması, sadece şu anlama geliyor olmalıydı: 'Ben onu ziyaret etmek, ölmeden önce onun yüzünü tekrar görmek, sonra da memlekete geri dönmek istiyorum.' Herkesin ve Yakup'un da bizzat fark ettiği gibi, bu yine de asla anlamına gelebiliyordu. Bu, sadece yeniden görmek amacıyla yapılacak bir ziyaret anlamında olsaydı, affınıza sığınarak söylemeliyim ki bu, sanki babasının Mizraim'e büyük bir zahmete katlanarak Yusuf'u ziyarete gitmesinin asıl sebebinin ona bir ziyaret borcu olduğu anlamına gelebilir veya Yusuf'un ulu bir kişi olduğunu Yakup'un da göstermek istemesindenmiş gibi de yorumlanabilirdi. Onları peşinden getirtmek fikri ve motifi ise buna aykırıydı; Yakup da bunu tam mânâsıyla anlıyordu; çünkü artık uygun saat gelmiş, kaderin dönüşü belli olmuştu. Yusuf, bunun için seçilmiş ve oralara gönderilmiş değildi. Yine bunun için Yakup'un yüzü ağlamaktan davul gibi şişmemişti, yani onların birbirleriyle bir kez görüşmeleri için değil, aksine Yusuf'un İsrail'i peşinden oraya getirtmesi yüzündendi. Yakup, Tanrıyı çok iyi tanıyan birisiydi; bu güzel insanın oraya götürülüşünün ve aşağıdaki ülkede ululaştırılmasının, acımasız pahalılık yüzünden kardeşlerin zorunlu olarak Mısır'a gitmelerinin sebebini anlamayacak birisi değildi, –bütün bunlar ilerisini gören bir planlama dâhilinde gelişen olaylardı; buna saygısızca davranmak çok büyük bir çılgınlık olurdu.

Yakup'un, bu derece yaygın, birçok halkı sıkıntıya sokan ve iktisadi devrimlerin ortaya çıkmasına sebep olan, her yerde hükmünü sürdüren kuraklıktan sadece kendi evinin ve sülalesinin geleceğini devam ettirmek şeklindeki davranışını bencillik olarak nitelemek çok küstahça bir şeydir; bu fikirde açıkça gözüken şey şudur: Eğer burada her şey onun ve sülalesiniyle ilgili olsaydı, dünyanın geri ka-

lan kısmı şu veye bu şekilde birçok şeye katlanmak zorunda kalırdı. Ama takdire şayan ve olumlu bir davranış için gasp ve benmerkezlilik ifadesini kullanmak, olumsuz bir nitelemedir; bu davranış için söylenecek daha güzel bir isim vardır: Sofuluk, yani dindarlık. İçinde kınayıcı, küçük düşürücü ifadelerin görülmediği, alçakgönüllü ve kibir sözcüklerinin bir çelişki oluşturmadığı bir fazilet var mıdır? Dindarca inanış, yani iman, ben'in ve ben'in selametinin devamı için dünyanın gönülden sevilmesi demektir; bu, mevcut olmadan, insanı Tanrıdan nefret ettirecek derecede aşırıya kaçan, hatta tek endişenin sadece Tanrı etrafında, onunla ilgili olduğuna inanılan bir durum ortaya çıkar ki böyle bir iman ya da dindarlık yoktur; bu daha çok, güçlü bir faziletin temelidir. Bunun karşıtı ise kendi öz ben'ine saygısızlıktır ve kendisini boşluğa ve en dışa itekleme olayıdır; bu tutumdan da dünyaya hiçbir hayır gelmeyebilir. Kendisine önem vermeyen ise hemen sefil ve perişan olur, değerini yitirir. Ama kendisine önem veren ve kendisine saygısı olan kişi, Abram gibi olur; kendisinin ve benliğindeki kişinin sadece En Yüce Varlığa hizmet etmesi gerektiğine karar verir. Onun bu hizmeti insanlar için bir hayır ve inayet olur. Burada ben'in onuruyla insanlık onurunun birbiriyle bağlantı kurar. İnsan benliğinin merkezî bir önem taşıması Tanrının keşfedilmesi için ön şarttır. Kendisini önemsemeyen insanlıkta bu iki temel özellik tamamen yok olduğu için bu iki keşif de yeniden kaybolup gidebilir.

Burada ise aşağıda açıklanan şeyi sürdürmek gerekir: İman etmek; yoğunlaştırmak, darlaştırmak anlamına gelmez; ben'in yüceltilmesi de asla insanın kendisini tecrit etmesi, bağlarını koparması ve her şeye, kendisi dışındakilere ve kendisini aşan şeylere karşı acımasız, duygusuz davranma, kısacası kendi ben'imizi aşan her şeye karşı duygusal olarak sert olmak anlamına gelmez; oysa insan kendi ben'ini aşan her şeyde kendisini yeniden keşfedip mutlu olmalıdır. İman etmek, bir şeyin ruhuna nüfuz etmekse bu, insanın kendi ben'inin önemini kabul etmektir; onun daima-var olanın ruhuna akarak karışması ve büyüyüp gelişmesi ise mutlu bir olaydır;

çünkü Onun içindedir, Ona dönmüş ve kendisini Onun içinde yeniden keşfetmiş demektir. –Bir ve Tek Varlık'ın itibar kaybı, onun şerefini küçültmez, hatta onun bu şerefiyle barışıp uyum sağlar, aynı zamanda Onu takdis ederek yüceltir.

Yola koyulma zamanında Yakup'un ruhi durumu böyleydi, bu sırada oğulları yolculukla ilgili işleri hallediyorlardı; onun ruhi durumu yeterince huşu içinde değildi. Oğlunun kaybıyla ağlayıp sızladığı bir gün onu rüyasında gördükten sonra Eliezer'in kulağına sürekli ve ısrarlı bir şekilde şunu gerçekten söylemek üzereydi: Kendisini ölen oğlunun yanına, aşağı dünyaya indirmesini. Bu kaderle ilgili bir hadiseydi. Ben'in sınırlarını kozmik âleme açtığı ve içinde kendini kaybettiği, onunla değişikliğe uğrayıp barıştığı yerde, tecrit edilme ve bağını koparma olgusundan söz edilebilir mi? Kalkıp gitme düşüncesi bile, daima-var olmanın ve eşi benzeri olmayan bir âni vurgulayan dönüşün en yaygın ve önemli unsurlarıyla doluydu. İhtiyar Yakup yine aynı Yakup'tu, oğul da doğru yapılan bir aldatma hadisesinden sonra Beerşeba'dan Naharaim'e doğru yola çıkan aynı kişiydi. Yirmi beş yıllık ikametten sonra karıları ve sürüleriyle Harran'dan ayrılan adam, işte bu Yakup'tu. Ama hayatında aynı şeyi değişik yaşlarda da hep aynı şekilde yaşamış kişi sadece Yakup'un kendisi değildi: Bu, yola çıkma hadisesiydi. O, Filistin diyarına Abimeleh'deki Gerar'a giden bir İshak'tı. Daha da eskilerde kalan da vardı: Yola çıkma hadisesinin ilk şeklinin yeniden döndüğünü görüyordu: Gezgin Abram'ın Ur'dan ve Kalde'den yola çıkışını görüyordu –bu yolculuk bir ilk değildi, aynı zamanda onun gökyüzü âlemindeki gezintisinin yeryüzündeki taklidi ve yansımasıydı: Ayın gökyüzündeki gezintisi, o âlemin içine götüren yoldaki gezintisi, bir duraktan ötekine geçerek bir gidişti: Bel Harran, bu yolun efendisiydi. Yeryüzündeki ilk gezgin olan Abram Harran'da duraklamıştı. Böylece bu yolculuk için de bir duraklama yeri saptanmıştı: Beerşeba. Yakup orada kendi ilk ay durağını yapacaktı.

Abram ve onun bir kıtlık sırasında Mısır'a yolculuk yaptığını, orada yabancı olarak kalmak istediğini hatırlamış ve bu fikir onu çok teselli etmişti. Onun bu teselliye ne kadar çok ihtiyacı vardı! Tekrar görüşmenin vereceği ulvi acıyla –gerçi oraya çağrılmıştı– görüştükten sonra artık rahat rahat ölebilirdi; çünkü bundan sonra yolculuğa çıkmaya değecek daha sevindirici bir sebep olmayacağını sanıyordu; gerçi Mısır'a göç etmek ve Firavun'un tahsis edeceği meralarda hayvanlarını beslemek, büyük bir nimet olarak geçerliydi; buna birçok kişi talip olmuştu; onu ve onun evini kıskanıyorlardı. Elbette Yakup için, atalarının yurdunu bırakıp havyan tanrıların iğrenç dünyasıyla, bataklık ve Ham'ın çocuklarının diyarıyla kendi memleketini değiştirmek ve Tanrının kararına boyun eğmek çok ağırına gitmişti. Ataları gibi rahat, ikinci bir emre kadar rahat kalacaktı; Abram'ın göçtüğü bu ülkede daima yarı bir yabancı olarak tıpkı onlar gibi yerleşecekti; o tıpkı ötekiler gibi burada öleceğini söylemişti; Abram'dan işittiği hikmetli bir söz vardı: Onun tohumu kendisine ait olmayan bir ülkede yabancı olacak; onun doğduğu ve kendi ölülerinin sonsuz istirahat yeri olan bu ülkeyi işaret ettiğine inanmıştı. Artık bu vahyin boşu boşuna, korku ve büyük karanlıkla ilişkisi kalmamıştı; bu vahiy daha da uzaklara yöneliyor ve açıkça göç edilecek toprakları işaret ediyordu: Mizraim'i, Mısır'a ait hizmet binasını gösteriyordu. Böylece Yakup, çok sıkı yönetilen aşağı ülkeyi, istemeyerek ifade etmişti; böylece orası, kendi öz tohumuna hizmet edecek bir ev olmuştu. Bu artık üzücüydü ama açıkça kendisine malum olmuştu. Onun seyahati Tanrının işaretindeki tehdidin devam ettiği görüşünü de içinde bulunduruyordu: 'Onlar orada hizmet etmeye zorlanacak ve dört yüz yıl sıkıntı çekecekler' ve söylenen yere göç edip oraya yerleştiler; orası birçok kuşak için angarya iş yaparak yaşadıkları yerdi; bütün olasılıklara göre Firavun bu sülaleye evini açmıştı. Her şey akrabalarını kurtarmak için planlanmıştı; bu şey, mutluluk ve felaket anlamına geliyordu, alınyazısı ve gelecek düşüncesi büyük boyutlarda ortaya çıkmıştı: Kaderin yön-

lendirdiği bu yolculuk artık kesinlik kazanmıştı; bunun için Yakup Tanrıya sığınmaya karar vermişti.

Mezarlıklar diyarında sıkıntılı günler oldu; Yakup için en zor durumlardan birisi de kesinlikle geride bıraktığı mezarlardı: Rahel'in yol üzerindeki mezarı, Abram'ın tarlayla birlikte Hititli Efron'dan dört yüz Şekel gümüş karşılığında satın aldığı ve aile mezarlığı olarak kullanılan çift katlı Mahpelah mağarasındaki mezar. Koyun yetiştiricileri gibi hareketli bir yaşam tarzı olan İsrael'in taşınmaz malları da vardı: Mezar mağarayla tarla gibi. Bunlar yine kendisinin malı olarak kaldı. Göç etmeye niyet edenler, ellerindeki taşınabilir malların bazılarını devredebilmişlerdi, ama taşınmaz mallarını, özellikle de mezar ve tarlayı elden çıkaramazlardı. Bunlar Yakup'un geri dönüş teminatıydı. Çünkü gittikçe çoğalan soyundan birçoğu Mısır topraklarında kalıp orada ölebilirlerdi, ama kendisi, Tanrısına ve insanlara karşı sorumluluk taşıyordu ve bunun için ömrünün geri kalan kısmını asıl evinin bulunduğu memleketinde geçirmeye karar vermişti: Atalarının, oğullarının ve annesinin mezarının bulunduğu –tek sevdiği, kalbinde ayrı bir yeri olan ve yol kenarında mezarı bulunan, sevgili oğlu Yusuf'un rahmetli annesinin bulunduğu topraklarda kalacaktı.

Çalınıp aşağıdaki topraklara götürülen oğlunun yanına yolculuk yapıp yapmama konusunda Yakup'un düşünüp taşınacağı bir zamanı olması iyi değil miydi? Seçilmiş sevgili oğlun asıl rolü ve Tanrının ona verdiği görev ne kadar muhteşemdi! Yakup'un burayla ilgili düşünceleri ve çıkardığı sonuçları kendi oğlunun aracılığıyla öğrenecekti. Şu anda Yusuf'tan söz ettiğinde ona "Benim Beyefendi oğlum" demekteydi. "Mısır'a, Beyefendi oğlumun yanına gitmeye niyet ettim. O, orada üst düzey bir makam sahibidir" diyordu. Halk kendilerine böyle konuşan ihtiyarın arkasından gülümsüyor ve bir baba olarak gururlanışına bıyık altından kıs kıs gülüyordu. Onlar, Yakup'un bu konuşmasının ne kadar ciddi ve kararlı olduğunu ve nelerden feragat ettiğini bilmiyorlardı.

Yetmişiniz Birden

Çiçeklerle bezeli ilkbahar günleri geçip yaz günlerinin sonuna varılmıştı; bu zaman zarfında İsrael yolculukla ilgili işlerini yerine getirmiş ve Mamre Koruluğu'ndan Hebron'a doğru seyahat kafilesinin hareketine sıra gelmişti: İlk ulaşacakları menzil Beerşeba'ydı; sınırdaki bu yerde birkaç gün kaldılar; burası Yakup'un ve babasının doğduğu, Kutsal Elçinin gelin olması için ikna edip Mezopotamya'dan getirdiği Rebeka'nın bulunduğu yerdi.

Yakup bu yerden ayrılarak malı mülkü, koyunları, oğulları ve oğullarının oğulları, kızları ve kızlarının oğullarıyla birlikte yollara düştü. Şöyle de söylenebilir: Karılarıyla, kızlarıyla, oğullarıyla ve oğullarının karılarıyla birlikte yola çıktılar –bir parça çaprazlama sıralama oldu; çünkü kendi 'karılarıyla' sözüyle, aslında oğullarının karılarıyla demek isteniyordu; 'kızlarıyla' sözü de aynı bağlamdaydı, yani oğullarının kızlarıyla denmek istenmişti, bunlar arasında örneğin ilahiler söyleyen Serah da bulunuyordu. Yetmiş kişiydiler –bunun anlamı şu: Yetmiş rakamına uyulmuştu; aslında bu rakam sayılarak saptanmamıştı, sadece alınan ortak karardı: Bu sırada çok güzel bir mehtap vardı, bunun ne olduğunu bizler çok iyi biliyoruz, onun aydınlığının Eon'un üstüne düşmediğini ve onun için gönderilmediğini de biliyoruz, her neyse ay o gün en güzel konumundaydı. Tanrının defterinde dünya yaratıldığındaki halkların sayısı da yetmiş rakamıyla yazılıydı ve bu sayı, ilk babamızın tohumlarından meydana gelmiş nesillerdi; bunların sonradan alenen kontrol edilmesi de söz konusu olamazdı. Ama Yakup'un tohumları söz konusu olduğunda, oğullarının karılarını bu rakamın içine almamamız mı gerekir? Böyle bir şey yapılamaz. Sayım yapılmayan yerde, onların da sayılmamış olması doğaldır; önceden alınmış kutsal ve güzel bir önyargıya dayanan bu sonuç yüzünden, kimin sayıldığı, kimlerin sayılmadığı şeklindeki bu soru ortadan kalkar. Yakup'un bizzat onları sayıp saymadığı ve ötekileri de bu sayının içine alıp almadığı, yani bu yetmiş rakamı içinde olup olmadıkları veya yet-

miş birinci kişinin bunların içine alınıp alınmadığı kesinlikle bilinmiyor. Eon'un her iki olasılığı da aynı zamanda muhafaza ettiğini kabul ediyoruz. Bu olaydan çok sonraları, örneğin Yuda'nın soyundan birisinin bir hadisesi olmuştu; bu ayrıntılı olarak şöyleydi: Tamar'ın Yuda'dan planlayarak peydahladığı oğlu Perez vardı –onun soyundan gelen adamın ismi İsai idi, yedi oğlu vardı ve en küçük oğlu koyun güderdi ve bu çocuk takdis edilmişti. Buradaki 've' ile ne kastediliyordu? O, bu yetmiş rakamı içine en küçük oğlan olarak alınmış mıydı veya İsai'nin sekiz oğlu mu vardı? Bu sonuncusu daha olası, çünkü insanın sekiz yerine yedi oğlunun olması çok daha güzel ve daha doğru. Bu olasılık dışındaki fazlalıklarsa yani kesinlikle belli olan şey, İsai'nin oğullarının sayısı –en küçük oğlu da bu rakama dâhil edilmiş olsa da– yedi olarak hiç değişmemişti. Bu sayıda karar kılındı ve bunun dışında da kalsa artık böyle kabul edildi. –Başka bir hadise de, bir adamın tam yetmiş oğlu vardı, çünkü onun çok sayıda karısı vardı. Bu kadınlardan birisinin oğlu, diğer erkek kardeşleri öldürdü; bu adamın yetmiş oğlu bir tek taşla vurulup yok edildi. Bizim hesabımıza göre o çocuk altmış dokuz kardeşini öldürmüştü; bu kesinlikle doğruydu: Sadece altmış dokuzunu öldürdü; çünkü ismi Yotam olan başka bir erkek kardeş nasılsa hayatta kalmıştı. Bunu böyle kabul etmek çok zor; katil olan kardeşin dışında bir başka kardeşin daha olmasını kabul etmek mümkün değil, ama o, burada yetmişinin hepsini birden öldürmüştü ve kendisinin dışında hâlâ başka bir kardeşinin bulunması... Bu, hep bir arada olmakla kapalı toplumun dışında kalmak hadisesiyle ilgili çok güçlü ve ders verici bir örnektir.

Yani Yakup, doğru anladınız, yetmiş kişilik göç edenler içinde yetmiş birinci kişiydi, –gün ışığında görülen bu rakamdı. Hem daha az hem de daha yüksek olan hakikat buydu –yeni bir çelişki, ama görünen ve söylenen bu, başkası da yok. Bu durumda baba Yakup, yetmişinci kişiydi, yetmiş birinci değil, bu sülalenin erkeklerden oluşan kısmı altmış dokuz kişiydi. Mısır'da bulunan Yusuf da bu erkekler grubuna dâhildi; orada dünyaya gelen Yusuf'un iki oğlu da.

Bu üç kişi göç edenler grubuna dâhil olmadıkları için, bu erkekler grubuna dâhil olsalar bile, seyahate çıkanların sayısından çıkarılmaları gerekiyor. Bunları çıkarmak yine de mümkün gözükmüyor, çünkü yola çıkış zamanında henüz dünyada olmayan kişiler de bu rakama dâhildi. Levi'nin kızı olan Yohebed ile annesi o sırada hamileydi ve Mısır'a girdiklerinde, 'duvarlar arasında', yani sınırdaki hisar surları arasında doğum yapmışlardı. Açıkça görüldüğü gibi Yakup'un torunları ve büyük torunları, ne doğmuş olanlar ne de yeni hamile olanlar, göç edenlerin toplamına dâhil edilmişlerdi; çünkü onlar henüz mevcut değillerdi. Dinî kaynaklara göre Mısır'a geldiler, '*in lumbis patrum*'.

Hesaptan zorunlu düşmeler yapılması hakkındaki bilgilir bu kadar. Ama zorlayıcı sebeplerle altmış dokuza yükseltmek mümkün olmuştur. Yakup'un erkek soyu sadece bu kadardı; daha doğrusu –veya kesin olarak söylenirse: Onun doğrudan bütün soyundan gelen kuşaklar göz önüne alındığında, bu sayıya oğullarının kadınları girmese de kız çocuklarının kesinlikle katıldığı anlaşılıyor; örneğin Serah buna kesinlikle girmişti. Yusuf'un hayatta olduğuna dair ilk haberi getiren bu küçük kızı onlar arasında saymamak, tamamen saçma bir şey olurdu. Onun itibarı İsrael'in nezdinde çok büyüktü ve Yakup minnettarlığını ifade etmek için onu kutsamıştı; yani onun ölümü tatmamasını ve canlı olarak semaya yükselmesini temenni ettiğinden şüphe duyulmuyordu. Gerçekten de hiç kimse, bu kızın ne zaman öldüğünü bilmiyor; onun hayatı, görünüşe göre hesap edilemiyor. Onunla ilgili bir rivayete göre, Yusuf'un mezarını şaşırmış bir hâlde arayan adama, yani Musa'ya, Nil Nehri içindeki mezar yerini gösterdiği söyleniyor; aradan çok uzun bir zaman geçtikten sonra 'Bilge Kadın' ismiyle Abram'ın halkı içinde yaşadığı söylenir. Her neyse; çeşitli zaman dilimlerinde yaşayan kişinin aynı Serah olup olmadığı veya başka bir kızın bilerek bu haberi müjdeleyen küçük kız olarak kabul edilip edilmediği –bunun yetmiş göçmen rakamına giren kişi olup olmadığı ve 'yetmiş' rakamının burada taşıdığı anlamın ne ifade ettiği konusunu kimse kurcalamayacaktır.

Oğullarının karılarının, yani Yakup'un torunlarının annelerinin itibarları yeterli kabul edilmediğinden bu rakama dâhil edilmedikleri kesindir. Sadece 'kadınlar'dan değil 'annelerden' söz etmiştik; biz burada Tamar'ı göz önünde tutuyoruz –çünkü o, ona 'Nereye gidersen ben de oraya gitmek istiyorum' demişti–, onlarla birlikte Yuda'ya yakışır bir şekilde, Yuda'nın oğullarıyla beraber kafilede yer almıştı. Bu kadın elinde uzun âsasıyla, bir kadından beklenmeyecek derecede uzun attığı yalınayaklarıyla; uzun boyu, esmer teni, daire gibi geniş burun delikleri ve mağrur görünüşlü ağzıyla, ayrıca kendine özgü, çok uzaklara dikilmiş bakışlarıyla gidiyordu –işte bu grubun dışında kalmayı arzu etmeyen, kararlı kadın bu rakamın içinde nasıl sayılmamış olabilirdi? Bu kadının iki kocası 'Er ve Onan'ın durumlarıysa biraz farklıydı: Onlar ne ay ışığında ne de gündüz bu sayıya alınmıştı; çünkü onlar ölmüştü. İsrael gelecekte dünyaya gelecekleri buna katmış olsa bile ölenleri katmamıştı. Buna karşılık kadının almadığı ihtiyaç da duymadığı koca Şelah ise Tamar'ın yanındaydı; kadın ona mükemmel bir üvey erkek kardeş vermişti; Lea'dan olan torunların sayısı ise otuz ikiydi.

Onu Taşıyın!

Yetmiş kişi oldukları konusunda anlaşarak İsrael, Amorit'in Mamre Koruluğu'ndan yola çıkmıştı. Herkes sayılmıştı, sayılmayanlar: Çobanlar, araba sürücüleri, araba ve yükleme köleleriydi; bunlar da kafilede kesinlikle yer almıştı; böylece sayıları yüz kişiden fazlaydı –yanlarında götürdükleri çok renkli, çok gürültülü sürüler yüzünden ağır ağır ilerleyen, toz bulutları içinde göç eden ordu gibi bir kafile. Bu kafilede yer alan grupların ilerleyiş şekilleri de çeşitliydi –laf aramızda, Yusuf'un gönderdiği Mısır'a ait arabalar, bu sırada pek işe yaramamıştı. Bunlar 'agolt' denilen yük arabaları değildi; iki tekerlekli ve çoğuna öküz koşulmuş küçük kağnılardı; onlara ev için gerekli mutfak malzemeleri, su torbaları ve yem yüklenmişti; küçük çocukları olan kadınlar da bindirilmişti. 'Merkobt' tipi asıl seyahat ara-

baları ise daha hafif ve kısmen çok lüks donanımlıydı; katırlarla birer çift atla çekiliyorlardı; arkaları açık, çok zarif, üzerleri mor renk köseleyle kaplı arabalardı; bazılarının etrafı ahşap ve üzeri altın yaldızlı parmaklıkla çevriliydi; –Yusuf'un ve kralın nazik düşüncesiyle tahsis edilen, hoşça vakit geçirmek için yapılmış bu lüks arabalar, hiçbir şekilde kullanılamadığı için Mısırlılar diyarından nasıl gelmişlerse aynen öyle boş bir hâlde geri dönmüşlerdi. Onların tekerlek başları en güzel şekilde imal edilmiş zenci başları şeklindeydi; bazılarının içi ve dış kısımları keten kumaş ve alçı kabartmalarıyla süslüydü; bu alçı kabartmalarda saray ve köy hayatından sahneler yer alıyordu. Bunlara iki veya çok sıkışık bir hâlde üç kişi binebiliyordu; yaylanma sistemi yetersiz olduğundan ve sürekli bozuk yollarda yol alındığından son derece yorucu oluyordu; sırtını koşumlara doğru çevirip arabanın arkasından bacakları dışarı doğru uzatarak gitmek herkesin hoşuna gitmiyordu. Tamar gibi birçok kişi, yaya gitmeyi tercih edip âsalarına yaslanarak yürüyorlardı. Pek çok kadın ve erkek, geniş ayaklı develere, fırlak kemikli katırlara, beyaz ve kır eşeklere binerek gidiyorlardı; onlar, iri boncuklu, taşlı, işlemeli semer örtüleri ve yünden yapılmış saltanatlı çiçeklerle süslenen, yoldaki tozları ayağa kaldıran binek hayvanları üzerindeydi. Yakup'un halkı, Yusuf'un davet ettiği insanlar, hayvanlara binerek seyahat ediyorlardı; eğrilmiş yünden elbiseler giyinmiş, renkli bir sülaleydi, çoğu çöldeki şartlara uygun şayaktan yapılmış paltolar giymiş, başlarında etrafında keçeden halka olan agelleriyle sakallı adamlar; omuzlarına kadar inen siyah örgülü saçları, kollarında gümüş ve taşlarla süslü şıkır şıkır bilezikleri, alınlarında bir dizi parayla yapılmış takıları, kınalı parmakları ve kollarından etrafı lame kumaştan suyla çevrili yumuşak kundaklara sarılmış meme emen çocuklarıyla kadınlar –közde pişirilmiş soğan, mayalı hamurdan ekmek ve zeytin yiyerek sıradağların sırtlarında, Urusalim'den Hebron tepelerinden geçen yolu kullanarak Negeb, yani kuru topraklar denilen daha alçak yerlere inen yolda Kitap Şehri denilen Kiryat Sefer'e ve Beerşeba'ya doğru ilerliyorlardı.

Doğal olarak bizim bütün endişemiz baba Yakup'un rahat ettirilmesiydi. Yakup'un oraya nakli nasıl olmuştu? Yusuf kendi arabasını göndererek, ileri yaşlardaki bu ihtiyarın kabartmalarla süslü arabada ayakta getirilmesini mi yoksa altın parmaklıklı arabayla oturarak seyahat etmesini mi kastetmişti? Bunu istemedi. Efendisi Firavun'un da aklına böyle bir düşünce gelmemişti. Atôn'un güzel evladının henüz yeni, kokular içindeki köşkündeyken verdiği talimat şöyleydi: "Babanızı alın ve onu taşıyarak g e t i r i n." Bu saygın ihtiyar ihtişamlı bir şekilde taşınarak getirilmeliydi, düşünülen şey buydu. Yusuf'un gönderdiği, çoğu bir işe yaramayan arabaların içinde bir tek, sırf böyle törensel amaca uygun yapılmış ve Yakup'un taşınması için tahsis edilmiş çok özel bir araç vardı: Keme'nin asilzadelerinin şehirlerin sokaklarında ve çıktıkları yolculuklarda kullandıkları Mısır tahtırevanı. Bu rahatlığı sağlayan tahtırevandaki özellikler: Yan yüzeyleri zarif yazılarla süslü zengin büyük perdeli, ince kamıştan yapılmış koltuk sırtı ve bronzdan taşıma sapları, tahta kutu şeklinde çok renkli, her yanı rüzgâra ve toza karşı korumalı bir nakil aracıydı. Bu tahtırevan delikanlılar tarafından taşınıyordu, ayrıca iki eşeğin veya katırın sırtına yerleştirilerek taşınmasını sağlayan düzenek de vardı. Yakup bunun içinde kendisini çok rahat hissediyordu; bunu ilk kez kullanma kararı vermişti. Ama tahtırevana ancak vatanıyla yabancı diyar sınırı olan Beerşeba'dan itibaren binmeyi düşünmüştü. Oraya kadar, güneş çarpmaması için semerine bir şemsiye yerleştirilen, tek hörgüçlü, ağır bakışlı bir hecin devesi üzerinde gitmişti.

İhtiyarın çok güzel ve ihtişamlı bir dış görünüşü vardı; beşik gibi salınarak giden uysal hayvanın sırtında sallana sallana gideceğini ve etrafında da oğullarının bulunacağını biliyordu. Başında ucu püsküllü, ince kumaştan yapılmış, *kofia* denilen bir poşu vardı, uçlarını boynuna dolamıştı ve bir kısmı omuz başlarından, koyu kızıl elbisesinin üstüne dökülüyordu; bu elbisesinin önü açıldığında, eğrilmiş ipten dokunmuş bir içlik gözüküyordu. Yumuşak çoban gözlerini iç dünyasına çevirmiş, geçmişteki ve gelecekteki hayat hikâyesini ak-

lından geçiriyordu; hiç kimse onu rahatsız edecek bir şey yapmıyordu; en çok da nadiren keyfinin nasıl olduğunu soruyorlardı. Bu sırada Yakup özellikle Beerşeba'daki İbrahim'in diktiği kutsal ağacı yeniden görmekten büyük bir haz duyuyordu; bu ağacın altında kurban sunmuş, vahiy almış ve uyumuştu.

Yakup Öğretiyor ve Rüya Görüyor

Dev gövdeli ılgın ağacı, asırlık bir taş masayı ve dikey bir taş sütunu veya Massebe'yi gölgesinin altına alarak, Beerşeba'nın iskân alanının dışında ihtişamla duruyordu; bizim göçmenlerimiz buraya hiç uğramadılar; bu yer, orta yükseklikte bir tepenin üzerindeydi ve bu ağaç iyice incelendiğinde Yakup'un dedesi tarafından oraya dikilmediği anlaşılıyordu; aksine onun tarafından, bu vahiy ve keramet ağacı, yani *'élôn môreh* bu bölgenin çocuklarından devralınmış ve Baal Tapınağı konumundan onun En Yüce ve Tek Tanrısının bir kült merkezine dönüştürülmüştü. Bunu Yakup da çok iyi biliyor olmalıydı; ama bu ağacı Abram'ın diktiği görüşünü sarsmamak için söylemedi. Mantıki bağlamda hiç kuşkusuz bu böyleydi; babanın düşünce tarzı daha ılımlı ve daha engindi, yani sadece birisini veya başkasını tanıyan bizim düşünce tarzımıza göre daha yumuşak ve derindi; biz elimizi masaya vurup hızlı bir şekilde şöyle söyleriz: "Bu bir Baal ağacıysa İbrahim bunu asla dikmiş olamaz!" Bu tarz hakikat arayışı çok heyecanlı ve rahatsız edicidir, oysa ılımlı ve engin bir düşünce tarzı, her iki bakış açısını sakince birleştiren çok onurlu ve şerefli bir konuma sahiptir, tıpkı Yakup'un düşüncesi gibi.

İsrael'in bu ağacın altında Sonsuz Âlemlerin Sahibi Tanrıya ibadet etmesinde uyguladığı şekiller, Kenan çocuklarının tapınma geleneklerinden hemen hemen hiç farklı değildi –kamuyu rahatsız eden her şey bunun dışında kalıyordu, yani bilindiği gibi müstehcen şakalaşmalar hariç, çünkü bu müstehcenlik, çocukların işlerine elde olmayarak sekte vuruyordu. Kutsal tepenin eteklerinde, mola

için halka şeklinde çadırlar kuruldu ve taş masa üzerinde kurban kesilmesi için hazırlıklara hemen başlandı, sonra kurban yemeği yenildi. Baal'e inanan çocuklar bundan farklı bir şey mi yapıyorlardı? Onlar da kuzu ve teke kanlarını, bu taş masa üzerinden akıtmıyorlar mıydı ve yan tarafındaki dikey taşa da kan sürmüyorlar mıydı? Hiç şüphesiz öyle yapıyorlardı; İsrael'in çocukları ise bunu başka bir inançla, daha da geliştirilmiş, eğitilmiş bir dindarlıkla yerine getiriyorlardı; kurban yemeğinden sonra inançlarına uygun olarak çiftler hâlinde birbirleriyle şakalaşmıyorlardı, en azından bunu herkesin içinde yapmıyorlardı.

Yakup, bu ağacın altında Tanrı konusunda ders vererek onları eğitiyordu. Bu, onlar için sıkıcı olmuyordu, aksine yeni yetişmekte olanlar için çok ilginç ve eğlendirici geliyor ve anlatılanları önemsiyorlardı; çünkü hepsi az çok bu yönde yetenekliydi, en müşkül konuları bile kolayca kavrıyorlardı. Yakup onlara Baal'in çokanlamlılığındaki farkları ve babalarının En Yüce ve Tek Tanrısıyla onların arasındaki farkı anlatıyordu. Gerçekten de Baal'in çok çeşitli anlamları vardı; çünkü sadece bir Baal yoktu, Baaller vardı, bunun anlamı kült yerlerinin, korulukların, meydanların, su kaynaklarının ve ağaçların koruyucusu, sahibiydi; bir sürü tarla ve ev tanrıları vardı; bunlar tek ve tek bir yere bağlı işler yaparlardı; hepsinin de yüzleri belli değildi, çünkü şahıs değildiler ve kendi isimleri yoktu; eğer Tirus gibiyseler onlara en çok 'Melkart', yani Şehir kralı ismi verilirdi. Bu durumda, bulunduğu yere göre Baal Peôr, Baal Hermôn veya Baal Meôn vardı; ayrıca bir birliğin Baal'i de vardı; bunlar Abram'ın Tanrıyla ilgili işi için kullanılırdı, bunlardan birisinin ismi bir parça gülünçtü, ona Dans-Baal'i deniyordu. Bunların onur ve şerefleri azdı, hatta toplu ihtişamları da yoktu. Ama ataların Tanrısının bütün bunlardan çok farklı olduğu, onun çok isimli olmadığı görülüyordu; bu Tanrı Tek'ti. İsmi de El elyon, yani En Yüce Tanrı; El ro'i, yani beni gören Tanrı; El olâm, yani Eonların Tanrısı veya Yakup'un aşağılanan konumundan doğan büyük suratlı El bêtêl, Lus'un tanrısı. Ama bunların hepsi, bir

yere bağlı olma, tarlaların ve şehirlerin Baal'i gibi çokluk özelliğine sahip değildi, aksine her şeyin içinde var olandı. Onlara bahşedilen verimlilik, onları koruyan su kaynakları, içinde oturdukları ve fısıldaştıkları ağaçlar, tepinip durdukları fırtına, tohumları zengin ilkbahar, kuraklık getiren gündoğusu rüzgârı –O bütün bunların hepsiydi, bunların hepsi Onundu, O her şeye hâkim olan Tanrıydı; çünkü her şey Ondan geliyordu, var olanların sahibi olan varlık Elohim, her şeyi kendi bünyesinde toplayan ve Ben diyendi; O, tekti ama çokluktu.

Yakup, Elohim ismi hakkında son derece ayrıntılı bilgi vermişti; bunlar yetmiş kişi için son derece heyecan verici açıklamalardı, âdeta kılı kırk yarıyordu. Onun beşinci sıradaki oğlu Dan'ın kılı kırk yaran anlatım şeklinin nereden geldiği artık fark ediliyordu, o bu ihtiyarın bir dalı olarak az da olsa ona çekmişti. Onun müzakere ettiği soru, 'Elohim'i tek bir sayıyla mı yoksa çok sayıyla mı düşünmek ve ifade etmek gerektiğiydi: 'Elohim istiyor' mu yoksa 'Elohim istiyorlar' mı? Doğru konuşma tarzının önemi işte burada yatıyordu; bu noktada bir karar vermek gerekiyordu. Yakup onun tek sayıyla kabul edilmesi gerektiğini onaylamıştı. Tanrı tek idi ve Onu şu şekilde tanımlayan büyük bir hata yapmış olurdu: 'Elohim', 'El' veya 'Tanrı' kelimesinin çoğulu olduğunu iddia etmek yanlıştı. O kelimenin çoğulu ise 'Elim' olarak telaffuz edilir. 'Elohim' ise tamamen başka bir şeydi. Bu, İbrahim isminin taşıdığı mânâda bir çokluktu az da olsa. Ur şehrinden olan bu adamın ismi Abram idi; sonraları onun adı, onursal genişleme kazandı. Elohim de işte böyleydi. Onda da ihtişam bahşeden bir onursal genişleme bulunmaktaydı, hepsi bu kadar. –Bununla asla şu kastedilmemişti: Çoktanrıcılık sözüyle insanın cezalandırılması gerektiği düşüncesi ifade edilmemiştir. Öğretici bunu iyice kafalara sokmuştu. Elohim tekti. Ama sonradan bunun çoklu, hatta üçlü olduğu düşüncesi doğdu. Çok sıcak bir günde İbrahim, Mamre Koruluğu'ndaki kulübesinin kapısı önünde otururken, üç adam onun yanına gelmişti. Bu üç adamın, Efendi Tanrıdan olduğunu oraya aceleyle gelen İbrahim derhal fark etmişti. 'Efendi'

demişti İbrahim, onların karşısında yerlere kadar eğilerek, 'Efendi' ve 'sen'. Arada sırada da 'sizler', 'sizleri' dediği oluyordu. Onlar gölgede oturmak ve kendilerini güçlendirmek için sütle dana eti rica ettiler. Ve yemeklerini yediler. Ve sonra şunları söylediler: "Bir yıl sonra sana tekrar gelmek istiyorum." Bunu söyleyen Tanrı idi. O tekti, ama üçlü olduğunu kesinlikle belli ediyordu. O çoklu Tanrı keyfiyeti gösteriyordu, ama bu sırada daima ve prensip olarak hep, sadece 'ben' diyordu, oysa bu sırada İbrahim Ona 'sen' ve 'sizler' diye hitap ediyordu. Elohim isminin çoklu sayı olarak kullanıldığını, Yakup'un ayrıntılı konuşmasında duydular, hem de az önceki açıklamaya ve onların beyinlerine böyle olmadığını söylemesine rağmen, garip bir şey. Evet, onun anlattıklarına uzun zaman kulak veriliyordu. Onun Tanrı anlayışında da Abram'ınki gibi üçlü özellik olduğu ve üç adamdan, üç bağımsız kişi çıktığı ve buna rağmen her üçünün de Bir ve Ben-diyen şahısta toplandığı ortaya çıkmıştı. Yani o ilk olarak babaların Tanrısı veya sadece Tanrı, Babadan; ikinci olarak da bize, koyunlarını yayan iyi bir çoban olduğundan; üçüncü olarak da 'Melek' diye isimlendirdiği birinden söz etmişti; oradaki yetmiş kişi buradan şöyle bir sonuç çıkarmıştı: O, bizim üzerimize güvercin kanatlarıyla gölge düşürüyor. Sonuçta onlar, Elohim'i üçlü teklik olarak kabul ettiler.

Yakup'un ağacın altındaki dinleyicileri için son derece keyifli ve heyecan verici bu derslerin, sizlerin içinde az çok benzer hisler uyandırıp uyandırmadığını bilmiyorum. Bu konuda hepsi yetenekliydi. Dağıldıklarında ve yataklarında uykuya dalmadan önce bu konuları uzun uzadıya tartıştılar: İşittikleri onursal genişleme, İbrahim'in üçlü onur konukları, çoktanrılı anlayışı bir yana bırakıp tektanrılı bir anlayışta karar kılmaları konuşuldu. Yakup'un aşiretindeki yeni yetmelerin bile neşeyle kendilerini bu konularda yetkin hissettikleri görülüyor, Tanrı konusundaki ilk tecrübe, özellikle tek Tanrının çoklu bir varlığı konusu onları çok ilgilendiriyordu.

Bu aşiretin reisi Beerşeba'da verdiği mola sırasında, kutsal ağacın altında hazırlattığı yerde üç gece kalmıştı. İlk iki gece rüya gör-

memişti ama üçüncü gece Yakup, kendisine teselli ve güç verecek bir rüya görme dileğiyle uyuduğunda, bir rüya gördü. Mısırlılar diyarından korkuyor, oraya gitmekten korkmamak için kendisinin güvende olduğunu hissetmek istiyordu: Atalarının Tanrısının bir yerde sabit kalmış bir Tanrı olmadığından, aynı zamanda aşağı ülkede de tıpkı Laban'ın memleketinde olduğu gibi Onunla birlikte olmayı arzu etmelerinden değil. Zorunlu olarak ve yürekten istediği şey, Tanrının sadece onunla birlikte bu ülkeye yaptığı yolculukta kendi yanında olmasını değil, aynı zamanda da veya elbette, kendi aşiretinin, bir yığın değil bir halk yapmasını, bundan sonra yeniden kendi vatanlarına, Nemrud'un ülkeleri arasındaki kendi memleketlerine geri dönmelerini sağlamasını diliyordu. Aslında onların memleketleri Nemrud'un imparatorluğu içinde değildi, halkı da çok cahildi ve bu topraklar henüz bilinmiyordu; fakat bu topraklarda diğer ülkelere göre inandıkları tek Tanrıya daha iyi ibadet edebiliyorlardı. Kısacası, onun ruhunun istediği tek şey, bu teselliyi bulmaktı: Kendisinin buralardan ayrılmasıyla, bir zamanlar Bethel'deki Gilgal'da kendisine malum edilen ve yücelere tırmanan merdivenle yaptığı ilahî yolculukta kendisine vaat edilen şeylerin ortadan kalkmamasını, ayrıca Tanrının, yani Âlemlerin Kralının vaktiyle rüyasında ona verdiği sözlerin arkasında olmasını bekliyordu. İşte bununla ilgili bir haber almak için uyudu ve uykusunda o haberi aldı. Tanrı ona ilahî sesiyle, ruhunda ihtiyaç hissettiği en tatlı sözü söyledi: Yusuf 'ellerini Yakup'un gözleri üzerine koysun' demişti, bu –çok içtenlikle ifade edilmiş– çok anlamlı bir rüyada verilmiş sözdü; bunun anlamı bu dünya hâkimi oğlu onu koruyacaktı ve imansızlar arasında onun ihtiyaçlarını ve bakımını sağlayacaktı ve ona hoşgörülü davranacaktı –böyle bir rüyayı Yakup uzun zamandır görmemişti.

Bırakalım o, bu ve diğer rüyalarını rahat rahat görsün. Onun uyku hâlindeki gözkapaklarının altından gözyaşları belli oluyordu. Uyandığı zaman ise kendisini güçlenmiş ve güven içinde hissetti; yetmiş kişilik kafilesiyle artık buradan ayrılmak istiyordu. Mısır

tarzında yapılmış zarif yolculuk tahtırevanına çıktı; tahtırevan yünden yörük çiçekleriyle süslü iki kır eşeğin üzerine konulmuştu; burada deveye göre daha güzel ve daha onurlu bir edayla otururak gidiyordu.

Ümitsiz Sevgiye Dair

Deltanın kuzeydoğusundan başlayıp Kenan'ın güneyindeki kurak topraklardan geçerek Beerşeba üzerinden Hebron'a ulaşan bir ticaret yolu vardı. İsrael'in çocukları bu yolu takip etti; yani Yusuf'un kardeşlerinin kullandıkları ticaret yolundan başka bir yolu izlediler. Onun yönlendirmesiyle içinden geçtikleri bu bölge, ilk zamanlarda pek çok insanı barındırıyordu; irili ufaklı yerleşim yerleriyle doluydu. Sonra aradan günler geçti; bu lanetlenmiş yol, sadece haydutluk yapan çöl insanlarının eline geçti, onları çok uzaklardan bile hızla sağa sola koşuştururken görmek mümkündü; kafiledeki eli silah tutan adamlar onların şerrinden korunmak için ellerinden ok ve yaylarını bırakmak istemiyorlardı. Ama en kötü şartlarda bile medeniyet kaybolmamış, aksine onlarla birlikteydi, tıpkı Tanrının yaptığı gibi olaylar yaşanıyordu; tüyler ürpertici ara vermelerle de olsa bu hâl devam ediyordu ve onları teselli edecek Tanrıdan başka ortada kimsecikler yoktu. –Tanrı onlara, çöl kuyusu bekçisi görünüşüyle eşlik ediyordu; yolculuğun ruhuna uygun olarak karşılarına eğlendirici yol işaretleri, gözetleme kuleleri ve mola yerleri çıkararak hedefe doğru yöneltiyordu, şimdilik şu kadarını söyleyelim: Bunlar, değerli Mısırlılar ülkesinin bir parça zavallı kalmış, ücra yerlere yerleştirdiği nöbet ve savunma kuleleriydi –daha sonra saldırıya maruz kalmayacakları ve insanı mutsuz bırakan şu meşhur sınıra ve geçit yerindeki Zel Kalesi'nin surlarına ulaşacaklardı.

Onlar bu kale surlarına on yedi günde ulaştılar –yoksa biraz fazla mıydı? Onlar yolculuk günleri için on yedi sayısını öngörmüşlerdi ve bunu bir saatle veya cetvelle saptamaya gerek duymamışlardı. On yedi gün kesindi ama birkaç gün fazla veya daha az da ol-

muş olabilirdi. –Beerşeba'da verdikleri molayı da bu hesaba katacak olursak en azından birkaç günlük fazlalığın zararı yok; çünkü yaz mevsimi bütün gücüyle hâlâ devam ettiğinden Yakup'un, yani babanın korunması için sadece günün erken saatleriyle, akşam serinliğinde hareket ediliyordu. Evet aradan bol bol on yedi gün geçmişti; Mamre'den yola çıkılmış ve bu yol kat edilmişti, bunun anlamı şuydu: Dönüşümlü olarak açılan çadırlarla bir süre için göçebe hayatı sürmüşlerdi. Sonunda Yusuf'un imparatorluğunun giriş kapısı olan Zel Kalesi'nin önünde bulundukları gün gelip çatmıştı.

İçinizden hiçbiriniz dehşet veren geçit kaleye ilişkin en ufak bir kaygı besliyor mu; orada bizim göçmenlerimizi büyük zorlukların beklediğini düşünebilir misiniz? Böyle düşünen adamla alay ederler. Çünkü bunların ellerinde fermanları, geçiş izinleri ve onayları var –Tanrının izniyle! Mısırlıların ülkesinin koca kapısını çalan zavallı insanların hiçbirisinde bu tür imkânlar yoktu, –bunlar için kapılar, surlar ve parmaklık vız gelirdi; Zel Kalesi'nin savunma kuleleri ve mekanizmaları bunlar için hava cıvaydı; kontrol görevlilerinin titiz aramaları, gülümseyerek yapılan sözde görevlerdi. Firavun'un geçit subaylarına, bu insanlarla ilgili gerekli talimatlar verilmişti; bu talimatlar onları yeterince esnek yapıyordu! Yakup ahalisi buraya davet edilmişti, hem de hiç küçümsenemeyecek birisi tarafından, Menfe'de Ekmeklerin Efendisi, Krala Gölgesunan, Firavun'un Yegâne Dostu Dyepnuteefoneh tarafından bu ülkeye yerleşmeleri ve hayvancılık yapmaları için davet edilmişlerdi! Kaygılanmak mı? Güçlük çıkarmak mı? Zaten ihtiyar reisin seyahatte taşınması için yapılan tahtırevan her şeyi açıkça söylüyor ve bunun sahibi hakkında bilgiyi belli ediyordu; bunlar Ureeliydi, Firavun'un hazinesinden alınmışlardı. Tahtırevanın içinde oturan bu zat ise mutlu bir yorgunluk içinde hoşgörülüydü; bu zatı buradan pek uzakta olmayan oğluyla buluşacakları bir randevuya götürüyorlardı. Onun oğlu, yüce bir mevki sahibi ve küçük bir soruyla herkesin betini benzini attıran birisiydi.

Kısacası, sınırdaki kontrol memurlarını yaltaklanacak gibi sevimli ve tatlı dilli tasavvur etmek doğru değildir. Demir parmaklıklar açılmış, Yakup'un aşireti, yukarıya kaldırılan ellerle selamlanarak içeri alınmış, iskele üzerinden bütün sürüleri ve insanları tıpış tıpış geçerek Firavun'un arazisine girmiş ve ağaçlar, su bentleri, su kanalları olan bataklık bir araziyle geniş meralara gruplar hâlinde ulaşmışlardı; yol üzerinde küçük mezralar vardı; işte burası Gosen, Kosen, Kesem, Gosem veya Goşem denilen bölgeydi.

Üzerinde gittikleri baraj yolunun yan tarafında, etrafı kamışlarla ve su kanalıyla çevrili tarlaları belleyen insanlar, bu bölgeye çeşitli şekillerde telaffuz edilen adlar vermişlerdi; doğru yerde olup olmadıklarını öğrenmek için yöneltilen sorulara şu cevapları vermişlerdi. Onların ifadelerine göre, yaklaşık yarım günlük bir yolculuktan sonra akşama doğru Nil'in bir kolu olan Per-Bastet'e ulaşabileceklerdi; bu yer, Dişi Kedi Tanrıçasının eviymiş. Ama bu bölgenin ana meydanı ve pazar yeri olan Pa-Kôs adlı küçük verimli şehir, henüz uzaktaydı; şehre bu isim, onun yukarıdaki özelliğinden dolayı verilmiş olmalı: Meralar, bataklık, kamışlık, ayna gibi yansımalar yapan su birikintileri, çalılık adaları ve sulak arazili bu geniş uçsuz bucaksız topraklara uzun uzun baktılar; ufukta sabahın ilk ışıkları altında Pa-Kôsen Tapınağı'nın büyük kapı kulesi fark ediliyordu. Çünkü İsrael buraya sabah erkenden ulaşmıştı, onlar geceyi sınırdaki kale surları önünde geçirmişlerdi; ufukta görünen anıt gibi yapıya doğru birkaç saat daha ilerlediler, sonra durdular; Yakup'un tahtırevanı eşeklerin sırtından yere indirildi ve dinlenmeye başladılar; çünkü Yusuf'un babasıyla buluşacağı ve gelenleri karşılayacağı yer olan Pa-Kôs pazar yeri ise pek uzak değildi, hemen şuracıktaydı.

Aynen belirlendiği gibi ve söylendiği gibi bu yer düzenlenmişti, buna garanti verebiliriz, her şey hakikate uygundu: "O, Yuda'yı kendilerinden önce Yusuf'a gönderip onun Gosen'deki bu yeri kendisine tarif etmesini istemişti" diye yorumlamak, yanılgıya neden olurdu; Yuda'nın, babasından önce Mumyalar Şehri'ne gittiğini söylemek yanıltıcı olur; çünkü Yusuf'un hayvanını yeni hazırlatmış

ve üzerine binerek babasına, Gosen'e doğru yeni geliyormuş zannedilebilir. Öyle değil, çünkü yüceltilmiş kişi, evvelki gün ve dünden beri, çoktan bu yere gelmişti; Yuda ise bu bölgede onu bulmak için dolaşıyordu ve ona birbirleriyle buluşacakları, babasının bulunduğu yeri gösterecekti. "İsrael, Beyefendi oğlunu burada beklemek istiyor" demişti Yakup. "Beni yere indirin! Ve sen oğlum Yuda, üç uşak al ve git Rahel'in ilk oğlu olan kardeşini ara bul ve ona bizim yerimizi söyle!" dedi. –Ve Yuda söylenene uydu.

Onun uzun süre burada beklediğini söyleyemeyiz, sadece bir veya iki saat kaldılar; sonra şansları yaver gitti ve Yuda'yla yanındakiler geri döndüler; yani Yusuf'la birlikte gelmediler, aksine onlar, Yusuf, babasının yanına gelmeden önce gelmişlerdi; bu durumu Yakup'un, Yusuf'un yaklaştığını görüp ona yönelttiği sorudan anlayacağız, az sonra yapılacak konuşmayı dinleyelim.

Yakup'un beklediği yer, çok şirindi: Tek kökten çıkmış üç palmiye vardı ve onun oturduğu yere gölgeleri düşüyordu; küçük bir göletin bulunduğu yerden serinlik geliyordu; bu göletin yan tarafında papirüs kamışlarıyla mavi ve pembe lotus çiçekleri vardı. Etrafında on oğluyla bu yerde oturuyordu, az sonra da on bir oğlu toplanacaktı, yani Yuda geri dönünce; karşısında üzerinde kuşların uçuştuğu, sürülerinin yayıldığı geniş meralar uzanıyordu, onun yaşlı gözleri, arazinin çok ilerisinde beliren on ikinci oğlunu görebilmişti.

Yuda yanındaki üç uşağıyla birlikte atlarını buraya doğru sürerek geliyordu; hiç konuşmadan memnun bir şekilde başını sallıyordu. Daha onlar onun önünden yeni geçmişti ki uzaklarda küçük bir kalabalık belirdi; içlerinden ışıkların saçıldığı, göz alıcı renklerin yayıldığı görülüyordu. Aceleyle yaklaştılar, kadanaların koşulduğu arabalar, kıvılcım saçan süslemeler ve renklerle bezenmişti, arabaların önünde piyadeler koşuyordu. Bu korumalar arabaların arasında, arkasında ve yanlarında vardı –yüzlerini en öndeki arabaya çevirmişler ve gözlerini ondan ayırmıyorlardı. İşte böyle azametle geliyordu, büyüklüğü belli oluyordu; diğerleri gözleriyle gelenlerin içinde onu arı-

yordu. Yakup ise ihtiyar elini gözlerine siper ederek onlara bakıyordu, sonra yanında duran oğluna seslendi ve şöyle dedi:

"Yuda!"

"Buradayım baba" dedi Yuda.

"Şu altın kaplama kafesi olan arabadan az önce inen, dünyanın kibarlığını üzerinde taşıyan, boynunda gökkuşağı gibi takısı, üzerinde son derece zarif, gökyüzünün ışığı gibi parıldayan elbisesi olan orta boylu, sağlam yapılı adam kim?" diye sordu.

"Baba, bu senin oğlun Yusuf" diye cevap verdi Yuda.

"Bu o mu?" dedi Yakup, "öyleyse ayağa kalkmak ve onu karşılamaya gitmek istiyorum."

Bünyamin'le diğerlerinin yardım etmelerine mâni oldu ve tahtırevandan onurlu bir edayla tek başına, zar zor çıktı; kalçasındaki özrünü daha da belli ederek yürüyordu; onurlu topallamasını kasten abartıyor, adımlarını hızlandırarak kendisine doğru gelen kişiye doğru ilerliyordu. Gelen adamın dudaklarında birden bir gülümseme belirdi ve 'Baba!' sözü duyuldu. Kollarını iki yana açmıştı; Yakup ise kollarını ona doğru uzatmıştı, sanki elleriyle yoklayarak giden bir kör gibiydi; ellerini önce onu kendisine doğru çağırıyor gibi yaptı ama hemen sonra onu itekler gibi bir hareket yaptı; çünkü birbirlerine kavuştukları bu anda, Yusuf'un onun boynuna sarılıp yüzünü omuzlarına yaslamasını istemiyordu; bu yüzden omuzlarına yaklaştırmacak bir hareket yaptı ve başını yana eğerek gözleriyle uzun uzun inceledi. Mısırlı'nın yüzünde acıyla, sevgiyle bir şeyler araştırdı ama onu tanımadı. Yusuf'a bakarken gözlerinin önce yavaş yavaş sonra taşacak derecede yaşlarla dolduğu görüldü; Yusuf'un nemli, siyah gözlerinde, Rahel'in gözlerini görür gibi oldu; hani Yakup'un artık rüyalar kadar gerilerde kalan hayatında Rahel'in gözlerinden akan yaşları öperek sildiği ânı anımsadı ve oğlunu tanıdı; başını yabancılaşan bu adamın omzuna koydu ve acı acı ağladı.

Onlar tek başlarına orada duruyorlardı; çünkü kardeşleri çekinerek onların buluşma noktasından geri çekilmişlerdi; Yusuf'un refakatçileri, mareşali, arabalardan sorumlu müdürü, yelpaze taşıyan-

lar, piyade korumaları ve yakındaki küçük göletin civarından gelen meraklılar aralarına mesafe koyarak geri plandan onları izliyorlardı. "Baba, beni affediyor musun?" diye sordu oğlu. O, bu soruyla daha neler söylememişti ki –kendi keyfince nasıl ve nice günler geçirdiğini, onun başına nasıl belalar geldiğini bu soruya yerleştirivermişti. Sevgili oğlunun taşkınlıkları, büyük yaramazlıkları, cezayı hak eden inanma, uygunsuz bir talepte bulunma, yüzlerce delilik; bütün bunları ölülerin sessizliğiyle yaşamış ve hayatıyla ödemişti; çünkü onunla birlikte geride kalan ihtiyar babası da bunların cezasını, günahını ödemişti. "Baba, beni affediyor musun?"

Yakup tekrar kendisini toplayarak onun omuzlarından ayrılıp doğruldu.

"Tanrı bizi affetti" diye cevap verdi. "Zaten sen de pekâlâ görüyorsun; çünkü Tanrı, seni bana yeniden bağışladı ve artık İsrael ruhu huzur içinde ölebilir, çünkü sen benim karşımdasın."

"Sen de benim karşımdasın" dedi Yusuf, "Babacığım –sana yine böyle hitap edebilir miyim?"

"Seni memnun edecekse niye olmasın oğlum" diye cevap verdi Yakup bir parça resmî bir dille; yaşlı ve onurlu baba, genç oğlunun önünde hafifçe eğildi "öyle, senin bana 'Baba' diye seslenmeni tercih ederdim. Kalbimiz ciddiyetini korusun ve sakın şaka yapma."

Yusuf bunun ne demek olduğunu gayet iyi anlamıştı.

"Anlıyorum ve dediklerine aynen uyacağım" dedi Yusuf ve aynı şekilde saygıyla eğildi. –"Aynı şekilde ölmek falan da yok!" diye sözlerine ilave etti. "Artık, ceza süresinin bittiği ve uzun süre devam eden mahrumiyet döneminin sona erdiği bu yerlerde, bundan böyle hep birlikte yaşayacağız baba!"

İhtiyar, "Bu uzun süre içinde çok acı çektik" diye başını öne eğerek cevap verdi; "çünkü Onun gazabı müthişti ve kudretli Tanrının hiddeti ve gazabıydı bu. Bak, Tanrı öylesine büyük ve kudretli ki yine bundan daha az şiddetli olmamak üzere aynı şekilde gazabını gösterebilir, biz zavallı kişileri cezalandırır ve bizim feryadımız sular gibi göklere fışkırır, çıkar."

"O, keşke yüceliğini böyle göstermeseydi; keşke biz insanlardan birisinin başına bu tür işler açarak eşi benzeri olmadığını açıklamasaydı. Onun bir dokunuşuyla insanı tuz buz edecek kadar ağır bir eli vardır; şiddetle cezalandırmak istemese bile sadece hafifçe iteklemesi ve dokunması bile yetip artar" dedi Yusuf heyecanla.

Yakup kendisini gülmekten alıkoyamadı.

"Görüyorum" diye cevap verdi "oğlum, ta baştan beri Tanrının ona bahşettiği keskin bilincini yabancı tanrılar içinde bile muhafaza etmiş. Senin açıklamaya çalıştığın bu güzel sözlerde, bir parça hakikat payı olmalı. İbrahim Ona, yaptığı bu berbat durumlardan dolayı çok uyarılarda bulunmuştu. Ben de Onu uyaracak şekilde şunları söylemiştim: 'Sakin ol Tanrı, bu kadar hiddetlenme!' Ama Tanrının dediği dedik ve bizim böylesine zarif ve kırılgan yüreğimize karşı daha ılımlı davranamıyor."

"Onun sevgisini kazanmanın en güzel yolu bu" diye karşılık verdi Yusuf, "her şeye rağmen hiçbir zararı ve ziyanı olmayan bir davranış. Şimdi Tanrının yüceliğini, merhametini, bağışlayıcılığını methedelim; uzun sürmesine rağmen, sonunda bizimle barışmasına şükredelim! Çünkü Onun büyüklüğünü bu bilgeliği gösteriyor ve kendi düşüncesinin ve kendi icraatının enginliğini de anlatmak istiyor. Onun hayran kalınacak en önemli icraatı da, ilahî takdir olarak karşılaşılan işlerdir. Cezalandırırsa bir cezanın gerektiğini bildirmiş olur; işte bu, daha büyük bir hadisenin yeniden ortaya çıkabileceğini en iyi anlatan yöntemdir. Bu da Onun amacının ciddiyetini gösterir. Babacığım, Tanrı sana ve bana çok sert davrandı ve bizi birbirimizden ayırdı; sana göre ben ölmüştüm. Tanrı böyle olmasını istedi ve öyle yaptı. Ama Tanrının bununla söylemek istediği tek şey, beni, kurtuluşu sağlamak üzere, sizlerin karşısına çıkarmak, sizlerin ihtiyaçlarınızı gidermek, sizlere bakıp ilgilenmemi sağlamaktı; seni ve kardeşlerimi, senin bütün hane halkını açlıktan çok anlamlı bir düşünceyle kurtarmaktı; yeniden bir araya gelmemizi de sağlayarak cümle âleme örnek bir hadise sundu. İşte bu hadise,

Tanrının çaprazlama düşüncesinin, ne kadar hayran duyulacak bir olgu olduğunu kanıtladı. Bizler sıcak veya soğuğuz, ama Tanrının en yüce arzusu insanın kaderini belirlemek, gazabı, insanın geleceğini belirleyen bir ihsandır. Babacığım, bu oğlun atalarının Tanrısı hakkında yeterince mantıklı şeyler ifade etti mi?"

"Yeterince" diye onayladı Yakup. "O, hayatın Tanrısıdır ve insanlar sadece açık ve net bir şekilde bu hayattan söz eder. Bu, seni övmek ve senin özrünü kabul etmek için. Ayrıca benim seni övmeme de gerek yok, çünkü krallar tarafından övülüyorsun. Bizlerden ayrılmış olarak burada yaşadığın hayatın için bu tür bir af dilemenin pek gerekli olmadığını sanıyorum."

Bakışlarını artık şu anda Mısırlılar gibi bir görünüşü olan Yusuf'un başındaki yeşil ve sarı çizgili başlığından, ışıklar saçan takısından ve çok değerli ve tuhaf kesimli elbisesinden, elindeki ve belindeki kemerde takılı çok lüks işlemeli âletlerden aşağıya kaydırarak ayaklarındaki sandaletlerin altın tokasına varıncaya kadar inceledi ve şunları söyledi:

"Çocuğum" dedi vurgulayarak "eşek gibi, hatta aygır gibi çiftleşme arzusuyla yanan bu halkın içinde arınmışlığım korudun mu?"

"Yapma, etme, babacığım –demek istedi ama: Baba" diye karşılık verdi Yusuf mahcup bir tavırla, "benim yüce Efendimin endişelendiği şey ne ola ki! Bırak onları, canları ne isterlerse öyle yapsınlar, Mısır'ın çocukları da diğer çocuklar gibi, onlardan daha iyi veya daha kötü değiller. İnan bana, sadece Sodom bir zamanlar bunu çok kötü bir şekilde yapmıştı. İşte bunun için de katran ve kükürt içinde kaybolup gittiler; buna benzer şeyler, bu bağlamda kötülük ve doğru şeyler her yerde ve aynı ölçüde var. Biliyorsun, sen bir zamanlar Tanrıya bir uyarıda bulundun ve şunları söylemiştin: 'Bu kadar zalim olma, Tanrı'. İşte şimdi de Tanrı günah yazmasın, ben de yani senin oğlun, seni uyarmak ve sana bütün sevgimle bir tavsiyede bulunmak isterim, çünkü sen artık buradasın: Onlar hakkında bir zamanlar neler düşündüğünü bu ülkenin insanlarına belli

etme ve onların davranışlarını cezalandırılması gereken günahlar olarak anlatma, kafandan geçen dinî açıklamalarla bunları değerlendirme, aksine bizim bu topraklarda *Gerim*, yani yabancı olduğumuzu ve Firavun'un beni, buranın çocukları arasında büyük bir konuma getirdiğini unutma ve Tanrının bu takdirine uygun olarak bu insanlar arasında yer al."

"Biliyorum oğlum, biliyorum" diye cevap verdi Yakup ve saygıyla bir parça eğildi. "Benim dünyaya karşı duyduğum saygıdan kuşkun olmasın! –Oğlan çocuklarının olduğunu söylüyorlar?" diye sözlerine bir soruyla devam etti.

"Tabii baba. Güneşin kızı olan, sevgili ve son derece kibar karımdan. Onların adları..."

"Kız mı? Güneşin kızı mı? Buna hiç şaşırmadım. Benim Şekemli torunlarım ve Moablı torunlarım ve de Midyanlı torunlarım var. O hâlde niye On'un bir kızından da torunlarım olmasın? Onlar da benim kökenimden. Çocukların adları ne?"

"Menasse ve Efrayim baba."

"Efrayim ve Menasse. İyi, oğlum, kuzum benim, çok iyi, oğullarının olması, iki tane olması ve onlara böyle adlar koyman, çok iyi. Onları görmek istiyorum. Zahmet olmazsa onları hemen benim yanıma getir."

"Emrin olur" dedi Yusuf.

"Kıymetli çocuğum" diye Yakup yavaş bir sesle ve nemli gözleriyle sözlerine devam etti. "Tanrının karşısında bunu böyle yapmanın ne kadar iyi bir şey olduğunu da biliyor musun?" Yusuf'un boynuna kolunu doladı ve onun kulağına bir şey söyledi; oğlu da yüzünü çevirerek onun ağzına doğru eğildi:

"Yehosif, bir zamanlar sana renkli bir elbise vermiştim, sen de bunu almak için yalvardığında, ben de sende kalmasına razı olmuştum. Bunun ilk doğanla ilgili bir anlamı ve bir miras olmadığını biliyorsun, değil mi?

Yusuf da aynı şekilde yavaş bir sesle, "Biliyorum" diye cevap verdi.

"Ama ben de bunu gönlümden yarı yarıya böyle geçirmiştim" dedi Yakup yeniden; "çünkü ben seni gönülden sevmiştim ve seni hep seveceğim, ölmüş olsan da yaşıyor olsan da; hepsinden daha çok. Tanrı senin bu elbiseni parçaladı ve kudretli eliyle benim sevgimi yola getirdi; sen buna karşı çıkamazsın. Seni ayrı bir yere aldı ve benim evimden uzaklaştırdı. O, bu pirinç tanesini gövdesinden aldı ve başka dünyada bir yere dikti –geriye sadece Tanrıya itaat etmek kalıyordu. İcraatlarında ve aldığı kararlarda Tanrıya itaat etmek lazımdı; çünkü bu kalp hiç şüphesiz Ona itaat eder. O benim yüreğimi, sevgim ve itaatim olmadan alamaz; O, benim canımı alır. Eğer benim yüreğimi Kendi sevgisiyle donatmadan bunu yapacak olursa işte o zaman da ben Ona itaat ederim. İşte itaat budur. Anlıyor musun?"

Yusuf başını ona doğru çevirdi ve başıyla onayladı. Karşısındaki ihtiyarın kahverengi gözlerindeki yaşları gördü ve kendi gözleri de yeniden yaşardı.

"Dinliyorum ve biliyorum" diye fısıldadı ve kulağını yeniden onun ağzına doğru yaklaştırdı.

"Tanrı seni verdi ve aldı" diye mırıldandı Yakup. "Seni yeniden verdi ama tamamen değil; O seni yine kendisine sakladı. O hayvanın kanının, senin kanın olarak gösterilmesine izin verdi, çünkü sen kurban edilmesine izin vermediği İshak gibi değilsin. Sen bana Onun düşüncesindeki engin zenginlikten ve nasihatlerindeki yüce çift anlamlılık özelliğinden söz ettin –çok zekice ifade ettin. Çünkü bilgelik, var olmaktır; ama zekilik insanlara özgüdür ve Onun bilgeliğini algılayacak zekâya sahip olmak demektir. Seni O yüceltti ve yaban ellere attı, her ikisi de bir bütünlük içinde; bunu senin kulağına söylüyorum sevgili yavrum. Bunu anlayacak kadar zekisin. O, seni tıpkı rüyanda gördüğün gibi kardeşlerinden daha üstün bir konuma getirdi benim sevgili yavrum, ben senin rüyalarını hep kalbimde muhafaza ettim. O, senin dünyadaki pozisyonunu da diğerlerinden üstün yaptı –ama bu üstünlük ilahî ve kutsamayla ilgili bir

miras anlamında değil– sen kutsallığı taşımıyorsun, miras da sana bırakılmadı. Bunu biliyorsun, değil mi?"

"Dinliyorum ve biliyorum" diye karşılık verdi Yusuf, bir ara kulağını ondan uzaklaştırarak –sonra fısıldayan ağıza döndü.

"Sen kutsanmış birisin sevgili oğlum" diye sözlerine devam etti. "Hem yukarıdaki Tanrı âleminden aşağıya hem de altımızda bulunan yeraltı âleminden yukarıya neşe, kader, şaka ve rüyalarla donatılmış bulunuyorsun. Ama bütün bunlar dünyevi nimetlerdir, ruhani değil. Kabul görülmemiş sevginin sesini sen hiç işittin mi? İşte bunu şimdi kulağına söylenmiş sözler olarak işitiyorsun, bu Ona olan itaate uygundur. Tanrı da seni seviyor çocuğum, bu mirası sana gizlice vereceğimi kafamdan geçirdiğim için, O beni cezalandırdı. Dünyevi işlerde, ilk doğan çocuğun haklarına sahipsin; hem yabancılara, hem kardeşlerine, hem de bana iyilikler sunan bir adamsın. Ama bu bereket ve selamet senin aracılığınla bu halklara ulaşmayacak; çünkü bu konudaki liderlik sana yasaklanmıştır. Biliyorsun değil mi?"

"Biliyorum" diye cevap verdi Yusuf.

"İyi öyleyse" dedi Yakup. "İnsanın kendi kaderine neşeyle ve hayranlık duyarak sükûn ve huzur içinde bakması, iyi bir şey. Sana bunu bahşeden ve senden bunu esirgeyen Tanrı gibi yapacağım. Sen ayrılmış, seçilmiş birisisin. Gövdenden ayrılmışsın ve gövde olmayacaksın. Ama ben seni atalarının mertebesine yükselteceğim, senin oğulların, senin ilk dünyaya gelen çocuğunla bunu yapacağım, onlar da tıpkı benim oğullarım gibi olacaklar. Daha sonra elde edeceklerin senin olacak, bunlar ise benim; çünkü ben onları kendi oğlum yerine koyacağım. Sen atalarımıza benzer değilsin yavrum; çünkü sen ruhani bir prens değilsin, bilakis dünyevi bir prensin. Her şeye rağmen benim yanımda, bu soyun babasının yanında, soyların, kabilelerin bir babası olarak kalacaksın. Memnun musun?"

Yusuf hafif bir sesle, tekrar kulağı yerine ağzına doğru dönerek, "Yere kapanarak sana şükranlarımı sunarım" diye karşılık verdi. O zaman İsrael kolunu onun boynundan çekti.

Ağırlama

Yusuf'un ahalisi burada, Yakup'un halkı orada, her ikisinin gizli konuşmalarına biraz uzakta kalarak saygıyla tanık olmuşlardı. Şu anda da bunun sona erdiğini ve Firavun'un dostunun babasını davet ederek buradan ayrılma çağrısında bulunduğunu gördüler. Yusuf, sonra kardeşlerine dönerek onların yanına doğru gitti; onlara hoş geldiniz dedi; onlar da Yusuf'a doğru telaşla geldiler ve onun önünde saygıyla eğildiler. Yusuf, öz annesinin oğlu olan Bünyamin'le kucaklaştı.

"Şimdi artık senin karılarını ve çocuklarını görmek istiyorum Turturra" dedi kısa boylu adama. "Hepinizin karılarını ve çocuklarını görmek ve onlarla tanışmak istiyorum. Bu sırada ben babamın yanına oturacağım ve sizler onları benim ve babamın önüne getirip tanıtın. Hepinizi kabul etmek üzere burada bir çadır kurdurttum kardeşim Yuda, beni bulduğunda oradaydım ve oradan buraya geldim. Babamı, yüce Efendiyi tekrar taşıyın ve hepiniz hayvanlarınıza binip arkamdan gelin! Ben arabamla sizin önünüzden gideceğim. Biriniz, mesela Yuda benimle birlikte gelebilir, ne iyi etti de bana seslendi, onun için arabamda yer var; sürücüyle birlikte gideriz. Seni davet ediyorum, haydi. Benimle gelir misin?"

Yuda ona teşekkür etti; Yusuf'un işaretiyle geldi ve gerçekten onunla birlikte arabaya bindi; önünde, yerinde duramayan mor koşumlu atların koşulduğu yüksek arabada onunla birlikte, renkli tüylerle süslü altın kafesli bölmede ayakta duruyordu. Yusuf'un adamları onları takip ediyorlardı; onların arkasında da başlarında Yakup'un tahtırevan içinde bulunduğu İsrael'in çocukları yer almıştı. Yan taraflarda ise Pa-Kôs pazarı ahalisi her şeyi görmek istedikleri için koşa koşa gidiyorlardı.

Böylece çok renkli boyanmış ve tabanına halı döşenmiş, çok güzel ve ferah, yan duvarlarında üç ayaklı kamış sehpalar üzerine etrafı çiçeklerle süslü şarap testileri sıralanmış ve hizmetçiler tarafından yere minderler konulmuş çadıra geldiler. İçeride içecek kapları,

su küpleri, her çeşit kurabiye ve meyve tepsileri vardı. Yusuf babasını ve kardeşlerini tekrar tekrar selamlayarak içeriye davet etti; on ikisini de tanıyan kâhya tarafından da destekleniyordu. Neşeli bir şekilde onlarla birlikte altın kadehlerden içkilerini içtiler. Sakiler tülbentten süzerek onlara şarap sunuyorlardı. Daha sonra Yusuf babasıyla birlikte, çadırın önüne konulan iki tabureye oturdular ve onların önlerinden Yakup'un 'kadınları, kızları, oğulları ve oğullarının kadınları' geçti; yani Yusuf'un kardeşlerinin kadınları, çocukları, kısacası: İsrael, Yusuf'a onları gösterip tanıttı. Ruben, en büyük ağabeyi, ona karısının adını söyledi. Yusuf hepsine samimi bir ilgi gösterdi. Yakup ise zamanların engin derinliklerinden başka bir tanışma sahnesini hatırladı: Peni-el'deki güreş yapılan geceden sonra Yakup, kıllı Esau'ya kendi çoluk çocuğunu, yani önce dört çocuğuyla hizmetçileri, sonra altı çocuğuyla Lea'yı ve en sonunda şu anda yanında oturan oğlu, başı bu dünya âleminde yüceltilmiş olan Yusuf'la karısı Rahel'i tanıtmıştı.

"Hepsi yetmiş kişi" dedi onurlu bir edayla, kendi halkını göstererek; Yusuf bunların Yakup'la birlikte veya kendisi olmadan veya kendisiyle birlikte veya kendisi hariç olup olmadığını sormadı; sormadı ve onları saymadı, aksine onlara sevgiyle bakarak önlerinden geçişlerini seyretti; Bünyamin'in küçük oğulları Mupim ile Ros'u dizinin dibine çekti; onlar çok meraklı ve sevinç içinde ayakta duruyorlardı; Aşer'in kızı Serah ona takdim edildiğinde, Yakup'a oğlunun hayatta olduğunu şarkısıyla ilk defa duyuran kişinin o olduğunu öğrendi. Küçük kıza teşekkür etti ve ona, en kısa zamanda, onun karşısında da sekiz telli çalgısıyla şarkısını okumasını söyledi; çünkü o da bu şarkıyı dinlemek istiyordu. Kardeşlerinin kadınları içinde Tamar ve Yuda'dan olan çocukları geçti; isimleri söyleyen Ruben ise ayak üstü ve alelacele onun kendileriyle olan ilişkisini açıklayamadı; uygun bir saatte bunun açıklamasını yapacaktı. Uzun boyu ve karanlık görüntüsüyle, her elinde bir oğluyla birlikte onun önünden yürüyüp gittiler; Tamar, Gölgesunan'ın önünde mağrur bir

edayla eğildi; çünkü onun gönlünden geçen bir fikir vardı: 'Ben yörünge üzerindeyim, ama sen değilsin, her ne kadar ışıl ışıl olsan da.'

Herkes tanıtıldıktan sonra, çadırda kadınlar ve kızlarının oğlan çocuklarıyla kadınların kız çocukları hizmetçiler tarafından sunulan içeceklerle serinletildiler. Yusuf ise kulübe sahiplerini, yani evin reislerini ve babasını etrafında toplamış, onlara bu dünyayla ilgili olarak aldığı tedbirleri ve kararları açıklıyordu.

"Şu anda Firavun'un güzel meralar diyarı Gosen'desiniz" dedi. "Sizlerin henüz tamamen Mısır'a ait olmayan bu topraklarda kalmanız için her türlü gayreti göstereceğim; daha önce Kenan diyarında olduğu gibi, rahat ve bağımsız bir şekilde ikinci bir emre kadar burada *Gerim* olarak yaşamanızı sağlayacağım. Hayvanlarınızı bu meralarda yetiştirin, kulübelerinizi yapın ve karnınızı doyurun. Baba, ben sana çoktan bir ev hazırlattım; senin Mamre'deki evinin benzerini itinayla yaptırdım, alışık olduğun her şeyi orada bulacaksın. Pa-Kôs pazarına yakın bir yerde yapıldı; çünkü açık havada oturmak ve şehirden uzakta olmamak en iyisi: Atalarımız da aynısını yapmışlardı, ağaçların arasında otururlardı, duvarlar arasında değil, ama Beerşeba ve Hebron'a da yakındılar. Ürünlerinizi Pa-Kôs, Per-Sopd ve Per-Bastet de, yani nehrin bu kolu kenarındaki yerlerde satabilirsiniz –hayvanlarınızı yetiştirmenize, ticaret yapmanıza ve dolaşmanıza Efendim Firavun memnun kalacaktır. Çünkü ben Majestelerine sözümü geçirecek ve sizinle ilgili olarak kendisiyle görüşeceğim. Firavun'a, sizlerin Gosem'de olduğunuza dair rapor sunacağım; sizlerin, ataları gibi küçükbaş hayvan yetiştiren çoban olduğunuzu, bu yüzden de burada kalmanızın daha uygun olacağını anlatacağım. Sizlere bir şey daha söylemek istiyorum: Mısırlı çocuklar koyun çobanlarından pek hoşlanmazlar –domuz çobanları kadar da değil, ama sürü sahiplerine karşı hafif bir hoşnutsuzluk vardır, bu durum sizi gücendirmesin, aksine bundan iyi bir şekilde yararlanmak gerek; sizin Mısır topraklarının ayrı bir bölgesinde yaşamanız çok iyi olacak, çünkü Gosen koyun çobanları için ideal bir yerdir. Firavun'un kendi sürüleri, tanrının küçükbaş hayvanları da burada yetiştiriliyor. Siz erkek kardeş-

ler tecrübeli çoban ve hayvan yetiştiricileri olduğunuz için, böyle bir fikir aklıma geldi; bu fikri Majestelerine de açıklayacağım ve o sizleri veya sizlerden pek çoğunuzu, sürülerinin başına sorumlu kişiler olarak getirecektir. O çok sevimli ve uysal bir kişidir; sizlerin de bildiği gibi, içinizden birkaç kişiyi seçmemi istedi –çünkü hepinizi almak onun için çok fazlaydı; sizlere sorular yöneltecek, sizler de bunlara cevap vereceksiniz. Sizlere, yiyecek durumunuz nasıl ve neyle meşgul olursunuz diye soracak; bu, şeklen bir sorudur, bunu bilin, çünkü sizinle ilgili bilgileri çok önceden benden öğrenmişti ve ben ona bir öneri sunarak sizleri, onun sürülerinin başına sorumlu kişiler olarak getirmesini söyledim. İşte onun yönelteceği şeklen soruların arkasında yatan fikir bu. Bunun için benim söyleyeceklerimi iyice belleyin ve şöyle söyleyin: 'Senin bu kölelerin, atalarının yaptıkları gibi çocukluklarından beri hep hayvanlarla meşgul olmuşlardır.' Sonra o, sizin mekânınızın Gosen olmasını, yani ovalık arazide olmasını emredecektir; ben de en iyisi sizleri hayvanlarının bakıcısı ve gözeticisi olarak içinizden en çalışkan olanlarınızı seçip görevlendirmesi fikrini ona açıklayacağım. Ama kimlerin en gayretli kişiler olduğunu sizler kendi aranızdan belirleyeceksiniz veya yüce Efendimiz, babamız bunu seçecek. Her şey böyle düzenlendiği zaman baba, tanrının oğlu nezdinde sana da özel bir görüşme imkânı sağlayacağım; çünkü senin ne kadar zengin hikâyeler tarihini omuzlarında onurla taşıdığını görmesi de burada gerekiyor; her ne kadar senin tarafından doğru olduğu kabul edilmese de kendisinin doğru bir yolda, zarif bir şekilde çaba sarf ettiğini görmen mümkün olacak. Ayrıca o önceden gönderdiği mektupta seni görmek ve sana sorular yöneltmek istediğini emretmişti. Onun seni görmesine ve seninle tanışmasına ne kadar sevindiğimi anlatamam; İbrahim'in torununu bütün kutsallığı ve haşmetiyle görüp tanıyacak. O zaten bunu da biliyor, senin hakkında da birtakım şeyler biliyor; örneğin kabukları soyulmuş ağaç dalları hikâyesini. Lütfen sen de onun karşısında olduğun zaman, hatırım için, benim Mısırlı çocuklar arasında bir yerim olduğunu hatırla ve bu çocukların kralı olan Firavun'a onların ahlaklarıyla

ilgili cezalandırıcı sözler söyleme, hani senin aklında yer alan ahlaki olaylardan söz etme, bu çok yanlış olur."

"Tabii olmaz böyle şey, sen gönlünü ferah tut, benim Beyefendi oğlum, sevgili yavrum" diye karşılık verdi Yakup. "Senin bu ihtiyar baban, dünyanın büyük insanları karşısında saygılı ve merhametli olunması gerektiğini çok iyi bilir; çünkü onlar da Tanrının yarattıklarındandır. Gosen diyarında benim için çok anlamlı bir şekilde hazırladığın ev için teşekkür ederim. Artık İsrael kendi hikâyelerinden oluşan hazineye bunları da katmak üzere oraya gitmek ve orada her şeyi etraflıca düşünmek istiyor."

Yakup Firavun'un Karşısında

Bu hikâyenin artık sona yaklaştığını şaşırarak fark ediyoruz. Bunun da tükenip son bulacağı kimin aklına gelirdi? Tıpkı başlangıçta olduğu gibi bu hikâye çok az sonra sona erecek. Bu hikâyenin hep bu şekilde sürüp gitmesi mümkün olmadığı için, onun artık kendisinin affını istemesi ve sahneden çekileceğini kendi dudaklarıyla ifade ederek perdeyi kapatması gerekecek. Akıllıca yapılacak bir son verme olayı, çünkü onun sonu gelmeyecek bir türlü; sonsuzluk olgusu açısından bakılınca, böyle bir son verme hadisesi bir akıl olayıdır, şu cümlenin yerine getirilmiş olmasıdır: "Daha akıllıca yapılacak iş, teslim etmektir."

Bu hikâye, okunduğu sürece, bazı ölçüsüzlüklere yol açmasına rağmen sonunda sağduyulu bir hareketle, ölçü ve hedef bilinciyle, bu hayattan çekilmesi gerektiğini ve artık son saatlerini yaşadığını fark etmeye başladı, tıpkı Yakup'un yaptığı gibi; onun ömür süreceği on yedi yıl, artık inişe doğru geçmişti ve Yakup kendi evinin siparişini vermişti. Bu hikâyemizde geçerli olan süre de işte bu on yedi yıllık dönemdir; ölçü ve mantık duygusundan çıkan keyfiyet budur. Bütün girişimci ruhu, Yakup'tan daha uzun süre yaşamayı amaç edinmemiştir veya bu hikâyede sadece onun ölümünü de anlatabilecek kadar bir ömrünün olmasını diler. Zaten onun zaman ve

mekân boyutları yeterince büyüktür; İbrahim'den Yakup'a kadar uzanır. Yaşlı, hayata doymuş, memnun olarak her şeye bir sınır çekip ayaklarını birleştirecek ve sonsuza kadar susacak.

O zaman gelinceye kadar, yaşadığı süre içinde Yakup hiç üşenmedi ve dürüst ve mert dudaklarından hemen herkesin bildiği şeyi yerine getirmek üzere Yusuf'a verdiği sözü tuttu. İlk önce, kardeşler içinden Firavun'un karşısına götüreceği beş kişiyi seçti; sonra Yakup da dünyevi kavramlarla ifade edilecek olursa çok ağırbaşlı ve şanına ve kutsal azametine uygun olarak çocuklarını, güzel oğlu Atôn'un yanına götürdü. Bu konuda daha ayrıntılı bilgileri hemen öğreneceksiniz. Tatlı Esintinin Efendisinin resmî kabulüne Yusuf bizzat katıldı. Burada dikkati çeken şey, eski belgelerden de bildiğimiz gibi yön göstergeleri için Mısır'daki hadiselerde 'aşağıya' ve 'yukarıya' sözcüklerinin kullanılmasıdır. Mısır'a gitmek için 'aşağıya' sözcüğü kullanılır; İsrael'in çocukları Gosen ovasına inmişlerdi. Ama sonra aynı yönde geriye gidiliyorsa bu kez 'yukarıya' çıkmışlardı denilir; aynı şekilde Yukarı Mısır'a doğru demek için, nehir yukarı denir. Yusuf da işte bunları doğru olarak kullanıyordu: o, Tavşanlı Bölgesi'ndeki Ufuk Şehri Ahet-Atôn'a doğru yola çıktı; burası Her İki Ülkenin tek başkentiydi; saraydaki Hor'a kardeşlerinin geldiklerini, kendi evinde kaldıklarını ve daha sonra onların tecrübeli çobanlar olduklarını ona söyleyerek, Gosen bölgesindeki kraliyete ait büyükbaş hayvanlardan sorumlu kişiler olarak görevlendirilmesini uygun ve çok zekice düşünülmüş bir dille anlatacaktı. Firavun onun düşüncesine olumlu baktı; beş kardeş Firavun'un karşısına vardıklarında, düşüncesini ifade ederek onları kendi çobanları olarak görevlendirdi.

Bunlar İsrael'in Mısır'a gelişinin üzerinden pek çok gün geçmeden olmuştu; Firavun sevdiği şehir On'a bir dahaki gelişinde, ufuktaki sarayında, Yusuf'un kendisine rüyalarını yorumlamak üzere getirildiği gündekinden çok daha parlak ve ihtişamlı bir tören düzenledi. Gün görmüş yaşlı Yakup'un Firavun'un uzaktaki tahtına gitmek için uzun bir yolculuk yapmasını önlemek ve onu kollamak

amacıyla bu zamanı beklemişti ve beklenen zaman gelip çatmıştı. Bu zamanda o, Yusuf'un Menfe'deki evinde, seçtiği beş oğluyla birlikte bulunuyordu, seçtikleri Lea'nın ikizleri, Ruben ile Yuda, Bilha'nm oğlu Naftali, Silpa'nın oğlu Gaddiel ve Rahel'in ikinci oğlu Benoni-Bünyamin idi. Onlar babalarına batı sahilindeki Mumyalar Şehri'ne ve Yüceltilmiş Kişinin evine kadar refakat ettiler: Asnat, evde haydudun babasını selamladı ve Mısırlı torunlarını onun önüne çıkarıp onları görmesini ve kutsamasını sağladı. İhtiyar derin bir duygu yoğunluğu içindeydi. "Efendi çok yüce bir dostluk gösterdi" dedi. "Seninle yüz yüze görüşmemize izin verdi oğlum, böyle bir şey aklımdan geçmemişti; bak, o bana senin tohumundan türeyenleri de gösterdi." Çocuklardan en büyüğünün ismini sordu.

"Menasse" diye cevap verdi çocuk.

Daha sonra küçük çocuğa "Peki senin ismin ne?" diye sordu.

"Efrayim" diye cevap aldı.

"Efrayim ve Menasse" diye tekrarladı ihtiyar ve en son öğrendiği ismi en başa alarak ifade etti. Sonra Efrayim'i sağ dizine, Menasse'yi sol dizine yasladı, okşadı ve onların Ebreece telaffuzlarını düzeltti.

"Ben sizlere, Efrayim ve Menasse bunu, böyle değil şöyle telaffuz edin diye kaç kez söyledim" diye Yusuf onları azarladı.

"Efrayim ile Menasse'nin elinden bir şey gelmez" dedi ihtiyar. Benim Beyefendi oğlum, senin ağzın bile bir parça değişmiş. –Atalarınızın ismi altında bir halk olmak ister misiniz?" diye her ikisine sordu.

"Bunu çok isteriz" diye cevap verdi Efrayim; Efrayim kendisinin tercih edilen kişi olduğunu fark etmişti. Yakup o zaman geçici olarak onu kutsadı.

Bundan hemen sonra Firavun'un On'a, Ra-Horahte'nin Evine geldiğini söylediler. Yusuf seçilen beş kardeşiyle birlikte aşağıdaki yere hareket etti. Yakup ise tahtırevanla taşındı. Bu yüksek zatın niye önce Firavun tarafından kabul edilmeyişi, kesinlikle belli olduğu

gibi, kardeşlerin ilk önce kabul edilmesi sorusuna verilen cevap şudur: Onu daha da yüceltmek için böyle oldu. Törensel düzenlemede en iyi olanın hemen alınıp en tepeye çıkarılması çok nadiren yapılır, aksine daha düşük düzeyde olan önce alınır, ondan sonra daha iyi olan gelir; bundan sonra ancak saygınlığı en yüksek olan kişi, farklı bir şekilde içeri alınır, öyle ki alkışlar ve coşkuyla haykırışlar göklere yükselir. Öne alınmayla ilgili tartışma eskiden beri vardır, seremoniler açısından bakılınca, çok mânâsız olduğu anlaşılır. Öne alınma hep daha az değer ifade eder ve onu onurlandırma ise sadece şöyle bir gülümsemeyle geçiştirilir.

Bu kardeşlerin kabulleri ise iş meselesiydi, yani iş yaptırmayla alakalıydı, önce bunun bitirilmesi gerekiyordu. Bu yüzden Yakup'un küçük yaramazlarıyla kısa bir görüşme yapması resmiyet arz ediyordu, ama Firavun'un böyle bir konuşma yapması utandırıcı bir olay olurdu; aklına, bu muhteşem zata kaç yaşında olduğunu sormaktan başka daha iyi bir fikir gelmedi. Onun oğullarıyla yaptığı sohbetin daha ipe sapa gelir bir yanı vardı; oysa kralın hemen hemen bütün görüşmeleri özel kalemi tarafından çok önceden hazırlanırdı.

Beş kardeş salına salına yürüyen bir memur tarafından kurul ve sorgulama salonuna alındı, burada genç Firavun, konumlarına göre sıralanmış saray memurlarının ortasında kurdelelerle süslü taht başlığının altında oturuyordu; elinde altından bir hayat simgesi ve eğri uçlu âsayla felaket sembolü tutuyordu. Oturduğu oymalı taht, antika ve atalarından gelen bir mobilya olarak çok rahatsız ediciydi ama, Ehnatôn bunun üstünde son derece rahatmış gibi bir tavırla oturuyordu; çünkü Tanrı sevgisiyle dolu bu adamın organlarının yapısı doğallık fikriyle bağdaşmıyordu. Onun sağ kolu ve en üst düzey sözcüsü, Doyuran ve Ekmeklerin Efendisi Dyepnuteefoneh bu zarif tahtın sağ tarafında duruyor ve tercüman tarafından, daha önce kararlaştırılan konuşmanın çevirisine dikkat ediyordu.

Göçmenler alınlarını, salonun zeminine değdirdikten sonra, Yusuf'un kendilerine ezberlettiği övgüyü, fazla yaymadan mırıldandı-

lar; onun kanaatlerini zedelemeden son derece saygılı bir şekilde dileklerini bildirdiler. Ayrıca konuşmalarını gereksiz yere süslemeden, hatta tercüme edilmesine bile gerek duyulmadan tamamlamayı başardılar; Firavun da onlara incecik çocuk sesiyle derhal teşekkür etti ve sözlerine devamla, Majestelerinin, Gölgesunan ve amcasının kıymetli soyundan gelenlerden içtenlikle memnun kaldığını ve onları burada tahtının önünde görmekten mutlu olduğunu söyledi. Daha sonra "Sizler ne yer ne içersiniz?" diye sordu.

Buna Yuda cevap verdi ve ataları gibi kendilerinin de büyükbaş hayvan çobanları olduklarını ve her türlü hayvan yetiştirmekten anladıklarını belirtti. Kendi büyükbaş hayvanları için yeterince mera bulamadıkları için buraya geldiklerini; Kenan diyarında pahalılığın çok ağır olduğunu, eğer Firavun'un gözünde de ricaları kabul olacak olursa şu anda çadırlarının bulunduğu Gosen'de kalmak istediklerini söyledi.

Tercüman 'sığır çobanı' kelimesini tekrar telaffuz ettiğinde, Ehnatôn'un hassas yüzünde hafif bir buruşma belirmesine engel olamadı. Firavun resmen kayda geçen şu sözlerini Yusuf'a doğru dönerek söyledi: "Seninkiler sana gelmişler. Bu topraklar sana ve seninkilere de açıktır. Onların en iyi yerlerde kalmalarını sağla; onların Gosen bölgesinde yerleşmelerini sağla; bu, ben Majestelerini çok memnun edecektir." Yusuf ona gözleriyle bir şeyi anımsattığı için, sözlerine şunları ilave etti: "Firavun'un gönülden katıldığı ve güzel bulduğu fikri, ben Majestelerine Gökyüzündeki Babam ihsan etti: Dostum, sen kendi kardeşlerini ve onların çalışkanlıklarını en iyi tanıyan kişisin. Onların çalışkanlık derecelerine uygun olarak benim aşağıdaki büyükbaş hayvanlarımı yetiştirmek üzere görevlendir; en çalışkan olanını da kralın sürülerinin başına başbekçi olarak ata. Ben Majesteleri bunu özellikle ve samimiyetle emrediyorum, bu tayinleri de hemen yazdır. Çok memnun oldum."

Ve sonra Yakup geldi.

Onun içeriye gelişi çok vakur ve çok zahmetliydi. İhtiyarlığını özellikle abartarak belli ediyordu; çünkü böylece Nemrud ihtişamı karşısında, ezici yaşlılık onuruyla dengeyi sağlamak ve kendi Tanrısına karşı hiçbir şekilde günaha girmek ve bunun cezasını çekmek istemiyordu. Bu sırada saray mensubu oğlunun, kendisinin bu davranışından dolayı biraz huzursuz olacağını da çok iyi biliyordu; bu yüzden Firavun'a karşı kendisini bir parça daha aşağıdan takdim etmeye çabaladı; Bindidi keçisi gibi olan inadının nüksetmemesine gayret etti; zaten oğlu da bu hususta kendisine çocukça bir ifadeyle uyarıda bulunmuştu. Yakup'un bu noktaya temas etmeye ve havanda su dövmeye hiç niyeti yoktu; bunun yanı sıra hiç kuşkusuz kararlıydı ve insanlara baskı yapan yaşlılığına rağmen yine de direniyordu. Yaşlılığından dolayı yeterince hareketli olmayışı yere kapanarak çeşitli saygı gösterme seremonisinden vazgeçildi; ayrıca bu resmî kabulün çok kısa sürmesine karar vermişti; çünkü ihtiyarın uzun süre ayakta kalması mümkün değildi.

Bir süre birbirlerini susarak seyrettiler; lüks bir hayat içinde tekne kazıntısı olarak doğan, Tanrıyla ilgili rüyalar âleminde yaşayan, aşırı rahatlıktan dolayı da altınla kaplı ve süslü püslü küçük tapınağından zorla doğrularak merakla bakan oğulla Yizhak'ın oğlu, on iki oğlan babası birbirlerini süzdüler; birbirlerini iyiden iyiye algılayarak süzdükleri anda, yani önceden belirlenen bu muhteşem saatte, ayrı ayrı çağlara ait olmalarının bilinciyle, birisi ilk çağlardan beri gelen bir hanedanlığın mensubu, ancak binlerce yıllık bir yığın hâlindeki Tanrı bilgelikleri içinden zarif ve muhabbetle dolu yepyeni bir dini, gülyağından tertemiz bir şekilde geçirerek ortaya çıkarmayı dindarca bir tutkuyla başaran çocuk yaştaki bu oğlan, öteki tarafta ise ayrıntılı ve geniş kapsamlı bir oluşumun kaynak noktasında bulunan ve zamansal konumunu muhafaza eden, çok tecrübeli bir ihtiyar vardı. Firavun hemen sonra utanç duymaya başladı. Önce karşısında bulunan birisine söz söylemeye alışık değildi, aksine methiyeler söylenerek kendi yanma getirilmesini bekliyordu.

Yakup'un da resmî ve şeklen yapılması gereken görevi tamamen ihmal ettiğinden eminiz: O, Firavun'u hem onun yanına girişinde hem de onun karşısından ayrılışında 'kutsamıştı'. Bunu kelimenin tam anlamıyla bilmek gerekir; bu atababa, resmî ve hep aynı şekilde olan methiye seremonisinin yerine hayır dua içeren bir kutsama anlayışını getirmişti. İki elini, Tanrının karşısındaymış gibi yukarı kaldırmadı, aksine sadece sağ elini kaldırıp çok onurlu bir titremeyle Firavun'a doğru uzattı; sanki bir parça uzaktan, delikanlının başını, babacan bir tavırla okşayıp yüzüne bakması için kaldırıyormuş gibi yaptı.

"Tanrı seni kutsasın, Mısırlıların ülkesinin kralı" dedi çok yaşlı bir ihtiyarın sesiyle.

Firavun son derece etkilenmişti.

"Sen kaç yaşındasın dedeciğim?" diye şaşkınlık içinde sordu.

İşte o zaman Yakup yeniden abarttı. Daha önce sizlere, onun yüz otuz yıl yaşadığını söylemiştik –bu tamamen rasgele bir veriydi. Birincisi, o, kaç yaşında olduğunu kesin olarak bilmiyordu– bugüne kadar da bunu açıkça öğrenemedik. Buna karşılık bildiğimiz bir şey var: Onun tamı tamına yüz altı yıllık bir ömür sürdüğünü. Her ne kadar aşırı bir insan ömrü süresi olsa da doğal olarak bu kadar yaşamış olabilir. Buna göre, o zamanlar henüz doksan yaşına girmemişti ve bu yaşlarda bile hâlâ çok sağlamdı. Üstelik elinde, Firavun'un karşısında son derece ihtişamlı bir şekilde durduğunu belli eden bir şey vardı. Tavırlarından hem kör hem de görebilen bir kişi olduğu belli oluyordu. "Benim hac sürem yüz otuz yıldır" dedi ve sözlerine şunu ilave etti: "Benim yaşam sürem ise az ve kötü; atalarımın hacca gittikleri zamana kadar uzanmaz."

Firavun'un tüyleri diken diken olmuştu. Bu kadar uzun bir yaşam süresi onda dehşetli bir korku yaratmıştı; çünkü kendi nazik yapısının onu genç yaşta ölümün kucağına atacağını kabullenmişti.

"Aman Tanrım!" dedi ümitsizliğe kapılmış bir şekilde. "Sen hep Hebron'da mı yaşadın dedeciğim, hani şu zavallı Retenu diyarında mı?"

"Çoğunlukla öyle yavrum" diye cevap verdi Yakup, onun bu sözleri tahtın tepeliği altında oturan Firavun'un bütün uzuvlarına bir felç inmiş gibi etki yaptı; Yusuf başını, babasına doğru uyarıcı bir hareketle çevirip salladı. Yakup bunu çok iyi görüyordu, ama sanki görmemiş gibi yaptı ve inatla yaşıyla ilgili verilerde ısrar ederek şunları söyledi:

"Bilgelerin söylediklerine göre Hebron iki bin üç yüz yıllık bir şehirdir ve Mempi, yani bu mezar şehrinin yaşı ona göre daha azdır."

Yusuf yeniden başını ona doğru çevirip salladı, ama ihtiyar buna en ufak bir tepki göstermiyordu. Firavun da ona karşı çok rahat davranıyordu.

"Olabilir dedeciğim, olabilir" dedi telaş içinde. "Peki, nasıl oluyor da sen kendi yaşadığın günleri kötü olarak niteliyorsun; çünkü senden olan bu oğlunu, Firavun kendi gözü gibi seviyor; bu ülkede Tahtın Efendisinden başka, yüce olan bir tek o var!"

"Benden o n i k i oğul oldu" diye cevap verdi Yakup. "Bu da on iki oğlumdan birisi. Onların içinde lanetleme, kutsama gibidir ve kutsama da lanetleme gibidir. Birkaçı dışlanmıştır ama seçkin kişiler olarak kalmışlardır. Birisi seçilmiş kişi olduğundan sevgi içinde yok olup kalmıştı. Onu kaybettiğim için bulmak zorundaydım; onu bulduğum için de kaybettim. O yüksek bir mevkiye getirilerek benim oğullarımın çevresinden uzaklaştı ama onun oğulları, benim soyuma katılarak bu çevreye dâhil oldular, bu zincire peş peşe katıldılar."

Firavun, onun kâhin edasıyla ifade ettiği konuşmasını ve tercümesini ağzı açık bir şekilde dinliyor ve içi daha da kararıyordu. Yardım arayan bakışlarını Yusuf'a çevirmişti ama Yusuf bakışlarını aşağıya indirmişti.

"Ama doğru bu" dedi Firavun. "Elbette doğru ve çok açık seçik bir şey bu, dedeciğim. Çok iyi ve bilgece cevap verildi, Firavun'un tam duymak istediği bir konuşmaydı bu. Ama artık ben Majestelerinin karşısında uzun süre ayakta kalıp zahmet çekmeni istemiyo-

rum. Yolun açık, ömrün güzel geçsin, senin yüz otuz yıllık ömrüne daha nice yıllar katılsın!"

Yakup sonunda Firavun'u yine bir elini kaldırarak kutsadı ve en ufak bir taviz vermeden, şan ve şerefle, çok zahmet çekerek ondan ayrılıp dışarıya çıktı.

Şakacı Hizmetçiye Dair

Burada, Yusuf'un yönetim faaliyetinin güvenilir bir izahı yer alıyor; böylece bu konuda etrafta dolaşan yarım yamalak dedikodulara, sık sık da küfür ve hakarete varan söylentilere kesin ve ilelebet bir son veriliyor. Yusuf'un yönetimine 'iğrenç' damgasını vuracak kadar ileri götürülen kararda suç, yanlış anlamalardadır, bu, hikâyenin en eski ilk anlatımlarında bulunmaktadır; –bu, en eski anlatımlardaki kısa ve kestirme yapılan ifade tarzında bulunuyor: En eski zamanda yaşanmış olan hakikat, çok az gerçeği yansıtmaktadır.

Bunlar kupkuru ve katı verilerdir; Firavun'un büyük tüccarının işlerini belirten ilk yazılı metinlerden bu sonuçlar çıkarılmıştır. Bunlar genel olarak bir hayranlığı ifade eder, sadece heyecan uyandıran şeylerden söz eder, ne bir tanıtma ne de hayranlığı açıklayan ayrıntılar yer alır; daha çok, göklere çıkaran bir eğilimin varlığını gösterir ve onun unvanlarının birkaçı rüyadaymış gibi kelimesi kelimesine aynen alınmıştır; 'Doyuran', 'Ekmeklerin Efendisi' gibi sözcükler kullanılmış ve geniş halk kitleleri, onun şahsında Hayat Veren ve Yaşatan Hapi'nin tecessüs ettiğine, onu bir tür Nil tanrısı gibi görmelerine sebep olmuştur.

Yusuf'un elde ettiği bu mitsel sevgi ve onun varlığının bu sevgiye dayandırılması, her şeyden önce, aldığı tedbirlerin taşıdığı çift anlamlılıkta bulunuyordu; bu çift taraflı işlevi olan tedbirlerden birisi, kendi şahsına yönelik oluşu, diğeri ise sihirli bir şakayı içermesiydi; bu, onun bünyesinde çeşitli amaçları ve hedefleri birbiriyle bağlıyor, bu karışık durum sihirli ışıltılarla insanları hayran bırakıyordu. Burada bizim hikâyemizin evreninde yer alan ve önceden

belirlenip yerleştirilen bir prensipten söz edeceğiz; bu şaka gibi ortaya çıkan kıvrak zekâ oyunu, şuraya buraya gönderilen bir habercinin yaratılışında yer alır; buradaki tüccarın tabiatında da karşı karşıya yerleşik atmosferler ve karşılıklı etki alanları arasında da kıvrak bir zekâ oyunu prensip olarak vardır: Örneğin güneşin kudretiyle ayın kudreti, babadan kalan mirasla anneden geçen miras arasında, gündüzün rahmet ve bereketiyle gecenin kutsaması arasında, hatta daha doğru ve en geniş anlamıyla söylemek gerekirse: Hayat ile ölüm arasında da bu prensip yer alır. Bu incecik-kıvrak, neşeli ve barıştırıcı aracılık özelliği, Yusuf'un konuk bulunduğu kara topraklar diyarında henüz bir Tanrı kimliğinde kesin ifadesini bulmamıştı. Ölümü yönlendiren, kader defterinin kâtibi, birçok becerinin mucidi Thot, bu kimliğe en yakın tiptir. Çok önceden belirlenen, karşısına uzaklardan getirilen, ilahî becerilere sahip kişiden, Tanrının karakteriyle ilgili mükemmel bir eğitimi sadece Firavun öğrenmişti; Yusuf da sadece onun karşısında bu hoşgörüyü bulmuştu; Firavun, kuyudan kurtarılmış şakacı çocuğun çizgilerinde, Tanrının çizgilerini yeniden keşfetmişti ve haklı olarak şöyle söylemişti: Yararlar sağlayan Tanrı düşüncesine ve bu düşüncenin onun vücudunda tecessüs ettiği birisine, hiçbir kral sahip olmamış ve onu ülkesinin bakanı yapmamıştır.

Yusuf'un sayesinde ve onun aracılığıyla Mısır'ın çocukları böylesine neşeli, becerikli bir ilahî figürle tanışma fırsatı bulmuşlardı. Kendi tapınakları Beyaz Maymun Cehuti tarafından işgal edildiği için bu figüre yer verememişlerdi. Bu deneyim onların dinî inançlarında olumlu ve önemli bir genişlemeye neden oldu; alt yapısında sihrin de yer aldığı bu neşe verici değişiklik, bu çocukların ruhlarında özellikle mitsel bir hayranlık duygusunun ortaya çıkmasına neden olmuştu. Onların hayatlarında kötülükleri defetmek için kullanılan sihrin büyük bir önemi vardı. Büyü veya sihir; korku veren, ciddiye alınan ve endişe verici gizemli bir işti –yapılan işlerin mahiyetinde işte bu sihrin gücü vardı, bundan dolayı da Yusuf'un büyük ambarlarda fareler gibi tahıl yığmasında ve çok sayıda tahıl ambar-

ları yapmasında, bu sihrin gücünü görmüşlerdi. Onlara göre alınan bu tedbirlerle, felaketin buluşması yeterince sihir dolu bir hadiseydi; bununla şu kastediliyor: Gölgesunan kişinin kötü günlere karşı aldığı tedbirlerden, hem yarar hem de kazanç sağlaması ve bunları büyüleyici bir şekilde o güne kadar alışılmadık bir tarzda, sadece tahmin etmekle kalmayıp aptalların aptalı kıtlık ejderhasını nazik bir şekilde defetmiş olması, hiç kimsenin aklının ucundan bile geçmeyen zekice bir çözüm yoluydu.

Gerçekten halkın içinde bu olaya çok güldüler –hatta hayranlıklarını ifade ederek güldüler– özellikle de zenginlerle olan ilişkilerde rahat bir şekilde uygulanan fiyat belirleme oyunlarıyla onların soyulup soğana çevrilmesine ve sarayda oturan efendisi Hor'a gelir sağlanmasına, onun hazinesine altın ve gümüş akmasına çok gülmüşlerdi –bu altın ve gümüşü Firavun'un Hazine Dairesine akıtan kişi, tahılı muhteşem bir fiyatla satan bu adamdı; onun sayesinde bunlar gerçekleşmişti. Bu işin mahiyetinde, becerikli ve gayretli hizmet veren kişinin tanrısal kimliğiyle sunduğu sadakat olgusu vardı; kendisinde bulunan ve bahşedilen ilahî konum, kazanç olayını öne çıkaran hizmet verme anlayışında bulunuyordu. Ücretsiz tahıl dağıtımı da bununla el eleydi; açlık çeken şehir halkına, Tanrı âleminde yaşayan ve rüyalar gören genç Firavun'un adına ücretsiz tahıl dağıtıyor ve çok yararlar sağlıyordu; bu, onun hazinesindeki altınlardan daha kıymetliydi. Halk için alınan tedbir sistemi, devlet yönetimi politikasında yepyeni, ferahlatıcı ve önemli bir keşifti; bununla ilgili olarak bu hikâyenin ilk nüshasında sadece küçük bir anlatı vardı, oradaki bu nazik ayrıntıyı ancak satır aralarını okuyarak edinmek mümkün oluyordu. Bu hadisenin ilk şekline ilişkin olarak sadece şu husus var: Bu hikâyenin olup biten hadiselerle kendini ifade edişinde tuhaf bir vurgu bulunuyor. Bu işle ilgili çocukça, gülünç bir sahne sergileniyor; işte bu sahnenin içinden, tarihteki ilk önemli buluş hadisesinin ışıltısı görülüyor. Fakir ve açlık çeken insanların Yusuf'un karşısında: "Bize ekmek ver! Senin gözlerinin önünde ölelim mi! Her şey para mı?" şeklindeki bağrışmaları, Beş Kitapta boşu bo-

şuna yer almamıştır. Yusuf ise onlara yine aynı üslûpla, şu sözlerle cevap vermişti: "Haydi gelin! Hayvanlarınızı da getirin! Sizlere istediğinizi vermek istiyorum." İhtiyaç sahipleriyle Firavun'un Büyük Pazar Sorumlusu arasında doğal olarak hiç pazarlık yapılmadı. Yukarıdaki ifade tarzından, halkın bu olayları nasıl yaşadığını ve nasıl bir fikre sahip olduklarını anlıyoruz. Çekilen ahlaki ıstırap ise komedilerde görülen bir üslûpla dile getiriliyor.

Her şeye rağmen bu bölüm, Yusuf'un uyguladığı yöntemde, insanı sömüren sert bir tutum izlediği şeklindeki ithamı üzerinden silemedi, aksine geleneklerine sıkıca bağlı insanların ruhlarında bu kötü yargıyı ortaya çıkardı. Bu anlaşılıyor. Burada bizim öğrendiğimiz şey: Yusuf'un kıtlık yıllarında, ilk planda ülkedeki bütün paraları ele geçirdiği, yani bunları Firavun'un hazinesinde topladığı; sonra insanların büyükbaş hayvanlarını rehin aldığı, tarlalarını da ellerinden alarak herkesi evinden barkından uzaklaştırdığı, onların yerleşim yerlerini keyfî bir şekilde değiştirdiği ve hayatlarını gurbetteki topraklarda devletin kölesi olarak sürmelerine sebep olduğudur. Bunları işitmek pek hoş değil, ama eski nüshanın bazı bölümlerinden çıkarılan sonuçlara göre, gerçekte durum bambaşka bir görünüş arz ediyor. Şunlar okunuyor bu nüshada: "O, onlara atları, koyunları, sığırları ve eşekleri karşılığında ekmek veriyordu; bütün hayvanlarına karşılık yıl boyunca onların karınlarını doyuruyordu." Yalnız bu tercüme tam değil, birtakım ima yollu dokundurmalar var, insanların kulaklarına gizli kapaklı bir şeyler fısıldanıyor, orijinal metin bu konuya özellikle dikkat çekiyor. Orada 'karın doyuruyordu' kelimesi yerine 'sevk ediyordu' sözcüğü kullanılıyor ve şöyle deniliyor: "Onları o sene boyunca, mallarına mülklerine karşılık ekmek sevk ediyordu." –Bu kendine özgü bir ifade ve kasıtlı olarak seçilmiş bir cümle; çünkü bu, çobanların konuştukları dilden alınmıştı; bu çaresiz yaratıkların, tıpkı başıboş kalıp şaşkınlık içinde kalan koyun sürüsü gibi, ılımlı ve itinalı bir şekilde bakılıp esirgenmesini ifade eden 'gütmek', 'otlatmak' anlamına gelen fiiller kullanılmıştı; mitsel olaylara alışkın bir kulak için, Yakup'un oğluna yakıştırılan

bu cümle, aslında onun iyi bir çoban olduğunu ifade etmektedir; bu çoban yukarıdaki özelliği ve üzerine düşen rolle, insanları koruyup sevk etmekte, onları yemyeşil meralarda ve yaylalarda yaymakta, tertemiz sular içmelerini sağlamakta olduğu anlamına geliyor. Yukarıda kaba saba bir üslûpla sözlenen deyimler, bu ilk olayın renklerini de göstermektedir; 'sevk etmek' kelimesiyle ifade edilen bu garip eylem, hikâye metninde belirtilen hakikatten sızıp dışarıya çıkmış ve halkın, Firavun'un himaye ettiği bu insanın şahsında nasıl bir ışık gördüğünü de ifşa ediyor: Onunla ilgili halkın yargısı, günümüzdeki devlet ahlakçılarının verdiği karardan çok farklı; çünkü kollamak, yayıp beslemek ve sevk etmek, Tanrının yaptığı işlerdir; bu durum 'Yeraltındaki Koyun Damının Efendisi' tabirinde de çok iyi bilinmektedir.

Metindeki gerçeklere dayanan verileri irdelemeye gerek yok. Yusuf, kendilerini kralla eşdeğer gören ve zenginlikleriyle ona çalım satan bölge baronlarına ve büyük toprak ağalarına, ciddi bir tavırla günün konjonktürüne uygun olarak saptanan fiyatlarla tahıl satarak, sattığı malın karşılığında aldığı bu 'parayı' kraliyet kasasına naklediyordu ve kısa bir süre sonra halkın elinde avucunda hiçbir şekilde değerli metalin kalmadığı, yani 'para'nın bulunmadığı görüldü: Çünkü o zamanlar, 'darphanede basılan' anlamında 'para' yoktu, sadece değiş-tokuş maddeleri vardı ve bunlara karşılık zahire veriliyordu; buna her türlü hayvan da giriyordu: Yani bu değiş-tokuş işlemi peş peşe ve sırayla yapılmamış, böylece değer arttırımına gidilmemişti; böyle bir imajın uyandırılması ve Yusuf'un halkın bütün 'parasını' alıp kullandığı, ellerinden atlarını, sığırlarını ve koyunlarını aldığı iddiası doğru değildi, ama böyleymiş gibi bir imaj verilmesi arzu ediliyordu. Hayvan da paradır; hem de çok tercih edilen bir paradır; çok modern bir ifadeyle, Latince '*pekuniär*' kelimesinden türetilmiştir ve para yerine hayvanla ödeme yapma anlamına gelirdi; hayvan bir ödeme, takas aracıydı, yani zenginler sahip oldukları servetlerden böyle bir ödeme yapıyordu; bu takas maddesi, büyük ve küçükbaş hayvanlardı –bu konuda ayrıca hiçbir bilgi ve-

rilmiyor, yani Firavun'un ahırlarına ve damlarına insanların son ineklerine varıncaya kadar her şeyleri aktarıldı denilmiyor. Yusuf yedi yıllık kıtlık boyunca ahırlar ve ağıllar yapmamıştı, aksine tahıl ambarları yaptırmıştı; bu yüzden para-hayvan için ne yeterince mekânı ne de kullanacağı bir ortamı vardı. Tabii ekonomik hadisede 'avans verme'nin ne olduğunu bilmeyen kimseye bunu açıklamak, hem de böyle bir hikâyeyi takip eden kişilere anlatmak mümkün değildir. Hayvan, rehin olarak konuluyor veya teminat olarak veriliyor –hangi ifadeyi kullanırsanız kullanın ikisi de doğrudur. Bu hayvan, büyük damlarda ve çiftliklerde emanete alınır, ama hayvanın eski sahibinin yanında kalmasına izin verilmez. Bunu açıklayalım: Bu hayvan, hem onun kendi malıydı, hem de değildi, yani sadece bir yükümlülük ve bir koşul karşılığında onun malıydı; işte ilk nüshada böyle bir açıklamanın olmayışı yüzünden birçok anlama gelen yukarıdaki izlenim ortaya çıkıyor; Yusuf'un uyguladığı bu yöntem, tamamen sahiplik kavramına sihirli bir anlam kazandırmaya ve ona hem sahip hem değil şeklindeki salınımlı bir konum vermeye yönelikti; böylece sahiplik kavramına, bir sınırlama ve teminat veya rehin verme anlamı yerleştirilmiş oldu.

Çünkü kuraklık yılları ve mahsul kraliçesinin göğsünün kabarmadığı, su seviyesinin çok düşük olduğu, tek bir otun bile yetişmediği, başakların büyümediği, ana kucaklarının boş kaldığı ve yeryüzünde hiçbir çocuğun büyüyüp gelişmediği yıllarda, metindeki sözlerin anlamlarına tam uyan, gerçekten o güne kadar insanların özel malı ve mülkü olan malvarlıkları, krallığın eline geçmişti bu anlamda; bunu anlatan cümlelere bakalım: "O zamanlar Yusuf, Mısır'ın bütün topraklarını Firavun lehine temin etmişti; çünkü Mısırlıların her birisi tarlasını satmıştı." Neye karşılık? Zahireye karşılık. Bu olayın açlık sınırının dayanılmaz boyutlara vardığı zamanlarda, verimsizliğin bir parça giderilmeye başlandığı günlerde yaşandığı konusunda öğreticiler aynı görüşte birleşiyor. Keşke tarlalardan ürün kaldırılabilseydi, keşke tarlalar ekilebilecek konumda olsaydı, keşke suyla ilgili durum normal hâle gelmiş olsaydı. Bu

yüzden dilekte bulunanların kullandıkları şu cümleler dikkatleri çekiyor: "Niçin biz senin önünde ölelim, hem kendimiz hem de tarlalarımızla? Bizlerle tarlamızı boğaz tokluğuna satın al; biz, canımız ve malımızla Firavun'un arazilerine demirbaş olmak istiyoruz!" –Burada konuşan kim? Bu sözler rasgele değildir, halkın kuru gürültüsü değildir. Bu sözler bir tekliftir, bir rehin olayıdır, bireysel olarak veya o âna kadar bağımsız, hatta kafa tutacak kadar zengin bir sınıfın, bir grup insanın, büyük emlak ve arazi sahiplerinin; Firavun Ahmose'nin hüküm sürmeye başladığı yıllarda, 'Tanrıça Nechbet'in İlk Kral Oğlu' gibi unvan vererek bağımsız topraklar tahsis ettiği eyalet prenslerinin, yani eski moda dik kafalı derebeylerin ve artık hiçbir şekilde devletin varlığına katkıda bulunmayıp başına bela olan kalıntılarının talebiydi. Bu mağrur beylere, çağın gereklerine uygun bir ders vermek için Yusuf bu fırsatı değerlendirdi. Burada ilk planda kamulaştırma söz konusudur. Yerleşim yerlerinin başka bir yere götürülerek yerleştirilmesi olayı ise: Akıllı ve kararlı bakanın yönetimi zamanında olan bir hadiseydi, hâlen mevcut büyük arazi mülkiyetinin ortadan kaldırılması ve ilgililerin bunları insanlarıyla daha küçük çiftlik toprakları hâline getirip o zamanki ekonomik değerler ölçüsünde bu tarlaları işletme, kanallar açıp toprakları sulama koşuluyla devlete karşı sorumluluklarını yerine getirme işlemidir; başka bir ifadeyle, bu toprakların halkın arasında eşit olarak dağıtılması ve devletin başında bulunanın denetimi altında yapılan bir tarım reformudur. Böylece bazı 'İlk Kral Oğulları', teminat karşılığında çalışan insanlar oldu; bazı arazi sahipleri, o güne kadar kendilerinin yönetiminde olan arazilerinden, yeni yapılan ve sınırlarıyla küçük çiftlikler hâline getirilen çiftliklerden birisine gönderildiler; bu sırada kendilerinin olan arazi de başka ellere geçti; eğer bu yer değiştirme hadisesi, Ekmeklerin Efendisinin insanları şehir şehir değiştirdiği şeklinde söyleniyorsa bunun açıklaması şöyledir: O, bu insanları bir şehir merkezi etrafında bulunan çevreye, öbek öbek 'dağıtmıştı', onları bir memleketten bir memlekete nakletmişti, bunun temelinde iyice düşünül-

müş ve hesaplanmış bir eğitici amaç bulunuyordu; mülkiyet kavramının yeni bir şekle dönüştürülmesi sağlanmıştı, bu kavramın içeriğinde, mala sahip olma ve sahipliğin ortadan kalkması anlamları birlikte bulunuyordu.

Hububat üretiminin devlet eliyle tahsisi için konulan bu önemli koşul, Güzel Beşinci Çocuğun beyan yoluyla verdiği verginin devamıydı. –Yusuf refah yıllarında bu vergiyi kullanarak sihirli stoklamayı yapmıştı ve şimdi de bu stoklardan para kazanıyordu –geçerliliği olan ve sonsuza kadar da geçerli olacak bu verginin açıklaması budur. Bir yerden başka bir yere yurt edindirme şeklinde değinilen ve bunun tek çözüm şekli olduğu iddia edilen, tarlaların sahipleriyle birlikte 'satışı' olmadan, bu vergi yükümlülüğü ortaya çıkamazdı. Şunu da iyi fark etmek gerekir ki Yusuf, emlak ve mal sahiplerinin bizzat satılmasıyla ilgili olarak onların yok olup gitmelerine asla karar vermemişti, sadece ima yoluyla şunu anlatıyordu, yani kendisinin belli nedenlerden ötürü ve aslında ağzına bile almadığı 'esaret' ve 'köleleşmek' tabirlerinden hoşlanmadığını anlatıyordu. Aslında toprak ve halkın, eski anlamda artık hiç de 'hür' olmadıklarını, kesinlikle kaldırılamayacak beşte birlik vergi koşuluyla bu durumun daha da güçleneceğini ifade ediyordu, yani bu suretle, tahıl, bir teminat karşılığında alan kişinin sadece kendi şahsı için değil, Firavun ve devlet için çalışmasını sağlıyordu. Bu bir bakıma gönüllü olarak köleliği isteyen kişinin zorunlu hizmette çalışmasıydı. Bu, daha insanca hakların yaşandığı yeni çağ insanları ve insanlık dostu her kişinin mantıklı bir şekilde kendine özgü yorumlamaya açık bir kavramdır.

Yusuf'un yükümlülere zorla kabul ettirdiği bu vergilendirmenin, insanı köle gibi bağımlı kılmasının ölçüsü gözden geçirildiğinde, çok abartılı olarak algılandığı anlaşılıyor. Eğer o, onlardan elde ettikleri kazancın yarısını veya dörtte üçünü vergi olarak talep etseydi, bu abartının gerçekten doğru olduğu söylenebilirdi. Tarlaların hem kendilerine ait olduğu hem de olmadığı iyice benimsenmişti. Ama yüzde yirmisinin tahsili, kötü niyetin en iyi ifadesidir, yani

halkı soymanın sınırlandırıldığının göstergesidir. Ürünlerin beşte biri, yeni ekim için tohumluk olarak kendisi ve çocuklarının geçimi için bu insanlara kalıyordu. Bu yönergeyi ve hazineye aktarım yazısını incelediğimizde, esareti ima yoluyla bile olsa talep eden en küçük bir sözcüğe rastlamıyoruz. Boyunduruk altına giren kişilerin despot hükümdara şükranlarını ifade ettikleri şu sözler binlerce yıldan beri kulaklarda çınlamaktadır: "Sen bizim hayatımızı kurtarıyorsun, senin gözlerinde merhamet ışıltısı buluyoruz ve Firavun'un kulu kölesi olarak kalmak istiyoruz!" Bundan daha fazla ne istenir ki? Ama yine de daha fazlası istenirse Yakup'un bu konuları, yani vergi-harcın yüksekliğini, kendileri için bile olsa Yusuf'la tekrar tekrar görüşmesi gerekirdi. O şöyle diyordu: Bir halk oluşmuş olsa ve bu halk için bir anayasa yazılması gerekse bu takdirde bu insanlar sadece kendi toprağının yed-i emini olarak yasada gözükeceklerdir ve ürettiklerinin beşte birini vergi olarak ödeyeceklerdir –ama bu ödemeyi saraydaki Hor'a değil, aksine sadece Yahve'ye, kral ve beyefendiye, yani bütün arazinin tek sahibi ve bütün zenginliğini herkese ödünç olarak kiralayan kişiye yapacaktır. Ama o da kendi Beyefendi oğlu, ayrı bir yeri olan ve inançsızlar dünyasını yöneten oğluyla bütün bu konuları kendi tarzına göre görüşmek zorunda olduğunu çok iyi anlamış olacaktır. Yusuf gülümsüyordu.

Zorunlu çalışma konusu fikir olarak doğruydu ama iskân yerleriyle tarlaların kendileri üzerinde kalmasıyla ilgili madde, bununla yükümlü olanların aklına yatmıyordu. Onların bu yeni durumla ilgili tam ve olumlu bir anlayışta olmalarını sağlamak ise uygulamada mümkün olmuyordu. İskân yeri değiştirme tedbirleri için asıl neden şuydu: Vergi yükümlülüğünü arzu edilen değerde tamamlamak, çiftlik sahiplerini kendi malını mülkünü 'satması' gerektiğine inandırmak ve yeni duruma uyum sağlayabilmeleri için bu yükümlülük getirilmişti. Ezelden beri kendi bölgesinde ekip biçerek yaşayan bir çiftçinin bu görüşlere kolayca katılması beklenmiyordu; günün birinde unutkanlıktan dolayı hükümdarın arzularına karşı fırtınalar koparması mümkün olabilirdi. Çiftliğini terk etme konusunda

direniş gösterdiği takdirde, Firavun'un elinden başka bir çiftliğe sahip olacaktı; böylece malvarlığının rehin alınması karşılığında yeni bir mülkiyet konumu gerçekçi olarak görülmüş oldu.

Bu sırada malın, sahip olunan mal olarak kalması ilginçti. Şahsi ve bağımsız malın işareti, satma ve miras bırakma hakkıdır; Yusuf işte bu tasarruf hakkını aynen muhafaza etmişti. Bundan böyle Mısırlılar diyarında bütün topraklar Firavun'a aitti; ama satılabilir ve miras bırakılabilirdi. Biz burada Yusuf'un aldığı tedbirlerle mülkiyet kavramındaki büyüleyici durumdan boş yere bahsetmedik; eğer insanlar bu 'mülkiyet' anlayışına samimiyetle bakarlarsa bu kavramdaki iki anlamlılık hâlinin ortadan kalktığını ve sahiplenme durumunun aynen korunduğunu anlayacaktır. Onların önem verdikleri şeyin hiçbir şekilde zarar görüp ortadan kalkmadığını anlayacaklar; evet ile hayırın birlikte taşıdıkları muğlak görünüşün, titrek bir ışık hâlinde yanıp söndüğünü algılayacaklardır. Yusuf'un ekonomi sistemi, kamulaştırmayla mülkiyet sahibi olma hürriyetini şaşırtıcı bir şekilde bağlantılandırıyordu; son derece zekice ve tilki kurnazlığıyla hazırlanmış karma bir sistemdi; ilahî bir kişiliğin tezahürü olarak görülüyordu.

Tapınakların sahip oldukları toprakların, reform kapsamında olmadığını elimizdeki belge vurgulamaktadır: Sayıları bilinmeyen kutsal mekânlara, özellikle de Amun-Ra Tapınağı'na tahsis edilen vakıf arazilerinin ve malların vergiden muaf olarak hakları aynen korunmuştu. Metinde "ruhbanların arazileri hariç" diye bir kayıt bulunmakta ve "o bunları satın almadı" denilmektedir. Bu da zekice alınmış bir karardı. –Zaten bilgelik ve kurnazlıkla beslenen akıllılık, rakibi bir konuda yenmeyi beceriyorsa bu zekânın karşısında şapka çıkarmak gerekir. Firavun'un anlayışına göre bu, Amun'un ve daha küçük kutsal yerlerin korunması işlemi değildi. Ona kalsa, Karnak'ın topraklarına seve seve el koymak ve malvarlığının ellerinden alınıp soyulup soğana çevrilmesi gerekirdi; bundan dolayı Gölgesunan'la çocukça didişiyordu ama tanrının annesi olarak nitelenen anneciğinin müdahalesiyle mesele örtbas ediliyordu. Yu-

suf, anneyle anlaşarak bu küçük adamın ülkedeki eski tanrılara olan sadakati, saygıyı ve şereflendirmeyi muhafaza etti; aslında Firavun, Gökyüzündeki Babasının öğretisi lehine bunları kökünden kazımak istiyordu; ayrıca Yusuf'un mâni olamayacağı başka yollarla bunları ortadan kaldırmaya çalışıyordu. Yusuf'a izin verildiği takdirde, halkın kötülüklerden arındırıcı yeni duruma daha müsait bir şekilde uyacağına inanıyordu. Eskiden beri var olan ve o güne kadar gelen inanç ve kült alışkanlıklarını birden yok etmeyi savunan Firavun'a karşı Yusuf'un elinden hiçbir şey gelmiyordu. Amun'un bakış açısından bakıldığında Yusuf, tamamen yanlış bir uygulama yapıyordu. Sanki Tarım Reformu tamamen Koç Kafalıya karşı yapılan bir hareketmiş izlenimini vermek istiyordu; bunun kendisini aşağılayıcı bir çözüm yolu olarak uygulandığını ifade ederek halkın içinde buna karşı bir direniş hareketi olacağından endişe duyuyormuş gibi bir fikir ileri sürüyordu. En iyisi saygılı bir tavırla onu rahat bırakmak gerekiyordu. Bu yıllarda meydana gelen bütün hadiseler, halkın kurtarılması ve sosyal dayanışma olayları Firavun için yeterince zordu ve onun ruhani otoritesi terazinin kefesine yerleştirilmişti; Yusuf tahıl satışlarıyla, Büyük Eve kazanç sağlamıştı ve kazandırmaya devam ediyordu; bu işler İmparatorluğun Tanrısı lehine bu tür büyük güçlüklerin ortadan kaldırılması anlamına geliyordu; eski dinle ilgili vakıf topraklarının vergi dışı olması, Firavun'un onun önünde boyun eğmesi olarak alay konusu olmuştu; bunu onların gözlerindeki gülüşlerden anlamak mümkündü; zaten halk bu durumu çobanın bütün davranışlarında da görüyordu.

Karnak'taki dik kafalı Tanrıya karşı Firavun'un kesin barışçı tutumunda ve savaşı kesinlikle reddetmesinde ilahî bir emir vardı; ayrıca Yusuf'un tahsis ve rehin sistemi sayesinde, onun inatlaşmasına bir süre için de olsa rest çekilebilmiş ve gücünün etkisi zayıflatılmıştı; yoksa bu güç, ister istemez bütün insanlığı ayağa kaldıracak bir tehdit olacaktı. Tutmose'nin imparatorluğunda hak sahibi olan son vârislerinden birisinin böyle sevimli ruhi durumu sayesinde büyük tehlikeler bertaraf edilmişti; çünkü dünya devletlerinde, demir-

den Amun-Ra'nın artık kesinlikle hükmünün geçmediği, aksine rahat ve huzur veren, çiçekler ve güzel sesli kuş tanrısının ülkede etkili olduğu söylentisi yayılmıştı. Bu yeni anlayışın, İmparatorluk kılıcını kesinlikle kana bulamak istemediği ve bunun insanlığa karşı bir darbe olarak nitelendirileceği de konuşuluyordu. Küstahlık, isyan çıkarma ve ihanet etme eğilimi etrafa yayılmıştı. Seir diyarından Karmel'e varıncaya kadar cizye ödemekle yükümlü bütün doğu eyaletlerinde huzursuzluk vardı. Güneye doğru savaşarak tehdit oluşturan Hattililere karşı kendilerini korumak ve bağımsızlık elde etmek için Suriye'deki şehir prensleri arasındaki hareketlenme de gözlerden kaçmıyordu; ayrıca bu durumdan haberdar olan doğudaki ve güneydeki Bedu serserileri de şu andaki iyimserlikten yaralanarak Firavun'un şehirlerini ateşe vermiş, yağmalamış, kısmen de ellerine geçirmişlerdi. Amun'un özellikle iç politikaya yönelik 'yeni öğretiy'e karşı güçlü bir iktidar çağrısı eleştirisi, nazik yeni din öğretisine karşı geleneksel-kahraman gibi uyguladığı menfur bir propagandaydı. Ama açlıkla Yusuf, bu konuda Firavun'a yardımcı oldu ve Amun'un propagandasının etkisini çok azalttı. Bunu Asya'daki saltanatları sallanan küçük kralları ekonomik bakımdan kendilerine bağlayarak başardılar. Bu girişimde sadece Atôn'un ılımlı konumu değil, aynı zamanda acımasız açlığa karşı mücadele bilinciyle hareket ederek başarıya ulaşıldı; Firavun'un kılıcını kana bulamak istemeyişiyle kayba uğrayan şerefini yeniden yüceltmek için bu sertlik yine de yeterli olmamıştı. Firavunluk tahtına böyle bir tipin altın zincirle bağlandığını cırlak sesleriyle haykıranların feryatları bugünlere kadar ulaştı; ama onlara karşı acıma hissiyle neticelenecek bir girişimde bulunulmadı. Tahıla karşılık sadece gümüş ve kereste değil, genç insanlar da rehine ve teminat olarak Mısır'a, aşağıya gönderiliyordu. Bu zorunlu gönderme hiç kuşkusuz sert bir davranıştı ama bunun için vicdan rahatsızlığı duymamıza gerek yok; çünkü Asyalı prenslerin çocukları Teb ve Menfe'deki çok nezih yatılı okullarda rahat ve güzel bir eğitim alıyordu; onlara kendi evlerindeymiş gibi davranılıyordu. "Onların oğulları, kızları ve evlerinin

gerekli ahşap malzemesi oraya gönderiliyordu" sözleri duyuluyordu ve hâlen de duyulmaktadır. Bu şekilde kimden bahsediliyordu? Örneğin Aşdod Belediye Başkanı Milkili'den mi; bunu biz kimden öğreniyoruz; onun oraya diye işaret ettiği yer neresi? Milkili'nin Firavun'a olan sevgisi güven verici değildi ve onun eşi ve çocuklarıyla Mısır'da bulunarak bu sevgiyi güçlendirmesine de gerek yoktu.

Kısacası, halka ince zekâsı ve becerisiyle Tanrının kulu olarak hizmet eden ve halkı 'sevk eden' Yusuf'un, karakterinde olmayan bir özelliği, onun gülen gözlerinin içindeki ışıltıda görmek yerine, büyük bir haksızlıkla, orada bir merhametsizliğin bulunduğu şeklinde ifade edilmesini kendimize yediremiyoruz. Yusuf'un bu iş anlayışı, Mısır'ın sınırlarının çok ötesine yayılarak genel bir kanaat oluşmuştu. Bu, insanı güldüren ve hayran bırakan bir kanaatti. İnsanları birbirine bağlayan ve onları memnun eden böyle bir icraata hayranlık duymak, insanın sahip olacağı çok büyük kazanım olsa gerek!

İtaat Eden Kişiye Göre

Bu hikâyede yer alan şahısların, gerçek hadiseyle ilişkilerinde yaşlarının oranlarını gözler önüne serecek bir şeyleri anlatmak gerekli –şarkıda ve çizilen tabloda yer alan bu ilişkiler, geniş halk kitleleri içinde kasten yanlış kanaatler oluşturuyor. Bu tabii Yakup'la ilgili değil, çünkü o çağda ölümle baş başa kalmış çok yaşlı ve hemen hemen kör olmuş birisi olarak tasvir ediliyor; (gerçekten de son yıllarda onun gözlerinin zayıfladığı iyice fark ediliyordu; Yakup'un müjdeler veren konuşmasında bu durumunu belli ederek kendisine hayır ve rahmet sahibi, kör İshak'ı örnek aldığı görülüyordu). İnsanlarda Yusuf, kardeşleri ve oğullarıyla ilişkili olarak belirli bir yaş basamağına yerleştirme ve onlara sonsuz gençlik bahşetme eğilimi bulunuyordu; hatta bunları çok ileri yaşlara ulaşmış ihtiyar babayla da orantılama gayreti görülüyordu.

İşte bu konuda bizim üzerimize düşen görev, yukarıdaki algılamaya gerçekçi bir yaklaşımla müdahale etmek, olayın masallardaki gibi belirsizlik içinde kalmasını ortadan kaldırmaktır. Burada anlatmak istediğimiz konu, sadece ölümdür. Bütün amacımız bu hadisenin tam tersi olan huzur ve sonsuz yaşamın ne olduğunu ifade etmek olmadığından bu hikâye ve hadisedeki konu ve şahıslar yaş hesabıyla uygun olmayabilir. Bu hikâyeyi geliştirerek kaleme alan bizler bile bu arada oldukça yaşlandık –bu noktada duruma açıklık kazandıracak asıl sebep bu. Biz elli beş yaşındaki Yusuf'u çok iyi bir şekilde anlatmasını da biliriz; çünkü daha önce memnuniyetle on yedi veya otuz yaşlarındaki Yusuf'tan da söz ettik, hakikatin gerçekleşmesi uğruna, hayatı ve onun ilerleyişini kaydettik. Çocukları ve çocuklarının çocukları tarafından saygı ve sevgiyle bakılan Yakup, Gosen bölgesinde on yedi yıl daha yaşamış ve son derece saygın bir şekilde yüz altı yıllık ömrüne ulaştığı sırada, onun seçkin ve sevgili oğlu, Firavun'un yegâne dostu, bu sırada olgun bir adam olmuş, başındaki siyah saçlarına ve sakalına ak düşmüştü; başını iyice kazıtmamış ve değerli bir peruk takmamışsa bu durum belli oluyordu, aslında bu memleketin geleneğine göre kafasını kazıtması gerekirdi. Ama şunu da kesin olarak vurgulamamız gerekiyor: Onun simsiyah Rahel gözlerinde dostluk ışıltısı hâlâ vardı, insanlara hep iyimserlik içinde bakardı ve onun güzelliğine güzellik katan Tammuz özelliği, değişim süreci içinde bile sadık bir şekilde varlığını korumuştu –tabii bu da, hem yukarılardan gelen hem de yeraltının derinliklerinden yükselerek ona ulaşan çift kutsama nedeniyle böyle kalmıştı. Bu tür tabiatı olan kişiler, ikinci bir gençliği sıkça yaşar. Bu, onların çok önceleri yaşadıkları yıllardaki gençliği de gösterebilir. Bu yüzden Yakup'un ölüm döşeğinin yanındaki Yusuf'u genç hâliyle gösteren sanat eserlerindeki bazı iddialı sahneler, bu hakikate pek ters düşmez. Rahel'in ilk çocuğu, o zamanlarda oldukça gürbüz, etine dolgun birisiydi; Yakup'un ölüm döşeğinde olduğu zamanda ise oldukça kilo vermişti ve kırk yaşla-

rında olmasına rağmen sanki yirmi yaşında birisiymiş gibi görünüyordu.

Ressamın fırçasında hayal unsurları da serbest bir tutumla işlemiştir; Yusuf'un oğulları Menasse ile Efrayim'in büyükbaba tarafından kutsanmasını gösteren sahnede, onlar yedi ve sekiz yaşlarında çocuklar olarak gösteriliyor; hâlbuki onlar o sırada yirmi yaşlarındaydı; çocuklar ellerinde yelpazeleri, ayaklarında gaga burunlu sandaletleri, kurdele ve bağcıklarla süslü saray kıyafetleri içinde gösteriliyor; bu akıl almaz görüntü, ilk belgedeki bir iki tasvire göre resimlenmiş olmalı: 'Yakup'un torunlarını kucağına almış' gibi bir ifade var; ihtiyarın onları bağrına basıp öptükten sonra Yusuf, çocuklarını Yakup'un kucağından alıp aşağıya indirdiği gösteriliyor. Bu tür bir davranış, delikanlıların hiç de hoşlanacakları bir şey değil. Şurası da çok üzücüdür: İlk belgede, bu hikâyedeki birçok kişi için zamanın durduğunu, ama Yakup'un abartılı bir şekilde yaşlandığını yüz kırk yedi yaşında olduğunu ifade eden bir eğilim var! –Bu da insanda saçma sapan düşüncelere yol açmaktadır.

Biz, Yusuf'un, babasına hayatının son zamanlarında yaptığı üç ziyaretten birisi olan ikinci ziyaretini anlatacağız. Önce, önceki on yedi yıla kısa bir bakış atacağız. Bu yıllarda İsrael'in çocukları Gosen bölgesinde yaşıyor, orada hayvanlarını yayıyor, yünlerini kırpıyor, sütlerini sağıyor, ticaret yapıyor, dolaşıyordu. Yakup'un ilk torunları, kendilerine bahşedilen bölgede küçük bir halk olmaya çalışıyordu. Ama hiç kimse bu on yedi yılın, yedi yıllık kıtlığın kaçıncı yılında başladığını söyleyemez; çünkü bu gerçekten yedi yıl mı yoksa 'yalnız' beş yıl mı sürmüştü tam hesap edilemiyor. (Biz burada 'yalnız' kelimesini alay etme işareti arasında gösterdik, çünkü yedi rakamının arkasından beş rakamının gelmesi, anlamın güzelliğini pek yansıtmıyor.) Belgede, felaket yıllarının kaç yıl sürdüğü konusunda güvenilir bilgiler belirtilmiyor. Felaketin altıncı yılında Menfe yakınlarında yapılan ölçümlerde, besleyici Nil'in sularının on beş arşın olduğu, kızıl ve –iyi zamanlarda hep görüldüğü gibi– yemyeşil aktığı ve yeterli miktarda alüvyon bıraktığı saptanmıştı. Ama er-

tesi yıl nehrin suları daha az beslenmiş ve zayıflamış bir hâlde akıyordu; bu durumda bu iki yılı daha önceki, hayvanların kemiklerinin belli olduğu felaket yıllarına katıp altı veya yedi yıl böyle olup olmadığını söylemek gerekir mi, bilinmiyor. Her neyse, bu zamanda, yani tapınaklarda ve sokaklarda bu sorunun tartışıldığı günlerde Yusuf'un Tarım Reformuna ilişkin işleri tamamlanmıştı. Yusuf, bu topraklarda Firavun'un en üst düzey sözcüsü olarak hüküm sürüyordu; beşinci yılda yünlerini kırptığı koyunlarını besliyordu.

Onun bu sırada sık sık babasını ve kardeşlerini ziyaret ettiği söylenemez. Onlar Yusuf'un bulunduğu yerin yakınında çadırlarını kurmuşlardı; daha önceki yerleriyle kıyaslandığında yakındaydılar ama yine de onun evinin ve makamının bulunduğu Mumyalar Şehri ile oturdukları yer arasında oldukça uzun bir mesafe vardı; Yusuf'un yönetim işleri ve saraydaki yükümlülüklerinden başını kaşıyacak vakti yoktu. Onun, kardeşleriyle buluşması peş peşe üç yıl içinde babasının evine yaptığı ziyaretlerden sonra oldukça seyrekleşti; Yakup'un evinde hiç kimse buna aldırmıyordu; bu durumu anlayışla kabullenmişlerdi. Bu suskunluk aslında çok şey ifade ediyordu: Bu durum sadece Yusuf'un aşırı meşguliyetine karşı duyulan bir anlayış değildi. Yakup ile Rahel'in ilk oğlu arasında, tekrar buluştukları sırada, yetmiş kişinin ve Yusuf'un maiyetinin arasında yalnız başlarına ayakta durarak, hafif sesle yaptıkları konuşmaya dikkatle kulak kesilen, her iki tarafın da çekingen davranışını gayet iyi bilir –çünkü çekingenlik her iki tarafta da vardı. Çünkü ciddi ve hüzünlü bir durumu bastırmak istiyorlardı: Bir yanda itaat bilinci, öte yanda feragat. Yusuf seçkin birisiydi, aynı zamanda yüceltilmiş ve geri plana çekilmiş bir adamdı –gövdeden ayrılmıştı ve kendisinin gövde olmaması gerekiyordu. Adının anlamı 'tenezzül edilmemiş gönül' olan Yusuf'un sevgili annesinin alınyazısı başka bir şekilde bu oğlunda yeniden görülüyor, diğer bir ifadeyle ortaya çıkıyordu; onun anlamı: 'Söz verilmiş aşk'tı. Bu anlaşılmıştı ve kabullenilmişti; çekingenliğin sebebi, aradaki mesafenin uzaklığı ve yoğun çalışma temposundan daha çok, farklı nedenlere dayanıyordu.

Yakup, Yusuf'la konuşmak için belirli bir ricayla yönelmiş ve sözlerine şöyle bir deyimle başladığı işitilmişti: 'Ben senden merhamet gördüm'; burada vurgulanan şey, babayla oğul, yani Yusuf ile İsrael arasındaki mesafenin hemen hemen ne kadar utanç verici ve buz gibi olduğunudur. Yusuf'un tarlada gördüğü, on bir başak demeti, güneş ve ay'ın bile rüyayı gören kişinin önünde saygıyla boyun büküp eğildikleri rüyasını anlattıktan sonra, Yakup'un neler yaptığı anımsanmıştı. Bu rüyalar kardeşlerinde öfke ve kin uyandırmış ve onları o suçu işlemeye sevk etmişti; onlar bu suçun günahını ağır bir şekilde omuzlarında taşımışlardı. Ama kardeşlerin bunları da hiç ses çıkarmadan kendi aralarında görüşüp bir karar almaları düşünüldüğünde, çok tuhaf bir durum arz ediyor. Her şeye rağmen bu kötü olay onların amaçlarını yerine getirmiş ve böylece hedeflerine ulaştırmıştı. Çünkü her şey beklenenin tersine tecelli etmiş ve onlar karınları üstüne yere yatmışlardı, ama O yeraltındaki kişiyi ilk çocuk olarak yüceltmişti –onlar Yusuf'u boşu boşuna satmamışlardı, sadece onu bu dünyanın içine değil, aynı zamanda ellerinden çıkarıp ortalıktan kaybettirerek bu dünyaya satmışlardı; duygu yoğunluğu içindeki babanın Yusuf'a vermeyi düşündüğü miras verilmiyordu: Sevgili Rahel'den, hor görülen Lea'ya geçmişti. Bu, birkaç boyun bükme ve eğilmeyle ödenebilir miydi?

"Ben senden merhamet gördüm" –bu sözü Yakup yabancılaşmış oğluna, üç ziyaretin birincisinde, kendi hayatının kısaldığını hissettiği anda söylemişti; o sırada zifiri karanlıkta ay, ilkdördün hâlinde ufuk üzerinde hafif kızıllık içinde yükseliyordu. O zamanlar hasta değildi, ömrünün çabucak bitmeyeceğini biliyordu. Çünkü kendi hayatı hakkında kontrolü elden bırakmıyordu; gücünü, kuvvetini çok doğru bir şekilde tahmin ediyordu, gerçi bir parça daha zamanı olduğunu biliyordu ama kalbinde sakladığı kendine özel bir arzuyu, Yusuf'un kalbine yerleştirmek için gücünün yeterli olduğunu da biliyordu.

Bunun için Yusuf'a birisini gönderip yanma gelmesini rica etti. Kimi gönderdi ki? Elbette Bilha'nın koşturup duran oğlu Naftali'yi

gönderdi; çünkü onun ayağı tez, ağzı da iyi laf yapardı, yıllara direnen bir hâli vardı. Açıklanması gereken bir diğer şey de kardeşlerin yaşları hakkında ilk belgede hiçbir kayıt yoktu, çünkü buna dikkat edilmemişti. O zamanlarda onların yaşlarının kırk yediyle yetmiş sekiz arasında olduğu açıkça görülüyordu –bu sırada küçük adam Bünyamin yirmi bir yaşından daha aşağı bir yaşta değildi, Yusuf'tan önce, üçüncü sırada altmış sekiz yaşında Sebulun vardı. Burada bunları anlatmamızın sebebi, sizlerin o zamanlarda hep genç insanların bulunduğunu zannetmemiz ve de Yakup'un son saatinde kendi oğullarını lanetlemek ve kutsamak üzere etrafına topladığı anda, henüz aklı başında olduğunu bilmeniz için. Yine de tekrar ediyoruz. Naftali o sırada yetmiş beş yaşındaydı ve uzun bacaklarında hâlâ derman vardı ve ağzı yine iyi laf yapıyordu; gereken durumlarda hâlâ haber getirip götürmek için sapasağlam şuraya buraya koşturup duruyordu.

"Çocuk" dedi Yakup çakı gibi delikanlıya, "aşağıya, hani şu Firavun'un dostu olan oğlumun yaşadığı şehre git, ona şunları söyle: 'Babamız Yakup, çok önemli bir konuda sana hayırlı bir şeyler söylemek istiyor.' Onu sakın korkutma! Benim öldüğümü düşünmesin. Aksine ona şöyle söyleyeceksin: 'İhtiyar babamız, ileri yaşının ölçülerine göre Gosen'de bulunmakta ve aklından henüz bu dünyaya veda edip gitmeyi geçirmemekte. Sadece seninle kendi hayatını aşan bir hususu görüşme zamanının geldiğine inanıyor. Bunun için hemen, ona hazırlattığın eve zahmet et gel; o, otururak da olsa orada hayvanlara bakıyor!' Haydi çocuğum, geniş adımlarla hızla ona git ve bunu söyle!"

Naftali kendisine söyleneni çabucak tekrarladı ve çoraplarını giyip yola çıktı. Onun yaya gideceği bu yer, hayvanla birkaç gün sürüyordu ama Yusuf'u burada hemen bulmak nasıl mümkün olacaktı? Çünkü o, buraya arabasıyla, yanında refakatçileriyle ve bu hikâyede büyük bir ağırlığı bulunan kâhyası Mai-Sahme'yle geliyordu. Mai-Sahme zaten Efendisine refakat ediyor ve kendisini yanına almasını da üsteliyordu. Ama o da Yusuf'un diğer refakatçileriyle

birlikte dışarıda bekliyordu; bu sırada Yusuf babasıyla çadırda baş başa görüşüyordu; burası kare şeklinde, içinde oturma ve yatma yeri bulunan çok iyi donatılmış bir mekândı ve bu hikâyenin ayrıntılarının yaşandığı büyük bir sahneydi. Çadırdaki odanın dibinde bulunan yatak üzerinde oturan ihtiyar, yakınında Eliezer'in oğlu ve kendisinin de hâlâ Eliezer diye çağırdığı Damasek ile birlikte hayatının son günlerini yaşıyordu; üzerinde beyaz, kemerli elbisesi olan Damasek, kel başının etrafını bir çelenk gibi çeviren kır saçlarına rağmen genç bir delikanlı görünümüyle ona bakıyordu.

Aslında bu adam Yakup'un yeğeniydi; çünkü Yusuf'un öğretmeni olan Eliezer iyice incelendiğinde, onun bir hizmetçiden dünyaya gelen, Yakup'un üvey kardeşi olduğu görülür. Her ne kadar buradaki halkın üzerinde bir konumu olsa da hizmet etmekle yükümlüydü; kendisini, tıpkı babası gibi Yakup'un en yaşlı kölesi olarak tanıtıyordu; tıpkı Yusuf'un Firavun'un evini ve Yüzbaşı Mai-Sahme'nin de Yusuf'un evini gözettiği gibi, o da buradan sorumluydu. Oğlunun geldiğini babasına bildirdikten sonra dışarıya çıktı. Kendisi gibi aynı görevi yapan kişiyle sohbete koyuldu.

Mısır'ın Beylerbeyi olan Yusuf, Yakup'un odasına girer girmez diz çöktü ve keçeyle kaplı zemin üzerindeki halıya alnını değdirdi.

Ahşaptan yapılmış iki konsol üzerindeki iki yağ kandili arasında, dizlerinin üstüne bir pösteki örten Yakup, arka taraftaki yerinde oturuyordu; oğluna "yapma öyle, yapma oğlum" diyerek mâni olmaya çalıştı. "Biz bu dünyadayız. İmanla dolu ihtiyar, yüceliğine son derece saygı gösterir ve senin bu tavrına razı olmak istemez. Hoş geldin, iyice yaşlanan adamın yanına hoş geldin, baba olarak seni saygıyla karşılamaya gelememişse onu affet, benim yüceltilmiş Kuzum! Şuradan altına bir tabure çek yanıma otur; benim aziz ve en yaşlı kölem Eliezer keşke burada olup seni yanıma getirseydi, hani şu bir geline talip olmak için yollara düşen ve yolların onun yüzüne karşı hoplaya zıplaya geldiği kişi, benim kanlı gözyaşları döktüğüm sırada benim yanımdaydı; o yanı başımda olmasaydı ne yapardım bilmem. Hangi zamandan söz ediyorum, biliyor musun? Senin orta-

lıktan kaybolduğun zamandan söz ediyorum. O zaman Eliezer elindeki nemli bir bezle benim yüzümü silmişti; Tanrıya karşı gösterdiğim isyankâr hâlimde, beni şefkatle teselli etmişti. Ama sen hayattaydın. –Hâlimi hatırımı sordun, teşekkür ederim, iyiyim. Bilha'nın oğlu Naftali'ye benim ölüm döşeğinde olmadığımı sıkı sıkı tembih edip sana şöyle söylemesi görevini vermiştim. –Ona söylemek istediğim şey: Bu yer, benim ölüm döşeğim olacak ve bu döşek de beni kabul etmeye başlayacak ama henüz tam anlamıyla buna hazır değilim, çünkü içimde hâlâ yaşama gücü var ve buradan öyle hemen ayrılıp gitmeyeceğim, aksine ben ölmeden önce senin sakin olman gerek, Mısır'daki evinde bir veya iki kez kalmak ve devlet işlerini yürütmek için geri dön. Bende kalan güçle bu evin işlerini çok iyi yapmak, ölçülü ve tutumlu bir şekilde evi yönetmek arzusundayım; bunu kesinlikle istiyorum; çünkü bu gücümü hâlâ çeşitli işler için kullanacağım, özellikle en son durumda da hareketlerime ve konuşmalarıma itina etmem gerekiyor. Bunun için oğlum, bizim bu konuşmamız çok kısa olacak, en zorunlu ve en önemli olanla sınırlı kalacak; çünkü fuzuli laflarla gücümü tüketmek istemiyorum. Bu, Tanrıya karşı işlenmiş bir suç olur. Belki de bir parça fuzuli laf olabilir. İşte bu çok önemli şeyi sana söyledim ve sana bunu yapılması gereken son arzu hâlinde sundum, eğer vaktin varsa benim yanımda sakin sakin bir saat daha kal; benim gelecekteki ölüm döşeğimin yanına otur, konuşmam sırasında gücümü boşa harcatmadan yanımda bulun. Ben hiç sesimi çıkarmadan başımı senin omzuna yaslayıp benim biricik eşimin doğal sancılar arasında Mezopotamya'da dünyaya getirişini, onu nasıl kaybettiğimi ve Tanrının olağanüstü merhametiyle ona bir ölçüde nasıl kavuştuğumu düşüneceğim. O kişi sensin. Sen doğduğunda güneş tam tepedeydi ve bir kızın yanındaki salıncakta yatıyordun, bu kız kısık sesiyle yaratılışla ilgili bir ninni söylüyordu, o zaman senin etrafında çok rahatlama veren nurlu bir aydınlanma oldu ve ben bunun mahiyetini çok iyi fark etmiştim; sana dokunduğumda gözlerini açtın, gözlerin o sırada gökyüzündeki nurlu ışık gibi masmaviydi, sonra kara oldu ve kara gözlerinde şu

kurnaz kıvılcım saçan bakışların vardı; işte bu yüzden ben sana, üzerinde resimler işlenmiş gelinliği vermiştim. Belki ben bu konuya en sonunda yeniden döneceğim –şimdi onu anlatmak fuzuli olur ve tutumluluğumuzu bozar. İnsan konuşurken gerekli gereksiz konuşarak kalbini çok yormamalı tıpkı ekonomideki tutumluluk ilkesine uymalıdır. –Bak, sen sadakat ve sevgini, beni şefkatle okşayarak belli ediyorsun. Ben de buna karşılık vermek istiyorum. Gösterdiğin bu sadakat ve sevgiye dayanarak hiçbir fuzuli lafa meydan vermeksizin bir ricada bulunacağım. Benim yüceltilmiş kuzum Yusuf-el, artık ölme vaktim iyice yaklaştı ve ben aslında asla ölüp gitme niyetinde değilim ama Yakup artık ölüm saatine ulaştı ve son sözlerini söyleme zamanı geldi. Eğer ayaklarımın birleştirildiği ve atalarımla bir araya geleceğim ân gerçekleşirse ben Mısır'da gömülmek istemiyorum. Bana sakın darılma, bunu istemiyorum. Şu anda bulunduğumuz ve henüz tamamen Mısır'a ait olmayan Gosen bölgesinde de kalmak istemiyorum. Ölen bir insanın, başka bir arzusunun olmayacağını, nerede yatarsa yatsın fark etmez diye değerlendirildiğini biliyorum. Yaşarken ölümünden sonra yapılmasını arzu ettiği şeylerin yerine getirilmesi gerekir. Ayrıca bizlerden pek çoğunun, binlercesinin, Mısır topraklarında gömüleceğini de çok iyi biliyorum, onların burada doğup doğmadıklarını veya atalarının ülkesinde doğmuş olup olmadıklarını da. Babanız olarak bu konuda bir örnek vermek için kendimi aşamıyorum. Ben bu İmparatorluğa ve senin kralının topraklarına onlarla birlikte geldim; çünkü Tanrı seni buralara gelen yolu açman için önceden buraya göndermişti; ölümümde ise ben onlardan ayrılmak arzusundayım. Senin karşında merhamet buldum; Eliezer'in Abram'a yaptığı gibi elimi kalçalarımın altına koyuyorum ve yemin ediyorum; sen bana olan sevgini ve sadakatini göster ve beni Mumyalar diyarında gömme; ben atalarımın yanında yatmak ve onlarla bir arada olmak istiyorum. Bunun için sen benim kemiklerimi Mısır'dan çıkararak onların mezarlarının olduğu yere götür, orasının ismi Mahpelah'tır veya Kenan diyarında Hebron'da çift katlı mağaradır. İbrahim orada yatıyor, yani o, bu mağarada dünyaya geldi ve

bir melek, keçi şeklindeki görünümüyle ona sütünü verip emzirdi; kahraman bir kadın ve gökyüzü âlemindeki en yüce mevkide kalan Sara'nın yanında yatıyor. Geç yaşlarda ana rahmine düşen ve birisi uğruna canını feda eden Yizhak, Yakup ve Esau'nun çok akıllı, kararlı ve her şeyi düzene sokan anneleri Rebeka'yla birlikte orada yatıyor. Ve Lea, yani altı çocuğun annesi, ilk bilinen kadın da orada yatıyor. İşte ben, bütün bunların yanında yatmak istiyorum. Şu anda bunları çocuk saflığıyla anımsadığını ve her ne kadar senin alnında küçük bir kuşku ve sorgulama rüzgârı esse de benim bu arzuma itaat ederek yerine getireceğini görüyorum. Gözlerim artık çok iyi değil, çünkü ölüm zamanıma yaklaştım ve bakışlarımın üstüne karanlık çöküyor. Senin alnında dolaşan gölgeyi çok iyi görüyorum; çünkü ben bu gölgenin geleceğini de biliyordum, neden gelmesin ki? Bir mezar hazırlanıyor, Fırat'a çok yakın bir mesafede, bugün oraya Bethlehem diyorlar, burada ben yatacağım, Tanrımın bu topraklarında, en çok sevdiğim yerde. Sen bana itaat ederek beni oraya götür; benim yol kenarında yatanın yanında yatmak istediğimi mi düşündün? Hayır oğlum, bunu istemiyorum. Ben o kadını sevdim, çok sevdim. Ama bu, duygulara göre olmayan bir şey, yani yumuşak bir kalbin yapacağı bir şey değil, aksine yüceliğe ve itaate göre yapılacak bir şeydir. Benim bir yolun kenarında gömülmem ve orada yatmam uygun düşmez, aksine Yakup atalarının yanında ve ilk karısı, soyunun mirasını taşıyan Lea'nın yanında yatmak ister. Bak, kara gözlerin yaşla doldu; bunu da çok iyi görüyorum ve bu yaşlarda çok sevdiğim kadını ve gözlerindeki yaşları da hayalen görüyorum. Senin ona bu kadar çok benzemen ne kadar iyi, artık merhametli elini benim kalçalarımın altına koy; yüceliğe ve sadakate uygun olarak çift katlı mağarada, Mahpelah'ta beni gömmek istediğine yemin et."

Yusuf yemin etti. Ve yeminini bitirdiğinde, İsrael yatağının başı üzerinde eğilerek şükür duası okudu. Daha sonra Yusuf, babasının yanında bir saatçik daha kaldı, onun ölüm döşeğinin yanı başında oturuyordu; ihtiyar, başını onun omzuna hiç ses çıkarmadan yasladı, gelecek olanı kuvvetini toplayarak bekliyordu.

Efrayim ve Menasse

Birkaç hafta sonra hastalandı. Yüz yıllık yanaklarına ateş bastı, nefesi zorlaştı; rahat nefes alması için yarı oturur vaziyette, sırtına yastıklar konulmuştu. Naftali'nin Yusuf'a haber vermek için oraya koşup gitmesine gerek yoktu; çünkü Yusuf, Gosen ile bulunduğu şehir arasında bir haberci görevlendirmişti; bu adamdan günde iki kez ihtiyarın durumuyla ilgili haber alıyordu. Kendisine, "Bak, baban hafif bir ateşli hastalığa tutulmuş" diye haber verildiğinde, derhal iki oğlunu yanına getirtti ve onlara Kenanca şunları söyledi:

"Hazırlanın, benim babama, dedenizi ziyaret etmek için aşağıya gideceğiz."

Onlar şu cevabı verdiler:

"Ama saygıdeğer baba, biz çölde ceylan avına gitmek için sözleşmiştik."

"Ne söylediğimi duydunuz" dedi. Sonra Mısırca "yoksa işitmediniz mi?" dedi.

"Dedemizi ziyarete gideceğimiz için seviniyoruz" diye karşılık verdiler ve Menfe'deki zengin eşraftan dostlarına ve arkadaşlarına ailevi nedenler dolayı ava katılamayacaklarını bildirdiler. Onlar da pek süslü püslü, yüksek kültür çocuklarıydı; manikürlü, saçları bakımlı, parfümlü ve pudralı, sedef gibi bakımlı tırnakları, belleri kuşaklı, peştamallarının önünden, yanlarından ve arkasından dalga dalga aşağıya kadar inen kurdeleli, züppe görünümlü çocuklardı. Her ikisi de yaramaz değildi; süslü püslü hâlleri onların ait oldukları sosyeteyi belli ediyordu; bu yüzden de onları kınamamak gerekiyordu. Yalnız, ağabey Menasse bir parça kibirliydi; çünkü anne tarafından Güneş rahibi kanından gelen bir parça soyaçekim vardı, babasının şöhretinden daha baskın bir özellikti bu. Küçük kardeşi Efrayim ise Rahel'in gözlerine sahipti, onunkileri hatırlatıyordu, daha ağırbaşlıydı; bu ağırbaşlılığı neşeli oluşundan kaynaklanıyordu; çünkü kibirden, gülümseme doğduğu pek görülmemiştir.

Bilezikli kollarıyla birbirlerinin omuzlarına sarılmış olarak hoplayarak giden arabada dengelerini sağlıyorlardı ve babalarının arkasından kuzeye doğru Delta bölgesine inmek üzere ilerliyorlardı. Onların peşinden de Mai-Sahme refakatçi olarak geliyordu; tıbbi bilgileriyle herhâlde hasta ihtiyara yararı dokunabilirdi.

Damasek-Eliezer ona oğlunun yaklaşmakta olduğunu bildirdiğinde Yakup minderlerin içinde dalgın dalgın duruyordu. İhtiyar hemen toparlandı; büyük kölesine seslenip yatakta oturmasına yardım etmesini istedi; tamamen aklı başına gelmişti. "Beyefendi oğlum lütfetti, merhamet etti ve bizi ziyarete geliyor, azıcık ateşlenmem yüzünden bunun böyle olmasına izin vermememiz lazımdı." Ve gümüş sakalını sıvazladı ve göğsü üzerindeki kısmına çeki düzen verdi.

"Küçük beyler de onunla birlikte" dedi Eliezer.

"İyi, iyi, böylesi iyi" diye karşılık verdi Yakup ve onları kabul etmeye hazır, dimdik oturuyordu.

Uzun sürmedi, Yusuf ve prensler içeri girdiler. Yusuf, babasının kaldığı yere yaklaştı ve sevgiyle ihtiyarın solgun ellerinden öperken, prensler giriş kapısı yanında saygıyla, kibarca bekliyorlardı.

"Mübarek babacığım" dedi "senin hafifçe rahatsız olduğunu bana bildirdikleri için, onlarla birlikte geldim."

"Hafif ve zayıf bir hastalık" diye cevap verdi Yakup, "hani şu ihtiyarlık hastalıklarından. Ağır ve alev alev ateşli hastalıklar, gençler ve kudretli erkekler için. Onlara çok şiddetle saldıran bu hastalıklar, güle oynaya onlarla birlikte mezara girer, bu tabii güngörmüş kişiler için pek yakışmayan bir durum. Bu dermansız hastalık sessiz sedasız solgun parmaklarıyla yaşlıya dokunur ve onun hayatını söndürür. Ama ben henüz sönmedim, bu kez de olmadı oğlum. Bu hastalık benden daha solgun; benim ileri yaşlarım onu hayal kırıklığına uğrattı ve yetersiz kaldı. Senin, benim ölüm döşeğime yaptığın bu ikinci ziyaretten sonra bir kez daha evine geri döneceksin, çünkü bu yatak benim ölümümle daha boşalmadı. Seni ilk kez çağırtıp ayağıma kadar getirttim. Bu kez sen kendiliğinden

geldin. Ama ben seni tekrar çağırtacağım, üçüncü kez ve bu son ziyaretin olacak ve cenaze töreni olacak."

"Bu uzak kalsın ve sen ayağa kalkıp Efendimin önünde daha çok kutlamalar göreceksin!"

"Nasıl olacak bu, çocuk? Yeter artık, henüz o saat ve o ân gelmedi, toplantı saati gelmedi. Senin söylediğin şey, saraya özgü bir şey, benimki ise ölüm zamanı, buna hiçbir süs, çiçek uygun düşmez; aksine ona sadece ciddiyet ve hakikat yakışır. Daha sonra yapılacak toplantıda neler olacağını da size önceden söyleyeceğim."

Yusuf başını hafifçe eğdi.

"İyi misin yavrum, Beyefendi ve bu ülkenin tanrılarıyla aran iyi mi?" diye sordu Yakup. Görüyorsun, bu hastalık benden daha mecalsiz; çünkü ben başkalarına nasıl olduklarını sorabiliyorum. Ama sadece sevdiklerime. Bu ülkenin evlatlarından hâlâ beşlik vergiyi topluyor musun? Bu doğru değil Yehosif, çünkü bu beşlik oran sadece Yüce Tanrıya aittir, hiçbir krala verilemez. Ama ben çok iyi biliyorum yüceltilmiş yavrum, çok iyi biliyorum. Senin pozisyonuna uygun olarak arada sırada güneşe ve yıldızlara tütsü yapıp nazardan korunacak bir şeyler yapıyor musun?

"Aziz baba-"

"Biliyorum, inançları güçlü kuzum, bunu çok iyi biliyorum! Ne iyi ettin de, birinci ve üçüncü ziyaretlerin arasında çağrılmadan bu ihtiyarı görmeye geldin, işlerinin yoğunluğunu bir yana bıraktın ve bazı tütsüleme görevlerini yerine getirdin! Sen bu ziyareti, benim sana bugüne kadar söyleyemediğim bir şeyi duymak için yaptın; sen ey kaybettiğim çocuk, seni merada yeniden gördüğüm zamandan beri söylemediğim şeyi şimdi kulağına söyleyeceğim sevgili oğlum; ben seni Yakup'un ve İsrail'in içinde bölümlere ayırıp dağıtacağım; seni torunlarımın gövdeleri içine parça parça yerleştireceğim, böylece benim sevgili karımın oğlunun oğulları da tıpkı Lea'nın oğulları gibi olacak, sen bizlerden birisi gibi olmak zorundasın ve babalık mertebesine yükseleceksin, böylece şu söz gerçekleşmiş olacak: O, yüceltilmiş birisidir."

Yusuf başını eğdi.

"Bak, Kenan'da bir yer var" diye Yakup gözlerini yukarı kaldırarak müjdeli konuşmasına başladı; ateşli hastalığın verdiği sıcaklıktan hoşnuttu, onun kanına verdiği bu ateşle kuvvetlendiği için şükran duyuyordu, "–bir zamanlar o yere Lus derlerdi, orada yünü maviye boyayan bir madde vardı. Ama artık bu yerin ismi Lus değil, Beth-el ismi verildi ve Miraca Çıkış Evi, Esagila'dır orası. Çünkü Yüce Tanrı bana rüyamda kendisini gösterdi, ben Gilgal'da, başımın altına taşı yastık yaparak uyurken –yeryüzü ile gökyüzü âlemini birleştiren bu rampada, yıldızlar âleminin melekleri yukarıya ve aşağıya doğru dalga dalga hoş sesler içinde dolaşıyorlardı; orada Tanrı bana kral olarak göründü, beni hayat simgesiyle kutsadı ve harp melodileri arasında benim gönlüme seslenip teselli etti; çünkü bana önceden seçildiğimi söyledi; beni büyütüp geliştireceğini, bir halk oluşturacak kadar çoğalacağımı ve seçilmiş pek çok çocuklarımın olacağını bildirdi. Bunun için Yehosif, senin bu iki oğlun, yani Mısırlılar diyarında benim buraya gelmeden önce senden dünyaya gelen Efrayim ile Menasse'nin, tıpkı Ruben ile Şimeon gibi benim soyumdan olacaklarını ve benim adımla anılacaklarını bildiriyorum; ama daha sonra yine senden doğacak olanlar, senin olacak ve ağabeylerinin isimleriyle isimlendirilecekler; onlar da onların oğulları gibi olacaklar. Çünkü senin makamın on ikinci yörüngede; ama sana büyük bir sevgiyle dördüncü yörüngede bir yer hazırlanıyor, diğer üçlünün yanı başında.

Burada Yusuf prensleri onun karşısına getirmeye hazırlandı, ama ihtiyar o sırada Rahel'den söz etmeye başladı. Mezopotamya'dan gelirken, onun Kenan diyarında yolda nasıl ölüp gittiğini, oysa Efrat'a çok küçük bir mesafe kaldığını ve Efrat yolunda gömüldüğünü, bu yere şimdi Bethlehem denildiğini ifade etti. Arada sırada bunu böyle söylüyordu, aslında şu andaki hadiseyle bunun bir alakası yoktu; gerçekte ise o, biricik-sevgili eşinin gölgesinin bu saatte yanı başında olması için dua ediyordu; aynı zamanda Rahel'in soyundan gelen halklara, onun mezarını kutsallaştırmak istiyordu;

Mahpelah'taki çift katlı mağarayı kutsal ziyaret yeri olarak belirtiyordu. Belki de uzun zamandır aklında olup da söyleyemediği bu değişikliği belirtmek istiyordu –ama öğreticilerin bu konudaki görüşleri birbirinden farklıydı. Bizim görüşümüze göre o, şu anda kutsal konuşmasını yapıyor ve kendi hikâyeleriyle baş başa olduğu ve bitmez tükenmez bir istekle Rahel'le ilgili sözleri Tanrıdan bahsettiği gibi sevgi dolu bir şekilde dile getiriyordu. Başkalarının anlattıklarıyla bunların hiçbir alakası yoktu. Ayrıca karısından söz etmek için başka fırsatı olmayacağı korkusuna kapıldığından onu, bu fırsatta yeniden hatırlatmak istiyordu.

Son kez Yakup kadını yol kenarındaki mezara gömdükten sonra, etrafına bakındı, elini gözlerinin üzerine siper etti ve şöyle sordu:

"Peki, bunlar kim?"

Sanki bu iki torununu o âna kadar hiç görmemiş gibi yapıyordu ve baygın bir hâlde olduğunu abartarak belli ediyordu.

"Bunlar benim oğullarım aziz babacığım" diye cevap verdi Yusuf. "Tanrının bana bu ülkede bahşettiği çok iyi bildiğin oğullarım."

"Onlar demek" dedi ihtiyar, "getir bakayım, onları benim yanıma, onları kutsayayım."

Onları oraya getirmek de ne demekti? Zaten bu yavrular çoktan onun yumuşak kalçalarının yanındaydı ve çok terbiyeli bir şekilde, saygıyla başlarını eğdiler.

İhtiyar hafifçe ağzını şapırdattı ve başını sağa sola salladı.

"Gördüğüm kadarıyla, sevimli çocuklar bunlar" dedi. "Tanrının karşısında her ikisi de saygılı ve sevimli! Bana doğru eğilin, yüzyıllık dudaklarımla genç ve taze kırmızı yanaklarınızı öpeyim! Sarıldığım kişi, Efrayim mi yoksa Menasse mi? İkisine de aynı derecede sarılıyorum! Eğer o Menasse ise, bu da Efrayim'dir, yanaklarından ve gözlerinden öptüğüm çocuk. Bak, ben senin yüzünü yeniden gördüm" diyerek oğluna doğru döndü; kucağındaki Efrayim'e hâlâ sarılıyordu. "İşte bu hiç aklıma gelmemişti; sadece seni görmekle kalmadım, senin tohumundan gelenleri de Tanrı bana

görmeyi nasip etti. Onun sonsuz hazinelerinden ve merhametinden söz ediyorsam bu durumda çok fazla bir şey mi söylemiş olurum?"

"Kesinlikle öyle değil" diye cevap verdi Yusuf aklı iyice dağılmış bir şekilde; çünkü o, çocuklarının Yakup'un karşısında derli toplu durmalarıyla meşguldü, onun sözlerini bu yüzden pek ayırt edemediği belli oluyordu.

"Menasse" dedi kısık bir sesle, "Dikkat et! Buraya gel! Düzeni bozma; Efrayim şuraya geç!"

Ve bu oğlunu sağ eliyle itekleyerek İsrael'in sol elinin yanına getirdi; sol eliyle de Menasse'yi aldı ve onu Yakup'un sağ tarafına götürdü, böylece her şey yoluna girdi. Ama o sırada hayretle, elinde olmayarak ve sakin bir gönül ferahlığı içinde neyi gördü? Onun gördüğü şey şuydu: Babası başını kaldırmıştı, gözler görmüyordu, sol elini Menasse'nin eğdiği başının üstüne koydu ve sol eliyle de çapraz olarak Efrayim'in başına dokundu ve kör gözlerini havalarda dolaştırdı ve hemen konuşmaya ve onları kutsamaya başladı, Yusuf müdahale etmek için geç kalmıştı. Üç özellikli Tanrıya seslendi: Baba, çoban ve melek özellikli Tanrıya. Tanrının bu çocukları kutsamasını, onların Yakup'un ve babalarının isimleriyle anılmalarını, balıklar gibi çoğalmalarını nasip etmesini diledi. "Evet, evet, öyle olsun. Benim yüreğimdeki bu dileğimin, bu kutsal arzumun ellerimden sular gibi akarak sizlerin başlarınıza, etlerinize ve kanlarınıza geçmesini dilerim. Âmin."

Bu kutsama duasını bölmek Yusuf için imkânsız bir şeydi ve çocukları kendilerine neler bahşedildiğini hiç fark etmemişlerdi. Akıllarını bu işe verememişlerdi; özellikle Menasse bu seremoni yüzünden çöldeki ceylan avına gidemediği için bir parça öfkeliydi. Ama herkes onun başına bir elini koyup onu kutsadığını hissetmişti. Yakup'un ellerini çaprazlama tuttuğu fark etmiş olmalıydılar, sağ eliyle en küçük oğlanı, soluyla da ağabeyini tutuyordu; herkes bunun böyle olması gerektiğini düşünerek farklı yorumlamadı; yabancı kökenli dedenin kendi aşiretinin âdetine göre bunu böyle yaptığına inandı. Ve bunda da pek haksız değillerdi. Çünkü Yakup keçi pös-

tekisiyle donanmış erkek kardeşin hikâyesini anımsamış ve bunun tekrar ettiğini düşünerek o olayı taklit etmişti. Çadırdaki kör adamı, yani kızıl saçlı kardeşi yerine kendisine kutsamayı veren babasını taklit ediyordu. Bu kutsama sahtekârlığının gözlerinin içinde hiç kaybolmadığı belliydi. Değiştirme hadisesiydi bu ve hiç olmazsa o, şimdi kendi ellerini değiştirmişti; küçük olana sağ eli geldi ve onun kutsamayı hak ettiği gösterildi. Efrayim'in gözleri Rahel'inki gibiydi ve belli ki bu onun pek hoşuna gitmişti –bu da değiştirmede rol oynamıştı. Aslında o da Yakup'un kendisi gibi en küçük oğlandı ve Yakup büründüğü oğlak derisiyle bu değiştirmeyi başarmıştı. Yakup ellerini burada çaprazlama yaptığında, kulaklarında hâlâ sözünü geçiren annesinin kulağına mırıldandığı sözlerini yeniden işitiyordu, ama o hadiseden çok daha eski çağlarda olan ve kendi aldatmacasından da eski olan başka bir olayın seslerinin de kulaklarında çınladığını hissediyordu: "Bu çocuğu kundaklıyorum, bu taşı kundaklıyorum, Tanrı ona dokunsun, baba onu yesin, derinliklerdeki kardeşler sana hizmet etsin."

Yusuf, söylendiği gibi, ferahlamıştı ve aynı zamanda kırılmıştı, her ikisini birden hissediyordu. Onun kurnazlığı üstündeydi, ama devlet adamı olarak düzenli ve adaletli olma konularında kurtarılacak ne varsa onları kurtarmakla yükümlü olduğunu hissetti. İhtiyar kutsamasını bitirir bitirmez şunları söyledi:

"Baba, özür dilerim böyle olmaz! Ben çocukları senin iki tarafına doğru olarak yerleştirmiştim. Ellerini böyle çapraz şekilde koyacağını bilseydim, onları başka türlü yanına yerleştirirdim, nereden bilebilirdim böyle yapacağını. Sol elini Menasse'nin başına koyduğunu, yani benim büyük oğluma, sağ elini de Efrayim'e, yani daha sonra dünyaya gelenin başına koyduğunu bilmeni isterim, tamam mı? Buradaki sorumlu, ışığın zayıf olması, yüksek müsaadenle, senin yanlış kişiyi kutsadığını söylemek isterim. Bunu hemen düzeltmek ister misin, ellerini doğru kişiye koyarak bir kez daha 'Âmin' demek ister misin? Çünkü doğru kişi Efrayim değil Menasse, kutsamayı hak eden kişi."

Bu sırada ihtiyarın ellerini, ellerinin içine almıştı; Yakup'un elleri hâlâ onların başındaydı ve Yusuf onları saygıyla düzeltmek istiyordu. Ama Yakup ellerinin konumunu bozmadı.

"Çok iyi biliyorum oğlum, çok iyi biliyorum" dedi. "Bırak öyle olsun! Sen bütün Mısırlılar diyarını yönetiyorsun ve beşlik gelir sağlıyorsun ama bu konularda benim hükmüm geçer ve ne yaptığımı biliyorum. İçini karartma: Bu çocuk (ve sol elini bir parça kaldırdı) çoğalacak ve büyük bir halk olacak; ama onun küçük kardeşi ondan daha büyük olacak ve onun tohumundan çok daha büyük bir halk olacak. Nasıl yapmam gerekiyorsa aynen öyle yaptım ve benim bu dileğim İsrael'de atasözü olarak kullanılacak, eğer birisi bir kimseyi kutsamak isterse şunları söylesin: 'Tanrı seni Efrayim ile Menasse gibi yapsın.' Bunu unutma İsrael!"

"Emrin olur" dedi Yusuf.

Çocuklar, başlarını onun kutsayan ellerinin altından çekip uzaklaştırdılar ve ellerini bellerine dayayıp saçlarını düzelttiler, tekrar ayakta durdukları için sevindiler. Onlar bu çaprazlama hadisesinden çok az etkilenmişlerdi –bunda da haklıydılar; kutsal bir kurgulama, onları Yakup'un oğulları ve Lea'nın bebekleri yapıvermişti ama onların kişisel varlıklarında hiçbir değişiklik görülmedi. Onlar hayatlarını Mısırlı asilzadeler olarak yaşadılar; ancak onların çocukları, daha doğrusu onların torunlarından birkaçı dinle uğraştı ve evlilik yoluyla Ebreelilerle birleştiler; böylece bir gün Keme'den Kenan'a geri dönen bir aşiret grubu, kendilerinin Efrayim ve Menasse soyundan geldiklerini söyledi. Ama geleceğe bakılınca Yakup'un elleriyle yaptığı bu çaprazlama oyununun etkisi anlaşıldı. Bu, çocuklara boşu boşuna verilmemişti, sonradan kimler oldukları sorulan kişiler, onların isimlerini ifade etmişlerdi. Bizim yaptığımız araştırmalardan çıkan sonuca göre, Menasse'nin soyundan olduklarını söyleyen kişilerin sayısı, Efrayim'in soyundan olanlara göre yirmi bin kişi daha fazlaydı. Yakup kutsamasında aldatmayı gerçekleştirmişti.

Bu seremoniden sonra iyice bitkin düşmüştü; hafızası da artık tamamen açık değildi. Yusuf onun uzanmasını rica ettiyse de yatakta oturmaya devam etti. Yusuf'a kardeşlerinin dışında küçük bir araziyi vasiyet ettiğini bildirdi. Bu araziyi Yakup 'kılıç ve yay' kullanarak Amoritlerden almıştı. Bununla Şekem önlerindeki küçük bir tarlayı söylemek istiyordu; bu tarlayı Yakup bir zamanlar şehir kapısı altında yüz Şekel gümüş ödeyerek gut hastalığı olan Hemor veya Hamor'dan satın almıştı –yani kılıç ve yayla fethederek almamıştı. Çadır dindarı Yakup'un, nasıl olur da kılıç ve yayla işi olur ki? O bu tür aletleri ne severdi ne de eline almıştı; Şekem'de vahşiler gibi ayaklandıkları için oğullarına korkunç derecede kızmıştı. –Bu yüzden yukarıdaki hadise bir hayli kuşkulandırıcı, eskiden dalavereyle elde edilen arazinin mülkiyetinin hâlâ geçerliliğini sürdürüp sürdürmediği bilinmiyor. Yakup'un omzuna taktığı yaya hâlâ sahip olup olmadığı da bilinmiyor.

Artık iyice dermansızdı. Yusuf alnını babasının avucuna koyarak bu özel vasiyetle bıraktığı tarla için teşekkür etti; sevgisinin ispatı için yaptığı bu davranıştan çok duygulanmıştı; ihtiyarın kendisini bir savaş kahramanı rolüne sokan, garip ve mucizevi kabullenme için de çok şaşırmıştı. Bundan artık onun sonunun yaklaştığına karar veren Yusuf, artık Menfe'ye geri dönmenin bir anlamı kalmadığını biliyordu. Bilakis son toplantıya çağrılması için Pa-Kôs yakınlarında beklemeye başladı.

Ölüm Toplantısı

"Toplanın haydi, Yakup'un evlatları! Bölük bölük, tümen tümen gelin ve babanız İsrael'in etrafında toplanın; o sizlere, kimler olduğunuzu ve gelecekte başınıza neler geleceğini bildirecek!"

İşte Yakup'un çadırından oğullarına gönderilen çağrı buydu; çünkü Yakup artık zamanın geldiğini ve bir vasiyet konuşması yapması gerektiğini sezmişti. Zira kendi hayatı, avucunun içindeydi, ne kadar gücü olduğunu; bu kudretinin de ancak bir vasiyet konuş-

ması yapmaya yetecek kadar olduğunu, sonra da öleceğini biliyordu. Yaşlı-genç, büyük kölesi Eliezer'in aracılığıyla bu çağrıyı herkese iletti; onu karşısına alıp durumu anlattı ve pek çok kez de ona çağrıyı tekrarlattı; Damasek'in bunu yaklaşık olarak değil, kelimesi kelimesine aynen söylemesini arzu etmişti. "Tek tek 'buraya gelin' değil" dedi, 'yığın yığın buraya gelin' ve 'İsrael'in etrafında tek tek toplanın' değil, aksine 'yığın yığın toplanın'! Sonra bu çağrıyı bir kez daha tekrarlattı ve şu sözün de unutulmamasını istedi: 'Sizin kimler olduğunuzu ve başınıza neler geleceğini'! –Tamam şimdi iyi! Sana bunu öğretirken sanırım, gücümden çoğunu kaybetmiş oldum. Haydi acele et!"

Damasek kemerinin altında kalan elbisesinin alt yanını beline kadar topladı ve her yöne doğru koştu, öyle hızlıydı ki sanki topraklar, yollar ona doğru hoplayarak geliyordu, elini ağzına yerleştirerek yüksek sesle bağırıyordu: "Toplanın ey İsrael oğulları! Toplanın, nasıl iseniz öyle, gün be gün karşınıza iyilikler çıkacak!" Yerleşim yerlerine, tarlalara ve kraliyet sürülerinin bulundukları yerlere, hani şu beşlik vergi toplanan ağıllara ve diğer ağıllara koşarak gidiyordu; sazlıklardan, taşlıklardan, su ve çamurlardan geçerek bir deri bir kemik kalmış bacaklarıyla etrafa kirli, çamurlu sular sıçratarak koşuyordu; çünkü artık veda etme zamanı gelmişti. Kış mevsiminin ilk ayının beşinci günüydü, biz buna ekim ayı başında diyoruz. Delta bölgesinde uzun süren güz sıcağından sonra dikkatleri çekecek şekilde bol bol rahmet, yağmur yağıyordu. Damasek hâlâ ellerini ağzının kenarına tutarak bu topraklarda ve evlerin içlerine doğru çağrıyı duyuruyordu: "Toplanın, her kim iseniz, Yakup'un oğulları gelecekle ilgili sözlerini dinlemek üzere onun etrafında yığın yığın toplanın ve duyun başınıza gelecekleri!" Pa-Kôs yakınına da muhtarın bulunduğu yerde konaklayan Yusuf'un kaldığı evin önünde nöbetçiler vardı. Yakup'un itinayla ezberlettiği ve hiçbir şekilde unutulmayacak dediği çağrı sözlerini, dili dolaşarak yüksek sesle söyledi; cümle düzeni yanlış bu çağrının etkisi çok büyük oldu ve her taraftan insanlar itaatle sokaklara döküldü. Firavun'un dostu da

acele babasının evine doğru yola çıktı; yanında hapishane müdürü Mai-Sahme ve sokaklardan çıkıp gelen pek çok meraklı da bu çağrıya uyarak, olan bitene tanık olmak üzere geliyorlardı.

Evin girişi önünde on bir kardeş, kardeşleri Yusuf'u bekliyorlardı. Ciddi bir yüz ifadesiyle onları selamladı; kederli-anlamlı bir şekilde kırk yedi yaşındaki küçük kardeşi Bünyamin'i öptü. Babasının durumu hakkında onlarla dışarıda, alçak sesle kısa bir görüşme yaptı; vaziyete göre babasının veda zamanının geldiğini ve bir veda konuşması yapacağını konuştular. Onlar ona gözlerini aşağıya eğerek biraz da tutuk bir dille cevap veriyorlardı; çünkü alışılageldiği gibi ihtiyar babalarının ifade gücünden çekiniyorlardı; mukaddes saatlerini yaşayan despot babalarının ölüm hâlindeki ciddiyetinden dehşete kapılmışlardı; çünkü bu hâlde bile onlara karşı sözlerini esirgemezdi; bu sırada insanlara özgü şu söz akıllarından geçiyordu: 'Tanrı bilir, Tanrıdan ümit kesilmez!' Yetmiş sekiz yaşındaki, sürülerin kule gibi boylu çobanı Re'uben'in yüzündeki sert kaslar iyice gerilmişti. O, Bilha'yla birlikte veda töreni çağrısını duyduklarında son derece duygulanmış ve manevi olarak bu olaya hazırlanmış bir şekilde hızla oraya geldiler. Şimeon ve Levi de oradaydılar; bunlar eskiden Şekem'de kız kardeşleri yüzünden yaptıkları olaylarda barbarca etrafı kasıp kavurmuşlardı –aradan uzun bir süre geçmişti ama bundan da kesinlikle burada söz edilecekti; onlar da manevi olarak buna karşı hazırlıklıydılar. Yehuda da oradaydı, yanılarak uçkurunu bir zamanlar gevşek tutmuştu –ihtiyarın acımasız bir şekilde ve ölüm ciddiyetiyle bu konuyu da gözleri önüne sereceğinden şüphesi yoktu; çünkü o da kıza bir parça âşıktı. İşte Bünyamin hariç hepsi, bir zamanlar bu Dumuzi'yi satmışlardı. Belki Yakup bu hadiseyi de deyinip bu konuda da bir şeyler söyleyecek bir güç bulabilirdi –onlar bunu bekliyorlardı ve bu bekleyiş içinde hâlâ inatçı bir tutum içindeydiler. Özellikle Lea'nın oğulları bu inatlarını sürdürüyorlardı; çünkü onlar, Rahel'in ölümünden sonra babalarının kendi annelerini değil de Rahel'in hizmetçisi Bilha'yı en sevdiği kadın ve yasal eşi olarak tercih etmesinden dolayı böyle bir tutum sergiliyorlar-

dı. Yakup'un da zayıf tarafı vardı; duygu yüklü bir yaşam sürmüştü. Yusuf ile ilgili hikâyede, Yakup'un da kendileri kadar suçlu olduğunu inatla düşünüyorlardı; ölümün yaklaştığı bu ânı fırsat bilip ölmeden önce bunun hesabını vermesini bekliyorlardı. Kısacası, bu sahne karşısında duydukları korkudan kaskatı kesilmiş bir hâldeydiler; içlerindeki korku yüzlerine yansıyordu. Yusuf bunu onların yüzünde görüyor ve onlara, birinden ötekinin yanına gidip dostça bir yaklaşım sergileyerek teselli edici sözler söylüyordu:

"Haydi içeri girip onun yanına geçelim kardeşlerim, bu veciz sözlere huşu içinde kulak verelim. Onları gerekli olduğunca hoşgörüyle dinleyelim. Çünkü hoşgörü, Tanrının insanlara verdiği, babadan çocuklarına geçen bir nimettir; bu böyledir, çocuk da saygıyla bu hoşgörüyü büyüklerinin zaaflarına karşı göstermek ve onları affetmekle yükümlüdür. Babamızın bizlerle ilgili gerçeklere dayanan yargısını bildireceği ve hepimizin nasibini alacağı konuşması olacak, buna inanın, bana da söyleyecek şeyi olacak."

Böylece Mısırlı Yusuf'la birlikte içeriye itinayla girdiler, ama kesinlikle Yusuf önce girmedi, oysa diğerleri onun önce girmesini istiyorlardı; bunun aksine o, Bünyamin ile birlikte Lea'nın oğullarının arkasından ve sadece hizmetçilerin çocuklarından önce içeri girdi. Kâhyası Mai-Sahme de onlarla birlikte girdi; bu, kısmen hikâyede ve hikâyenin süslenmesinde uzun zamandır önemli bir rol oynasından, kısmen de bu toplantının herkese açık olmasından, yani herkesin orada bulunabileceğinden yola çıkarak orada bulunmuştu: On iki kardeş ölüm döşeğinin bulunduğu odaya vardıklarında, her yer tıka basa doluydu; çünkü Damasek-Eliezer, çağırtkanla birlikte Yakup'un kişisel bakımını yapan hizmetliler orada efendilerinin yattığı yerde bulunuyorlardı. Onun soyundan gelen bir sürü insan, yüzlerini onun bulunduğu tarafa çevirerek geniş mekânda yerde oturuyor veya ayakta duruyorlardı. Çocuklu kadınlar, göğüslerini açıp bebelerini emziren kadınlar da oradaydı; küçük oğlanlar duvar kenarındaki sandıkların üzerinde oturuyorlardı ve çok sakin duruyorlardı, her yaramazlıkları derhal bastırılıyordu. Ayrıca evin

giriş kapısı ardına kadar açılmıştı; böylece evin önünde yığılan saray ve Pa-Kös kasabası halkının ve bir sürü insanın rahatça içerisini görebilmeleri sağlanmıştı; başka bir ifadeyle toplantıya bu şekilde katılmaları mümkün olmuştu. Güneş batmak üzereydi; dışarıda bulunan insanlar, portakal rengi akşam güneşinin bütün gökyüzünü kapladığı bir atmosfer içinde gölgeler gibi görünüyordu; insanların yüzlerini tek tek fark etmek mümkün değildi. Ama ölüm yatağının baş ucuyla ayak ucuna yerleştirilen yüksek şamdanlardaki yağ kandillerinin ışıkları altında, dışarıda aşina olduğunuz bir insanı fark etmemiz mümkün oluyordu: Dikkat çekici geniş omuzlu adamların arasında, gri saçlarını bir peçeyle kapatan, karalar giyen çok yaşlı bir kadın vardı. Hiç kuşkusuz bu kadın Tamar'dı, güçlü kuvvetli oğullarıyla gelmişti. İçeri girmemişti, aksine Yakup'un veda konuşmasında Yuda'nın kendisiyle işlediği günahtan söz edeceği olasılığına karşı dışarıda kalmıştı. Ama o kadın malum yerdeydi –yolda onunla hayvanlar gibi seviştiği ve yoldan çıkardığı kişiye Yakup'un kutsama mirasını bırakması söz konusu olacak mıydı, bilinmez! Kandilin ışığı ona vurmasa da onun mağrur duruşunu yarı yağmurlu, çok renkli akşam güneşinin atmosferi içinde gölge şeklinde çok iyi seçiliyordu.

Bu kadına bir zamanlar dünya hakkında ders veren, büyük hikâyenin içine girmesini sağlayan ve çağrı yaparak ölüm toplantısını düzenleyen Yakup ben Yizhak, Esau'dan önce kutsanan bu zat, minderlerle desteklenmiş ve bir koç derisinin altında, arka plandaki yatağında uzanmış yatıyordu; yanı başındaki mangalın korlarının ışığıyla uzaklardaki alacakaranlığın renkli aydınlığı, balmumu gibi solgun yüzüne vuruyordu. Görünüşü çok ılımlı ve muhteşemdi. Kurban kesmeye gittiği zaman yanında bulundurduğu beyaz kurdeleyi alnına bağlanmıştı. Bu kurdelenin altından, şakaklarındaki beyaz saçları aynı enlilikte muhteşem sakalının üstünden göğsüne kadar iniyordu; sakalı, çene altında çok sıktı ve bembeyazdı, daha aşağılara doğru grileşiyor ve seyrekleşiyordu; sakalın içinde, bilgiç ve bir parça da acı ifadeyle ağzı belli oluyordu. Başını çevirmese de gözünün altın-

daki şişkinliklerle yumuşacık bakışla gözleri hafifçe yana çevirdiğinde gözlerinin akı belli oluyordu. Kalabalığın yol vermesiyle içeri giren on iki kardeşe bakışlarını derhal çevirdi. Damasek ile Yakup'un özel hizmetlerini yapanlar geriye çekildiler; Fırat'ın üst tarafında dünyaya gelenler, yani İbrahim'in ülkesinde annesi ölen kişiler, saygıyla eğilerek ön tarafa geldi, sonra babalarının başı etrafında topluca durdular. Ortalıkta tam bir sessizlik vardı. Herkesin bakışlarını Yakup'un solgun dudaklarına yöneltmişti.

Dudakları, cümleleri kurmadan önce birkaç kez açıldı ve çok zahmetli ve çok yavaş bir sesle sözlerine başladı. Ama daha sonra konuşması rahat oldu ve sesi de istenen yüksekliğe ulaştı. Bünyamin'i kutsadığında sesi yine yavaşlamış ve kısılmıştı.

"Hoş geldiniz İsrael" dedi, "dünyanın kemeri, değişim bölgesi, gökyüzünün barajı ve kalesi, kutsal resimlerdeki düzenleyici! Bak, yığın yığın ve itaatli bir şekilde geldiniz; cesaretle veda edeceğim yatağın başında tam sayıda toplandınız, bu son saatimde sana hakikate uygun kanaatimi bildireceğim ve bilgelikten yola çıkarak kehanette bulunacağım. Etrafında oğul çemberinin olmasına, uysal olarak gelmelerine ve senin yürekli davranışına şükürler olsun! Hepinizden Tanrı razı olsun ve ölmekte olan bu adamın elinden hepinize rahmet yağsın. Son gücümle ve sonsuza kadar hepinize kutsamalar dilerim! Dikkat edin: Sana söylediğim bu şeyin, her biriniz için, sırayla geçerli olduğunu, hepinizi kapsayan bir kutsama duası yaptığımı bilin."

Burada konuşmasını bitirdi; bir süre hiç ses çıkarmadan sadece kendi kendine dudakları kıpırdadı. Ama sonra yüzü toparlanıp kendine geldi, alnını kırıştırdı ve kaşları zafiyeti atlatarak ciddileşti.

"Re-uben!" sesi dudaklarından döküldü.

Bu kale gibi büyük sürü çobanı, sırımlarla bağlı uzun bacaklarıyla öne çıktı; saçları tamamen kırlaşmıştı, tıraşlı yüzü kıpkırmızıydı, azarlanmayı bekleyen çocuk gibi ağlamaktaydı: Çapaklı göz kapakları olan gözleri, beyaz kaşları altında fırıl fırıl oynuyordu, ağzının köşeleri ıstırapla aşağıya doğru sarkmıştı ve her iki yana-

ğında kalın şişlikler oluşturmuştu. Yatağın yanında diz çöktü ve başını saygıyla yatağın üzerine doğru eğdi.

Yakup, "Ruben, benim en büyük oğlum" diye sözlerine başladı, "sen benim kudretimin ve erkekliğimin ilk çocuğusun, ilk hak senindi ve çok kudretli bir üstünlüğün vardı, çevredekiler içinde sen en baştaydın, kurban için ve krallık için sırada olandın. Ama elde olmayan bir yanlışlık oldu. Tarlada bir put rüyamda bana bunu gösterdi; çöldeki ısıran bir hayvan, güzel bacaklı bir köpek çocuğu taşın üstüne oturmuştu, elde olmayan bir yanlışlıktan dolayı yaratılmıştı, kör karanlık bir gecede haram bir kadınla birleşme sonucu peydahlanmıştı, hepsi bu kadar; aşkı fark etmekten uzaktı, bu konuda hiçbir şey bilmeyen biriydi. Benim ilk oğlum, fırtınalı bir gecede yanlış bir kadınla, çılgınca ve heyecanla sevişip senin doğmana sebep oldum ve kadına çiçekler sundum, ama yanlışlıkla karıştırmaydı, kadının yüzündeki peçeyle aldatılmıştım. Gündüzün aydınlığı, çılgınca seviştiğimiz yerde sadece bir çocuğun olmasına sebep olduğumu bana gösterdi, –işte o zaman kalbim ve midem altüst oldu; ruhumda bir ümitsizlik baş gösterdi."

Onun söyledikleri şeyler bir süre anlaşılmadı; yine ses çıkarmadan dudaklarıyla uzun süre kendi kendine konuştu. Sonra sesi yeniden geldi; bu kez öncekinden daha güçlüydü; zaman zaman Ruben'e bir şey demedi, aksine onunla ilgili olarak üçüncü şahıs kullanarak konuştu.

"Bir su gibi fışkırırdı" dedi. "Kaynayan bir su gibi tencerede fokurdayıp taşardı. O, en yüksek kişi, evin direği ve üstünlük derecesi sahibi olmamalıydı. Babasının utanç duyacağı bir iş yapmış ve onu gülünç hâle sokmuştu, babasına elinde tırpanla yaklaştı ve annesiyle çok kötü bir taşkınlık yaptı. O, Ham'dır, yüzü karadır ve ayıp yerini açarak çırılçıplak gider; çünkü bir kaos canavarı gibi davrandı ve Hippopotamus'un ahlakına uyan bir davranış sergiledi. –Benim seninle ilgili söylediklerimi duyuyor musun, benim ilk kudretimin meyvesi? Lanet olsun oğlum, bu kutsamaya lanet olsun! Sendeki ilk hak özelliği ve kutsama, üzerinden alındı ve kral

olarak hükümranlığın bitti. Çünkü sen önderlik yapmak için yeterli değilsin, senin ilk doğan çocuk olarak üstündeki hakların reddedildi. Sen sodalı deniz üstünde oturuyorsun ve sınır komşun Moab. Senin yaptığın işler beş para etmez, senin meyvelerin değersiz. Cesaretle bu toplantıya geldiğin ve bu sözlerimi cesur bir şekilde dinlediğin için sana teşekkür ederim en büyük oğlum. Sen bir sürüdeki kuleye benzersin ve tapınak sütunları gibi bacaklarınla dolaşırsın; çünkü ben o gecenin çıldırtıcılığı içinde ilk kudretimi öyle güçlü ve erkekçe dışarı attırmıştım ki!

O susuyordu. Yaşlı Ruben geri çekilip kalabalığa karıştı, yüzündeki bütün kaslar gazapla gerilmişti, annesininkine benzeyen gözlerini yere indirmişti; annesi de gözlerindeki şaşılığı böyle gizlerdi.

"Kardeşler!" diye Yakup seslendi. "İkiz oğullar, gökyüzünde bile ayrılmayacak olan çocuklar!"

Şimeon ile Levi yatağın üzerinde saygıyla eğildiler. Onlar yetmiş yedi ve yetmiş altı yaşlarındaydı (çünkü onlar ikiz değillerdi, ama birbirlerinden hiç ayrılmazlardı), her yerde ve mümkün olan her durumda kavgacı özelliklerini hep korumuşlardı.

"Vay, vay, zorbalar, boyanmışlar, yara izli zındıklar!" dedi baba ve sanki onlardan korkmuş gibi yaparak geri çekildi. "Siz şiddet silahlarını öpüyorsunuz, sizinle ilgili hiçbir şey bilmek istemiyorum. Serseriler, ben bunu sevmem. Benim ruhum sizin anlayışınıza katılmaz ve benim şerefim sizinkilerle müşterek olamaz. Sizin öfkeniz bu adamı öldürdü; sizin taşkınlığınız boğayı bile mahvetti; bunun için hakarete uğrayanların lanetleri sizin üzerinize isabet etti. Bu da mahvınıza sebep oldu. Ben sizlere ne demiştim? Öfkenize lanet olsun, söz anlamayan gazabınız yerin dibine batsın! Ben size bunu söylemiştim. Lanet olsun sizlere, sevgili yavrularım, kutsamanız batsın. Birbirinizden ayrı düşün ve bundan böyle sürekli kötülük yapmamanız için birbirinizden ayrılın. Yakup'un içinde daha fazla kalma Levi'ciğim! Bu kader ve arazi bundan böyle senin olsun! Güçlü Şimeon, senin tek başına kalmanı istemiyorum;

İsrael'in içinde yok ol. Çifte kaderiniz arka plana gitsin, ölüm hâlinde olanın kehaneti bu! Geri çekilin!"

Onun bu sözlerinden pek etkilenmeden söyleneni yaptılar. Zaten bunun böyle olacağını önceden bildiklerinden, bundan daha iyisini beklemiyorlardı. Bunun herkese açık olan bu seremonide bütün insanların kulaklarına gitmiş olmasına da aldırmıyorlardı; çünkü bu açıklamalar olmasa da her şey biliniyordu. 'İsrael' sözcüğüyle, herkesin topluca kutsandığı, ama onun bunun dışında kalıp cehennemlik olduğu söylenmişti. Ahlak bozukluğunun da insanlara verilmiş diğer roller gibi bir rol olduğunu ve kendine özgü şerefi bulunduğunu, bütün dinleyenlerle birlikte öğrenmişlerdi: Her konumun şerefli bir konum olduğu, hem kendilerinin hem de geri kalanların anlayışlarına yerleşti. Ayrıca babanın hiç konuşmadığı bir konumda var olduğu açıkça anlaşılmış oldu; bu konu ikizlerin yıldızları, yani burçlarıyla ilgiliydi. Bu, kısmen çok önemli birisine olan içten meyli, kısmen de zafiyet hâlinin verdiği karıştırma nedeniyle Yakup bunu anlayışla karşılayarak yumuşak bir dille ifade etmişti; bunu da önemli olan kişiye olan sevgisinden böyle yapmıştı; onları Gemini olayıyla iyice karıştırmıştı ve içine Babil'le ilgili anılarını katmıştı; zaten bunu da sandıkların üstünde oturan küçük çocuklara varıncaya kadar herkes biliyordu. Ayrıca onları zaman zaman Gılgamış ve şarkıda geçen Eabani ile karıştırmıştı; kız kardeşleri yüzünden öyle büyük ve acımasız günahlar işlemişlerdi ki gökyüzünün boğası parça parça olmuştu; belki de bundan dolayı, İştar tarafından onların günahları lanetlenmiş olabilirdi. Kendilerine göre Sihem'de, Şekem'deki bölgede çok fazla gürültü patırtı yapmışlardı ama boğalara hiç ilişmemişlerdi; bir adamı felç ettiklerini de hatırlamıyorlardı; ama sadece Yakup ta başlangıçtan beri ve söz buna geldiğinde, kafasını bu boğaya takmıştı. Ama bunlar, güneş ile ayın ve sıkı fıkı dostların arasındaki ilişkiyi karıştırması gibi bir durumdu; peki, bu şerefli bir lanetleme olabilir mi? Böyle büyük bir insan kalabalığı karşısında yapılan bu iş, düpedüz bir reddetme olayıdır. Bu hadisenin diğer yarısı ise ölüm dalgınlığında aklın oyunudur.

Burada hemen bir şeyi söylememiz yerinde olacak; Yakup'un oğullarıyla ilgili yıldızlar ve burçlar konusundaki bilgilerinin içine astronomiyle ilgili önemli şeylerin, bunların ima yoluyla açıklamalarına karıştığı ve yüceltmenin yanı sıra bazı insanların bilemediği detayların da bulunduğu görülmektedir. Buna amaç ve zafiyet veya zafiyet içinde yer alan amaç denir. Daha önce Ruben'le ilgili sözlerde kova burcunun özelliklerini izlemek mümkün olmuştu. Şimdi sıra Yuda'ya gelmişti; onun muazzam ve çok farklı kutsanmasında ihtiyar bütün gücünü harcamıştı; öyle ki daha sonra, Tanrının yardım etmesini istedi, gücünün yetmeyeceğinden, özellikle de Yusuf'a ulaşamayacağından korkuya kapılmıştı. –Yuda'ya hep 'aslan' diye hitap edilirdi ama bu veda konuşmasında onunla ilgili olarak bu unvanın öyle vurgulanarak ve bıkmadan vurgulanmış olması, aslında üzüntü içindeki Yehuda'nın kasıtlı olarak aslan tiplemesi içinde görünmesini amaçlıyordu; bu da ay ve güneş tutulmasıyla ilgili izler taşıyordu. İsakhar'da yengecin ışıltıları vardı –bu burçta sıpa simgesi de vardı ve bu kozmik bağlantı nedeniyle ona 'İri Kemikli Eşek' lakabı kullanılırdı. Dan'da ise herkes, hakkın ve hukukun simgesi terazi burcunun özelliklerini görürdü, ama onda bir engerek yılanının sokuculuğu da vardı. Naftali'nin geyik gibi yapısı, insandan insana değişiyordu, çoğu onda koç burcunun özelliklerini açıkça görüyordu. Yusuf'un bir ayrıcalığı yoktu, tam tersine onda astrolojik değerler çiftti: Başak ve boğa burçlarının özellikleri dönüşümlü olarak görülürdü. Sonunda sıra Bünyamin'e gelmişti, onunki ise akrep burcu özellikleri taşıyordu; çünkü iyi kalpli bu küçük adam, yırtıcı kurt olarak kutsanmıştı; çünkü akrebin sokucu kuyruğu güneye doğruydu.

Burada yıldızlar âleminin mitik özelliğiyle insanın kişiliğinin ortadan kaldırılışı çok açık ve net olarak görülmektedir; bunu bilmek savaşçı ruha sahip ikizleri biraz rahatlatmıştı. Onlar çok eskiden, ama daha sonraki zamanda da bazı bakımlardan çok tecrübeliydiler; bunun, ölüm anındaki kehanette ve açıklamalarda yer alması gerekmiyordu. Bu dünyaya veda edenin gelecekle ilgili bakışı, çok etkileyici ve çok saygındı; ona inanmak gerekiyordu ama o kadar da çok

ileri gidilmemeliydi. Çünkü her şeyin gerçeğe tam olarak uyduğu söylenemezdi; her ne kadar bu bilgiler, yeryüzünün dışındaki bir konumdan doğsa da aynı zamanda bir hata payı da bırakılmalıydı. Yakup da veda toplantısında hatalar yaptı –isabetli olan açıklamalarının yanı sıra bunlar da görüldü. Ruben'in çoluk çocuk sayısı gerçekten çok fazla olmadı. Şimeon'un soyu hep birilerinin koruması altında kaldı ve Yuda da kaybolup gitti. Ama Levi'nin kanını taşıyanlar zamanla en yüksek şereflere nail oldular ve dinî liderlik konumu onlarda süreklilik kazandı –bu hikâyenin içinde ve dışında olan bizler, bir kez daha şunu biliyoruz ki– bu durumu, Yakup'un her şeyi çok iyi fark eden görüşünden, açıkça gözden kaçmış veya gizlenmiş olmalıdır. Onun ölüm anındaki kutsal açıklamaları bu noktada ne yazık ki suskun kalmıştı –diğerlerinde de bu vardı. Sebulun ile ilgili olarak deniz kenarında ve gemilerin yanaştığı yerde oturacağım ve Sidon'la sınırı bulunacağını söylemişti. Onun bu tahmininde yanılgı payı yoktu; çünkü onun denize olan tutkusunu ve katran kokusundan hoşlanmasını herkes biliyordu. Onun soyunun yaşadığı bölge ne yeşil bir alana açılıyordu ne de Sidon'la sınırı olan bir yerdi. Onların yaşadıkları yer Filistin'deki Galilea Gölü ile deniz arasında, Naftali'yle Aşer'den ayrılmış bir bölgeydi.

Bizim için bu tür hatalı görüşler büyük önem taşıyor. Çünkü Yakup'un bu kutsamalarının, Yosua'nın döneminden sonra kaleme alındığını iddia eden sivri akıllılar yok mu? 'Onun bu durumdayken ifade ettiği kehanetleri' bu şekilde görenler yok mu? Bunları önemsememek, omuz silkip geçmek gerek –bizim bunu sadece onun ölüm döşeğine kadar gidip kendi kulaklarımızla bu sözleri dinlemiş olmamızdan değil, aynı zamanda elimizde bulunan tarihî belgelerde de aynen bu şekilde yer almış olmasındandır. Bu hatalar içeren kehanetlerin tarihini daha eski bir zamana yerleştirmek çok kolay bir iştir. Bir kehanetin gerçek oluşu için en inandırıcı kanıt, ondaki hatalardır.–

Yakup, Yuda'yı çağırdı –bu muhteşem bir andı; derin bir sessizlik vardı: Hem dışarıda hem de çadırın içinde. Bu kadar çok insan-

dan oluşan bir toplantının böylesine derin, hiç kıpırtı çıkmayan, nefeslerin tutulduğu bir sessizliğe gömülmesi çok nadir görülür. Artık yaşını iyice almış olan bu ihtiyar, solgun elini dördüncü oğluna doğru kaldırdı; bu oğlu daha önceden büyük bir utanç içinde, yetmiş beş yıllık başını önüne eğmişti –ihtiyar parmağını ona doğru kaldırıp ona işaret ederek şunları söyledi:

"Yuda, bu sensin!"

Evet, bu o idi; kendi keyfine göre hareket eden, huzuru bozulmuş bir şerefsiz adamdı; hanımefendinin uşağı, kadınla birlikte olmak istemeyen ama kadının onu arzuladığı adam, günahkâr ve vicdanlı biriydi. Şöyle düşünülür: Yetmiş beş yaşına girmiş bir adamın kadının kölesi ve ona itaat etmesinin mümkün olamayacağı düşünülebilir; ama bu konuda da yanılgı söz konusudur. Çünkü insandaki bu tabiat, ruhunu teslim edinceye kadar durur. Belki mızrak bir parça körelmiş olabilir, ama hanımefendide böyle bir durum söz konusu olmadığı bellidir; kadın onu rahat bırakmaz. Yuda son derece utanç duyarak ölüm döşeğinin üzerine eğildi ve takdis edilmeyi bekledi –ama bu da garip bir şeydi! Kendisi hakkında yapılan dedikodular göklere çıkmıştı; onun saçlarının arasına müjde vaat eden yağ, boynuz kaptan döküldüğü zaman, duyguları pekişti, gözle görülecek derecede rahatladı, teselli buldu ve büyük bir gururla kendi kendine şunları söyledi: 'Ne yapalım, her şeye rağmen durum belli. Sonuç olarak bu, o kadar da kötü değil, kutsama için de görünüşe göre bir engel yok, belki de bunu o kadar kötü algılamadı –özlemini çektiğim temizlik ve paklık, görüldüğü gibi selamete ermek için mutlaka gerekli değil, ama yine de gerekli. Bütün bu cehennem azabı, kimin aklına gelirdi; ama benim başıma damla damla akıyor. Tanrım bana merhamet et, o kişi benim!'

Damla damla akmıyordu, çağlayarak akıyordu ve köpürüyordu. Yakup, hemen hemen hiç sakınmadan Yuda'nın kutsamasını var gücüyle yerine getirdi; öyle ki daha sonra kardeşlerinin çoğu kısa ve belli belirsiz, donuk bir sesle söylenen şu sözleri duydular:

"Sensin o, Yehuda! Düşmanlarının ensesine pençesini atan sensin –kardeşlerin seni övmeliler. Babanın oğulları senin önünde eğilmelidir ve bütün annelerin çocukları senin şahsında kutsanmışlığını övmeli!" –Sonra aslan geldi. Bir süre ortalıkta sadece aslan ve muazzam aslan heykelleri vardı. Yuda bir aslan yavrusuydu; bir dişi aslan doğurmuştu onu, tam bir aslan oğlu aslandı. Parçalayıcı aslan, avının başından kalkıp doğruldu, burnundan hızla soludu ve gök gürültüsü gibi gürledi. Çöl dağlarındaki yerine geri gitti, yuvası oradaydı ve iyice gerindi, koca yeleli kral gibiydi ve haşin bir dişi aslanın oğluydu. Onu ürkütüp kaçırmaya kim cesaret ederdi? Buna kimse cesaret etmezdi! Ama şaşılacak şey şuydu: Baba, kutsamak istediği oğullarını hep parçalayıcı haydut olarak övüyordu; kutsamak istemediklerini ise dehşet saçan silahların akrabaları olduğunu söyleyerek onlara çok kızıyordu. Kendisini de zaten kahraman bir asker rolü içinde görmüştü, tabii bu onun zafiyetinden kaynaklanıyordu; öncelikle Yuda'dan önceki oğullarını elinde kılıcı ve sırtında yayı olan kişiler olarak niteliyordu, hatta en son olarak küçük Bünyamin'i de kan görmekten memnun olan yırtıcı bir hayvan ve çılgın bir mücahit olarak nitelemişti. Şu dikkati çekiyor: Ilımlı ve akıllı insanlar kahramanlıklara karşı zaaflar taşıyorlar.

Yakup, Yuda'nın kutsamasını asla haydut-kahraman diye bitirmedi. Onun olmayı amaçladığı ve çok eski zamandan beri hep olmayı düşündüğü kahraman, gürüldeyen ihtişamın zafiyet içinde kaybolduğu türden değildi; –onun ismi Şiloh idi. Aslanla kendisi arasındaki mesafe hayli uzaktı; bunun için kutsanacak oğula geçiş yaptı: Büyük bir kralın yüzünü buna ekledi. Kral kendi tahtında oturuyordu ve hükümdarlık âsasını ayaklarının arasına yaslamıştı; bunun yerinden oynamaması gerekiyordu, aynı zamanda onun kendisi tarafından alınması da gerekiyordu, ta 'kahraman' gelinceye kadar, ta Şiloh görünene kadar. Ayakları arasındaki emredici âsasıyla bu kral, Yuda için tamamen yeni bir vaat adıydı, –toplantıya katılanlar için bu, bir sürprizdi ve şaşkınlık içinde ona kulak veriyorlardı. Yalnız hepsinin içinde onu tanıyan ve büyük bir arzuyla

onu bekleyen bir kadın vardı. Elimizde olmadan, gölge gibi duran bu kadına bakışımızı yönelttik. –Yakup bu kadının tohumunu açıkça duyurduğunda o, orada dimdik duruyordu; karanlık, mağrur bir edası vardı. Merhametin Yuda'dan uzak kalmamasını, büyüklüğünün daha da yücelmeden ölmemesini, gözünün akmamasını diledi. Onun kendisinden geldiğini ve bütün halkların ona bağlanmasını, onun barış getiren yıldızın adamı olduğunu söyledi.

Bunların Yuda'nın utanç dolu kafası üzerinde nasıl bir etki yaptığı, her şeyin üstünde bir beklentiydi. Onun şahsı –veya onun soyunu gösteren yapısı– karışmıştı; bu ister bile bile veya isterse akıl karışıklığından olsun veya her iki sebepten olsun, bu karıştırma olayı kısıtlı olarak onu yüceltmek için kullanılmıştı –iyice karışmıştı ve bir su gibi Şilo'nun yapısına girmişti; öyle ki hiç kimse, Yuda'dan mı söz edildiğini yoksa Yakup'un içinde hissettiği yoğun kutsama ve affetme duygusundan kaynaklanan bir müjdeleme haberi mi olduğunu anlayamadı. Her şey şarabın içinde yüzüyordu, şarabın verdiği sarhoşluktan bunu dinleyenlerin gözlerinin önü kıpkırmızı kesildi. Bu, bir kralın imparatorluğunun topraklarıydı; birisinin hayvanını bir asmaya, sıpasını da aşılı üzüm dalına bağlandığı bir ülke, bir yer. Bu, Hebron bağları mıydı, Engedi'deki asma bahçeleri mi? Kendi şehrine 'o' bir eşeğe binerek giderdi; sırtına yük vurulabilen bir dişi eşeğin sıpası üzerinde, –onun görünüşünde o zamanlar kırmızı şarap içen birinin sarhoş hâline benzer bir şey yoktu ve kendisi de üzüm sıkmaya giden, önlüklü ve sarhoş bir Şarap Tanrısına benzerdi: Şarap önlüğünü, kızıl üzüm suyu da elbisesini kaplardı. O güzel birisiydi; üzümlerin içinde vıcık vıcık yürürdü ve üzümleri sıkan cendereyi kullanırdı, –bütün bu insanlar hakkında güzel şeyler söylenir: Kar gibi beyaz, kan gibi kırmızı ve abanoz ağacı gibi kara...

Yakup'un sesi kayboldu. Başı öne düştü, aşağıdan bakıyordu. Kutsama sırasında kendi gücünün tamamını harcamıştı, hiç de ekonomiyi aklına getirmedi. Kuvvetinin yerine gelmesi için dua ediyor gibiydi. Temiz ve pak olmamanın bir engel olmadığını anlayan Yuda, utanç ve şaşkınlıkla dua bittikten sonra geri çekildi. Şilo'nun

durumunun bu şekilde yüceltilerek anlatılmasına ve kutsamanın yapılmasına sebep olan, tamamen yeni, mükemmel delillerle gerçeklerin ortaya çıkması, veda toplantısında bulunanlar arasında büyük bir takdir topladı. Etrafta hareketli bir şekilde fısıldaşmalar oldu, hem içeridekiler hem de çadırın dışındakiler arasında, hatta dışarıdakilerin fısıldaşmaları mırıltı hâlindeydi. Şiloh kelimesinin heyecanla ve tekrar tekrar söylendiği işitiliyordu. Yakup elini ve başını yeniden yukarı kaldırınca, her tarafta yeniden suskunluk oldu. Onun dudaklarından Sebulun ismi çıktı.

Sebulun başını onun elleri altına koydu; adının anlamı 'oturulacak yer' ve 'konut' olduğundan, Yakup'un ona oturduğu evi oturması için vermesi kimseyi şaşırtmadı: Sahil kenarında sevdiği gemilerine yakın bir yerde oturması gerekiyordu ve Sidon ile sınırı bulunmalıydı. Bu yeterliydi, zaten hep bunu istemişti. Onunla ilgili olarak oldukça çabuk ve donuk şeyler söylendi. İsakhar...

İsakhar kelimesinin anlamı, sürüler arasındaki iri kemikli eşek idi. Yengeç burcundaki sıpa simgesiyle akrabalıkları vardı, ama bu ilişkiye rağmen Yakup ondan çok şey beklemiyordu. Onunla ilgili olarak kısaca bir şeyler söyledi; bunu geçmiş zaman kipiyle anlattı ama onun geleceğini böyle ifade etti. İsakhar buradaki huzuru ve bu diyarı sevmişti. Güçlü ve ağırcanlı birisiydi. Söylenenlerle hiç ilgilenmedi, kemikli vücudunu kervan eşeği olarak yük taşımak üzere emirlere amade kılabilirdi. Birilerine hizmet etmek onun için kolay bir işti ve yük koşulması için, omuzlarını yavaşça eğerdi. İsakhar bu kadar. Yakup'u görmek için Yordan'ı hızla itekledi. Onun işi de bitti. Sıra Dan'da idi.

Dan terazi burcundandı ve keskin zekâya sahipti. Kılı kırk yarar, ağzı iyi laf yapardı, bir engerek yılanı gibi sokuverirdi. Bu oğlu Yakup'un parmağını kaldırarak küçük bir hayvanlar âlemi hikâyesi anlatmasına fırsat verdi: Tanrı yaratmakla meşgulken, başlangıçta kirpiyi kertenkeleyle çiftleştirmişti; bu çiftleşmeden engerek yılanı doğmuştu. Dan bir engerek yılanıydı. Yolda bir yılandı ve sarp dağ yollarında boynuzlu engerekti, kum içinde fark edilemeyen ve son

derece tehlikeli bir yılandı. Kahramanlık, onun ruhunda tehlikeli bir şekil almıştı. Düşmanın atını ayak bileğinden sokardı, binicisi sırtüstü düşerdi. Bilha'nın oğlu Dan hakkında bunlar söylendi. "Senin yardımını umuyorum sonsuzlukların sahibi!"

Tam burada Yakup, derin bir iç çekti ve duasını tamamladı; bitkin bir hâldeydi ve bu seremoniyi tamamlayamayacağı korkusuna kapılmıştı. Onun pek çok oğlu olmuştu; onların sayıları son saatine sığacak gibi değildi, gücü ve kudreti buna yetmezdi. Ama Tanrının yardımıyla bunun üstesinden gelebileceğini ümit ediyordu.

Elbiselerinin üstüne metaller diken Gad'ı çağırdı.

"Gaddiel, çok sıkıntılar yaşayacaksın ama sonunda bunları yenmeyi başaracaksın. Ha gayret, dayan, benim dayanıklı oğlum! –Aşer gelsin!"

Tatlı dudaklı Aşer'in dağlardaki verimli arazilerden Lübnan'daki Sur şehrine kadar toprağı vardı. Ovada bol ve bereketli tahıl üretiliyor, zeytinyağı elde ediyordu; böylece yağlı yemekler yiyor ve rahatlamak için kralların kullandıkları ve birbirlerine hediye gönderdikleri hoş kokulu vücuda sürülen yağ üretiyordu. İnsanın vücudunun bakımı bu yağla yapıldığı için, hoş bir koku duyulur, bu da önemli bir şey. Aşer, sen de böyle bir şey olacaksın. Senden geldi bu tatlı müjdeli haber, senin ilahinle ulaştı, buna da hamd olsun; şimdi sıra Naftali'de, onu elimin altına almak istiyorum.

Naftali mezarlar üzerinde oturan bir ana geyiktir. Boynuzsuz hoplayarak giden bir dişi geyik, çevik ve becerikli, ayağı tez, her yere koşan bir koçtu o, boynuzlarını takınır ve fırlayıp gider. Onun ağzı da iyi laf yapardı, acil haberleri derhal duyururdu. Genasar Ovası'ndaki meyveler de çabucak olgunlaşırdı. Bu çabucak olgunlaşanlarla dolsun senin ağaçların Naftali, bu çok önemli olmasa da senin duaların ve senin kutsaman olsun."

Bu oğlu da hayır dualarını almış olarak geri çekildi. İhtiyar gözlerini kapayarak dinleniyordu, çok sessizdi, çenesi göğsüne değiyordu. Kısa bir süre gülümsedi. Herkes onun bu gülümseyişini görmüş ve bundan çok etkilenmişti; çünkü ona bildirilen seslenişi biliyorlar-

dı. Bu, mutlu hatta kinayeli bir gülümseyişti ve biraz da üzüntülüydü, ama kinayeli oluşunun sebebi, sevgi ve tutkunun birlikte ortaya çıkarak üzücü olanı etkisiz hâle getirmesindendi. "Yusuf!" dedi ihtiyar. Bir zamanlar ana koyunun beşiğinde bir kuzu olarak yatan, sonra on yedi ve on yıllık yaşa ulaşan, daha sonra otuzuna giren, şimdi de elli altı yaşında olan, güzel yüzlü Yusuf, Mısır'a özgü bembeyaz giysisi içinde, parmağında imtiyazlı kişi olduğunu belli eden Firavun'un yüzüğü olduğu hâlde, babanın solgun kutsama elinin altına eğilerek başını uzattı.

"Yusuf, benim pirinç tanem, sen başak burcundaki bakirenin oğlusun, çok sevdiğim kadının oğlusun, suyun kaynağındaki meyve ağacının oğlusun, sen asmasın, dalların duvarları aşıp dışarılara sarkıyor, hoş geldin, merhaba, safa getirdin! İlkbahar Noktası mücevheratında ilk doğan boğa var, merhaba, hoş geldin, sefa getirdin!"

Yakup bunu yüksek sesle, sanki nutuk atıyormuş gibi herkesin duyacağı şekilde söylemişti; çünkü herkesin duyması gerekiyordu. Daha sonra sesi gitti fısıltı hâline geldi, görünüşe göre herkesin bunları pek duymasını istemiyor olsa da yine de bu kutsama sırasında sınırlı kalmasını arzu ediyor olmalıydı. Onun bu veda konuşmasını sadece bu özel kişinin yanı başında olanlar işitmişlerdi; daha uzaktakiler ise sadece sözleri tek tük işitebiliyorlardı; dışındakiler ise hiçbir şey duymuyorlardı. Ama daha sonra her şey tekrar tekrar anlatılmış, etrafa yayılmış ve hareketle konuşulmuştu.

"En sevdiğim" sözü onun acıyla gülümseyen dudaklarından çıktı. "Cesur yüreğiyle tercih edilen kişi, biricik sevgili eşimin hatırası, o senin içinde yaşıyor; sen gözlerinde onun bakışlarıyla etrafa bakıyordun, tamamen öyle, onunla kuyu başında ilk kez göz göze geldiğimiz zamanki gibi; Laban'ın koyunları arasından çıkıp geldiğinde onunla ilk kez karşılaşmıştım; ben kuyunun üstündeki kapak taşını onun için itip açmıştım –onu öpmeme izin verdi ve bu oradaki çobanların sevinç çığlıkları atmasına neden oldu: 'Lu, lu, lu' onu ben hep senin içinde buldum canım. Yüce Tanrı onu benim ellerimden koparıp aldı, işte o andan itibaren senin güzelliğinde onunki var ve

bu çifte güzellikten daha tatlı bir şey olabilir mi? Bu çifte güzellik düşünsel bir şey değil, bunu çok iyi biliyorum, bilakis halkın çılgınlığı. Ve yine de ben onun baştan sona kadar muhteşem ilk sihirli etkisine kurban olayım. Bir ömür boylu hep mantıkla yaşanır mı, çılgınlıktan vazgeçilir mi? Bak, artık ben de şu anda çift oldum, ben Yakup'um ve Rahel'im. Onlar artık ben'im, onlar seni güçlükle bırakıp kendisini isteyen o diyara gidecek; çünkü O, bugün benim de senden ayrılarak onun yanına gitmemi istedi –hepimizi istiyor. Benim Sevincim ve Üzüntüm olan, seni de, sen zaten onun bulunduğu ülkeye gitmek için yolu yarıladın, bir zamanlar küçücüktün, genç oldun; hepsi bu işte, benim kalbim güzellik deyince bunları algılıyor; benim kalbim sertti ama ılımlıydı, güzelliğe karşı zaafı vardı. Kutsallığa yüceltilmiş, görünüşü pırlanta gibi sert ve haşin olan, gizliden gizliye tepelerdeki çekiciliği seven birisiyim."

Sözlerine birkaç dakika için ara vermişti ve kapalı gözleriyle gülümsüyordu, sanki ruhu, Yusuf'u kutsarken gözlerinin önünde canlanan tepelerde dolaşıyor gibiydi.

Yeniden konuşmaya başladığında, elinin altında Yusuf'un başının olduğunu unutmuş olmalıydı; çünkü bir süre sanki üçüncü bir şahıstan söz etti.

"Yedi yıl benimle yaşadı ve Tanrının takdirine göre on yedi yıl daha yaşadı: Bu arada durgun kaldım ve bu, özel kişinin alınyazısıydı. Onun güzelliğiyle ilgilendim, –çılgınca, çünkü güzellikle zekâ iç içeydi, onun hırsı boşa çıktı. Onu görmek isteyen, damlara çıkan, duvarlara tırmanıp pencerelerden uzanarak ona bakmak isteyen kadınlar, onun cazibesine vurgundular ama sadece onun arkasından bakmakla yetindiler. O zaman insanlar ona gammazlık yaparak çok acı şeyler tattırdılar ve ona oh çekecek kadar düşman oldular. Ama onun yayı ve bileği güçlüydü ve o, Sonsuzlukların Sahibinin ellerindeydi. Onun adını hürmetle analım, çünkü pek az kimseye nasip olan bir şeyi o başardı: Tanrının ve insanların karşısında lütuf ve teveccüh buldu. Bu çok nadir görülen bir kutsamadır; çünkü çoğu zaman Tanrıyı hoşnut etme veya dünyayı tercih etme vardır; ama onun

güzel yaratılışlı aracılık görevinin verdiği sağduyuda, bu iki lütuf da birlikte yer aldı. Kendini üstün görüp kibirlenme yavrum! –Seni uyarmama gerek var mı? Hayır, biliyorum senin zekân seni kibirlenmekten korur. Çünkü bu, çok sevimli, hoş bir kutsamadır ama en yüce ve en ciddi olan değil. Bak, senin bu değerli hayatın, bütün gerçekliğiyle ölen bu adamın gözleri önünde duruyor. Oyun ve yansıması bir arada, güvenilir bir şekilde... Neşeyle kederin iç içe karıştığı bir duygu benim gönlüme mutluluk vererek yayılıyor. Seni böyle bir duyguyla kimse sevemez yavrum; bu, senin hayatının nurundan, baba yüreğinin hüznüyle gördüğü bir şey değil. Bu duyguyla seni kutsuyorum, kutsanmış oğul! Sonsuzlukların Sahibi adına kalbimdeki son güçle seni kutsuyorum; seni O, verdi ve aldı; verdi ve şimdi de beni senden alıp götürüyor. Senin kutsaman, babamın beni kutsamasından daha yüce olsun. Kutsaman mübarek olsun, yukarıdan aşağıya ve yerin altındaki âlemden yukarıya doğru gelip sende birleşen kutsamalarınla, gökyüzünün bağrından ve yeryüzünün rahminden gelen bu kutsamalarla dopdolu yaşa! Yusuf'un saçları arasına bu kutsamalar, kaynak suyu gibi insin; senin isminle, senin soyundan gelenler rahmet bulsun. Senin hayatını anlatan şarkılar sarsın tüm dünyayı, yeni yeni şarkılar, sular gibi çoğalıp yayılsın; çünkü bu elbette kutsal bir oyundu, acılar çektin ve affedebildin. Bana verdiğin acılardan ötürü ben de seni affediyorum. Yüce Tanrı hepimizi bağışlasın!"

Sözleri bitmişti ve çekinerek elini onun başından geri çekti. Böylece bir hayat ötekinden ayrılıyor ve çok uzaklara gitmek zorunda kalıyor; bu küçük bir hayat, ama diğerlerinin hayatı da oraya gidecek.

Yusuf kardeşlerinin yanma çekildi. Yakup çok fazla bir şey söylemedi, o da kendi payına düşeni aldı ve ölüm ânındaki hakikat ruhuyla verilen kararı dinlemiş oldu. Bünyamin'in elinden tuttu ve onu Yakup'un yanma götürdü; çünkü ihtiyar ona seslenmeyi yerine getirememişti. Görüldüğü gibi bütün gücü tükenmişti artık. Yusuf, onun kutsama elini küçük kardeşinin saçlarında dolaştırdı; çünkü bu elin kendiliğinden bir yol bulup oraya gitmesi için mecali

yoktu artık. Onun en küçük oğlu olduğunu ve vasiyetini beklediğini ihtiyar çok iyi biliyordu ama onun sadece kıpırdayan ve ne mırıldandığı belli olmayan dudaklarından bu küçük şahsın adıyla ilgili hiçbir söz çıkmadı. Onun soyundan gelenlerle ilgili birkaç söz söylemesi mümkündü. Söylentilere göre Bünyamin, saldırgan bir kurt gibi, sabahleyin avını yer, akşamki avınıysa bölüşürdü. Bunu işiten Bünyamin'in ağzı açık kalmıştı.

Yakup'un son düşüncesi, yine Zohar'ın oğlu Efron'un tarlasındaki çift katlı mağaradaydı ve işte bu mağarada atalarının yanında gömülmek istiyordu. "Bunu böyle yapmanızı emrediyorum" diye kısık sesle söylemişti. "Parası ödendi, Abram tarafından Het'in çocuklarına dört yüz Şekel gümüş olarak ödendi, tıpkı..." İşte tam burada ölüm onun sözlerini kesti, ayaklarını uzattı, derin bir nefes aldı ve hayatı durdu.

Bu olay üzerine, onların hepsi de hareketsiz kaldılar, nefeslerini tuttular. Sonra Yusuf'un kâhyası Mai-Sahme bir hekim olarak sessizce döşeğe yaklaştı. Kulağını onun duran kalbi üzerine yapıştırıp dinledi ve küçük ciddi ağzını, dudağını bir parça aralayarak gözlemledi. Nefes çıkmıyor, bıyıkları kıpırdamıyordu; gözlerini küçük bir ateşle inceledi, hiçbir hareket yoktu. Sonra Efendisi Yusuf'a, döndü ve durumu bildirdi:

"Mahşer divanına gitmiş."

Yusuf başıyla Yuda'yı gösterip bunu ona iletmesini istedi, kendisine değil. Ve bu iyi insan onun önüne gitti ve tekrar etti: "Mahşer divanına gitmiş". Bunun üzerine Yusuf, rahmetlinin yatağına gitti ve gözlerini kapadı: Bundan dolayı o, Mai'yi Yuda'ya göndermişti, bunu onun yapmasını istemişti. Sonra alnını babasının alnına koydu ve Yakup için gözyaşları döktü.

Mirası alan Yuda hemen bir düzenleme yaptı: Ağıt söyleyen erkek ve kadınlar çağrılacak, ilahi söyleyen erkek ve kadınlar, kaval çalanlarla birlikte getirtilecekti; ceset yıkanacak, yağlanacak ve kefenlenecekti. Damasek-Eliezer çadırın içinde bir tütsü yaktı, adak olarak: Üzerlik, Kızıl Deniz tütsü otu, günlük ve tuzu karıştırıp

yaktı; bu baharatlı dumanlar ölünün etrafını sardığı sırada, içerideki ziyaretçiler akın akın dışarı çıktılar ve dışarıda bekleyenlerin arasına karıştılar; Yakup'un on iki çocuğuna veda ve vasiyet sözlerini konuşarak oradan uzaklaştılar.

Yakup'u Kefenliyorlar

İşte kum saati içindeki cam borudan kumların sessiz sessiz, tane tane aşağıya geçmeleri gibi olan hikâye böyleydi; alt tarafta kumlar yığıldı ve yukarıdaki boşlukta sadece birkaç kum tanesi kaldı. Ölümle ilgili hadiseden geriye hiçbir şey kalmadı. Ama bu öyle küçük bir hadise değildir; şimdi son kum taneciklerinin aşağıya geçişlerini ve aşağıda birikenlerin üstüne yumuşak bir şekilde inişlerini, kendinizi iyice vererek seyretmenizi öneriyoruz. Çünkü Yakup'un kefenlenmesi olayı, son derece ilginç ve eşi görülmemiş, apayrı bir şereflendirme töreniydi. Hiçbir kral bu şekilde mezara götürülmemiştir; muhteşem zata, oğlu Yusuf'un emriyle muhteşem bir tören düzenlendi.

Yusuf, kesinlikle vefat eden babasının ilk ve geçici düzenlemelerini yapması için miras sahibi kardeşi Yehuda'yı görevlendirmişti; ama hemen sonra işi kendisi üstlenmişti; bütün kardeşlerinin toplanarak kendisine yetki vermelerini talep etti. Onlar bu durumla ilgili söyleneni yaptılar; Yakup'un emri ve vasiyetinden dolayı bu karara vardılar; onların yaptıklarına Yusuf çok memnun kalmıştı. Çünkü bu ayrıcalıklı adam Mısırlılar gibi düşünüyordu. Onun gönülden arzu ettiği şey, babasının cenaze törenini ve kefenlenmesini en iyi ve en değerli bir şekilde yerine getirmekti; bu da tamamen Mısır'daki düşünce tarzına uyuyordu.

Yakup, ölü tanrıların ülkesinde gömülmeyi istememişti, aksine memlekette mağarada atalarının yanında gömülmesini vasiyet etmişti. Bunun için onun oraya uzun bir yolculukla götürülmesi gerekiyordu. Yusuf'un niyeti de bunu böyle gerçekleştirmekti ama bu zaman istiyordu: Hazırlıklar için, yukarıya götürmek için, en az on

yedi günlük bir yolculuk için zaman gerekiyordu. Bunun için cesedin iyi muhafaza edilmesi, Mısırlıların sanatına göre korunması gerekiyordu; tuza yatırılması ve sirkeli suda bekletilmesi lazımdı. Toplantıdakiler, Yakup'un cenazesinin memleketinde gömülmesini tembih etmesinden dolayı bu fikrin kesinlikle uygulanması gerektiğini düşünüyorlardı. Yakup'un bu emrine uyarak onu Mısır'da gömmeyeceklerdi, ama Mısır'a ait yöntemler ona uygulanacaktı, içi iyice boşaltılıp Osiris mumyası gibi dikilecekti –bu bazılarını rencide edebilirdi. Bizler, onun oğlu Yusuf gibi kırk yıl Mısır'da yaşamadık ve bu memleketin suyunu içip büyümedik, âdetlerine aşina olmadık. Bu onun için büyük bir zevkti; acıyla karışık bir teselliydi, babasının vasiyeti bunu yapmasına müsaade ediyordu, ülkenin en tanınmış şereflendirme geleneklerine uygun olarak kefenlenecekti ve hiçbir masraftan kaçınmayarak onun cesedi korumaya alınacaktı.

Bunun için, sadece matem tutmak üzere Menfe'deki evine gitti. Gosen'e, kardeşlerine 'hekimler' diye takdim edilen adamlar gönderdi, aslında bunlar hekim değil, mumya uzmanları ve ebedîleştirme zanaatkârlarıydı; mesleklerinin en yetenekli ve en seçkin mensuplarıydı; onların Mumyalar Şehri'nde boşu boşuna oturmadıkları belliydi. Onlarla birlikte marangozlar, taş yontucuları, kuyumcular ve gravürcüler de gelmiş ve cenaze evinde bir atölye kurmuşlardı; bu sırada 'hekimler' içeride cesetle ilgileniyorlardı, bunu kardeşleri şöyle ifade ediyorlardı: Onlar Yakup'un cesedini kutsal yağla yağlıyorlar. Ama doğru söz bu değildi. Eğri bir demirle onun beynini burnundan dışarı çekip boşaltarak kafatasının içini baharatlarla dolduruyorlardı. Obsidyenden yapılmış, çok keskin bir Habeş bıçağıyla, itinayla parmaklarını iyice açtılar, karnın sol tarafını açarak iç organlarını, alabasterden yapılmış özel testilere muhafaza etmek için doldurdular; testinin kapağında vefat edenin küçük bir büstü vardı. Boşaltılan vücudun iç kısmını hurma şarabıyla iyice yıkayıp temizlediler; bağırsakların yerini en iyi kalitede mürri safi, defne ağacının kök piçlerinin kabuklarıyla doldurdular. Bunları büyük bir zanaatkâr zevkiyle yapıyorlardı; çünkü ölü, onların sanatlarını gösterdikle-

ri alandı; bunu büyük bir zevk ve şevkle yapıyorlardı, öyle ki bu adamın cesedi çok daha bakımlı ve gösterişli oldu, hem de canlı olduğu zamanki hâlinden.

Daha sonra, itinayla kesilen kısmı diktiler ve cesedi yetmiş gün boyunca güherçile eriyiğiyle dolu bir banyo küvetine koydular. Bu zaman boyunca onlar eğlendiler, yediler, içtiler ve her saat için ücretlerini aldılar. Banyodaki kalma süresi bitip ceset tuzlandıktan sonra, çok önemli bir iş olan kefenlemeye başlanabilirdi. Yapışkan sürülmüş dört yüz arşınlık mermerşahi kumaştan şeritler, keten şeritler; bunları sırayla Yakup'un cesedinin etrafına doladılar, bir sıra yan yana, bir sıra üst üste, sırayla sardılar; boğaz kısmına, altından bir yakalık ve göğüs üzerine de bir takı bağladılar; düz ve dövülerek işlenmiş altın takı üzerinde kanatları açık bir akbaba motifi işlenmişti.

Çünkü hekimlerle gelen teknik adamlar kendi işlerinin erbabıydılar ve süsleme desenlerini de büyük bir ustalıkla işliyorlardı: Altın varak şeritlere ölenin ismini ve isminin içinde geçtiği methiyeleri yazıyorlardı ve bunları şerit ketenlerle omuzların etrafından dolaştırıp vücudun ortasına gelecek şekilde yerleştiriyorlardı; aynı şekilde dizlerinin etrafından da bu şeritleri geçirip uzunlamasına ön ve arka taraftan dolaştırarak bağlıyorlardı. Sadece bu yetmiyor, ölünün çok ince ve bükülebilir nitelikteki altın plakalardan baştan ayağa kadar idolü yapılıyordu; bozulmaması için sürekli temizlenip Arôn denilen bir çekmeceye yerleştirilip saklanıyordu; marangozlar, mücevherciler ve heykeltıraşlar tam ölçülerine uygun bir şekilde bir sanduka hazırlıyordu: İnsan şeklinde, değerli taşlar ve renkli cam sıvısıyla zengin bir şekilde süslemeler yapılıyordu. Figür içinde figür bulunuyordu; baş kısmı ahşap oymadandı, tıpkı Usiri'nin çenesindeki sakalda olduğu gibi altın levhadan yapılan kalın bir maske üzerine geçirilmişti.

Yakup işte böyle süslemelerle ve şeref verici ihtimamla hazırlandı; kendi düşündüğü gibi değildi belki, ama kendi soyundan gelen oğlunun isteği doğrultusunda yapılmıştı. Onun duygularına gö-

re yapılsaydı vücudundaki canlı iç organları da muhafaza edilebilirdi ama bu onun için önemsiz bir şeydi, fakat bu hâliyle her şey doğru olarak yapılmıştı.

Babasının cenaze törenini yapmak, son arzusunu en yüce şeref vesilesi kabul etmek Yusuf'un yegâne arzusu, bütün işi ve gücüydü. Yusuf, ceset hazırlanıp yola çıkarılırken bu yolculuğun herkesin unutamayacağı, heyecanla seyredeceği görkemli bir zafer havası içinde yapılması için gerekli adımları atmıştı. Bunun için Firavun'un olurunu alması gerekiyordu; ama yaslı olması ve ihmalciliği nedeniyle, birkaç hafta boyunca hiçbir iş yapmamıştı, bizzat bu tanrının karşısına çıkıp onunla görüşememişti. Bu yüzden yukarıya, Tavşanlı Bölgesi'ndeki Ufuk Şehri'ne birisini göndererek Atôn'un güzel çocuğundan, babasının cesedini sınırdan geçirerek memleketindeki mezar yerine götürmek üzere refakatçi olarak katılma izni istedi. Bu misyonu yürütmek üzere kâhyası Mai-Sahme'yi görevlendirdi; böylece bu iyi insana, hikâyede sonuna kadar katkıda bulunma fırsatını da vermiş oluyordu. Ayrıca onun sakin ve sadık olması diplomatik görevlerin çözümünde ona kolaylık sağlayacaktı; bu yüzden onun alayla gönderilmesine karar verdi. Firavun'u yakından ilgilendiren konular hakkında onun emirlerini almak için, ancak böyle birisi bir talepte bulunabilirdi; cenazenin üst düzey bir devlet töreniyle gömülme iznini Tanrının ilk hizmetkârı Firavun'dan almak öyle kolay bir iş değildi veya başka bir ifadeyle böyle bir 'muhteşem hamlenin' talimatını almak için onun gönderilmesi gerekiyordu.

Yine Rahel'in kuzusunun fikirlerinin ne kadar çok Mısırlılara özgü çözüm yolu izlediği de görülüyordu. 'Muhteşem bir hamle yapmak' son derece Mısırlılara özgü bir düşünce tarzıydı; Keme halkının çok sevdiği kutlama ve tören fikri geçerli olup en yüksek fiyata yaptırdığı koruma ve kefenleme işlerinin yanı sıra Yusuf 'muhteşem bir hamle' yapmak için niyetini açığa vurmuştu; bundan Fırat'ın öte tarafından denizdeki adalara kadar söz ediliyordu; aynı zamanda da Yakup'un vasiyeti anlatılıyordu. En ünlü elçiler gibi

hamleler yaparak yurt dışına, Babil'e, Mitanni ülkesine veya büyük kral Hattuşili'nin Hatti diyarına giden diğerleriyle rekabet etmesi gerekiyordu ve isminin İmparatorluk resmî kayıtlarında geçecek kadar şerefli olması da lazımdı. Firavun ona, on bir kardeşi, oğulları ve kardeşlerinin oğullarıyla birlikte babasını sınır ötesindeki mezarına, onur verici yolları kullanarak götürülüp defnedebilmesi, ilk defa görülen olayın yapılabilmesi için Yusuf'un görevlendirildiğini bildiren yetmiş günlük bir görev izni vermeliydi. Bu yetmezdi. Bu muhteşem hamle değildi, yani bir kral olarak yapılacak kraliyete ait bir cenaze alayı değildi, sadece dünyevi oğul, babasını mezara götürmek istiyordu. Firavun'un bu izni vermesi ve böyle bir düzenlemeye müsaade etmesi için ikna edilmesi gerekiyordu; devlete, saraya ve orduya bu törene katılmaları için emir vermesi gerekiyordu: Özellikle çöl yolculuğu boyunca korumak için askerî bir güç de görevlendirilmeliydi –kâhya onun karşısına çıkıp durumu anlatınca, Firavun hemen devreye girdi ve her şeyin yerine getirilmesi emrini verdi; kısmen etkilenmesinden kısmen de kendisi için çok iyi şeyler yapmış, sevgisini ve saygısını göstermiş, kendisine büyük hizmetleri geçmiş birisinin arzusundan dolayı –Yusuf'la ilgili bir endişe duymasına rağmen– bu izni verdi ve gerekli düzenlemeleri yaptı; şundan endişe ediyordu: Yusuf'a, Mısır askerî birliği refakat etmeksizin soyunun diyarına gitmesine izin verilirse Yusuf, belki de geri dönmezdi. Meni bundan ciddi olarak çekiniyordu. Yusuf da onun böyle bir endişe duyacağını hesaba katmıştı, nitekim nüshada yazılı olan ve onun sarayla olan görüşmelerinde dile getirilen sözün arkasında yatan şey buydu: "Ben yukarıya gitmek ve babamı defnetmek istiyorum ve geri döneceğim." Belki de verdiği bu sözden cayabilirdi; Firavun'un onun bu dileğini reddetmesi de mümkündü. Yusuf'un bu fırsattan yararlanarak geri dönmeyebileceği kuşkusu, aslında Efendiyle hizmetlisi arasındaydı; Mısır'ın şerefli bir mevkiini işgal eden ve yeri doldurulamayacak bu kişinin yukarıdaki dileğini bu düşünceyle birleştirmesini ve bu cenaze merasimini vesile olarak

kullanmayacağını bildirerek kuşkuyu ortadan kaldırmasını Firavun pek sevmişti.

Bu Tahtın Efendisi de artık pek genç bir adam değildi; yaşı artık kırkı geçmişti ve bu hayat çok hassas ve üzücüydü. Ölümü o da öğrenmişti: Altı kızından ikincisi olan Meketatôn kansızlık çekiyordu ve dokuz yaşına geldiğinde ölüm onu aldı. Kızın babası Ehnatôn bu sırada onun yanındaydı, ayrıca eşi Kraliçe Neferne-fruatôn da gözyaşlarını seller gibi akıttı. Kendisi de çok ağladı, ölüm olmasa da zaten çok ağlardı, gözyaşları her an dökülmeye hazır beklerdi; çünkü o yapayalnızdı ve mutsuzdu; yumuşak ve rahat kültür şaşaası içinde yaşaması ve varlığının değerliliği, yalnızlığı ve anlaşılmazlığı için bir çare olmuyor, onu daha da duyarlı hâle getiriyordu. Gerçi o hep şöyle söylerdi: Hayatta zorluk çeken, şanslı insandır. Kendi hayatı gözyaşları dökerek geçiyordu; o, bütün zorlukların üstesinden gelebilecek şeylere sahipti; kendi hâline çok gözyaşı döküyordu. Onun tan bulutçuğu, altın etekli kadını, kraliçesi ve su gibi berrak kızları daima çok kaliteli, ince bir patiska mendille onun yaşlı ama hâlâ çocukluk ifadesi olan yüzüne dökülen gözyaşlarını silerlerdi.

Gökyüzündeki Babası adına yaptırdığı biricik başkent Aht-Atôn'da muhteşem tapınağın görkemli avlusunda, yüreği doğa sevgisiyle dolu, ılımlı bir insan olan Firavun, ilahiler eşliğinde ona çiçek adamış ve bunu gözyaşları arasında sunmuştu; bu, onun için çok sevindirici bir hadiseydi; ancak onun ekmeğini yiyen ve onun 'öğretilerini' kabul eden saray mensuplarının samimiyetlerine güvenmiyor ve bu durum onun sevincini zehir ediyordu; anlattıklarından hiçbir şey anlamadıklarını ve öğretiyi algılayacak kapasitede olmadıklarını tespit etmişti. Buralardan çok uzaklarda olan en küçük fare ve kurtçuğu bile itinayla bakan Gökyüzündeki Babasıyla ve onun ihtişamının simgesi olan Güneş'le ilgili öğretisini hiç kimse anlamamıştı. Tanrı 'Ehnatôn', kendisine bu öğretiyi vahiy yoluyla bildirmişti ama kimse bir nebze bile olsun onu anlamıyordu; bütün yüreğiyle inanarak açıkladığı hâlde, hiç kimsenin kalbinde en ufak bir kıpırtı bile olmuyordu. Bu, halka yabancı geldiğinden

onunla temas etmekten kaçınıyorlardı. On'daki en yüce Güneş Tapmağı dışında, İmparatorluğunda bulunan dinî güçlerle, tapınaklarla, rahip gruplarıyla, sadece Amun ile değil aynı zamanda en eski ve en saygın diğer bölge tanrılarıyla ümitsiz bir çelişki ve ihtilaf hâlinde yaşıyordu. Öğretisi uğuruna diğerlerini baskı altında tutmak ve ona zarar verilmesini önlemek için acı içinde emirler veriyordu –tabii bu yine sadece Amun-Ra'ya karşı değil, Usir'e, batıdaki efendi Eset Ana'ya, Anup'a, Hnum'a, Thot'a, Steh'e ve hatta sanatkâr Ptah'a karşı alınmış kararlardı. Bunlar, kendisinin benimsediği öğretiyle eski inançlara saygıyla bağlı olan ve bunun korunmasını isteyenler arasındaki çatlağı iyice genişletmişti.

Onun gri, yarı açık hayaller kuran gözlerinin, sürekli olarak gözyaşı dökmekten kızarmış olduğuna şaşmamak gerekir, değil mi? Mai-Sahme, Yusuf'un görevlendirmesi üzerine onun karşısına gelip görüştüğünde, Efendisinin babası Yakup'un vefat ettiği haberiyle ilgili ondan izin talebinde bulunduğunu söylediğinde Firavun ağlamıştı, –zaten her şeye hep üzülürdü ve bu nedenle de gözyaşları aktı.

"Bu son derece üzücü!" dedi. "İhtiyar adam demek öldü, ha? Bu, ben Majesteleri için büyük bir şok. Hatırlıyorum, o hayattayken beni ziyaret etmişti ve beni birazcık etkilemişti. Gençliğinde kurnaz birisiydi, küçük âsa ve deriyle ilgili kırıntı hâlinde bazı şeyler biliyorum. –Ben Majesteleri bunları anımsayınca bugün bile çok gülebilirim. Ama artık o hayatına bir yön verdi ve benim her şeyden sorumlu küçük amcam, Gökyüzünün takdiri sonucu yetim kaldı, öyle mi? Bu sonsuz bir acı! Efendim, benim biricik dostum oturup ağlıyor şimdi değil mi? Onun gözyaşlarına alışık olduğunu ve kolayca gözyaşı döktüğünü biliyorum, bunun için ona yürekten katılıyorum; çünkü bu, bir adam için hep iyi ve sevimli bir simgedir. Kardeşleriyle görüşüp onlara kendisini tanıtarak 'o kişi benim' dediği zaman da ağlamıştı, biliyorum. Ve şimdi benden izin mi istiyor? Yetmiş günlük bir izin mi? Babayı defnetmek için bu bir hayli uzun bir süre, bu bile onun çok büyük bir kurnaz olduğunu

gösteriyor. Sadece ve derhal yetmiş gün olmak zorunda mı? Bu zorunlu ve bir o kadar da ağır bir durum! Gerçi semiz ve kuru ineklerin dönemine göre bir parça daha kolay bir zamandayız ama yine de düzelmiş gidişata rağmen benim adıma Kara İmparatorluğu yöneten insanın yokluğu benim için bir hayli zorluklar getirecek; çünkü ben Majesteleri bu işlerden çok az anlarım –benim bütün işim ve gücüm yukarılardaki Yüce Işık idi. Ama ne yazık ki Ona çok az şükranlık duyuluyor –bu Kara insanlara bakıp doyuran insanı, onlara Işığı bildiren kişiden daha fazla takdir ediyor ve şükranlarını arz ediyorlar. Senin sevgili Efendine kızdığımı düşünme! O, ömrünün sonuna kadar bu ülkelerde Firavun gibi olacak; çünkü ben zavallı Majesteleri, bana yaptığı yardımları için kendisine çok müteşekkirim, çünkü benim bu yardıma ihtiyacı vardı."

Yine biraz ağladı ve sonra şunları söyledi:

"Çok tabii, o bu ihtiyar kurnazı, onurlu babasını, çok büyük bir şerefle defnedecek ve onu kendi oğulları, kardeşleri ve kardeşlerinin oğullarıyla birlikte, kısacası onun evindeki kendisinden olma bütün kişilerle birlikte –yurtdışına götürecek, bu muhteşem bir cenaze alayı olacak. Bu, tıpkı bir ülkeden sefere çıkış gibi görülecek ve insanlar tarafından böyle algılanacak, sanki o, Mısır'dan oğullarıyla birlikte geldiği topraklara göçüyormuş gibi zannedilecek. Böyle yanıltıcı bir algılamanın oluşmasından sakınmak gerek. Bu, ülkede huzursuzlukların doğmasına neden olabilir, isyan hareketlerine benzer sahneler görülebilir. Halk kendilerini Doyuran'ın buralardan göç ettiği şekilde bir hisse kapılırsa daha acı şeylerin hissedileceğine inanıyorum, sanki benim Majestem bizzat ülkesini terk edip gidiyormuş, kendi yüreğindeki endişeden dolayı böyle bir nankörlük yapıyormuş gibi anlaşılacak. Dinle dost! Sadece çocuklar ve çocukların çocuklarından oluşan bir kafile olsaydı, acaba ne olurdu? Benim görüşüme göre burada geriye hiçbir şey kalmazdı, işte bunun için böyle bir cenaze nakil işlemi son derece geçerli bir sebeptir ve muhteşem bir hamleyle düzenlenmelidir. Yurtdışına bugüne kadar gönderilenlerden çok daha güçlü bir şekilde çıkmak ve

yine aynı ihtişamla geri dönmek gerekir. Benim, Biricik Dostuma ve Doyuran'a bir ricam olduğunu ve müsaade ederse, lütfederse bunu çok daha ileri aşamaya götürmek istediğimi söyler misin? O hâlde ona söyle: 'Firavun, babanı Asya'da defnetmen için yanaklarından öperek sana yetmiş beş gün izin veriyor; oraya seninle ve cenazeyle gitmen için sadece seninkileri ve onun erkekler tarafını yanında götürmeni değil, aynı zamanda Firavun'un muhteşem ve güçlü bir cenaze alayıyla hamlesini yapacağını ve Mısır'ın kaymak tabakasının da babanın mezarı başında olmalarını sağlayacağımı söyle. Sana Ehnatôn şöyle söyledi de: Ben bütün sarayı, uşaklarımın en kibarlarını ve bu ülkedeki eşrafı, devlet yönetimindeki amirleri ve yardımcılarını, ayrıca arabaları ve silahlı insanlardan oluşan çok büyük bir birliği hazırlatıp göndereceğim. Bunların hepsi seninle birlikte gidecekler, benim gözbebeğim! Onlar tabutun arkasında, senin önünde, arkanda ve yan taraflarında olacaklar; bu değerli cenaze arzu edilen yerde defnedilince de aynı şekilde senin bana geri dönüşünde yanında bulunacaklar.'"

Muhteşem Cenaze Alayı

Mai-Sahme Ahet-Atôn'dan aldığı bu cevapla Yusuf'a geri döndü ve her şey ona uygun bir şekilde düzenlenip yoluna koyuldu. 'Gizli kararlar ve Sabah Dairesi Özel Müşaviri' olarak kendisini adlandıran yüksek rütbeli bir saray memurunun hazırladığı emirnamelere eşdeğer davetiyeler, özel ulaklarla her tarafa gönderildi. İmparatorluğun her tarafından, cenaze yolculuğuna çıkacak davetli katılımcıların çölde, Menfe yakınlarında toplanmaları bu davetiyelerde yazılıydı. Bu, Firavun'un hizmetlisine, kendi evinin büyük kâhyası ve Mısır ülkesinin büyük adamına gösterdiği en büyük şereflendirme olayıydı. Bu emre uymayı reddeden hiçbir kişi çıkmadı, hatta kendilerine böyle bir davetiye gitmeyen yüksek rütbeli kişiler, üzüntüden hastalanmışlardı. Bu muhteşem hamleyi yapacak düzenlemeler, onları oluşturacak bölümlerin ve parçaların çöldeki vadide

bir araya toplanması hiç de kolay bir görev değildi: 'Orduda Kralın Arabasının Sürücüsü' denilen bir birliğin komutanına, bu görevin bitimine kadar geçerli olmak üzere 'Krala Gölgesunan'ın Babası Osiris Yakup ben Yizhak'ın Muhteşem Cenaze Alayının Asayiş Amiri' şeklinde bir unvan verilmişti. İşte bu sahra albayı, elindeki katılanlar listesine göre, cenaze alayındaki sıralamayı yapmıştı; arabaların, tahtırevanların, binek ve yük hayvanlarının kalabalığını kademeli olarak belirgin bir güzellikte organize etmişti. Bunlara koruma görevi yapacak silahlı insanlar da onun emri altındaydı.

Kafile düzeni şöyleydi. Önde askerler, borazan çalanlar ve davulcular, sonra Nubyalı okçular, hilal kılıçlı Libyalılar ve Mısırlı mızrak taşıyanlar görünüyordu. Bunların arkasından Firavun'un sarayındaki kaymak tabakası yer alıyordu; bunların sayıları bir hayli kabarıktı; Tanrının şahsı dışında asillerden oluşan bir çevre orada yer alacaktı: Kralın dostları ve biricik dostları, sağ cenah yelpaze taşıyanı, kral emîrleri, sırları, istihbarat müşaviriyle yeni üst makamlarda bulunan Fırıncılar Sorumlusu, Majestelerinin Özel İçecekler Sorumlusu, Hazine Sorumlusu, Kralın Giysi Dairesi Sorumlusu, Büyük Evin Çamaşırhane Sorumlusu, Başberber, Her İki Tacın İstihbarat Sorumlusu ve diğerleri.

Kapıkullarından oluşan grup katafalkın önünde yer alıyordu ve bu şekilde Gosen'e, aşağıya inmişlerdi; alayın başında ışıltılar içinde gidiyorlardı. Altın maskesi ve Osiris sakalıyla örtülü olan Yakup'un yüzü, renkli taşlarla süslü ve Yakup'un endamına göre yapılmış tabutu, etrafı altın yaldızlarla süslü kızak şeklindeki bir sedyeye yerleştirilmişti; bu da on iki beyaz öküzün koşulduğu ve her tarafı örtülerle gizlenmiş bir arabaya konulmuştu; işte böyle salına salına bu yüce cenaze nakli başladı; zaman zaman kaval ve flütlerin iştirakiyle, alayda yer alan cenaze ağıtçılarının ağıtları duyuluyordu: Ölünün ve akrabalarının sıra sıra olan evleri önünde ağıtlar söylediler. Yusuf, oğullarıyla ve evin sorumlu grubuyla birlikteydi. Mai-Sahme, sorumlu grubun en yaşlısıydı; Yusuf'un on bir erkek kardeşi ve oğulları, oğullarının oğulları –İsrael'de onun adıyla anı-

lan bütün erkekler, tabutun peşinden ilerliyorlardı; ayrıca cenazenin en yakın hizmetini yapanlar, Eliezer, yani onun en yaşlı uşağı ve evinde hizmet eden çok sayıda erkek hizmetliler uzun bir kuyruk oluşturuyorlardı –nasıl bir gece yürüyüşü yapılacaktı!

Çünkü her iki Mısır bölümünden üst düzey yönetici konumundaki memurlar gelmişlerdi: Yusuf'un emri altında bulunan Yukarı ve Aşağı Mısır vezirleri, Beslenme Evinin Muhasebe Kayıtları Başkanıyla ülkedeki bütün Sığırlardan Sorumlu Başkan, şimdiki unvanıyla 'Boynuzlu, Parçalayıcı ve Kanatlı Hayvanlar Sorumlusu'; Donanma Sorumlusu; Kabine Başkanı, İl Hazine Dairesi, Tartılar Başkanı, Bütün Atlardan Sorumlu Genel Müfettiş, hâkimler ve başkâtipler. Doyuran'ın, yani Yusuf'un babasının mumyasını yurtdışına götürmeye gelenlerin makamlarını ve unvanlarını kim sayabilir ki! Ayrıca devlet mensuplarının arkasından, arma ve flamalarıyla askerî kesim geliyordu. En sonda lojistik grup alaya katılıyordu; eşyalar, çadırlar, katırların koşulduğu hayvan yemi taşıyan arabalar ve bunların sürücüleri; çünkü uzun çöl yolculuğunda böyle bir cenaze alayı için lazım olan bütün yiyecek ve içecek malzemeleri de götürülüyordu!

Çok büyük bir orduydu –şeklinde belgede haklı olarak söyleniyor; çünkü süslü koşumlar ve yük sandıkları uzun uzadıya bir kalabalık oluşturuyordu; süs tüyleri ve silahların ışıltıları, hızlı hızlı solumalar, tekerlek gıcırtıları ve yürüyüş temposu, at kişnemeleri, eşek anırmaları, sığırların böğürmeleri, borazan takımının öttürüşleri, davul sesleri ve mektepli matemcilerin ağıtları içinde ve bunların tam ortasında tabut aracının büyük ve gösterişli yapısı her yerden görülebilecek şekilde ihtişamla ilerliyordu. Yusuf'un bundan memnun olduğu sanılıyor. O, babasının gönlünde bir süre kaybolmuştu; bu süre zarfında ise kendisi Mısırlılar diyarındaydı. Şimdi de Mısırlılar diyarı hep birlikte onun yüreğindeki ıstırabı gidermek için borcunu ödüyordu. Yakup'un cesedini omuzları üzerinde taşıyıp mezarına götürerek bunu gösteriyorlardı.

Böylece herkes tarafından merakla ve her yerde ilgiyle karşılanan cenaze alayı, sabahleyin sınıra ve oradan da bakımsız bir yola ulaştı; önlerinde Firavun'un doğu eyaletlerindeki, yani Haru ve Emor'a kadar giden Hapi düzlükleri vardı; bunların aşılması gerekiyordu. Yol Sinai dağlarının üst kenarından geçtikten sonra herkesin hedefi olan ve herkesçe tanınan bir yöne doğru sapıyordu; bu, herkesi herhâlde çok şaşırtacaktı: Çünkü bilinen kestirme yol, deniz kenarındaki Gaza'ya ve Filistin diyarından geçerek Beerşeba üzerinden Hebron'a gidecekken bunun yerine Hazati Limanı'nın güneyinden doğuya yöneldi; Amalek'ten geçti ve Lut Gölü'nün güney ucundan Edom'a doğru yoluna devam etti. Bu yoldan ilerleyerek Jardên Nehri'nin ağzına kadar doğu sahili boyunca yol aldılar; bir parça daha bu nehir vadisinde ilerleyerek Gilead ve doğudan gelen nehri geçerek Kenana ülkesine girdiler.

Yakup'un muhteşem cenaze alayı için büyük zahmetli bir yol izlenmişti; iki kez on yedi gün sürdü bu yolculuk; bunun için Yusuf yetmiş beş günlük izin istemişti –aslında bu izin süresi yeterli değildi; Firavun'un ona olan sevgisi nedeniyle verdiği yetmiş beş günü belki de aşacaktı. Bu uzun yolu izlemeyi önceden planlamıştı. Bu durumu kafileden sorumlu albaya açıkladığında, o da bunun iyi olduğunu söylemişti. Gaza'dan sonra böylesine kalabalık ve silahlı bir Mısırlı kafilenin bir ülkeye girmesinin çok büyük bir heyecana, yanlış anlamalara ve sorunlara neden olabileceğini düşünerek daha sakin olan yolları tercih etmişti. Bu değişik ve uzun yol, seyahatin şerefinin geniş alanlara yayılması anlamında Yusuf'un gönlünden geçenleri gerçekleştirmişti. Fazla zaman kaybına sebep olmadığı gibi meşakkatli bir yolculuk da olmadı; cenaze nakil alayına yollar asla uzun gelmiyordu; mağrur Mısır ülkesi bütün bu yolları babayı omuzlarında taşıyarak aşmıştı. İşte bunun için yolu uzatmıştı ve bu isteğini de gerçekleştirdi.

Lut Gölü'nü, yani Sodomluların gölünü dolaştıktan sonra Jardên Nehri'ne doğru bir parça yokuş yukarı çıktılar, sahil yakınlarındaki bir yere geldiler; burası Goren Atad idi; burada ilk çağlarda etrafı di-

kenlerle çevrili, sadece bir harman yeri varmış, şimdi ise kalabalık bir pazar yeri. Nehrin kenarında oldukça geniş bir mera vardı; orada konaklamak için halkın meraklı bakışları altında çadırlar kurdular. Orada yedi gün kaldılar ve yedi gün boyunca ağlaştılar, ağıtlar yaktılar, çok acı feryatlar her tarafı sardı; zaten bu da bölgedeki insanların bu olaydan haberdar olmalarını sağlamak için planlanmış bir şeydi; özellikle hayvanlar da bu mateme katılmışlardı. "Çok önemli bir konak yeri" diyorlardı buranın insanları, kaşlarını yukarı kaldırarak, "bu, Mısır'ın son derece etkileyici ağıtıdır!" O günden itibaren bu meralara "Abel-Mizraim" veya "Mısır'ın Ağıt Merası" ismi verildi.

Bu şereflendirme molasından sonra cenaze alayı yeniden harekete geçti. Jardên Nehri üzerinde, halkın ticaret ve seyehat etmek için ağaç gövdeleriyle taşlardan yaptığı bir köprü vardı. Yakup'un tabutu arabadan indirildi; on iki oğlu altına kalın ahşap kollar yerleştirerek kaldırdıkları tabutu nehrin üstündeki köprüden geçirdiler.

Artık ülkelerindeydiler ve buhar çıkan nehir vadisinden yukarıya, serin yüksekliklere çıktılar. Sıradağların en üstündeki iyi korunmuş yolda ilerlediler ve üçüncü gün Hebron'a geldiler. Dağın eteğinde Kiryat Arba vardı; bu şehir halkının çoğu, kutsal yüküyle yaklaşan ve vadide plana uygun olarak kayalıklar içindeki, etrafı duvarla çevrili mağaranın bulunduğu yöne doğru giden ihtişamlı cenaze alayını seyretmek için telaşla aşağıya iniyordu; bu çift katlı mağarada en eski miras-mezar vardı. Tabiatın yarattığı ve insan elinin emeğiyle yapı hâline getirilip genişlettiği bu mekânın, dışarıdan bakıldığında çift katlı olduğu belli olmuyordu, sadece tek bir kapısı vardı. Duvarları geçince yuvarlak, aşağıya inen bir çukur başlar, burada sağa sola doğru taş kaplamalı geçitler bulunur; bu geçitlerden kilden yapılmış tümsekler hâlindeki mezarın bulunduğu iki odacığa ulaşılır: Bunun için bu mağaraya 'çift katlı mağara' denir. Bu dağlardaki mekânların sonsuzluk evleri olduğunu bilen herkesin beti benzi atıyor; bu mağaraya girip mezar odacıklarıyla karşılaştıklarında kardeşlerin de renkleri atmıştı; böyle olmuştu. Burası Mısırlıları rahat-

sız etmiyordu, hatta kendilerinkiyle mukayese edip burun kıvırmışlardı. Ama burası İsrael için beti benzi attıran bir yerdi.

Giriş kısmı ve geçitler öyle dar ve alçak tavanlıydı ki ancak Yakup'un evinden iki kişi, birisi önde diğeri arkada, en yaşlı uşak ile ikinci yaşlı uşak, zar zor, mumyayı aşağıdaki mezar odacığına getirebildi –onların sağdakine mi yoksa soldakine mi gittikleri unutulmuştur. Oradaki tozlar ve kemikler, yanlarına gelen bu çılgın, yabancı görünümlü yeni komşularının hâline iyice şaşırmışlardır herhâlde. Etrafta artık büyük bir ilgisizlik hâkimdi; tabut taşıyıcılar iki büklüm olarak mağaranın içindeki çürük ve küf kokulu havadan dışarı çıktıklarında, hayatta olmanın keyfiyle tatlı, temiz havayı soludular. Dışarıda ustalar, ellerinde malaları ve harçla hazır bekliyorlardı ve bir çırpıda bu yer yeniden kapatıldı, artık bu cenazeden sonra oraya başka birisi defnedilmeyecekti.

Ev kapatıldı, baba ortadan kayboldu, –on kişi son deliği kapatan tuğlaya gözlerini dikmişlerdi. Onlara ne olmuştu? On'u da böyle boş boş bakıyordu ve dudaklarını çiğniyorlardı. Kaçamak bir şekilde gözleriyle on birinciye baktılar ve gözlerini yere indirdiler. Açıkça belli olan bir durum vardı: Korkmuşlardı. Kendilerini terk edilmiş insanlar olarak hissediyorlardı, yürek burkan bir terk edilmişlik duygusuydu bu. Baba uçup gitmişti, yetmiş yaşlarında olan kardeşlerin yüz yaşındaki babaları yoktu artık. Şu âna kadar mevcuttu, her ne kadar mumyalanmış olsa da –şimdi ise duvar çekildi üzerine ve birdenbire onların kalpleri çöküverdi. Kendileriyle intikam alacak kişi arasında onları koruyup şemsiye görevi görecek hiç kimsenin kalmadığını birdenbire anladılar.

Akşam çökerken onlar da mırıldanarak toplandılar. Ay çıktı, sonsuz görünümler ortaya çıktı; dağın serinliği ve nemli havası Yakup'un törenine katılanların kulübelerinin arasındaki topraktan yükselince onlar, on ikinci kardeşleri, yani Rahel'in çocuğu Bünyamin'i yanlarına çağırdılar.

"Bünyamin" dediler duyarsızlaşmış dudaklarıyla, "dikkat et, şöyle bir şey var. Bizim topluluk olarak Yehosif'e bir haberimiz

var, bunu ona iletmek sana düşer. Çünkü ölümünden kısa bir süre önce, Yusuf burada değilken son günlerinde baba bizi emredip çağırdı ve şunları söyledi: 'Ben öldüğüm zaman kardeşiniz Yusuf'a şu dileğimi iletin: Kardeşlerini sana yaptıkları kötü icraattan dolayı işledikleri günahları ve kötülüğü affet. Çünkü sizlerle Yusuf arasında hayatta olduğum zamanki gibi öldükten sonra da yine ben olacağım. Her ne kadar ben gözlerinizle görünür olmasam da sana vasiyet ediyor ve diyorum ki onlara kötülük yapma ve eski şeylerin intikamını alma! İzin ver, onlar koyunlarını kırpsınlar, ama sen onların tüylerine bile dokunma!'

"Gerçekten mi?" diye sordu Bünyamin. "O, bunu söylediği zaman ben onun yanında değildim."

"Sen zaten hiçbir zaman bunları kendi kulağınla duymadın" diye cevap verdiler. "bu yüzden konuşup durma! Böyle küçücük bir adamın her yerde bulunması da gerekmez. Ama sakın tereddüt etme, ağabeyin vicdanlı Yusuf'a, babanın son arzusunu ve isteğini ilet. Haydi hemen ona git! Senin arkandan geleceğiz ve senden haber bekleyeceğiz!"

Böylece Bünyamin, yüceltilmiş insanın çadırına gitti ve çekine çekine şunları söyledi.

"Yosef-el, rahatsız ettiğim için affet; ama kardeşlerin benimle sana bir haber ilettiler. Baba ölüm döşeğinde iken sana söylemek üzere bir vasiyette bulunmuş, ölümünden sonra eski olaylar yüzünden onlara acı vermemeni dilemiş; çünkü ölümünden sonra da o, seninle onların arasında bulunup senin intikamından onları koruyacakmış."

"Doğru mu bu?" diye sordu Yusuf ve gözleri doldu.

"Bu pek de doğru olarak görünmüyor" diye cevap verdi Bünyamin.

"Hayır, çünkü o, bunun lüzumlu olmadığını biliyordu" diye Yusuf ilave etti ve kirpiklerinde iki damla yaş belirdi.

"Onlar sanırım, senin arkandan evin önüne gelmişlerdir, değil mi?" diye sordu.

"Oradalar" diye cevap verdi küçük kardeşi.

"Öyleyse, haydi onların yanına gidelim" dedi Yusuf.

Yusuf yıldızların ipil ipil göz kırptıkları ve ayın ağım ördüğü gecede dışarıya çıktı: Oradaydılar ve onun önünde dizüstü çökerek şunları söylediler:

"Burayız, senin babanın Tanrısının hizmetindeyiz ve senin kullarınız. Bizi yaptığımız kötülükten dolayı bağışla, aynen sana senin kardeşinin dediğini yap ve elindeki kudretle bizlere misilleme yapma! Yakup'un hayatta olduğu zaman bizleri bağışladığın gibi onun ölümünden sonra da bizleri bağışla!"

"Ne olur kardeşlerim, benim ağabeylerim!" diye cevap verdi ve kollarını açarak onların üzerine doğru eğildi. "Neler söylüyorsunuz böyle? Sanki korkuya kapılmış gibisiniz, öyle konuşuyorsunuz ve benim sizleri affetmemi istiyorsunuz! Ben Tanrı gibi birisi miyim ki? Burada, aşağıda ben Firavun gibiyim, öyle söyleniyor; gerçi bu tanrı olarak adlandırılıyor, ama sizlerin bütün hikâyeyi tam anlamıyla anlamamış olduğunuz görülüyor, bu hikâyede bizler varız. Sizi bu yüzden kınamayacağım. İnsan anlamasa da bir hikâyenin içinde olabilir. Belki de bunun böyle olması gerekiyordu; suçlu olunacak bir hadise oldu, bunu ben çok iyi biliyordum, oynanan oyunu da. Siz bunu babanın ağzından hiç duymadınız mı? Kutsama esnasında bana söylediklerini işitmediniz mi? Bu benimle oynanan bir oyundu ve bir kinayeli anlatım değil miydi? Ve o, çok ağır başlı tutumuyla, o zamanlar benimle sizler arasında oynanan kötü oyunla ilgili bir değerlendirme yaptı mı? Hayır, aksine bundan hiç söz etmedi, sustu; çünkü o da oyunun içindeydi, Tanrının oyunu içindeydi. Onun koruması altında henüz genç değilken bu kötülüğü yapmanız için sizleri tahrik ettim; Tanrı bir iyilik yaptı, böylece ben, birçok halkı besleyip doyurdum ve olgunlaştım. Ama biz insanlar arasında söz affedilmeye gelince, bunu ben dileyeceğim, sizlerden affedilmemi istirham etmek zorundayım; çünkü sizlerin bu kötülüğü rol icabı yapmanız lazımdı, başımıza her şey böyle geldi. Artık ben, Firavun'un bana verdiği gücü kullanarak sizi, beni üç gün kuyuda hapsettiğiniz

için cezalandıracağımı ve Tanrının yaptığı iyiliği bozarak yeniden kötülük yapacağımı mı sanıyorsunuz? Güleyim bari! Çünkü kudrete ihtiyacı olan bir adam, ona sahip olunca hukuka ve mantığa aykırı bir iş yaparsa işte buna gülmek lazım. Bugün için böyle bir şey olmayacak, belki gelecekte olabilir. Biz böyle kalalım. Kalbiniz rahat olsun, rahatlar olsun! Yarın sabah Tanrının önerisine uygun olarak acayiplikler diyarı Mısır'a geri döneceğiz!"

Yusuf, onlara böyle konuştu; onlar güldü ve hep birlikte ağladılar; hepsi de ellerini ona doğru uzattı. O, uzanan ellerin altında duruyordu, ona elleriyle dokundular ve Yusuf da onları okşadı. Ve işte böyle sona erdi bu güzel hikâye ve Tanrının buluşu

Yusuf ve Kardeşlerinin hikâyesi.

DİZİN

Abel-Mizraim 557
Abimeleh 458
Abirâm bkz. İbrahim
Abôdu 61, 64, 66, 82
Abram bkz. İbrahim
Acı Göller 359, 396
Âdem 180, 239-240, 267
Adôn bkz. Yusuf
Adonai 147, 341
Afrika 306
Aheperura 176
Ahet-Atôn 427, 429-430, 488, 550, 553
Ahmose 501
Akdeniz 305, 307
Amalek 556
Amenemopet 119
Amenhotep 90, 103-104, 108, 110, 119-120, 122, 124, 138-141, 144-147, 149-151, 153-155, 157-162, 164, 166-167, 169-171, 173-176, 178-180, 184, 186-189, 191-193, 195, 199, 202-203, 205, 257
Amenhotep III. 101
Amenhotep IV 100, 224, 259
Amenhotep-Nebmara 137
Amenmose 43
Amenrose 44, 46
Amente 27, 174, 176
Amor 201
Amorit(ler) 464, 525
Amu 144, 147
Amun 88, 90-94, 101, 103-104, 106-107, 110, 116, 142, 171-172, 174, 180, 185, 198, 201, 224, 227, 259, 427-428, 504-506, 551
Amun-Ra 90, 92-93, 101-102, 104, 106-107, 171, 427, 504, 506, 551
Anhsenpaatôn 429
Antiu 337
Anu 25
Anup 42, 551
Arabistan 111, 313, 424
Aralla 24
Aram 266
Aramer 267
Arbat 266, 362
Arôn 26, 547
Askaluna 313
Asnat 240, 242-245, 247-249, 251-253, 256, 258, 313, 387, 409, 426, 489
Astarot 273, 297
Astarte 284
Asur 266
Asya 104, 176, 213, 506, 553
Asyalı 126, 148, 328, 387, 389, 426, 506
Aşağı Mısır 22, 24, 89, 113, 118, 120, 210, 216, 312, 363, 555
Aşdod 202, 507
Aşer 266, 332, 348, 350, 387, 406, 437-438, 443, 451, 484, 535, 540
Aşera 25
Aşirta 25
Aştarti 274
Atbâra 306
Atôn 90-93, 101-104, 106-110, 112, 116, 118, 141-142, 171, 174, 180-181, 189-193, 202, 204-205, 213, 216, 246, 260-261, 428-430, 466, 488, 506, 548
Atrahasis 212
Attar-Tammuz 24
Atum 27, 30, 120
Atum-Ra 30, 90, 107, 224, 242, 245-246
Auta 134, 140-141

Baal 147, 189, 245, 249, 265, 275, 467-469; ~ Hermôn 468; ~ Meôn 468; ~ Peôr 468; ~ Tapınağı 467; Dans-~ 468
Baalim 273, 277
Babil 148, 255, 257, 308, 331, 392, 533, 549
Baketatôn 110, 140-141, 212, 257, 429
Bata 42
Bedu 337, 506
Beerşeba 458, 461, 465-467, 470, 472-473, 485, 556
Bek 134, 141-142
Beknehons 101, 106-108, 224
Bela 391
Ben bkz Bünyamin
Ben-ezne 170
Bennu 111
Benoni bkz Bünyamin

Berber 306
Beth-el 471, 520
Bethlehem 303, 516, 520
Beti 43-44, 47
Beysan 333
Biblos 54
Bilha 267, 329, 350, 407, 422, 489, 511, 514, 527, 540
Bin-em-Vêse 60, 69, 119
Bindidi 492
Boas 303
Bohu 278, 319
Bôr 24
Buna 267
Bünyamin 266-268, 272, 296, 318, 320, 323, 326, 343, 348, 351-352, 361-363, 365-369, 371, 373-376, 378-382, 386-388, 390-391, 393-403, 406-409, 418-419, 424, 431, 436, 450, 452, 476, 483-484, 489, 512, 527-528, 530, 534, 537, 543-544, 558-559
Cedet 22, 33
Cehuti 123, 153, 496
Coser 38

Damasek 339, 375, 513, 518, 526, 528, 530, 544
Damu bkz. Yusuf
Dan 246, 267, 273, 318, 337, 342, 350, 407, 422, 438, 469, 534, 539-540
Delta 22, 94, 242, 518, 526
Dicle 267
Dina 245
Dotan 197, 220, 333, 432
Dûdu 378
Dumuzi bkz. Yusuf
Dumuzi-Absu 416
Dyepnuteefoneh bkz Yusuf

Eabani 533
Eber 230, 266, 279
Ebree 258, 385; ~li 387, 524
Edom 556; ~lu 313
Efer 22
Efrat 520
Efrayim 245, 256, 259, 388, 391, 409, 425, 431, 480, 489, 509, 517, 520-524
Efron 460, 544
Eh-n-Atôn Bkz. Ehnatôn
Ehesib 295, 299
Ehnatôn 172, 260, 427-428, 490-491, 550, 553
El 261, 469
El bêtêl 468
El Elyon 273, 468
El olâm 468
El ro'i 468
El Şeddai 305, 374, 420
El-elyon 261
El-Kab 106
Elam 266
Eliezer 153, 177, 230, 339, 375, 458, 513-515, 518, 526, 528, 544, 555
Elifas 280
Elinos 339
Eloah 349
Elohim 273, 321, 469-470
Emor 556
Enam 299, 301
Enayim 299, 301
Engedi 538
Eni bkz. Mut-em-enet
Entef-oker 378, 387
Eon 461-462
Epet-Esovet 224
Epha 342-343
'Er 275, 287, 289-292, 464
Esagila 520
Esau 154-155, 235, 239, 271, 484, 516, 529
Eset 74-76, 100, 126, 551
Etura 24

Feneh 202
Fırat 73, 267, 303, 516, 530, 548
Fil Adası 94, 142, 233
Filistin 307, 435, 458, 535, 556
Firavun 27, 29, 40, 45, 47, 50, 57, 61, 64, 70, 72-73, 75-78, 81-84, 87, 89, 90-97, 99, 101-102, 104-106, 109-118, 120-127, 130-135, 137-148, 150-154, 157-158, 160-161, 163-165, 167-170, 172-179, 181-187, 190-192, 194-206, 209-212, 216-218, 220, 226, 228, 231-233, 236-237, 240, 243-245, 247-248, 252-253, 255-257, 308-313, 319, 321, 326-327, 329, 331, 337, 354, 364, 366, 378, 383-384, 387-388, 392, 395-396, 398, 403, 408, 411-412, 414, 421, 423-424, 427-430, 434, 438, 443, 447, 452, 455, 459, 466, 473, 480, 483, 485, 487-500, 502-508, 510, 513, 526, 541, 548-554, 556, 560
Fönlü 266

Gad bkz. Gaddiel
Gaddiel 195, 246, 266, 330, 273, 350, 387, 489, 540
Galilea Gölü 535
Gaza 333-334, 375, 435, 556
Gemini 533
Genasar 540
Gerar 458
Gılgamış 25, 35, 235, 533
Gilead 333, 405, 556
Gilgal 471, 520
Girit 134, 158, 183, 194, 225, 260
Goren Atad 556

Gosem bkz. Gosen
Gosen 424-425, 452, 455, 474, 485-488, 491, 508-509, 512, 515, 517, 546, 554
Goşem bkz. Gosen
Güneş Evi 110
Güneş Tapınağı 107, 111, 131, 551

Ha'ma't 22, 25, 27-28, 31-34, 36, 40
Ha'mat bkz. Ha'ma't
Habeşistan 306-307
Habil 279, 356
Habirli 126, 143, 156
Habirliler 337
Haçepsut 100
Ham 279, 459, 531
Hanigalbat 73
Hannuh 367
Hanok 12
Haos 356
Hapi 34, 42, 49, 57, 113, 230, 232, 254, 305-306, 315, 327, 495, 556
Harmahis-Hepere-Atum-Ra 101, 110
Harran 266, 458
Hartum 306
Haru 556
Hathor 28, 43, 113, 224
Hatti 328, 549
Hattililer 202, 328, 460, 506
Hattuşili 549
Havva 11, 180
Hazati 45; ~ Limanı 333, 435, 556
Hebron 233, 263, 267, 276, 318, 331, 333, 432, 435, 461, 465, 472, 485, 493-494, 515, 538, 556-557
Hemor 271, 525
Henoh 12
Hepre 120
Hermon 445, 453
Herub 278
Het 544
Hindistan 111, 148
Hippopotamus 531
Hirah 275, 291, 298, 301
Hititler bkz. Hattililer
Hititli bkz. Hattililer
Hmunu 99, 123, 427
Hnum 551
Hômer 342-343
Hons 27
Hor 488, 497, 503
Hor Sarayı 260
Hor-em-ahet 171
Hor-em-heb 202
Hor-vaz 63, 314
Horahte 242, 245-246
Horus 88-89, 120, 217, 244, 327, 378
Horus Amenhotep 76
Hosiannah 420-421
Hoyak 129

İbrahim 10, 140, 177, 201, 233, 261, 266-267, 269, 279-281, 283, 305, 370, 415, 424, 447, 457-460, 463, 467-470, 478, 486, 488, 515, 530, 544
İbrim 69, 83, 378
İmesib 43
İmhôtep 38-39, 237, 318
İnlil 206
İran 148, 222
İsai 303, 462
İsakhar 246, 266, 330, 350, 359-360, 363, 387, 406, 421, 534, 539
İshak 268-269, 280, 318, 415, 437, 458, 481, 492, 507, 516
İsis 74-75, 77, 108-109
İsmail 244, 266, 270, 280, 421, 437
İsmaililer 34, 129, 197, 242, 272, 329, 377, 432
İsrael 245, 264, 270-271, 275-276, 281, 284, 288, 290, 292-293, 295, 302-303, 348, 366-367, 370, 372, 374, 381, 420, 434, 437, 440, 447, 450-452, 455, 460-461, 463-464, 467-468, 472, 474-475, 477, 482-484, 487-488, 509, 511, 516, 522, 524-526, 530, 533, 554, 558
İsrail 456, 519
İştar 25-26, 73, 102, 275, 277, 286-287, 291, 294-295, 297, 533

Jardên Nehri 556-557
Josef 221

Ka-ne-Kême 217, 232
Kabil 11, 270, 279
Kalde 177, 458
Karmel 506
Karnak 89, 91, 101, 142, 172, 185, 427, 504-505
Karnak Tapınağı 259
Kayin bkz. Kabil
Kedar 22
Kedeşe Tapınağı 299
Kedma 22
Keme 75, 102, 107, 131, 199, 229, 231, 306, 466, 524, 548
Kenan 48, 69, 228, 263, 307-308, 313, 331, 336, 338, 364, 370, 383, 386, 396, 405, 431, 467, 472, 485, 491, 515, 520, 524
Kenana 307, 556
Kenanlı 245, 266, 270, 275, 376, 386
Ketura 266
Kızıl Deniz 307, 544
Kiryat Arba 233, 267, 331, 557
Kiryat Sefer 465

Kosen bkz. Gosen
Kuş 40, 104; ~lu 27

Laban 156-157, 210, 215, 235, 256, 280-281, 370, 405-406, 416, 471, 541
Lameh 272, 355
Lea 265, 274, 303, 359, 366, 372, 384, 397, 399, 404, 464, 484, 489, 511, 516, 519, 524, 527-528
Levi 266, 271, 318, 355, 372, 384, 463, 527, 532, 535
Leviatan 366
Leyun 333
Libya 48; ~lı 27, 148, 554
Lut 177, 267
Lut Gölü 556
Luz 281, 468, 520
Lübnan 313, 540

Ma'at 122
Mahalia 266, 362
Mahpelah 339, 460, 515-516, 521
Mai bkz. Mai-Sahme
Mai-Sahme 22, 32-33, 36-37, 39-40, 43, 46, 50-52, 54-61, 90-91, 93-95, 98, 129, 236-238, 248, 259-260, 315-317, 321-326, 328, 340, 348, 351-353, 356-358, 376-380, 385, 387-388, 397, 403, 405, 407-408, 410, 418, 512-513, 518, 527-528, 544, 548, 551, 553-554
Mamre 331, 445, 473, 485; ~ Koruluğu 263, 267, 291, 318,. 435, 461, 464, 469
Manasse 245, 253, 256, 258-259, 318, 388, 391, 409, 425, 430-431
Maruduk 189
Massebe 467
Mavi Nil 306
Meggido 313
Meketatôn 550
Melkisedek 261
Memfi 363
Memfis 223
Memi 49
Mempi 232, 335, 494
Men-nefru-Mirê 234
Menasse 480, 489, 509, 517, 520-524
Mendes 22, 33
Menfe 22, 38-39, 57, 61, 64, 66, 68, 83-84, 119, 232-234, 236, 240, 247, 256, 259-260, 312, 314, 323, 346, 357, 380, 396, 426, 430-431, 435, 473, 489, 506, 509, 517, 525, 546, 553
Menfe Tapınağı 34
Meni bkz. Firavuun
Mennefru-Mirê 430
Mentiu 337
Merima't Sarayı 61, 75, 97, 107, 206, 213
Meritatôn 172, 186, 256
Merneptah 313
Mersu-Ra bkz. Mesedsu-Ra
Mesedsu-Ra 60-61, 69
Mezopotamya 266, 308, 369, 461, 514, 520
Mısırlı(lar) 83, 236, 244, 258, 280, 378, 390, 412, 489,493, 546, 548, 554, 556-557
Mibsam 22
Midyanlı 200, 266, 433, 480
Milkili 202, 507
Min 91
Mineerliler 420
Mirê 233
Mitanni 431, 549
Mittani 73, 88, 90, 227
Mizraim 226, 247, 342, 361, 375, 434, 440, 456, 459
Moab 267, 270, 532
Moablı 267, 480
Moablılar 273
Moloch 296
Mont-kav 60
Montu 91
Moşel bkz. Yusuf
Mumyalar Şehri 335, 474, 489, 510, 546
Mupim 391, 484
Murşili 328
Musa 463
Mut-em-enet 221, 223-225

Naftali 266, 318, 329, 350, 422-423, 426, 436, 489, 511-512, 514, 517, 534-535, 540
Naharaim 458
Naharayin 156
Nahor 266
Neb-ma-Ra 88, 92, 225, 392, 428
Neb-ma-Ra-Amenhotep 73, 88, 91
Neb-nef-nezem 90, 213
Nebmara 100-101, 117, 126, 222
Nechbet 501
Nefer 127, 220
Nefer-em-Vêse 61, 82, 99, 119, 126, 185, 220, 236
Nefer-heperu-Ra 159, 216, 429
Nefer-Heperu-Ra-Amenhotep 138
Nefer-heperu-Ra-Vanra 90, 120
Nefer-heperu-Ra-Vanra-Amenhotep 116
Neferne-fruatôn bkz. Nofertiti
Neferne-fruatôn-Nofretête bkz. Nofertiti
Nefernefruatôn bkz. Nofertiti
Nefernefrura 257
Negeb 465
Nehbet 43-47, 55, 98
Neit 242
Neit-Sais 242
Nekatiya 170
Nemrud 335, 471, 492
Nezemmut 110, 212, 257, 429

Nil 33, 182, 198, 215, 228, 231, 254, 305-308, 311-313, 327, 369, 378, 463, 474, 495, 509
Nimmuria 88
No-Amun 22, 200
Nod 11
Noferka-Ptah 76-77
Nofertiti 91, 110, 122, 183, 214, 240, 257, 428-429, 550
Nofretête 429
Nofrurê 46-47
Novet-Amun 107, 206, 232, 247, 260, 427
Ns-nt 242
Nubya 77, 106, 182, 213, 227
Nubyalı 236, 554
Nuh 212, 279, 283, 448
Nuh-Utnapiştim 26

Odollam 291, 275, 293, 298-299
On 22, 27, 90-91, 97, 99, 107, 110-111, 120, 127, 129, 131, 171, 210, 216, 224, 232, 240, 242-243, 247, 251, 257, 260, 488-489, 551
Onan 275, 291, 293-294, 464
Osar 173
Osar-Hapi 173
Osarsif bkz. Yusuf
Osiris 69, 85, 88, 327, 546, 554

Pa-Kôs 474, 483, 485, 525-526, 529
Pa-Kôsen Tapınağı 474
Pa-neşe 378
Pallu 367
Peni-el 484
Per-Amun 233
Per-Bastet 474, 485
Per-Mont 89, 91
Per-Sopd 485
Per-Şean 45
Perez 303, 462
Pes-Bastet 22
Peteprê 21, 29, 34, 36, 39, 60, 130, 220, 222, 236, 242
Petziu 337
Pi-Lak Adası 233
Potifar 35, 50, 54, 59, 61, 220-223, 245, 248
Potifera 242, 244-245, 249
Ptah 34, 91, 102, 385, 387, 551; ~ Evi 378, 380
Ptahemheb 118-119, 125
Ptahhotpe 378
Punt 182, 315

Putifera bkz. Potifera
Ra 30, 40, 63, 74-76, 92, 100, 120, 141, 147, 171, 174, 181, 310; ~ Tapınağı 112
Ra-Atum 92
Ra-Hor 92
Ra-Horahte 90, 92, 97, 110, 129, 171, 240, 489
Ra-Horahte-Atôn 91
Rahel 55, 59, 145, 156, 159, 226, 234, 246, 255, 257, 267-268, 280-281, 320, 368, 373, 381, 397, 416, 420, 431, 439, 452, 460, 475-476, 484, 489, 508, 510-511, 517, 520-521, 523, 527, 542, 548, 558
Ramleh 333
Ramose 106, 109
Re'uben bkz. Ruben
Rebeka 461, 516
Remonte 45-46
Retenu 143, 201, 313, 493
Ros 391, 484
Ruben 266, 271-272, 281, 318, 325, 329, 332, 336, 344, 349, 351, 355, 360-361, 367, 372, 378, 387, 399-402, 405, 418, 422, 484, 489, 520, 527, 530-532, 534-535

Salef 230
Salem 261
Sara 201, 280, 516
Sebulun 266, 273, 330, 350, 386-387, 406, 421, 512, 535, 539
Seir diyarı 506
Sekmem 45
Sem 267, 279, 283
Semael 9-19
Serah 437-440, 443, 447-450, 453, 461, 463, 484
Set 22, 69, 76, 85, 279, 312
Si-Ra 73
Sidon 535, 539
Sihem 245, 533
Silpa 329, 489
Simron 266-267
Sinai 556
Sinear 145, 156, 280
Siût 107
Sodom 7, 479
Sodomlular 556
Steh 551
Suenêt 45-46
Sur 540
Suriye 27, 45, 182, 202, 204, 228, 233, 307, 313, 387, 506
Suriyeli 48, 213

Şadday 273, 349
Şahur 313
Şam 177, 333
Şamaş 189
Şekem 267, 269-271, 281, 372-373, 525, 527, 533
Şelah 275, 294-297, 464
Şeol 244, 252, 322, 339
Şiloh 282-284, 286, 537-539

Şimeon 267, 271, 318, 342, 355, 357-359, 361-368, 375, 380, 382, 384, 396-397, 450, 520, 527, 532, 535
Şua 275, 286, 290, 295, 297-298

Tabor 445
Tamar 263-266, 276-277, 279-280, 282-287, 291-294, 296-298, 301-303, 462, 464-465, 484, 529
Tammuz 102, 508
Tara 266, 279
Tavşanlı Bölgesi 427, 488, 548
Teb 57, 60-61, 68-69, 82, 89-90, 93, 106-107, 126, 142, 214, 223, 233, 236, 239, 260, 427, 506
Terebinten 331
Teye 76, 89, 100, 110, 117, 143-144, 151, 163, 168, 184, 191-192, 195-196, 257
Thot 38, 120, 123-124, 149, 496, 551; ~ Tapınağı 38, 427
Timnah 298-299
Tirus 468
Titi 172
Tohu 278, 319
Turturra bkz. Bünyamin
Tuşratta 73, 91
Tut-anh-Cehuti 38
Tutmose 88, 101, 505

Ur 177, 458, 469
Ur'lu 277
Urusalim 465
Usarsif bkz. Yusuf
Usir 24, 29-30, 77, 85, 100, 173-175, 357, 551
Usiri 176, 191, 547
Utnapiştim 212
Uto 33, 356

Vepvavet 36, 43, 49, 52
Vepvavet Tapınağı 33, 54
Vêse 36, 49, 76, 428
Vêset 93, 97, 101, 106, 142, 200, 206, 212-213, 232, 237

Yabbok 270, 368
Yafet 279
Yah 292
Yahu 349
Yahve 273, 503
Yakup 22, 27, 34, 53, 58, 85, 94, 130, 137, 154-157, 183, 210, 214-215, 218, 221-222, 225, 228-229, 232, 234-235, 239, 245-247, 249, 257-258, 260, 263-271, 276, 279-282, 284, 288-290, 292-296, 298, 318, 326, 329, 332, 345, 348, 350-351, 355, 358-359, 362, 364-365, 367, 369-373, 375-376, 380, 382, 384, 386, 399, 402, 415, 422, 425-426, 431-433, 436, 439-440, 443, 445-446, 448-453, 455-456, 458-471, 473-484, 487-490, 492-495, 498, 503, 507-513, 515-516, 518-527, 529-539, 541-543, 545-547, 551, 554-558, 560
Yakup ben Yizhak 250, 282, 529, 554
Yaşup 419
Yebu 94, 142
Yehosif 419, 422, 480, 519-520, 558
Yehuda 197, 264, 271-272, 286, 290, 293, 405, 415, 527, 534, 537, 545
Yehuda ben Yekev 273
Yenin 333
Yeôr 21, 199
Yisrael bkz. İsrael
Yizhak bkz. İshak
Yohebed 463
Yordan 539
Yosef-el bkz. Yusuf
Yosua 535
Yotam 462
Yuda 265-266, 271-275, 285-287, 289-291, 293-303, 318, 333, 338-340, 343, 348, 350, 355, 362, 372-373, 376, 404-405, 407, 412-414, 416-420, 431, 451, 453, 462, 464, 474-476, 483-484, 489, 491, 529, 534-538, 544
Yukarı Mısır 45, 89, 236, 312, 427, 488, 555
Yukarı Retenu 48, 307
Yusuf 21-23, 25-28, 32-35, 37-41, 43, 48-51, 53-56, 58-65, 67-69, 71-73, 78-80, 82-85, 87, 90-91, 93-102, 126, 129-130, 132-138, 140, 142-149, 152-154, 156-162, 164, 166-171, 173, 175-180, 187-189, 192, 194-199, 201, 205, 207, 209-210, 212-213, 215-223, 226-237, 239-240, 242, 244-248, 252, 255, 257, 259, 264-265, 267-268, 271-272, 281, 288, 303, 307-309, 311-321, 324, 325, 327, 329, 332-333, 335-340, 344, 351-354, 359, 366-367, 375-380, 383, 385-386, 389, 391, 394, 396-397, 400, 408-413, 416, 418-424, 426, 430-432, 434, 438-440, 443, 448, 451-452, 456, 460, 462-465, 471, 473-485, 488-491, 494-513, 517-525, 527-528, 534, 541, 543-546, 548-549, 553, 555-556, 559, 561
Yusuf-el 419, 515

Zahi 28, 49, 104, 147, 201, 426
Zahili 69
Zavi-Ra 22, 31, 33, 50-54, 56, 59, 64, 88, 94-95, 99, 126-127, 132, 236
Zel 34, 317
Zel Kalesi 314, 334, 472-473
zenci diyarı 369
Zenciler diyarı 369
Zo'an 313
Zoan 424
Zohar 544
Züleyha 221-222

THOMAS MANN

YUSUF ve KARDEŞLERİ

DOYURAN YUSUF
IV. Cilt

THOMAS MANN (1875-1955), Alman edebiyatının olduğu kadar dünya edebiyatının da tarih, aile ve sosyal hayatı konu alan ve bu sorunları derinlemesine irdeleyen çok sayıda romanıyla en büyük yazarlarından biridir. THOMAS MANN'ın bu başarılı edebiyat çalışmalarının toplamına 1929'da Nobel Edebiyat Ödülü verildi.

Nietzsche, Schopenhauer gibi ünlü filozofların ve Johann Wolfgang, Goethe, Tolstoy gibi klasik edebiyat ustalarının düşünceleri, eserleri ve hayatlarıyla yakından ilgilenmiş ve romanlarının konu seçiminde ve teknik kurgusunda yararlanmıştır. Hitler döneminde ülkesini terk etmek zorunda kalan THOMAS MANN, İsviçre ve Amerika'da eserleri ve verdiği konferanslarla dünyanın hayranlığını kazanmıştır.

Eskiçağ tarihi ve dilbilimine, mitolojik konulara ilgi duymuş, ünlü filolog ve mit araştırıcısı Karl Kerén ile tarihi konularda düşünce alışverişinde bulunmuştur. Bu dönemde, dört ciltten oluşan YUSUF VE KARDEŞLERİ adlı romanının tarihî ve edebî altyapısını, düşünce dokusunu eleştirel bir yaklaşımla hazırlamıştır. Din ve uygarlık tarihinin çok önemli bir şahsiyeti ve Peygamberi olan Hz. Yusuf'un hayatını, dönemini babası Yakup Peygamberden başlayarak gerçekçi bir yaklaşımla aynı zamanda tarih, kültür ve uygarlık serüveni olarak da okunabilecek başarılı bir teknik ve anlatımla 1926-1942 yılları arasında yazmıştır.

Yusuf, umudun simgesidir; faşizm er ya da geç yenilecektir!...

HECE YAYINLARI / ROMAN

ISBN 975-8988-89-1
9 789758 988891